АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ.

АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

ВРЕМЕННОЮ КОММИССІЕЮ

ДЛЯ

РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

ВЫСОЧАЙШЕ УЧРЕЖДЕННОЮ

ПРИ

Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ

ГЕНЕРАЛЪ-ГУБЕРНАТОРѢ.

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ.

АКТЫ ОБЪ УНІИ И СОСТОЯНІИ ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ СЪ ПОЛОВИНЫ XVII ВѢКА.

(1648—1798).

ТОМЪ IV.

КІЕВЪ.

Въ университетской типографіи.

1871.

Печатать разрѣшается. Октября 30 дня 1870 го́да.

Предсѣдатель Коммиссіи *М. Юзефовичъ.*

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Успѣхъ церковной уніи, задуманной польскимъ правительствомъ, руководимымъ езуитами и католическою клерикальною партіею, и провозглашенной на Брестскомъ соборѣ 1596 года, былъ разсчитанъ исключительно съ католической точки зрѣнія. Проводившая унію партія полагала, что достаточно заручиться содѣйствіемъ членовъ высшей церковной гіерархіи православной церкви для того, чтобы религіозное нововведеніе прочно установилось въ русскихъ областяхъ речипосполитой. По привычкѣ къ строгой гіерархической централизаціи и къ пассивному повиновенію въ дѣлахъ вѣры нисшихъ членовъ гіерархіи—высшимъ и мірянъ—духовнымъ властямъ, ультракатолическая партія надѣялась легко сломить православіе при содѣйствіи православныхъ епископовъ и митрополита; вслѣдствіе такого взгляда, всѣ усилія короля, вліятельныхъ дворянъ—ревнителей католицизма, и езуитовъ направлены были исключительно на то, чтобы заручиться содѣйствіемъ членовъ высшей гіерархіи православной церкви; какъ только усилія эти привели къ желанной цѣли, какъ только большинство гіерарховъ православныхъ, прельстившись обѣщаніями всевозможныхъ благъ или уступая грубому насилію, изъявило согласіе на принятіе церковной уніи—

послѣдняя была провозглашена на Брестскомъ соборѣ, при чемъ мнѣнія у низшаго духовенства и у мірянъ и не спрашивали и на заявленія съ ихъ стороны не обращали малѣйшаго вниманія. По убѣжденію ревностныхъ католиковъ такое нововведеніе въ дѣлахъ церкви, на которое заявили согласіе митрополитъ и значительное большинство епископовъ, считалось дѣломъ вполнѣ выиграннымъ и рѣшеннымъ. Но въ этомъ взглядѣ и состояла главная ошибка иниціяторовъ уніи; они не обратили вниманія на то обстоятельство, что основная черта устройства православной церкви состояла въ соборномъ ея характерѣ, въ непризнаніи слѣпого повиновенія іерархамъ въ дѣлахъ вѣры и въ отсутствіи централизаціи въ самой іерархіи. Принятіе уніи митрополитомъ и епископами не составляло еще непремѣннаго условія успѣха этого нововведенія; унія могла быть принята не иначе, какъ послѣ гласнаго обсужденія и съ добровольнаго согласія всѣхъ членовъ православной церкви: духовныхъ и мірянъ — а такого обсужденія иниціяторы уніи избѣгали, прекрасно понимая, что прямымъ путемъ они никогда не успѣютъ убѣдить православныхъ въ пользѣ и душеспасительности соединенія съ Римомъ. Такимъ образомъ непониманіе или отрицаніе соборнаго начала въ церкви и составляло самое выдающееся явленіе новой затѣи, оно и вызывало постоянныя заявленія протеста. Крѣпко утвердившись на этомъ началѣ, православные успѣли выдержать двухвѣковую тяжелую борьбу за свободу своей религіозной совѣсти. Начиная съ князя Константина Острожскаго, поставившаго ясно на Брестскомъ соборѣ требованіе допущенія мірянъ къ участію въ разсужденіяхъ о дѣлахъ вѣры, и оканчивая порабощенными южнорусскими сельскими громадами, не принимавшими до конца XVIII ст., не смотря ни на какія угрозы своихъ помѣщиковъ, приходскихъ священниковъ уніятовъ, на томъ основаніи, что они

назначены безъ участія и выбора прихожанъ, всѣ сословія южно-русскаго народа опираются въ борьбѣ за вѣру на принципъ соборнаго устройства церкви и находятъ въ немъ главную поддержку и неистощимую силу. Вслѣдствіе этого водвореніе уніи не было такъ легко, какъ это казалось ревнителямъ католицизма; реакція, нежданно для нихъ, проявилась во всѣхъ сословіяхъ южно-русскаго края и съ ними, то съ каждымъ порознь, то со всѣми вмѣстѣ, приходилось вести упорную и по большей части безуспѣшную борьбу. Первая реакція православныхъ возникла въ томъ сословіи, которое, какъ по юридическому полноправному своему положенію въ государствѣ, такъ и по степени умственнаго развитія, имѣло болѣе всего возможности оказать сопротивленіе путемъ легальнымъ; православное русское дворянство стало вначалѣ ревностно защищать свободу своей совѣсти на сеймикахъ и на сеймахъ, гдѣ протестъ православныхъ дворянъ находилъ поддержку какъ со стороны довольно многочисленныхъ дворянъ протестантовъ, такъ и со стороны многихъ дворянъ католиковъ, свыкшихся въ теченіи недавно минувшаго правленія Сигизмунда Августа съ идеями вѣротерпимости и религіознаго свободомыслія (напр. Левъ Сапѣга). Большинство дворянъ католиковъ не принадлежало еще тогда къ езуитской фанатизированной партіи и считало свободу совѣсти неотъемлемымъ атрибутомъ гражданской шляхетской свободы, во имя которой оно не допускало насилія въ дѣлахъ вѣры даже въ пользу той церкви, къ которой само оно принадлежало. При такомъ настроеніи большинства дворянскаго сословія не удивительно, что вначалѣ унія церковная не могла найти поддержки на пути законодательныхъ мѣропріятій. Напротивъ того, не смотря на всѣ усилія короля, католическаго духовенства и езуитской партіи, первые сеймы, разсуждавшіе о церковной уніи, издавали постанов-

ленія, охранявшія свободу совѣсти и свободу православнаго богослуженія отъ возможныхъ административныхъ насилій: такъ на сеймѣ 1607 года издана была отъ имени короля слѣдующая конституція «о религіи Греческой»: «Въ обеспеченіе Греческой религіи, издавна пользующейся своими правами, мы постановляемъ: что никакихъ должностей и церковныхъ имуществъ не будемъ никому предоставлять на иномъ правѣ какъ только согласно духу ихъ учрежденія и по обычаямъ и правамъ, подтвержденнымъ нашими предшественниками, т. е. исключительно дворянамъ русскаго происхожденія и *чистой* Греческой вѣры, не нарушая ничѣмъ законной свободы ихъ совѣсти, и не препятствуя ни въ чемъ свободѣ богослуженія по давнимъ ихъ обычаямъ..... Братствамъ церковнымъ греческой вѣры мы подтверждаемъ всѣ ихъ права и привилегіи.» [1]) На слѣдующемъ сеймѣ 1609 года конституція эта была вновь подтверждена, при чемъ сеймъ обѣщалъ въ болѣе свободное время подробнѣе разсмотрѣть этотъ вопросъ, а между тѣмъ прибавилъ постановленіе, по которому уніятамъ воспрещалось насильно обращать въ унію духовныхъ и мірянъ православныхъ, подъ опасеніемъ взысканія съ нихъ штрафа въ 10,000 злотыхъ [2]). Свобода богослуженія православной церкви подтверждалась и на послѣдовавшихъ за тѣмъ сеймахъ: 1618, 1620, 1623, 1627, 1631, 1633, 1635 и 1647 годовъ [3]); но чѣмъ далѣе уходило впередъ время, тѣмъ сеймы неохотнѣе разсуждали объ религіозномъ вопросѣ, отклоняли его подъ предлогомъ недостатка времени, сокращали текстъ первоначальной конституціи и замѣняли его общими фразами «объ

---

[1]) Volumina legum, т. II, стр. 438—439, § 28.

[2]) Тамже, стр. 465, § 14.

[3]) Тамже, томъ III, стр: 158, 184, 217, 263, 320, 345 и томъ IV, стр. 52.

успокоеніи греческой религіи» и объ сохраненіи statu quo отношеній православной церкви къ уніятской. Наконецъ, съ половины XVII столѣтія на сеймахъ перестаютъ совершенно говорить объ охраненіи правъ православной церкви, а во второй половинѣ этого столѣтія начинается рядъ сеймовыхъ постановленій, направленныхъ въ противуположную сторону, т. е. въ пользу скорѣйшаго распространенія уніи и подавленія православія. Эта перемѣна въ характерѣ сеймовыхъ постановленій строго вытекала изъ перемѣны настроенія массы дворянскаго сословія. Чѣмъ далѣе уходило время впередъ, тѣмъ болѣе исчезали въ дворянской средѣ люди, воспитанные въ благодатное время Сигизмунда-Августа; замѣнившія ихъ поколѣнія проходили черезъ горнило езуитскихъ коллегій, изъ которыхъ, вмѣсто науки, выносили привычку къ схоластическому мудрствованію, латинскія реторическія фразы и внутреннюю умственную пустоту; вмѣсто гражданскихъ убѣжденій о свободѣ совѣсти—хотя-бы только дворянскаго сословія—ожесточенный католическій фанатизмъ и слѣпую вѣру въ благотворность и безупречность дѣйствій воспитавшаго ихъ ордена. Между тѣмъ какъ масса католическаго дворянства все болѣе и болѣе принимаетъ фанатическое настроеніе и теряетъ прежнія привычки гражданской и религіозной терпимости, количество дворянъ православныхъ и протестантовъ быстро уменьшается. Езуиты поняли, что въ государствѣ, сложившемся въ форму шляхетской республики, не возможно не обратить вниманія на дворянское сословіе—потому самые горячіе миссіонеры, самые даровитые проповѣдники, бывшіе въ распоряженіи ордена (Скарга, Ногаюсъ и т. д.) отправляются обращать въ католичество дворянъ православныхъ и протестантовъ; тамъ, гдѣ они не находятъ возможности сладить съ людьми взрослыми, они стараются завлечь дѣтей въ свои коллегіи и всевозможными обольще-

ніями: угодливостью, возбужденіемъ личнаго самолюбія, авторитетомъ науки, наружнымъ смиреніемъ и т. д., воспитываютъ горячихъ адептовъ католицизма. Пересматривая исторію любого сколько-нибудь знатнаго западно-русскаго дворянскаго рода, мы замѣтимъ, что въ первой трети XVII столѣтія члены каждаго изъ нихъ обращаются езуитами не въ унію, а прямо въ католицизмъ и становятся ревностными поборниками послѣдняго. Конечно при этомъ успѣхъ езуитской пропаганды находилъ сильную поддержку въ общественномъ мнѣніи всей дворянской среды, ими же подготовленномъ и оказывавшемъ сильное давленіе на разновѣрныхъ членовъ своего сословія. Сильно порѣдѣвшіе ряды православнаго дворянства въ половинѣ XVII столѣтія встрѣчаютъ новый толчекъ, отшатнувшій окончательно это сословіе отъ православія: въ это время достигаетъ полной силы реакція козацкаго сословія. Козаки стоятъ за православную вѣру, но вмѣстѣ съ тѣмъ они стоятъ и за равноправность сословную и заявляютъ рѣшительный протестъ противъ преобладающаго положенія, занимаемаго въ речипосполитой дворянскимъ сословіемъ. Оба мотива тѣсно связаны другъ съ другомъ и постоянно рядомъ заявляются козаками; когда козацкая реакція восторжествовала при Хмельницкомъ, то, при указанной постановкѣ вопроса, православные дворяне должны были выбрать одно изъ двухъ: или, оставшись вѣрными завѣту предковъ, отрѣчься отъ сословныхъ преимуществъ, или для сохраненія этихъ преимуществъ перейти въ католичество; за малыми исключеніями южно-русскіе дворяне выбрали второй исходъ, предоставивъ религіозную борьбу на долю другихъ сословій. Но сословія эти не ждали времени полнаго отпаденія дворянства для того, чтобы начать отстаивать свою вѣру. Мѣщане и низшее духовенство съ участіемъ еще дворянъ, сосредоточиваютъ свою реакцію въ церковныхъ братствахъ. Братства основаны были во многихъ

западно-русскихъ городахъ еще до возникновенія церковной уніи. Вначалѣ задачу ихъ составляло попеченіе о благочестіи и о сохраненіи во всей чистотѣ христіанской нравственности, сильно пострадавшей отъ захвата дворянами высшихъ церковныхъ должностей. Патріархи константинопольскіе признали за братствами значеніе блюстителей чистоты церковнаго ученія и христіанской нравственности и обеспечили ихъ существованіе ставропигіяльными грамотами, освобождавшими церковныя братства отъ зависимости отъ мѣстныхъ гіерарховъ и подчинявшими ихъ прямо и исключительно только власти патріарховъ. Такимъ образомъ церковныя братства пріобрѣли большую свободу дѣйствій и, когда настало время борьбы противъ уніи, они явились самыми дѣятельными и энергическими ея противниками. Между тѣмъ какъ православные дворяне пытались защитить свое дѣло рѣчами на сеймахъ и проведеніемъ охранявшихъ свободу совѣсти и богослуженія конституцій, братства принялись ревностно разъяснять своимъ единовѣрцамъ истинный смыслъ религіознаго нововведенія, укрѣплять въ нихъ привязанность къ вѣрѣ предковъ, противудѣйствовать уніятской и езуитской пропагандѣ особенно въ тѣхъ слояхъ общества, которые по своему положенію стояли ближе къ членамъ братствъ. Противъ езуитскихъ и базиліянскихъ школъ они поставили свои братскія школы; езуитской наукѣ они противупоставили науку и создали цѣлую полемическую литературу, отражавшую успѣшно хитросплетенныя езуитскими казуистами доводы. Наконецъ, на долю церковныхъ братствъ выпала борьба съ мѣстными гіерархами, принявшими унію; вооруженныя ставропигіяльными грамотами, обеспечивавшими ихъ самостоятельность, братства превратились въ центры реакціи, недоступные усиліямъ уніятскихъ гіерарховъ; отстаивая шагъ за шагомъ въ каждой мѣстности права своей церкви, братства правда дол-

жны были нерѣдко уступать силѣ; уніятскіе епископы отнимали у нихъ церкви и монастыри, изгоняли братчиковъ изъ ихъ общественныхъ домовъ, отнимали братскія имущества и т. п.; но всѣ эти насилія они могли производить только съ помощью административныхъ властей и военной силы. Въ отношеніи нравственнаго вліянія братства торжествовали и, чѣмъ болѣе уніятская гіерархія преслѣдовала ихъ, тѣмъ большимъ сочувствіемъ пользовались они, тѣмъ суетнѣе и ненавистнѣе представлялась унія глазамъ православнаго народа, тѣмъ менѣе она могла разсчитывать на возможность распространиться путемъ убѣжденія. Между тѣмъ какъ мѣщане и духовенство боролись съ уніею сомкнувшись въ братства, въ борьбѣ принимаетъ участіе еще одно сословіе—козаки. Козачество представляетъ для защиты православія ту военную силу, которой лишены были другія сословія, безъ которой чисто нравственная оппозиція братствъ, подвергаясь страшнымъ преслѣдованіямъ и тѣснимая грубою силою, могла исчерпать свои средства и погибнуть въ неравной борьбѣ съ противниками дисциплинированными и вооруженными властью и всѣми отъ нея зависѣвшими принудительными средствами. Козачество со времени самаго появленія уніи становится рѣшительнымъ ея противникомъ и горячимъ заступникомъ за православіе; области населенныя козаками представляютъ постоянное убѣжище для членовъ братствъ: духовныхъ лицъ и простолюдиновъ, тѣснимыхъ уніятами или компромитированныхъ вслѣдствіе дѣятельнаго сопротивленія поборникамъ уніи. Власти и дворяне, прибѣгавшіе къ насильственнымъ мѣрамъ въ дѣлахъ религіозныхъ, должны были до извѣстной степени сдерживать, въ нѣкоторыхъ по крайней мѣрѣ русскихъ областяхъ, свое рвеніе въ виду угрожавшей имъ постоянно козацкой реакціи. Въ тѣ историческія минуты, когда козачеству удавалось получать временный успѣхъ, вліяніе его на церковныя

отношенія было гораздо дѣйствительнѣе. Такъ въ 1620 году, вслѣдствіе положенія, приобрѣтеннаго козачествомъ при гетманѣ Петрѣ Конашевичѣ Сагайдачномъ, уніи нанесенъ былъ рѣшительный ударъ возстановленіемъ православной гіерархіи, упраздненіе которой составляло пока главный результатъ усилій католической партіи. По приглашенію Конашевича Іерусалимскій патріархъ Өеофанъ рукоположилъ въ Кіевѣ новаго православнаго митрополита и епископовъ на тѣ каөедры, которыхъ гіерархи перешли въ унію; такимъ образомъ православная паства получила вновь пастырей, и значеніе уніятской гіерархіи, вмѣстѣ съ малочисленными ея последователями оспаривавшей право на каөедры у православныхъ епископовъ, низведено было до незавиднаго положенія неудавшейся попытки и насильственнаго, безуспѣшнаго, никѣмъ не признаннаго домогатъльства. Впослѣдствіи, чѣмъ болѣе усиливалась козацкая реакція, тѣмъ болѣе исчезала возможность установить унію въ тѣхъ областяхъ, въ которыхъ козачество торжествовало; наконецъ, вслѣдствіе успѣшныхъ дѣйствій Хмельницкаго, польское правительство принуждено было два раза (въ договорахъ: Зборовскомъ и Гадяцкомъ) торжественно отказаться отъ уніи, по крайней мѣрѣ въ той части южно-русскаго края, которая была населена козаками, и предоставить православію гарантіи неприкосновенности и свободы вѣроисповѣданія и богослуженія на пространствѣ всей речипосполитой. Не ограничиваясь этими уступками, козаки въ обоихъ упомянутыхъ договорахъ принудили правительство признать представителей православной гіерархіи равноправными въ политическомъ отношеніи съ гіерархами латинской церкви и допустить ихъ въ сенатъ речипосполитой. Но правительство, находясь въ затруднительномъ положеніи, давало согласіе на эти требованія противъ воли и желанія, оно уступало непремѣнному

требованію козаковъ только въ виду временной крайности; оно было увѣрено, что даваемыя имъ обѣщанія несбыточны и невозможны. Сильная клерикальная партія и вполнѣ уже въ то время преданное ей шляхетское сословіе готовы были скорѣе погубить то государство, судьбами котораго они овладѣли, чѣмъ сдѣлать малѣйшую уступку въ религіозномъ вопросѣ или хотя на шагъ попятиться въ дѣлѣ католическаго прозелитизма. Потому естественно уступки правительства имѣли значеніе только пустыхъ обѣщаній и договоры, немедленно послѣ ихъ заключенія, были нарушены. Ясная невозможность уладить какъ религіозныя такъ и социяльныя отношенія въ речипосполитой заставила козаковъ искать обеспеченія правъ своихъ за ея предѣлами.

Такимъ образомъ католическій и сословный фанатизмъ польскаго общества способствовалъ объединенію русскаго народа. Только нѣкоторая нерѣшительность, выказанная русскимъ правительствомъ въ половинѣ XVII столѣтія, была причиною, что вопросъ объ объединеніи Руси, а вмѣстѣ съ тѣмъ и вопросъ о существованіи церковной уніи не былъ окончательно рѣшенъ еще въ то время; только благодаря этой нерѣшительности речь посполитая поплатилась въ то время за свой религіозный прозелитизмъ лишь незначительною относительно частью русской территоріи, входившей въ ея составъ. Пользуясь мягкостью русскаго правительства, чины речипосполитой отдѣлались отъ бѣды уступкою лѣваго берега Днѣпра; но за то послѣ заключенія Андрусовскаго договора польское правительство и общество рѣшились провести настойчиво и неуклонно разъ задуманный планъ въ той части русской территоріи, которая оставалась въ ихъ распоряженіи. Провести-же этотъ планъ было легче теперь, чѣмъ въ концѣ XVI столѣтія. Внутренній составъ общества въ русскихъ областяхъ измѣнился значительно и перемѣна эта

произошла не въ пользу православія. Православное дворянство окатоличилось въ первой половинѣ XVII столѣтія до такой степени, что во второй половинѣ этого столѣтія уже немногіе дворянскіе роды исповѣдывали вѣру своихъ предковъ. Они составляли ничтожное меньшинство на провинціональныхъ сеймикахъ, а въ нѣкоторыхъ областяхъ (напримѣръ въ Червоной Руси, въ Подоліи) почти совершенно исчезли. Но не только дворянства не стало въ ряду защитниковъ православія—козачество, оставшееся на правомъ берегу Днѣпра, исчезло также весьма быстро послѣ заключенія Андрусовскаго договора и польское правительство могло, наконецъ, приступить къ водворенію уніи, не опасаясь грозной для него вооруженной реакціи. Дѣйствительно съ Андрусовскаго договора по религіозному вопросу замѣчаемъ крутой поворотъ какъ въ законодательствѣ речипосполитой, такъ и въ дѣйствительной жизни. Оставленная на время и встрѣтившая серіозныя препятствія церковная новизна опять возводится правительствомъ на степень государственной задачи—опять для шляхетскаго общества она представляетъ широкое поприще, на которомъ дворяне стараются, съ полною на этотъ разъ для себя безопасностью, выказать ревность къ религіозному прозелитизму. Между тѣмъ защитниками православія остаются только тѣ сословія, которыя занимали самое невыгодное положеніе въ речипосполитой, были лишены вовсе политическихъ правъ и пользовались гражданскими правами въ весьма ограниченномъ размѣрѣ. Сословія эти были: православное духовенство, мѣщане и крестьяне.

Съ Андрусовскаго договора мы замѣчаемъ рѣзкую перемѣну въ характерѣ польскаго законодательства относительно свободы православнаго вѣроисповѣданія: постановленія сеймовъ, гарантировавшія въ началѣ столѣтія эту свободу, уклонявшіяся отъ рѣшенія вопроса въ его серединѣ, теперь вы-

сказываются рѣзко въ пользу уніи и, при каждомъ возможномъ случаѣ, издаютъ постановленія все болѣе и болѣе враждебныя для православія. Первое постановленіе, направленное въ пользу уніи, издано сеймомъ 1667 года, т. е. одновременно съ заключеніемъ Андрусовскаго договора; въ силу этого постановленія духовенство «религіи Греческой, пребывающей въ единеніи» было освобождено на вѣчныя времена отъ всѣхъ военныхъ повинностей: «постоя, выдачи провіанта, добавочныхъ квартирныхъ взносовъ, дневокъ, подводъ и всѣхъ вообще военныхъ тягостей и взысканій» [1]). Право это предоставленное уніятскому духовенству, составляло въ то время важную льготу; уравнивая съ одной стороны его права съ католическимъ духовенствомъ и дворянствомъ, оно оставляло православное духовенство на уровнѣ податныхъ сословій—мѣщанъ и крестьянъ; съ другой стороны оно было сопряжено съ важными матеріяльными и нравственными выгодами: полное отсутствіе дисциплины въ польскомъ войскѣ, своеволіе, составлявшей его, шляхты—дѣлали изъ постоя неизбѣжный источникъ разоренія и неисчислимыхъ обидъ для хозяина. Шляхтичи, постановившіе приведенный законъ на сеймѣ, понимали прекрасно его значеніе: при каждомъ удобномъ случаѣ они выгораживали свои имѣнія отъ военной повинности и освобожденіе отъ нея считали одною изъ важнѣйшихъ привилегій своего сословія. За этимъ первымъ шагомъ польскіе сеймы стали издавать другія законоположенія все болѣе и болѣе враждебныя для православія: такъ въ условія, въ соблюденіи которыхъ приносилъ присягу новый король, т. е. въ такъ-называемыя pacta conventa внесена была статья, относившаяся къ православію. По смыслу этой статьи

---

[1]) Volumina legum, т. IV, стр. 474. Впослѣдствіи законъ этотъ былъ подтвержденъ сеймомъ 1678 года. Volum. legum, т. V, стр. 306.

король давалъ обязательство при первой возможности уладить безотлагательно несогласія «возникшія отъ раздвоенія людей греческой религіи» и притомъ обѣщалъ «имѣній и духовныхъ должностей греческой церкви не предоставлять лицамъ недостойнымъ (personis incapacibus) и недозволять такимъ лицамъ пользоваться ими по переуступкѣ.» Въ 1669 году статью эту подтвердилъ присягою вновь избранный король Михаилъ Вишневецкій, а вслѣдъ за тѣмъ, она вносилась и въ «pacta conventa» его наслѣдниковъ: Іоанна III и Августа II [1]). Не смотря на нѣсколько темную формулировку статьи, не трудно догадаться, что подъ «успокоеніемъ несогласій» разумѣлось водвореніе уніи, на счетъ православія, а подъ «лицами недостойными» православное духовенство. Многочисленные факты, собранные въ приложенныхъ актовыхъ свидѣтельствахъ, не оставляютъ сомнѣнія въ томъ, какъ понимало формулу королевской присяги шляхетское общество и какой образъ дѣйствій въ религіозномъ вопросѣ предписывался королямъ, иногда лично, подобно Августу II, расположеннымъ къ вѣротерпимости и уваженію свободы совѣсти своихъ подданныхъ. Притомъ, въ одно и тоже время съ вышеприведенною статьею, въ законодательство вошло другое законоположеніе, весьма отчетливо опредѣлявшее взглядъ польскихъ дворянъ на «несогласія греческой религіи»: въ 1668 году, конфедерація генеральная, въ вѣденіе которой во время междуцарствія переходила законодательная власть, постановила слѣдующій законъ: «Аріяне и отступники отъ католической вѣры, равно какъ и отъ уніи, перешедшіе въ другое вѣроисповѣданіе, не должны пользоваться покровительствомъ сеймовыхъ конституцій, обеспечивающихъ свободу вѣроисповѣданія.... къ аріянамъ должно примѣнять раньше объ нихъ изданные

---

[1]) Volumina legum, т. V, стр. 14 и 140 и т. VI. стр. 15.

законы, по первому о томъ требованію чьему-бы то ни было, отступниковъ-же вышеупомянутыхъ должно наказывать изгнаніемъ изъ отечества, если вина ихъ будетъ доказана судебнымъ порядкомъ» [1]).

Еще болѣе рѣзкій характеръ носятъ постановленія сейма 1676 года. На немъ положено было уничтожить силу послѣдняго оплота православія—церковныхъ братствъ. Важнѣйшее преимущество братствъ заключалось въ такъ называемыхъ ставропигіяльныхъ грамотахъ, пожалованныхъ имъ разновременно константинопольскими патріархами. На основаніи этихъ грамотъ братства изъяты были отъ всякой зависимости отъ мѣстныхъ епископовъ и митрополитовъ и подчинялись прямо духовной власти патріарха. Теперь, когда епископы могли или перейти въ унію, или быть замѣщены уніятами по распоряженію короля, независимость отъ нихъ, обеспечивавшая самостоятельность братствъ въ дѣлахъ вѣры, составляла для послѣднихъ вопросъ жизни или смерти. Сеймъ обратилъ вниманіе на эту гарантію, издавна обеспечивавшую братства, и рѣшился уничтожить ее. Постановленъ былъ законъ, по которому ставропигіяльнымъ братствамъ воспрещалось сноситься съ патріархомъ и предоставлять на его рѣшеніе дѣла, касавшіяся вѣры. Братства должны были подчиниться мѣстнымъ епископамъ, а, въ случаѣ нежеланія исполнить это требованіе, должны были представлять спорные религіозные вопросы на обсужденіе гражданскихъ судовъ—«дѣло невиданное отъ начала вѣковъ» по словамъ Виленскаго братства [2]). Сверхъ того сеймъ постановилъ правило, по которому запрещено было православнымъ всѣхъ сословій подъ опасеніемъ смертной казни и конфискаціи имуществъ

---

[1]) Volumina legum, т. IV, стр. 484.

[2]) См. № XV, стр. 29. Volumina legum, т. V, стр. 180.

(sub poena colli et confiscationis bonorum) отлучаться за границу речипосполитой или пріѣзжать изъ-за границы; старостамъ и комендантамъ пограничныхъ крѣпостей поручено было слѣдить за исполненіемъ этого закона. Сеймъ мотивировалъ свое постановленіе указаніемъ на то обстоятельство, будто православные «подъ предлогомъ дѣлъ, касающихся религіозныхъ интересовъ греко-русской церкви, выѣзжаютъ за границу къ константинопольскому патріарху, и тамъ они извѣщаютъ враговъ (турокъ) о состояніи дѣлъ въ речипосполитой... ибо патріархъ живетъ подъ властью врага креста Господня.» Подъ этимъ фантастическимъ предлогомъ скрывалась весьма серьезная цѣль—воспрещеніе выѣзда за границу не только прекращало возможность сообщеній церковныхъ братствъ съ патріархомъ, оно направлено было къ разрушенію православной іерархіи; имѣя въ виду начать съизнова дѣло установленія церковной уніи, правительство располагало идти прежнимъ путемъ и начать дѣло съ переговоровъ съ представителями высшей духовной іерархіи православной церкви; разсчитывая на успѣшный ходъ этихъ переговоровъ, сеймъ воспрещеніемъ выѣзда православныхъ за границу и пріѣзда ихъ оттуда обеспечивалъ разстройство не только православной іерархіи, но и вообще упраздненіе всего клира; если православные епископы еще разъ перейдутъ въ унію, то, при изолированіи православія въ границахъ речипосполитой, невозможно будетъ возстановить отпавшую іерархію подобно тому, какъ это случилось за 50 лѣтъ прежде, при Сагайдачномъ; если-же православная церковь будетъ лишена епископовъ, то некому будетъ рукополагать священниковъ, и останутся на лице исключительно ставленики уніятскихъ епископовъ; такимъ образомъ міряне останутся безъ духовенства и церквей и, волею неволею, перейдутъ въ унію. Что вышеприведенное постановленіе сейма служило введеніемъ къ ука-

занному плану, доказали послѣдовавшія за тѣмъ событія— немедленно послѣ этого сейма правительство вступило въ переговоры съ православными епископами, а чрезъ 3 года былъ уже созванъ по дѣламъ уніи Люблинскій съѣздъ.

Не можемъ опредѣлить съ точностью когда правительство начало переговоры съ православными епископами? но ясно, что попытка эта стояла въ связи съ постановленіемъ сейма; уже въ слѣдующемъ 1677 году она принесла нѣкоторые плоды; среди іерарховъ православныхъ нашлись лица, готовыя въ виду улучшенія своего личнаго положенія и пріобрѣтенія власти повторить продѣлку Потея и Терлецкаго. Главнымъ руководителемъ новой комбинаціи является Львовскій православный епископъ — Іосифъ Шумлянскій, около него групируется небольшой кружокъ духовныхъ и свѣтскихъ лицъ, готовыхъ раздѣлить съ нимъ и отступничество и вознагражденіе; по сохранившимся документамъ, мы можемъ указать не только личный составъ кружка, но и тѣ награды, которыхъ добивались его члены за согласіе принять унію. Кромѣ Шумлянскаго мы находимъ имена: Иннокентія Винницкаго, нарѣченнаго епископа Перемышльскаго, требовавшаго, чтобы, по принятіи уніи, правительство признало его уніятскимъ Перемышльскимъ епископомъ, смѣстивъ съ этой каѳедры уніята, Іоанна Малаховскаго; за тѣмъ изъявилъ согласіе на унію игуменъ Лиснянскаго монастыря, Сильвестръ Тваровскій, требуя впрочемъ за данное согласіе богатой Овруцкой архимандріи. Уневскій архимандритъ Варлаамъ Шептыцкій давалъ также согласіе на унію, подъ условіемъ назначенія его въ коадюторы Холмской епархіи. Наконецъ, нѣкоторыя свѣтскія лица, по большей части мѣщане, члены православныхъ братствъ: Василій Керендовичъ, Жураковскій, Мокрицкій, Кручкевичъ и Тернавскіе обязывались принять унію и располагать другихъ къ ея принятію, подъ ус-

ловіемъ, что правительство доставитъ имъ на сеймѣ дипломы на дворянство. Уже въ 1677 году Шумлянскій отъ имени всего кружка обратился къ папскому нунцію съ изъявленіемъ готовности принять унію и вмѣстѣ съ тѣмъ онъ представилъ проектъ съ указаніемъ требованій тѣхъ уступокъ и вознагражденій, которыхъ добивались члены кружка за свое участіе въ дѣлѣ возстановленія уніи; упомянувъ домагательства своихъ соучастниковъ, Шумлянскій конечно не забылъ и себя: онъ требовалъ, чтобы въ его распоряженіе отданы были, помимо уніятскаго митрополита, Кипріяна Жоховскаго, всѣ имѣнія, принадлежавшія Кіевской митрополіи, чтобы, сверхъ того, ему назначены были имѣнія въ качествѣ Львовскаго епископа, чтобы папа опредѣлилъ ему отъ себя особенное денежное жалованіе; кромѣ того онъ требовалъ сана Кіевопечерскаго архимандрита, т. е. дохода съ имѣній Кіевопечерской лавры, оставшихся въ предѣлахъ речипосполитой. Относительно пріемовъ распространенія уніи Шумлянскій указывалъ на необходимость дѣйствовать по мѣрѣ возможности осторожно и безъ огласки; между прочимъ онъ совѣтовалъ, чтобы латинскіе духовные не являлись, по крайней мѣрѣ въ первое время, въ православныя церкви, присоединенныя къ уніи, для избѣжанія народнаго волненія, чтобы дисциплина уніятской церкви была усилена подчиненіемъ епископамъ базиліянскихъ монастырей, управлявшихся отдѣльнымъ протоархимандритомъ, и чтобы на первое время не удалять, подъ предлогомъ несоблюденія каноническихъ правилъ, приходскихъ священниковъ, но, мало по малу, замѣщать вакантныя мѣста лицами благонадежными [1]).

Предложеніе и проектъ Шумлянскаго были сообщены королю и послѣдній рѣшился воспользоваться ими для окон-

[1]) См. №№: XXII, стр. 39 и XXIV, стр. 43—46. Литовская церковная унія Кояловича, т. II, стр. 422—424 (примѣч. 326).

чательнаго установленія уніи. Не знаемъ, преувеличилъ-ли Шумлянскій понятіе о вліяніи своего кружка, или самъ король придалъ ему чрезмѣрное значеніе? но онъ возъимѣлъ намѣреніе безотлагательно приступить къ дѣлу, устранивъ даже ту долю осторожности въ его веденіи, которую совѣтовалъ самъ Шумлянскій. Осенью 1679 года опубликованъ былъ королевскій универсалъ къ духовенству и мірянамъ какъ православнымъ, такъ и уніятамъ: король требовалъ, чтобы они съѣхались 24 января 1680 года на торжественный съѣздъ въ Люблинъ, для того, чтобы покончить въ публичномъ засѣданіи дѣло о религіозномъ разногласіи. Отдѣльныя приглашенія разосланы были высшимъ духовнымъ сановникамъ и ставропигіяльнымъ братствамъ [1]). Очевидно король полагалъ, что православные достаточно подготовлены Шумлянскимъ и ожидалъ, что на съѣздѣ они безъ противорѣчія пріймутъ унію. Потому какъ король, такъ и оповѣщенные имъ уніяты старались придать съѣзду по возможности болѣе торжественную обстановку. Между тѣмъ факты не оправдали ихъ надежды. Православное духовенство и братства не только не давали согласія на принятіе уніи, но они и не подозрѣвали существованія затѣи Шумлянскаго. Предчувствуя однако нѣчто недоброе, они не явились на съѣздъ. Изъ перечня явившихся лицъ, составленнаго уніятскимъ митрополитомъ Жоховскимъ, мы узнаемъ, что на съѣздѣ изъ числа православнаго духовенства не было ни одного епископа — явился только: намѣстникъ Могилевскаго монастыря—Волчацкій въ сопровожденіи нѣсколькихъ священниковъ и то единственно изъ предосторожности — чтобы, заявивъ свое присутствіе, не подвергнуть православныхъ отвѣтственности за ослушаніе

---

[1]) Кояловичъ—тамже, примѣчаніе № 327 и 328, стр. 424—427. Также см. № XVII, стр. 31.

королевскому приказанію. [1]) Уніятское духовенство, съѣхавшееся въ огромномъ числѣ въ Люблинъ, торжественно открыло съѣздъ, не обращая вниманія на отсутствіе православныхъ, но рвеніе его было остановлено; въ самъ день открытія съѣзда получены были письма отъ короля и отъ папскаго нунція, заставившія уніятовъ разъѣхаться по домамъ: король подъ разными предлогами приказывалъ съѣзду перевести въ Варшаву свои засѣданія, а папскій нунцій запрещалъ католикамъ и уніятамъ начинать съ православными публичныя состязанія о вѣрѣ; [2]) такая быстрая перемѣна во взглядѣ короля на значеніе съѣзда, происходила отъ того, что онъ понялъ наконецъ ошибку, вытекавшую изъ его поспѣшности и огласки, которую онъ старался было придать дѣлу, разсчитывая на слишкомъ легкій успѣхъ; изъ заблужденія онъ былъ выведенъ фактами, не позволявшими сомнѣваться въ ихъ значеніи: православные не только не явились на съѣздъ, но успѣли представить королю дѣло въ истинномъ его положеніи; послѣднее совершено было депутатами Луцкаго православнаго братства. Повинуясь королевскому предписанію, луцкіе братчики выбрали депутацію изъ своей среды, но они вручили депутатамъ подъ присягою, инструкцію, которая и не допускала мысли о соединеніи съ уніею. Депутаты клялись въ томъ, что они будутъ прилагать всѣ усилія «къ сохраненію цѣлости церкви святой восточной, состоящей въ повиновеніи четырехъ восточныхъ патріярховъ, и что, не соблазняясь ни милостью, ни обѣщаніями, ни подарками, не уступая страху даже смертной казни, они будутъ отстаивать всѣ догматы и обряды, отъ великаго до малаго, ничего не прибавляя и не упуская, въ томъ видѣ, какъ они установлены въ

---

[1]) Кояловичъ, т. II, стр. 429. Приложеніе № 329.

[2]) Тамже, приложенія №№: 331—332, стр. 429—431.

православной церкви и изложены въ инструкціи, составленной братствомъ.» Депутатами выбраны были самые знатные члены братства: князь Вацлавъ Четвертинскій, двоюродный братъ православнаго луцкаго епископа, а впослѣдствіи Кіевскаго митрополита, Гедеона Четвертинскаго; брацлавскій подстолій, Даніилъ Братковскій (казненный 22 года спустя за преданность православію) и кіевскій чашникъ, Андрей Гулевичъ. Данная имъ инструкція была подписана 35 православными волынскими дворянами [1]). Подписи эти, равно какъ и составъ депутаціи ручались за то, что она будетъ имѣть доступъ къ королю. Депутаты этимъ воспользовались, вмѣсто того, чтобы ѣхать въ Люблинъ на съѣздъ, они отправились въ Варшаву, предъявили королю свою инструкцію и объявили отъ имени братствъ и вообще православныхъ мірянъ, что безъ сношенія съ патріархами и безъ ихъ участія, не мыслимы для православныхъ никакія сдѣлки въ дѣлахъ вѣры. Между тѣмъ какъ представленія луцкихъ братчиковъ указывали королю неожиданное для него препятствіе, тотъ кружокъ, на который онъ возлагалъ всѣ надежды, не былъ въ состояніи поддержать на съѣздѣ затѣяннаго дѣла. Въ числѣ прибывшихъ на съѣздъ мы не встрѣчаемъ не только имени Шумлянскаго, но также ни одного изъ его соучастниковъ; явиться на съѣздъ они не могли по многимъ причинамъ: Шумлянскій, предлагая нунцію свой проектъ распространенія уніи, не скрывалъ, что дѣло слѣдуетъ вести тайно, такъ, чтобы православные не замѣчали постепеннаго перехода духовенства въ унію, между тѣмъ на съѣздѣ переходъ предполагался гласный и торжественный, что конечно должно было не только подорвать всякій успѣхъ предпріятія, но и указать разъ навсегда православнымъ лица въ ихъ церковной

[1]) См. № XVIII, стр. 32.

гіерархіи, передавшіяся въ унію; такимъ образомъ сразу проливался свѣтъ на ту мутную воду, среди которой и разсчитывалъ дѣйствовать Шумлянскій. Сверхъ того, обнаруживъ свои намѣренія на съѣздѣ, Шумлянскій и Винницкій должны были стать сразу во враждебное отношеніе къ нѣкоторымъ членамъ уніятской гіерархіи: требуемыя ими награды могли быть имъ даны только въ ущербъ уніятскимъ: митрополиту Жоховскому и епископу Малаховскому, а послѣдніе не были намѣрены уступить безъ боя своихъ бенефицій и, прослышавъ о проектѣ Шумлянскаго, смотрѣли враждебно и съ безпокойствомъ на его затѣи [1]).

Представленія этого кружка подѣйствовали вѣроятно на папскаго нунція, и на короля и заставили прекратить засѣданія Люблинскаго сейма и отказаться отъ намѣренія проводить дѣло уніи гласно; за то для секретной интриги открывалось широкое поприще и здѣсь Шумлянскій могъ развернуть свои способности. Шумлянскій, долго пребывая въ резиденціи короля—Яворовѣ, успѣлъ убѣдить его въ пригодности своего плана и даже снискать расположеніе и поддержку Собескаго относительно вопросовъ, по которымъ могли у нѣго произойти недоразумѣнія съ уніятскою гіерархіею. Осенью 1680 года Шумлянскій извѣстилъ Жоховскаго о томъ, что теперь онъ готовъ приступить къ уніи, что онъ объ этомъ дѣлѣ велъ продолжительныя бесѣды съ королемъ и снискалъ его полное одобреніе; притомъ онъ намекаетъ на то, что король заявлялъ неудовольствіе противъ Жоховскаго «въ тѣхъ случаяхъ, гдѣ мнѣнія послѣдняго могли препятствовать умиротворенію» [2]). Подготовивъ такимъ образомъ дѣла, Іосифъ Шумлянскій, Иннокентій Винницкій, Варлаамъ

---

[1]) См. № XX, стр. 37.

[2]) См. №№: XX и XXI, стр. 37 и 38.

Шентыцкій и Сильвестръ Тваровскій съѣхались въ началѣ 1681 года въ Варшаву и въ присутствіи нунція приняли унію; здѣсь-же они окончательно уладили недоразумѣнія съ представителями уніятской іерархіи и заручились окончательно поддержкою правительства. Для того, чтобы спомоществовать распространенію уніи, Шумлянскій, совмѣстно съ уніятскимъ митрополитомъ Жоховскимъ, составили новый проектъ, который и представили на усмотрѣніе правительства. Въ этомъ новомъ проектѣ, извѣстномъ подъ названіемъ «modi concordiae ecclesiarum» (средства къ примиренію церквей), составители требовали, чтобы правительство не только подтвердило всѣ права и привилегіи, раньше пожалованныя уніятамъ, но чтобы оно уравнило совершенно права уніятскаго духовенства съ католическимъ; они требовали мѣстъ въ сенатѣ и въ трибуналахъ для уніятскихъ епископовъ, участія уніятскаго духовенства въ сеймикахъ, неподсудности уніятовъ по дѣламъ, касающимся вѣры, свѣтскимъ судамъ и т. п. Эта записка, равно какъ и проектъ, составленный раньше Шумлянскимъ, были разсмотрѣны особою, назначенною королемъ для этой цѣли, коммиссіею и выраженныя въ нихъ требованія получили почти полное удовлетвореніе; за исключеніемъ такихъ правъ, раздача которыхъ зависѣла отъ сейма, но о доставленіи которыхъ король обязался хлопотать на ближайшемъ сеймѣ, всѣ остальные пункты обоихъ проектовъ были приняты и утверждены королемъ и сенаторами [1]).

Наконецъ, въ заключеніе, Шумлянскій вручилъ правительству записку, въ которой подробно излагалась вся программа дальнѣйшаго распространенія уніи. Главнымъ условіемъ этой программы Шумлянскій полагалъ тайну: онъ требовалъ, чтобы актъ принятія уніи имъ и его сподвижниками

---

[1]) См. №№ XXIII и XXIV, стр. 41 и 43.

хранился въ архивѣ, и ни въ какомъ случаѣ не подвергался бы публикаціи; необходимость тайны онъ мотивировалъ слѣдующими указаніями: нисшее духовенство, православные дворяне и церковныя братства немедлено откажутъ въ повиновеніи своимъ пастырямъ; православные составятъ между собою союзъ во всѣхъ епархіяхъ для противудѣйствія уніи и будутъ ей сопротивляться до послѣдней крайности; они могутъ искать поддержки и покровительства у иностранныхъ державъ; духовенство будетъ на исповѣди укрѣплять въ вѣрѣ мірянъ; въ крайности православные будутъ бѣжать за предѣлы речипосполитой даже въ Турцію »ибо подъ тиранскимъ ярмомъ Турокъ они предпочтутъ поселиться, пользуясь тамъ свободою вѣроисповѣданія;« правительство-же не найдетъ средствъ для распространенія уніи, такъ какъ при возрастающемъ раздраженіи нечего и думать о миролюбивомъ убѣжденіи, а на насиліе теперь трудно было-бы полагаться среди военнаго времени и при общей солидарности всѣхъ православныхъ; такимъ образомъ, по мнѣнію Шумлянскаго, дѣло, при огласкѣ его, могло-бы кончиться только избіеніемъ пастырей уніятовъ. Потому Шумлянскій совѣтовалъ сдѣлку держать въ тайнѣ, а между тѣмъ употреблять другія средства: уравнять во всѣхъ правахъ уніятское духовенство съ католическимъ и подтвердить это уравненіе сеймовою конституціею; назначать частые соборы и съѣзды для уніятскаго духовенства и, какъ будто игнорируя различіе между православіемъ и уніею, присутствіе на съѣздахъ сдѣлать обязательнымъ для православныхъ духовныхъ, подъ страхомъ лишенія должностей за неявку; преслѣдовать духовныя лица, несогласныя принять унію, путемъ административнымъ: лишать ихъ должностей и примѣнять къ нимъ законы, постановленныя о бунтовщикахъ; наконецъ употребить всѣ усилія для того, чтобы обратить въ унію православныхъ дво-

рянъ и болѣе видныя лица изъ числа членовъ православныхъ братствъ [1]).

Программа эта была цѣликомъ принята польскимъ правительствомъ и съ 1681 года въ теченіи 30 лѣтъ противъ православія направляются враждебныя дѣйствія по начертанному въ ней плану. Православіе, успѣшно выдержавшее въ теченіи XVII вѣка натискъ, веденный путемъ насилія, теперь подвергается болѣе опасному нападенію. Враги прикрываютъ свои дѣйствія тайною, недомолвками, умышленнымъ непониманіемъ терминовъ, неясностью положенія лицъ и партій, они не требуютъ общаго согласія на унію и тѣмъ не даютъ возможности гласнаго протеста—борьба размельчается на безконечный рядъ отдѣльныхъ случаевъ и отдѣльныхъ административныхъ преслѣдованій и поощреній; но какъ въ тѣхъ такъ и въ другихъ никогда не выставляется наружу главная ихъ побудительная причина: согласіе или несогласіе на унію; напротивъ того она тщательно прикрывается посторонними обстоятельствами, личными побужденіями, требованіями каноническаго права и т. п. Принявшіе въ тайнѣ унію православные епископы и духовные—скрываютъ свое отступничество и требуютъ себѣ повиновенія отъ духовенства и паствы во имя сана, которымъ они облечены были по чину православной церкви; не повинующихся имъ судятъ, удаляютъ отъ должностей не за разногласіе по дѣламъ вѣры, а за сопротивленіе властямъ постановленнымъ православною церковью; правительство и дворяне оказываютъ дѣятельную помощь этимъ лже-пастырямъ и объясняютъ свои дѣйствія, въ случаѣ жалобъ обиженныхъ или вмѣшательства русскаго правительства, утверждая, что они не только не преслѣдуютъ православія, но, напротивъ того, прилагаютъ усилія къ водворенію

---

[1]) См. № XXV, стр. 47.

порядка и упроченію церковной власти въ православной церкви по прозьбѣ православныхъ пастырей. Лицемѣріе укорѣняется до такой степени, что всѣ власти какъ будто забываютъ отличіе между уніятами и православными и названія: унія, дизунія, схизма совершенно исчезаютъ изъ административнаго лексикона почти до половины XVIII столѣтія. Центральное правительство и второстепенныя власти, трибуналы и гродскіе суды, помѣщики и ихъ управляющіе знаютъ только, что есть пресвитеры и міряне «ritus graeci», но отличій между исповѣдующими эту вѣру не замѣчаютъ. Въ многочисленныхъ документахъ, относящихся къ этому времени, нѣтъ возможности рѣшить когда дѣло идетъ о православномъ, и когда объ уніятскомъ духовенствѣ и только по гоненіямъ и оскорбленіямъ, сыпавшимся на однихъ лицъ, и по милостямъ, расточаемымъ въ пользу другихъ, мы можемъ догадываться о безпрестанной, замаскированной работѣ въ пользу уніи.

Опустивъ такимъ образомъ завѣсу на свои дѣйствія, приверженцы уніи принялись безпрепятственно за дѣло, не опасаясь ни серьозной и обширной реакціи со стороны православныхъ, ни заступничества за нихъ Россіи; напротивъ того, послѣднее они умѣли обратить въ свою пользу и употребить какъ орудіе къ уничтоженію православной іерархіи. По Московскому договору, заключенному съ Россіею въ 1686 году, польское правительство обязалось оставить неприкосновенными православныя епископіи: Луцкую, Галицкую, Перемышльскую, Львовскую и Бѣлорусскую. Но въ опредѣленіи этихъ епископскихъ каѳедръ оно ясно руководилось принятымъ имъ планомъ дѣйствій: 4 изъ нихъ находились уже въ рукахъ тайныхъ уніятовъ: Львовскою и, соединенною съ нею, Галицкою управлялъ Іосифъ Шумлянскій, Перемышльская была отдана Иннокентію Винницкому, Луцкая — послѣ избранія князя Гедеона Четвертинскаго въ митрополиты Кіевскіе—до-

сталась брату Іосифа Шумлянскаго—Аѳанасію. Оставалась одна отдаленная Бѣлорусская епархія, которой суждено было, правда съ значительными перерывами, просуществовать до самаго паденія речипосполитой. Но епископы Бѣлорусскіе не были въ состояніи руководить дѣлами православной церкви на всемъ пространствѣ Литовсво-русскихъ земель, тѣмъ болѣе, что они встрѣтили въ этомъ отношеніи препятствіе со стороны православной Кіевской митрополіи, оспаривавшей у Бѣлорусскихъ епископовъ власть надъ ближайшею даже къ ней територіею, какъ это увидимъ подробнѣе въ разсказѣ о Бѣлорусскомъ епископѣ, князѣ Сильвестрѣ Четвертинскомъ.

Разрушивъ такимъ образомъ православную іерархію, занявъ ея епархіи въ качествѣ православныхъ, тайные уніяты воспользовались и другою статьею Московскаго договора; въ силу этой статьи Кіевъ былъ уступленъ Россіи на вѣчныя времена—слѣдовательно митрополитъ православный долженъ былъ пребывать внѣ границъ речипосполитой и подчинился духовной власти Московскаго патріарха. Обстоятельствомъ этимъ воспользовалась, въ качествѣ мнимыхъ ревнителей старины, уніятская интрига; будто отстаивая зависимость Кіевской церкви отъ патріарха Константинопольскаго, лже-православные епископы потребовали отдѣленія отъ Кіевскаго митрополита и назначенія отдѣльнаго духовнаго архипастыря, но, не желая съ другой стороны нарушать права уніятскаго митрополита, претендовавшаго также на титулъ митрополита Кіевскаго, они ограничились назначеніемъ особаго будто-бы для православныхъ, «администратора (блюстителя) Кіевской митрополіи»; должность эта поручена была, согласно обѣщанію, данному еще при переходѣ его въ унію, Іосифу Шумлянскому. Уже нѣсколько раньше онъ получилъ отъ короля дипломъ на званіе Кіево-печерскаго архимандрита и введенъ былъ во владѣніе богатыми имѣніями, принадлежавшими Кіевскимъ

митрополитамъ и Кіевопечерской лаврѣ, оставшимися въ предѣлахъ речипосполитой; онъ пользовался ими до смерти (1708) и передалъ ихъ во владѣніе своимъ наслѣдникамъ по каѳедрѣ—уже явнымъ уніятамъ [1]).

Упрочивъ за собою власть надъ православнымъ духовенствомъ, находившимся въ предѣлахъ речипосполитой, Іосифъ Шумлянскій принялся дѣятельно за водвореніе уніи, согласно начертанному имъ плану. Продолжая съ удивительнымъ безстыдствомъ выдавать себя за православнаго, увѣряя въ этомъ письменно и Константинопольскаго патріарха и русское правительство, онъ испрашивалъ ихъ содѣйствія для того, чтобы воспретить Кіевскимъ митрополитамъ вступаться въ управленіе православною церковью въ предѣлахъ речипосполитой, такъ какъ по волѣ польскаго правительства управленіе это поручено ему. Вмѣстѣ съ тѣмъ онъ, съ своей стороны, употреблялъ всѣ усилія для того, чтобы разорвать всякую связь между подвѣдомственнымъ ему православнымъ духовенствомъ и Кіевскою митрополіею: онъ обратился окружнымъ посланіемъ къ дворянамъ, приглашая ихъ оказать ему содѣйствіе и принудить священниковъ, занимавшихъ приходы въ ихъ селахъ, признать надъ собою власть Шумлянскаго и подчиниться распоряженіямъ назначенныхъ имъ намѣстниковъ [2]); за тѣмъ всѣхъ священниковъ и монаховъ, приверженныхъ къ Кіеву и не желавшихъ подчиниться его власти, онъ предавалъ проклятію, отдавалъ подъ судъ, заключалъ въ темницы, лишалъ приходовъ и конфисковалъ ихъ имущества; намѣстники его разъѣзжали по приходамъ, отбирали

---

[1]) См. №№: XXXVI, стр. 72; XXXVIII, стр. 76; XLIII, стр. 87; CXII, стр. 247; CXXIX, стр. 295.

[2]) См. № XXXVII, стр. 74.

отъ священниковъ антиминсы и св. муро, выданные Кіевскими митрополитами и передавали эти предметы Шумлянскому, который публично надъ ними ругался и плевалъ на нихъ; въ замѣнъ-же они выдавали новые, сбирая по этому случаю особую денежную плату [1]).

Слѣдуя такому образу дѣйствій, Шумлянскій пользовался весьма дѣятельною поддержкою правительства, подкрѣплявшаго постоянно его власть административными распоряженіями, а также горячимъ сочувствіемъ и содѣйствіемъ дворянъ. Правительство, какъ будто стараясь только водворить правильный порядокъ въ іерархіи православной церкви, будто не понимая истиннаго значенія дѣятельности Шумлянскаго, стало поддерживать его распоряженія всѣми, зависѣвшими отъ него, мѣрами въ тѣхъ областяхъ, гдѣ большинство народонаселенія принадлежало еще къ православію; и въ тоже время оно принимало рѣшительныя мѣры въ пользу уніи и къ искорененію православія тамъ, гдѣ обстоятельства казались болѣе благопріятствовавшими его цѣлямъ. Такъ король сталъ раздавать церковныя должности и бенефиціи, бывшія въ его распоряженіи, исключительно тѣмъ лицамъ, о сочувствіи которыхъ къ уніи онъ былъ удостовѣренъ Шумлянскимъ; въ актовыхъ свидѣтельствахъ можемъ указать рѣзкій примѣръ такого образа дѣйствій: въ 1681 г. богатая Овруцкая архимандрія была отдана королемъ сообщнику Шумлянскаго, Сильвестру Тваровскому, не смотря на то, что братіею и мірянами православными выбранъ былъ въ Овруцкіе архимандриты инокъ преданный православію, Иннокентій Монастырскій; послѣдній рѣшился не допускать Тваровскаго къ

---

[1]) Описаніе Кіевософійскаго Собора и Кіевской іерархіи стр. 206 и 212.

занятію должности; но король обратилъ серьезное вниманіе на это дѣло: противъ Монастырскаго, подъ видомъ частныхъ исковъ, возбуждено было юридическое преслѣдованіе, притомъ явились угрозы противъ личной его безопасности; онъ долженъ былъ удалиться въ Кіевъ, послѣ чего король обратился съ грознымъ универсаломъ къ православнымъ дворянамъ воеводствъ: Кіевскаго, Брацлавскаго и Черниговскаго, предписывая имъ не вступаться въ дѣло объ Овруцкой архимандріи и не поддерживать Монастырскаго, угрожая въ противномъ случаѣ объявить не повинующихся его приказанію врагами отечества и взыскать съ каждаго изъ нихъ штрафъ въ 50,000 злотыхъ. Вмѣстѣ съ тѣмъ король отправилъ письмо къ Кіевопечерскому архимандриту, Иннокентію Гизелю, требуя, чтобы онъ выдалъ церковные сосуды, облаченія, документы и казну, принадлежащіе Овруцкой архимандріи, и увезенные Монастырскимъ въ Кіевъ, и чтобы подвергнулъ послѣдняго судебной отвѣтственности за незаконное будто присвоеніе себѣ титула Овруцкаго архимандрита. Между тѣмъ, въ ожиданіи исхода дѣла, онъ пополнилъ доходы Тваровскаго привилегіею, дозволявшею ему вести безпошлинную торговлю солью въ предѣлахъ речипосполитой [1]). Въ послѣдствіи, послѣ смерти Тваровскаго, король, по рекомендаціи Шумлянскаго, передалъ Овруцкую архимандрію свѣтскому лицу — Климентію Домарадзкому, не смотря на то, что, по существовавшимъ законамъ, послѣдній не имѣлъ права занимать высшую церковную должность, такъ какъ онъ не принадлежалъ къ дворянскому сословію; тѣмъ не менѣе Дамарадзкій былъ рукоположенъ въ пресвитеры Шумлянскимъ и занялъ архимандрію; о выборѣ его братіею на этотъ разъ не было и рѣчи [2]). Раз-

[1]) См. №№: XXVI, стр. 50; XXXII, стр. 62; XXXIII, стр. 65; и XXXI, стр. 60.
[2]) См. №№: XLIV, стр. 89 и XLV, стр. 91.

давая высшія духовныя должности приверженцамъ уніи, правительство заботилось не менѣе и о томъ, чтобы лица эти были по возможности лучше обеспечены доходами и имѣніями, съ другой-же стороны оно конфисковало при каждомъ удобномъ случаѣ имущество, принадлежавшее православнымъ духовнымъ и монастырямъ. Выше было уже указано на переходъ имѣній Кіевской митрополіи и Кіево-печерской лавры въ руки Шумлянскаго, фактъ этотъ былъ далеко не исключительнымъ явленіемъ; основываясь на томъ-же предлогѣ, т. е. указывая на уступку Кіева Россіи по трактату на вѣчныя времена, правительство, немедленно послѣ заключенія договора, объявило, что оно считаетъ всѣ имущества Кіевскихъ монастырей, оставшіяся въ предѣлахъ речипосполитой, вакантными, т. е. оставшимися безъ владѣльца, и стало раздавать ихъ, по своему усмотрѣнію, различнымъ лицамъ и учрежденіямъ; большинство этихъ имѣній было передано уніятамъ, другія пожалованы были особыми привилегіями дворянамъ; наконецъ, эти послѣдніе, захватили многія монастырскія имѣнія безъ всякой грамоты и оставили ихъ безпрепятственно въ своемъ владѣніи, при чемъ дворяне обращали мало вниманія на то, принадлежитъ-ли извѣстное имѣніе одному изъ Кіевскихъ монастырей или такому монастырю, который остался въ границахъ речипосполитой? Такимъ образомъ, отчасти путемъ административныхъ распоряженій, отчасти путемъ захвата, въ руки уніятскаго духовенства и дворянъ католиковъ перешли богатыя помѣстія, принадлежавшія монастырямъ: Кіево-Михайловскому, Кіевскому Пустынно-Николаевскому, Кіевскому Братскому, Межигорскому, Дерманскому, Дубенскому и т. д.[1])

---

[1]) См. №№: XIX, стр. 34; XXXIV, стр. 67; XXXIX, стр. 78; XL, стр. 80; XLI, стр. 82; LI, стр. 106; LXI, стр. 125; LXIII, стр. 130; CXVI, стр. 350; CLXVIII, стр. 374.

При этомъ ясенъ былъ разсчетъ правительства: стѣснить православное духовенство въ матерьяльномъ отношеніи и вмѣстѣ съ тѣмъ манить его въ унію богатыми бенефиціями, предоставляемыми уніятамъ.

Дѣйствуя административною властью весьма рѣшительно въ отдѣльныхъ случаяхъ, правительство не забывало и общихъ законоположеній, клонившихся къ той-же цѣли. Такъ на сеймѣ 1699 года изданы были два новые законы, носившіе слѣды ясно враждебнаго отношенія къ православію. На сеймѣ этомъ подтверждены были всѣ привилегіи, пожалованныя раньше уніятамъ и, сверхъ того, изданъ новый законъ, которымъ «мѣщане, правдивые уніяты, объявлены исключительно способными къ занятію выборныхъ магистратскихъ должностей» отъ которыхъ православные навсегда устранялись. На томъ-же сеймѣ чины речипосполитой разсуждали объ устройствѣ Подолія, возвращеннаго отъ Турціи по Карловицкому трактату; при этомъ случаѣ, опредѣляя права жителей этого воеводства, сеймъ постановилъ законъ, по которому православнымъ запрещено было селиться въ Каменцѣ, наравнѣ въ евреями [1]). Приводя въ исполненіе это сеймовое постановленіе, коммиссія, назначенная королемъ для пріема города, опечатала всѣ православныя церкви и одну изъ нихъ: церковь св. Іоанна, передала уніятамъ. При этомъ случаѣ произошло странное столкновеніе коммиссаровъ съ Шумлянскимъ: послѣдній, не дожидая коммиссіи, явился раньше ея въ Каменецъ въ сопровожденіи надворной своей хоругви, и сталъ принимать православныя церкви въ свое вѣденіе, но вслѣдъ за нимъ пріѣхали коммиссары, и, не зная о существованіи его интимной сдѣлки съ правительствомъ, объявили его дѣйствія противузаконными и заставили его удалиться,

---

[1]) Volumina legum, т. VI, стр. 35, § 19 и 21.

угрожая, въ противномъ случаѣ, употребить военную силу;— затѣмъ они рѣшили представить дѣло на обсужденіе сейма и подвергнуть Шумлянскаго отвѣтственности передъ военнымъ судомъ, какъ нарушителя безопасности крѣпости. Конечно послѣ разъясненія дѣла, излишняя ревность коммиссаровъ унялась и церкви были переданы епископу, который подвергался опасности разстрѣлянія, еслибы оказался дѣйствительно православнымъ [1]).

Сколько однако ни были враждебны православію всѣ исчисленныя административныя распоряженія и законодательныя постановленія правительства, они даютъ только слабое понятіе о томъ горестномъ положеніи православной церкви, въ которомъ она находилась въ речипосполитой съ послѣдней четверти семнадцатяго столѣтія; самыя чувствительныя и нестерпимыя преслѣдованія православное духовенство и міряне должны были выносить отъ дворянъ, старавшихся повсемѣстно, наперерывъ одинъ передъ другимъ, заявить свой религіозный прозелитизмъ. При томъ государственномъ устройствѣ, которое составляло отличительную черту речипосполитой, при неограниченномъ полновластіи дворянскаго сословія, при отсутствіи исполнительной власти и полицейскихъ учрежденій и при томъ низкомъ уровнѣ просвѣщенія, на которомъ стояла масса дворянскаго сословія, религіозное рвеніе могло выразиться только въ одной изъ тѣхъ формулъ фанатическаго самодурства и безобразнаго насилія, среди которыхъ медленно разлагалось шляхетское общество въ теченіи двухъ послѣднихъ столѣтій существованія речипосполитой. Тяжело было положеніе православныхъ, когда они сдѣлались мишенью для шляхетскаго своеволія и положеніе ихъ было тѣмъ тяжелѣе, что гнетъ со стороны дворянъ, хотя повсемѣстный, но не вытекалъ изъ

[1]) См. № LIX, стр. 122.

строго опредѣленной программы, не былъ однороденъ и не давалъ, такимъ образомъ, возможности ни предъугадать грозившую въ каждомъ отдѣльномъ случаѣ опасность, ни принять извѣстный, опредѣленный образъ дѣйствій для того, чтобы ее миновать или оказать ей противудѣйствіе. Въ каждой данной мѣстности судьба православнаго священника и его прихожанъ зависѣла отъ расположенія духа, каприза или корыстолюбія владѣльца села или мѣстечка; но умилостививъ послѣдняго, православные далеко еще не были безопасны: дворянинъ сосѣдъ, партія проходившихъ жолнеровъ, настоятель ближайшаго католическаго костела, иногда просто проѣзжій шляхтичъ, вдругъ нежданно воодушевлялись фанатическимъ рвеніемъ и, въ видѣ нечаянной грозы, обрушивались на несчастный приходъ; — факты же, которыми выражалось это рвеніе, не удовлетворяли требованіямъ самой элементарной нравственности. Среди огромнаго количества актовыхъ свидѣтельствъ, подтверждающихъ все вышесказанное, укажемъ нѣкоторые примѣры, для того, чтобы представить наглядную характеристику положенія, въ которомъ находилась православная церковь въ описываемое время.

Въ значительной части случаевъ гоненіе, воздвигаемое шляхтичами на православіе, помимо религіознаго фанатизма, находило побужденіе и въ своекорыстіи; грабежъ церковнаго имущества, захватъ земель церковныхъ или присвоеніе себѣ имущества, принадлежавшаго православному духовенству, составляли не маловажный мотивъ, подвигавшій дворянъ на душеспасительные, по ихъ мнѣнію, подвиги; они не прочь были соединить пріятное съ полезнымъ и, разрушая «схизму», увеличить на ея счетъ свое личное состояніе, прикрывъ грабежъ благочестивымъ предлогомъ. Такъ напримѣръ, дворяне, жившіе ближе къ Кіеву, не удовлетворились доставшеюся имъ, въ силу королевскихъ привилегій, долею имѣній Кіевскихъ

монастырей; они, подъ предлогомъ противудѣйствія вліянію Кіевскаго духовенства, врывались въ имѣнія, оставшіяся еще нерозданными или лежавшія за рубежемъ речи-посполитой и производили всевозможныя насилія: грабили имущество, монастырское, увѣчили и били братью, причетниковъ, монастырскихъ крестьянъ и т. п. Изъ перечня обидъ, причиненныхъ пограничными шляхтичами Кіево-братскому монастырю, мы узнаемъ, что въ теченіе 30 лѣтъ (1727—1757) пограничные шляхтичи врывались болѣе 20 разъ черезъ границу въ имѣнія, принадлежавшія этому монастырю и производили въ нихъ всевозможныя безчинства [1]). Одинъ изъ такихъ набѣговъ подробно описанъ въ жалобѣ игумена Кіевскаго Кириловскаго монастыря, Евстратія Самборовича. Изъ жалобы этой узнаемъ, что въ 1713 году дворянинъ Александръ Щеневскій, вооруживъ значительный отрядъ людей и пригласивъ сосѣда, Александра Шумлянскаго, также съ вооруженною толпою слугъ и крестьянъ, отправился въ походъ на село Андріевку, принадлежавшее Кириловскому монастырю; явившись на разсвѣтѣ, союзники вбѣжали въ село и стали рубить и стрѣлять по всѣмъ встрѣчнымъ, нанесли тяжелыя раны монаху Боньковичу, изрубили монастырскихъ слугъ и крестьянъ и ограбили все движимое имущество монастырское и монастырскихъ подданныхъ [2]).

Если изъ указанныхъ фактовъ явствуетъ, что ни русская граница, ни покровительство русскаго правительства не могли удержать буйныхъ шляхтичей, то послѣдніе, конечно еще менѣе стѣснялись въ предѣлахъ речи-посполитой; здѣсь грабежи церквей и духовенства и захватъ церковной земли составляютъ самое обыкновенное явленіе; такъ, напримѣръ,

[1]) См. № CCIX, стр. 518.

[2]) См. № CLXIV, стр. 365.

жолнеры панцырной хоругви нападаютъ ночью на церковь въ селѣ Хлуплянахъ, выбиваютъ въ ней двери и уносятъ изъ нея не только церковное имущество, но и частное, сложенное въ церкви для большей безопасности прихожанами [1]). Такъ шляхтичи захватываютъ, безъ всякаго права, имущество отказанное по завѣщанію въ пользу Кременецкаго братства и обращаютъ его въ свою личную пользу [2]). Болѣе другаго имущества подвергались захвату со стороны шляхтичей церковныя и монастырскія земли: такъ мы встрѣчаемъ жалобу игумена Бѣлостоцкаго монастыря (на Волыни), Ѳеодосія Подольскаго, на дворянина Шимона Жабокрицкаго о томъ, что онъ объявилъ своею собственностью земли, издавна принадлежавшія монастырю, и, если встрѣчалъ братію или монастырскихъ слугъ на этихъ земляхъ, то стрѣлялъ въ нихъ, рубилъ саблею и наносилъ имъ тяжелые побои; вслѣдъ за тѣмъ онъ захватилъ монастырскую мельницу и объявилъ монахамъ, что, въ случаѣ сопротивленія, онъ будетъ стрѣлять въ нихъ при каждой встрѣчѣ [3]). У другаго Волынскаго монастыря, Перекальскаго, земли были отняты дворянами Чеконскими; когда игуменъ отправился пахать свое поле, то туда-же пріѣхала Чеконская, приказала слугамъ прогнать плугъ монастырскій и сама, выскочивъ изъ коляски, стала бить игумена и вцѣпилась ему въ бороду [4]). Въ Овручѣ Доминиканскіе монахи присвоили себѣ не только пахатныя земли, принадлежавшія православному монастырю, но приказали обнести оградою, присоединяя къ своей усадьбѣ, мѣста, принадлежавшія монастырю, въ самомъ городѣ, и въ томъ

---

[1]) См. № XLVIII, стр. 97.
[2]) См. № LXXIII, стр. 158.
[3]) См. № LXII, стр. 127.
[4]) См. № LXXXIII, стр. 183.

числѣ мѣсто, на которомъ была построена православная церковь; захватъ этотъ сопровождался, по обыкновенію, грабежемъ движимаго имущества и личными оскорбленіями [1]). Въ Острогѣ гродскій подстароста, Ледуховскій, отнялъ у православной церкви св. Николая земли, отказанныя въ пользу ея еще въ XIV столѣтіи княземъ Даніиломъ и княгинею Василисою Острожскими и приказалъ вырубить лѣсъ, принадлежавшій этой церкви; когда-же протоіерей Терпиловскій обратился къ нему съ представленіями и указалъ на свои права, то Ледуховскій, не оспаривая послѣднихъ, отвѣтилъ «я воленъ отнять у церкви то, что ей пожаловано моими предшественниками», и оставилъ земли въ своемъ пользованіи [2]). Въ окрестности Острога владѣлецъ села Загаецъ, дворянинъ Блендовскій, отнялъ земли у Загаецкаго монастыря, отказанныя его основательницею, Региною Боготиновною Ярмолинскою; онъ приказалъ разрушить межи и межевые знаки, отдѣлявшіе эти земли отъ его собственныхъ, истребилъ монастырскій лѣсъ, и завладѣлъ рыбными ловлями, угрожая монахамъ побоями въ случаѣ сопротивленія съ ихъ стороны [3]). Въ мѣстечкѣ Брагинѣ церковныя земли, отписанныя нѣкогда въ пользу церкви св. Николая князьями Вишневецкими, были захвачены владѣльцемъ сосѣдняго села Глуховичъ, дворяниномъ Шукштою, и когда настоятель, священникъ Іоакимъ Давидовичъ, явился на свое поле, то Шукшта отправилъ туда же, въ сопровожденіи толпы слугъ, священника своего села, уніята Бернацкаго; послѣдній напалъ на Давидовича, повалилъ его на землю, истязалъ его всячески, рвалъ у него

---

[1]) См. № LVIII, стр. 120.

[2]) См. № CXXXIV, стр. 306.

[3]) См. № CLVII, стр. 352.

волосы и бороду и прогналъ съ церковнаго поля [1]). Еще чаще встрѣчаются факты самаго безцеремоннаго грабежа личнаго имущества православныхъ священниковъ: шляхтичи помѣщики отбираютъ хлѣбъ, скотъ, повозки, лошадей, одежду и вообще всякое движимое имущество, то врываясь въ дома священниковъ, то нападая на нихъ при встрѣчѣ на дорогѣ; на всякія-же требованія возврата, они отвѣчаютъ угрозами, оскорбленіями и побоями [2]); по временамъ отрядъ проходящихъ жолнеровъ, соображая, что въ домѣ священника можно найти поживу, немедленно врывается съ обнаженными саблями, грабитъ все, что попадается подъ руку, остальное истребляетъ, домашнимъ наноситъ побои и увѣчья и, совершивъ подвигъ, спокойно отправляется въ дальнѣйшій путь [3]).

Корыстныя цѣли далеко впрочемъ не составляли единственнаго мотива, побуждавшаго шляхту къ преслѣдованію православнаго духовенства; мы встрѣчаемъ еще въ большемъ количествѣ случаевъ оскорбленія и обиды православнаго духовенства, не сопряженныя съ желаніемъ завладѣть его имуществомъ. Въ этихъ случаяхъ дѣйствуетъ уже чистый фанатизмъ религіозный, выражавшійся въ формахъ, соотвѣтствовавшихъ нравственному и умственному уровню той среды, въ которой онъ проявлялся. По основному началу каждаго аристократическаго общества, члены его признаютъ право обсужденія и свободнаго дѣйствія только за членами своего сословія; всякое несогласіе низшихъ сословій съ мнѣніемъ сословія привилегированнаго есть въ глазахъ послѣдняго

---

[1]) См. №№: CLXXIX, стр. 397 и CLXXXIV, стр. 407.

[2]) См. №№: XLVII, стр. 95; LXX, стр. 153; CVII, стр. 232; CXI, стр. 243; CXXII, стр. 275.

[3]) См. № L, стр. 104.

противузаконіе, и если аристократическое сословіе не сдерживается другими общественными элементами, то оно готово всѣми мѣрами стремиться къ подавленію несогласія и къ установленію въ каждомъ данномъ вопросѣ своего образа мыслей путемъ насилія. Смѣшивая и отождествляя, умышленно или неумышленно, интересы своего сословія съ интересами всего общества и государства, судьбами котораго ей удалось овладѣть, аристократія готова всегда признать врагами общественнаго спокойствія и порядка тѣ лица, учрежденія или сословія, которыя не повинуются безпрекословно всѣмъ требованіямъ господствующаго класса: она готова преслѣдовать ихъ какъ враговъ отечества, какъ лицъ, не имѣющихъ права пользоваться покровительствомъ закона; если притомъ масса господствующаго сословія усвоила только весьма слабую степень цивилизаціи и развитія, то преслѣдованіе является со всѣми признаками личнаго произвола и непониманія самыхъ простыхъ правилъ уваженія человѣческой личности. На такой степени развитія находилось именно дворянское сословіе въ речи-посполитой въ описываемое время, когда несогласіе по религіозному вопросу побудило его направить преслѣдованіе противъ православнаго населенія края; каждый дворянинъ не допускалъ возможности, чтобы люди недворянскаго происхожденія могли разсуждать о вопросахъ, касавшихся хотя-бы только собственной совѣсти, иначе, чѣмъ разсуждали шляхтичи на сеймахъ и сеймикахъ. Противудѣйствіе уніи, которую одобрило и поддерживало дворянское сословіе, каждый дворянинъ считалъ противузаконіемъ, бунтомъ и считалъ себя въ правѣ распорядиться съ каждымъ православнымъ, какъ съ лицемъ стоящимъ внѣ законовъ. Не удивительно потому, если мы начитываемъ въ актахъ безчисленное количество свидѣтельствъ о самыхъ варварскихъ поступкахъ, не вызванныхъ, повидимому, никакою причиною, жертвами кото-

рыхъ были повсемѣстно православные, особенно духовныя лица. Поступки эти, повторяясь на пространствѣ обширной территоріи и въ теченіи весьма продолжительнаго времени, не вытекали изъ строго обдуманнаго плана дѣйствій; они имѣли основаніе гораздо болѣе прочное — во всемъ внутреннемъ складѣ речи-посполитой, въ полновластіи дворянства, въ его слабомъ развитіи и въ полномъ на него вліяніи езуитскаго ордена. Факты, вытекавшіе изъ такого положенія дѣла, представляютъ тѣмъ не менѣе самую печальную картину. Каждый православный, особенно духовное лице, былъ ежеминутно въ опасности подвергнуться самымъ безчеловѣчнымъ оскорбленіямъ и обидамъ: встрѣчался-ли шляхтичъ съ священникомъ на рынкѣ въ городѣ, онъ, подъ первымъ попавшимся предлогомъ или даже вовсе безъ предлога, заводилъ ссору и наносилъ ему публично побои; увидѣлъ-ли помѣщикъ, что священникъ занимается бесѣдою съ крестьянами, онъ бросался на него, опрокидывалъ на землю, билъ каблуками и палкою, рвалъ у него волосы; наткнулся-ли панъ на жену священника, скупавшую провизію на базарѣ, онъ чувствовалъ обязанность отпустить ей, безъ всякаго повода, нѣсколько ударовъ нагайкою; иной разъ шляхтичъ, напившись, бѣгалъ по городу съ обнаженною саблею и для потѣхи пробовалъ силу удара на попавшемся священникѣ. Если обиженные пытались остановить обидчика указаніемъ на свое духовное званіе, то шляхтичъ отвѣчалъ нахально, что только католическіе ксендзы—дворяне и имъ онъ обязанъ оказывать почтеніе—«попы же—мужики» и потому имъ нечего ссылаться на свой духовный санъ [1]). Въ домѣ у себя священникъ былъ также мало

[1]) Составилась даже поговорка, приведенная въ одномъ изъ актовъ: «Co xiądz—to szlachcic, co pop—to chłop». См. №№: LX, стр. 123; LXXXIV, стр. 185; XCIV, стр. 208; CXXXV, стр. 308; CXLVII, стр. 333.

безопасенъ, какъ и внѣ его; подъ пустымъ предлогомъ, чаще безъ всякаго предлога, помѣщикъ или помѣщица врывались въ его домъ, били и истязали какъ самого священника, такъ и членовъ его семейства, расточали оскорбленія и бранныя слова, нерѣдко заключали хозяина въ свою дворовую тюрьму и держали въ ней по произволу, или дозволяли, для большаго, по ихъ мнѣнію, посрамленія, совершать всѣ эти безчинства надъ священникомъ еврею-откупщику [1]).

Вотъ для примѣра нѣсколько болѣе подробныхъ расказовъ: въ селѣ Врублевцахъ, въ окрестности Каменца, помѣщикъ Кобельскій старался всѣми средствами выжить изъ села священника; однажды, напившись, онъ вызвалъ послѣдняго на улицу и, сидя верхомъ, схватилъ его за одежду и потащилъ за село; здѣсь онъ рвалъ ему бороду, пытался отрубить ее саблею, нанесъ нѣсколько ранъ и ударовъ какъ самому священнику, такъ и его женѣ, прибѣжавшей молить о пощадѣ, и отпустилъ только тогда, когда священникъ обѣщалъ ему уплатить 10 талеровъ выкупу; но этимъ дѣло не кончилось; Кобельскій нѣсколько разъ возобновлялъ нападенія и заставлялъ священника сначала скрываться у прихожанъ и, наконецъ, совершенно бѣжать изъ села [2]). Въ селѣ Скородномъ, въ Полѣсьи, помѣщикъ Прушинскій долго преслѣдовалъ приходскаго священника своего села—Іосифа Загоровскаго, заставляя его служить въ церкви согласно съ своими указаніями (т. е. вѣроятно по уніятскому ритуалу); встрѣчая упорное сопротивленіе съ его стороны, онъ нѣсколько разъ страшно его истязалъ передъ церковью и, наконецъ, прогналъ

---

[1]) См. №№: LXIII, стр. 130; CXIII, стр. 250; CXIV, стр. 252; CXLIII, стр. 327; CXLIV, стр. 328; CXLIX, стр. 336; CLXIII, стр. 364; LXXVIII, стр. 167 и CXLI, стр. 322.

[2]) См. № CXVII, стр. 259.

изъ села, ограбивъ все имущество. Изгнанный священникъ нашелъ пріютъ въ сосѣднемъ селѣ Медвиднѣ у православнаго дворянина, Федора Павши; но обстоятельство это еще болѣе раздражило Прушинскаго, постоянно враждовавшаго съ Павшею; онъ приказалъ своей дворнѣ поймать священника на дорогѣ и привести въ свой дворъ; здѣсь онъ его посадилъ въ тюрьму, приказавъ надѣть ему на шею «гусакъ» (т. е. толстое бревно, сложенное изъ двухъ половинъ, съ вырѣзкою для шеи). Узнавъ о случившемся, сынъ священника успѣлъ пробраться въ тюрьму и нѣсколько облегчилъ снарядъ, въ которомъ отецъ задыхался; тогда Прушинскій схватилъ сына и избилъ его до такой степени, что его замертво унесли домой, отцу-же, сверхъ «гусака», приказалъ надѣть кандалы и въ такомъ состояніи морилъ его голодомъ и холодомъ двѣ недѣли, пока не принудилъ принести въ церкви присягу въ томъ, что священникъ не удалится болѣе изъ села и во всемъ подчинится требованіямъ помѣщика [1]). Нерѣдко дворяне простирали истязанія до того, что причиняли смерть своимъ жертвамъ; вотъ, для примѣра, подобный случай: по дорогѣ изъ Острога ѣхалъ въ сопровожденіи своей дворни дворянинъ Криштофъ Манецкій; путь его пролегалъ черезъ село Вельбуйное, въ которомъ въ приходской православной церкви случился въ этотъ день храмовой праздникъ. Увидѣвъ стеченіе народа и узнавъ въ чемъ дѣло, Манецкій возгорѣлся ревностію; онъ въѣхалъ верхомъ въ толпу, вышедшую изъ церкви, и замѣтивъ среди народа священника, Стефана Петрыковскаго, направилъ на него коня и, опрокинувъ на землю, сталъ бить плашмя саблею; только окружавшіе прихожане успѣли освободить изъ его рукъ священника и отвести домой; однако Манецкій не ограничился первымъ нападеніемъ,

---

[1]) См. №№: CVII, стр. 232; CXI, стр. 243 и CLXXII, стр. 381.

онъ подъѣхалъ къ дому священника и, нашедши двери крѣпко запертыми извнутри, помѣстился у окна и сталъ стрѣлять въ комнату изъ лука; упражненіе это онъ продолжалъ до тѣхъ поръ, пока одна изъ стрѣлъ не засѣла въ глазу священника. Пока несчастный мучился въ предсмертныхъ судорогахъ, Манецкій усѣлся писать отъ его имени себѣ-же самому квитанцію, въ которой священникъ будто заявлялъ, что не имѣетъ къ нему никакой претензіи и считаетъ Манецкаго непричастнымъ въ своей кончинѣ. Затѣмъ онъ заявилъ эту квитанцію въ ближайшемъ городѣ и спокойно отправился въ дальнѣйшій путь [1]).

Среди такихъ отношеній дворянъ къ представителямъ православія, конечно, нельзя было ожидать со стороны первыхъ уваженія и къ православной святынѣ; дѣйствительно мы встрѣчаемъ въ актахъ многочисленныя свидѣтельства о нападеніяхъ на церкви, о прекращеніи въ нихъ богослуженія вслѣдствіе буйныхъ поступковъ шляхтичей, о разрушеніи православныхъ кладбищъ и т. п. Такъ напримѣръ, вооруженная панская челядь, отправившись на заѣздъ противъ помѣщика сосѣда, овладѣла церковью въ его имѣніи, расположилась въ ней ночевать, раскладывала костры и разводила огонь въ самомъ зданіи, и, удаляясь на другой день, ограбила его совершенно [2]). Въ другомъ мѣстѣ жолнеры панцырной хоругви ворвались съ оружіемъ въ домъ священника и принялись его истязать; спасаясь отъ нихъ, священникъ искалъ убѣжища въ церкви, но жолнеры послѣдовали за нимъ и у алтаря разрубили ему голову. [3]) Далѣе встрѣчаемъ разсказы о томъ, какъ помѣщики врываются верхомъ и съ оружіемъ, въ сопрожде-

---

[1]) См. №№: LXVIII, стр. 145; CLIV, стр. 348; CLV, стр. 349.
[2]) См. № XXXV, стр. 70.
[3]) См. № XLVI, стр. 92.

нiи толпы слугъ, въ церкви, прерываютъ богослуженiе, заводятъ ссоры съ священниками, произносятъ ругательства, стрѣляютъ и рубятъ въ церкви священниковъ, причетниковъ и прихожанъ [1]). Владѣльцу одного села, находящагося вблизи Кременца, надобился строевой матерiалъ; онъ отправилъ работниковъ на православное кладбище, бывшее у Воскресенской церкви, приказавъ имъ разбить надгробныя плиты и кресты и перевезти ихъ въ свое имѣнiе. Другому дворянину понадобился садъ въ италiянскомъ вкусѣ, — онъ приказалъ въ своемъ имѣнiи разрыть могилы на православномъ кладбищѣ, выбросить кости покойниковъ, сравнять мѣстность и засадить ее деревьями по придуманному имъ плану [2]) и т. д.

Въ ряду преслѣдованiй, испытанныхъ въ то время православнымъ духовенствомъ отъ шляхтичей, есть еще двѣ характеристическiя черты, постоянно встрѣчающiяся и тяжело отзывавшiяся въ повседневномъ быту священниковъ—это изгнанiе ихъ помѣщиками изъ приходовъ и требованiе отбыванiя барщины въ пользу помѣщика [3]). Сверхъ того, помѣщики чувствовали себя вправѣ, по своему усмотрѣнiю, распредѣлять приходы, требовать отъ священниковъ видоизмѣненiй и прибавленiй въ литургiи, и вообще вмѣшиваться въ богослуженiе и въ дѣла церковнаго благочинiя. Такъ мы встрѣчаемъ тяжебное дѣло между благочиннымъ и подвѣдомственнымъ ему приходскимъ священникомъ, въ которомъ шляхтичъ, управлявшiй имѣнiемъ, вмѣшивается въ дѣла чисто церковнаго свойства, беретъ подъ свое покровительство приходскаго священника, ясно нарушившаго каноническiя правила, освобождаетъ его отъ отвѣтственности

---

1) См. №№: CXV, стр. 254 и CLXV, стр. 369.

2) См. №№: CLXI, стр. 360 и CLXXXI, стр. 401.

3) См., кромѣ указанныхъ выше, № CLII, стр. 343.

передъ церковною властью, наноситъ благочинному, настаивавшему на своемъ правѣ, оскорбленія и побои и подвергаетъ его отвѣтственности передъ свѣтскимъ судомъ, возводя на него ложныя обвиненія [1]). Въ другомъ случаѣ встрѣчаемъ тяжбу между двумя мелкопомѣстными владѣльцами одного села, изъ которой видимъ, что одинъ изъ нихъ, въ досаду противнику, принудилъ приходскаго священника поминать себя на эктеніи [2]). Среди ссоры, возникшей между управлявшимъ Чернобыльскимъ имѣніемъ, дворяниномъ Польчевскимъ и пріоромъ доминиканскаго Чернобыльскаго монастыря, извѣстнымъ своимъ буйствомъ, патеромъ Варановскимъ, послѣдній отлучилъ Польчевскаго отъ церкви; приводя въ исполненіе это отлученіе, онъ не удовлетворился прекращеніемъ богослуженія въ костелѣ, но приказалъ запереть также всѣ православныя церкви въ Чернобыльскомъ имѣніи и недопустилъ въ теченіи извѣстнаго времени ни звонить въ колокола, ни отправлять въ нихъ богослуженія. Тотъ же Варановскій принудилъ членовъ православнаго братства присутствовать при похоронахъ, крестныхъ ходахъ и другихъ торжественныхъ обрядахъ въ католической церкви [3]). Подобное указанному лишеніе прихожанъ возможности присутствовать при богослуженіи и исполнять религіозные обряды, повторялось весьма часто вслѣдствіе вражды между помѣщиками; такъ управляющій Дымерскимъ староствомъ Смигурскій, вслѣдствіе несогласій съ сосѣднимъ помѣщикомъ Искрицкимъ, запретилъ Дымерскому приходскому священнику: допускать къ исповѣди и св. причастію крестьянъ села Дымидова, принадлежавшаго къ Дымерскому приходу, дозволять имъ ходить въ церковь, а

[1]) См. №№ XCVI, стр. 212 и XCVII, стр. 213.

[2]) См. № CLX, стр. 359.

[3]) См. № XLIX, стр. 100.

также совершать въ Дымидовѣ какія-бы то ни было требы; такимъ образомъ Дымидовскіе крестьяне лишены были возможности крестить младенцевъ, вступать въ бракъ, напутствовать больныхъ и хоронить умершихъ. Другой помѣщикъ не допускалъ вовсе священника въ свое село и побоями заставилъ его отказаться отъ исполненія требъ въ части своего прихода и т. д. [1])

Подвергаясь безпрестанно указаннымъ обидамъ и оскорбленіямъ, православное духовенство не находило защиты въ судебныхъ учрежденіяхъ, въ которыхъ судьями были тѣже шляхтичи; рѣдкая жалоба доходила въ судъ и то развѣ въ такомъ случаѣ, если самъ священникъ принадлежалъ къ дворянскому сословію, или если обида была ему причинена дворяниномъ сосѣдомъ, и помѣщикъ того села, въ которомъ жилъ священникъ находилъ полезнымъ для своихъ интересовъ вчать искъ; но и въ такихъ случаяхъ правосудіе не доставляло истцу никакого удовлетворенія и по большей части навлекало на него лишь новыя гоненія. Такъ гродскій Луцкій судъ разсматривалъ жалобу Острожскаго протоіерея, Андрея Терпиловскаго, на дворянина Збіевскаго, о томъ, что Збіевскій оклеветалъ истца, обвинивъ его въ поджигательствѣ и колдовствѣ, и требовалъ его къ отвѣту въ Львовскій уніятскій консисторскій судъ, котораго власти Терпиловскій не признавалъ надъ собою; разсмотрѣвъ дѣло, судъ нашелъ нужнымъ собрать дополнительныя справки и потому отложилъ его рѣшеніе, а между тѣмъ онъ выдалъ Збіевскому всѣ документы, относившіяся къ дѣлу и не допустилъ протоіерея подать по этому поводу протестъ въ трибуналъ [2]). Далѣе мы

---

[1]) См. №№: CLXXVI, стр. 390; CXCIV, стр. 443; CCVII, стр. 514.

[2]) См. № LXXXVIII, стр. 193.

находимъ жалобу приходскаго священника Ломиковскаго на дворянина Татомира о томъ, что послѣдній, встрѣтивъ священника на дорогѣ, сталъ поносить его бранными словами за то, что Ломиковскій осмѣлился жаловаться въ судъ на шляхтичей; за тѣмъ Татомиръ бросился на него съ обнаженною саблею и когда случившіеся проѣзжіе люди не допустили его рубить священника, то онъ, удаляясь, заявилъ слѣдующую угрозу: «погоди, попъ, подавать жалобы на шляхту; попытайся обжаловать меня—такъ я твой протестъ на тебѣ же изкрошу!» [1]) Въ Кременецкомъ повѣтѣ одинъ изъ ревнителей уніи, дворянинъ Блендовскій, долгое время наносилъ всевозможныя обиды и оскорбленія православнымъ; онъ отнялъ земли у сосѣдняго Загаецкаго православнаго монастыря, выжилъ священника изъ своего села, и когда въ церковь сталъ являться для отправленія богослуженія и исполненія требъ священникъ изъ сосѣдняго села, Іоаннъ Гостыловскій, то онъ грабежемъ, побоями и угрозами принуждалъ его служить по уніятскому обряду; наконецъ, онъ подалъ въ судъ жалобу на священника о томъ, что онъ только для виду будто сохраняетъ уніятское богослуженіе, но въ отсутствіи Блендовскаго сохраняетъ литургію православную. Когда-же священникъ явился въ судъ для отвѣта по этому дѣлу, то Блендовскій въ самомъ присутствіи суда поносилъ его безнаказно бранными словами и грозилъ ему тѣлеснымъ наказаніемъ въ случаѣ дальнѣйшаго ослушанія [2]).

Между тѣмъ, когда духовенство испытывало повсемѣстно тяжелое гоненіе со стороны шляхтичей, православные дворяне, въ силу давленія общественнаго мнѣнія своей среды, переходили въ католицизмъ и становились ревностными побор-

---

[1]) См. № CXXIII, стр. 276.

[2]) См. №№: CLVII, стр. 352; CLVIII, стр. 354 и CLIX, стр. 357.

никами уніи и противниками православія. Иногда случалось, что среди дворянскаго рода находилась личность болѣе стойкая и самостоятельная, не поддававшаяся общественному мнѣнію, и въ такомъ случаѣ ей приходилось выдерживать борьбу не съ духовными и гражданскими властями, а съ сосѣдями и особенно съ родственниками, перешедшими въ католицизмъ. Споры эти возникали обыкновенно изъ одного источника: какой-нибудь предокъ рода считался основателемъ одного изъ сосѣднихъ православныхъ монастырей или мѣстной приходской церкви; вслѣдствіе этого всѣ члены рода, въ качествѣ наслѣдниковъ, считались «колляторами» т. е. ктиторами храма, и, при разногласіи ихъ въ вѣрѣ, родственники католики старались обыкновенно обратить монастырь и церковь въ унію, родственникъ-же православный заявлялъ свои права и отстаивалъ неприкосновенность храма; тогда возникала упорная семейная вражда; драки, нападенія, заѣзды переплеталить съ жалобами, исками и аппелляціями и прекращались по большей части только со смертью православнаго члена рода или съ переходомъ имѣнія, въ которомъ находилась спорная церковь, въ руки посторонняго лица. Такъ напримѣръ, въ Овруцкомъ повѣтѣ жило семейство дворянъ Силичей, состоявшее изъ четырехъ братьевъ и дядей, всѣ они считались ктиторами женскаго православнаго монастыря, основаннаго въ селѣ Сельцѣ ихъ предками. Между тѣмъ дядя и двое изъ племянниковъ перешли въ латинство, два другіе брата оставались православными; со смертью старшаго изъ нихъ—Григорія, на младшаго—Александра, посыпались всевозможныя притѣсненія отъ остальныхъ родственниковъ; дядя и братья, въ сопровожденіи пріятелей и слугъ, производили на его домъ и имѣніе цѣлый рядъ нападеній: они врывались въ монастырь, били и истязали монахинь, сорвали со стѣны въ церкви портретъ умершаго Григорія Силича и т. д. [1])

[1]) См. № LIV, стр. 113.

Подобная же семейная ссора записана въ книгахъ Луцкаго грода, по поводу несогласій, возникшихъ вслѣдствіе ктиторскаго права на Бѣлостоцкій монастырь. Монастырь этотъ былъ основанъ въ XVII столѣтіи православнымъ епископомъ Перемышльскимъ и Самборскимъ, Симеономъ - Сильвестромъ Гулевичемъ. Двоюродный внукъ его, Іосифъ Гулевичъ, подобно многимъ членамъ своего рода, былъ ревностнымъ защитникомъ православія; между тѣмъ Гулевичи породнились съ Путошинскими—другимъ древнимъ православнымъ родомъ Волынскихъ дворянъ и вслѣдствіе этого часть села Бѣлаго Стока и сосѣднее село Гать перешли въ собственность Путошинскихъ. Двое изъ представителей этого рода—Владиславъ и Богуславъ приняли унію и стали тѣснить Бѣлостоцкій монастырь. Іосифъ Гулевичъ, въ качествѣ ктитора, вступился за братью; Путошинскіе съ толпою слугъ и пріятелей нападали неоднократно на монастырь, разоряли его имущество и истязали монаховъ, монастырскихъ слугъ и крестьянъ; Гулевичъ отражалъ нападенія вмѣстѣ съ игуменомъ, совѣтовалъ послѣднему отражать силу силою, и искалъ удовлетворенія съ Путошинскихъ судебнымъ порядкомъ. Долго длилась вражда, пока не разразилась кровопролитною свалкою у монастырской ограды; вслѣдствіе ея Гулевичу удалось на время упрятать Владислава Путошинскаго въ тюрьму за нападеніе съ оружіемъ въ рукахъ на монастырь. Но эта мѣра не усмирила буйнаго шляхтича: лишь только кончился срокъ ареста, Путошинскій возвратился домой, возобновилъ нападенія и заѣзды, отнялъ монастырскую землю и въ конецъ разорилъ монастырское хозяйство [1]). Продолжая тѣснить Бѣлостоцкую оби-

---

[2]) См. №№: LXIV, стр. 134; LXXIX, стр. 170; LXXX, стр. 172; LXXXI, стр. 176; LXXXII, стр. 180; LXXXV, стр. 189; LXXXVI, стр. 191 и LXXXIX, стр. 199.

тель, въ тоже время Владиславъ Путошинскій велъ точно такую-же борьбу съ роднымъ братомъ своимъ Адамомъ за церковь, находившуюся въ принадлежавшемъ имъ собща селѣ Гати: Владиславъ обратилъ эту церковь въ уніятскую, Аламъ-же, остававшійся вѣрнымъ православію, хотя и не нашелъ средствъ воспротивиться этому, но рѣшился не допускать уніятовъ спокойно торжествовать побѣду. Въ храмовой праздникъ онъ взялъ изъ церкви икону св. Дмитрія, и, созвавъ нѣсколько сосѣдей и русскихъ офицеровъ, случайно проходившихъ черезъ село, онъ пригласилъ игумена Бѣлостоцкаго монастыря, Іосифа Балабана, отслужить обѣдню въ своемъ домѣ, при чемъ онъ жаловался на отступничество брата и вызвалъ крупное по этому поводу объясненіе съ нимъ русскихъ офицеровъ [1]).

Указанное положеніе религіознаго вопроса, вытекавшее изъ плана предложеннаго Шумлянскимъ, основаннаго на глубокомъ пониманіи имъ общества, среди котораго приходилось дѣйствовать, оказалось весьма выгоднымъ для уніи. Въ теченіе двадцати лѣтъ, послѣдовавшихъ за неудавшимся Люблинскимъ съѣздомъ, унія распространилась болѣе, чѣмъ въ продолженіи почти цѣлаго предшествовавшаго столѣтія. Негласное принятіе уніи епископами, продолжавшими выдавать себя за православныхъ, разрывъ прямыхъ сношеній съ Кіевскою митрополіею, гоненіе, направленное шляхтичами на сельское духовенство, захватъ монастырей или отнятіе у нихъ средствъ къ существованію, раздоръ, поселенный въ дворянскихъ православныхъ семействахъ, отклоненіе отъ братствъ болѣе вліятельныхъ членовъ приманкою награды ихъ дворянскими правами и при всемъ этомъ отсутствіе ясно высказанной программы, неопредѣленность положенія, среди котораго невоз-

---

[1]) См. № CXXI, стр. 267.

можно было точно указать лица, принадлежавшія къ уніи или отвергавшія ее—всѣ эти обстоятельства парализировали реакцію со стороны православныхъ, не дали ей возможности сосредоточиться и проявиться общими мѣрами и низвели ее до размѣровъ частной борьбы въ отдѣльныхъ единичныхъ случаяхъ. Послѣ двадцатилѣтнихъ усилій самъ Шумлянскій нашелъ предложенныя имъ мѣры до того успѣшными и плоды, принесенныя ими, до того полными въ нѣкоторыхъ, по крайней мѣрѣ, областяхъ речи-посполитой, что рѣшился снять маску; оставляя на долю другихъ продолжать начатое имъ дѣло въ тѣхъ эпархіяхъ, гдѣ православіе держалось болѣе стойко, онъ объявилъ о присоединеніи своемъ къ уніи и перечислилъ въ нее эпархіи, прямо ему подвѣдомственныя: Львовскую, Галицкую и Каменецъ-Подольскую. Въ полной увѣренности, что мѣры, принятыя имъ, окончательно разслабили въ нихъ православное общество и поселили въ немъ индеферентизмъ въ отношеніи къ спорному религіозному вопросу, онъ рѣшился изгнать сразу изъ этихъ эпархій и послѣдніе остатки православія. Этотъ новый поворотъ въ дѣятельности Шумлянскаго начинается въ послѣднихъ годахъ XVII столѣтія. Въ 1697 году онъ первый разъ отважился заявить въ нѣкоторыхъ гродскихъ книгахъ присягу на унію, принесенную имъ еще въ 1681 году, а въ 1700 онъ торжественно и публично возобновилъ ее въ Варшавѣ, произнеся на этотъ разъ клятву не только за себя, но и за подчиненныя ему эпархіи [1]). Вслѣдъ за тѣмъ Шумлянскій приступилъ къ окончательному изгнанію православія изъ этихъ эпархій, особенно изъ Каменецъ-Подольской, пользуясь не нормальнымъ положеніемъ этого края, переходившаго въ то время

[1]) Кояловичъ. Литовская церковная унія, т. II, стр. 440. Бантышъ-Каменскій. Историческое извѣстіе объ уніи, стр. 136.

изъ-подъ власти турокъ къ речи-посполитой. Вотъ интересныя данныя о мѣрахъ, употребляемыхъ уніятскимъ духовенствомъ въ такихъ случаяхъ: къ намъ дошли два рапорта уніятскаго оффиціяла Корытынскаго о присоединеніи имъ къ уніи Збаражскаго православнаго монастыря и Збаражскихъ приходскихъ церквей; онъ такъ описываетъ свои дѣйствія: явившись въ Збаражъ въ сопровожденіи надворной хоругви владѣльца мѣстечка—Іосифа Потоцкаго, и пригласивъ для содѣйствія мѣстнаго губернатора (управляющаго) и монаховъ Бернардинскаго монастыря, онъ созвалъ изъ окрестностей и переписалъ всѣхъ приходскихъ священниковъ; заручившись ихъ согласіемъ на принятіе уніи, онъ утвердилъ ихъ на приходахъ; о неявившихся-же онъ говоритъ, что они не могли пріѣхать по причинѣ бѣдности, «другіе-же до сихъ поръ упорно пребываютъ въ схизмѣ и не хотятъ признать надъ собою власти нашего архипастыря, напротивъ того, они возмущаютъ крестьянъ, уговаривая ихъ не принимать уніи и выдавая оную за ересь. Я нашелъ нужнымъ отложить зборъ этой жатвы Господней до болѣе удобнаго времени». Не осмѣливаясь удаляться въ окрестности, Корытынскій принялся за дѣло тѣмъ ревностнѣе въ самомъ мѣстечкѣ, гдѣ онъ чувствовалъ себя вполнѣ безопаснымъ подъ прикрытіемъ губернатора и военнаго конвоя; онъ описалъ городскія церкви, ихъ имущество и документы и принялъ ихъ во владѣніе отъ имени уніятскаго епископа. Настоятеля одной церкви онъ нашелъ вполнѣ преданнымъ уніи; у другаго священника, о. Игнатія, оказалась ставленная грамота отъ Луцкаго православнаго епископа, и притомъ у него былъ помощникъ, старый православный священникъ, открытый противникъ уніи, котораго о. Игнатій держалъ при себѣ въ угоду прихожанамъ и дозволялъ ему въ своей церкви отправлять богослуженіе и совершать св. таинства. Корытын-

скій приказалъ священнику перемѣнить ставленную грамоту, викарія-же потребовалъ къ себѣ для объясненій, «но онъ не только не пожелалъ стать передо мною на лицѣ, но сѣлъ на коня и укрылся въ лѣсу, какъ измѣнникъ.» Оффиціялъ запретилъ священнику, подъ опасеніемъ анаѳемы, принимать его впредъ и допускать въ церковь [1]). За тѣмъ Корытынскій приступилъ къ болѣе важному дѣлу—къ принятію въ свое вѣденіе православнаго Збаражскаго монастыря. Нѣсколько раньше его пріѣзда въ монастырѣ произошло смятеніе: игуменъ, Парѳеній Янковскій, по причинѣ не упомянутой въ актѣ, подвергся взысканію со стороны православнаго Луцкаго епископа, Діонисія Жабокрицкаго, послѣдній поручилъ монахамъ Почаевскаго монастыря арестовать Янковскаго и содержать въ своемъ монастырѣ въ тюрьмѣ. Но когда Почаевскіе монахи пріѣхали въ Збаражъ и арестовали игумена, то за него заступился мѣстный губернаторъ и освободилъ его съ помощью жолнеровъ; игуменъ отправился искать покровительства къ владѣльцу мѣстечка, Іосифу Потоцкому, который обѣщалъ защитить его подъ условіемъ, что Янковскій приметъ унію и приведетъ къ ней какъ братью своего монастыря, такъ и его прихожанъ. Корытынскій между тѣмъ медлилъ и поджидалъ исхода этой сдѣлки; наконецъ онъ получилъ извѣстіе, что она состоялась и приступилъ къ дѣлу. Онъ началъ съ того, что опубликовалъ универсалъ Потоцкаго къ жителямъ Збаража, въ которомъ онъ, въ качествѣ владѣльца имѣнія, предписываетъ имъ принять унію. Вотъ этотъ интересный документъ: «Я, Іосифъ Потоцкій, желая здравія и всякаго добра всѣмъ громадамъ волости моей Збаражской: такъ мѣщанамъ, какъ равно жителямъ предмѣстій и селъ, вѣдомо имъ чиню, что, благодаря Господа, вся

---

1) См. № LXVII, стр. 140.

русская область приняла унію, т. е. единеніе съ святою католическою, римскою церковью, о чемъ отецъ игуменъ уже извѣщалъ васъ; но вы (хотя и не всѣ, какъ мнѣ доносятъ) повиноваться ему не хотите; потому отправляю къ вамъ сей универсалъ мой и предписываю, чтобы вы ни въ чемъ не перечили и повиновались-бы вполнѣ въ дѣлахъ церковныхъ игумену монастыря вашего Збаражскаго; всякаго-же упорнаго и неповинующагося отцу игумену приговариваю симъ къ уплатѣ штрафа въ сто гривенъ и сверхъ того къ тяжелому наказанію (тѣлесному?); все это (несогласіе?) пустой - лишь вымыселъ; праздники, посты и обряды останутся у васъ по прежнему и никакой перемѣны ни въ чемъ не будетъ; потому и вторично предписываю вамъ не смущать сомнѣніемъ вашей совѣсти. Въ удостовѣреніе чего и выдаю сей универсалъ мой съ приложеніемъ моей печати и за собственноручною подписью. 1700 года, августа 25. Іосифъ Потоцкій, староста Галицкій.»

Вслѣдъ за универсаломъ явился въ Збаражъ игуменъ Янковскій; но, не смотря на обѣщаніе принять унію, данное имъ владѣльцу, возвратившись домой, онъ медлилъ и подъ разными предлогами старался затянуть дѣло; къ нему явились прихожане «твердые схизматики» съ горячими мольбами: «чтобы онъ не приставалъ къ уніи и ихъ не увлекалъ за собою»; они брались выхлопотать ему прощеніе и отъ Жабокрицкаго и отъ владѣльца имѣнія, лишь-бы онъ твердо устоялъ въ православіи. Съ другой стороны игумена окружили уніятскіе священники, шляхтичи и бернардины и требовали отреченія; сначала ихъ убѣжденія не имѣли успѣха; тогда офиціялъ перемѣнилъ тонъ и осыпалъ его угрозами, мѣстный же губернаторъ, въ качествѣ представителя правъ владѣльца, заявилъ готовность употребить въ дѣло свою власть; игуменъ не устоялъ и согласился на требованія уніатовъ. Его

заставили торжественно въ церкви отрѣчься отъ православія и присягнуть на унію, и, вслѣдъ за тѣмъ, оффиціалъ принялъ монастырь въ вѣденіе своего епископа, обложилъ членовъ церковнаго братства штрафами за сопротивленіе уніи, и уѣхалъ изъ Збаража, не оставивъ въ городѣ ни одной православной церкви, ни одного православнаго священника. Строго православные жители должны были или остаться безъ богослуженія и церковныхъ требъ, или отправляться въ уніятскія церкви. Оффиціяльно Збаражская волость была причислена къ числу мѣстностей, добровольно и единогласно принявшихъ унію [1]).

Въ то время, когда унія распространялась всѣми вышеуказанными мѣрами, противудѣйствіе со стороны православныхъ не могло проявиться въ видѣ систематической оппозиціи, какъ въ слѣдствіе того, что новый планъ дѣйствій уніятовъ и католиковъ скрывался подъ завѣсою тайны и умышленной неясности положенія, такъ и потому, что привилигированное сословіе перешло въ ряды противниковъ и обязанность защиты православія выпала на долю сословій, или вполнѣ безправныхъ, или крайне стѣсненныхъ въ правахъ своихъ тѣмъ порядкомъ общественнаго строя, который водворился въ речипосполитой. Немедленно послѣ 1680 года церковныя братства пытаются стать опять во главѣ опозиціи, но теперь онѣ не находятъ точки опоры ни въ дворянствѣ ни въ козачествѣ, какъ это случилось прежде, въ началѣ XVII столѣтія. На съѣздѣ представителей ставропигіяльныхъ братствъ и православнаго духовенства, состоявшемся въ Августѣ 1680 года въ Новомъ Дворѣ, обсуждались средства для противудѣйствія уніи, но присутствовавшіе не могли остановить вниманія ни на одной мѣрѣ, сколько нибудь дѣйстви-

---

[1]) См. № LXIX, стр. 148.

тельной; они повторили обязательство стоять за православіе, но не находили средствъ для того, чтобы обобщить свою борьбу и указать успѣшные для нея пріемы. Постановлено было пользоваться соборами и съѣздами, предполагавшимися по плану Шумлянскаго, и предъявлять на нихъ свои права и обеспечивавшія свободу богослуженія привилегіи, а также стараться при выборѣ депутатовъ на сеймы, включать въ ихъ инструкціи статьи, направленныя къ защитѣ православія; но обѣ эти эти мѣры оказались неисполнимыми: правительство удержалось отъ созванія съѣздовъ, количество-же православныхъ дворянъ было до того ничтожено, что голосъ ихъ на сеймикахъ не имѣлъ почти никакого значенія; послѣднее обстоятельство сознавали сами православные на съѣздѣ въ Новомъ Дворѣ; обсуждая возможность дѣйствовать посредствомъ вліянія на инструкціи депутатамъ, они рѣшили, что слѣдуетъ попытаться снискать вліяніе на сеймикахъ посредствомъ подкупа шляхтичей, «не жалѣя на этотъ предметъ издержекъ.» [1]) Но и этотъ исходъ оказался не возможнымъ, такъ какъ братства и ихъ члены не располагали достаточными средствами для того, чтобы соблазнить большинство шляхтичей, съѣзжавшихся на сеймики.

Такимъ образомъ сопротивленіе уніи должно было принять исключительно пассивный характеръ, раздробиться на безконечное число единичныхъ случаевъ и уповать исключительно на стойкость и непреклонность духовныхъ лицъ и отдѣльныхъ приходовъ, которые на свой страхъ должны были выдерживать въ каждой мѣстности натискъ ревнителей уніи, опиравшихся на административную поддержку и на буйный нравъ шляхты. Факты такіе мы дѣйствительно встрѣчаемъ въ актахъ того времени, не смотря на то тяжелое положеніе,

---

[1]) См. №, XXVIII, стр. 53.

въ которомъ находились православные духовные, мѣщане и крестьяне. Такъ мы видимъ, что прихожане продолжаютъ вездѣ, гдѣ представлялась возможность, пользоваться стариннымъ правомъ выбора приходского священника и стараются направлять выборъ такъ, чтобы избѣжать лицъ склонныхъ къ уніи. Если крестьянамъ удавалось сникать по какому нибудь поводу согласіе помѣщика, то они немедленно низлагали священника уніята «поганскую виру» отнимали у него церковные ключи, уничтожали уніятскій антиминсъ и вручали приходъ своему избраннику [1]). Иногда крестьянамъ удавалось умилостивить помѣщика подаркомъ, иногда запугать опасностью взрыва своего негодованья, въ другихъ случаяхъ они пользовались его ссорами съ сосѣдями и всегда не упускали малѣйшей возможности обезпечить свои церковные интересы, отстоять, хота на время, свою церковь отъ вторженія уніятовъ и католиковъ [2]). Такъ, напримѣръ, послѣ объявленія о присоединеніи Подолія къ уніи—католическіе ксендзы стали разъѣзжать по селамъ и пытались служить католическую мессу въ сельскихъ церквяхъ; но они должны были отказаться отъ своей попытки: крестьяне отнимали и прятали ключи отъ церквей и, въ случаѣ насилія, угрожали убивать ксендзовъ [3]). Въ Овруцкомъ Полѣсіи околичные шляхтичи, ревностно стоявшіе за православіе, зорко слѣдили за поведеніемъ духовенства въ своей мѣстности и, при малѣйшей наклонности къ уніи, старались выжить сомнительное лице и замѣнить его болѣе благонадежнымъ [4]). Въ городахъ православные мѣщане

---

[1]) См. №№: CIII, стр. 224; CXXV, стр. 281; XCV, стр. 209.

[2]) См. № CLXXX, стр. 339.

[3]) См. № XC, стр. 201.

[4]) См. №№: XLII, стр. 84; CXXXVIII, стр. 316; CLXXXIX, стр. 421; также Архивъ Югозападной Россіи часть IV, т. I, стр. 379—381.

старались поддерживать чистоту вѣры въ своихъ согражданахъ, переходившихъ въ унію, и нерѣдко ихъ увѣщанія кончались судебнымъ противъ нихъ искомъ и навлекали на нихъ отвѣтственность [1]).

Но всѣ эти попытки, направленныя къ противудѣйствію, имѣли характеръ случайный и представлялись въ видѣ отдѣльныхъ безсвязныхъ явленій; объединиться онѣ могли только при содѣйствіи церковной іерархіи, которая руководила-бы ими и сводила уединенныя усилія къ общей программѣ дѣйствій; между тѣмъ правительство, ограничившее только пятью число православныхъ эпархій, успѣло передать эти эпархіи тайнымъ или явнымъ уніятамъ. Православные сознали необходимость отстоять вакантныя или возвратить потерянныя епископскія каѳедры, и за обладаніе ими вступили еще разъ въ легальную борьбу съ правительствомъ. Въ концѣ XVII и началѣ XVIII вѣка борьба эта происходила за двѣ послѣднія эпархіи, которыя православные надѣялись сохранить—Луцкую и Бѣлорусскую. Послѣ смерти Аѳанасія Шумлянскаго, выдававшаго себя за православнаго, но въ дѣйствительности принявшаго унію, православное духовенство и дворяне Луцкой эпархіи рѣшились избрать на его мѣсто новаго епископа. Въ 1695 году, съѣхавшись по старинному обычаю, они приступили къ выборамъ; избранъ былъ единогласно Луцкимъ православнымъ епископомъ писарь гродскій Луцкій, Дмитрій Жабокрицкій (принявшій при рукоположеніи имя Діонисія), извѣстный еще прежде своею ревностью къ православію, начитанностью и ученостью. Тяжело было положеніе этого новаго епископа: выдерживая упорную борьбу съ уніятами, испытывая безпрестанныя притѣсненія отъ дворянъ, Жабокрицкій не находилъ поддержки въ православной Кіевской іерар-

---

[1]) См. № CLXXI, стр. 180.

хіи, усмотрѣвшей несоблюденіе при его выборѣ канонически установленныхъ правилъ и отказавшейся рукополагать его въ епископы на томъ основаніи, что онъ былъ женатъ на вдовѣ. Семь лѣтъ Жабокрицкій пытался устоять на своемъ посту, не смотря на непреодолимыя препятствія, пока наконецъ энергія его не истощилась и онъ, уступая внушеніямъ короля, принялъ унію. Немедленно еще послѣ избранія Жабокрицкаго король Іоаннъ III вошелъ съ нимъ въ сношенія, надѣясь склонить его милостью къ содѣйствію видамъ правительства; онъ утвердилъ Діонисія грамотою въ должности Луцкаго епископа и въ частномъ письмѣ поздравилъ его съ принятіемъ новой должности; король выражалъ свою радость по этому поводу и намекалъ, что онъ не сомнѣвается въ томъ, что съ перемѣною званія Жабокрицкій будетъ, какъ прежде, ревностно поддерживать виды правительства [1]). Милостивымъ-же расположеніемъ короля Жабокрицкій рѣшился воспользоваться для того, чтобы возвратить православные церкви и монастыри, отданные уніятамъ. Онъ просилъ у короля диплома на должность Овруцкаго архимандрита, поставляя на видъ, что, занимавшій ее, уніятъ Домарадзкій не дворянинъ по происхожденію и потому, согласно законамъ речипосполитой, онъ не имѣетъ права занимать высшія церковныя должности; вмѣстѣ съ тѣмъ онъ требовалъ возврата Госскаго монастыря и принадлежавшихъ ему имѣній, захваченныхъ Іосифомъ Шумлянскимъ въ силу выпрошенной имъ королевской грамоты. Дѣла эти были рѣшены вступившимъ на польскій престолъ новымъ королемъ. Августъ II, продолжая въ дѣлѣ уніи политику своего предшественника и разсчитывая задобрить Жабокрицкаго и склонить его милостью къ уніи,

---

[1]) См. № LII, стр. 110. Лѣтопись Величка томъ III, стр. 297—306.

удовлетворилъ объ его прозьбы; но, впослѣдствіи, когда Жабокрицкій, рѣшительно отклонивъ предложенія на счетъ уніи, не только не присоединился къ торжественному ея принятію въ 1701 г. Іосифомъ Шумлянскимъ и его сообщниками, но вошелъ въ сношенія съ русскимъ резидентомъ Судейкинымъ и искалъ черезъ него покровительства Россіи для православной церкви, тогда король, уступая давленію общественнаго мнѣнія, и понуждаемый совѣтами сенаторовъ, принялъ жалобы отъ Домарадзкаго и Шумлянскаго и потребовалъ въ задворный судъ Жабокрицкаго къ отвѣту за то, что онъ обманулъ короля и, будто злоупотребивъ его довѣріемъ, выпросилъ грамоты на такіе монастыри, которые раньше уже были пожалованы покойнымъ королемъ другимъ лицамъ. [2]) Вмѣстѣ съ тѣмъ король, понимая шаткое положеніе Жабокрицкаго въ отношеніи къ православной іерархіи, рѣшился убѣдить его въ невозможности оставаться православнымъ епископомъ помимо желанія Кіевскаго духовенства. Побуждаемый этимъ разсчетомъ или, можетъ быть, относясь дѣйствительно равнодушно къ интересамъ католицизма, принятаго только формально имъ самимъ, Августъ II употребилъ всѣ зависѣвшія отъ него средства, чтобы доказать, что препятствія, встрѣченныя Жабокрицкимъ, нисколько отъ него не зависятъ. Такъ онъ выдалъ грамоту Жабокрицкому, которою предоставлялъ ему верховное управленіе православными церквями и монастырями, находившимися въ королевскихъ имѣніяхъ, въ воеводствахъ: Кіевскомъ. Волынскомъ и Браславскомъ; вмѣстѣ съ тѣмъ Августъ II дважды сносился съ Петромъ I, (1698 и 1701) прося его исходатайствовать дозволеніе патріарха на посвященіе Жабокрицкаго въ Кіевѣ епископомъ въ Луцкую

---

[2]) См №№: LVII, стр. 118; LXXI. стр. 154; LXXII, стр. 156; LXXVI, стр 163 и LXXVII, стр. 165.

эпархію.[3]) Но представленія короля не имѣли успѣха и остались безъ послѣдствій; раньше еще самъ Жабокрицкій испробовалъ всѣ средства для того, чтобы добиться посвященія. Онъ въ теченіи нѣсколькихъ лѣтъ испрашивалъ его у Кіевскаго митрополита, вслѣдствіе чего по его дѣлу велась оживленная переписка: Кіевское духовенство сознавало всѣ достоинства Жабокрицкаго и сочувствовало его назначенію, но не осмѣливалось утвердить его безъ разрѣшенія Московскаго патріарха—тотъ въ свою очередь, не смотря на грамоту, полученную отъ имени царей (Іоанна и Петра) и на прозьбы Кіевскаго митрополита, гетмана Мазепы и самаго Жабокрицкаго, не рѣшался нарушить каноническаго постановленія и предоставилъ дѣло на рѣшеніе Константинопольскаго патріарха; сношенія съ послѣднимъ затянулись и не привели ни къ какому результату, а между тѣмъ Шумлянскій торжествовалъ побѣду, упрекалъ Жабокрицкаго въ самозванствѣ, въ нарушеніи каноническихъ правилъ, подрывалъ его авторитетъ, грозилъ ему анаѳемою и употреблялъ всѣ усилія для того, чтобы разрушить православную Луцкую эпархію. Согласно съ его внушеніями дворяне, владѣвшіе имѣніями въ Луцкой эпархіи, запретили приходскимъ священникамъ, жившимъ въ ихъ селахъ, повиноваться нареченному епископу. Жабокрицкій, въ крайности, обратился за посвященіемъ къ Сочавскому епископу въ Молдавію, но оказалось, что послѣдній призналъ надъ собою еще раньше власть Шумлянскаго и потому уклонился отъ предложенія Жабокрицкаго; наконецъ, послѣ долгихъ поисковъ, нареченный Луцкій владыка отыскалъ православнаго пастыря, который согласился рукоположить его въ епископы—это былъ Іосифъ Стойка, епископъ Мармарошскій, блю-

---

[3]) См. № LXXV, стр. 161; также Историческое извѣстіе о возникшей въ Польшѣ уніи Бантышъ-Каменскаго, стр. 136.

ститель митрополіи Бѣлградской, Семиградской и Угорской, но посвященія этого не признали дѣйствительнымъ ни уніяты, ни православные [1]).

Такимъ образомъ Жабокрицкій, не находя поддержки тамъ, гдѣ онъ могъ на нее болѣе всего разсчитывать, потерялъ надежду устоять противъ воздвигнутыхъ отовсюду препятствій и принялъ унію въ 1702 году. Торжество поборниковъ уніи было полное; сломивъ стойкость того лица, на которое возложены были послѣднія надежды православныхъ, они спѣшили воспользоваться побѣдою; паны издали цѣлый рядъ универсаловъ къ священникамъ, мѣщанамъ и крестьянамъ, жившимъ въ ихъ имѣніяхъ, предписывая имъ повиноваться тому епископу, котораго власть они считали за нѣсколько лѣтъ раньше незаконною и противною канонамъ церкви. Вопросъ о женидьбѣ Жабокрицкаго, столь громко выдвинутый Шумлянскимъ и его соучастниками, теперь стушевался и будто никогда не существовалъ. Наконецъ, король вознаградилъ Жабокрицкаго значительнымъ расширеніемъ его власти: онъ издалъ универсалъ, по которому предоставлялъ въ его вѣденіе всѣ церкви и монастыри, находившіеся въ королевскихъ имѣніяхъ на пространствѣ цѣлой речипосполитой [2]). Въ послѣдствіи, послѣ смерти Шумлянскаго, уніятская іерархія передала въ управленіе Жабокрицкому уніятскія церкви и имѣнія уніятскихъ митрополитовъ, находившіяся въ Кіевскомъ воеводствѣ, гдѣ уніяты не успѣли пока основать отдѣльной эпархіи; власть Жабокрицкаго въ этой области была водворена приказомъ военной власти — универсаломъ гетмана Сѣнявскаго [3]).

---

[1]) Лѣтопись Величка т. III, глава XXXVII.

[2]) См. №№: XCI, стр. 201; XCII, стр. 205; XCIII, стр. 207; XCVIII, стр. 214; CV, стр. 229 и CVI, стр. 230.

[3]) См. №№: CXXIX, стр. 295 и CXXX, стр. 297.

Между тѣмъ какъ значеніе Жабокрицкаго возрастало такимъ образомъ въ уніятской церкви, православные, возлагавшіе при выборѣ его въ епископы столько надеждъ на его стойкость и преданность восточной церкви, сильно были поражены его переходомъ въ унію; недовольство ихъ готово было проявиться при первой возможности, возможность-же вскорѣ представилась: вслѣдствіе союза Россіи со Польшею, заключеннаго противъ Карла XII, русскія войска заняли въ 1704 году многія области речипосполитой, въ томъ числѣ Волынь и Кіевское воеводство; съ появленіемъ ихъ православные жители этихъ провинцій почувствовали временное облегченіе отъ гоненій со стороны уніятовъ и дворянъ католиковъ, тѣмъ болѣе, что Петръ Великій не скрывалъ негодованія, возбужденнаго въ немъ религіознымъ прозелитизмомъ уніятовъ. Дворяне православные, опираясь на присутствіе союзныхъ войскъ, стали смѣлѣе противудѣйствовать уніятамъ; при этомъ, конечно, явилось желаніе наказать отступниковъ отъ православія и первые удары посыпались на Жабокрицкаго, который былъ вдвойнѣ ненавистенъ православнымъ: какъ представитель уніятской іерархіи въ южной Руси и какъ человѣкъ, злоупотребившій довѣріемъ дворянъ, вручившихъ ему по выбору самый важный постъ для защиты преслѣдуемой церкви. Чувствуя неловкость своего положенія, Жабокрицкій принялъ мѣры для личной безопасности: онъ увезъ церковныя вещи, принадлежавшія Луцкому собору и болѣе цѣнныя вещи изъ собственнаго имущества въ отдаленное село Жеревцы, находившееся въ глуши, въ Овруцкомъ повѣтѣ, самъ-же уѣхалъ за границу, въ Венгрію, намѣреваясь тамъ переждать неблагопріятныя для него обстоятельства. Предосторожности эти однако оказались недѣйствительными; въ 1706 году отрядъ своевольныхъ жолнеровъ, по наущенію и съ помощью православныхъ дворянъ Немиричей, ворвался

въ Жеревцы и ограбилъ имущество, оставленное Жабокрицкимъ, затѣмъ православные дворяне запретили приходскимъ священникамъ своихъ селъ повиноваться его власти[1]) и обратились прямо къ русскимъ властямъ съ жалобою на отпавшаго отъ церкви епископа и съ просьбою избавить отъ него епархію. Во главѣ предъявившихъ эту просьбу находились ближайшіе родственники Жабокрицкаго: его пасынокъ—Николай Гулевичъ и племянникъ—Юрій Жабокрицкій; русскія власти, не желая отъ своего имени распоряжаться въ союзномъ государствѣ, отказались отъ прямого участья въ дѣлѣ, и предложили жалобщикамъ самимъ арестовать епископа. Случай къ этому вскорѣ представился. Діонисій Жабокрицкій не могъ дождаться выхода русскихъ войскъ и въ 1708 году возвратился изъ Венгріи въ свою эпархію; «для приведенія въ порядокъ управленія епископскими имѣніями, а также для рукоположенія новыхъ священниковъ.» Немедлѐнно послѣ его пріѣзда въ Луцкъ туда-же явились Гулевичъ и Юрій Жабокрицкій съ отрядомъ вооруженныхъ слугъ; они заняли Луцкій замокъ, не имѣвшій въ то время гарнизона, и окружили, находившійся въ немъ епископскій домъ. Они разогнали прислугу и уніятскихъ священниковъ окружавшихъ епископа, арестовали его самого, захватили его переписку и приказали укладывать вещи въ экипажи, объявляя, что они имѣютъ приказъ увезти его изъ Луцка. Обнаживъ сабли, Гулевичъ и Юрій Жабокрицкій приказали Діонисію собираться въ путь. «Одѣвайся предатель, говорили они, не быть тебѣ болѣе владыкою въ Луцкѣ, мы тебя свеземъ туда, куда намъ приказано; тамъ тебя возведутъ въ санъ архіепископа Сибири; мы перевяжемъ твоихъ друзей и сподручниковъ и доставимъ вмѣстѣ съ тобою!« Потомъ, обратившись къ слугамъ, они при-

[1]) См. №№: CXVI, стр. 255 и CXXXVIII, стр. 316.

бавили:» обращайте особенное вниманіе на его предательскую переписку; она обнаружитъ его козни противъ нашего монарха — пусть палачь ее сожжетъ публично.» Между тѣмъ, пока въ замкѣ распоряжались укладкою въ экипажи вещей епископа, время уходило; прислуга и священники уніятскіе разбѣжались по городу съ крикомъ и воззваніями о помощи; ударили въ набатъ въ колокола; проживавшіе въ Луцкѣ шляхтичи католики, причты уніятскихъ церквей, жолнеры побѣжали къ замку. Немногочисленная свита Гулевича и Юрія Жабокрицкаго оказалась въ свою очередь заключенною въ осадѣ, и предводители должны были вступить въ переговоры съ осаждавшими. Дѣло порѣшили тѣмъ, что первые выѣхали изъ Луцкаго замка, отказавшись арестовать епископа; впрочемъ, удаляясь, они заявили угрозу: «теперь вы намъ помѣшали арестовать владыку, но помните, что вы за это отвѣтите—ваши монастыри, ваши церкви уніятскія— и всѣ вы шляхтичи лично подвергнетесь наказанію за оказанное намъ сопротивленіе.» Освободившись такимъ образомъ отъ опасности, Жабокрицкій немедленно укрылся въ лагерь гетмана Сѣнявскаго; между тѣмъ его противники заняли епископскія имѣнія, захватили его документы и секвестровали имущество. Напрасно Жабокрицкій искалъ защиты у польскихъ властей и выхлопоталъ себѣ охранные листы отъ короля и отъ Волынскихъ дворянъ, съѣхавшихся на сеймикъ; исполнительная власть была всегда ничтожна въ речипосполитой, а въ то смутное военное время совершенно не существовала; потому противники епископа не только не успокоились вслѣдствіе предъявленія имъ охранныхъ листовъ, но въ началѣ слѣдующаго года они успѣли захватить епископа и передать его въ распоряженіе русскимъ властямъ; онъ былъ немедленно отправленъ въ ссылку, гдѣ вскорѣ и скончался [1]).

---

[1]) См. №№: CXXVII, стр. 285; CXXVIII, стр. 291; CXXXVII, стр. 314 и CXXXIX, стр. 317.

Послѣ удаленія Жабокрицкаго, православные дворяне Волынскаго и Кіевскаго воеводствъ рѣшились еще разъ возобновить избраніе епископа и хотя на этотъ разъ выборъ ихъ былъ удачнѣе, тѣмъ не менѣе онъ не достигъ главной цѣли— удержать за православными Луцкую епископскую каѳедру. Новоизбранный епископъ былъ Кириллъ Шумлянскій, сынъ бывшаго Луцкаго епископа, тайнаго уніята—Аѳанасія Шумлянскаго и племянникъ Львовскаго уніятскаго епископа Іосифа [1]). Увлеченный семейными преданіями и примѣромъ отца и дяди, Кириллъ Шумлянскій самъ, какъ кажется, принялъ было унію, по крайней мѣрѣ мы встрѣчаемъ въ актахъ свидѣтельство о томъ, что въ 1703 году онъ занималъ должность генеральнаго оффиціяла при уніятскомъ Каменецъ-Подольскомъ епископѣ, которымъ былъ въ то время его дядя Іосифъ Шумлянскій [2]). Положеніе, занимаемое какъ имъ лично, такъ и его семействомъ въ іерархіи уніятской церкви, обратило на него вниманіе правительства; получивъ ложное извѣстіе о смерти Жабокрицкаго, король немедленно выдалъ грамоту, предоставлявшую Кириллу Шумлянскому должность нареченнаго Луцкаго епископа и горячо рекомендовавшую его какъ уніятскому митрополиту—Винницкому, такъ и дворянамъ Волынскимъ [3]). Казалось, что правительство не могло найти лица болѣе склоннаго поддерживать его виды относительно уніи, и что съ принятіемъ имъ должности, Луцкая эпархія окончательно утвердится за уніятами. Православные Волынскіе и Кіевскіе дворяне на съѣздѣ въ Луцкѣ 16 іюня 1710 года торжественно выбрали кандидата, предложеннаго королемъ и рекомендованнаго уніятскимъ митрополитомъ, по

[1]) Niesiecki. Korona Polska, т. IV, стр. 287.

[2]) См. № XCIX, стр. 217.

[3]) См. № CXLII, стр. 325.

видимому они отказывались такимъ образомъ отъ дальнѣйшей борьбы и давали косвеннымъ образомъ согласіе на унію [1]). Недоразумѣніе это скоро впрочемъ разъяснилось: немедленно послѣ выборовъ Кириллъ Шумлянскій отправился для рукоположенія не во Львовъ къ Винницкому, а въ Кіевъ—къ православному митрополиту. Мы не имѣемъ свидѣтельствъ, по которымъ можно-бы объяснить эту неожиданную перемѣну въ поведеніи Шумлянскаго; не знаемъ, была ли она слѣдствіемъ раскаянія, возбужденнаго переговорами съ православными дворянами, съѣхавшимися на выборы въ Луцкъ, или Шумлянскаго устрашилъ примѣръ участи, постигшей Жабокрицкаго, или, можетъ быть, прежде онъ присоединился къ уніи только наружно, пользуясь неясностію отношеній, созданною умышленно его дядею; во всякомъ случаѣ шагъ этотъ былъ съ его стороны рѣшительнымъ объявленіемъ войны уніятамъ. Возвратившись изъ Кіева въ свою эпархію, Шумлянскій принялся за устройство имущества, принадлежавшаго его каѳедрѣ и сталъ отнимать села, принадлежавшія прежде православному духовенству и захваченныя шляхтичами [2]), —но дѣятельность его была скоро остановлена. Ни правительство, ни дворяне католики не были намѣрены оставить въ покоѣ новаго епископа; раздраженные неудачею своего разсчета, они рѣшились употребить въ дѣло насиліе. Въ октябрѣ 1711 года король издалъ грозный универсалъ къ дворянамъ и духовенству Волынскаго воеводства, въ которомъ онъ, упрекая Шумлянскаго въ государственной измѣнѣ, запрещалъ, подъ опасеніемъ уголовныхъ наказаній, признавать его Луцкимъ епископомъ или повиноваться ему въ дѣлахъ духовныхъ. Вслѣдъ за тѣмъ сеймикъ Волынскаго воеводства, соглашаясь

[1]) Архивъ Юго-западной Россіи, часть IV, т. I, стр. 358.

[2]) См. №№: CXLVI, стр. 332; CXLVIII, стр. 335 и CL, стр. 337.

вполнѣ съ предложеніемъ короля, опредѣлилъ: считать выборъ Кирилла Шумлянскаго не дѣйствительнымъ, отобрать у него актъ его избранія и передать Луцкую эпархію въ управленіе Холмскому уніятскому епископу [1]). За этимъ постановленіемъ послѣдовалъ цѣлый рядъ крутыхъ мѣръ, пущенныхъ въ ходъ озлобленными дворянами; имущество епископа было секвестровано или разграблено, ему самому угрожали арестомъ и ссылкою; не ожидая такого исхода дѣла, Шумлянскій бѣжалъ поспѣшно въ Кіевъ и обратился съ жалобою къ Петру I, черезъ посредничество канцлера Головкина. Императоръ протестовалъ противъ его изгнанія въ энергической нотѣ на имя короля, но послѣдній отмолчался и Кириллъ Шумлянскій не появлялся болѣе въ предѣлахъ своей эпархіи; въ замѣнъ за нее онъ получилъ по назначенію Русскаго правительства эпархію Переяславскую, управляя которою, онъ скончался въ 1726 году, удержавъ впрочемъ до смерти титулъ епископа Луцкаго и Острожскаго, и стараясь, по мѣрѣ возможности, хотя издали, поддерживать и укрѣплять православіе, гонимое въ предѣлахъ речипосполитой [2]). Луцкая эпархія перешла такимъ образомъ во власть уніятовъ, въ которой и оставалась до самаго паденія Польши.

Такимъ образомъ въ предѣлахъ речипосполитой оставалась одна только православная эпархія—Бѣлорусская. Въ то время когда за Луцкую эпархію происходила вышеуказанная борьба, въ Бѣлорусскіе епископы выбранъ былъ человѣкъ предпріимчивый и стойкій—притомъ по происхожденію и общественному своему положенію болѣе другихъ гарантированный отъ невзгодъ, тяготѣвшихъ надъ православнымъ духовенствомъ въ речипосполитой—это былъ князь Силь-

---

[1]) См. №№: CLI, стр. 340 и CLIII, стр. 344.

[2]) Бантышъ-Каменскій, стр. 139; также № CLXXXIII, стр. 405.

вестръ Святополкъ - Четвертинскій. Родъ князей Четвертинскихъ былъ древнѣйшій изъ княжескихъ родовъ великаго княжества Литовскаго; онъ, по фамильнымъ преданіямъ, велъ начало своего происхожденія отъ Владиміра Святого. Въ концѣ XVII и началѣ XVIII вѣка это былъ единственный княжескій родъ въ Южной Руси, котораго хотя одна вѣтвь пребывала вѣрною православію. За все время борьбы съ уніею князья Четвертинскіе принимали въ ней дѣятельное участіе: они основывали православные монастыри, поступали членами въ церковныя братства, подписывали протесты противъ насильнаго введенія уніи, ѣздили по этому поводу, въ качествѣ депутатовъ отъ православнаго дворянства, предъявлять протесты королю и т. п. Въ концѣ XVII столѣтія одинъ представитель рода—князь Гедеонъ, выбранъ былъ Луцкимъ епископомъ и впослѣдствіи Кіевскимъ митрополитомъ. Въ началѣ XVIII столѣтія представителями православной отрасли рода Четвертинскихъ были князья: Гавріилъ и Сильвестръ, послѣдній принялъ монашескій санъ и занималъ должность игумена въ монастырѣ, основанномъ его предками въ мѣстечкѣ Старой Четвертнѣ; еще до своего избранія въ епископы Сильвестръ Четвертинскій долженъ былъ выдержать не одну борьбу съ ревнителями уніи; до насъ дошли актовыя свидѣтельства о тѣхъ усиліяхъ, какія предпринимали оба брата для того, чтобы отстоять православные монастыри—мужескій и женскій, находившіеся въ Старой Четвертнѣ; мѣстечко это съ теченіемъ времени вышло изъ владѣнія князей Четвертинскихъ, оставившихъ за собою только право патроната надъ монастырями (jus collationis). Не смотря на это право, владѣлецъ Четвертни, шляхтичъ Гораинъ, рѣшился перевести оба монастыря въ унію; началъ съ женскаго и успѣлъ въ своемъ предпріятіи; тогда князь Сильвестръ Четвертинскій, основываясь на своемъ правѣ, удалилъ изъ монастыря уніатскія

монахини и поселилъ въ немъ православную инокиню—Агаѳію Масальскую, поручивъ ей составить новую общину; узнавъ объ этомъ распоряженіи, Гораинъ ворвался въ монастырь съ толпою слугъ и крестьянъ, и, когда Масальская убѣжала въ мужескій монастырь, онъ послѣдовалъ туда за нею; окруживъ монастырь, онъ приказалъ выломать двери, затѣмъ, избивъ до полусмерти намѣстника, Ѳеодосія Стояновскаго, онъ приказалъ схватить Масальскую и увелъ ее въ свой дворъ; здѣсь жена Гораина приказала ее жестоко высѣчь, и, раздѣвъ до нага, выгнать на дорогу въ поле; князь Сильвестръ Четвертинскій долженъ былъ перевести ее въ другой монастырь, Гораинъ-же, оправдывая свой поступокъ, оклеветалъ его въ преступной связи съ несчастною монахинею. Затѣмъ, пользуясь удаленіемъ Сильвестра Четвертинскаго въ Бѣлоруссію, Гораинъ разогналъ братью изъ мужескаго Четвертинскаго монастыря и поселилъ въ немъ приходского уніятскаго священника; напрасно два раза оба князья Четвертинскіе отнимали монастырь и старались возстановить въ немъ общежитіе; пользуясь окончательнымъ отъѣздомъ Сильвестра въ его эпархію, Гораинъ добился осуществленія своего намѣренія [1]).

Такимъ образомъ пряняв̆ши должность епископа единственной, остававшейся еще православнымъ, эпархіи, князь Сильвестръ-Четвертинскій зналъ по опыту съ какими трудностями предстояло ему бороться, тѣмъ болѣе дорожилъ онъ своимъ постомъ, тѣмъ болѣе чувствовалъ необходимость сосредоточить для борьбы всѣ силы православныхъ и организовать защиту. Очевидно при этомъ роль организатора должна была принадлежать ему, какъ единственному іерарху

---

[1]) См. №№: LXXXVIII, стр. 196; CI, стр. 221; CXIX, стр. 262; CXXXI, стр. 299.

православной церкви, оставшемуся въ предѣлахъ речипосполитой. Конечно для этого необходимо было, чтобы духовенство и міряне другихъ православныхъ эпархій, остававшихся теперь безъ пастырей, признали надъ собою власть Бѣлорусскаго епископа или, по крайней мѣрѣ, подчинились его руководству. Но послѣднее условіе не было исполнено и препятствія возникли съ той именно стороны, откуда менѣе всего слѣдовало ожидать ихъ. Бѣлорусскій епископъ, желая расширить по мѣрѣ возможности границы своей эпархіи, заявилъ желаніе присоединить къ ней православныя церкви и монастыри бывшей Туровской эпархіи, находившіеся въ обширной территоріи долины Припяти, въ нынѣшней Минской губерніи, но духовенство этой области, отдѣлявшей Бѣлорусскую эпархію отъ упраздненныхъ эпархій южной Руси, не пожелало признать надъ собою его власти; еще въ началѣ XVII столѣтія, послѣ того какъ православное Туровское епископство захвачено было уніятами, православные жители эпархіи управлялись безъ епископа, они признавали надъ собою въ церковныхъ дѣлахъ авторитетъ Слуцкаго аихимандрита, который, въ случаѣ нужды, сносился прямо съ Кіевскимъ митрополитомъ; отношенія эти установились мало по малу въ силу обычая и, наконецъ, въ исходѣ XVII столѣтія, митрополитъ Гедеонъ Четвертинскій присоединилъ Туровскую эпархію окончательно къ составленной имъ особой митрополичьей эпархіи; но такъ какъ сношенія Кіевскихъ митрополитовъ съ этою частью подвѣдомственной имъ территоріи были сильно затруднены польскими законами, запрещавшими православнымъ переѣзжать границу речипосполитой, то митрополиты обыкновенно выдавали Слуцкимъ архимандритамъ грамоты, которыми поручали имъ, въ качествѣ намѣстниковъ, церковное управленіе въ бывшей Туровской эпархіи [1]). Когда, по-

[1]) Описаніе Кіево-Софійскаго собора, стр. 247; также см. №№: I, стр. 1; II, стр. 2; XIII, стр. 25; XVI, стр. 30.

слѣ избранія въ Бѣлорусскіе епископы, князь Сильвестръ Четвертинскій явился въ 1707 году для посвященія въ Кіевъ, то митрополитъ включилъ въ обѣтъ, подписанный имъ при совершеніи обряда, обязательство не распространять своей власти за предѣлы Бѣлорусской эпархіи [1]). Но исполненіе этой части обѣта оказалось на дѣлѣ невозможнымъ; отправляясь изъ Кіева въ Могилевъ, Сильвестръ Четвертинскій остановился по дорогѣ въ Слуцкѣ; здѣсь онъ засталъ разногласіе въ средѣ православнаго духовенства; часть духовныхъ лицъ, опасаясь грозы отъ уніятовъ и католиковъ, и не находя возможности опираться на власть Кіевскаго митрополита, сношенія съ которымъ были неудобны и не безопасны, изъявила желаніе признать надъ собою власть Бѣлорусскаго епископа; другіе члены духовенства, и во главѣ ихъ архимандритъ Іоасафъ Лапицкій, сопротивляясь этому желанію, стояли за подчиненіе митрополиту; споръ оживлялся все болѣе и болѣе и увлекъ раздражительнаго по натурѣ епископа, сознававшаго притомъ всю необходимость и пользу для православія, вытекавшую изъ расширенія предѣловъ его епархіи. Вскорѣ препирательство вызвало фактическую борьбу: Бѣлорусскій епископъ сталъ рукополагать священниковъ и раздавать духовныя должности въ Слуцкѣ; архимандритъ, а, вслѣдъ за нимъ, и митрополитъ протестовали въ окружныхъ грамотахъ, объявляли распоряженія Сильвестра не дѣйствительными и предали анаѳемѣ духовныхъ, признавшихъ надъ собою его власть. Четвертинскій отвѣтилъ тѣмъ-же и низложилъ Іоасафа Лапицкаго, назначивъ другое лице на его мѣсто Слуцкимъ архимандритомъ; ни та, ни другая сторона не хотѣла уступить; взаимныя жалобы, протесты, пререканія, отлученіе подчиненныхъ духовныхъ лицъ отъ церкви и лишеніе ихъ свя-

---

[1]) См. № CXXIV, стр. 279.

щенническаго сана и духовныхъ должностей, посыпались съ обѣихъ сторонъ. Бѣлорусскій епископъ принялся исполнять свои рѣшенія силою, митрополитъ принесъ жалобу русскому посланнику въ Варшавѣ, архимандритъ-же Лапицкій искалъ защиты у владѣльца Слуцка — князя Нейбурскаго и у его управляющихъ-шляхтичей; послѣдніе приняли горячо сторону митрополита съ цѣлью поддержать анархію въ православной гіерархіи и ослабить власть единственнаго православнаго епископа въ речипосполитой; они стали также силою изгонять ставленниковъ Сильвестра и поддерживать архимандрита [1]). Споръ затянулся на цѣлыя 20 лѣтъ и повергъ въ смятеніе и безначаліе ту часть Руси, гдѣ православіе было относительно менѣе подавлено; онъ прекратился только тогда, когда обѣ спорившія стороны увидѣли, что препирательство ихъ обратилось въ пользу общихъ враговъ и когда уніяты и католики насильно завладѣли почти всѣми монастырями и церквями въ спорной области.

Между тѣмъ дѣйствительно враги православія настойчиво проводили свое дѣло насильнаго обращенія въ унію; разрушивъ православную гіерархію, они отложили въ сторону осторожность, рекомендованную имъ вначалѣ Іосифомъ Шумлянскимъ, и рѣшились употребить въ дѣло силу для того, чтобы рѣшительно покончить спорный религіозный вопросъ. Въ 1720 году уніятскій митрополитъ Левъ Кишка созвалъ соборъ въ Замостьѣ, на которомъ унія провозглашена была торжественно единственною законною церковью греческаго обряда въ речипосполитой; всѣ захваченныя уніятами епископства, объявлены были добровольно принявшими унію и на-

---

[1]) См. №№: CXXXVI, стр. 310; CLXIX, стр. 376; CLXXIII, стр. 384; CLXXIV, стр. 386; CLXXV, стр. 388; CLXXXVI, стр. 412 и CLXXXVII, стр. 416.

всегда къ ней присоединенными; далѣе рѣшено было приступить законнымъ порядкомъ къ обращенію въ унію всѣхъ оставшихся еще незанятыми православныхъ церквей и монастырей; постановленія этого собора, утвержденныя папою Бенедиктомъ XIII, и опубликованныя конгрегаціею de propaganda fide, усилили рвеніе шляхетскаго общества въ пользу уніи [1]); то преслѣдованіе уніи, которое, не смотря на жестокіе пріемы, носило до того времени характеръ личнаго произвола и проявлялось спорадически, съ большею или меньшею энергіею, смотря по личному характеру того или другого пана, теперь представляетъ общее повсемѣстное явленіе; шляхтичи, католическое духовенство, уніятскіе священники, власти и частные люди спѣшатъ отличиться наперерывъ другъ передъ другомъ; этотъ своеобразный крестовый походъ, совершаемый подъ благословеніемъ папы и подъ знаменемъ уніи былъ весьма удобенъ для шляхтичей, стяжавшихъ себѣ душевное спасеніе путемъ насилія надъ совершенно безоружными, представлявшими одно лишь пассивное сопротивленіе, духовными и крестьянами; до какой степени фанатизмъ разжигалъ страсти, насколько дѣйствовавшіе во имя его люди способны были забыть всякія правила религіозной и человѣческой нравственности, о томъ свидѣтельствуютъ цѣлые сотни и тысячи документовъ того времени [2]); укажемъ только, во избѣжаніе повтореній, нѣсколько фактовъ болѣе рельефныхъ: въ теченіе одинадцати лѣтъ, съ 1732 по 1743 годъ, по извѣстіямъ, собраннымъ русскимъ резидентомъ въ Варшавѣ, Голембевскимъ, паны и уніяты «заѣхали» на унію 128 монастырей и церквей православныхъ въ одной, только эпар-

[1]) Описаніе Кіевософійскаго Собора, стр. 215. Кульчинскій— Specimen ecclesiae Ruthenicae, стр. 137—138.

[2]) См. Архивъ Югозападной Россіи часть I, томы 2 и 3.

хіи Бѣлорусской и смежной съ нею Туровской; «заѣздъ» этотъ состоялъ въ томъ, что нежданно появлялся въ монастырь помѣщикъ или духовный католическій или уніятскій, въ сопровожденіи толпы вооруженныхъ слугъ; безъ всякихъ предварительныхъ разговоровъ онъ побоями разгонялъ иноковъ и, «очистивъ» такимъ образомъ монастырь, передавалъ его во владѣніе уніятскаго епископа; тоже происходило и съ сельскими приходскими церквями, только здѣсь помѣщики менѣе стѣснялись, чувствуя себя въ правѣ распоряжаться церковью и приходомъ какъ своею собственностью [1]); тамъ-же, гдѣ встрѣчалось хотя-бы малѣйшее сопротивленіе, ярость шляхтичей не знала предѣловъ; вотъ въ какихъ выраженіяхъ описываетъ современникъ ихъ образъ дѣйствій въ подобныхъ случаяхъ: «забывши страхъ Божій, они врываются верхомъ въ церкви, стрѣляютъ въ алтари и въ иконы, рвутъ ихъ, ломаютъ кресты; на духовныхъ и мірянъ они нападаютъ въ церквяхъ и до смерти убиваютъ ихъ; они выбрасываютъ монаховъ изъ монастырей, а въ дѣвичьихъ монастыряхъ, для посмѣшища, раздѣваютъ монахинь до-нага и въ такомъ видѣ изгоняютъ ихъ; имущество и доходы монастырскіе отымаютъ; церкви разрушаютъ: бьютъ въ нихъ окна и ломаютъ крыши, остальное-же грозятъ предать пламени; изображенія Спасителя они попираютъ ногами, рѣжутъ и прокалываютъ ножами, бросаютъ и таскаютъ по улицамъ, приговаривая богохульныя рѣчи: «Схизматицкій Боже! Неужели ты не постоишь за свою обиду!» [2]) и т. п.

Вотъ нѣсколько частныхъ случаевъ, подтверждающихъ всю истину этой отвратительной картины: въ 1732 году разбиралось дѣло по поводу жалобъ, принесенныхъ жителями

---

[1]) См. № CXCVI, стр. 448.

[2]) См. № CXVIII, стр. 456.

мѣстечка Копыля и его окрестностей на католическаго приходского Копыльскаго священника, Іоанна Пенскаго; изъ показаній свидѣтелей видно, на сколько ревнители уніи не стѣснялись въ выборѣ средствъ для распространенія ея: Пенскій принуждалъ побоями православныхъ жителей принимать унію, основываясь на томъ положеніи, что предки ихъ были уніяты (доказательство крайне растяжимое, такъ какъ уніяты доказывали, что унія была господствующимъ вѣроисповѣданіемъ въ Литовской Руси со времени Флорентинскаго собора); не повинующихся ему онъ травилъ собаками, приказывалъ отпускать имъ по 150 палочныхъ ударовъ и т. д. Онъ принуждалъ родителей носить дѣтей ко св. крещенію въ костелъ, запрещалъ священникамъ напутствовать умирающихъ и хоронить мертвыхъ, вязалъ ихъ и билъ, въ случаѣ если они отправляли крестные ходы, и т. д. Когда умеръ одинъ крестьянинъ отъ побоевъ, нанесенныхъ ему ксендзомъ, то онъ не допустилъ священника въ домъ отпѣвать покойника и заставилъ совершать обрядъ на улицѣ; послѣ смерти другого жителя Копыля, ксендзъ, утверждая что родители покойника были уніяты, и что православный священникъ напутствовалъ его незаконно, приказалъ внести тѣло въ комору и заперъ его подъ замокъ; когда явились православные священники въ сопровожденіи цеховыхъ братчиковъ для совершенія похороннаго обряда, они должны были разломать замокъ; узнавши объ этомъ, Пенскій приказалъ натаскать бревенъ на гору, у подошвы которой проходила единственная улица, по которой должна была проходить похоронная процессія и объявилъ, что онъ ее роздавитъ, скатывая въ низъ брусья, у которыхъ онъ и помѣстился съ заряженнымъ ружьемъ. Чтобы избѣжать опасности покойника должны были нести черезъ трясину, проходя по поясъ въ болотѣ [1]). Другой

[1]) См. № CXCIII, стр. 427—442.

католическій священникъ—Ѳома Еленскій, принялся водворять унію въ Петрыковской волости; руководимый его совѣтами управляющій имѣніемъ, шляхтичъ Гребницкій, сталъ систематически проводить дѣло «добровольнаго» принятія уніи; онъ потребовалъ отъ всѣхъ православныхъ священниковъ предъявленія документовъ, на основаніи которыхъ они занимали приходы; когда-же священники предъявили ставленныя грамоты, выданныя имъ отъ Слуцкаго архимандрита, то Гребницкій объявилъ ихъ недѣйствительными, поносилъ ругательствами всю православную іерархію и, въ заключеніе, объявилъ, что онъ не признаетъ ее и что впредь священники будутъ зависѣть въ церковныхъ дѣлахъ исключительно отъ суда экономіи; на слѣдующій же день онъ потребовалъ въ присутствіе этого суда, составленнаго изъ него самого и ксендза Еленскаго, шестидесятилѣтняго старика, приходского священника села Лясковичъ, о. Прохора Забытневича; обвинивъ послѣдняго голословно въ обращеніи въ православіе 20 человѣкъ уніятовъ, не дозволивъ ему ни объясниться, ни привести свидѣтелей, не выслушавъ даже отвѣта, онъ тутже приговорилъ священника къ наказанію, которое должно было состоять въ слѣдующемъ: священникъ долженъ былъ, въ замѣнъ за мнимыхъ уніятовъ, отчислить изъ своего прихода 20 человѣкъ въ унію; притомъ священнику въ теченіи года запрещалось исполнять требы и входить въ церковь; сверхъ того онъ долженъ былъ 6 недѣль сидѣть въ экономической тюрьмѣ, вмѣстѣ съ заключенными въ ней за разныя преступленія евреями, и въ теченіи этого времени его трижды въ день подъ стражею выводили въ костелъ, гдѣ подвергали бичеванію «дисциплинами.» Приговоръ управляющаго былъ немедленно приведенъ въ исполненіе; когда, на другой день, явилась къ Гребницкому депутація, состоявшая изъ православныхъ священниковъ и почетныхъ мѣщанъ, просить поми-

лованія о Прохора, то управляющій, прогналъ ее отъ порога съ ругательствами, приказалъ переловить ея членовъ, отвести въ костелъ и подвергнуть тамъ разнымъ унизительнымъ наказаніямъ. Вслѣдъ за тѣмъ Гребницкій распредѣлилъ жителей управляемаго имъ имѣнія на приходы, при чемъ большее число церквей и селъ отписалъ въ унію и зазвалъ въ нихъ на приходы уніятскихъ священниковъ; когда крестьяне отказались ходить къ новымъ пастырямъ, то послѣдовала всеобщая экзекуція: «слуги и челядинцы изъ экономіи и костела ходили толпою по селамъ; они невинныхъ людей били и истязали безъ милосердія и, наконецъ, всѣхъ поголовно съ женами и дѣтьми погнали въ Петрыковскій замокъ, наставляя ихъ въ вѣрѣ веревками, палками и розгами; они вогнали несчастную толпу въ Петрыковскій костелъ, гдѣ принуждали ихъ богохульствовать и плевать на ихъ вѣру грекорусскую.» Оставшимся еще въ имѣніи православнымъ священникамъ управляющій запретилъ принимать въ церковь крестьянъ изъ отчисленныхъ имъ въ унію селъ, или являться для исполненія требъ въ эти села «подъ опасеніемъ потери здоровья и жизни.» Въ села эти наѣхали уніятскіе священники съ командами, данными изъ замка; они гнали насильно крестьянъ въ церкви и заставляли ихъ присягать на унію, въ случаѣ оттаза они тутъ-же ихъ истязали собственноручно; одинъ изъ нихъ, Григорій Яроцкій, понуждалъ прихожанъ къ присягѣ ударами толстой восковой свѣчи, которую онъ въ запальчивости схватилъ изъ алтаря [1]). Крестьяне, отказываясь отъ принятія уніи, не смотря на всѣ эти насилія, были лишены церковныхъ требъ, умирали безъ напутствія, оставались не вѣнчанными, хоронили мертвыхъ безъ церковныхъ обрядовъ и т. д. [1])

---

[1]) См. № CCI, стр. 464—471.

Подобныя сцены происходили повсемѣстно въ Литвѣ и Южной Руси съ различными видоизмѣненіями, смотря по личному нраву и изобрѣтательности пана или ксендза [1]). Въ тоже время, въ тѣхъ мѣстностяхъ, гдѣ гоненіе православныхъ достигало до вышеуказанныхъ размѣровъ, широкія льготы и всевозможныя поощренія предоставлены были уніятскому духовенству: военныя власти заботились о томъ, чтобы оградить ихъ отъ насилія со стороны жолнеровъ; король выдавалъ грамоты, обезпечивавшія уніятамъ въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ исключительное право школьнаго преподаванія, устраивалъ и снабжалъ имѣніями уніятскія семинаріи и т. д.[2]) Помѣщики основывали на свой счетъ уніятскія монастыри и церкви, снабжали ихъ землями, угодіями и доходами, иногда въ довольно значительныхъ размѣрахъ; такъ Кіевскій воевода—Салезій Потоцкій, основалъ въ своихъ огромныхъ имѣніяхъ: Уманщинѣ и Брагиловщинѣ, болѣе ста уніятскихъ церквей, снабдивъ каждую изъ нихъ: усадьбою для священника, пахатною землею въ размѣрѣ 30 дней и сѣнокосами въ размѣрѣ 10 дней, подъ непремѣннымъ условіемъ, чтобы церкви эти зависѣли отъ уніятскаго митрополита [3]). Послѣ смерти приходского священника владѣльцы выдавали новому священнику презенту (разрѣшеніе занять приходъ въ имѣніи) только въ такомъ случаѣ, если онъ былъ уніятъ, или если изъявлялъ готовность принять унію, и условіе это включали въ презен-

---

[1]) См. №№: CCIV, стр. 475; CCVX, стр. 589. Историческое извѣстіе объ уніи Бант.-Кам., стр. 150, 168, 200, 206, 215, 216, 231 и т. д.

[2]) См. №№: CXXXIII, стр. 304; CXCIX, стр. 458; CCXXXI, стр. 632.

[3]) См. №№: CCIII, стр. 473; CCXIII, стр. 584; CCXVI, стр. 590; CCXVII, стр. 594; CCXXVI, 618 и CCXXXIII, стр. 640.

ту [1]). Уніятская гіерархія, съ своей стороны, преслѣдуя православное духовенство, взводила на отдѣльныя лица вымышленныя обвиненія въ несоблюденіи каноническихъ правилъ, упрекела ихъ въ рукоположеніи духовными лицами, не имѣвшими на то, по ея мнѣнію, надлежащаго права и т. п., и, между тѣмъ, въ каждомъ отдѣльномъ случаѣ, готова была устранить вопросъ о каноническихъ правилахъ, если упрекаемое лице соглашалось принять унію. Одинъ примѣръ такого образа дѣйствій мы видѣли въ дѣлѣ епископа Жабокрицкаго, другой, не мѣнѣе характеристическій, встрѣчаемъ въ дѣлѣ Овруцкаго протоіерея, Симеона Комара; этотъ духовный лишенъ былъ іерейскаго сана Львовскимъ уніятскимъ епископомъ подъ предлогомъ двоеженства, но когда онъ изъявилъ «смиреніе и покаяніе» по словамъ епископской грамоты, т. е. когда изъявилъ согласіе на принятіе уніи, немедленно двоеженство было предано забвенію, и онъ получилъ разрѣшеніе священнодѣйствовать [2]).

Всѣ исчисленные пріемы, посредствомъ которыхъ польское правительство и общество старались водворить унію въ русскихъ областяхъ речипосполитой въ продолженіи 70 лѣтъ должны были, по видимому, увѣнчаться успѣхомъ и привести къ полному уничтоженію православія въ границахъ Польско-Литовскаго государства; церковная гіерархія была совершенно упразднена, особенно послѣ того, какъ въ 1772 году послѣдняя православная эпархія—Бѣлорусская была

---

[1]) См. №№ CXXXII, стр. 303; CCXXIX, стр. 628. Также Архивъ Югозападной Россіи, ч. I, т. 2, стр. LIX—LXIII.—Право выдавать презенты священникамъ для занятія ими прихода принадлежало помѣщикамъ и старостамъ въ силу сеймовой конституціи 1647 года (Volumina legum, т. IV, стр. 59).

[2]) См. № CXXVI, стр. 283.

присоединена къ Россіи; монастыри православные были насильно обращены въ унію; сельское духовенство, вполнѣ зависимое отъ помѣщиковъ, стѣсненное необходимостью выпрашивать или покупать у нихъ презенты, преслѣдуемое съ свирѣпымъ ожесточеніемъ уніятскими и католическими ксендзами, болѣе или менѣе искренно принимало унію, или скиталось въ бездомномъ, бѣдственномъ, сопряженномъ съ безчисленными опасностями и оскорбленіями, положеніи; городскія церковныя братства были или обращены въ унію посредствомъ насилія, подкупа и другихъ внушеній, или разсѣялись и были закрыты, уніятское-же духовенство спѣшило образовать вмѣсто нихъ новыя, уніятскія братства [1]); поддержка православія извнѣ была затруднена вышеприведенными законоположеніями, запрещавшими православнымъ переходить границу речипосполитой и духовныя лица, пытавшіяся, не смотря на строгій запретъ, проникнуть въ речь-посполитую изъ Кіева или Переяславля, подвергались страшнымъ истязаніямъ и оскорбленіямъ не только отъ старостъ и пограничныхъ властей, но еще въ большей степени отъ помѣщиковъ, которые пользовались полною административною властью въ своихъ селахъ на основаніи права доминіяльной полиціи [2]). Наконецъ, законодательство польское, отъ времени до времени прибавляло новыя законоположенія, снѣснявшія православныхъ, къ тѣмъ, которыя существовали уже прежде. Такъ постановленіемъ генеральной конфедераціи 1732 года опредѣлено было: «Права и привилегіи римско-католической и греко-уніятской церкви должны быть сохраняемы свято и ненарушимо; мы съ отвращеніемъ удаляемъ изъ этого правовѣрнаго государства всѣ иноземныя

[1]) См. № CCXXVII, стр. 621.

[2]) См. №№: CCXI, стр. 581; CCXXII, стр. 583; также Архивъ Югозападной Россіи, часть I, томы 2 и 3.

вѣроисповѣданія; однако иновѣрцамъ (т. е. православнымъ и протестантамъ), мы обеспечиваемъ... безопасность лицъ и имуществъ; но они лишаются права быть избранными въ депутаты на сеймы, въ трибуналы и въ специяльныя коммиссіи, составленныя по какимъ-бы то ни было дѣламъ; имъ воспрещается собираться на съѣзды, занимать должности въ воеводствахъ, гродахъ и земляхъ речипосполитой или входить въ сношенія съ представителями сосѣднихъ государствъ, съ цѣлью снискать ихъ покровительство, подъ опасеніемъ наказаній, опредѣленныхъ за измѣну отечеству»[1]). Сверхъ этихъ узаконеній, вошедшихъ въ volumina legum, постановленіемъ той-же генеральной конфедераціи указаны были административнымъ порядкомъ мѣры еще гораздо болѣе стѣснительныя для православія: духовенству запрещено было ходить по улицамъ явно со св. дарами; церковныя требы: крещеніе, бракъ, похороны разрѣшено было совершать не иначе, какъ съ дозволенія католическаго ксендза, за установленную послѣднимъ плату. Публичныя похороны совершенно воспрещались; диссиденты и дизуниты должны были хоронить мертвыхъ ночью; притомъ на нихъ возлагалась обязанность присутствовать при католическихъ крестныхъ ходахъ. Дѣти, рожденныя отъ смѣшанныхъ браковъ, должны были принадлежать къ католической церкви и даже пасынки отца католика обязаны были принимать католичество. Каноническіе законы католиковъ дѣлались обязательными для иновѣрцевъ[2]).

---

[1]) Volumina legum, т. VI, стр. 286.

[2]) Moraczewski—Starożytności Polskie, т. I, стр. 195. Хотя эти административныя распоряженія генеральной конфедераціи 1732 года и не вошли въ составъ Volumina legum, но, тѣмъ не менѣе, подобно всѣмъ постановленіямъ генеральныхъ конфедерацій, онѣ получили силу закона; въ доказательство можно указать то обстоятельство, что,

Находясь въ столь стѣсненномъ и гонимомъ положеніи, православіе однако не пало, не было искоренено насиліемъ юридическимъ и фактическимъ въ Литовско-русскихъ земляхъ; оно устояло, благодаря сложности 3-хъ причинъ: стойкости крестьянъ, заступничеству Россіи и внутреннему разложенію шляхетскаго общества, ускорившему паденіе речипосполитой и, такимъ образомъ, нанесшему смертельный ударъ всѣмъ неправдамъ, имъ-же самимъ порожденнымъ.

Но пока въ теченіи XVIII столѣтія шляхетское общество приближалось къ паденію путемъ медленнаго разложенія, всю тяжесть религіозной борьбы должно было выносить на своихъ плечахъ крестьянское сословіе; ограничиваясь единственнымъ, возможнымъ въ его порабощенномъ состояніи, пріемомъ борьбы—пассивнымъ сопротивленіемъ, оно проявило въ ней такую стойкость и непоколебимость, что, не смотря на всѣ усилія противниковъ, оно успѣло отстоять свободу своей религіозной совѣсти и сохранить православіе до того времени, пока перемѣна политическихъ обстоятельствъ не гарантировала вполнѣ дальнѣйшее его существованіе. Ни военныя экзекуціи, ни приказанія и насилія помѣщиковъ, ни команды, сопровождавшія уніятскихъ священниковъ въ ихъ миссіяхъ, ни казни, торжественно устраиваемыя послѣдними для устрашенія строптивыхъ, не могли сломить пассивнаго сопротивленія крестьянъ, не могли заставить ихъ посѣщать церкви. Между тѣмъ какъ уніяты хлопотали объ усиленіи числа своихъ приходовъ, и, за малыми исключеніями, успѣли почти на всемъ пространствѣ русскихъ областей речипосполитой принять въ свое вѣдомство православныя церкви и приходы, приписанные къ послѣднимъ

36 лѣтъ позже, онѣ отмѣнены были законодательнымъ порядкомъ въ силу трактата, заключеннаго съ Россіею въ 1668 году. (См. Volum. legum, т. VII, стр. 256—272).

прихожане оставались совершенно чуждыми уніи. Съ половины XVIII столѣтія мы даже замѣчаемъ болѣе систематическое отношеніе крестьянъ къ дѣлу религіозной борьбы; въ селахъ чувствуется потребность групировки и взаимной поддержки въ борьбѣ, и потребность эта удовлетворяется возникновеніемъ повсемѣстно сельскихъ церковныхъ братствъ,[1]) въ которыхъ прихожане церквей, причисленныхъ официяльно къ уніи, находятъ возможность развить общественное мнѣніе въ вопросахъ, касавшихся нравственности и чистоты церковнаго ученія. Конечно пассивное сопротивленіе, не смотря на всю энергію народа, не могло-бы продолжаться до безконечности и раньше или позже ослабѣло-бы, уступая повседневному тяжелому гнету, еслибы оно не нашло поддержки извнѣ. Такую нравственную поддержку народъ православный нашелъ въ надеждѣ на сильное звступничество за него Россіи и на отдаленное но вѣрное свое освобожденіе при ея помощи. Русское правительство дѣйствительно съ Петра I и до конца XVIII столѣтія старалось всѣми, зависѣвшими отъ него, средствами облегчить участь своихъ единовѣрцевъ въ речипосполитой; не проходило ни одного почти года, въ теченіи котораго русскіе посланники и резиденты въ Варшавѣ не напоминали-бы польскимъ властямъ о томъ, что образъ дѣйствій, принятый ими по отношенію къ православнымъ жителямъ речипосполитой, не согласенъ съ обѣщаніями польскаго правительства, гарантированными имъ въ трактатахъ съ Россіею и что онъ можетъ нарушить мирныя отношенія между обоими государствами. Цари не рѣдко посылали въ этомъ смыслѣ ноты лично отъ своего имени. Пра-

---

[1]) См. №№: CCVIII, стр. 516; CCXIV, стр. 587; CCXXX, стр. 630; CCXXXVI, стр. 645; CCXXXVII, стр. 646; CCXXXVIII, стр. 648; CCXXXIX, стр. 649.

вославные жители, не находя нигдѣ болѣе защиты, обращались также безпрестанно къ русскому правительству съ просьбами о помощи и заступничествѣ, доставляли подробныя описанія обидъ и насилій, претерпѣваемыхъ ими, и вызывали такимъ образомъ новыя ноты и напоминанія [1]). Въ началѣ польское правительство или отмалчивалось, или отвѣчало уклончиво, ссылаясь на права, которыми пользовалось въ Польшѣ дворянское сословіе и на юридическій порядокъ, установившійся въ речипосполитой, или, наконецъ, назначало для виду коммиссіи, будто для разслѣдованія указанныхъ фактовъ насилія; но коммиссіи эти затягивали дѣло, запутывали его въ нескончаемыя юридическія формальности и обыкновенно оставляли, ничѣмъ не покончивши. Съ половины только XVIII столѣтія такой способъ веденія дѣла сталъ неудобенъ для польскаго правительства: разслабленное состояніе речипосполитой было уже слишкомъ явно, безсиліе ея организма не могло долѣе укрыться и проявлялось въ каждомъ внутреннемъ и внѣшнемъ столкновеніи дряхлой шляхетской республики. Вліяніе сосѣднихъ государствъ, особенно Россіи, на политическую судьбу речипосполитой стало все сильнѣе и сильнѣе обнаруживаться и среди болѣзненнаго броженія ея внутреннихъ силъ, послѣднія сами безпрестанно вызывали и укрѣпляли это вліяніе. По мѣрѣ того какъ Россія пріобрѣтала усиливающійся съ каждымъ годомъ авторитетъ, заступничество ея за православіе должно было также, повидимому, проявляться съ большею силою и сдерживать слишкомъ рѣзкія черты католическаго фанатизма шляхтичей; на дѣлѣ однако предположеніе это не оправдалось: сознавая вполнѣ

---

[1]) См. №№: CXCV, стр. 444; CXCVII, стр. 453; CXCVIII, стр. 455; CCXVIII, стр. 596; CCXXXIV, стр. 644. Бантышъ-Каменскій, гл. VI—XII.

свое безсиліе, и уступая безмолвно передъ требованіями русскаго правительства въ политической сферѣ дѣятельности, дворяне речипосполитой съ страннымъ ослѣпленіемъ упрямо отстаивали свой прежній образъ дѣйствій въ религіозномъ вопросѣ: два раза шляхтичи по желанію русскаго двора приняли въ короли указанныя имъ лица; два раза они отказались фактически отъ той политической привилегіи, которою болѣе всего дорожили—отъ свободнаго выбора короля; нѣсколько разъ они безмолвно въ мирное время пропускали русскія арміи проходить вдоль и поперегъ черезъ свою территорію, нѣсколько разъ они по указанію русскаго посланника удаляли въ изгнаніе или дозволяли арестовать лицъ довольно популярныхъ и занимавшихъ высокія должности; но при всемъ этомъ, они не хотѣли внимать никакому представленію относительно вѣротерпимости и свободы совѣсти «дизунитовъ и диссидентовъ», будто преслѣдованіе иновѣрцевъ составляло самую драгоцѣнную изъ шляхетскихъ вольностей; очевидно было, что катастрофа, грозившая неминуемымъ паденіемъ речипосполитой, приметъ религіозный вопросъ за исходную точку; такъ дѣйствительно и случилось. Сами патріоты польскіе чувствовали опасность съ этой стороны, но вмѣсто того, чтобы предпослать ей на встрѣчу болѣе человѣчное отношеніе къ спорному дѣлу, они рѣшились замять его, ребячески зажимая собственныя-же уши. Такъ на сеймѣ Варшавскомъ 1766 года, краковскій епископъ Солтыкъ предложилъ постановить конституцію, въ силу которой всякій, кто осмѣлится сказать на сеймѣ рѣчь въ пользу иновѣрцевъ, былъ бы объявленъ врагомъ отечества. Предложеніе это было принято съ восторгомъ и получило силу закона [1]). Но вскорѣ

---

[1]) Volumina legum, т. VII, стр. 258—272; также № CCXXIII, стр. 607.

за постановленіемъ этого закона послѣдовало первое вооруженное вмѣшательство России. Екатерина II приняла подъ свое покровительство конфедерацію, составленную дворянами протестантами и потребовала отъ речипосполитой гарантіи вѣротерпимости для ея подданныхъ не католиковъ. Рѣшительныя угрозы русскаго посланника, князя Репнина, и страхъ передъ русскими войсками заставили одуматься сеймъ, созванный королемъ въ 1768 году. Коммиссія, назначенная отъ сейма, заключила съ Репнинымъ трактатъ, въ особомъ прибавленіи къ которому речьпосполитая обезпечивала свободу совѣсти православныхъ и протестантовъ; въ прибавленіи этомъ было постановлено: католическая религія въ Польшѣ признавалась господствующею, переходъ изъ нея въ другое вѣроисповѣданіе долженъ былъ наказываться изгнаніемъ изъ государства; за то православнымъ и протестантамъ предоставлялось право поддерживать, строить и содержать церкви, дома церковные, школы, больницы. Духовнымъ дозволялось свободно напутствовать больныхъ, хоронить публично умершихъ, отбывать крестные ходы; они освобождались отъ католическихъ ксендзовъ и отъ даней, платимыхъ въ пользу послѣднихъ; дѣтямъ, рожденнымъ отъ смѣшанныхъ браковъ, дозволено было слѣдовать: сыновьямъ вѣроисповѣданію отца, дочерямъ—матери. Православные освобождались отъ обязательнаго присутствія при католическихъ крестныхъ ходахъ и, для разбирательства религіозныхъ столкновеній устроенъ былъ смѣшанный судъ изъ 17 католиковъ и 8 протестантовъ и православныхъ. Наконецъ, обѣщано было королемъ сохраненіе равноправности при раздачѣ должностей [1]).

Но это облегченіе, доставленное православнымъ вслѣдствіе вліянія России, было непродолжительно. Фанатизиро-

[1]) Volumina legum, т. VII, стр. 258—272; также № CCXXIII, стр, 607.

ванная долгимъ езуитскимъ вліяніемъ шляхта озлобилась противъ вышеприведенныхъ пунктовъ трактата: вспыхнула Барская конфедерація, волновавшая Польшу цѣлые четыре года и усмиренная, наконецъ, русскими войсками. Результатомъ войны было присоединеніе къ Россіи Бѣлоруссіи, но за то въ трактатѣ, заключенномъ въ Варшавѣ въ 1775 году, русское правительство сдѣлало значительныя уступки общественному мнѣнію польской шляхты въ отношеніи религіознаго вопроса; въ особомъ приложеніи къ этому трактату сказано было, что русское правительство соглашается, чтобы православные были впредь исключены изъ состава сената и министерства; что, хотя шляхетскіе православные роды и будутъ пользоваться всѣми правами своего сословія, наравнѣ съ дворянами католиками, однако законъ этотъ не будетъ распространяться на тѣ лица, которыя приняли-бы православіе послѣ заключенія трактата. На сеймѣ не должно быть никогда болѣе трехъ депутатовъ некатоликовъ. Смѣшанный судъ уничтожается и подвѣдомственныя ему дѣла переносятся въ ассесорскій королевскій судъ. Публичныя похороны вновь запрещаются православнымъ, равно какъ и употребленіе колоколовъ при церквяхъ [1]).

Такимъ образомъ православные лишались послѣдней опоры, на которую до того времени могли разсчитывать; положеніе ихъ сдѣлалось тѣмъ труднѣе, что, съ присоединеніемъ Бѣлоруссіи къ Россіи, послѣдній православный епископъ удалялся изъ границъ речипосполитой; конечно распространеніе шляхтичами уніи и изгнаніе ими послѣднихъ православныхъ духовныхъ должно было теперь продолжаться съ полнымъ успѣхомъ и достичь давно желанной цѣли. Что общество речипосполитой разсчитывало

---

[1]) Volumina legum, т. VIII, стр. 47—49.

на такой исходъ дѣла, показываетъ судъ, наряженный въ 1789 году по распоряженію сейма надъ единственнымъ высшимъ духовнымъ лицемъ православной церкви—надъ Слуцкимъ архимандритомъ, Викторомъ Садковскимъ, арестованнымъ и преданнымъ суду безъ всякаго повода, вслѣдствіе напрасной паники, распространившейся внезапно среди шляхты. Къ счастію фактъ этотъ былъ послѣднимъ насиліемъ въ религіозномъ отношеніи: два года спустя всѣ почти русскія провинціи речипосполитой присоединены были къ Россіи и народонаселеніе ихъ получило возможность исповѣдывать вѣру, согласную съ требованіемъ ихъ совѣсти. Тогда собственно и обнаружилась вся суетность долговременныхъ усилій польскаго общества, принесшихъ столько бѣдствій и страданій народонаселенію вѣрному православію: лишь только русскія власти водворены были въ краѣ, унія исчезла сама собою, безъ всякихъ распоряженій со стороны правительства; приходскіе священники, причисленные къ уніи по большей части только въ силу страха преслѣдованій и подчинившіеся ей только наружно и противъ воли, поспѣшили отрѣчься отъ нея и объявить себя православными; масса народонаселенія, никогда не принимавшая уніи, даже наружно, вздохнула свободнѣе и отправилась молиться по обычаю предковъ въ церкви, сдѣлавшіяся для нея вновь доступными. Насаждаемая съ такимъ трудомъ, съ попраніемъ всѣхъ правилъ уваженія человѣческаго достоинства, уніятская церковь, осталась въ продолженіи незначительнаго промежутка времени, исповѣданіемъ служилыхъ, обѣднѣвшихъ шляхтичей или старавшихся выдавать себя за шляхтичей однодворцевъ и мѣщанъ. Никому уже теперь не нужная, никѣмъ не поддерживаемая въ качествѣ политическаго орудія, церковь эта наконецъ оцѣнила сама всю неловкость своего положенія, всю внутреннюю ничтожность свою: ее постигла обычная судьба тѣхъ

ученій, которыя возникаютъ не на основаніи самостоятельно выработанныхъ принциповъ у глубоко запавшаго въ душу убѣжденія, а складываются искусственно эклектическимъ путемъ изъ отрывковъ и клочковъ чужихъ мыслей и убѣжденій. Въ текущемъ уже столѣтіи уніятское духовенство принесло соборную просьбу русскому правительству о разрѣшеніи ему возсоединиться съ православіемъ и получило полное на то разрѣшеніе; такимъ образомъ унія прекратила свое существованіе на пространствѣ всей южной и западной Россіи.

Если обратимъ вниманіе на состояніе уніятской церкви въ теченіи XVIII столѣтія, то мы замѣтимъ въ ея судьбѣ одно оригинальное явленіе: за весьма незначительными исключеніями, тѣ власти, сословія и лица, которыя заявляли особенную ревность при распространеніи ея, которыя насаждали ее всѣми правдами и неправдами, сами не вѣрили въ ея пользу, въ ея душеспасительное религіозное значеніе. Лишь только успѣлъ Іосифъ Шумлянскій водворить окончательно унію въ трехъ, подвѣдомственныхъ ему, эпархіяхъ, въ нихъ немедленно является новое направленіе въ образѣ дѣйствій польскаго дворянства и католическаго духовенства; становится яснымъ до очевидности, что сословія эти смотрѣли на унію и водворяли ее исключительно какъ временную мѣру, что они предлагали ее только какъ средство болѣе, по ихъ мнѣнію, удобное для распространенія католицизма, который представлялъ самъ по себѣ слишкомъ рѣзкія отличія отъ православія и потому, по мнѣнію его поборниковъ, нужно было устроить средній терминъ, своего рода временное чистилище, и черезъ него провести православныхъ въ латинство; въ качествѣ такой временной мѣры и предложена была унія. Между тѣмъ какъ въ Бѣлой и Югозападной Руси дворяне, ксендзы и правительство осыпаютъ льготами и приманками уніятское духовенство и тѣ-

снятъ православіе, въ тѣхъ областяхъ речипосполитой, гдѣ унія успѣла, благодаря ловкой интригѣ, болѣе прочно утвердиться, почти тѣ-же пріемы употребляются въ то-же самое время, тѣмъ-же обществомъ для того, чтобы вызвать переходъ изъ уніи въ католичество. Въ эпархіяхъ: Львовской, Галицкой, Каменецъ-Подольской, въ западной части Волыни уніятское духовенство испытываетъ тѣ же притѣсненія, какія въ воеводствахъ: Кіевскомъ, Брестъ-Литовскомъ, Минскомъ и т. д. испытывало духовенство православное. Буйные и ничѣмъ не сдержанные шляхтичи не обращаютъ вниманія на то, какое впечатлѣніе произведетъ ихъ отношеніе къ уніи на православныхъ и на самихъ-же уніятовъ въ тѣхъ мѣстностяхъ, гдѣ унія еще не успѣла установиться. Они ведутъ натискъ горячо, не стѣсняясь въ средствахъ, съ обычнымъ своеволіемъ и грубостью пріемовъ; такъ мы встрѣчаемъ документы, свидѣтельствующіе о заѣздахъ на уніятскія церкви и монастыри, о побояхъ, причиняемыхъ безъ повода уніятскимъ священникамъ, о требованіи съ нихъ барщины, о захватѣ и отчужденіи церковныхъ и монастырскихъ земель [1]) и т. п. Высшее уніятское духовенство также мало было обезпечено отъ буйства шляхты какъ и низшее: въ 1703 году, т. е. почти непосредственно послѣ того, какъ Шумлянскій провозгласилъ себя уніятомъ, толпа шляхтичей напала на него въ епископскомъ его дворѣ, въ Каменцѣ; они ворвались въ баню, гдѣ тогда находился епископъ, поносили его бранными словами, били окружавшихъ его слугъ и священниковъ, грозили имъ обнаженными саблями и т. д.[2]) Помѣщики вмѣшивались вообще въ церковное уніятское управленіе, разверстывали по своему

---

[1]) См. №№: LXXIV, стр. 159; CIV, стр. 226; CLXVI, стр. 371; CXC, стр. 423; CXCI, стр. 424; CXCII, стр. 425.

[2]) См. №№: XCIX, стр. 217 и C, стр. 218.

желанію приходы, налагали на священниковъ запрещеніе исполнять требы и входить въ церковь, не допускали строить уніятскія церкви и праздновать въ нихъ храмовые праздники [1]). Впрочемъ вообще въ поступкахъ шляхтичей, направленныхъ противъ уніи, гораздо менѣе проявлялось ненависти и жестокости, чѣмъ въ отношеніи къ православію, но за то постоянно просвѣчивала въ нихъ другая черта—презрѣніе и насмѣшка. Если побои относительно рѣдко достаются на долю уніятскихъ священниковъ, если они никогда не подвергаются слишкомъ жестокимъ истязаніямъ, если имъ не угрожаетъ опасность смерти или полнаго разоренія и скитальческой жизни, то за то шляхтичи не упускаютъ никогда возможности унизить ихъ, поставить въ самое невыгодное, жалкое, по мнѣнію шляхтича, положеніе, дать имъ почувствовать, что хотя ихъ и терпятъ въ речипосполитой, но тѣмъ не менѣе унія составляетъ вѣроисповѣданіе низшаго разбора, что она не болѣе какъ *хлопская* вѣра и что дворянинъ чувствуетъ себя въ правѣ, по своему усмотрѣнію, шутить и насмѣхаться надъ представителями этой вѣры. Такъ напримѣръ мы встрѣчаемъ жалобу уніятскаго протоіерея Мартышевича, въ которой ясно обозначается указанная черта отношеній шляхтичей къ уніятскому духовенству: Мартышевичъ собрался изъ Каменца въ сосѣднее село Должекъ съ цѣлью освятить церковь; проходя по улицѣ мимо дома знатнаго шляхтича, скарбника Подольскаго, Іосифа Лянцкоронскаго, онъ былъ задержанъ послѣднимъ и любезно приглашенъ зайти въ домъ. У Лянцкоронскаго протоіерей встрѣтилъ веселое дворянское общество, которому хозяинъ рѣшился доставить развлеченіе на счетъ уніятскаго «попа». Лишь только Мартышевичъ вошелъ, ему поднесли водку;—онъ отказался пить, объясняя, что ему пред-

[1]) См. №№: CIX, стр. 236 и CX, стр. 238.

стоитъ въ тотъ-же день служить обѣдню и что потому онъ не имѣетъ права вкушать чего-бы то ни было; Лянцкоронскій, не слушая его словъ, обнажилъ саблю, и, держа ее на горлѣ у священника, крикнулъ: «пей, такой матери сынъ! а то перерѣжу горло.» Затѣмъ онъ приказалъ одному изъ слугъ лить ему насильно въ горло водку и медъ и, въ случаѣ сопротивленія, не щадить пинковъ. Опьянѣвшаго священника Лянцкоронскій приказалъ слугамъ своимъ отвести въ шинокъ, напоить вторично и выпустить только тогда, когда онъ будетъ въ совершенно нетрезвомъ видѣ [1]). Другой шляхтичъ допускалъ еврея арендатора наносить публичные побои уніятскому священнику въ церковной оградѣ; иные, пользуясь нерасположеніемъ крестьянъ къ уніи, забавлялись тѣмъ, что отдавали уніятскихъ священниковъ на поруганіе своимъ слугамъ: такъ, напримѣръ, дворянинъ Аксакъ, преслѣдуя уніятскаго священника въ своемъ селѣ, приказывалъ его бить и таскать за волосы крестьянамъ, что они исполняли «изъ врожденной деревенской злости и ненависти противъ уніи»; когда священникъ заявилъ о томъ, что онъ не зависитъ отъ помѣщика и подсуденъ только своему епископу, то Аксакъ отвѣтилъ: «я здѣсь епископъ и владыка; какъ совершу надъ тобою освященіе, то съ мѣста не встанешъ!» [2])

При такомъ отношеніи шляхетскаго общества къ уніи и уніятскому духовенству, католическая іерархія могла вполнѣ разсчитывать на его поддержку для обращенія уніятовъ въ католичество и приступила къ этому дѣлу въ половинѣ XVIII столѣтія смѣло и открыто въ тѣхъ областяхъ, гдѣ унія окончательно вытѣснила православіе. Одинъ изъ католическихъ епископовъ Черной Руси, Перемышльскій епископъ, впо-

---

[1]) См. № CXX, стр. 265.

[2]) См. №№: CX, стр. 238; CLXXXIX, стр. 421 и CCII, стр. 472.

слѣдствіи Львовскій архіепископъ—Сѣраковскій, издалъ программу дѣйствій для католическаго духовенства; въ запискѣ этой онъ утверждалъ, что унія, хотя и пользовалась терпимостью въ католической церкви, но она не представляла надлежащей полноты и чистоты религіознаго ученія; что уніяты слишкомъ еще тѣсно связаны съ восточною церковью преданіями, обрядами, святынею и народностью, что они, при каждомъ удобномъ случаѣ, могутъ перейти обратно въ православіе и что, вслѣдствіе этихъ соображеній, должно поспѣшить перевести ихъ прямо въ латинство; для этого слѣдуетъ пользоваться всевозможными обстоятельствами и не упускать ни одного случая, какъ частнаго такъ и общаго, не воспользовавшись имъ для проведенія вышеуказанной цѣли. Напрасно уніятское духовенство, встревожившись формулировкою угрожавшаго имъ направленія, составило соборъ и издало за подписью всѣхъ членовъ уніятской іерархіи длинную записку, силившуюся опровергнуть доводы Сѣраковскаго и доказать правовѣрность и самостоятельность уніятской церкви [1]); на отвѣтъ ихъ католики не обратили никакого вниманія: программа, представленная Сѣраковскимъ, была произведеніемъ не одного лица, она послѣдовательно вытекала изъ давно обдуманнаго католиками плана дѣйствій, къ которому клерикальная католическая партія стремилась въ Польшѣ съ конца XVI столѣтія. Въ исполненіи этого плана переходъ православныхъ въ унію предполагался только въ качествѣ перваго дѣйствія религіозно - политической драмы; за нимъ необходимо должно было слѣдовать второе дѣйствіе, которое, какъ предполагали поборники Рима, должно увѣнчать ихъ долгія усилія переходомъ уніятовъ въ латинство.

---

1) См. № CCV, стр. 478—509.

Дѣйствительно католическое духовенство высшее и низшее, бѣлое и монахи всевозможныхъ орденовъ, принялись за новое дѣло съ горячимъ усердіемъ. Изъ длинной записки, составленной уніятскимъ епископомъ по свѣденіямъ, собраннымъ имъ отъ уніятскихъ благочинныхъ, мы можемъ прослѣдить пріемы, пущенные ими въ ходъ для достиженія своей цѣли [1]: мы узнаемъ изъ этой записки, что въ теченіи только 7-ми лѣтъ (1758—1765) въ трехъ уніятскихъ эпархіяхъ: Львовской, Галицкой и Каменецъ-Подольской обращено было въ католичество болѣе 1000 лицъ, которыя уніятское духовенство могло указать по имени и разсказать подробности ихъ обращенія; сколько притомъ дѣтей, рожденныхъ отъ родителей уніятовъ, было крещено католическими ксендзами, сколько лицъ перешло въ католичество безъ огласки, такъ, что подробныя свѣденія о нихъ не могли быть собраны благочинными?—о томъ записка не упоминаетъ. Вообще, по имѣющимся показаніямъ, видно, что переходъ совершался подъ вліяніемъ трехъ главныхъ побудительныхъ причинъ: пропаганды ксендзовъ, вліяній, развивавшихся въ средѣ семейной жизни при смѣшанныхъ бракахъ, и вліянія господъ и помѣщиковъ на своихъ слугъ и крестьянъ.

Пропаганда, веденная католическими монахами и священниками была основана не столько на поученіи, на доказательствахъ о превосходствѣ обрядовъ или ученія католической церкви, сколько на чисто мірскихъ соображеніяхъ: католичество выставлялось вѣроисповѣданіемъ господствующимъ, благороднымъ, панскимъ;—унія ученіемъ невѣжественнымъ, мужицкимъ, презрѣннымъ, свойственнымъ не благородной русской породѣ людей. «Богъ сотворилъ попа для хлопа, а плебана (ксендза) для пана» поговаривалъ публично одинъ

---

[1]) См. № ССХ, стр. 521—580.

изъ ксендзовъ; въ другомъ мѣстѣ католическіе монахи предприняли цѣлый рядъ проповѣдей, съ тою цѣлью, чтобы доказать, что «латинская вѣра лучше и благопристойнѣе уніи»[1]. Болѣе усердные ксендзы заходили еще дальше въ благочестивой ревности, утверждая, что унія не болѣе какъ ересь, сравнивали ее съ нехристіянскими вѣроисповѣданіями, обзывали «собачею вѣрою». «Всякій Русинъ собака; вѣра ихъ — собачая вѣра!» проповѣдывалъ каноникъ Косовскій передъ русскою уніятскою громадою въ селѣ Яслискахъ. Въ городѣ Жолкви ксендзъ Квяткевичъ, замѣтивши крестный католическій ходъ, направившійся изъ костела въ уніятскую церковь св. Троицы, остановилъ его, и, обращаясь къ другимъ ксендзамъ, заявилъ публично въ присутствіи многихъ мѣщанъ уніятовъ: «зачѣмъ вы идете къ этимъ негодяямъ, капуснякамъ (sic), схизматамъ; я увѣряю ваши милости, что приличнѣе смотрѣть на собакъ, чѣмъ на эту русскую каналью!» Въ селѣ Тысьменичанахъ, ксендзъ Томицкій, среди многочисленнаго собранія народа, издѣвался надъ обрядами уніятской церкви, утверждая между прочимъ: «что ваше церковное пѣніе похоже на вой собакъ!»[2]) Езуиты въ проповѣдяхъ утверждали: «что обряды уніятской церкви достойны посмѣянія, что ея ученіе хуже вѣры Турецкой, Еврейской и Лютеранской, что никто изъ послѣдователей ея не можетъ быть спасенъ, что церкви уніятскія хуже еврейскихъ синагогъ» и т. д.[3]) Такіе и тому подобные отзывы объ уніи сдѣлались общимъ ходячимъ мѣстомъ въ средѣ католическихъ ксендзовъ и дворянъ, они повторяются повсемѣстно и составляютъ самое общее явленіе католической

---

[1]) См. стр. 537 и 561.

[2]) См. стр.: 524, 525, 557.

[3]) См. стр. 546—547.

пропаганды того времени [1]). Насмѣшки и презрѣніе, которыми надѣляли уніатовъ, особенно сильно развиты были въ школахъ и имѣли рѣшительное вліяніе на учениковъ; мы встрѣчаемъ многочисленныя указанія на то, что мальчики уніяты, подвергаясь постояннымъ насмѣшкамъ со стороны учителей и сотоварищей, не были въ состояніи вынести ихъ и спасались переходомъ въ католичество [2]). Ксендзы, желая тѣмъ-же оружіемъ дѣйствовать и на взрослыхъ, не ограничивались порицаніемъ уніи на словахъ, въ рѣчахъ и проповѣдяхъ; они старались представить наглядныя доказательства зависимости уніятской церкви и ея второстепеннаго положенія и неблагороднаго значенія; такъ, между прочимъ, установился повсемѣстно обычай, въ силу котораго ксендзы запрещали въ уніятскихъ церквяхъ звонить въ колокола въ день св. Пасхи, въ случаѣ, если она приходилась раньше католической и совпадала съ послѣдними недѣлями поста у католиковъ; если уніятскій священникъ не повиновался этому запрету, то ему приходилось испытывать довольно крутыя мѣры преслѣдованія со стороны ксендзовъ. Такъ, напримѣръ, одинъ приходской священникъ, въ наказаніе за то, что приказалъ звонить во-время всенощной на св. Пасху, былъ арестованъ жившими въ одномъ съ нимъ мѣстечкѣ, Доминиканцами; вмѣсто тюрьмы, его посадили въ склепъ костельный и продержали тамъ всю ночь среди гробовъ и покойниковъ [3]). Если при исполненіи какого - нибудь церковнаго обряда сходились вмѣстѣ католическіе и уніятскіе священники, то первые держали себя гордо и неприступно по отношенію ко вторымъ, и старались избѣгать ихъ общества; такъ мы имѣ-

---

[1]) См. стр.: 541, 543, 547, 550, 563, 565, 572.

[2]) См. стр.: 531, 538, 549, 561, 563.

[3]) См. стр. 567.

емъ свѣденіе о томъ, что нѣсколько уніятскихъ священниковъ было приглашено для участія въ погребальной процессіи въ кармелитскій монастырь; послѣ совершенія обряда католическое духовенство было приглашено на обѣдъ въ монастырскую столовую, уніятскимъ-же священникамъ монахи выслали закуску въ конюшню [1]).

Если презрѣніе, оказываемое католическимъ духовенствомъ уніятской церкви, заставляло многихъ переходить въ латинство, то еще большее количество уніятовъ оставляло свою церковь вслѣдствіе вліянія, развивавшагося въ семейной жизни при смѣшанныхъ бракахъ. Обыкновенно католическая личность, руководимая совѣтами ксендзовъ, старалась повліять на членовъ семьи уніятовъ, нерѣдко съ помощью насилія, для того, чтобы заставить ихъ принять католичество; почти всегда дѣти отъ такихъ браковъ крестились у ксендза и дѣлались католиками; ксендзы потому и старались поощрять смѣшанные браки, нерѣдко принуждали къ ихъ заключенію уніятовъ побоями и насиліями; бывали случаи, что ксендзъ, напоивъ до пьяна жениха, тутъ-же вѣнчалъ его съ католичкою въ пьяномъ видѣ; не ограничиваясь этимъ, католическіе ксендзы часто вѣнчали уніятовъ съ католичками и обратно даже въ такихъ случаяхъ, когда новобрачные не были уже свободны и раньше вступили въ бракъ съ другими лицами, остававшимися еще въ живыхъ. Лишь только образовывалась такая семья, ксендзъ являлся въ нее для исполненія требъ и мало-по-малу обращалъ всю въ католичество.

Дворяне - католики, относясь, подобно католическому духовенству, съ полнымъ презрѣніемъ къ уніи, принуждали внушеніями, побоями, притѣсненіями слугъ своихъ и крестьянъ переходить въ католичество, ослушныхъ или медлившихъ они

---

[1]) См. стр. 538.

понуждали взысканіями, штрафами и стѣснительными экономическими мѣрами, такъ, напримѣръ, мы встрѣчаемъ повсемѣстное явленіе, что помѣщики заставляли крестьянъ уніатовъ отбывать барщину въ праздничные дни; когда-же послѣдніе ссылались на церковныя постановленія, то шляхтичи отвѣчали насмѣшкою: «ваши русскіе праздники обязательны только до полудня, позже этого времени они таютъ какъ иней на солнцѣ.»

Всѣ указанные пріемы конечно не составляли и десятой доли того преслѣдованія, которое испытывало православіе, но они были достоточны для того, чтобы повернуть уніатовъ въ католичество. Унія не имѣла подобно православію на своей сторонѣ ни преданія, ни ясно очерченнаго самостоятельнаго ученія—навязанная весьма недавно народу въ нѣкоторыхъ западно-русскихъ областяхъ речипосполитой, она не успѣла пустить корней; народъ относился къ ней равнодушно, готовъ былъ промѣнять ее съ полнымъ индеферентизмомъ на любое другое христіанское вѣроисповѣданіе и, конечно, не былъ расположенъ нести жертвы въ защиту ея. Вѣроятно унія не выдержала-бы и этого первоначальнаго столкновенія, еслибы время позволило сколько-нибудь продлить его; но времени для этого не достало: въ 1772 году Чермная Русь перешла во владѣніе Австріи и унія нашла пріютъ и спокойствіе подъ сѣнью вѣротерпимой власти Іосифа II.

Вызванная политическою и религіозною интригою, унія лишена была жизненной силы со дня своего рожденія. Какъ политическое орудіе, вложенное въ руки шляхетскаго сословія езуитами, она годна была только для того, чтобы подъ знаменемъ своимъ укрыть насиліе, дѣйствовавшее не въ ея интересахъ и готовое обратиться на свое же орудіе, лишь только минуетъ въ немъ надобность. Ненавистная для пра-

вославныхъ жителей речипосполитой, какъ знамя кровавого гнета, презрѣнная для католиковъ какъ подставная полумѣра, какъ уступка «схизмѣ», религіозная унія пережила печально свою историческую судьбу. Тамъ гдѣ она исчезла, она оставила въ памяти народонаселенія только воспоминаніе о минувшемъ тяжеломъ бѣдствіи, въ тѣхъ-же немногихъ областяхъ, гдѣ она дожила до нашего времени, она продолжаетъ вести борьбу съ католичествомъ за свое существованіе и вмѣстѣ съ тѣмъ должна находиться въ полномъ подчиненіи и въ формальномъ, внѣшнемъ согласіи съ поглощающимъ ее противникомъ.

Владиміръ Антоновичъ.

I.

Письмо Иннокентія Гизеля къ Слуцкому братству, содержащее извѣстіе о выѣздѣ митрополита въ Варшаву и разрѣшеніе священнику Іякову священнодѣйствовать, согласно прошенію о томъ Слуцкаго братства, впредъ до возвращенія митрополита. 1648. Іюня 25.

Благочестивыи панове братія братства святого Слуцкого, мнѣ велце ласкавые панове.

Покорне напродъ милостямъ Вашимъ дякую за повиншоване и жичливости освѣдчене, за што повиненъ буду Господа Бога молитствовати, абы то милостямъ вашимъ добрами дочасными и вѣчными гойне нагорожати рачилъ. Листъ вельможныхъ милостей вашихъ и подарокъ его милости отца митрополита, пана и пастыра нашого, не засталъ, бо еще во второкъ прошлый до Варшавы выѣхалъ, однакже, ведлугъ розказаня, заразъ за его милостью и листы и подарокъ посылаю. Строны отца Іякова, правда естъ, же (черезъ) его милости пресвѣтлого отца протопопу до милостей вашихъ наказалъ, абы милость ваша оного не держали и онъ не дѣйствовалъ, а то для якоесь вины давной, о которой и я по части слышалъ. Же теды его милость не естъ притомный, я, поважаючи милостей вашихъ прозбу, яко намѣстникъ его милости, позволяю отцу Іякову дѣйствовати поки ся, дастъ Богъ, щастливе звернетъ его милость з дороги. А потомъ повиненъ будетъ старатися, жебы прощеніе получити моглъ. За тымъ себе ласце милостей вашихъ пилно поручаю. З мо-

настыря Дятеловского, 25 Іюня, року 1648. Вашей милости, мнѣ велце ласкавыхъ пановъ, богомолца и слуга. Інокентый Гизіелъ.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 172.

II.

Письмо митрополита Сильвестра Косова къ Слуцкому братству, содержащее разрѣшеніе братчикамъ выбрать духовника, подъ условіемъ, чтобы выбранное лице явилось къ митрополиту для полученія его благословенія. 1650. Сентября 12.

Силвестеръ Косовъ, милостию Божиею Архиепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи, Епископъ Мстиславскій, Оршанскій и Могилевскій.

Благочестивымъ и христолюбивымъ ихъ милостямъ паномъ братии братства Крестоносного Слуцкого, Церкви Восточной и нашего смиренія въ Духу Святомъ возлюбленнымъ и послушнымъ сынамъ, архиерейское наше благословение.

Пишете милость ваша до нашего смирения, ижъ отъ святолюбивой памяти антецессора нашого, до монастыра тамошняго, Слуцкого, за строителя поданый членъ, отецъ Пацевскій, въ справахъ церковныхъ и духовныхъ милостямъ вашимъ не былъ выгоднымъ, зачимъ хотячи, абысте милость ваша, ведлугъ воли и уподобаня своего, старшого мѣли, прикладомъ иншихъ брацтвъ, въ мѣстахъ короля его милости будучихъ, волную елекцыю на обране оного мѣти позволяемъ, еднакъ же обраній повиненъ быти маетъ для одержаня отъ насъ благословенія намъ ся презентовати. За тымъ и повторе милостямъ вашимъ благословеніе наше пресылаемъ. Писано въ богоспасаемомъ градѣ Кіевѣ, при катедралной нашой церкви

святой Софіи, мѣсяца Сентября 12 дня, року 1650. Милостямъ вашимъ спасеня зычачий пилне Силвестеръ Косовъ, Митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея России.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. № 176.

III.

Жалоба дворянина Яцка Ясликовскаго на дворянина Самуила Калусовскаго о томъ, что онъ съ вооруженною толпою слугъ освободилъ священника Тихона Лажка, арестованнаго Ясликовскимъ за содѣйствіе козакамъ и за убытки, причиненныя истцу въ его имѣніи селѣ Колодежнѣ. 1651. Сентября 13.

Roku Pańskiego tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Septembra trzynastego dnia.

Do urzędu i act niniejszych, grodzkich, żytomirskich, do mnie, Mikołaja Kotużyńskiego, podstarościego żytomirskiego, personaliter przyszedszy urodzony jegomość pan Jacek Jaślikowski, protestował się soleniter i żałobliwie opowiadał naprzeciwko urodzonemu jegomości panu Samuelowi Kałusowskiemu o to: iż pomieniony jegomość pan Kałusowski, nie poglądając nic na prawo pospolite i winy, w niem przeciwko takowym obostrzone, w roku niniejszym, tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszym, miesiąca Augusta dwunastego dnia, dowiedziawszy się, że protestujący, z wojska przyjechawszy do sioła Kołodeżnej, majętności swojej dzierżawnej, a zastawszy winowajcę i szkodcę swego w tejże majętności Kołodeżnej, niejakiego Tychona Łażka, popa, który świeżo z Ukrainy powrócił był nazad pod terazniejszy czas kozaczczyzny do Kołodeżnej, gdzie przedtym mieszkając, wielkie ukrzywdzenia i szkody nieznośne w tej majętności podczas rebelliej kozackiej poczynił opowiadającemu, jako to: podczas wojny Zbarazkiej in absentia ptotestantis gumna powymłacał i inszych rzeczy niemało w gospodarstwie pozabierał i potrwonił, a przeszłego niedawno roku in

Septembri we wsi tejże półtory styrty żyta, gdzie było kop dwieście, a w polu dwie styrcie, gdzie było trzysta kop, ogniem, potajemnie proch założywszy, protestantowi, swoich subordynowawszy: Jakóba Łażka i Fedora siestrzeńca swego, także Holika kucharza, funditus spalił i w popiół obrócił, którego żyta miarek półtorasta i dalej mogło być, a mirka po złotych czterdziestu, czego dowód słuszny jest, także i podczas terazniejszej expeditiej Beresteckiej, wpadszy z kozakami w też sioło Kołodeżną, na złość chałup kilka spalił, a w ostatku, pojmawszy poddanego opowiadającego, niejakiego Iwana Tuchelika, który dworowi przysługował, tenże pop albo Łażk Fedorowi, siestrzeńcowi swemu, kazał tyrańsko rozstrzelać; zatrzymać tedy tego popa protestans, jako zbrodliwego i wielkiego szkodcę, we wsi swojej, do rosprawy roskazał i zatrzymał; który winowajca, poczuwając się w swoich zbrodniach, kojąc protestanta i odkupując swoję złość, postępował kilka set złotych pieniędzy, sto pniów z pczołami i szkody niektóre nagrodzić; a interim mianowany jegomość pan Kałusowski, nie wiedząc quo praetextu, dnia i miesiąca wyżpisanych, z kilkunastu czeladzi armatnie z strzelbą na sioło mianowane i na dom protestantis napadszy, a zastawszy u protestanta tego winowajcę jego, wprzód sromotnie zelżywszy i zdespectowawszy innocuum protestantem, tego winowajcę popa violenter prawie de manibus eripuit, i z domu opowiadającego wyprowadziwszy, z sobą wzioł i wywiozł, odpowiadając na zdrowie protestantis i grożąc onemu śmiercią; przez który takowy postępek swój jegomość pan Kałusowski, niesłuszny i nieprawny, protestującego do szkód niemałych przywiódł, których sobie na pięć tysięcy złotych być mianuje, za wzięciem tego popa, winowajcę jego, i częstokroć na tęż majętność najeżdżając, praejudicia i szkody czyni protestującemu i dotychczas; o co powtórnie opowiadający protestuje i uskarża, ofiarując się o to prawnie czynić, zostawiwszy jednak wolnę poprawę tej protestatiej i inszej uczynienie, jeśli-by tego potrzeba była, i prosił protestans, aby to jego opowiadanie do xiąg było przyjęto, co otrzymał.

Книга гродская, житомирская, записовая и поточная, годъ 1651—1652, № 20; листъ 157 (первая нумерація).

IV.

Жалоба Кіево-печерскаго архимандрита, Іосифа Тризны, на дворянина Яна Домановскаго, управляющаго селомъ Веприномъ, имѣніемъ кіевскаго кастеляна, Максимиліяна Бржозовскаго, о томъ, что онъ неоднократно нападалъ съ вооруженнымъ отрядомъ на села, принадлежащія кіево-печерской архимандріи, грабилъ въ нихъ хлѣбъ и скотъ, истязалъ жителей, сжегъ село Вышевичи ограбилъ, имущество жителей, хранившееся въ мѣстной церкви, и заставилъ крестьянъ разбѣжаться изъ села. 1652. Февраля 16.

Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt wtórego, miesiąca Februarii szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Mikołajem Kotużyńskim, podstarościm żytomirskim, stanowszy oczewiście pan Stephan Pieczarski, imieniem jaśnie przewielebnego w Chrystusie jegomości ojca Józepha Tryzny, archimandryty monastera Pieczarskiego Kijowskiego i wszystkiej zakonnej bracî wielebnej kapituły jego mości, na przeciwko urodzonemu panu Janowi Domanowskiemu, słudze i urzędnikowi jaśniewielmożnego jegomości pana Maximiliana Brzozowskiego, kasztelana kijowskiego, Wieprzyńskiemu, jako princypałowi uczynku niżejmianowanego i szlachetnym: Fedorowi Kolczyńskiemu, Alexandrowi Żurkowskiemu i inszym comprincypałom, sługom, bojarom i poddanym przerzeczonego jegomości pana kijowskiego (których imiona i przezwiska, acz natenczas dla niewiadomości ignorantur, jednak czasu prawa wyrażone będą), soleniter świadczył i protestował o to: iż pomieniony pan Domanowski, una cum suis complicibus, co wiedzieć z jakiego praetextu, contra omne jus et fas, armatim catervatimque w roku teraz idącym, tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszym, miesiąca Septembra, wprzód pierwszą razą dnia dziewiątego, co wiedzieć jeśli że z woli i rozkazania, czyli też mimo wiadomość jegomości pana kijowskiego, pana swego, z końmi i wozami, których plus vel minus do sta być mogło, in ipso diluculo solis, do sioła Międzyrzyczki, majętności monastera Pieczarskiego, gwałtownie najechał, gdzie pierwszą furę w polu zboża ozimego poddanych Międzyrzyckich protestan-

tium (którzy poddani tempore litis citatione specificabuntur) pszenicy półtorasta kop zabrał, z którą pszenicą powracając ku Wieprzynowi, w tymże siele Międzyrzyczce chałup trzy ze wszystkiemi domowemi szczebrzuchami i przy nich gumna, już poniekąd napełnione zbożem, spalił, i w tenże czas poddanego tamecznego, Fedka Moskala, który, dufając niewinności swojej, do niego, dla pohamowania tej furiej prośbą, wyszedł był, kijami okrutnie a niemiłościwie tak kazał zbić, że od tych razów zdrowia pozbywszy i dotychmiast semivivus zostawać muszę (sic), a potem powtóre tamże, zaprowadziwszy do gumna pana swego wozy z pszenicą, tegoż dnia na też pola tejże wsi pomienionej przyjachał, gdzie iterato też wozy pszenicą similis praetacti numeri napełniwszy, gdy do domu powracał, tedy szlachetny Radko Piatnica, przezywajomy Petrykowiec, obywatel wsi pomienionej, w zabraniu pszenicy swojej będąc injuriatus, tylko sam z domu swego wyszedszy do przerzeczonego pana Domanowskiego, omnique adhibita humilitate et servata modestia, supplex prawie, przywrócenia sobie z pola jego zabranej pszenicy prosił, tedy pomieniony pan Domanowski, postponowawszy pomienionego szlachcica prośbę, owszem do większego zapału gniewu udawszy się, przerzeczonego szlachcica kijami i obuchami okrutnie a niemiłościwie zbiwszy, za umarłego na wóz włożywszy, do Wieprzyna zaprowadził, gdzie do turmy dla bezbożnej extorsiej okupu wrzuciwszy onego, w prywatnym swoim więzieniu o głodzie przy wszelakiej niewygodzie przez całe niedziel sześć trzymał, i z tego więzienia, aż zaledwo wziąwszy i wymusiwszy kilkadziesiąt złotych sobie datku, eliberował; a potem potrzecie, nazajutrz tegoż dnia, do tegoż wyżpomienionego sioła, in eadem forma potentiej i z temiż wozami, ze wszystkiej włości zgromadzonemi, tenże pomieniony pryncypał suis cum complicibus najachawszy, i tam okrzykiem i strzelaniem chłopów rozpędziwszy, do domu i mieszkania szlachetnie urodzonego pana Zacharyasza Leduchowskiego inopinate ze złym wpadł affectem, gdzie nieuczciwie, posthabita conditionis ejus nobilis reverentia, utractowawszy, strachem i contemptem nakarmiwszy, koni jego własnych dworskich cztery, a przy nich wołów dwanaście i krów ośm z cielęty, także też owieczek trzydzieści, koz dwadzieścia, świni dwadzieścia, a chłopskich, tamże dla uchronienia od czat prywatnych sąsiedzkich spędzonych: koni ośm, wołów dwadzieścia dwa, krów ośmnaście, owieczek sześćdziesiąt, koz trzydzieści i świni trzydzieści—zabrał, a przytym, do sta wozów, przy sobie będących, żytem i pszenicą, w polach i gumnach będącą, napełniwszy, potrzecie do domu natenczas mieszkania swego,

a majętności i dzierżawy pana swego, do gumna pańskiego zaprowadził; a widząc, iż mu się w tym dobrze powiodło i żaden violentiej jego resistere nie może,—wziąwszy ex antecedenti processu tej zabawy swojej miarę, znowu poczwarte cum omni sua assistentia udaje się do tejże wsi pomienionej na takowąż zdobycz, gdzie dnia trzynastego ejusdem praefati mensis przyjachawszy, a wiedząc poniekąd o ubogich sprzętach chłopskich we dworze szlachetnie urodzonego pana Samuela Podleskiego, sługi protestantium, tamże z częścią adherętów swoich i znaczną liczbą wozów przypadł, a zastawszy samego przerzeczonego pana Podleskiego, jako mu się podobało, tak go przy contempcie i wszelakiej obeldze traktował, małżonkę i dziatki jego strzelaniem, fukiem i okrzykiem dosyć dowoli nakarmił, i tak ich samych, małżonków, jako też dziatki i domowych ich rospędził, a potem wszystkie tak sprzęty chłopskie, zboża młócone i w snopach, konie, bydła i wszystkie fanty zabrał i to wszystko, jako też kilkadziesiąt wozów żyta i jęczmienia, tak w polu, jako i w gumnach nabrawszy, do gumna pana swego wyż przerzeczonej majętności zaprowadził, i tak, hac experientia habituatus, takową furę do dziesiątka raz, jeśli że nie więcej, żyta rzeczonego sioła i oraz zboże, konie, bydło i fanty, różnych dni tegoż wyżpomienionego miesiącà, do majętności i folwarku pana swego prowadząc, wszystkie prawie żywioła pomienionej wsi poddanym, osobliwie: samego zboża—na cztery tysiące kop pszenicy i żyta, a na dwa tysiące jarzyny polnej, plus minusque, ze sto bydła rogatego, koni trzydzieści kilka, a drobiny półtrzecia sta pogłowia—zabrał, za którym to takowym zabraniem, całkiem wszystką wieś spustoszył, i chłopów, tej pomienionej wsi obywatelów, ciągłych w liczbie czterdzieści (którzy czasu prawa w pozwie specificowani będą) precz rozpędził; a nie dosyć na tym mając, ale większy pożytek sobie czyli panu swemu przywłaszczając, a na większe zniszczenie i szkodę majętności protestantium i poddanych ich czyniąc,—tegoż wyż mianowanego miesiąca różnych dni, przybrawszy do siebie tej zabawy swojej adherentów, osobliwie pana Andrzeja Skwirowskiego z kilku jego czeladników i inszych sług jegomości pana kijowskiego, pana swego, dzień prawie podle dnia sposobem wyżmianowanym, armatim et catervatim, do sioła Wyszewicz, podczas bytności tamże natenczas pomienionego jegomości ojca archimandrity, częstokrotnie najżdżając, pszenicy, żyta i inszej jarzyny crescentiej, tak własnego dwornego protestantium, jako i chłopskiego zboża, koni i bydła liczbę niemałą, a osobliwie: dwornego zboża pszenicy kop sześćdziesiąt, żyta kop półtorasta, owsa kop sto dwadzieścia, a chłopskiego

zaś: pszenicy kop dwieście, żyta kop sześćset, bydła rogatego sto dwadzieścia, koni czterdzieści, świni sto dwadzieścia—pozabierał, i to wszystko na pożytek swój, czyli też jegomości pana kijowskiego, pana swego, do Wieprzyna zaprowadziwszy, obrócił; a naostatek, już tak udawszy się, jako ma być, na te rzemiosło, czując snać z onego dobry swój i adherentów swoich pożytek, miesiąca octobra ośmnastego dnia, tegoż terazniejszego roku, na tęż pomienioną wieś z pomocnikami swemi najachawszy, tamże cerkiew, Bogu dom ofiarowany, odbiwszy, z onej wszystkie sprzęty chłopskie wyrabował, a potem wieś, chłopów z niej krzykiem i strzelbą ognistą rozpędziwszy, zapalił, gdzie chałup z gumnami cum omni domestica suppelectili w liczbie czterdzieści, młyn na Teterewie, a drugi pośród wsi na rzeczce, za takowym umyślnym zapałem jego, zgorzał; dla którego takowego pomienionej wsi przez sposób wyż mianowany spustoszenia, czterdzieści i sześć chłopów osiadłych precz poszło; a gdy po takowym successie szlachetnie urodzony pan Stephan Sypkowski, starosta natenczas Radomyslski, posłany będąc od jegomości ojca archimandrity, pana swego, restitutiej zabranego zboża i bydła u pomienionego pana Domanowskiego, przy bytności woźnego generała, szlachetnego Iwana Waniewskiego, i stronie szlachcie, upominał się, tedy pomieniony pan Domanowski, miasto restitutiej, nietylko uszczypliwemi, honorowi szlacheckiemu szkodliwemi, zelżył słowy, ale przytym wywartej swojej furiej nakarmił strachem i contemptem; i tak prawie całkiem ostatek w przerzeczonej wsi Wiszewiczach poddanych inequissimis mediis, vi et violenter, do possessiej i posłuszeństwa swego podbiwszy, a onych sobie pożytki wszelakie przywłaszczając, czynsze i dań miodową wybierał; ad extremum pszczoły w barciach poddanych protestantium powydzierał, i wiele inszych różnych szkód w różnych siołach majętności Radomyslskiej, jako to: w siele Wielkiej Raczy przez zabranie szesnastu wołów, koni dwóch; w siele Czudynie przez zabranie koni dwóch, a wołów sześciu; w siele Krasnobórce przez zabranie koni trzech—poczynił. A tak pomienieni protestantes, w takowym żalu szkody swojej i poddanych swoich zostawając, a chcąc z pomienionego pana Domanowskiego i comprincipałów jego requirować sprawiedliwości, restitutiej zabranego zboża, bydła i fantów, tudzież za rospędzenie chłopów, zapłacenia za kóżdego z nich prawem naznaczonej taxy, roku tegoż terazniejszego, miesiąca Nowembra wtórego dnia, przy zakonnikach z monastyra swego dwóch, z wielebnej kapituły swojej, woźnego generała, szlachetnego Iwana Waniewskiego, i przy nim stronę, szlachetnych: pana Jana Mirowskiego i pana

Jakuba Wolskiego, do miasteczka Białogrodki, majętności jegomości pana kijowskiego, posyłali, gdzie czasu i dnia tego pomienionego przerzeczony woźny przy posłanych zakonnikach z listem, od protestujących się do jegomości pana kijowskiego pisanym, i przy stronie, wyżpomienionej szlachcie, przyjachawszy, i pomienionego jegomości pana kijowskiego w zamku Białogrodzkim zastawszy, i onemu przyczynę przyjazdu swego powiedziawszy, czynienia sprawiedliwości z pomienionego pana Domanowskiego i adheretów jego, także też restitutiej zabranych do gumna i folwarku jegomości zboża, bydła i inszych rzeczy wyżmianowanych, a w niedosyć temu uczynieniu wydania pomienionego pana Domanowskiego i pomocników jego, abo też przyjęcia na nich aresztu, requirował. Tedy jegomość pan kijowski, za takową woźnego, zakonników i szlachty przy liście protestantium requisitią, tak powiedział: »że ja, jako przedtym widząc się z jegomością ojcem archimandrytą, po kilka raz tymem jegomości upewnił, że jegomości z kapitułą jego przyjacielsko w tym uspokoję, tak i teraz toż powiadam i, tym jegomości upewniając, daję moją eo in passu na list jegomości rezolutią«. Co że tak a nie inaczej było, tenże pomieniony woźny tu, przedemną, urzędem, z stroną szlachtą oczewiście stanowszy, im vim fidelis suae relationis przyznał, prosząc zatym, aby ta jego relatia przy protestatiej (której salva manet meliorationis via) do xiąg przyjętв i zapisana była; co otrzymał.

Книга гродская, житомирская, записовая и поточная, годъ 1651—1652, № 20; листъ 236 на оборотъ (вторая нумерація).

V.

Универсалъ гетмана Богдана Хмельницкаго, предписывающій козакамъ, поселившимся въ волостяхъ: Ковалевской и Девичлиской, давать, по установившемуся издавна обычаю, десятину отъ хлѣба и покотелщизну въ пользу Кіевскаго Пустынно-Николаевскаго монастыря. 1652. Мая 4.

Богданъ Хмелницкій, гетманъ з войскомъ его К. М. Запорозскимъ.

Ознаймуемъ симъ писаньемъ нашимъ атаманомъ и всему товариству нашему войска его королевское милости Запорозкого Коваливскимъ и Девичълискимъ, ижъ господинъ отецъ игуменъ и вся капѣтула монастыра Киѣвского Пустынского Никольского показовали намъ листы, права и привѣлегія давния, же хтоколвекъ с козаковъ на кгрунте монастырскимъ оседлость маетъ, повинепъ десятину давать на монастырь зо всего збожа, также покотелсчизну и очковое; про тожъ, яко давній звычай бывалъ, такъ и теперь абы было росказуемъ, штобъ десятину и покотелщизну, ведля звычаю давного, не зборонялися давати каждый козакъ, который заживалъ кгрунту монастырского; иначе не чинячи подъ ласкою нашею и каранемъ войсковымъ. З Чигирина, мая 4. дня, 1652.

Богданъ Хмелницкій (М. П.) рука власна.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ; № 178.

VI.

Духовное завѣщаніе дворянки Екатерины Гораиновой, содержащее въ себѣ распоряженіе о погребеніи ея тѣла при братской Луцкой церкви и отказъ денежныхъ суммъ въ пользу этой церкви, равно какъ и въ пользу больницы Луцкаго братства и церкви Ярсвицкой. 1657. Генваря 7.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego, miesiąca Maja szóstego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Pawłem Ziołkowskim, podstarościm żytomirskim, stanąwszy

personaliter szlachetny pan Thomasz Dubicki, sługa urodzonego jegomości pana Bogusława Jana Horaina, sędziego ziemskiego kijowskiego i pisarza ziemskiego łuckiego, extract testamentu ostatniej woli zeszłej z tego świata urodzonej jejmości paniej Katharzyny Sokołowskiego Bogusławowej Horainowej, legitime sprawionego, w grodzie Łuckim, ku zapisaniu do xiąg per oblatam podanego, autentice wyjęty, ku zapisaniu do xiąg tutejszych, grodzkich, żytomirskich per oblatam podał, affectując przyjęcia onego i do xiąg wpisania, któregoja, urząd, przyjmując, jako jest w sobie de verbo ad verbum pisany, w xięgi niniejsze wpisać kazałem, a ten tak się ma: Wypis z xiąg grodzkich zamku Łuckiego, roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Junii dziesiątego dnia. Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Maxymilianem Wereszczaką, namiestnikiem burgrabstwa i zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi, stanąwszy personaliter szlachetny Wawrzyniec Kisielowski, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich, imieniem urodzonego jegomości pana pisarza ziemskiego łuckiego, podał per oblatam testament ostatniej woli zeszłej urodzonej jejmości paniej Katharzyny Sokołowskiego pierwszego, niegdy zeszłego, urodzonego jegomości pana Łukasza Chmieleckiego, wojewodzica kijowskiego, stolnika bracławskiego, a teraz wtórego małżeństwa urodzonego jegomości pana Bogusława Horaina małżonki, z podpisem ręki wyżmianowanej jejmości paniej Horainowej, tudzież z podpisami rąk ichmościów panów przyjaciół, a to o rosporządzeniu dóbr jej, po niej pozostałych, prosząc, aby przyjęty i do act wpisany był; a tak ja, urząd, ten testament, dla wpisania do act przyjmując, czytałem, który temi inserowany słowy, tak się w sobie ma: w imię Ojca i Syna i Ducha świętego, w Trójcy świętej Boga jedynego, amen. Ja, Katharzyna Sokołowskiego pierwszego, niegdy zeszłego, urodzonego jegomości pana Łukasza Chmieleckiego, wojewodzica kijowskiego, stolnika bracławskiego, a teraz wtórego małżeństwa urodzonego jegomości pana Bogusława Horaina, małżonka, będąc prawie codzienną experientią nauczona, iż ślizkość pamięci ludzkiej w przyszły czas nie przynosi, tylko zapamiętanie tych rzeczy, które pismem nie bywają objaśnione, przeto i ja, lubo zostając natenczas z woli i przeznaczenia Stworzyciela mego na ciele chorobą nawiedziona, jednak na umyśle, rozumie i pamięci za łaską Jego świętą dobrze zdrowa, a nie będąc na to ni od kogo namówiona i przymuszona, ale po dobrej woli mojej, czynię wiadomo tym testamentem, według prawa sprawionym, ostatnią wolą moją: naprzód tedy wyznawając, iż jestem ochrzczona w imię

Ojca i Syna i Ducha świętego, Boga w Trójcy jedynego, w wierze starożytnej prawosławnej chrześciańskiej greckiej, w której nieodmiennie bieg żywota mego zakończyć chcę, duszę moją grzeszną Panu Bogu wszechmogącemu, Stworzycielowi nieba i ziemi, w Trójcy świętej jedynemu, poruczam, mając pewną nadzieję w miłosierdziu Jego świętym, że dla okrutnej i niewymównej męki Syna Swego jedynego, Jezusa Chrystusa, Pana i Zbawiciela naszego, i dla modlitw Przenajświętszej Przeczystej Panny Maryej, czystej Dziewice, Matki jego, której czasu życia mego na tym mizernym padole płaczu w opiekę polecam się, i wszystkim Świętym Bożym duszę moją grzeszną, nie pomniąc nic na wszystkie ciężkie moje grzechy, któremim częstokroć a prawie ustawicznie majestat Jego Święty obrażała, do chwały Swojej świętej przyjąć będzie raczył,—a ciało moje grzeszne, skoro będzie rozłączone od dusze, jako ziemię, ziemi oddaję, które przez jegomości pana małżonka mego w cerkwi Brackiej Łuckiej założenia Podniesienia Krzyża świętego w grobie tym, gdzie leży ciało zeszłej jejmości paniej Heleny Butowiczowej Puzyninej, podkomorzynej włodzimirskiej, ciotki mojej, bez wszelkiego omieszkania pochowane bydź ma; na którego pogrzeb expensy pod wolą i baczenie najmilszego małżonka mego daję; do której cerkwie, gdzie ciało moje pogrzebione będzie, żeby, w sorokoust wpisawszy, za duszę moją odprawiono było, i majestat Bozki, aby przyjęta była do chwały świętej, błagano, złotych trzysta polskich, do szpitala zaś Brackiego, przy tejże cerkwi łuckiej będącego, złotych sto polskich, do cerkwie Jarowickiej, gdzie Polonia, najmilsza córka moja, z terazniejszym małżonkiem spłodzona, leży, złotych pięćdziesiąt polskich leguję i odkazuję; co się zaś tknie wyżejmianowanego terazniejszego jegomości pana małżonka mego, któregom przez wszystek czas życia mego miłości, życzliwości i poszanowania wszelakiego zawsze doznawając, zapisy pewne na dobra, summy pieniężne, klejnoty, srebro, szaty i inne rzeczy ruchome z dobrej woli mojej, nie przymuszenia, i owszem z wiadomością i pozwoleniem ichmościów panów pokrewnych moich z miłości mojej poprzyznawałam, tedy i teraz tym testamentem ostatniej woli mojej te wszystkie, w którychkolwiek grodach, ziemstwach i sądach, nawet kapturowych, zeznane,—ztwierdzam, zmacniam i ratificuję; do tego długi wszystkie, mnie na jakiekolwiek zapisy, membrany, cerografy, intercyzy, recognitie od kogokolwiek winne i u kogolwiek zostające, z między których summę od zeszłego urodzonego jegomości pana Łukasza Chmieleckiego, pierwszego małżonka mego, na zapis ręczny z podpisem ręki i pieczęcią jego, także z podpisami i

pieczęciami ichmościów panów przyjaciół dany mnie, winną i zapisaną,—na osobę tegoż jegomości pana małżonka mego wlewam, przelecam i onemu wiecznemi czasy daruję jegomości; z zapisów, membranów, cerografów, processów prawnych, na jakimkolwiek stopniu prawnym zawisłych, ustępuję; złoto, srebro, klejnoty, szaty, bydło i wszystkie zgoła rzeczy ruchome, które tylko mnie należą i po mnie zostaną,—temuż jegomości panu małżonkowi memu wiecznemi czasy daruję i odkazuję, prosząc przez miłosierdzie Boże, aby względem tego wszystkiego ni od kogo nie był turbowany; czeladź moję wszystkę stanu białogłowskiego daję na uwagę najmilszego małżonka mego, prosząc, aby każdej z nich, według zasług i według proporciej osób, nieodwłocznie popłacić kazał za zasługi ich. Którego testamentu ostatniej woli mojej executorami ichmościów panów: jegomości pana Samuela Dołmata Isajkowskiego, stolnika wołyńskiego, jegomości pana Jana Hołowińskiego, wuja mego, jegomości pana pisarza ziemskiego włodzimirskiego naznaczam, wielce i przez miłosierdzie Boże upraszając ichmościów, a mianowicie najmilszego jegomości pana małżonka mego, aby te legata wszystkie, którem wyżej pomieniła i naznaczyła, najmniej nie ustępując od woli mojej, każdemu nieodwłocznie oddane i popłacone byli, spodziewając się, że za ten uczynek miłosierny, od Pana Boga wiecznej zapłaty w niebie, a tu, na ziemi, błogosławieństwo pożądanych odniosą pociechy. Do którego testamentu, dla lepszej wiary i wagi, ręką się moją własną podpisałam i ichmościów panów przyjaciół moich, oczewiście przy tym będących, niżej się podpisanych, o podpis rąk i przyciśnięcie pieczęci ustniem uprosiła. Pisan w Siekierzycach, roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt siódmego, miesiąca Stycznia siódmego dnia. U tego testamentu podpisy rąk w te słowa: Katharzyna Horainowa. Ustnie proszony od jejmości paniej Horainowej do tego testamentu podpisuję się Andrzej Hulewicz, manu propria. Ustnie proszony od jejmości paniej Horainowej do tego testamentu podpisuję się Andrzej Czarnocki, manu propria. Któryż to testament, za podaniem i prośbą wyżmianowanej osoby podawającej, a za moim, urzędowym, przyjęciem, do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich jest wpisany; z których i ten wypis pod pieczęcią grodzką, łucką jest wydany; pisany w zamku Łuckim. U tego extractu przerzeczonej oblaty testamentu pomienionego, przy pieczęci grodzkiej, łuckiej, podpis rąk ten: correxit Siennicki, manu propria; anno 1660, die 31 Decembris; ex ingrossato lectum Jeziorkowski, manu propria. Który że to extract testamentu wyżmianowanego, per oblatam podanego, za ustną prośbą i oczewistym wyżrzeczonej osoby

podawającej, a za przyjęciem moim, urzędowym, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich przyjęty i wpisany jest.

Книга гродская, житомирская, записовая и поточная, годъ 1664—1666, № 21; листъ 164 на оборотъ.

VII.

Универсалъ митрополита Сильвестра Косова, предписывающій козакамъ волостей: Нестановицкой и Волосовицкой не уклоняться отъ медовой дани въ пользу Выдубицкаго монастыря. 1657. Въ Сентябрѣ.

Силвестеръ Косовъ, милостію Божіею архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Росіи, ексарха святого апостолського трону Константинопольского.

Атаману Нестановицкому и Волосовицкому и всей громадѣ благословеніе наше архіерейское. Вѣдомо вамъ чинимъ, ижъ, за благословеніемъ нашимъ, велебный отецъ игумен Выдубицкій посылаетъ брата законного до васъ, отца Данилія Сапоцкого, по звичайную дань медовую и по десятину з власного ихъ острова, которую абысте безъ вшелякой зволоки оному до рукъ отдали и его тамъ вшелякими достатками, ведлугъ давного звычаю подняли и тую дань зе збожемъ, ведлугъ повинности своей, до Кіева припроводили, не вымовляючися листомъ Шваба игумена, бо на той часъ ещесте того острова не пахали. А теперь, гды десятины тому высланому брату сполна не отдасте, вѣдайте о томъ, же за всѣ тыи лѣта на своей маентности шкодовати незадолго мусите. То вамъ предложивши и ознаймивши, напоминаю, абысте иначе не чинили, гдыжъ васъ нихто не оборонитъ. За тымъ васъ Господу Богу поручаю. Данъ з монастыря Святой Софіи. Року 1657, (?) Сентебрія. (М. П.). Иже и выше, рукою власною.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ; № 182.

VIII.

Грамота короля Іоанна-Казимира, подтверждающая Өеофана Креховецкаго въ должности Овруцкаго архимандрита, полученной имъ по назначенію митрополита Сильвестра Косова.—1659. Мая 5.

Грамота короля Іоанна III, подтверждающая въ той-же должности Сильвестра Тваровскаго, получившаго ее отъ короля послѣ перехода Креховецкаго архимандритомъ въ Слуцкъ. 1680. Сентября 12.

Року тисеча шестьсотъ восемъдесятъ третего, месяца Октебра двадъцатъ шостого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замъку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Ремияномъ Суриномъ, писаромъ земскимъ Киевъскимъ, подъстаростомъ кгродскимъ овруцъкимъ и книгами нинешними, кгродскими, овъруцъкими personaliter stanowszy w Bogu wielebny ojciec Pankracy Nahoczowski, zakonnik i namieśnik archimandriej Owruckiej, imieniem wysoce w Bogu przewielebnego jegomości ojca Sylwestra Twarowskiego, archimandryty Owruckiego, extract przywileju, od jego królewskiej mości wyżej wyrażonemu jegomości ojcu Sylwestrowi Twarowskiemu na archimandrią Owrucką dany i służący, o czym ten extract szyrzej w sobie opisuje, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam, prosząc, aby był przyjęty i do xiąg pomienionych wpisany, którego ja, urząd, dla wpisania do xiąg przyjmując, czytałem i temi jest słowy pisany: Actum in castro Żydaczoviensi, feria sexta ante festum Sanctorum Omnium proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo. Officium praesens, castrense, capitaneale, Żydaczoviense privilegium suprascriptum sacrae regiae majestatis super archimandriam Ovrucensem bonaque, ad eandum spectantia, benigniter datum et collatum, manuque ejusdem serenissimi regis subscriptum et sigillo minoris cancellariae regni communitum, ac per generosum Joannem Bylina ad acticandum porrectum, suscepit, de tenore verborum tali: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflancki, Wołyński, Kijowski, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Oznajmujemy tym listem naszym

wszem wobec i kóždemu zosobna, iž produkowany nam jest list papierowy, ręką najjaśniejszego świętej pamięci Jana Kazimierza, króla Polskiego, antecessora naszego, podpisany, pieczęcią wielką koronną stwierdzony, na confirmacią i conservatią przy archimandriej Owruckiej, dobrach jej i wolnościach wielebnemu Theophanu Krechowieckiemu służący, cały, zdrowy, nienaruszony i žadnego podejrzenia w sobie nie mający, którego tenor słowo w słowo następuje taki: oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec i kóždemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Ta jest osobliwa rządza nasza, abyśmy tym, którzy wojsku naszemu Zaporozkiemu i całemu xięztwu Ruskiemu do jednostajnej zgody i uspokojenia z rzecząpospolitą radą i powodem byli, łaskę i szczodrobliwość naszą królewską oświadczali; zaczym, przychylając się do błogosławieństwa niegdy Sylwestra Kosowa, metropolity Kijowskiego, na archimandrią Owrucką wielebnemu Theophanowi Krechowieckiemu danego i do zgodnej electiej braciej monastera tąmecznego, a co większa, ku majestatowi naszemu i całej ojczyznie życzliwość, w powołaniu duchownym życia pobożność, przy należytej stanowi jego umiejętności, od niektórych panów rad naszych zaleconą sobie mając, umyśliliśmy mu pomienioną archimandrią potwierdzić i przy niej go całe i nienaruszenie zachować; jakož ztwierdzamy i zachowujemy tym przywilejem naszym, tak, aby tę archimandryją Owrucką pomieniony wielebny ojciec Theophan Krechowiecki, archimandryta Owrucki, z cerkwiami świętego Spasa, Wniebowzięcia abo Uśpienia Przeczystej Panny rzeczoną, z cerkwiami świętego Wasila, ze wszystkiemi do nich dobrami, wsiami, Hołowczyce i Demidowicze nazwanemi, a w Mozyrskim powiecie leżącemi, z cerkwią świętego Michała i jego gruntami i innemi wsiami, folwarkami, gruntami, lasami, polami, borami, ostrowami monasterskiemi, danią miodową, młynami i ich wymiołkami, rzekami, stawami, sadzawkami, gony bobrowemi, łowy źwierzynnemi i rybnemi, poddanemi i ich robociznami, czynszami, daninami i ich przychodami, wszystkiemi przynależnościami, zdawna według fundatiej starodawnych świątobliwych antecessorów naszych do pomienionej archimandriej i cerkwi opisanych należącemi, trzymał i spokojnie używał do ostatniego kresu życia swego, tak jednak, aby on z dóbr, do pomienionej archimandriej i cerkwi pisanych należących, nic nie umniejszał, ale raczej przyczyniał, i jeśliby dobra abo grunty jakie cerkiewne, do pomienionej archimandrijej należące, niesłusznie oddalone byli, aby ich prawem dochodził; a že pomienione monastyry bardzo są zubożałe, tędy, jako antecessorowie nasi przywilejami swemi z łaskawości

swej dla wspomożenia ich na tymżę wyżmianowanym gruncie cerkiewnym, Spasczyzna nazwanym, za bramą Norzyńską, nad młynem wielkim zamkowym leżącym, poddanych osądzać antecessorowi jego pozwolili, — tędy i my niniejszym przywilejem naszym temuż wielebnemu archimandrycie Owruckiemu na pomienionym gruncie poddanych osadzać i, osadziwszy, zarówno z inszymi, na ich gruncie mieszkającymi, pod władzą i jurisdictią swoją mieć, wszelaką powinność i podatki, z nich przychodzące, odbierać, i karczmę na tymże gruncie, lub też którym inszym cerkiewnym, postawić i pożytki z niej przywodzić pozwalamy, i koło także jedne, od antecessorów naszych temuż monasterowi we młynie wielkim zamkowym w dzień każdy sobotni zamkowy od godziny do godziny ze wszystkiemi wymiołkami nadane, też koło i my teraz niniejszemu archimandrycie Owruckiemu do używania conferujemy; względem zaś wyżpomienionych cerkwi, na każdy ich praźnik, według dawnego zwyczaju, po dwie kadzi miodu rozsysać wolno bydź ma; miejsce też na rzece Uszy, gdzie młyn Spaski był, ze wszystkiemi gruntami, do tej archimandriej Owruckiej właśnie należącymi, przywracamy. Które to wolności i praerogatywy, zdawna tej archimandriej służące i teraz świeżo nadane, zupełnie i nienaruszenie, bez wszelkiej praepeditiej urzędów zachowane bydź mają. Obiecujemy też po nas i najjaśniejszych successorach naszych, iż pomienionego wielebnego ojca Krechowieckiego od tejże archimandriej owruckiej i cerkwi, także dóbr, do niej należących, i świeżo nadanych wolności nie oddalimy i nikomu oddalenia władzy nie damy, ale go cale przy spokojnym używaniu dożywotnim zachowamy, prawa jednak nasze królewskie, rzeczypospolitej i kościoła świętego katholickiego wcale zachowując. Na co, dla lepszej wiary, przy podpisie ręki naszej, pieczęć koronna jest przyciśniona. Dan w Warszawie, na sejmie walnym, dnia V miesiąca Maja, roku Pańskiego MDCLIX, panowania naszego polskiego XI, szwedzkiego XII roku. Jan Kazimirz, król. Miejsce pieczęci wielkiej koronnej. Conserwatia wielebnemu ojcu Krechowieckiemu przy archimandriej owruckiej. Jan Bońkowski, podkomorzy Chełmiński. Suplikowano zatym do nas przez panów rad naszych, imieniem wielebnego Sylwestra Twarowskiego, któremuśmy archimandrią Owrucką, po postąpieniu wielebnego Krechowieckiego na Słucką, conferowali, abyśmy pomienionego wielebnego Twarowskiego przy dobrach tej archimandriej i jej wolnościach zachowali, do supliki której łaskawie skłoniwszy się, jako słusznej, wielebnego Twarowskiego, archimandrytę Owruckiego, przy dobrach i wolnościach opisanych wcale zacho-

wujemy; a dla tym większej wagi, ten list, ręki naszej podpisem utwierdziwszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XII miesiąca Września, roku Pańskiego MDCLXXXII, panowania naszego IX roku. Jan król. Conservatia przy dobrach archimandriej Owruckiej i wolnościach, wielebnemu Sylwestrowi Twarowskiemu, archimandrycie Owruckiemu, służąca. Stanisław Szczuka, podczaszy wiski, jego królewskiej mości sekretarz. Locus sigilli. Post inductionem vero suprascripti privilegii, originale memorato offerenti est restitutum, de quo restituto officium praesens quietatum. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Żydaczoviensibus extraditum. Correxit Maskiewicz. У того екстракту печать кгродъская Жидачовская естъ притиснутая. Который же то экстрактъ, за поданемъ и просьбою вышъмененой особы, а за принятиемъ моимъ, урядовымъ, до книгъ нинешънихъ естъ уписаны.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1683—1684, № 3211; листъ 318.

IX.

Жалованная грамота Царя Алексѣя Михайловича Каневскому Успенскому монастырю на мѣстечка: Бубново и Межиричку съ принадлежащими къ нимъ селами, мельницами и озерами. 1660. Августа 15.

Божіею милостію Мы, Великій Государь Царь, Великій князь Алексѣй Михайловичъ, всея Великія, Малыя и Бѣлыя Росіи Самодержецъ, Московскій, Кіевскій, Владимерскій, Новгородскій, Царь Казанскій, Царь Астраханскій, Царь Сибирскій, Царь Псковскій, Великій князь Литовскій, Смоленскій, Тверскій, Волынскій, Подольскій, Югорскій, Пермскій, Вятскій, Болгарскій и инныхъ, Государь и великій князь Новгородскій, Низовские земли, Черниговскій, Резанскій, Полоцкій, Ростовскій, Ярославскій, Белозерскій, Удорскій, Обдорскій, Кондинскій, Витебскій, Мстиславскій и всѣя сѣверныя страны повелитель, Государь Иверскіе земли, Карталинскихъ и

Грузинскихъ царей и Кабардинскіе земли, Черкаскихъ и горныхъ князей, и иннымъ многимъ Государствамъ и землямъ восточнымъ, и западнымъ, и сѣвернымъ отчичъ, и дѣдичъ, и наслѣдникъ, и Государь, и обладатель. Пожаловалъ есьми нашего Царского Величества подданныхъ малыя Россіи, Успенно-пречистые Богородицы Каневского монастыря Архимандрита, Йева Зайончьковского, з братьей, что въ нынешнемъ 168 году . . . . писанномъ Великому Государю нашему Царскому Величеству Гетману Богдану Хмелницкому Мы, Великій Государь, пожаловали Каневского монастыря на церковное строеніе и на прощаніе Архимандриту з братьей местечко Бубново с селами, и с мелницами, и с озерами, да местечко Межиричку с мелницами на рекѣ Расаве, со всѣми пожитками и на тѣ местечка со всѣми угоди дати нашу Векикого Государя жалованную грамоту и Мы, Великій Государь, Царь и великій князь, Алексѣй Михайловичъ, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Росіи Самодержецъ, наше Царское Величество, по прошенью Гетмана Богдана Хмелницкого, Каневского монастыря Архимандрита Йева з братьей пожаловали местечкомъ Бубновымъ и местечкомъ Межирѣчкою, с селами, с мельницами и с озерами и со всѣми угоди владѣть велѣли. И велѣли Архимандриту зъ братьейю на тѣ местечка дати нашу великого Государя жалованную грамоту. И по нашой Государской милости Успенныя Пречистые Богородицы Каневского Монастыря Архимандриту Йову Зайончьковскому з браттею, хто по немъ въ томъ монастырѣ инный Архимандритъ и братья будутъ, тѣмъ местечкомъ Бубновымъ с селами, и с мелницами, и с озерами, да местечкомъ Межирѣчію с мелницами на рекѣ Расаве, со всѣми пожитками будетъ маетности, не в роздаче козакомъ и нискѣмъ спору и челобитья ни отъ кого не будетъ, владѣти и доходы всякіе имати, почему съ тѣхъ маетностей на передъ сего имано.—Дана сія нашого Государского Величества жалованная грамота въ нашемъ Царствующемъ градѣ, Москвѣ, лѣта отъ создания миру 7168, мѣсяца Августа 15 дня. (М. П.).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 186.

X.

Грамота гетмана Юрія Хмельницкаго, подтверждающая Кіево-пустынному Никольскому монастырю право на владѣніе селомъ Ошикчичами, лежащимъ въ Мозырскомъ повѣтѣ, и доставшимся монастырю отъ одного изъ братіи—Варлаама Маковича. 1661. Февраля 8.

Юрый Хмелницкій, Гетманъ з войскомъ Его Царского Величества Запорозскимъ.

Ознаймуемъ симъ писаньемъ нашимъ паномъ полковникомъ, асавуломъ, сотникомъ и всему старшому и меньшому войска Его Пресвѣтлого Величества Запорозского товариству, такъже ближнимъ бояромъ, князямъ, воеводамъ и всѣмъ датнымъ Его Пресвѣтлого Величества людямъ, и комуколвекъ наказано будетъ: ижъ мы, по милости Его Пресвѣтлого Царского Величества, которыя обытели святыя, яко православный Государь въ панстве своемъ квитнучыя оглядати прагнетъ, до ласки и казаня Его Пресвѣтлого Царского Величества прихиляючися, святой обители Николской Пустинной Киевской, по брату ихъ Варлааме Маковичу належачую маетность, селце Ошыкчичы, въ повѣте Мозырскомъ лежачое, зо всими пожытками надаемъ и конферуемъ, о томъ каждый вѣдаючи з старшого и меншого Его Царского Величества войска Запорозского товарыства, абы въ помененомъ селцѣ никто ниякой крывды чынити не важился, ани перешкоды святой обытели пустынному Киевскому Николскому, велебному Господину отцу Ігуміпу, Алексѣю Туру, и братьямъ, срого упоминаемъ. А ратныхъ Его Царского Величества жадаемъ людемъ начальныхъ и подначалныхъ, якобы помененому селцу свято-николскому, по брате Варлааме Маковичу належачому, по ласце Его Пресвѣтлого Царского Вели-

чества найменших обѣдъ не задѣловали. Данъ въ Чигирини, дня 8 февраля, року 1661. Юрый Хмелницкій, рукою власною (М. П.)

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 187.

XI.

Универсалъ гетмана, Павла Тетеры къ козакамъ, расположеннымъ въ Полѣсіи, предписывающій имъ принять подъ свое покровительство имѣнія Кіево-пустыннаго Никольскаго монастыря и защищать ихъ отъ всякихъ нападеній, со стороны шляхты, козаковъ и жолнеровъ. 1663. Іюня 30.

Павелъ Тетера, гетманъ, з войскомъ его королевской милости Запорозскимъ.

Пану Полковникови Кіевскому, также сотникомъ, асауломъ, атаманомъ и всимъ козакамъ полку Киевского, а особливе въ Овручю, Лугинахъ, Норинску, Иванковы, Чорнобыли и на селахъ полѣскихъ будучимъ, всимъ вамъ ознаймую, ижъ мы, яко завше, поготовю подъ тіе часы неспокойніе, маючи мы з повинности нашое христіянское и войсковое пилное старане о церквахъ Божіихъ православнихъ и о монастырахъ, абы жадныхъ кривдъ, шкодъ и опустошеня не терпили ни от кого, особливе взявши мы въ нашу войсковую оборону монастыръ Пустинскій Кіевскій святого архиерея и чудотворца Николи, и его маетности всюда и в Полѣсе будучіе, меновите села: Шепеличи, Ворохобовычи, Павловичи, Летковъ, Остапи, Радогощу, Клещы, Зубковычи и иншіе веси, еслибы хто в тихъ селахъ отцомъ николскимъ, богомолцомъ нашимъ зычливымъ, и подданнымъ ихъ якую кривду чипилъ, маетности ихъ заезжалъ, або з нихъ выганялъ отцовъ кгвалтомъ, и безъ позво-

ленія отцовъ менованнихъ и нашого, любо з пановъ шляхты, або козаковъ, будь жолнѣровъ, стации тамъ брати хотѣлъ, абысте того чинить кождому збороняли и не допущали, скоро вамъ, которому-колвекъ сотникови, тое наше писане указано, або од отцовъ николскихъ чернцовъ ознаймено будетъ, не отсилаючи до насъ, боронити тихъ отцовъ и маетностей ихъ; и абы отцеве николскіе, якіе села и пожитки здавна и передъ войною дотоль держали, тихъ и теперь нехай спокойне сами без перекази заживаютъ, кгдижъ то чинимо постерегаючи правъ нашихъ, и церковныхъ и инструкцій, которіе намъ служатъ и надани сутъ отъ его королевской милости, пана нашего милостивого, и од всее речи посполитое, водлугъ которыхъ правъ не маетъ моци нихто иле презъ кгвалтъ наездждати, отнимати маетностей церковнихъ; а еслибы хто о што правомъ чинитъ перед тимъ зачалъ, теды правомъ и кончати повиненъ о свое; одъ насъ в тотъ часъ, кгды права, книги, уряды, рочки и иншія суди в томъ воеводстве кіевскомъ (яко тыежъ конституціи варовали) отворятся, и кгды о томъ универсали его королевской милости и нашіе войсковіе выйдутъ до повѣтовъ Кіевскихъ. А хто бы тотъ терминъ правній упередилъ, и теперъ свѣжо якую колвекъ маетность где церковную пенную, любо и не пенную заехати ся важилъ, такого кождого з маетности однятое выпровадте заразъ, а церкви приверните, однако безъ кровопролитія, в чомъ васъ всихъ и кождого, кому толко тотъ нашъ универсалъ указаній будетъ, упоминаемъ старшихъ и меншихъ под войсковымъ каранемъ, абистеся водлугъ того универсалу завше справовали, на што даемь тотъ нашъ универсалъ под печатю войсковою и съ подписомъ руки моее гетманское Писанъ въ Чигирини, 1663, дня 30 Іюня.—(М. П.). Павелъ Тетера, рука власна.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 36.

XII.

Письмо Львовскаго епископа Іосифа (Шумлянскаго) къ духовенству и мирянамъ, собравшимся для избранія Кіевскаго митрополита послѣ смерти Діонисія Балабана. Епископъ извѣщаетъ соборъ о томъ, что онъ не можетъ лично принять въ немъ участія по причинѣ отдаленности своего мѣста жительства и многочисленныхъ занятій, но что онъ предоставляетъ свое мѣсто и голосъ Слуцкому архимандриту. 1663. Августа. 13.

Ясне въ Богу превелебныи, ясневелможныи, превелебныи, зацне велможныи, милостивыи отцеве, и панове, мои велце милостивыи панове!

Ижъ въ одмѣнѣ подлеглымъ свѣтѣ ничого немашъ неотмѣнного и трвалого свѣдчитъ голосъ спасительный, небо и земля мимо идутъ, для того с того болшого меншій уступовати подлугъ констытуцый апостолскій единого сего человѣку умрети муситъ (sic); выконало се тое право на святобливомъ въ Богу зошломъ преосвященномъ его милости господину отцу Діонисію Балабану, метрополиту Киевскомъ, Галицкомъ и всея Россіи, гды недавныхъ часовъ зъ дочасности в вѣчность, зъ землѣ въ небо, зъ працъ—до отпочинку восхищенъ бысть, преставленъ бысть тамъ, гдѣ ани злоба змѣнити серце, ани лесть превратити душу его не возмогутъ, бо нога его ста на правотѣ и со святыми Божіими въ церквахъ вышняго Иерусалима. Близкость Господа въ триумфуючохъ триумфъ зъ побѣды мира плоти и чорта маючи себѣ спасеной церкви; жебы зась воюючая матка наша безъ своего не зоставала архипастыря, не тылко повинность, але тежъ и слушность вымагаетъ; до чого же се працовите ясне велможный его милость панъ гетманъ войска его королевское милости, пана нашого милостивого, запорозскій, зъ высоце въ Богу превелебнымъ—его милостью господиномъ отцемъ архимандритою Овруцкимъ и инпимъ духовенствомъ, осиротѣлого престола метрополитанского капитулою, назначивши терминъ и

мѣсце певное до отправеняся на обране метрополиты елекцій, приложити рачили, велце ихъ милостямъ отъ моей персоны дякую; и любо тотъ трактатъ, по правиламъ святыхъ и богоносныхъ отецъ, епископомъ належачій въ канонахъ знайдую, и гды ихъ милосты господинове отцеве: Премысльскій и Луцкій епископове, мои милостивые панове и братія, упросивши высоце въ Богу превелебного его милости господина отца архимандрита Слуцкого, которого и я упросилемъ, абы, на Украину запустившися, справити то у его милости пана гетмана и духовенства всего тамошнего постарался, якобы тая елекцыя въ поблизшыхъ краяхъ отъ кафедръ ихъ милостей отцевъ епископовъ волынскихъ отправовалася, ужили; ижъ се то стало пред взятемъ вѣдомости о зложономъ терминѣ елекцый, узнаваю, которая, абы на своемъ урочономъ часѣ щасливе зачати и обранемъ метрополиты яко найскорѣ скончити могла, нетылко зычу, але и Господа Бога усердно молечи, превелебностей вашихъ, моихъ милостивыхъ пановъ и братій, прошу; на себе канонъ: »ижъ епископъ отъ града во градъ принесенъ быти не можетъ, пачеже отъ меншого на болшій поступити престолъ да не дерзнетъ подъ анафемою« превелебностямъ и милостямъ вашимъ припоминаю, самъ зась, для справъ церкви Божіей, отдалитися с тыхъ краевъ не могучи, то ижъ его милости отца архимандриты Слуцкого, моего милостивого пана и брата, за которимъ, абы поважгою мѣстца и голосу в сонмѣ превелебностей и милостей вашихъ утщенъ былъ, прошу, мѣсце мое содержачи, абы вотумъ дати и електа номиновати метрополиту рачилъ, упросилемъ. Себе за тымъ въ недостойныхъ молитвахъ якъ и въ братерскую любовъ вашу и безпрепятныи ласцѣ превелебностей и милостей вашихъ пилно вручаю. Данъ въ Почаповѣ (?). року 1663, мѣсяца Августа 13 дня. Превелебностей и милостей вашихъ, моихъ милостивыхъ пановъ и братій, недостойный богомольца и рабъ, многогрѣшный Іосифъ, Епископъ Лвовскій.

На оборотѣ надпись: Ясне въ Богу превелебнымъ, зацне урожонымъ ихъ милостемъ господиномъ отцемъ епископомъ, архиман-

дритомъ, игуменомъ, протопопомъ и ихъ милостемъ паномъ сенаторомъ, дигнитаромъ, рыцерству и всему священному собору, на обране, дай Боже щасливе, метрополиты згромажонымъ, церкви Православнои сыномъ, моимъ велце милостивымъ паномъ и въ Духови Святымъ братіи.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № *188.*

XIII.

Открытый листъ Митрополити Іосифа Нелюбовича-Тукальскаго, выданный Слуцкому архимандриту, Феодосію Василевичу на званіе митрополичьяго намѣстника въ той части Кіевской епархіи, которая находилась въ предѣлахъ великаго княжества Литовскаго. 1663. Декабря 3.

Божиею милостью смеренный митрополитъ Киевскій, Галицкій и всея Россіи, епископъ Бѣлорусскій, архимандрита Лещенскій, старшій монастыра брацкого Виленского церкви Святого Духа, многогрѣшный Іосифъ Нелюбовичъ Тукалскій.

Всимъ въобецъ и каждому зъособна, кому о томъ ведати належатиметъ, духовному и свицкому стану людемъ, церкви светое восточное и намъ въ Духу Святомъ возлюбленнымъ и послушнымъ сыномъ, до вѣдомости доносимъ, ижъ што по зостю зъ сего света блаженной и святой памети преосвященного его милости господина отца Дионисия Балабана, метрополита Киевского и Галицкого и всея Россіи за волею Божиею а справою пресвятого и животворящого Духа згодныи голоса епархиальныхъ метрополитанскихъ и всего народу российского особъ духовныхъ и свецкихъ, на недостойность мою павши, за метрополиту обволали, которые и его королевское милости, пана моего милостивого, привылемъ суть конфимованы; а затымъ, абымъ врученной станови моему овчарни Хрис-

товой словесной якъ найлѣпшы порадокъ давалъ и вѣдалъ, повинность и сумненье кажутъ: для того, ведлугъ давного звычаю и справованя снаднійшого всихъ дѣлъ церкви Божии у великомъ князствѣ Литовскомъ будучые, которыми въ Богу зошлые преосвященные ойцове метрополитове епархию свою намѣстниками своими управляли, тотъ урядъ намѣстниства метрополитанского у великомъ князствѣ Литовскомъ высоце въ Богу превелебному его милости отцу Феодосию Василевичу, архимандрите Слуцкому, а при томъ всѣ церкви зъ монастырами и мирские зо всимъ, такъ иноческимъ, яко и пресвитерскимъ станомъ, во всемъ князтвѣ Литовскомъ будучые, под владзу и звирхность метрополитанскую належачые, томужъ его милости отцу архимандрите слуцкому вручаю, и въ томъ урядѣ намѣстникомъ его милость утвердивши, зуполную моцъ и владзу надъ всимъ духовенствомъ даю; маетъ теды и воленъ будетъ его милость отецъ архимандрыта Слуцкій, яко намѣстникъ метрополитанскій, не толко всякого доглядати порадку, суды отправляти, декрета феровати, непослушныхъ, непокорныхъ и выступныхъ карати, але тежъ и церкви посвящати, за выразнымъ на тое дѣло благословениемъ и позволенемъ моимъ, которое посвещение за такъ важное будетъ, яко самого мене будетъ; надто абы жадный отъ епархіи метрополитанское, въ великомъ князствѣ Литовскомъ будучое, ни до якого иншого архиерея церквѣ монастыры и священницы не были отлучени, пилно его милость отецъ архимандрыта Слуцкій, яко намѣсникъ въ великомъ князствѣ Литовскомъ, вляеныхъ постерегати будетъ; для того тежъ кождый промуючийся на станъ пресвитерскій, маетъ его милости отцу архимандрите, яко намѣстникови, оповѣдатися и за презентою его милости тотъ часъ священство не отъ инного якого архіерея, одно отъ рукоположеня моего пріймовати; до монастыровъ тежъ игуменовъ и протопоповъ становене, также доходовъ, на столъ метрополитанскій належачыхъ, выбиране его милость отецъ архимандрита Слуцкій воленъ и мощенъ будетъ; въ князствѣ засъ Слуцкому, ведлугъ опису фундушу блаженное памяти новопреставившогося антецесора моего, до церкви соборной слуцкой Успенія пресвятое Богородицы

даного, поступовати маетъ; што до вѣдомости доносячы всимъ, а меновите: духовнымъ и свецкимъ людемъ, въ великомъ князствѣ Литовскомъ будучымъ, въ православіи святомъ знайдуючимсе, мѣти хочу и властию своею архиерейскою новелѣваю, абы помененого его милости отца Василевича, архимандрыта Слуцкого, за власного, правдивого намѣстника моего метрополитанского маючы, юрыздыкцыю его и звирхность надъ собою знали, и оному послушными были с повинности своей и для благословенія моего архиерейского. А то не иначей хотячи мети.—Данъ сей листъ благословенный высоце превелебному въ Бозѣ его милости отцу Феодосию Василевичу, архимандрыте Слуцкому, съ подписомъ руки и печатью моею. Писанъ въ богоспасаемомъ градѣ Корсуни, року 1663, мѣсяца Декабря 3 дня.

Самый орыгиналъ сего листу при собѣ зоставивши, сего выпись подписую: Феодосій Василевичъ, архимандрита Слуцкій, намѣстникъ метрополитанскій въ великомъ князствѣ Литовскомъ.

Выписъ съ книгъ духовныхъ Консисторюша Метрополитанского въ Пинску, (М. П.).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № *194*.

XIV.

Охранный листъ, выданный гетманомъ Петромъ Дорошенкомъ, освобождающій имѣнія Кіево-пустыннаго Николаевскаго монастыря: села Гвоздовъ и Тростянецъ отъ военныхъ повинностей. 1667. Іюня 27.

Петро Дорошенъко, гетманъ, зъ войскомъ его королевской милости Запорозскимъ.

Всему старшому и меншому войска его королевской милости Запорозского товариству, меновите паномъ наказнымъ нашымъ полковникомъ, городовымъ и пѣхотнымъ, сотникомъ, атаманомъ, чатовникомъ, ватагомъ, всей черни, и кому тылко показано будетъ сымъ нашымъ ознаймуемъ писанемъ, ижъ, яко въ першыхъ универсалахъ нашыхъ вшелякую обваровалисмо цѣлость и охрану сѣлъ Тростянца и Гвоздова, поневажъ на томъ всѣ нашы завше ложымо стараня, абы маетности обытелей святыхъ от вшелякихъ тяжестей волни зоставали, такъ и теперъ тоежъ повтораемъ, пилно жадаючи, абы од вшелякихъ наѣздовъ, становискъ, подводъ враня и стацій вымаганя, яко мѣстца святого маетности, волни были и наменшоѣ нѣ од кого не узнавали кривды и докуки. А мѣлъ бы хто волѣ нашой и выразному сему универсалови пречыть и надъ росказане наше якуюжъ колвекъ отъ обывателей Тростянецкихъ и Гвоздовскихъ затягъбы о утяжене ихъ, до насъ на себе скаргу, таковыхъ кождыхъ, за доводомъ певнымъ, безъ жадноѣ фолкги срокго, бы и на горлѣ, подлугъ проступку караный будетъ Чого яко не зычимъ нѣкому, такъ абы над волю нашу не дѣялося, сурово и повторе всѣмъ вобецъ приказуемъ. Зъ Чегирина, 27 Іюня 1667 року. Петро Дорошенъко, гетманъ, рука власна. (М. П.).

На оборотѣ приписка: Оборонный на села: Тростянецъ и Гвоздовъ прозываемыя, маетности монастыря Пустынно-Свято-Никольского Кіевского.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 37.

XV.

Письмо Виленскаго Православнаго братства къ братству Слуцкому, содержащее извѣстіе о томъ, что на сеймѣ уничтожена прямая зависимость православныхъ братствъ отъ Константинопольскаго патріярха и что они подчинены власти епископовъ. 1676. Октября 1.

Wielmożni mości panowie bracia bractwa Słuckiego, nam wielce mości panowie i w Chrystusie bracia! Nie miawszy aż po te czasy, tak od świętej pamięci najjaśniejszych królów, jako też i rzeczypospolitej tantas persecutiones et difficultates, które by nie tylko nas jednych, ale i wszystkich bractw stavropigionalnych zachodziły, teraz, gdy, nie wiedząc quo jure et quo instinctu, włożono bractwa wszystkie, pod posłuszeństwem старшого патріарха Konstantynopolskiego tylko szczególnie zostające, a nie do jaśnie w Bogu przewielebnego jegomości ojca metropolity i ichmościów ojców episkopów, tak w koronie Polskiej, jako i wielkiem xięztwie Litewskiem, włożono w constitutią coronationis nam szczęśliwie panującego króla pana naszego, hoc modo, aby bractwa nasze stavropigionalne, nie posyłając ani appelując do старшого патріарха, przed episcopami sprawować mieli, a inquantum by nie mogli i nie chcieli rosprawić, tedy świeckiemu sądowi mają i muszą subcumbere, quod nunquam saeculum vidit. Nie mogąc tedy na terazniejszy szczęśliwy seym, obviando dolo et iniquitati legum, propriis viribus et peculio assequi, persuadet sama aequitas, aby nasze bractwa antiquis immunitatibus suis legum et privilegiorum mogli gaudere, miłość ecclesiae sanctae ortodoxae supplicat. A my nasze bràterskie unanimiter oddając propensie, to wszystko, co concernit integritatem cerkwi świętej, insinuendo do uwagi, zostajemy waszych mościów cale życzliwa bracia i do usług gotowi: Clementij Tryzna, starszy Wileńskiego conwentu, z bracią przy cerkwi świętego Ducha, manu propria. Łukasz Kuczarski, jako brat i sługa bractwa waszmościów panów. Joan Bielmacewicz—Życzewski, jako brat i sługa, manu propria. Dan w Wilnie, anno 1676, miesiąca 1 Octobra.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 197.

XVI

Открытый листъ митрополита Антонія Винницкаго, выданный Слуцкому архимандриту, Ѳеофану Креховецкому, на званье митрополичьяго намѣстника въ той части Кіевской епархіи, которая находилась въ предѣлахъ великаго княжества Литовскаго. 1679. Апрѣля 12.

Антоній Винницкій, милостью Божею православній Архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи, экзарха святого Апостольского Константинопольского трону, епископии Премыской и архимапдріи Уневской адмѣнѣстраторъ.

Всѣмъ въобецъ и каждому зъособна, кому о томъ вѣдати будетъ належало, а такожде велебнимъ игуменомъ, канноникомъ, протопопомъ, честнымъ презвитеромъ, благоговѣйнимъ діакономъ и всему церковному діецезіи нашей митрополитанской въ великомъ князтвѣ Литовскомъ церковному причту, свѣцкого засъ стану яспе вельможнымъ ихъ милостямъ паномъ дигнѣтаромъ и всѣмъ урожонымъ обывателямъ; тутъже славетнымъ мѣщаномъ и брацтвомъ ставропигиялнымъ, тамже знайдючимъся, до тоеиже діецезіей и юриздицієй нашей митрополитанской и ехзаршой належачимъ, намъ въ Духу Святомъ послушнымъ сыномъ, при благословеніи нашемъ ар хіерейскомъ до вѣдомости доносимъ: Ижъ для трудности часовъ непосредственній дозоръ въ строеніяхъ порядковъ духовныхъ межи поменеными тамошними діецезіанами нашими духовными и свѣцкими и брацтвы сами не могучи мѣти, досвѣдчоное засъ въ тымъ искуство и многими свидители залеценое—опаство (sic) превелебного отца Ѳеофана Креховецкого, архимандрита слуцкого, мѣючи, оному всецѣло дозоръ и власть намѣстничью звыклую всѣхъ строеній церковныхъ и порядковъ духовныхъ полѣцити умыслилисьмо; якожъ симъ листомъ нашимъ всецѣло вручаемъ, хотячи мѣти, абы все, щоколвекъ ку потребѣ и цѣлости церкви Божоей належитъ, межи помененнымъ: духовенствомъ и свѣцкими брацтвы справовалъ, рядилъ и по церквямъ ревизіе чинилъ, стропотнихъ запрѣщалъ и до насъ относилъ, о легацияхъ и сумахъ церковныхъ, особливе на монастырь-

архимандріи Слуцкой легованныхъ, жебы на пожитокъ только церковний обертался, попеченіе мѣлъ и доходилъ и ничого противного каноном и звичаюмъ церкви Божіей пе допущалъ. Въ чимъ всемъ абысте, чесности и милости вашой оному жадаючи, помощію были, и належитое послушенство оказовали, пастырско жадаемъ для благословенія нашего, которое всѣмъ преславнии даю вамъ. Сіе писаніе наше, при звиклой печати, власною подписалисмо рукою. Въ Заблудовѣ, 1679, Априля дня 12 (М. П.) Антоній Митрополитъ М. Р.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № *199.*

XVII.

Универсалъ короля Іоанна III Луцкому Крестовоздвиженскому братству, приглашающій его членовъ явиться въ Люблинъ на »colloquium« назначенное королемъ для примиренія Православной и Уніятской церквей. 1679. Октября 9.

Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflancki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski i Czerniehowski. Urodzeni wiernie nam mili! Stosując się do constitutiej Warszawskiej 1677 roku, o religiej greckiej napisanej, i chcąc gruntownie wszelkie różnice między unitami a disunitami, tam in spiritualibus, quam in temporalibus zachodzące, uspokoić, naznaczyliśmy amicabile colloquium i zgromadzenie w Lublinie na dzień dwudziesty czwarty miesiąca Stycznia w roku, da Bóg przyszłym, tysiąc sześćsetnym ośmdziesiątym; więc że na tym colloquium to wszystko proponi, co by mogło reddere diu expetitam votis między pomienioną religią tranquilitatem, a żtąd augmentum cerkwie świętej ma resultare, żądamy tedy, wierni w Bogu, abyście na tak pobożny, ojczyznie i cerkwie świętej pożyteczny akt zjachawszy, pro innata pietate, dexteritate et zelo in Deum, cokolwiek by się zdało ex re et commodo wiary świętej, chwały Bożej, dobra pospolitego i zjednoczenia animorum promovere, nie omieszkali i

skutecznie dopomogli; uczynicie to, wierni w Bogu, i dla przysługi Bozkiej i dla łaski naszej, którą wiernym w Bogu ofiarując, dobrego od Pana Boga życzymy zdrowia. Dan w Jaworowie, dnia IX miesiąca Octobra, roku MDCLXXIX, panowania naszego VI. Jan król.

На оборотѣ: Wielmożnym, szlachetnym bractwom przy cerkwi Łuckiej pod tytułem Podniesienia krzyża Swiętego, wiernie nam miłym (М. П.). *)

***Подлинникъ хранится въ собранiи документовъ, принадлежащихъ Временной Коммиссiи для разбора древнихъ актовъ*, № 200.**

XVIII

Присяга, данная: Княземъ Вацлавомъ Четвертинскимъ, Даніиломъ Братковскимъ и Андреемъ Гулевичемъ, депутатами отъ православныхъ дворянъ Волынскаго воеводства, выбранными на съѣздъ, созванный королемъ въ Люблинъ, для устройства церковныхъ дѣлъ въ речипосполитой. Депутаты приносятъ клятву въ томъ, что они не дадутъ согласія на принятіе догматовъ, не согласныхъ съ ученіемъ Православной церкви. 1679. Декабря 9.

Roku tysiąc sześćset ośmdziesiątego, miesiąca Januarii dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Włodzimirskim, przedemną, Tomaszem Sawickim, namiesnikiem burgrabstwa i zamku Włodzimirskiego i xięgami niniejszymi, grodzkimi, starościńskimi stanowszy personaliter jaśnie oświecony xiąże imć pan Wacław Swiatopełk Czetwerteński, chorąży żytomirski, i urodzony imć pan Daniel Bratkowski, podstoli

---

*) Такой-же универсалъ, изданный королемъ ко всему православному духовенству, внесенъ въ лѣтопись Самуила Величка, т. II, стр. 479—482.

bracławski, posłowie województwa Wołyńskiego graeco-russii, przez siebie samych i przez urodzonego imć pana Andrzeja na Poddubcach Hulewicza, cześnika kijowskiego, z podpisami rąk swych, także i z podpisami rąk ichmości panów braciej, obywatelów województwa Wołyńskiego graeco-ruskich, przy danej sobie od braciej instrukciej, et in praesentia eorundem wykonany, dla wpisania do xiąg niniejszych per oblatam podał, tak się w sobie mający: My, przysięgamy panu Bogu wszechmogącemu, w Trójcy Swiętej jedynemu, że, będąc obrani e medio wszystkiego bractwa prawosławnego Łuckiego do jego królewskiej mości dla zachowania wszystkiej całości cerkwie świętej wschodniej i całego Prawosławja pod posłuszeństwem patrjarchów świętych: Konstantinopolskiego, Jerozolimskiego, Antjochejskiego i Alexandryjskiego zostającego, przy całości teyże cerkwi świętej i przy zachowaniu wszelakich artykułów, od naywiększej aż do najmniejszej rzeczy, nic nie przydając, ani ujmując, ale tak, jako teraz cerkiew święta z patrjarchami świętymi wyszpomienionymi wierzy i wyznawa, także nad punkta, w instrukciej od braciej nam podane, nie czynić i przyjmować nie mamy, przytem żadnemi favorami, corruptiami, obietnicami, najmniejszym i największym datkiem nie uwodząc się, lubo i do gardła naszego stawać będziemy; tak nam Panie Boże dopomóż i niewinna męka Chrystusa Pana. Datum w Łucku, dnia dziewiątego Decembris stylo . . . . ., millesimo sexcentesimo septuagesimo nono anno. U tej oblaty juramentu podpisy rąk w te słowa: Wacław Światopełk xiąże na Starej Czetwertni Czetwertyński, chorąży żytomirski, poseł graeci ritus województwa Wołyńskiego. Daniel Bratkowski, podstoli bracławski, poseł graeci ritus ejusdem palatinatus Wołhyniae. Andrzej Hulewicz na Podubcach, cześnik kijowski, poseł graeci ritus W. W. Stefan Diakowski, horodniczy łucki. Łukasz Diakowski. Jerzy z Kozielska Puzyna. Andrzej z Kozielska Puzyna. Kulczycki, cześnik latyczowski. Teodor Chodakowski. Michał Hulewicz, Stefan Czeczel, Michał Czeczel. Jan Medwedowski. Krzysztof Szczeniowski. Jerzy Małachowski, podstoli nowogrodzki. Mikołay Hulewicz. Ignacy Strzelbicki. Włodzimierz Kisiel. Kasper Łopatyński, Stefan Bratkowski. Adam Żabokrzycki, Tomasz Hulenicki, brat starszy bractwa Łuckiego. Alexander Bałaban. Teodor Uszak-Kulikowski. Maxymilian Bułyha. Ostafi na Liniwie Liniewski. Łukasz Wyhowski. Stefan Rusinowicz. Konstanty Silicz. Jan Jerlicz. Łukasz Rżyszczewski. Eliasz z Broch Hulewicz. Adam Hulewicz z Wojutyna. Mikołay Łuskowicz. Zacharjasz Bohdaszewski. Kóraż-to oblata, za podaniem i prośbą wyszmianowa-

nych ichmościów podawających, a za moim urzędowym przyjęciem, do xiąg niniejszych jest wpisana. Z których i ten wypis, pod pieczęcią grodzką włodzimirską jest wydany. Pisany w zamku Włodzimirskim. Tomasz Sawicki, namiesnik burgrabstwa zamku włodzimirskiego, in absentia generosi notarii (L. S.). Correxi Lebedowicz, anno 1680, die 28 Januarii. Lectum cum actis Włosowski.

На оборотѣ находится приписка: Oblata juramentu przez ichmościów panów posłów wojewodztwa Wołyńskiego graeco-ruskich, na zjazd do Warszawy i Lublina wyprawionych, wykonanego; anno 1680, die 9 Januarii.

Копія этой выписи хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Къммиссіи для разбора древнихъ актовъ; по дополнительной описи № 31.

XIX

Жалоба монаховъ Кіево-пустыннаго Николаевскаго монастыря на сондецкаго старосту Яна Липскаго и жену его Екатерину о томъ, что они отправили отрядъ вооруженныхъ слугъ въ заѣздъ на село Зубковичи, принадлежащее монастырю въ силу дарственной записи дворянина Михаила Павши, еще съ начала XVI столѣтія. Посланные слуги ограбили экономическій дворъ и село, присоединили послѣднее къ имѣніямъ Липскихъ и, взявши въ плѣнъ управлявшего Зубковичами, монаха Сильвестра, держать его въ господской тюрмѣ въ мѣстечкѣ Звяглѣ. 1780. Мая 6.

Року тисеча шестъсотъ восемдесятого, месеца Мая шосътого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замъку его королевъской милости Овъруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левъковъскимъ, наместъникомъ подъстароства Овъруцъкого и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими stanowszy ad acta oczewiście wielebny w Bogu ociec

Warnawa z Bahrynowicz Makowicz, zakonnik monastyra świętego Nikołaja Pustynnego kijowskiego, swym i wielebnego w Bogu ojca Hermana Kierdanowskiego, ihumena nikolskiego, i wszystkiej braci zakonników tegoż monastera, quam primum za szczęśliwym jego królewskiej mości panowaniem i ustanowieniem pożądanego z Portą Otomańską pokoju ad acta praesentia adire mógł, przeciwko jaśniewielmożnym ichmościom: jejmości paniej Katharzynie Sapieżance, pierwszego Lubomirskiej, a terazniejszego wtórego małżeństwa Janowej Lipskiej, starościnej sądeckiej i ciechanowskiej, tudzież i przeciwko małżonkowi jejmości, jegomości panu Janowi Lipskiemu, staroście sądeckiemu i ciechanowskiemu, i przeciwko wielmożnym ichmościom panom Lubomirskim, synom i dziedzicom dóbr miasta Baraszow i wsi, do niego należących, i wielmożnej jejmości paniej Helenie Febroniej Lubomirskiej, wojewodzinie krakowskiej, i wielmożnemu jegomości panu Józephowi Lubomirskiemu, synowi i dziedzicowi połowy miasta Zwiahla i wsi, do niego należących,—świadczył w ten niżej opisany sposób, i ten act na podanie szyrszej protestacji zaniosł: iż co roku niedawno przeszłego, tysiąc sześćset siedmdziesiąt ósmego, miesiąca Augusta dnia szóstego, wyżejpomienieni obżałowani, wszyscy będąc z sobą jednej rady i namowy, a lekce sobie poważywszy prawo pospolite i winy, w niem na takowych violatorów i rozkazujących sługom swoim opisane, a naruszając tak prawo pospolite, jako i testament niegdy zeszłego z tego świata jegomości pana Michała Pawszy, który z pobożnego żywota swego wielebnym ojcom zakonnikom monastyra świętego Nikołaja Pustynnego kijowskiego wieś Zubkowicze w województwie Kijowskim, we włości Olewskiej, a powiecie Owruckim, z obudwu stron rzeki Uborci leżącą, gdzie i król jegomość Zygmunt stary ten testament nieboszczyka pana Michała Pawszy confirmacią swoją stwierdził, i sprzeciwiając się dekretowi trybunalskiemu, w roku tysiąc sześćset siedmdziesiątym, między wielebnym w Bogu ojcem Rafailem Niepituszczym, ihumenem monastyra Nikolskiego kijowskiego, i ze wszystką bracią zakonną, a jaśnie oświeconemi xiążęty ichmościami: Konstantym i Januszem Ostrogskiemi, wojewodzicami wołyńskiemi, a antecessorami obżałowanych terazniejszych, o tęż wieś Zubkowicze stałemu,—obżałowani terazniejsi rozkazali sługom swoim: jegomości panu Jerzemu Stockiemu, oekonomowi baraszowskiemu, a wielmożna jejmość pani wojewodzina krakowska także rozkazawszy sługom swoim: panu Tymińskiemu i panu Franciszkowi Jurewskiemu, aby bojarów i poddanych, tak z miasta Zwiahla jako i Baraszów, do kupy zebrawszy i złączywszy, jakoż było człowieka

pod sto, imionami i przezwiskami samymże obżałowanym lepiej wiadomym i znajomym, z różnym orężem, do wojny należącym, którzy to słudzy, czyniąc dosyć woli i rozkazaniu państwa swego, najachawszy na wieś Zubkowicze, majętność ojców wyżpomienionych, a rozłączywszy te ludzie zebrane na dwoje, jegomość pan Stocki stanął z ludźmi swemi we dworku Zubkowskim, z tej strony od Baraszów, nad rzeką Uborcią, i dworek temi ludźmi osadziwszy swemi, co jeno kolwiek było splędoru, gospodarstwa, tak bydła zboża, jako i miody i insze rzeczy gwałtownie zabrawszy i poddanych odebrawszy, i tymże poddanym zubkowskim pomieniony sługa, jegomość pan Stocki, zaprowadzić kazał do majętności panów swoich, do wsi Podłuk, a jegomość pan Tymiński i jegomość pan Jurewski, także z temi to ludźmi państwa swego drugą połowę wsi Zubkowicz, po tamtej stronie rzeki Uborci w possessią jejmości paniej wojewodzinej krakowskiej, paniej swojej, także gwałtownie zabrawszy, i zakonnika, ojca Sylwestra, który natenczas od ojców zawiadywał w tej wsi Zubkowiczach, do miasta Zwiahla, wziowszy, zaprowadził i w kajdany okować roskazali, a chłopom zubkowskim, aby wyżejpomienionym protestantom, ojcom nikolskim, panom swoim, żadnego posłuszeństwa nie czynili i za panów sobie nie mieli,—surowie przykazali; i tak w niesłuszną possessyą tę wieś Zubkowicze do państwa swego Baraszów i Zwiahla przyłączyli, a protestującym, za częstokrotnym requirowaniem, przywrócić i ustąpić nie chcą i onego zakonnika z kajdanów nie wypuścili i dotąd niewiedzieć gdzie onego zapodzieli, i zaraz drzewa bartnego ze pszczołami i bez pszczół kilka set, bez granicę przeszedłszy, w gruntach własnych zubkowskich chłopom Koczyczyńskim i Hłumczanom pozabirać kazali i od Zubkowicz odjęli i do tych wsiów przyłączyli, i takowym swoim nieprawnym i niesłusznym postępkiem obżałowani prawo pospolite zgwałcili, i testament niegdy zeszłego pana Michała Pawszy naruszyli, dekretowi trybunalskiemu i confirmatiej króla jegomości sprzeciwili i winy prawne na osoby swoje zaciągnęli, a protestujących do szkód niemałych, których sobie bydź mianują na sześć tysięcy złotych polskich monety dobrej i liczby starej, przywiedli i przyprawili, dóbr jednak samych, wsi Zubkowicz, w to nie includując; o co wszystko pomienieni ojowie z wyżpomienionemi obżałowanemi, tak też i z sługami ichmościów, w sądzie należytym prawnie czynić ofiarowali, zostawiwszy jednak sobie salve do czynienia inszej szyrszej protestatiej, a natenczas prosił protestujący, aby ten act do xiąg grodzkich, owruckich był zapisany, co otrzymał.

Книга гродс., овруцкая, запис. и пот. г. 1678—1680, № 3209; л. 324.

XX

Письмо Львовскаго епископа, Іосифа Шумлянскаго къ уніятскому митрополиту, Кипріяну Жоховскому, содержащее соображенія и извѣстія, относительно предположеннаго королемъ возобновленія церковной уніи. 1680. Сентября 20.

1) Wielmożnemu memu mości panu uprzejmie życzliwym bratem i sługą uniżonym Józef Szumlański, episkop lwowski et administrator metropoliej Kijowskiej. Mój dobrodzieju! Uniżenie proszę, abym nie tracił confidentiej dawnej u waszmości mego mościwego pana, że się nie często odzywam. Jako widzę, jego królewska mość, pan nasz miłościwy, chce continuare zaczęte opus zgody świętej na sejmie, i ze mną około tego wiele w Jaworowie rozmawiał: Pan dobry, pan łaskawy, pan święty; daj mu Boże na sto lat dobrego zdrowia. Jegomości ojca nominata przemyślskiego poświęcić muszę dla wielu ratii, i na sejmikach hałasów żeby przez to nie było, że się nie święci; dość ambo una sumus, co ja to i on, a na sejmie z jegomościem xiędzem Małachowskim (episkopem ritus uniti) pogodzimy ichmościów; lepiej tak będzie, nie racz się waszmość mój mości pan tym bynajmniej turbować. Co zaś do jurisdictiej, mojej conferowanej administratiej, abyś dobrodzieju, nietylko był aliquo obstaculo, ale i owszem był moim miłościwym panem, i dopomógł, jakoby ci, którzy administratiej mej podpadają, w posłuszeństwie znajdowali się; pomiarkuje to wszystko sejm przyszły, da Bóg, że każdy przy swojej zostanie jurisdictiej i prawie, które nie powinne być ni od kogo naruszone; lubo, da Bóg, finaliter zgodzimy się, a prawo prawem. Daj Boże przytym kłaniać się i szczęśliwie z waszmościem moim mości panem powidać i przywitać, któremu z serca i z duszy sprzyjam wszego dobrego, i tegoż łasce zalecam się, idem.

Niełaskę waszmości mego pana znaczną widzę, kiedyś mi nie kazał waszmość mój mości pan exemplarza swej prace we Lwowie z drukarni wydać, a wszakże po staremu mamy ich dość; prezentowałem ongi jedne jego królewskiej mości,—na jedne rzeczy się król jegomość uśmichnął i

1) Въ началѣ акта находится приписка: Ze Lwowa, 20 Septembris, 1680; a to już swoją ręką pisać, a nie pisarską, raczył jegomość ojciec Szumlański.

drugim dziwował, a trzecie były jakoby jego królewskiej mości markotne, mianowicie kiedy nie żeby była ta xięga pomocna do zgody. Com wyrozumiał, to waszmości memu mości panu wypisuję. Intitulatio abo napis u tego listu taki: jaśnie wielmożnemu memu wielce mościwemu, z Bożej i stolicy apostolskiej łaski metropolicie wszystkiej Rusi, archiepiskopowi Połockiemu, archimandrycie Dermańskiemu i Dubieńskiemu, memu wielce mościwemu panu i bratu.

Копія этаго письма хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 29.

XXI

Письмо Львовскаго епископа, Іосифа Шумлянскаго, къ митрополиту Жоховскому, содержащее заявленіе желанія согласиться на церковную унію на предстоящемъ сеймѣ. 1680. Сентября 21.

Jaśnie wielmożny mości xiężе metropolito wszystkiej Rusi, wielce mój mości panie i bracie!

Wysyłając umyślnych w kraj Litewski do duchowieństwa, mojej jurysdykciej administratorskiej podległego, zwykły mój zasyłam waszmość panu ukłon y oraz wielce upraszam w tem mnie dać veniam, że dla rzadkich occasii occurentii w odległym waszmość pana kraju listownego mojej uniżoności waszmość panu nie oddaję często credensu, ale to będzie na sejmie, da Bóg, przyszłym compensabile, gdzie ad intimum z waszmość panem votorum przyszedłszy amplexum, certo operi zgody świętej coronidem między sobą modo amicabili namówiemy, czego animitus życzę; a te-

raz usługi moje łasce waszmość pana braterskiej zaleciwszy, jestem etc. (J. Szumlański). [1])

Копія этого письма хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 29.

XXII

Пункты, представленные уніятскими епископами папскому нунцію, заключающія требованія, необходимыя по ихъ мнѣнію, для водворенія уніи на Руси. 1681. (Въ Мартѣ.)

Puncta, które privatnie za powagą jegomości xiędza nunciusza między nami samemi a ichmościami xiężą dawniejszą, w zgodzie z kościołem świętym zostającą, bracią naszą, także i te puncta, które może sam jegomość xiądz nunciusz powagą świętej apostolskiej stolicy uspokoić et in desideriis nostris nas ukontentować:

1. Metropolią Kijowską.
2. Episkopią Przemyślską.
3. Beneficia koronne, aby przy koronnych zostawały, a litewskie przy Litwie.
4. Episkopia Lwowska tak uboga, że i jednego poddanego nie ma, prosimy tedy za tą episkopią i za samym jegomościem ojcem episkopem, ażeby, promotione stolicy świętej apostolskiej, lub te dobra odpadłe tej episkopiej były przywrócone, lub particialiter tej episkopiej Grodek i Hoszcza z archimandrią jakową był przydanym, ponieważ by dla tego episkopia

---

[1]) *Въ началѣ документа находится слѣдующая приписка:* Ten list od jegomości ojca Szumlańskiego do jegomości ojca Żuchowskiego ordinowany przed sejmem Warszawskim, do Litwy, roku 1680, Septembris 21, ze Lwowa, przed przysięgą na Unję.

upaść musiała, a tymczasem o respect jakowy na osobę jegomości prosimy, o pensią z łaski ojca świętego.

5. Za jegomościem ojcem Twarowskim, jako zasłużonym w cerkwi świętej i człowiekiem uczonym, do tego szlachetnej kondyciej bratem naszym, instamus o respect jakowy i archimandrią tym czasem wakującą Owrucką, aby na osobę jegomości ta była z łaski jego królewskiej mości, na instantią xiędza nunciusza, oddana.

6 Declaratiom naszym czas i miejsce, za uniwersałem jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, na Rusi naznaczyć, aby tamże i ci zjachali, którzy constitutiej i listownej deklaratiej jego królewskiej mości teraz nie usłuchali, żeby dissidiis niewiadomości pretendowanej ardua ingenia nie narabiali.

7. Po declaratiach naszych ichmoście xięża ritus romani aby nie wraz do cerkwiej ruskich z nabożeństwem wchodzili, aż się dobrze z naszą porozumiemy Rusią i ztąd też omne principium bywa grave, i żeby nie był aliquis tumultus et turbatio in populo, o co na Rusi nie trudno. [1])

8. A ponieważ bez naruszenia żadnego praw i starożytnych zwyczajów w naszych wschodnich cerkwiach do zgody przystępujemy, przetoż i to sobie cavemus, aby ad locos ordinarios zakonnicy wszyscy, w episkopiej ich zostające, secundum jus antiquum, in sacris canonibus w tej mierze expressum, immediate należeli.

9. Ażeby in populo indisciplinato, barziej się za opinią, a niżeli za samą słusznością ciągnący, nie było ex occasione oddalenia kapłanów irregularitatis bigamiae trącących, jaka confusia, ex re fore videtur, onych aby teraz przy dostojeństwie kapłańskim zachować, secundum illud ex duobus malis, quod minus malum est obierać się zwykło, a uczynić in posterum cautią, żeby takowe ad ordines nostros convalent.

10. Niesłuszny interes jegomości xiędza arcybiskupa lwowskiego w podawaniu episkopa lwowskiego znieść, ponieważ soluta causa tollitur effectus

11. Coadjutor chełmensis Szypticius. [2])

Копія этого акта хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 29.

---

[1]) Въ этомъ мѣстѣ другимъ почеркомъ сдѣлана приписка: zna pies ogień—umyka się.

[2]) Русскій переводъ этихъ пунктовъ внесенъ въ лѣтопись Самуила Величка, т. II, стр. 505—507.

XXIII

Пункты, составленные уніятскимъ митрополитомъ Жоховскимъ и Львовскимъ епископомъ Шумлянскимъ отъ имени якобы цѣлаго народа Русскаго, заключающіе требованія и желанія высшаго уніятскаго духовенства. 1681. (Въ Мартѣ).

[1]) Modi concordiae ecclesiarum, id est ecclesiae orientalis cum ecclesia occidentali, in regno Poloniae sub felicissimis jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, auspiciis existentium, z ukontentowaniem całego narodu Ruskiego:

1. Ritus aby był zachowany, i tak w nabożeństwie, jako dawnych zwyczajach nigdy nieodmienny zostawał.

2. Beneficia ruskie Rusi mere zgodnej, za zgodą duchowieństwa ruskiego kóżdej diocessiej albo monasterów, aby były podług praw rozdawane, prosiemy.

3. Duchowieństwo ruskie, mianowicie świeccy duchowni, gaudeant omnibus libertatibus, i żeby do jednej jurisdictiej episkopa swego należeli, i w krzywdach wszelkich do possessorów cujusvis tituli forum competens aby naznaczone było.

4. Bractwa szczycące się prawem patryarszym, ponieważ są przeciwko prawom episkopskim zafundowane, pod posłuszeństwo kóżdego episkopa diocessiej jego podać.

5. Pensie w trybunale Lubelskim wymyślne, non sine oppressione osób, tak episkopów ruskich, jako i ubogich monastyrów, znieść prosiemy.

6. A ponieważ dobrowolnie w zgodę wchodziemy i do starego posłuszeństwa ojca świętego powracamy, że nietylko tot documentis et privilegiis senatem upewnieni, ale że też i racia: charitas sama i solicitas amicitiae verae inter pares bywa, exegit, abyśmy z duchowieństwem rzymskim

---

[1]) Въ началѣ акта находится приписка: Te punkta componowali ichmoście dwa xięża: Żochowski i xiądz Szumlański, w Warszawie, przed przysięgą xiędza Szumlańskiego na unią, roku 1681, i potwarzyli: jakoby wszystek naród Ruski miał być tymi punktami ukontentowany, o czem się ani śniło narodowi Ruskiemu. Które się punkta naprzód tak poczynają:

in omnibus praerogativis porównani byli i przez to u senatu dla lepszej desideriorum suorum promotiej zostawali. [1]).

7. W trybunale deputatów aby ex medio episkopów i archimandrytów obranych swoich mieli, dla wielu poważnych respectów et meliorem jurium ecclesiasticorum tutionem, a electia aby in loco certo była nam, koronnym, w Koronie, a litewskim ichmościom w Wilnie opisaną. [2])

8. Na sejmikach abyśmy mogli miejsce pierwsze po senatorach i activitatem mieć prosimy. [3])

9. Na tych, którzy podług constitutiej i listownej jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, nie zjachali do Warszawy na sejm, declarujemy poenas naznaczyć i znowu miejsce ,gdziebyśmy się zjachać mogli, assignare, a to pod utratą każdego beneficiorum i na samych personach animadversią.

10. Przywilegia przeciwko prawom episkopim, nadane poddanym w epispiskopich dobrach, aby zniesione byli, a super injuriis in foro competenti żeby bez żadnej przeszkody salva possessorum była zachowana actio.

11. Prosimy ,też abyśmy byli conserwowani circa priwilegia świętej pamięci króla Zygmunta trzeciego, który indulsit, abyśmy najbliższymi byli boku króla jegomości, inter praelatos ritus romani swoje authoritates mieli. [4]).

Копія этого акта хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 29. [5])

---

1) Въ этомъ мѣстѣ другимъ почеркомъ сдѣлана приписка: Jako niedopyrzów za piec odesłano.

2) Тѣмъ-же почеркомъ приписано: i w tym oschli na koszu.

3) Тѣмъ-же почеркомъ приписано: i tam gawronów nie potrzebują.

4) Тѣмъ-же почеркомъ приписано: te to co na Rohoze, psie koze, nadano.

5) Русскій переводъ этихъ пунктовъ внесенъ въ лѣтопись Самуила Величка, т. II, стр. 507—509.

XXIV.

Пункты, опредѣляющіе льготы и права, жалуемыя уніятамъ, постановленные коммиссіею, назначенною королемъ для этой цѣли. 1681. Марта 18.

[1]) My, niżej podpisani, od najjaśniejszego majestatu Jana trzeciego, z Bożej łaski króla Polskiego, wielkiego xięcia Litewskiego, Pruskiego etc. etc, etc., do tego aktu kommissarze i delegaci, deklarujemy: iż lubo to samej opatrzności Bozkiej jest dzieło sercami ludzkiemi kierować i duchem prawdy oświecać, i na zbawienną naprowadzać drogę, jednakże przez panów i monarchów ziemskich, namieśników swoich, śrzodki i sposoby do tak świętego i pobożnego końca podawać zwykła, czego teraz oczywistym dochodzi się experymentem, gdy jego królewska mość nieporównanemi w polu odwagami, w domu wielkiemi radami koło zaszczytu kościoła Bożego i narodów, od Boga powierzonych sobie, jeszcze i tego zaniechać nie chciał tak dobrego uczynku, którym wielcy wschodnie państwa (sic) monarchowie w tych państwach: Zygmunt III i Władysław IV, najjaśniejsi antecessorowie jego, słynęli w przyprowadzeniu do tego terminu—do jedności świętej wiary kościoła rzymskiego katolickiego; jakoż szczęści Bóg najwyższy świątobliwą jego królewskiej mości intentię, że do niej skłaniają się znacznie niektórzy w duchowieństwie ruskim przełożeni, z dobrą nadzieją i innych do tego zbawiennego dzieła powabiając, co jako Bogu, aniołom Jego i kościołowi Jego świętemu powszechnemu katolickiemu rzymskiemu jest wdzięcznym i miłym, królowi jego mości panu naszemu miłościwemu pożądanym i chwalebnym, rzeczypospolitej, jeśli kiedy, w terazniejszych niebezpieczeństwach potrzebnym; tak za słuszną rzecz jego królewska mość poczytał, wejrzawszy we wszystkie desideria, które są proponowane od narodu ruskiego i duchowieństwa jego, do których uważenia i roztrząśnienia nas, niżej podpisanych kommissarzów, naznaczywszy, z relatiej i powszechnej naszej zgody miłościwie deklarować raczył:

Въ началѣ акта находится приписка: Ich mość panowie senatorowie, których jego królewska mość, pan nasz miłościwy, żeby te puncta do executiej przywiedli, depótować raczył.

1. Ritus graecus, jak z początku na synodach oecumenicznych, przez ojców, Duchem Świętym natchnionych, jest sporządzony, a per sanctam sedem apostolicam approbowany, i za święty, równie jako i ritus romanus, zawsze poczytany,—aby in integro suo statu in perpetuum zostawał.

2. Beneficia ecclesiastica, w diecesiash ruskim duchownym należące, jako to: episkopije, archimandryje, samej szlachcie ruskiej, koronnym-w Koronie, a litewskim—w wielkiem xięztwie Litewskiem, in vita et religione sancti Basilii probatis, vigore legum pristinarum należeć mają.

3. Beneficia zaś minoris classis, jako to: ihumeństwa i tym podobne, godnym osobom, których loci ordinarii, secundum legem, każdemu monastyrowi servientem, obranych, najjaśniejszemu majestatowi ostentabit et approbabit.

4. Duchowieństwo ruskie, mianowicie świeszczennicy świeccy duchowni, gaudeant omnibus libertatibus juxta leges canonicas et legem antiquam ruthenam i świeżych jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, rescriptów, tak jako duchowni ritus latini, in foro fori spirituali.

5. Osoby zaś ichmościów ojców episkopów characterum aequalium ichmościów xięży biskupów et foro competenti osób ich.

6. Bractwa i monastery, które się prawami patriarszemi zaszczycały, aby we wszystkim zostawały przy swoich porządkach. Zwierzchność w przestrzeganiu dobrego rządu, cenzura druków, rachunków, i w podawaniu im duchownych osób, do ichmościów ojców episkopów należeć będzie.

7. Za słuszną rzecz (uważa) jego królewska mość, aby duchowieństwo ritus graeci w trybunałach mogło mieć deputata swego, w czym powagą swoją pańską wnieść na tym sejmie do stanu rzeczypospolitej instantią o zniesienie pensii trybunalskich jego królewska mość oświadczy.

8. O pozwoleniu na sejmikach activitatis, o miejscu po ichmościach panach senatorach jego królewska mość proponować będzie i zaleci panom posłom ziem i województw.

9 Przywilej króla jegomości Zygmunta, blizko boku swego pańskiego duchowieństwa ritus graeci assistentią pozwoloną, approbuje jego królewska mość i conserwuje.

10. Szlachta, mieszczanie i kóżdy według swej condiciej, in ritu graeco zostający, będą zarówno przy prerogatywach wszystkich zachowani, tak jako ci, którzy in ritu latino zostają, zwłaszcza mieszczanie w miastach i miasteczkach zasiadać, handle wszelkie prowadzić, domy in circulo civitatis wystawować i nabywać będą mogli, i w wszystkiem in juribus ritus

romani cieszyć się, tak jako w Litwie, którzy ex graeco ritu od unionem jam romanae ecclesiae nie przystąpili. [1])

11. Metropolia Kijowska żeby przy osobach tych, które w Koronie będą obierać, zostawała, i żeby szła per electionem w Koronie i wielkiem xięztwie Litewskiem zostającego kleru et per presentationem jego królewskiej mości, instabit jego królewska mość, jako o rzecz bardzo potrzebną i z wielu miar zbawienną, a tym czasem, stante vita jego mości xiędza Żochowskiego, metropolity w Litwie residującego, immediate do najwyższej kościoła powszechnego głowy może, a nie do niektórych ichmościów xięży biskupów ritus latini, którzy a metropolitano eximuntur, należeć cavent sobie.

12. A że przed lat kilką per privilegium dał jego królewska mość administratią metropoliej tejże ojcu episkopowi lwowskiemu, instare będzie raczył do ojca świętego, aby ta administratia była approbowana.

13. Strony episkopiej Przemyślskiej takie jego królewska mość wynajduje umiarkowanie, aby przy jegomości ojcu Winnickim, episkopie przemyślskim, onych wszystkich cerkwi dóbr duchownych zostawały dispositiones, w których possessiach immediate antecessores jegomości byli; jegomość zaś ojciec Małachowski, episkop przemyślski, nad cerkwiami i duchownymi, które zdawna w jurisdictiej swojej ma, nim na insze beneficium przeniesiony będzie, zostawać ma.

14. A że episkopia Lwowska per avulsionem jest obrowna (sic) cale, przeto dożywotnym prawem zostawać będzie przy jegomości ojcu episkopie terazniejszym: Grodek i Obarów majętności archimandriej Pieczarskiej, monastyr Huski cum attinentiis, tudzież w Polesiu zostające dobra, do metropoliej należące, i te wsi, które nullo jure trzyma jegomość xiądz biskup smoleński, instabit jego królewska mość, aby je puścił.

15. Do Halickiej zaś katedry Podgrodzie alias Sokoł, terazniejszego sejmu consensem, rzecz tak mała, której ustępuje jegomość pan Gałecki, kapitan jego królewskiej mości, ma być incorporowana i przyłączona, i od quarty, której tylo złotych 20 płacono, uwolniona.

16. Oderwanych wsi od episkopiej Przemyślskiej wolno będzie jegomości ojcu Innocentemu Winnickiemu, episkopowi przemyślskiemu, prawem dochodzić, excepto co do oeconomiej Samborskiej należy.

---

[1]) Въ этомъ мѣстѣ другимъ почеркомъ сдѣлана п. приписка: i przystąpić, jako do rzeczy wątpliwej ku zbawieniu, nie chcą

17. Pobór włożony na monaster Dermański ma być zniesiony, jako niesłusznym consensu stanął reipublicae.

18. Monastery wszystkie z zakonnikami należeć będą w kóżdej diaecesii do jurisdictiej episkopa swego.

19. Duchowni świeccy, za podawaniem i ministrowaniem ichmościów ojców episkopów, w dobrach jego królewskiej mości zostawać będą, aby ci wprzód ich uznali zdolność, ne barbares irrepas defecta nauki et non hereditatè sanctuarium possideant.

20. Seminaria w każdej diaecesii erigantur i accessus ludziom ritus graeci ad humaniores et speculativas scientias po academiach i collegiach w Koronie, jako i wielkiem xięztwie Litewskiem nie ma być broniony.

21. Panów: Bazylego Kerendowicza, Alexandra Żurakowskiego, Jana Mokrzyckiego, Alexandra Kruczkiewicza, Konstantego i Alexandra Ternawskich do praerogatywy szlacheckiej zaleci jego królewska mość.

22. Powagą swą pańską interponować raczy jego królewska mość, aby juxta bullam Urbani VIII non liceat de ritu in ritum transire pro libitu cujuscunque, ne confusio jurisdictionum nutriatur; item, aby się nie mieszali ichmość xięża biskupi w jurisdictią ichmościów ojców episkopów i excommunicatis nie dawali protekcii, ani pozwolali dawać; także ichmoście panowie dziedziczni i dzierżawce wykrocznych duchownych aby nie ochraniali, ale ich ad censuras ecclesiasticas loci ordinariorum to jest ad justitiam wydawali.

23. Inquantum favente celo patriarchatus Constantinopolitanus wyścia się kiedy do dependenty ad primam sede apostolicam, natenczas non negabit jego królewska mość i rzeczypospolita, aby do dawnej wrócili się episkopowie dependenty ab eodem patriarchatu; a ponieważ terazniejszym postanowieniem jeszcze skutku swego nie wzieła constitutia anni 1677, tedy tego wszystkiego zachowujemy sobie czas do przywiedzenia dostatecznego executią tej mianowanej constitutiej.

24. Insuper protectią swą pańską jego królewska mość declaruje, tak osobom duchownym, do zgody skłaniającym się, jako i dobrom ich, przeciwko tym, którzyby jakimkolwiek pozorem i florem chcieli prześladować.

25. Toż declarują jaśniewielmożni ichmoście panowie delegaci: jaśniewielmożny jegomość pan wojewoda Krakowski, jaśniewielmożny jegomość pan wojewoda ziem Kijowskich, jaśniewielmożny jegomość pan marszałek nadworny

koronny; a dla lepszej zaś tego postanowienia wagi, z wyraźnej jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, woli własnemi rękami podpisujemy się i pieczęciami stwierdzamy. Działo się w Warszawie, die 18 marca, anno 1681.

Копія хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 29.

XXV

Соображенія, представленныя польскому правительству уніатскими епископами о томъ, чтобы до болѣе удобнаго времени держать въ тайнѣ вновь постановленныя мѣры о насильственномъ введеніи уніи и чтобы приготовить къ нимъ постепенно народъ и православное духовенство, изъ опасенія, въ противномъ случаѣ, возстанія и вмѣшательства сосѣднихъ державъ во внутреннія дѣла речипосполитой. 1681. (Въ Мартѣ).

Consideratie super declarationibus, an nunc vel in termino conservato?

1. Jeśliby sie tu zaraz declarowało, boday nie to subsequetur, że status diaecesis duchowięstwo, szlachta y bractwa cerkwie po miastach, pasterzów swoich za iawnych poczytawszy nieprzyiaciół, nietylko onym żadnego posłuszeństwa oddawać nie chcieliby, ale też ipsum eorum subterfugerent congressum, iako się w Litwie incipiente sancta działo Unione, a potym w diaecesiey Przemyskiej nie bez wielkiego in populo zamieszania, y z znacznym na rożnych mieyscach krwie rozlaniem, a to jeszeze podczas głębokiego w oyczyznie pokoju.

2. Tak by tedy antecedentium do iedności pasterzów diaeceziey z ynnemi niezuniowanemi zniosszy się, jako to: Łuckiemi, Ukrayńskiemi, Białoruskiemi y hic po Litwie rozsianemi diaecesiami, mogliby uczynić taką conjuratią, żeby siebie ym przez swoych do garła nie odstępowali.

3. Promoveret tę imprezę teyże religiey ordo tak duchownym swieckim, iako y zakonnikom, daiąc im promotią (et quis novit) ieśliby w correspondentią iakie cum exteris wchodzić cum praeelectione consideranda religionis, niżeli honoris et fortunarum, nie odważyli się: a ile ardua ingenia, po których już to observatum.

4. Zakonnicy zaś y tu, pokiby się mogli ostać, pospolstwo różnemi sposobami et potissimum na spowiedziach sumnienia obowiązkiem zniewalali adeundum coniurationis, ktorą by im majora związku capita, tanquam ex oraculo, proponerent, assensum. A toby ich najbarziey przywiodło, że zakonnicy nasi, żadney fundatiey nie maiąc, tylko z łaski dobrodzieiów mendicatis żyią suffragiis; którzy by iako prędko od nich odwrocili się, tak oni, ob egestatem, ad extrema udawać by się musieli.

5. Jeśliby się zaś tu ostać per vigilem pastorum oculum nie mogli, więc y sposobami w różne pouciekawszy się strony, popsowali serce postronnym teyże religiej narodom przeciwko oyczyznie naszey, która teraz ad integritatem suam coniunctionem armorum od publicznego practicabilem potrzebuie chrześciaństwa przeciwko Turczynowi, pod którego tyrańskim jarzmem salvo libero religionis exertitio, (jeśliby) mieli w wolnej, sine ullo (dubio) woleliby zostawać, iako w tey mierze y od nich samych, i od u nich bywaiących czasem industria dissimulatione informowaliśmy się.

6 Z iaką by tedy trudnością upartych diaecesianów sprzysiężonych przychodziło rozwiązywać zwionzek.

7. Jeśli sposobem charitativae persuasionis, to iuż by ex predicta ratione było inpracticabile, bo miawszy nas za nieprzyiaciół, uszy by swe, ne sacram audirent quomodocunque incantationem, iako surda aspis, zatykali.

8. Jeśliby zaś per potentiam: sami jey nie mamy; authoritas zaś pana rzeczypospolitej, niewiedzieć ieśliby ią teraz obmyśliwać chciała per intuitum armorum et animorum conjunctionis.

9. W ostatku boday upartym y zawziętym y do tego nie przyszło in pium sanguinis; o co u resolutów in omnem eventum nie trudno, żeby humeri ignem in vera charitas, którego J. K. mość, pan nasz miłościwy, in terram szczenśliwego panowania reassumit, mittendo disposicio, pasterzów krwią, nimby się rozgorzał, gasić nie chcieli.

10. Satius tedy zdaie się, miasto publiczney, uczynić in manu J. K. M. pana naszego miłościwego et illustrissimi nuncii apostolici, cum obligatione S. sedis Apostolicae declaratią, y oną in archivo położyć, potym aby się, stantibus bonis dispositionibus, zachowane byli

11. Terminy, mieysca ziazdu, narad, sub amissione benefitiorum y na samych Bogu Panu y prawu nieposłusznych osobach należytą animadversią, a, tymczasem, duchowieństwo Ruskie pozwoleniem immunitatum, któremi gaudet sacrae Romanae ecclesiae clerus, zachęcić, obiecuiąc onych na przyszłym synodzie complementum.

12. Zatym zaś na przyszłym, da Pan Bóg, seymie perpetua lege onych przez constitutią utwierdzenie, z tą iednak conditią, yż, ieśliby Ducha Świętego w tey mierze powołaniu zatwardziałym sercem reluctari chcieli, tedy nie tylko tego regnantis et ordinum regni beneficium oddać, ale jako rebelles sądzeni być maią.

13. Pasterze zaś ordinis equestris bracią, ile emeritiores w bratctwach mieyskich podobne osoby, wszelakim paternae charitatis sposobem perswadować obowiązani będą, ad assensium publicum S. Unionis, animos disponendo wcześnie.

14. Ażeby pobożne szło intentium, ex re foret, aby osobliwe na ten synod wzywaiące wyszli uniwersały, y do niektorych osób osobliwe rescripta.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 29.

XXVI.

Дипломъ, выданный королемъ Іоанномъ III Сильвестру Тваровскому на званіе Овруцкаго архимандрита. 1681. Марта 31.

Року тысеча шестьсотъ восемъдесятъ второго, месяца Мая четвертого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости Овъруцкомъ, передо мною, Теодоромъ Левъковскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства Овруцкого, и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanąwszy wysoce przewielebny w Bogu jegomość ojciec Sylwester Twarowski, archymandryt Owrucki, ihumen monastera Lisniańskiego, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał przywilej od jego królewskiej mości, w metrykach mniejszych kancellaryi koronnej Warszawskich w roku przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiąt pierwszym, miesiąca Kwietnia dwudziestego czwartego dnia aktykowany, i authentyk, z tychże pomienionych metryk pod pieczęcią jego królewskiej mości koronną wydany, o czym ten przywilej, temuż jegomości ojcu Twarowskiemu na archymandryą Owrucką służący, szerzej i dostateczniej każdą rzecz w sobie opisuje, którego podawający prosił, aby przyjęty i w xięgi niniejsze, grodzkie, owruckie wpisany był; ja tedy, urząd, ony przyjmując, czytałem i tak się w sobie ma: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielkie xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflantski, Wołyński, Kijowski, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Oznajmujemy niniejszym listem naszym wszem wobec i każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iż jest w aktach metryki cancellaryej mniejszej koronnej list niżej opisany, którego tenor jest taki: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflantski, Wołyński, Kijowski, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Oznajmujemy niniejszym listem naszym wszem wobec i każdemu zosobna, komu wiedzieć będzie należało: iż my, mając zaleconą od panów-rad naszych, w piśmie świętem umiejętność

i życie przykładne urodzonego pobożnego Sylwestra Twarowskiego, zakonnika reguły świętego Bazylego Wielkiego, ihumena monastera Liśniańskiego, niemniej upatrując, aby wakująca natenczas archymandria Owrucka, za postąpieniem pobożnego Theophana Krechowieckiego na archymandrią Słucką, bez należytego swego na tym miejscu przełożonego dłużej zostając, tak w porządkach duchownych, jako i dobrach, tam należących, diminutiej jakiej nie ponosiła, onę pomienionemu urodzonemu pobożnemu Twarowskiemu konferować umyśliliśmy; jakoż i tym listem naszym conferujemy ze wszystkiemi gruntami, rolami, lasami, sianożęciami, stawami, młynami, poddanemi i ich powinnościami, danią miodową, i wszystkiemi, małemi i większemi, zdawna do tej archimandriej należącemi i nowo staraniem ludzkiem wynaleźć się mogącemi pożytkami, tudziesz rządem nad zakonnikami tamecznemi, urzędowi jego przysłuszającymi, mieć chcąc i powagą naszą królewską rozkazując, aby go nietylko przełożeni ritus graeci za prawdziwego archymandrytę znali, lecz zakonnicy i poddani, do jego tamecznej jurisdictiej należące, posłuszeństwo, onemu powinne, oddawali, obiecując to po nas i najjaśniejszych następcach naszych, że pomienionego urodzonego pobożnego Sylwestra Twarowskiego od używania i spokojnej possessiej tej archymandriej nie oddalemy do ostatniego życia jego kresu i nikomu oddalenia władzy nie pozwolemy, ale go wcale przy tym prawie dożywotnim zachowamy, co i najjaśniejsi następcy nasi uczynią. A dla tym większej mocy i powagi, ten list, ręki naszej podpisem utwierdziwszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia 31 marca, roku Pańskiego 1681, panowania naszego 7 roku. Jan król, Stanisław Szczuka, sekretarz jego królewskiej mości (locus sigilli). Który to list, wyżej opisany, jako się w aktach pomienionej metryki zawiera, wiernie, słowo w słowo, wypisać i stronie potrzebującej in forma authentica wydać pozwoliliśmy; na co, dla lepszej wiary, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Działo się w Warszawie, dnia dwudziestego czwartego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiątego pierwszego. Za sprawą i przełożeniem jaśnie wielebnego w Bogu jegomości xiędza Jana Gnińskiego, podkanclerzego koronnego, У того привилею его королевской милости, з вышъ помененыхъ метрикъ выданного, печать коронная меншое канцеляріи притисненая, а подпись руки секретарское тыми словы: Stanisław Szczuka, jego królewskiej mości sekretarz. Который-же то привилей, за поданемъ вышъ помененной особы, а за принятемъ моимъ, урядо-

вымъ, увесь, слово въ слово, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, овруцкихъ есть уписанъ.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 351.

XXVII.

Универсалъ короля Іоанна III, предписывающій всѣмъ войскамъ, состоящимъ на службѣ речипосполитой, не брать провіянта и денежныхъ сборовъ съ имѣній, принадлежащихъ Кіево-пустынному Никольскому монастырю, находящихся въ Овруцкомъ повѣтѣ, и не располагаться постоемъ въ этихъ имѣніяхъ. 1681. Марта 31.

Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Urodzonym pułkownikom, obersztерom, obersztеrlejtnantom, rotmistrzom, kapitanom, porucznikom, chorążym, ichże namiestnikom, commendantom i wszystkiemu rycerstwu wojsk naszych, w służbie rzeczypospolitej będącemu, polskiego i cudzoziemskiego zaciągu, także kommendantowi i wszystkim atamanom i mołojcom, na praesidium w Dimiru będącym, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzeni, wiernie nam mili! Lubo to dobra duchowieństwa ritus graeci żadnym najmniejszym contributiom nie są podległe, a do tego constitutiami koronnemi skutecznie w tej mierze obwarowane zostają, jednak, iż niektórzy z ludzi wojskowych obierają się tacy, którzy to lekce poważając, do wszystkich podatków i contributii pociągać i violenter przymuszać zwykli,—zaczym my, mając osobliwy respect na dobra duchowne: Szepelicze, Worochobowicze, Drunki, Zubkowicze, Litkow, Ostapy i Radohoszcza nazwane, w województwie Kijowskim a powiecie Owruckim leżące, zdawna monasterowi pod titułem świętego Mikołaja Pustynnego, przy mieście naszym Kijowie będącemu, od świętej pamięci praedecessorów naszych

miłościwie nadane, na instancią wielebnego Warłaama Jasińskiego, ihumena tegoż przerzeczonego monastera, w osobliwą wziąć protectią naszą krulewską umyśliliśmy,—jakoż bierzemy i przyjmujemy niniejszym listem uniwersałem naszym, chcąc mieć koniecznie po wiernościach waszych, aby żaden człowiek rycerski w pomienionych dobrach stać, stanowisk, noclegów, pokarmów odprawować, stacii chlebowych i pieniężnych, podwód brać, ani hyberny wybierać i do innych jakichkolwiek exactii pociągać nie ważył się i nie przymuszał, dla łaski naszej i pod ostrością articułów wojskowych. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXXI miesiąca Marca, roku Pańskiego MDCLXXXI, panowania naszego VII roku. Jan król. Stanisław Szczuka, sekretarz jego królewskiej mości, manu propria. (M. П.).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащихъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 202.

XXVIII.

Постановленія о мѣрахъ для защиты Православія, составленныя на съѣздѣ депутатовъ ставропигіяльныхъ православныхъ братствъ, въ Новомъ Дворѣ 1681. Августа 19.

[1]). Anno 1681, die 19 Augusti veteri stylo zjazdu szczęśliwego stanu duchownego i bractw świeckich zgodna declaratia i rada stateczna, na Zaśnienie Panny Naświętszej w Nowym Dworze uczyniona, w ten sposób:

---

1) Въ началѣ акта находится приписка: Bractwa Wileńskiego i starszego Świętego Ducha inventia przeciwko nowo od wschodnio-prawosławnej cerkwi odstępców, w Nowym Dworze odprawowana, która się w sobie tak ma: Zamyślił był, uczyniwszy jegomość ojciec Tryzna convocatią do Nowego Dworu wszystkiego duchowieństwa i bractwa z wielkiego xięztwa Litewskiego, te niżej mianowane puncta producować, gdzie na termin zawity nie przybył, tedy i bez niego są producowane w ten sposób: (другимъ почеркомъ): tym, którzy tam się byli zebrali:

1. Ponieważ fertur, że jego królewska mość, pan nasz miłościwy, jeszcze powtóre, lubelskiemu podobne ma złożyć w wielkiem xięztwie Litewskiem colloqium, czyli też synod, po którym wielu doznaliśmy dishereutów; przeto tak duchowieństwo Korony Polskiej i wielkiego xięztwa Litewskiego, i wszystkie bractwa świeckie stawropigialne, natenczas zgromadzone, declarujemy i cale się obowiązujemy prawosławno-katholickiej grecoruskiej, pod posłuszeństwem świętego patriarchy Kónstantynopolskiego zostającej, wiary świętej nie odstępować i statecznie przy onej (by i zdrowiem pieczętować przyszło) zostawać powinni.

2. Jeżeliby pomienione uniwersały króla jegomości na podobne lubelskiemu colloquium, tedy duchowieństwo, oraz i bractwa wszystkie, z prawami i przywilejami antiquitus sobie od królów jego królewskiej mości nadanemi, a przez jego królewską mość nowo conferowanemi, zjeżdżać się powinni będą, i to, jeżeli tego jubebunt uniwersały przez jego królewską mość wydane.

3. Bractwa zebrane, jako to: Mohilewskie i Słuckie (toż i o innych sentiebant) declararunt sumptem i wszystkiemi preesse siłami, jeżeli tego będzie wyciągała potrzeba.

4. Bractwo Wileńskie że dotąd listami swemi movendo do pomocy sobie około dobra cerkwie Bożej w staraniu bractwa inne, które się znajdują w pańskich miastach, wiary prawosławno-katholickiej nie odwiedzali i potrzeby cerkwie Bożej nie oznajmowali, przeto uważamy, aby bractwo Wileńskie nullo intermisso po wszystkich rozpisali bractwach, czym uwenerowawszy, inpedicii, jaka by się w potrzebach pokazała, upraszali, w czym się mają poczuwać bractwa wszystkie.

5. Declaravit bractwo Mohilewskie i też sentiebat i Słuckie, jeżeliby colloquium albo zjazd jaki naznaczony uniwersałami jego królewskiej mości był, ludzi od siebie mądrych i na to zgodnych, tudziesz i szlachetnej conditii wysłać, słusznym ich opatrzywszy sumptem, toż i po wszystkich bractwach stawropigialnych mieć chcemy.

6. Nie mając doskonałej pewności o zjezdzie, praevenimus zawczasu i wielce upraszamy, aby wszystkie bractwa, tak w Koronie Polskiej, jako i wielkiem xięztwie Litewskiem, stawropigialne, gdy na sejm przyszły, da Bóg, innotescentie wynidą, usilnego przykładali starania, nie żałując na to i kosztu, ritus graeci, albo li też innej nie rzymskiej wiary naszej cerkwie Bożej i wiary naszej prawosławnej, byli do instructiej tymże panom posłom włożone, aby się na sejmie o całość cerkwie Bożej domawiali, w czym my,

bacząc barzo pilną i cerkwie Bożej pożyteczną occazią, ten punct za najpoważniejszy zalecamy.

7. Statuimus odtąd, aby jaśniewielmożny jegomość nominat episkopiej Białoruskiej i bractwo Krestonosne Wileńskie miały ustawiczne zniesienia się i rady zdrowe około całości i dobra cerkwie Bożej prawosławnej z jaśnieoświeconym xiążęciem jegomością ojcem episkopem łuckim, a na ten czas w koronie Polskiej i wielkiem xięztwie Litewskiem pasterzem, którego obrady duchowne z sobą uczynione aby instanti jegomość ojciec nominat i bractwo Wileńskie, tak duchownego stanu, jako też i wszystkim bractwom do wiadomości skutecznej podawali, niepochibnie mieć chcemy.

8. Toż trzymamy o uniwersałach i o innych w cerkwie Bożej nowinach, które żeby miało insze bractwo, tedy te bractwo powinno będzie zaraz bractwu Wileńskiemu oznajmić i podać do wiadomości, i uniwersały odsyłać.

9. Manifestatia, która jest do narodu Ruskiego na przewrotnych odstępników, i project niejakowy, sub titulo »modi concordiarum« uczyniona, za słuszną być uznawamy, którą naprzód xięciu jegomości ojcu episkopowi łuckiemu do wyrozumienia, tudzież do podpisu duchownego i świeckiego stanu koronnego być mają zasłane, potym tu, w wielkiem xięztwie Litewskiem, od prałatów i świeckich ludzie utriusque conditionis podpisana i sporządzona, do tego w wszelakich grodach, tak korony Polskiej, jako i w wielkiem xięztwie Litewskiem acticowana, którego pracy i pilnego starania bractwu Wileńskiemu zalecamy, wielce ichmościów o to upraszamy, i innym zaś bractwom (ponieważ taż manifestatia niemałej exigit spezy) proporcjonaliter na nią sumptu przysłania za listem bractwa Wileńskiego upraszamy.

10. Zaszła petitia i suplika bractwa Wileńskiego, iż ustawicznemi biadami i napaściami niezbytnemi, od disherentów persecutiami częstemi za cerkiew Bożą publikami i nieprzestannym owym staraniem, tudzież niedawno przeszłym od Repińskiego na monastyr i majętności onych ciężkim nastąpieniem i gwałtownym odebraniem (zkąd niemała musiała się exolvi summa) ogołocona i niemal wniwecz obrócona, zaczym aby bractwa inne, które takową na sobie nie ponoszą persecutią i uciski, chcieli w opatrzeniu datkiem stając braciom i dobrodziejom, gdyż i teraz ozdoba cerkwi Bożej w ludzkich jęczy dla kwot ręku, wielce o to upraszali; w czym ichmość panowie delegaci bractw różnych cale declarować nie mogli, ale wzieli do relatiei bractwom i namowy braterskiej, za którym to ogołoconym

bractwem i congregati supplices wnosimy preces, aby słę, nie posponowawszy ich literalne prośby, któremi uwenerują ichmościów panów, raczyli datkiem, jako te bractwo, które jest caput wszystkich bractw, i ustawicznie za cerkiew Bożą wojujące, pro posse suo datkiem i opatrzeniem na przyszłe potrzeby suppeditare, wielce i powtóre upraszamy. Tej congregatiej, szczęśliwie zebranej, takowa stanęła declaratia: Ad M. D. G. B. V. M. S. O. L. C. honorem dla lepszej pewności i wiadomości rękoma podpisaliśmy się. Pisan ut supra. Takie podpisy u tych punctów: Jakow Karasiński, ihumen brzeski, delegat na tę congregatią od pasterza jaśnieoświeconego xiążęcia jegomości ojca episkopa łuckiego; manu propria. Platon Łukiański, ihumen Hrozowski i Nowodworski, manu propria. Józeph Hozerewski (?) ihumen Bujnicki, delegatus od jegomości ojca Wołczanskiego, namieśnika episkopiej Białoruskiey, i od całego bractwa Mohilewskiego, manu propria. Athanazy Hładko, ihumen Dzisiętnicki, manu propria. Daniel Żdanowicz, Kamieniecki ihumen, manu propria. Innokentij Horodecki, ihumen monastera Lepesowskiego, manu propria. Nikodym Balicki, ihumen Ceperski, manu propria. Jan Belmaczewicz—Życzewski, delegat bractwa Wileńskiego, manu propria. Hrehory Belmaczewicz—Życki, delegat tegoż bractwa, manu propria. Hrehory 8koryna, delegat bractwa Słuckiego, manu propria. B. O J. B. S. manu propria. Jan Balewicz, bractwa Mohilewskiego delegat, manu propria.

Копія этого акта хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 29.

XXIX

Письмо сандецкаго старосты, Яна Липскаго, къ управляющему Лабунскимъ имѣніемъ, дворянину Самборжецкому, содержащее выговоръ за то, что экономъ села Барашова оскорбилъ ругательствами и грозилъ побоями монаху Кіевскаго Святоникольскаго Пустыннаго монастыря, Маковичу, явившемуся въ Лабунское имѣніе для принятія въ свое вѣденіе села, отданнаго Липскимъ монахамъ Святоникольскаго монастыря въ арендное пользованіе. 1782. Апрѣля 27.

Року тисеча шестъсотъ восемъдесятъ второго, месяца Іюня первого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левъковъскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства Овъруцъкого, и книгами нинешними, кгродскими, овъруцъкими personaliter stanowszy wielebny w Bogu ojciec Thedozy Zahorowski, zakonnik monasteru Pustynnego Nikolskiego Kijowskiego, imieniem w Bogu przewielebnego jego mości ojca Warłaama, yhumena, i wszystkiej braci zakonnej tegoż pomienionego monastera, dla wpisania do act niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam list od wielmożnego jego mości pana Lipskiego, starosty Sądeckiego, do pana Samborzeckiego, podstarościego i gubernatora natenczas Łabuńskiego, w rzeczy, w tym liście, niżej inserowanym mianowicie wyrażonej, pisany, o czym ten list szyrzej w sobie opisuie, którego podawszy, prosił, aby na urzędzie przyjęty i do xiąg pomienionych wpisany był. Ja tedy, urząd, do xiąg przyjmując, czytałem i tymi słowy jest pisany: Panie Samborzecki! Pisałem do was, iż na prośbe ludzi wielkich rozkazałem puścić wioskę tę, którą był pan Stocki odebrał dla exorbitantiej poczynionych, znowu ojcom zakonnikom monestera Kijowskiego, teraz pisze ojciec Makowicz, że podstarości Baraszowski, miasto oddania wioski, contemptem go wielkim nakarmił i kijów na niego wołał, mogliście tego przestrzec, jeżeliby to bydź miało, abyście mu zaraz byli to zganili bezpieczeństwo, ażeby to było do mnie

nie dochodziło; kiedy już wiem o tym, a pokaże się, to pewnie, będzie pamiętał, iako duchowieństwa szanować i pełnić nie kufel, ale rozkazanie moje, bo znać, że abo natenczas opił się, abo oszalał, gdyż wyraźne rozkazanie moje mając, aby puścił i oddał to, co trzymali przedtym, powinien był tak uczynić i starość tego ojca Makowicza tak acceptować, jako należało przystojnie w domu moim, nie tak zelżywemi słowy, jako pisze do jego mości xiędza episkopa Lwowskiego, na mnie się żaląc; lubo daleka moja correspondentia, dość mi rozkazać, a wasza powinność czynić to, co rozkażą, mam bydź prędko wolą w tamtych krajach; jeżeli bym sam nie był, zeszlę takowego, co dishonoru tego ojca Makowicza zemści się, jeżeli by tak właśnie bydź miało, ale i wy zgańcie mu to serio i przykażcie, aby przeprosił, jeżeli nie chce odpowiadać. Powtóre rozkazuję, aby to puścić, co trzymali ci ojcowie, tak, jakom pierwiej pisał i rozkazał. Zatym, panie Boże daj w dobrym zdrowiu obaczyć: będąc wam zawsze życzliwy wszego dobra, życzliwy Lipski, s. s. m. p. W Krakowie dnia dwudziestego siódmego Aprilis, tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtorego. А инътитуляція на томъ листе тыми словами писана: panu Samborzeckiemu, podstarościemu Łabuńskiemu i gubernatorowi natenczas, do pilnego oddania. Который-же то листъ, за поданемъ и прозбою звышъ менованное особы, а за принятемъ моимъ, урядовымъ, до книгъ кгродскихъ, овруцкихъ есть уписанъ.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, № 3210, г. 1681—1682; листъ 369.

XXX

Письмо Сандецкаго старосты, Яна Липскаго, къ эконому села Барашовъ, Шуминскому, содержащее въ себѣ выговоръ за оскорбленія, нанесенныя послѣднимъ монаху Кіевскаго Святоникольскаго монастыря, Маковичу. 1682. Апрѣля 28.

Року тисеча шестьсотъ восемдесятъ второго, месяца Іюня перъвого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замъку его королевское милости Овъруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левъковъскимъ, наместникомъ кгродскимъ подстароства Овруцкого, и книгами нинешними, кгродскими, овруцъкими personaliter ad acta stanowszy wielebny w Bogu ojciec Theodozy Zahorowski, zakonnik monasteraPustynnego Nikolskiego Kijowskiego, imieniem w Bogu przewielebnego jegomości ojca Warłaama Jasińskiego, yhumena, i wszystkiej braci zakonnej tegoż pomienionego manastera, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam list, od wielmożnego jegomości pana Lipskiego, starosty sądeckiego, do pana Szumińskiego, podstarościego Baraszowskiego, w rzeczy, w tym liście, niżej inserowanym, dostatecznie wyrażonej, pisany, o czym ten list szyrzej w sobie opisuje; którego podawszy, prosił, aby na urzędzie przyjęty i w xięgi niniejsze wpisany był. Ja tedy, urząd, do xiąg przyjmując, czytałem, i tymi słowy jest pisany: Panie Szumiński! Nie rozumiem tego o was, abyście sobie tak płocho i złośliwie postąpić mieli, żebyście, mając wyraźną wolą moją przez pisanie, abyście puścili tę wioskę, do Baraszów należącą, ojcom monastera Kijowskiego, którą przedtym trzymali, a wy, miasto tego nie respectując i na moje pisanie, i na stare lata ojca Makowicza, ważyliście się porwać nie tylko słowy, ale i do kijów na niego, pisanie moje o ziemię rzuciwszy. Jeżeli by tak było, musieliście abo się opić, abo oszaleć, wiedzciesz o tym, że ja, kiedy rozkazuję, to rozkazuję prawdziwie, nie tak, jako ojciec Makowicz rozumie i do jegomości xiędza episkopa Lwowskiego pisze o mnie, a to dla waszego głupiego i płochego postępku; jeżeli by to tak miało bydź, pewnie wam to zganiono będzie, i te kije (którycheście na

tego starca wołali), na was się obrucą, bo by to była wielka wasza odwaga pozwolić sobie tak siła; jako tego nie rozumiem o was; czekając w tym justificatiej, tak rozkazuję, abyście, za oddaniem tej kartki, według mego rozkazania sprawili się i puścili im to, co przedtym trzymali, i oddali zaraz do dalszej łaski naszej; a jeżeliście sobie pozwolili w mowie przeciwko ojcu temu, życzyłbym go przeprosić, bo za przyjazdem moim, abo tego kogo tam zeszlę, w wielkim musielibyście bydź kłopocie, bo duchowieństwo wszędzie swoją wielką mieć powinno obserwacią; wiedzcie o tym, że wam to należycie zganiono będzie, jeśliby tak bydź miało. To tedy rozkazawszy i oznajmiwszy, panu Bogu was oddawam. J. Lipski, starosta Sądecki, manu propria. W Krakowie, dnia dwudziestego siodmego Aprilis, tysiąc sześćset ośmdziesiąt wtórego roku. Который-же то листъ, за поданемъ и прозбою звышъ менованное особы подаваючое, а за принятемъ моимъ, урадовымъ, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, овъруцъкихъ естъ уписаный.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, № 3210, г. 1681—1682; листъ 370.

XXXI

Привилегія, выданная Овруцкому монастырю королемъ Іоанномъ III на право безпошлиннаго провоза соли изъ карпатскаго Подгорія. 1682 Сентября 9.

Року тисеча шестьсотъ восемъдесятъ третего, месяца Октобра двадцатъ шостого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости Овъруцькомъ, передомною, Ремияномъ Суриномъ, писаромъ земъскимъ киевскимъ, подъстаростимъ кгродъскимъ овъруцъкимъ, и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими, personaliter stanowszy w Bogu wielebny ojciec Pankratij Nahaczowski, zakonnik i namieśnik archimandriej Owruckiej, imieniem wysoce w Bogu przewielebnego, jegomości

ojca Sylwestra Twarowskiego, archimandrity Owruckiego, extract, z xiąg grodzkich, żydaczowskich wydany, przywieleju, od jego królewskiej mości na rzecz, w tym przywileju mianowicie wyrażoną, temuż wysoce w Bogu przewielebnemu ojcu archimandrycie owruckiemu dany i służący, o czym ten przywilej szyrzej w sobie opisuje, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam, prosząc, aby był przyjęty i do xiąg wpisany, którego ja, urząd, przyjmując, czytałem i temi słowy jest pisany: Actum in castro Żydaczoviensi, feria sexta ante festum Sanctorum Omnium proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo. Officium praesens, castrense, capitaneale, Żydaczoviense litteras universales infrascriptas super liberam ductionem salis, a sacra regia majestate monasterio Owrucensi ritus graeci benigniter datas et collatas, manu ejusdem serenissimi propria subscriptas, ac sigillo minoris cancellariae regni communitas, atque per modum oblatum officio praesenti porrectas, suscepit actisque suis inscribi permisit, de tenore verborum sequenti: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Podlaski, Inflantski, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Oznajmujemy niniejszym listem naszym wszem wobec i każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Ponieważ jest u nas ta władza ratować nędznych, zwłaszcza na służbę Bogu i na święty żywot oddawających się, przeto, gdy nam przełożono imieniem wielebnego Sylwestra Twarowskiego, archimandryty Owruckiego, ihumena Liszniańskiego i całego monasteru i archimandriej Owruckiej, że dobra tej archimandriej, które dosyć szczupłe z funduszu były, przez wojny i incursye nieprzyjacielskie w niwecz spustoszone są, a zatym zakonnicy słusznego wyżywienia nie mają, oraz i suplikowano, abyśmy ten monastyr wolnością jaką wwożenia soli z Podgórza w tamte kraje, alias liberi commercii, bez myt prywatnych pozwoleniem udarować, wspomódz i dźwignąć raczyli, My, do tej supliki łaskawie się skłoniwszy, pozwolić umyśliliśmy; jakoż pozwalamy terazniejszym przywilejem naszym pomienionemu archimandricie i całemu monasterowi Owruckiemu, aby im wolno było sól z Podgórza do Owrucza i w dalsze kraje bez wszelkich myt prywatnych, jako to: grobelnego, mostowego, brukowego i innych przechodnych, jakimkolwiek imieniem nazwanych exactiej, prowadzić i rozwozić, a ztamtąd nazad pożywienia i prowiantów do monastera Liszniańskiego w Podgórze przywozić. Co do wiadomości wszystkim, komu to wiedzieć należy, osobliwie starostom, dzierżawcom naszym i wszystkim, prawo na wybieranie myta mającym, donosząc, mieć chcemy i rozkazujemy, aby zakonników monasteru Owruckiego

przy tym przywileju zachowali i wolno ich, z solą jadących i z prowiantem powracających, wszędzie przepuszczali, dla łaski naszej. Na co, dla lepszej wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia IX miesiąca Września, roku Pańskiego MDCLXXXII, panowania naszego IX. Jan król, do dalszej naszej woli. Locus sigilli minoris cancellariae regni. Post inductionem vero, originale memorato offerenti est restitutum, de quo restituto officium praesens quietatur. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Żydaczoviensibus extraditum. Correxit Maskiewicz. У того привилею печатъ кгродъская Жидачевской естъ притисненая. Который-же то екъстрактъ того привилею, за поданемъ звышъмененой особы подаваючого, а за принятемъ моимъ, урядовымъ, до книгъ нинешнихъ естъ уписанъ.

Книги гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1683—1684, № 3211; листъ 322 на оборотѣ.

XXXII

Универсалъ короля Іоанна III къ дворянамъ воеводствъ: Кіевскаго, Брацлавскаго и Черниговскаго, предписывающій имъ не безпокоить Сильвестра Тваровскаго въ управленіи Овруцкою архимандріею и принадлежащими ей имѣніями и не поддерживать притязаній на туже архимандрію бѣжавшаго въ Кіевъ Иннокентія Монастырскаго. 1682. Сентября 9.

Року тисеча шестъсотъ восемъдесятъ третего, месяца Октебра двадцатъ шостого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замъку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Ремияномъ Суриномъ, писаромъ земъскимъ Киевъскимъ, подъстаростимъ кгродскимъ овъруцъкимъ, и книгами нинешними, кгродъскими, овъруцъкими, personaliter stanowszy w Bogu wielebny ojciec Pankratij Nahaczowski, zakonnik i namieśnik

archimandryej Owruckiej, imieniem wysoce w Bogu przewielebnego jegomości ojca Sylwestra Twarowskiego, archimandrity Owruckiego, extrakt uniwersału, od jego królewskiej mości, do ichmościów panów obywatelów województw: Kijowskiego, Bracławskiego i Czernihowskiego pisanego, z xiąg grodzkich żydaczewskich wydany, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał, o czym ten extrakt szyrzej rzecz swoją w sobie opisuje, którego podawszy, prosił, aby był przyjęty i w xięgi pomienione wpisany. Ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przyjmując, czytałem i temi słowy jest pisany: Actum in castro Żydaczoviensi, feria sexta ante festum Sanctorum Omnium proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo. Officium praesens, castrense, capitaneale, Żydaczoviense litteras universales infrascriptas, a sacra regia majestate ad incolas palatinatuum infrascriptorum sub vadio introcontento scripta, perillustri et admodum reverendo Sylvestro Twarowski benigniter datas et collatas, manu ejusdem serenissimi regis subscriptas, ac sigillo minoris cancellariae regni communitas, atque per generosum Joannem Bylina ad acticandum per modum oblatam officio praesenti porrectas, suscepit actisque suis inscribi permisit, de tenore verborum, qui sequitur, ejusmodi: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Wszem wobec i każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy, a zwłaszcza wielmożnym urodzonym senatorom, dignitarzom, urzędnikom, starostom i dzierżawcom naszym, i wszystkim obywatelom województw: Kijowskiego, Bracławskiego i Czernihowskiego, uprzejmie i wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Wielmożni, urodzeni, uprzejmie nam mili! Jako wszystkie benefitia duchowne, romani i graeci ritus, wielkie i małe, w państwach i dobrach naszych królewskich ad jus patronatus nostrum należą, tak, kiedy archimandria Owrucka, za postąpieniem wielebnego Theophana Krechowieckiego, archimandrity tamejszego, na archimandrią Słucką, wakowała,—onę, jako dispozitiej naszej podległą, wielebnemu Sylwestrowi Twarowskiemu, człowiekowi pobożnemu i nauczonemu, na przeszłym sejmie conferowaliśmy; a że niektórzy obywatele religiej ruskiej, nie będąc temuż wielebnemu Twarowskiemu, archimandricio Owruckiemu, przyjaznemi, onego w possessiej spokojnej tejże archimandriej turbują, w rząd jego nad zakonnikami i wszystkiemi jurisdictiej jego podległemi wdawają się, prowentów z dóbr archimandrickich brać mu zabraniają, i na zdrowie jego pochwałki czynią, i niejakiego Innocentego Ma-

nastyrskiego, zakonika, dla otrzymanych na sobie condemnat do Kijowa pod cudzą protectią zbiegłego, na tę archimandrią owrucką privata autoritate promowują, i na nię mocą i gwałtem wprowadzić go zamyślają, co jest contra jura majestatis, przeciwko powadze i zwierzchności naszej królewskiej et contra securitatem publicam. Chcąc My tedy pomienionemu wielebnemu archimandricie Owruckiemu bezpieczeństwo prowidować i tak jego w prawie i possessiej utwierdzić, jako też i prawa nasze asserere, onego w protectią naszą wzieliśmy; po uprzejmości zaś i wierności waszmościów pilno żądamy i mieć po nich chcemy, abyście uprzejmości i wierności wasze pomienionego wielebnego Twarowskiego, archimandrytę Owruckiego od wszelkich gwałtów i violentiej praesentami bronili i zaszczycali, sprawiedliwość mu nieodwłoczną z każdego czynili, i władzą urzędów swoich wszystkim adwersarzom jego—aby się do rządów jego i prowentów archimandrickich nie interesowali, żadnej mu przeszkody, violentiej i pochwałek na zdrowie jego nie czynili—zakazali, którym i my terazniejszym uniwersałem naszym surowo zakazujemy; dla łaski naszej et sub vadio pięciudziesiąt tysięcy złotych polskich na każdego, który by się temu uniwersałowi naszemu sprzeciwił i pomienionemu wielebnemu archimandrycie owruckiemu jaką violentią sam przez się, abo subordinowane osoby, czynić ważył. Na co, dla większej wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Jaworowie, dnia IX miesiąca Września, roku Pańskiego MDCLXXXII, panowania naszego IX. Jan król. Stanisław Szczuka, podczaszy Wiski, jego królewskiej mości sekretarz, manu propria. Locus sigilli minoris cancellariae regni. Post inductionem vero, originale memorato offerenti est restitutum, de quo restituto officium praesens quietatur. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Żydaczoviensibus extraditum. Correxit Maskiewicz. У того екъстракту печать кгродская жидачевская есть притиснена. Который же то екъстрактъ универсалу его королевской милости, за поданемъ и прозъбою звышъмененой особы, а за принятіемъ моимъ, урядовымъ, до книгъ нинешъныхъ, кгродскихъ, овъруцъкихъ есть уписанъ.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1683—1864, № 3211; листъ 321.

XXXIII.

Письмо Іоанна III къ Кіево Печерскому архимандриту, Иннокентію Гизелю, заключающее въ себѣ предложеніе возвратить церковную утварь и серебро, отправленное Гизелю для храненія бывшимъ овруцкимъ архимандритомъ, Өеофаномъ Креховецкимъ, а также требованіе, чтобы Гизель принудилъ Иннокентія Монастырскаго, поставленнаго Креховецкимъ овруцкимъ архимандритомъ и потомъ бѣжавшаго въ Кіевъ, возвратить увезенное имъ имущество и документы Овруцкаго монастыря 1682. Сентября. 9.

Року тисеча шестьсотъ восемъдесятъ третего; месяца Октебра двадъцатъ шостого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замъку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Ремияномъ Суриномъ, писаремъ земъскимъ Киевскимъ, подъстаростимъ кгродъскимъ овъруцъкимъ и книгами нинешънеми, кгродъскими, овъруцъкими, personaliter stanowszy w Bogu wielebny ojciec Pankracy Nahaczowski, zakonnik i namieśnik archimandriej Owruckiej, imieniem wysoce w Bogu przewielebnego jegomości ojca Sylwestra Twarowskiego, archimandrity owruckiego, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam list jego królewskiej mości, wysoce w Bogu przewielebnemu jegomości ojcu Innocentemu Gizielowi, archimandricie Pieczarskiemu, służący na rzecz, w tym liście mianowicie wyrażoną, a z xiąg grodzkich Żydaczewskich extractem wydany, o czym ten list szerzej w sobie opisuje, którego podawszy, prosił, aby był przyjęty i w xięgi niniejsze wpisany; ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przyjmując, czytałem i temi jest słowy pisany: Actum in castro Zydaczoviensi, feria sexta ante festum Sanctorum omnium proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo. Officium praesens, castrense, capitaneale, Zydaczoviense litteras infrascriptas, a serenissimo rege ad perillustrem et admodum reverendum patrem Innocentium Giziel, archimandritam Pieczarensem scriptas, manu ejusdem serenissimi regis subscriptas et sigillo minoris cancellariae regni obsignitas, per generosum Ioannem Bylina per modum oblatam ad acticandum porrectas, suscepit actisque suis inscribi

permisit, de tenore verborum qui sequitur ejusmodi: Ian trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Wielebnemu Innocentemu Gizielowi archimandrycie Pieczarskiemu, wiernie nam miłemu, łaskę naszą królewską. Wielebny, wiernie nam miły! Po postąpieniu wielebnego Theophana Krechowieckiego, archimandryty przędtym owruckiego, na archimadrią Słucką, conferowaliśmy archimandrią Owrucką wielebnemu Sylwestrowi Twarowskiemu, tak jako do nas collacia onej należała: więc że tenże Krechowiecki srebra cerkiewne i apparata archimandriej Owruckiej przez nabożnego Athanazego Buzkiego, namieśnika swego, w deposit wierności twej zasłał, jako tego są dowody, a Innocentego Manasterskiego, zakonnika jednego zbiegłego, do tej archimandriej nullo jure wprowadził, który, nim wielebnemu Twarowskiemu prawnie one w possessią swoję odebrać przyszło, zboża, bydła, miody i inne monasterskie rzeczy jedne poprzedawał, a drugie do Kijowa poprowadził, fundusze archimandriej tej i wszystkie prawa zabrał, i tam, w Kijowie, zbiegszy, zostaje, tytuł jeszcze tej archimandriej nulliter sobie uzurpując; zaczym mieć to po wierności twojej chcemy, aby wierność twoja nietylko srebra i apparaty archimardriej Owruckiej, w depozycie wierności twojej zostające, ale też fundusze i prawa, przez Manastyrskiego zabrane, pomienionemu wielebnemu archimandrycie owruckiemu przywrócił, z Manastyrskiego, mając nad nim pro jure zwierzchności swojej jurisdictią, nieodwłoczną sprawiedliwość uczynił, rzeczy zawiezione—powracać, potracone—nagrodzić rozkazał, czyniąc to dla łaski naszei i dla sprawiedliwości świętej. Dan w Jaworowie, dnia IX miesiąca Września, roku Pańskiego MDCLXXXII, panowania naszego IX roku. Jan król. Stanisław Szczuka, jego królewskiej mości sekretarz. Locus sigilli minoris cancellariae regni. Post inductionem vero, originale memorato offerenti est restitutum, de quo sibi restituto officium praesens quietavit. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Zydaczoviensibus extraditum; correxit Maskiewicz. У того екстракту печать кгродская жидачовская есть притисненая. Который же то екстрактъ, за поданемъ и прозбою звышъменепой особы, а за принятiемъ моимъ, урядовымъ, до книгъ нинешнихъ есть уписанъ.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1683—1684, № 3211; листъ 320.

XXXIV

Жялоба монаха Кіевскаго Пустынно-Николаевскаго монастыря, Варнавы Маковича, на жену Сондецкаго старосты, Екатерину Липскую, о томъ, что ея слуги, дворяне Русецкій и Шуминскій, ворвались въ село Зубковичи, принадлежащее Пустынно-Николаевскому монастырю, выгнали изъ него Маковича, нанесши ему сильные побои, и заграбили монастырское имущество, деньги и документы 1682. Октября 30.

Року тисеча шестъсотъ восемъдесятъ второго, месяца Октобра тридъцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замъку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левъковъскимъ, наместникомъ кгродскимъ подъстароства Овъруцъкого, и книгами нинешними, кгродскими, Овруцъкими, stanowszy personaliter wielebny ojciec Warnawa Makowicz, zakonnik monastera świętego Mikołaja Pustynnego Kijowskiego, swoim i przewielebnego w Bogu jegomości ojca Warłaama Jasińskiego, yhumena, i wszystkich ojców i braci zakonnej tegoż monastera imieniem, przeciwko wielmożnej jejmości paniej Katharzynie Sapieżance, pierwszego małżeństwa Lubomirskiej, wtórego Janowej Lipskiej, starościnej Sądeckiej, possessorce dóbr miasteczka Baraszów, cum attinentiis, w województwie Kijowskim a powiecie Żytomirskim leżących, tudzież przeciwko dziedzicom tychże dóbr, wielmożnym ichmościom panom: Józephowi, Jerzemu i Michałowi, synom, i córce—Lubomirskim, jako rozkazującym, a zaś przeciwko urodzonym ichmościom panom: Rusieckiemu, ekonomowi dóbr, Szumińskiemu, staroście Baraszowskiemu, sługom pomienionej jejmości paniej Lipskiej, starościnej Sądeckiej, tak i innej czeladzi, bojarom, strzelcom i poddanym, jakó wolę i rozkazanie niżej opisane panów swoich niesłusznie wypełniających, których imion i przezwisk salvam sobie specificationem w pozwie zachowują, solenniter świadczył i protestował się, w ten sposób i o to: iż jejmość pani Lipska, nie mając dosyć i nie przestając na dob-

rach i fortunach swoich pańskich, z łaski Najwyższego dość przestronnych, upatrzywszy dobra cerkiewne, z dawnych lat do monastera świętego Mikołaja Pustynnego Kijowskiego należące, wioskę, Zubkowicze nazwane, in vicinitate dzierżawy swojej włości Boraszowskiej leżące, uwiodłszy się znać chciwością pomienionej wioski, świętemu Mikołajowi nadanej, umyśliwszy ją ubogim zakonnikom wydrzeć i do klucza swego Baraszowskiego przyłączyć, a nie mając żadnego pretextu, tak do samej wsi, jako i do possessorów należytych onej, zakonników Nikolskich Kijowskich, licentiose, per vim, armata manu, używszy na to potentiej swojej pańskiej, którejby mieli ich mość na obronę ubogich, a nie na oppressią używać, woli i zawziętości swojej niesłusznej dosyć uczynili przez wysz pomienionych sług swoich: pana Rusieckiego, i pana Szumińskiego, starostę Baraszowskiego, którzy, pełniąc wolę i rozkazanîe jejmości pani swojej i innych dziedziców miasteczka Baraszów cum attinentiis, dnia dwudziestego miesiąca Octobra, w roku niniejszym, na akcie mianowanym, przywiodłszy z sobą człowieka ze trzydzieści różnych ludzi, tak swych służałych, jako też bojarów, i strzelców, i chłopów z włości z różnym orężem: z rusznicami, samopałami, bandoletami, oszczepami i kosturami, niespodziewanie, sposobem nieprzyjacielskim na wieś i dworek Zubkowski napadłszy, zastali protestanta, staruszka, którego bez żadnego respectu ani na sędziwość jego, ani na stan zakonniczy słowami nieuczściwemi ofuknąwszy, bez żadnej dania przyczyny, poczęli wypędzać i wypychać precz z izby, i z dworku i ze wsi; a gdy protestans temeritati onych dziwował się i nie chciał dosyć czynić, pytając się przyczyny takowego beżprawia i gwałtownego najazdu,—oni, nic nie odpowiadając na skromne pytanie protestanta, tylko wolę jejmości paniej swojej i innych declarując, protestanta, za brodę porwawszy, gwałtownie z izby wywlekli, i dalej ze dworu pchając, i habit na nim poszarpali, pięściami po bokach i w kark tłukli, za wrota zaś ze dworu wypchnąwszy, kańczukami po szyi i przez łeb bili, i tak precz od wszystkiego, cokolwiek było we dworku z legumin i gospodarstwa, odbili i odpędzili, nawet i od szkatuły, w której fastykułów kilka, munimentów, spraw różnych monasterskich, bardzo potrzebnych, do trybunału Lubelskiego nagotowanych, i pieniędzy talary dwieście monety dobrej, białej było; co wszystko najezdcy in vim praedae et spolii zabrali, i na pożytek swój obrócili; a dobra monasterskie na imię jejmości paniej swojej i innych panów swoich z należytej possessiej starodawnej, czerneckiej wyżej opisanym gwałtownym sposobem wydarłszy, do klucza Baraszowskiego, dzierżawy panów swoich,

nullo jure przyłączyli; którym takowym swoim najazdem monaster świętego Mikołaja Pustynnego Kijowskiego do szkód niemałych (których sobie protestantes na półtora tysiąca, dóbr samych w to nie inkludując, być mienią) przywiedli i przyprawili; a sami obżałowani, tak rozkazujący, jako i rozkazanie niesłuszne pełniący, w winy prawne—tak ratione najazdu i expulsiej zakonników z dóbr własnych cerkiewnych, osoby duchownej zakonnej bicia i contemptowania, szkatuły z prawami zabrania,-w prawie opisane, popadli; o co wszystko terazniejszy comparens starszego swego i bracią zakonną jure acturus ofiarując, iterum iterumque inquantumby tego potrzeba ukazywała. A na dowód terazniejszej żałoby swojej stawił woźnego generała województwa Kijowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego i Czernihowskiego, szlachetnego Jana Iwanickiego, który, w moc prawdziwej relaciej swojej, jaśnie, ustnie, dobrowolnie zeznał, iż on, mając przy sobie stronę szlachtę: panów Jana Zawadzkiego i Stefana Paszyńskiego, użyty od terazniejszego protestanta, dnia dwudziestego szóstego miesiąca Octobra, roku wyżej na akcie mianowanego, był w drugiej części wioski Zubkowicz, która jest in posessione protestantów, tam zastawszy modernum comparentem, widział na nim habit zakonny podarty i razów sinych, krwią nabiegłych, kańczukami bitych po plecach i koło szyje, dziesiątek, i garść włosów z brody, które mienił sobie być wyrwane i razy pozadawane od najezdców: sług, bojar i poddanych jejmości paniej Lipskiej, starościnej Sądeckiej, przy expulsiej z drugiej części Zubkowicz; tamże słyszał uskarżającego się o zginienie szkatuły z sprawami i z dwiema sty talarów dobrej monety; co iż widział i słyszał, o tym tę swoje prawdziwą relacię zeznał, i prosili obadwa, tak protestans—aby jego protestacia, jako i woźny—aby jego relacia do xiąg przyjęte i zapisane byli, co otrzymali. Warnawa Makowicz.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, № 3210, годъ 1681—1682; листъ 449.

XXXV

Жалоба отъ имени дворянина Станислава Цетнера на дворянина Станислава Бржескаго о томъ, что послѣдній отправилъ отрядъ вооруженныхъ слугъ въ заѣздъ на имѣнія Цетнера: Каргашинъ и Квасову. Посланные ограбили и сожгли корчму и мытный дворъ, захватили въ плѣнъ слугъ Цетнера, и потомъ, на обратномъ пути, расположились на ночлегъ въ церкви въ селѣ Квасовой, чуть было не сожгли, и на слѣдующій день ограбивъ и опустошивъ ее, отправились къ своимъ господамъ въ Бышевъ. 1683. Іюня 4.

Року тисеча шестъсотъ восемъдесятъ третего, месяца Іюня четвертого дня.

Но уряде кгродъскомъ, въ замъку его королевъской милости Овъруцъкомъ, передомною, Теодоромъ Левковскимъ, наместъникомъ кгродъскимъ подъстаростъва Овъруцъкого и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими stanowszy personaliter urodzony pan Andrzéj Hański, sługa wielmożnego jegomości pana Stanisława z Czertwic Czetnera, chorążego Cernihowskiego, Tembarskiego etc. starosty, półkownika wojsk jego królewskiej mości, imieniem tegoż jegomości pana swego, świadczył i soleniter protestował się przeciwko urodzym ichmościom panom: Stanisławowi-Ianowi Brzeskiemu i jejmości paniej małżonce jegomości, o której imieniu natenczas jeszcze wiedzieć nie mógł, jednak za wyrażoną mieć chce, possessorom dóbr Byszowa, o to: iż ichmość pomienieni panowie Brzescy, małżonkowie, niewiedzieć zkąd i o co zawziowszy jakowąś niechęć przeciwko pomienionemu jegomości panu protestantis, w roku przeszłym, tysiąc sześćset ośmdziesiątym wtórym, dnia czternastego Julii, mocno, gwałtownie, z strzelbą i inszym orężem sług, czeladź i poddanych swoich z miasteczka Byszowa, mianowiecie panów: Stanisława Postupalskiego, Murawskiego, Wierzbowskiego, Andrzeja Psekała, Michajła Ihnateka, Niczypora, Andrzeja, Jacka, Butka, Kostia i Feska Manichmenków, Fedora Zieniewicza, Daniła Sawenka, Niczypora Jnducznegoi innych wielu poddanych z gromady Byszowskiej, o przezwiskach ich sobie lepiej, wiadomych, których było sześćdziesiąt i więcej, na własny grunt i dobra

dziedziczne, w spokojnej antiquitus do Karhaszyna i Kwasowej possessiej przysłuchające i przynależące, nasłali, którzy nasłáni z własnego rozkazania ichmościów panów Brzeskich, pomienionych małżonków, roku i dniá wyżej położonego karczmę i inne kleci, tak dla gości, z rożnemi towarami przejeżdżających, jako dla rezidentiej osób, na mycie tam ordinowanych, i dla rożnego schowania wybudowanego, obskoczywszy, tamże zastawszy Andrzeja, poddanego Rożowskiego, dla strzeżenia myta tam będącego, jako i sługę jegomości, urodzonego pana Stephana Lewickiego, który natenczas dla wiadomości—co by się za pożytek pański tam znajdować miał—onych pojmali, powiązali, pieniądze, przy pomienionym mytniku będące, zwłaszcza złotych siedmset sześćdziesiąt w dobrej monecie, soli husek półtora tysiąca i legumina wszystkie, których było różnych na złotych trzydzieści, pozabierali, karczmę i wszystek ten budynek, który kosztował złotych trzysta, spalili i w popiół obrócili, a ten uczynek zbroiwszy, jeszcze się tym nie kontentując, do miasteczka Kwasowej, tak z temi zabranemi rzeczoma, jako i z więźniami mianowanymi, najechali, gdzie w cerkwi i około cerkwi sobie uczyniwszy nocleg, ognie kładli przykładem nieprzyjacielskim, gdzie za ochroną Bozką, zaledwie cerkiew sam budynek wycalał, z której, nocleg odprawiwszy, cokolwiek po nieprzyjacielu w cerkwi wycalało, mianowicie: okna, w ołów oprawne, których było sześć, tarcic półtory kopy, od dwojga drzwi zawiasy, pooddzierawszy, zaczym w cerkwi szkód na złotych sto pięćdziesiąt uczynili i z tym wszystkim do miasteczka Byszowa, do ichmościów panów Brzeskich, małżonków, pojechali i ichmościom pooddawali; co wszystko ichmoście odebrawszy, na swój pożytek obrócili, a mianowane osoby, kazawszy ich pokować w kajdany, do więzienia nielitościwego wrzucić i tam przez niedziel cztyry onych wartować kazali, chcąc sobie nienależycie tak ten pomieniony gościniec, jako i wszystkie te mianowane grunty Karhaszyńskie i Kwasowskie, do Byszowa odjąć i przywłaszczyć. O co wszystko pomieniony protestans, imieniem pomienionego jegomości pana chorążego, pana swego, iterum atque iterum protestowawszy się, a zostawiwszy salvam meliorationem tej protestatiej, albo inszej obszerniejszej, inquantumby tego potrzeba była, uczynienie, prosił, aby ta terazniejsza protestatia jego była przyjęta i do xiąg zapisana, co otrzymał, Andrzej Hański.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1683—1684, № 3211; листъ 152.

XXXVI

Дипломъ, выданный королемъ Іоанномъ III епископу Львовскому, Іосифу Шумлянскому, на званіе Кіево-Печерскаго архимандрита. 1684. Февраля 6.

Року тысеча шестсотъ осемдесятъ осмого, месеця сенътабря трпдцятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Казимеромъ Поецкимъ, наместникомъ кгродськимъ енералу подвоеводства Киевского, и кныгами нинешними, кгродськими, киевскими personaliter stanowszy urodzony jego mość pan Samuel Szumlański, cześnik podolski, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, kiiowskich podał per oblatam: extract z xiąg grodzkich lwowskich z correctą i pieczęcią, z wpisaniem w niem przywileju od jego królewskiej mości na archymandrją Pieczarską Kijowską iaśnie przewielebnemu w panu Bogu jego mości Jozephowi Szumlańskiemu, episkopowi Lwowskiemu, wydany, którego tenor sequitur talis: Actum in castro inferiori Leopoliensi, feria sexta post festum nativitatis beatissimae virginis Mariae proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo. Ad officium et acta presentia, castrensia, capitanealia, leopoliensia personaliter veniens generosus Joannes Mokrzycki, obtulit officio presenti et ad acticandum porrexit privilegium infrascriptum super archimandriam Pieczersiensem Kijowiae, perillustri et reverendissimo Jozepho Szumlański, episcopo ritus graeci Leopoliensi, a sacra regia majestate benigniter collatum, manibus sacrae regiae majestatis et magnifici Stanislai Szczuka, secretarii sacrae regiae majestatis, subscriptum, et sigillo minoris cancellariae regni communitum, tenoris ejusmodi: Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudski, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Smoleński Siewierski y Czerniehowski. Oznajmuiemy niniejszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu wiedzieć należy. Pełne pochwały y osobliwemi przys-

ługami znamienite wielebnego w Bogu Jozepha Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego ritus graeci zasługi, kture nam y całey rzeczypospolitej tak wiele razy w różnych, tak publicznych, jako y prywatnych na każdą requisitią nasze wyświadczał occasiach, tego po nas wyciągają, żebyśmy go wszelakiemi naszemi w podających się occasiach contentowali łaski pańskiey dowodami. I dla tego gdy się teraz do zawdzięczenia onych pewna podała occazia, przez kturą w nieustaiących do tychże usług przeciwko nam możemy utwierdzić i ugruntować przedsięwzięciu, umyśliliśmy mu, nim się doskonalsza do ukontentowania (poda occasia), archimandryą Pieczarską Kijowską, po śmierci wielebnego Innocentego Gizela, archymandryty kijowskiego Pieczarskiego, wacującą, y do dispositiej naszej przypadłą, dać y conferować; jakoż ze wszystkiemi dobrami, wsiami y innemi, do niej zdawna należącemi fundaciami, dochodami y przynależnościami, tak w koronie jako y wielkim xięstwie Litewskim, przez różnych panów y xiążąt tey archymandryey antiquitus nadanemi, y constitutiami szczęśliwey koronatiej naszey aprobowanemi, tudziesz z rządem y staraniem tak doczesnym, jako y duchownym daiemy y conferuiemy niniejszym listem naszym do ostatniego życia jego kresu, obiecując to naszym y nayjaśniejszych następców naszych imieniem, iż od spokoynego tych dóbr, do pomienioney archymandryey należących, trzymania y używania nie oddalimy, ani komu inszemu oddalić nie dopuścimy, ale go przy wszystkich powinnościach, według fundaciey, zachowamy. Co nayjaśnicjsi sucessorowie nasi uczynią. Na co, dla lepszey wiary, ręką się własną podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowskim zamku, dnia szostego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiącznego sześćsetnego ośmdziesiątego czwartego, panowania naszego dziewiątego roku. Jan król. Locus sigilli minoris cancelariae regni. Stanisław Sczuka, podczaszy wiski, jego królewskiey mości sekretarz. Post cujus ingrossationem originale exemplar idem offerens recepit et de recepto officium presens quietavit. Ex actis castrensibus, capitanealibus, leopoliensibus extraditum. У того екъстракту, пры печатехъ притисненныхъ, подписъ корекгы в тые слова: Correxi Korendowicz. Которое то перенесеные екъстракту вышъуписанного, за поданемъ вышъ менованое особы, а за моимъ урядовымъ прынятемъ, до книгъ нынешныхъ есть записано.

Книг. Кіевс. гродс. запис. и поточ. г. 1686—1688, № 3; л. 154.

Примѣчаніе: Тотъ-же дипломъ внесенъ въ книгу гродс. овруцкую, запис. и поточ. 1683—1684 г. № 3211; на листѣ 531. 10

XXXVII

Письмо Львовскаго, Галицкаго и Каменецподольскаго уніятскаго епископа, Іосифа Шумлянскаго, къ дворянамъ Овруцкаго повѣта, заключающее въ себѣ прозьбу о томъ, чтобы помѣщики принудили приходскихъ священниковъ, живущихъ въ ихъ селахъ, признать надъ собою эпископскую власть Шумлянскаго. 1684. Декабря 29.

Року тисеча шестъсотъ восемъдесятъ пятого, месяца Марца двадцать второго.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости, Овъруцъкомъ, передомною, Томашомъ Барановъскимъ, на той часъ наместникомъ кгродъскимъ подъстароства Овъруцъкого и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими personaliter stanowszy wielebny ojciec Sylwester Strojnowski, namiestnik monastyra Tryhorskiego, nomine jaśnie przewielebnego jego mości ojca Józefa Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, Halickiego i Kamieńca Podolskiego, administratora, metropoliej Kijowskiej i episkopiej Łuckiej, archimandryty Pieczarskiego, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, zjechawszy do (tutecznego) miasta jego królewskiej mości, Owrucza, per oblatam podał list od wyż rzeczonego jegomości ojca episkopa Lwowskiego, generaliter do wszystkich ichmościów panów obywatelów wojewodztwa Kijowskiego a powiatu Owruckiego pisany w rzeczy i sprawie w tymże liście niżej inserowanym wyrażonej, którego podając, prosił, aby dla wpisania do xiąg grodzkich owruckich przyjęty był; a tak ja, urząd, na afektatią podawającego, ten list, pieczęcią na wierzchu przy intitulaciej czerwonym hiszpańskim woskiem zwierzchu przyciśniony, czytałem, który tymi słowy jest pisany: Wielmożni szlachetnie urodzeni wielce mości panowie i bracia! Lubo by się godziło do każdego z waszmościów moich miłościwych panów zosobna, przy nizkim ukłonie moim, pisma moje ordinować, tylko absentia moja, a bar-

dziej distantia locorum w tamtych krajach, tak mię niewiadomego czyni, że nie wiem komu by i jako podług godności i urzędów waszmościów, moich miłościwych panów w tytułach honor dać. W czym naprzód uprosiwszy waszmościów, moich miłościwych panów, veniam, wysłanego odemnie wielebnego ojca Józefa Bołońskiego, ihumena Kołodziażeńskiego, namieśnika generalnego mego, rekomenduję waszmościów moich miłościwych panów łasce i życzliwej, w czym by potrzeba była, zalecam protectiej; albowiem kiedy mię od tegoż latora praesentium dochodzą relatie, że duchowieństwo tamejsze, uti non habentes pastorem, przez tak długi czas sede vacante metropolitana, często natenczas pasterzowi wzbraniają się, częścią, zasłaniając się protectiami świeckiemi, częścią też swoją bardziej wolą rządząc się; muszę i ja nie do kogo innego, tylko do waszmościów moich panów recurrere, prosząc w tym o subsidią wysłanemu memu i takową pomoc, przez którą by nieposłuszeństwo każdemu zganione było, a ojciec namieśnik mój na każdym miejscu liberam mógł mieć in spiritualibus jurisdictionem uznaną; in eo passu łaskę każdemu z waszmościów moich miłościwych panów obliguję się zasługiwać, do której się zaleciwszy, jestem waszmościów moich miłościwych panów życzliwym bratem i sługą powolnym. Józef Szumlański. We Lwowie, die dwudziestego dziewiątego Decembris, tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego. Na tym liście intitulatia tymi jest pisana słowy: Wielmożnym ichmosciom panom dignitarzom i urzędnikom ziemskim, mnie wielce mościwym panom i braciej, ichmościom panom obywatelom ziemianom, w trakcie poleskim, w województwie Kijowskim, moim miłościwym panom znajdującym się, pilno, pilno, pllno, etc. Któryże to list, za podaniem wielebnego ojca Sylwestra Strojnowskiego, namiesnika monastera Tryhorskiego, a za przyjęciem moim, urzędowym, do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich jest wpisany.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1685, № 3212; листъ 26.

XXXVIII

Грамота короля Іоанна III, подтверждающая контрактъ, по которому Львовскій уніятскій митрополитъ, Іосифъ Шумлянскій, предоставляетъ дворянину, Лукѣ Завяличу-Мочульскому въ арендное пользованіе имѣнія, принадлежащія Кіевской митрополія и Кіево - Печерской Лаврѣ. 1686. Апрѣля 20.

Roku tysiacza szescsot wosiemdesiat szostoho, miesiaca Auhusta odynadcatoho dnia.

Na uradie hrodzkom, w miestie jeho korolewskoj myłosti Owruczom, peredomnoju, Kazimirom Pojeckim, namiestnikom khrodskim generału wojewodztwa Kijewskoho, i knyhami nyniszmimi, khrodskimi kijewskimi, comparens personaliter urodzony pan Szlamowicz, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, kijowskich podał per oblatam confirmacyą kontraktu arendownego o dobra, do metropoliej i archymandriej Kijowskiej należące, między jaśnie przewielebnym w Panu Bogu jegomością ojcem Józefem Szumlańskim, episkopem Lwowskim, administratorem metropolii Kijowskiej, archymandrytą Pieczarskim, z jednej, a urodzonym jegomością panem Łukaszem Zawialicz-Moczulskim, rotmistrzem chorągwi huzarskiej, z drugiej strony, uczynionego, od jego królewskiej mości z podpisem ręki własnej, tudzież i sekretarskiej, z pieczęcią koronną większej kancellarii wydany, o czym ta konfirmacya, niżej inserowana, szerzej w sobie obmawia; a tak ja, urząd, na affektacyą podawającego, tę konfirmacyę ad acta przyjmując, czytałem i temi jest inserowana słowy: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Kijowski Wołyński, Podolski, Inflandski, Smoleński i Czernihowski. Oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec i każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy, iż gdy nam przełożony jest imieniem wielebnego Józefa Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, administratora metropolii Kijowskiej, archymandryty Pieczarskiego, oraz urodzonego jegomości pana Łukasza Zawia-

licz-Moczulskiego, rotmistrza chorągwi huzarskiej, że między nimi stanął pewny kontrakt arędowny na lat trzy o dobra pewne, do archimandryi i metropolii należące, w tymże kontrakcie, pod datą w Warszawie, dnia szesnastego miesiąca Marca, w roku terazniejszym zawartym, opisane, suplikowano nam zatym, imieniem tychże kontrahentów, abyśmy kontrakt tenże, maioris firmitatis causa, powagą naszą królewską zatwierdzili; przeto my, do słuszności onych prośby łaskawie się skłoniwszy, tenże kontrakt postanowiony potwierdzić umyśliliśmy, jakoże tym listem naszym, prout juris est, we wszystkich punktach, kondycyach potwierdzamy i wzmacniamy, oraz pomienionego urodzonego Moczulskiego przy possessyej dobr, juxta nexum contractus, do lat trzech expiratiej zostawujemy, prawo nasze, rzeczy pospolitej i kościoła katolickiego wcale także zachowane i nienaruszone mieć chcę; na co, dla lepszej wiary, przy podpisie ręki naszei, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego LDCLXXXVI, panowania naszego XI. U tojej konfirmacii, pry peczati koronnoj bolszoj kancellaryi, podpis ruk jeho korolewskoj myłost i sekretarskoj tymi słowy: Jan król, Wojceich Chróściński, jego królewskiej mości sekretarz. Kotorajaż to konfirmacia, za podaniem i proźboju wysz mianowanoj osoby, a za pryniatijem moim uriadowym do knyh ninieszních jest wpisana.

Книга гродская, Кіевская и Житомирская, индуктовая, записовая и поточная, № 315, годъ 1581—1737; листъ 55.

XXXIX

Грамота короля Іоанна III, жалующая дворянину Стефану Крыницкому села: Молочки, Рудку и Подгонне, принадлежавшія кіевскому Михайловскому монастырю. 1686. Марта 30.

Року тысеча шестьсотъ осмъдесятъ девятого, месеця Іюля девятого дня.

На уряде кгродъскомъ, в замку его королевской мылосты Овъруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродсъкимъ подстароства Овъруцкого и книгами нинешъними, кгродсъкими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jegomość pan Stephan Krynicki, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam extract z xiąg głównych, trybunalskich, koronnych, lubelskich autentyczny, z podpisem ręki jegomości pana sędziego ziemskiego lubelskiego, z wpisaniem w nim przywileju najaśniejszego króla jego mości, na dobra niżej mianowane, pomienionemu jego mości panu Krynickiemu dany y miłościwie cenferowany, szerzej w sobie obmawiający, którego extractu tenor sequitur talis: Actum Lublini, in judiciis ordinariis generalibus tribunalis regni, feria sexta post dominicam canductus Paschae proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo. Judicium presens, ordinarium, generale tribunalis regni Lublinense, ad personalem generosi Stephani Krynicki suo coram judicio judicialiter factam comparitionem et privilegii infrascripti, a sacra regia majestate benigniter collati, manu sacrae regiae majestatis propria subscripti et sigillati, oblationem, hoc idem privilegium ad bona infrascripta eidem offerenti pertinens, ad acta judicii sui suscepit, idemque de eo qui sequitur, tenore. Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki Xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflantski y innych. Oznajmuiemy tym listem, przywilejem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Jest to proprium każdej Monarszej zasługi bene meritorum de republica civium justitia distributiva premiare; merentur tedy y urodzonego Stephana Krynickiego heroica facinora, pro conservatione całej rzczypospolytej wyświadczone, eum u nas respectum et munificentiam nost am regiam,

abyśmy je w terazniejszej prozbie jego realiter wyświadczyli, a zatym zawzięte onegoż do dalszych, naszych i rzeczypospolitej usług, wzbudzali studia, przeto umyśliliśmy mu na ten czas, nim się amplior do ukontentowania meritorum jego poda campus, wsi: Mołoczki z Rudką y Podhonne nazwane, w województwie Kijowskiem, w powiecie Owruckim z tej strony rzeki Irpieni w liniey państwa naszego ex vi pactorum, z Moskwą conventorum, będące; quondam do monastyra Michałowskiego kijowskiego należące, a teraz do disposiciej naszej przypadłe, ani possessioni wielebnego Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, podległe, per commutationem za wieś jego ziemską dziedziczną, Krynice, in partes Moschoviticas odeszłą, która protunc w possessią czerncom monasteru Michajłowskiego dostała się, jure haereditario dać y conferować; jakoż y niniejszym listem, przywilejem naszym, onemu samemu y successorom jego, de jure należącym, dajemy y conferujemy. Ma tedy y wolen będzie pomieniony urodzony Stephan Krynicki cum suis successoribus wzwysz mianowane wsi: Mołoczki z Rudką y Podhonne nazwane, z poddanemi y z ich powinnościami, gruntami oranemi i nieoranemi, lasami, borami, gaiami, sianożęciami, stawami, młynami, jeziorami, rzekami y ze wszystkiemi in genere et specie przynal eżytościami y przległościami, nic z przerzeczonych dóbr nie wyjmuiąc ani wyłączając, ale tak, jako się one zdawna, ante et post hostilitatem, w swych granicach, miedzach y obchodziech miały y dotąd in suo esse zostają, na się obiąszy; spokojnie trzymać y używać y wszelakich ztamtąd sobie pożytków wiecznemi czasy wynajdować y przymnażać, nic nam do skarbu naszego ztamtąd nie pełniąc powinności, tylko jako z dóbr ziemskich, wieczystych—służbą ziemskę wojenną, zarówno z drugiemi województwa Kijowskiego obywatelami, odprawując y podatkom, publica lege albo privato tegoż województwa laudo uchwalonym, dosyć czyniąc. Na co, dla lepszej wiary, ręką sie własną podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć kazaliśmy. Dan w Grodnie, dnia trzydziestego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt osmego, panowannia naszego czternastego roku. Urodzonemu Krinickiemu wieś Mołoczki cum attinentiis w województwie Kijoskim, na odmianę wsi jego dziedzicznej Krynice, do Kijowa odeszłej. Jerzy Towiański, podstolį wiłkomirski, jego królewskiej mości sekretarz. Locus sigilli minoris cancellariae regni. Jan, Król. Inscribi ac ingrossari mandavit. Originale vero superius inserti privilegii eidem suprascripto generoso Krynicki, offerenti, est extraditum. De qno recepto et sibi extradito cancellariam presentibus quietat. Correxit Ługowski. У того extraktu, при печаты прытисненой

подъписъ руки тымы словы: Franciscus Stoiński, judex terrestris Lublinensis. Которы-же то extrakt, за поданемъ перъ облятамъ выше мепованое особы подаваючое, а за моимъ, урядовымъ, прынятемъ, до книгъ нинешънихъ, кгродскихъ, овруцъкихъ естъ ингросованый.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1688-1689, № 3214. Листъ 600.

XL

Жалованная грамота короля Іоанна III дворянину Станиславу-Казимиру Ковалевскому на села: Зубковичи, Остапы, Литки и Радогощу, принадлежавшія кіевскому Пустынно-Николаевскому монастырю. 1688. Іюня 28.

Року тисеча шестсотъ осмдесятъ осмого, месяца Іюля двадцатъ семого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милосты Овруцкомъ, передомною, Марциномъ Суриномъ, на тотъ часъ намесникомъ кгродскимъ подстароства Овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzony jego mość pan Samuel Wyszkowski, nomine urodzonego jego mości pana Stanisława Kazimierza Kowalewskiego, łowczego kijowskiego, dla wpisania do xiąg grodzkich, owruckich podał per oblatam przywiley iego krolewskiej mości z pieczęcią koronną, wysz pomienionemu jego mości panu łowczemu kijowskiemu na wsi: Zubkowicze, Ostapy, Litki y Radohoszczę conferowany, jako ten przywilej wszystką rzecz w sobie opiewa, którego podawaiący prosił, aby przyięty y do xiąg niniejszych wpisany był; a tak ja, urząd, ad

ługami znamienite wielebnego w Bogu Jozepha Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego ritus graeci zasługi, kture nam y całey rzeczypospolitej tak wiele razy w różnych, tak publicznych, jako y prywatnych na każdą requisitią nasze wyświadczał occasiach, tego po nas wyciągają, żebyśmy go wszelakiemi naszemi w podających się occasiach contentowali łaski pańskiey dowodami. I dla tego gdy się teraz do zawdzięczenia onych pewna podała occazia, przez kturą w nieustaiących do tychże usług przeciwko nam możemy utwierdzić i ugruntować przedsięwzięciu, umyśliliśmy mu, nim się doskonalsza do ukontentowania (poda occasia), archimandryą Pieczarską Kijowską, po śmierci wielebnego Innocentego Gizela, archymandryty kijowskiego Pieczarskiego, wacującą, y do dispositiej naszej przypadłą, dać y conferować; jakoż ze wszystkiemi dobrami, wsiami y innemi, do niej zdawna należącemi fundaciami, dochodami y przynależnościami, tak w koronie jako y wielkim xięstwie Litewskim, przez różnych panów y xiążąt tey archymandryey antiquitus nadanemi, y constitutiami szczęśliwey koronatiej naszey aprobowanemi, tudziesz z rządem y staraniem tak doczesnym, jako y duchownym daiemy y conferuiemy niniejszym listem naszym do ostatniego życia jego kresu, obiecując to naszym y nayjaśniejszych następców naszych imieniem, iż od spokoynego tych dóbr, do pomienioney archymandryey należących, trzymania y używania nie oddalimy, ani komu inszemu oddalić nie dopuścimy, ale go przy wszystkich powinnościach, według fundaciey, zachowamy. Co nayjaśniejsi sucessorowie nasi uczynią. Na co, dla lepszey wiary, ręką się własną podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowskim zamku, dnia szostego miesiąca Lutego, roku Pańskiego tysiącznego sześćsetnego ośmdziesiątego czwartego, panowania naszego dziewiątego roku. Jan król. Locus sigilli minoris cancelariae regni. Stanisław Sczuka, podczaszy wiski, jego królewskiey mości sekretarz. Post cujus ingrossationem originale exemplar idem offerens recepit et de recepto officium presens quietavit. Ex actis castrensibus, capitanealibus, leopoliensibus extraditum. У того екъстракту, пры печатехъ притисненныхъ, подписъ коректы в тые слова: Correxi Korendowicz. Которое то перенесеные екъстракту вышъуписанного, за поданемъ вышъ менованое особы, а за моимъ, урядовымъ прынятемъ, до книгъ нынешныхъ естъ записано.

Книг. Кiевс. гродс. запис. и поточ. г. 1686—1688, № 3; л. 154.

Примѣчанiе: Тотъ-же дипломъ внесенъ въ книгу гродс. овруцкую, запис. и поточ. 1683—1684 г. № 3211; на листѣ 531.

XXXVII

Письмо Львовскаго, Галицкаго и Каменецподольскаго униатскаго епископа, Іосифа Шумлянскаго, къ дворянамъ Овруцкаго повѣта, заключающее въ себѣ прозьбу о томъ, чтобы помѣщики принудили приходскихъ священниковъ, живущихъ въ ихъ селахъ, признать надъ собою епископскую власть Шумлянскаго. 1684. Декабря 29.

Року тисеча шестъсотъ восемъдесятъ пятого, месяца Марца двадцать второго.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости, Овъруцькомъ, передомною, Томашомъ Барановъскимъ, на той часъ наместникомъ кгродъскимъ подъстароства Овъруцъкого и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими personaliter stanowszy wielebny ojciec Sylwester Strojnowski, namiestnik monastyra Tryhorskiego, nomine jaśnie przewielebnego jego mości ojca Józefa Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, Halickiego i Kamieńca Podolskiego, administratora, metropoliej Kijowskiej i episkopiej Łuckiej, archimandryty Pieczarskiego, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, zjechawszy do (tutecznego) miasta jego królewskiej mości, Owrucza, per oblatam podał list od wyż rzeczonego jegomości ojca episkopa Lwowskiego, generaliter do wszystkich ichmościów panów obywatelów województwa Kijowskiego a powiatu Owruckiego pisany w rzeczy i sprawie w tymże liście niżej inserowanym wyrażonej, którego podając, prosił, aby dla wpisania do xiąg grodzkich owruckich przyjęty był; a tak ja, urząd, na afektatią podawającego, ten list, pieczęcią na wierzchu przy intitulaciej czerwonym hiszpańskim woskiem zwierzchu przyciśniony, czytałem, który tymi słowy jest pisany: Wielmożni szlachetnie urodzeni wielce mości panowie i bracia! Lubo by się godziło do każdego z waszmościów moich miłościwych panów zosobna, przy nizkim ukłonie moim, pisma moje ordinować, tylko absentia moja, a bar-

dziej distantia locorum w tamtych krajach, tak mię niewiadomego czyni, że nie wiem komu by i jako podług godności i urzędów waszmościów, moich miłościwych panów w tytułach honor dać. W czym naprzód uprosiwszy waszmościów, moich miłościwych panów, veniam, wysłanego odemnie wielebnego ojca Józefa Bołońskiego, ihumena Kołodziażeńskiego, namieśnika generalnego mego, rekomenduję waszmościów moich miłościwych panów łasce i życzliwej, w czym by potrzeba była, zalecam protectiej; albowiem kiedy mię od tegoż latora praesentium dochodzą relatie, że duchowieństwo tamejsze, uti non habentes pastorem, przez tak długi czas sede vacante metropolitana, często natenczas pasterzowi wzbraniają się, częścią, zasłaniając się protectiami świeckiemi, częścią też swoją bardziej wolą rządząc się; muszę i ja nie do kogo innego, tylko do waszmościów moich panów recurrere, prosząc w tym o subsidią wysłanemu memu i takową pomoc, przez którą by nieposłuszeństwo każdemu zganione było, a ojciec namieśnik mój na każdym miejscu liberam mógł mieć in spiritualibus jurisdictionem uznaną; in eo passu łaskę każdemu z waszmościów moich miłościwych panów obliguję się zasługiwać, do której się zaleciwszy, jestem waszmościów moich miłościwych panów życzliwym bratem i sługą powolnym. Józef Szumlański. We Lwowie, die dwudziestego dziewiątego Decembris, tysiąc sześćset ośmdziesiąt czwartego. Na tym liście intitulatia tymi jest pisana słowy: Wielmożnym ichmosciom panom dignitarzom i urzędnikom ziemskim, mnie wielce mościwym panom i braciej, ichmościom panom obywatelom ziemianom, w trakcie poleskim, w wojewodztwie Kijowskim, moim miłościwym panom znajdującym się, pilno, pilno, pllno, etc. Któryże to list, za podaniem wielebnego ojca Sylwestra Strojnowskiego, namiesnika monastera Tryhorskiego, a za przyjęciem moim, urzędowym, do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich jest wpisany.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1685, № 3212; листъ 26.

XXXVIII

Грамота короля Іоанна III, подтверждающая контрактъ, по которому Львовскій уніятскій митрополитъ, Іосифъ Шумлянскій, предоставляетъ дворянину, Лукѣ Завяличу-Мочульскому въ арендное пользованіе имѣнія, принадлежащія Кіевской митрополія и Кіево-Печерской Лаврѣ. 1686. Апрѣля 20.

Roku tysiacza szescsot wosiemdesiat szostoho, miesiaca Auhusta odynadcatoho dnia.

Na uradie hrodzkom, w miestie jeho korolewskoj myłosti Owruczom, peredomnoju, Kazimirom Pojeckim, namiestnikom khrodskim generału wojewodztwa Kijewskoho, i knyhami nyniszními, khrodskimi kijewskimi, comparens personaliter urodzony pan Szlamowicz, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, kijowskich podał per oblatam confirmacyą kontraktu arendownego o dobra, do metropoliej i archymandriej Kijowskiej należące, między jaśnie przewielebnym w Panu Bogu jegomością ojcem Józefem Szumlańskim, episkopem Lwowskim, administratorem metropolii Kijowskiej, archymandrytą Pieczarskim, z jednej, a urodzonym jegomością panem Łukaszem Zawialicz-Moczulskim, rotmistrzem chorągwi huzarskiej, z drugiej strony, uczynionego, od jego królewskiej mości z podpisem ręki własnej, tudzież i sekretarskiej, z pieczęcią koronną większej kancellarii wydany, o czym ta konfirmacya, niżej inserowana, szerzej w sobie obmawia; a tak ja, urząd, na affektacyą podawającego, tę konfirmacyę ad acta przyjmując, czytałem i temi jest inserowana słowy: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Kijowski Wołyński, Podolski, Inflandski, Smoleński i Czernihowski. Oznajmujemy tym listem naszym wszem wobec i każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy, iż gdy nam przełożony jest imieniem wielebnego Józefa Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, administratora metropolii Kijowskiej, archymandryty Pieczarskiego, oraz urodzonego jegomości pana Łukasza Zawia-

licz-Moczulskiego, rotmistrza chorągwi huzarskiej, że między nimi stanął pewny kontrakt arędowny na lat trzy o dobra pewne, do archimandryi i metropolii należące, w tymże kontrakcie, pod datą w Warszawie, dnia szesnastego miesiąca Marca, w roku terazniejszym zawartym, opisane, suplikowano nam zatym, imieniem tychże kontrahentów, abyśmy kontrakt tenże, maioris firmitatis causa, powagą naszą królewską zatwierdzili; przeto my, do słuszności onych prośby łaskawie się skłoniwszy, tenże kontrakt postanowiony potwierdzić umyślilišmy, jakoże tym listem naszym, prout juris est, we wszystkich punktach, kondycyach potwierdzamy i wzmacniamy, oraz pomienionego urodzonego Moczulskiego przy possessyej dobr, juxta nexum contractus, do lat trzech expiratiej zostawujemy, prawo nasze, rzeczy pospolitej i kościoła katolickiego wcale także zachowane i nienaruszone mieć chcę; na co, dla lepszej wiary, przy podpisie ręki naszei, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XX miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego LDCLXXXVI, panowania naszego XI. U tojej konfirmacii, pry peczati koronnoj bolszoj kancellaryi, podpis ruk jeho korolewskoj myłost i sekretarskoj tymi słowy: Jan król, Wojceich Chróściński, jego królewskiej mości sekretarz. Kotorajaż to konfirmacia, za podaniem i proźboju wysz mianowanoj osoby, a za pryniatijem moim uriadowym do knyh ninieszních jest wpisana.

Книга гродская, Кіевская и Житомирская, индуктовая, записовая и поточная, № 315, годъ 1581—1737; листъ 55.

XXXIX

Грамота короля Іоанна III, жалующая дворянину Стефану Крыницкому села: Молочки, Рудку и Подгонне, принадлежавшія кіевскому Михайловскому монастырю. 1686. Марта 30.

Року тысеча шестьсотъ осмъдесятъ девятого, месеця Іюля девятого дня.

На уряде кгродъскомъ, в замку его королевской мылосты Овъруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместникомъ кгродсъкимъ подстароства Овъруцкого и книгами нинешъними, кгродсъкими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jegomość pan Stephan Krynicki, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich podał per oblatam extract z xiąg głównych, trybunalskich, koronnych, lubelskich autentyczny, z podpisem ręki jegomości pana sędziego ziemskiego lubelskiego, z wpisaniem w nim przywileju najaśniejszego króla jego mości, na dobra niżej mianowane, pomienionemu jego mości panu Krynickiemu dany y miłościwie cenferowany, szerzej w sobie obmawiający, którego extractu tenor sequitur talis: Actum Lublini, in judiciis ordinariis generalibus tribunalis regni, feria sexta post dominicam canductus Paschae proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo. Judicium presens, ordinarium, generale tribunalis regni Lublinense, ad personalem generosi Stephani Krynicki suo coram judicio judicialiter factam comparitionem et privilegii infrascripti, a sacra regia majestate benigniter collati, manu sacrae regiae majestatis propria subscripti et sigillati, oblationem, hoc idem privilegium ad bona infrascripta eidem offerenti pertinens, ad acta judicii sui suscepit, idemque de eo qui sequitur, tenore. Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki Xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflantski y innych. Oznajmuiemy tym listem, przywilejem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Jest to proprium każdej Monarszej zasługi bene meritorum de republica civium justitia distributiva premiare; merentur tedy y urodzonego Stephana Krynickiego heroica facinora, pro conservatione całej rzczypospolytej wyświadczone, eum u nas respectum et munificentiam nost am regiam,

abyśmy je w terazniejszej prozbie jego realiter wyświadczyli, a zatym zawzięte onegoż do dalszych, naszych i rzeczypospolitej usług, wzbudzali studia, przeto umyśliliśmy mu na ten czas, nim się amplior do ukontentowania meritorum jego poda campus, wsi: Mołoczki z Rudką y Podhonne nazwane, w województwie Kijowskiem, w powiecie Owruckim z tej strony rzeki Irpieni w liniey państwa naszego ex vi pactorum, z Moskwą conventorum, będące; quondam do monastyra Michałowskiego kijowskiego należące, a teraz do disposiciej naszej przypadłe, ani possessioni wielebnego Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, podległe, per commutationem za wieś jego ziemską dziedziczną, Krynice, in partes Moschoviticas odeszłą, która protunc w possessią czerncom monasteru Michajłowskiego dostała się, jure haereditario dać y conferować; jakoż y niniejszym listem, przywilejem naszym, onemu samemu y successorom jego, de jure należącym, dajemy y conferujemy. Ma tedy y wolen będzie pomieniony urodzony Stephan Krynicki cum suis successoribus wzwysz mianowane wsi: Mołoczki z Rudką y Podhonne nazwane, z poddanemi y z ich powinnościami, gruntami oranemi i nieoranemi, lasami, borami, gaiami, sianożęciami, stawami, młynami, jeziorami, rzekami y ze wszystkiemi in genere et specie przynależytościami y przległościami, nic z przerzeczonych dóbr nie wyjmuiąc ani wyłączając, ale tak, jako się one zdawna, ante et post hostilitatem, w swych granicach, miedzach y obchodziech miały y dotąd in suo esse zostają, na się obiąszy; spokojnie trzymać y używać y wszelakich ztamtąd sobie pożytków wiecznemi czasy wynajdować y przymnażać, nic nam do skarbu naszego ztamtąd nie pełniąc powinności, tylko jako z dóbr ziemskich, wieczystych—służbą ziemskę, wojenną, zarówno z drugiemi wojewodstwa Kijowskiego obywatelami, odprawując y podatkom, publica lege albo privato tegoż wojewodstwa laudo uchwalonym, dosyć czyniąc. Na co, dla lepszej wiary, ręką sie własną podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć kazaliśmy. Dan w Grodnie, dnia trzydziestego miesiąca Marca, roku Pańskiego tysiąc sześćset ośmdziesiąt osmego, panowannia naszego czternastego roku. Urodzonemu Krinickiemu wieś Mołoczki cum attinentiis w wojewodstwie Kijoskim, na odmianę wsi jego dziedzicznej Krynice, do Kijowa odeszłej. Jerzy Towiański, podstolį wiłkomirski, jego królewskiej mości sekretarz. Locus sigilli minoris cancellariae regni. Jan, Król. Inscribi ac ingrossari mandavit. Originale vero superius inserti privilegii eidem suprascripto generoso Krynicki, offerenti, est extraditum. De quo recepto et sibi extradito cancellariam presentibus quietat. Correxit Ługowski. У того extraktu, при печаты прытисненой

подъпись руки тымы словы: Franciscus Stoiński, judex terrcstris Lublinensis. Которы-же то extrakt, за поданемъ перъ облятамъ выше менованое особы подаваючое, а за моимъ, урядовымъ, прынятемъ, до книгъ нинешънихъ, кгродскихъ, овруцъкихъ естъ ингросованый.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1688-1689, № *3214. Листъ 600.*

XL

Жалованная грамота короля Іоанна III дворянину Станиславу-Казимиру Ковалевскому на села: Зубковичи, Остапы, Литки и Радогощу, принадлежавшія кіевскому Пустынно-Николаевскому монастырю. 1688. Іюня 28.

Року тисеча шестсотъ осмдесятъ осмого, месяца Іюля двадцать семого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милосты Овруцкомъ, передомною, Марциномъ Суриномъ, на тотъ часъ наместникомъ кгродскимъ подстароства Овруцкого и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими personaliter stanowszy urodzony jego mość pan Samuel Wyszkowski, nomine urodzonego jego mości pana Stanisława Kazimierza Kowalewskiego, łowczego kijowskiego, dla wpisania do xiąg grodzkich, owruckich podał per oblatam przywiley iego krolewskiej mości z pieczęcią koronną, wysz pomienionemu jego mości panu łowczemu kijowskiemu na wsi: Zubkowicze, Ostapy, Litki y Radohoszczę conferowany, jako ten przywilej wszystką rzecz w sobie opiewa, którego podawaiący prosił, aby przyięty y do xiąg niniejszych wpisany był; a tak ja, urząd, ad

affectationem podawającego ten przywiley, dla wpisania do xiąg przyimując, czytałem, który temi jest pisany słowy: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowecki, Żmudzki, Inflantski, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski y Czernihowski. Oznajmuiemy tym listem, przywilejem naszym, wszem wobec y każdemu zosobna, komu wiedzieć należy: wiadomo dobrze mając znaczne qua toga qua sago zasługi w tej ojczyznie urodzonego Stanisława Kazimirza Kowalewskiego, łowczego kijowskiego, w różnych okazijach publicznych y wojennych wyświadczone, które chcąc aliqua munificentia praemiare, na ten czas, nim się pewniejsza do ukontentowania meritorum jego poda okazya, umyśliliśmy jemuż samemu, vigore pakt z Moskwą zawartych, do monasteru Świętego Mikoły Pustynnego należące, wsi: Zubkowicze, Ostapy, Litki y Radohoszcza nazwane, cum attinentiis, w woiewodztwie Kijowskim, a w powiecie Owruckim z tej strony rzeki Irpieni leżące et ad ulteriorem reipublicae dispositionem, salvis juribus ecclesiae Romanae, przypadaiące, dać y conferować. Jakoż niniejszym listem, przywileiem naszym, dotąd, poki inszey rzeczpospolita względem tych dóbr, jako duchownych, nie uczyni ordynacyey, temuż urodzonemu Stanisławowi Kazimierzowi Kowalewskiemu, łowczemu kijowskiemu, daiemy y conferuiemy; ma tedy y wolen będzie pomieniony urodzony Stanisław Kazimierz Kowalewski, łowczy kijowski, zwysz mianowane wsi z poddanemi y ich powinnościami, gruntami oranemi y nieoranemi, lasami, borami, gaiami, sianożęciami, młynami, jeziorami y ze wszystkiemi in genere et specie przynależnościami, nic z przerzeczonych dóbr nie wyjmuiąc, ani wyłączaiąc, ale tak, jako się zdawna ante et post hostilitatem w swych granicach, miedzach, obychodziech, do tegoż monastera ściągały, y dotąd in suo esse zostają, na się obiąwszy, spokojnie trzymać, używać y wszelakie stamtąd sobie pożytki wynaydować, nic nam do skarbu naszego ztamtąd nie płacąc y żadnych nie pełniąc powinności oprócz tych ciężarów, którym zdawna te dobra podległe były, salvis juribus ecclesiae Romanae et reipublicae; na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Wilanowie, dnia XXVIII miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCLXXXVIII, panowania naszego XV roku. Urodzonemu Stanisławowi Kazimierzowi Kowalewskiemu, łowczemu kijowskemu, wsi: Zubkowicze, Ostapy, Litki y Radohoszcza cum attinentiis, w wojewodstwie Kijowskim leżące, conferuntur: Xiądz Stanisław Boglewski, kanonik Włocławski, jego krolewskiey mości sekretarz, manu propria. У того привилею печать коронъная есть притиснена,

а подъписъ руки его королевскге милосты оными словы: Jan, król. Который-же то привилей, за поданъемъ и прозъбою вышъменованое особы подаваючое и за принятиемъ моимъ, урядовымъ, до книгъ нинешънихъ, кгродскихъ, овруцкихъ есть уписанъ.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1688—1689, № 3214; листъ 93.

XLI

Письмо Кіево-печерскаго архимандрита, Варлаама Ясинскаго, къ дворянину Самуилу Шумлянскому съ изъявленіемъ благодарности за пожертвованную Шумлянскимъ въ пользу Кіево-печерской Лавры медовую дань изъ села Грубежовки и съ присылкою ему вымѣтки о находящихся въ архивѣ Кіево-печерской Лавры документахъ, относящихся къ селу Росохи. 1688 Сентября 10.

Року тысеча шестсотъ осьмьдесятъ осмого, месеця Сепътевря трыдъцятого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ месте его королевской милости Овъручомъ, передо мною, Казимеромъ Поецъкимъ, наместныкомъ кгродъскимъ енералу воеводъства Киевъского и кныгами нынешъними кгродсъкими, киевскими personaliter stanowszy urodzony jego mość pan Samoel Sznmlańsky, cześnik podolski, dla wpisania bo xiąg ninieyszych, grodzkich, kijowskich podał per oblatam list od jaśnie przewielebnego jego mości oyca Barłaama Jasińskiego, archymandryty pieczarskiego kijowskiego z zapieczętowano w tymże liście connotatą praw, dispozitii, na dobra Ro-

sochy służących, do jego mości podawaiącego pisane, prosząc, aby były przyjęte y w xiegi ninieysze, grodskie, kijowskie wpisane; ad affectationem tedy offerentis ja, urząd, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodskich, kijowskich przyimując, czytałem, z ktorych pierwey list temi jest inserowany słowy: Mości panie cześniku podolski moj wielce mości panie. Lubo dla jnnych trudności nie przyszło mi do wa zmości, mego mości pana, jednak uwolniwszy (się od) zabawy listnej; tych kilka słów daïe waszmości, memu mości panu, propenziey moiej contestatią, przydając vota, aby Bóg naywyższy omni congerie votorum błogosławił waszmości wielmożnego pana ze wszystkim domowstwem od mieysca świętego, ktoremu że wielemożny móy mości pan z przychilności swoiej declaruiesz życzliwą przyjaźń, uniżenie dziękuie; sama naywyższa matka, jako haeredissa proprii putrimonij hojną odda z niebios affluentią. Co zaś waszmość móy mości pan, z wolj swoiey miodowey daniny ofjarować raczył mieyscu świętemu, z Hrubieżowki przychodzącey, wielce dziękuie; Bóg naywyższy nagrodzi, a ja, przy wszelkich, requizycjach waszeci mego mości pana, życzliwym na zawsze y sługą powolnym. Barłaam Jasiński, archimandryta pieczarski kijowski. W Pieczarsku. tysiąc sześćset ośmdzlesiąt osmego roku, decima septembris. A интитуляція того: листу, пры печати печаръское киевськое, теми словы: Memu wielce mości panu y dobrodziejowi, jegomości panu Samuelowj Szumlańskiemu, cześnikowi podolskiemu, memu mościwemu panu, należy А конънотация справъ и диспозицие, на Росохи служачыхъ, такъ ся въ собе маетъ: o Rosochach takowe w Pieczarsku munimenta znajduią się; list kniazia Alexandra Wołydymerowiecza, zeznawający, iż Ihnat nadał Zdyhoda monastyrowi Pieczarskiemu. Przywiley potwerżałny korola Zygmunta daniny Ihnatowoi, gdzie y obszerność Rosoch opisuie się, roku tysiąc pięćset trzydziestego szostego. List korola Zygmunta do wojewody kijowskiego w krzywdach Zdyhoda potomków, na imienie Rosoch nad rekoju Uszoju, tysiąc pięćset trzydziestego szostego. List zhody Dymytra Fedorowicza Jelca z archimandrytą, tysiąc pięćset siedmdziesiąt siódmego. List Mackiewicza, dworzanina królewskiego, hranicznyj i uwiazujuczyj Rosohy monasterowi Pieczarskiemu, tysiąc pięćset sześćdziesiąt pierwszego. O tesz Rosohy protestatia ojcu archimandricie pieczarskiemu, tysiąc pięćset sześćsetnego. Scrutinium od ojca archymandryty pieczarskiego przeciw Potockomu, wywedenoje tysiąc sześćset czterdziestego piątego, Junii szesnastego dnia. List zastawny Zdychoda Rosoch u stu kopach, roku tysiąc pięćset ośmdziesiąt siódmego. Sprawy o Rudnią i młyny, roskopanie groblj

W Rosochach z Jelcami. In verificationem tedy mianowanego listu y connotatiey, w tymże liście zapieczętowanej, prosił mnie, urzędu, o wydanie sobie juramentu rothy super veritatem onych, że są od mianowanego jegomości ojca archymandryty pieczarskiego kijowskiego przysłane, na którego affectatią ja, urząd, wydałem przysięgę w te słowa: ja, Samoel, przysięgam panu Bogu wszechmogącemu, w Trójcy Świętey jedynemu, na tym, iż ten list wysz inserowany, z connotatią praw y dispositii na dobra wieś Rosohy tu, w wojewodstwie Kijowskim, powiecie Owruckim leżące, służących, przezemnie samego, ani też subordenowane osoby, tudziesz sług, czeladź y prawne ludzie są uformowane, ale właśnie od jaśnie przewielebnego jego mości ojca Barłaama Jasińskiego, archymandryty pieczarskiego kijowskiego, do mnie przysłane, y do rąk moich oddane, tak mi panie Boże dopomoż y niewinna męka Christusa pana. Po wykonaniu którego juramentu, prosił mnie, urzędu, aby to wszystko actis presentibus było przyięte y zapisane, co y otrzymał.

Книга кіевская, гродская, записовая и поточная, годъ 1686—1688, № 3; листъ 155.

XLII

Жалоба приходского священника мѣстечка Веледникъ, Мартина Спичинскаго, на игумена Левковскаго монастыря, Арсенія Терпиловскаго, и на всѣхъ дворянъ Невмержыцкихъ о томъ, что они напали на истца, во время проѣзда его въ Люблинъ, въ селѣ Левковичахъ, расхитили деньги, документы и церковныя вещи, находившіяся въ его багажѣ и нанесли побои его женѣ. 1688. Октября 14.

Року тысеча шестьсотъ осмъдесятъ осьмого, месецдя октобра четырнадьцатого дня.

На уряде кгродськомъ, въ замку его королевскои милости Овъруцкомъ, передомною, Яномъ Якубовъськимъ, намесникомъ кгродськимъ подстароства Овъруцького, и книгами нинешьними,

кгродськими, Овруцькимй comparens personaliter wielebny w Bogu jegomość ociec Marcin Spiczyński, presbiter cerkwi Wieldnickiej, swoim y wielmożnego jegomości pana Franciszka na Potoku Potockiego, starosty owruckiego, sędziego deputata sądów głównych, trybunalskich, koronnych, Lubelskich z województwa Kijowskiego, także pani Oryny Marcinowej Spiczyńskiey, małżąki swey, przez niżey mianowane osoby zbitey y pokaliczoney, imieniem, quam primum acta praesentia adire potuit, tak zaraz na przeciwko urodzonym ich mościom panom: Hrehorowi Saczenkowi, Andrzejowi Sawenkowi, Stephanowi Romanenkowi, Janowi, Prokopowi, Jarmołowi, Alexandrowi, Aftanazemu, Łukianowi, Bochdanowi Sydorenkom y innym wielu Niewmyrzyckim, Pietrowi y Janowi, Fedorowi y innym Lewkowskim, do osób trzydziestu existentium, inwasorom, comprincipałom y dróg publicznych wiolatorom, także wielebnemu w Bogu jego mości ojcu Arseniemu Terpiłowskiemu, ihumenowi monasteru Lewkowskiego, rzeczy niżej mianowanych participującemu, y wszystkim ich mościom panom Niewmirzyckim, po imionach y przezwiskach samymże ichmościom lepiej wiadomym y świadomym, in ulteriori juris gradu specificowanym, którzy et hoc loco pro expressis ac specificatis censeri debent, solenniter et gravi cum quaerella świadczył, manifestował y protestował się w ten niżej opisany sposób y o to: iż, lubo leges publicae et constitutiones regni singulis personis, tam adeuntibus quavis judicia, specialiter tribunalitia, quam redeuntibus, aut in iisdem judiciis commanentibus, omnimodam praecustodierunt securitatem, aby żadna violentia, tam in personis, quam familia, bonis et fortunis etiam a nemine inferatur, przecie iednak wysz wyrażeni obwinieni, nic na to nie dbaiąc, śmieli y ważyli się, zniozszy się unanimiter z sobą, ze wszistkiego terazniejszego protestanta, z różnemi sprawami y munimentami do pomienionego wielmożnego jegomości pana starosty Owruckiego do Lublina (jadącego), wyzuć ubostwa; jakoż ipsa expresserunt veritate, kiedy anno praesenti, millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, die decima tertia octobris, iadącego protestantem, nil mali sperantem, przez wieś Lewkowicze z substantią swoją dla deponowania w bespieczniejszych krajach od nieprzyiaciela krzyża świętego y z rożnemi, jako się wyżey pomieniło, sprawami, munimentami, cerkiewnymi apparatami, gotowemi pieniędzmi, gospodą u jegomości pana Hrehorego Saczenka Niewmirzyckiego stanącego, gdzie dla niepogody protestans skrzynie y beczułkę z różnemi sprawami, apparatami do sieni, za pozwoleniem tegoż jegomości pana Niewmirzyckiego, zniosł był, y sam ku Wielednikom, dla zapomnianych niektórych rzeczy y

postanowienia na swoim miejscu do cerkwi Wielednickiej wikarego, rejterował się, niesłusznie y nienależycie aggrawowali, kiedy na gospode, absente protestante, z rożnym orężem z strzelbą ognistą, snać scitu et informatione pomienionego jegomości pana Niewmirzyckiego, napadszy, skrzynie y beczkę odbili, sprawy, pieniądze y inne rzeczy, niżej specificowane, in vim praedae et spolii, mianowicie: ewangelie, axamitem czerwonym pokrytą, z blachami srebrozłocistemi, valoris złotych sto dwadzieścia, kielich srebrny aszpurską robotą w grzywien ośm, valoris złotych dwieście, kadzielnice srebrną, valoris złotych trzysta, pas w łańcuch srebrny, valoris złotych dwieście, pereł uryańskich sznurów cztyry, koralów łotów ośm, valoris złotych cztyrysta, pierścieniów alias sygnetów z rubinami dwa szczyrozłotych, a ośm srebrnych z różnemi kamieniami, valoris złotych sto, ryzy bławatne y patrachel koloru niebieskiego, valoris złotych sto dwadzieścia, xięga, nazywaiąca się fundusz, valoris złotych dwadzieścia cztery, gotowych pieniędzy: talerów bitych ośmnaście, czerwonych złotych dwa, kilimów perskich sześć, valoris wszystkie złotych ośmdziesiąt, obrusów cerkiewnych y stołowych sześć, valoris złotych trzydzieści, płutna kramnego arszynów ośm, kosztujących złotych czterdzieści y innych niemało rzeczy ruchomych, których i pomnieć protestans nie może, vi et violenter zabrali i zagrabili i do szkód niemałych na półtrzecia tysiąca złotych przywiedli i przyprawili, małżonkę protestantis, przy tychże rzeczach, peremitką, alias zawojem za szyję dusili, twarz pokrwawili i razów sinich, spuchłych, krwią ociekłych, po rękach i plecach z pietnaście nazadawali, odpowiedzi dalsze, jeżeliby się swojej substanciej upominał protestans, na zdrowie czynili i hucusque non cessant; którym takowym niesłusznym, nieprawnym, a prawie nie chrześcjańskim postempkiem ichmość obwinieni prawo pospolite, securitatem publicam et tribunalitiam in persona judicis deputati et itinerariam violarunt, do szkód niemałych, wyżej specificowanych, causarunt i winy, w prawie pospolitym na takowych excessivos surowie opisane, na osoby swe za wzieli i zaciągneli. O co wszystko modernus comparens, tak siebie samego, jako i wielmożnego jego mości pana starosty owruckiego jure agere ofiarowawszy i zostawiwszy hujus protestationis seorsivam meliorationem, seu per citationes correctionem, tej terazniejszej actis praesentibus connotari prosił, co i otrzymał. Marcin Spiczyński, presbiter Wielednicki.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1688—1689; № 3214; листъ 420 на оборотѣ.

XLIII

Письмо дворянина Александра Рудницкаго, управляющаго имѣніями уніятскаго Львовскаго митрополита, къ дворянину Юрію Олекшичу, упрекающее послѣдняго въ захватѣ митрополичьихъ имѣній и угрожающее отраженіемъ его силою. 1692. Апрѣля 18.

Року тисеча шестъсотъ деветъдесятъ второго, месеца Апреля двадцатъ пятого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, намесъникомъ кгродъскимъ подъстароства Овъруцъкого и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими comparens personaliter urodzony jegomość pan Jerzy Olekszyc, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich list od jegomości pana Alexandra Rudnickiego, de data z Oblitek die decima octava Aprilis, millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo, do siebie, podawającego, ratione introcontentorum per oblatam podał, de tenore tali: Mości panie Olekszyc, mości panie i bracie! Barziej ja się dziwuję waszmości memu mości panu, że waszmość mój mości pan piszesz do mnie jakieś opaczne rzeczy, żebym miał z królem jegomością zaczynać wojnę, co niepodobna, gdybyśmy się i obadwa z waszmościem moim mości panem na to znieśli; takich nowin nie godzi się i spominać i starym ludziom, kiedy co niepodobnego; a że waszmość, mój mości pan, powiadasz, żeś waszmość prawnie sobie postąpił i zajechał dobra, odpowiadam na to, że niesłusznie; boś waszmość pan nie jest metropolitą kijowskim ani archimandrytą pieczarskim, a te dobra do tych urzędów należą; wiem i ja, że jest wiele takowych urzędów, co na nich powydawano kilkom osobom na jeden urząd przywileje, a przecie czyj przywilej pierwszy—to przy tym urząd zostaje. Otoż waszmość pan powiadasz, że jegomość ojciec episkop lwowski jest administratorem metropoliej Kijowskiej i archimandrytą pieczarskim, i jego przywilej—pierwszy na te dobra, i w jegomościnej possessiej zostawali, zostają i zostawać będą; i nie waż się waszmość pan do nich jechać i w nich zostawać, bo to dobra są jegomości ojca episkopa lwowskiego, dobrodzieja mego, a nie waszmości pana. Piszesz też waszmość, mój mości pan,

że ja najeżdżam i rabuję majętności waszmości mego pana; to się nigdy nie znajduje, i zawiedziesz się waszmość pan na tym, bo i nie wiem gdzie waszmość, mój mości pan mieszkasz i gdzie majętności waszmości mego pana; a te majętności, o które waszmość pan piszesz, są to jegomości ojca episkopa lwowskiego, jakom wyżej oznajmił; tedy, ktokolwiek będzie na nie najeżdżał, będę tak one bronił, jako mi się potściwemu godzi, szczęśliwy i waszmość pan, żeś do mnie zakazał chłopom dać znać; nie z zaciągiem kozackim, jako to waszmość pan powiadasz, że bunty wszczynam, ale się waszmość pan w tym mylisz, bom ja nie jest żadnym zdrajcą rzeczypospolitej, ale z ludźmi tymi którzy zawsze są gotowi na obronę dóbr cerkiewnych; też ja nie porabował poddanych waszmości pana, ale waszmość pan—poddanych jegomości pana dobrodzieja mego; rzeczy waszmości pana w żadnej waszmości pana majętności nie brałem, ale waszmość pan w ichmościnych pozabierał; pieniędzy waszmości pana nie brałem, bo ich podobno i nigdzie nie było, ponieważ waszmość pan powydzirał u poddanych jegomości dobrodzieja mego po kilka czechów na piwo i na gorzałkę, i więcej pokaże się tam, gdzie należało. A ponieważ waszmość pan był u jegomości ojca episkopa i powiedział waszmości panu, że z waszmością panem pójdzie prawnie,—wiedz waszmość pan o tym, że jegomość tego nie opuści, bo wydoła waszmości panu i prawem i lewem—jak waszmość pan zechcesz, za to żeś waszmość pan niesłuszmie poddanych jegomościnych podar. To oznajmiwszy waszmości panu, zostaję bratem i służyć za odsługę także gotow. Z Oblitek, dnia ośmnastego Aprilis, tysiąc dziewięćdziesiąt wtórego. U tego listu podpis ręki temi słowy: Alexander Rudnicki, Ktòrego intitulatia tak się w sobie ma: memu mości panu i bratu, mości panu Ierzemu Olekszycowi oddać należy. Ktòryże to list, za podaniem wyżmianowanej osoby podawającej, a za moim, urzędowym, przyjęciem, do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich jest wpisany.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1691—1692, № 3216; листъ 500 на оборотъ.

XLIV

Привилегія, выданная королемъ Іоанномъ III Климентію Домарадзкому на санъ Овруцкаго архимандрита. 1693. Декабря 9.

Року тисеча шестьсотъ деветьдесятъ четвертого, месеца Іюля деветнадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замъку его королевской милости Овърудъкомъ, передомною, Яномъ Песлякомъ, наместъникомъ на тотъ часъ подъстароства, реентомъ кгродъскимъ овъруцъкимъ, и книгами нинешъними, кгродскими, овъруцкими comparens personaliter wielebny w Bogu ociec Makary Krasowski, namieśnik archimandryej Owruckiej, ten przywilej, od jego królewskiej mości z pieczęcią większej kancellariej na archimandryą Owrucką cum attinentiis wysoce przewielebnemu w Bogu jegomości ojcu Klemensowi Domaradzkiemu benigniter dany i conferowany, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby actis ingrossaretur; a tak, ex munere officii mei, do pomienionych xiąg przyjmując, z początku aż do końca czytałem i temi jest inserowany słowy: Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflancki, Wołyński, Podolski, Podlaski, Kijowski, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Oznajmujemy wszem wobec i kóżdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iż my, respectując na zasługi urodzonego Klemensa Domaradzkiego, które nam, domowi naszemu i całej rzeczypospolitej z uszczerbkiem i niebezpieczeństwem zdrowia własnego, tudzież z uszczupleniem fortun i substantiej swojej wiernie zawsze i rzetelnie oświadczał i dotąd oświadczać nie przestawa, i owszem na każdą do dalszych usług naszych okazią gotowym się bydź i ochotnym pokazuje, umyśliliśmy mu na zawdzięczenie tej jego przeciwko nam wierności i życzliwości, zwłaszcza gdy z stanu i kondyciej świeckiej do duchownej się wokaciej i powołania przenosi, archimandrią Owrucką, w wojewodztwie Kijowskim, w powiecie Owruckim,

w dioecesiej zaś Kijowskiej leżącą, po śmierci wielebnego niegdy Twarowskiego, ostatniego tej archimandriej possessora, wakującą i do naszej dispozyciej przypadłą, dać i konferować; jakoż, secundum jus patronatus et collationem nostram regiam, ze wszystkiemi cerkwiami, ich duchownemi, tudzież dobrami ruchomemi i nieruchomemi, polami, lasami, łąkami, budynkami, stawami, rzekami, młynami, jeziorami, sadzawkami, sianożęciami, gruntami, karczmami, pasiekami, poddanymi, kmieciami, zagrodnikami, ich czynszami, daninami, robociznami, powinnościami i wszelkiemi do tej archimandriej zdawna przynależytościami, tudzież jurisdyctią duchowną, tak, jako ją wielebny niegdy Twarowski miał, trzymał i zażywał, onemuż dajemy i conferujemy aż do ostatniego życia jego kresu albo wyższej jakiej godności in statu suo dostąpienia. Co do wiadomości wszech wobec, komu to wiedzieć należy, osobliwie jednak wielebnego Józefa Szumlańskiego, episkopa ritus graeci lwowskiego, donosząc, mieć chcemy i rozkazujemy, aby mianowanego urodzonego Klemensa Domaradzkiego, za obleczeniem się w szaty duchowne religiej greckiej, odtąd za prawego archimandrytę Owruckiego znali i onemu miejsce, rząd i posłuszeństwo należyte tak sami wyrządzali, jako i inszym wyrządzać przykazali, dla łaski naszej. Na co się, dla lepszej wiary, własną podpisawszy ręką, pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Żołkwi, dnia IX miesiąca Grudnia, roku Pańskiego MDCXCIII, panowania naszego XX roku. У того привилею печать великая коронная естъ притисненая, а подписъ руки его королевскои милости въ тые слова: Jan, król. Przypisek zaś i podpis sekretarski temi słowy: Archimandryja Owrucka urodzonemu Klemensowi Domaradzkiemu po śmierci wielebnego niegdy Twarowskiego. Andrzej Prokop Dolecki, kanonik przemyślski, jego królewskiej mości sekretarz. А такъ тотъ привилей, за поданемъ и прозъбою вышъмянованои особы подаваючое, а за моимъ, урядовымъ, принятемъ, до книгъ нинешънихъ, кгродскихъ, овъруцъкихъ естъ слово въ слово уписанъ.

Книга гродская овруцкая, записовая и поточная, годъ 1694—1696, № 3218, листъ 58.

XLV

Дипломъ, выданный Львовскимъ епископомъ, наблюдателемъ Сочавской митрополіи, Іосифомъ Шумлянскимъ, Климентію Домарадскому, на званіе Овручскаго архимандрита. 1694. Апрѣля 1.

Року тисеча семъсотъ первого, мѣсяца Децембря двадцятъ четвертого дня.

На уряде кгродзскомъ, в месте его королевское милости, Овручомъ, передомною, Михалемъ Сынгаевскимъ, наместникомъ подвоеводства, реентомъ кгродзкимъ енералу воеводзтва Киевского и книгами нинешними, кгродзскими, киевскими comparens personaliter wysoce przewielebny w Bogu jego mość ociec Klemens Domaradzki, archymandryta Owrucki, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kijowskich uniwersał niżey inserowany, z pieczęcią y z podpisem ręki jaśnie przewielebnego w Bogu jegomości xiędza Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, per oblatam podał, de tenore sequenti, ruskiemi słowami: Józeph Szumlański, miłostiu Bożyiu prawosławny episkop Lwowski, Halicki, y Kameńca Podolskoho, metropoli Kijewskoie y metropoliey Soczawskoie administrator, archymandryta Peczerski; Widomo czynim, komu by należało, pri błahosłowenji naszom archireyskim: iż po błahodati y własty preswiatoho y żywotworaszczeho Ducha, smireniu naszomu od wysoczayszoho Archiereja Hospoda naszoho Isusa Christa danoy, seho wrożonoho Klementia Domaradzkoho wsiakym opasnym ustiażaniem yspytawsze, y dostowirnymi swidytelstwy w onem uwirywszesia, k semuże y sporuczenie ot ispowidawszoho ieho duchownoho otca wzemsze, sudichom dostoyna byty swiatoho sana preswiterskoho y tako czynowne, po wsich stepenach y po obyczaiu Swiatyia Wostocznyia Cerkwe, pryzywaniem preswiatoho y żywotworaszczoho Ducha rukopołożychom ieho na swiatyj stepeń prezwiterstwa, a stosuiuczy sia do prywileiu naiaśnejszoho короля ieho miłosty, pana naszoho miłostiwoho, na ar-

archimandryiu Owruckuju, po zeszłym w Bogu otcu Selwestru Twarowskomu wakujuczuju, łaskawe onomu danoie, w archimandrytu błahosłowili; kotory to pomeneny prepodobny otec Klementy Domaradzki, archimandryta Owrucki, dołżen iest, po obity swoiem, nam, istinnomu pastyrowi swoiemu, posłuszanie oddawati y onoie ispołniaty, zakonnicy zaś monastyra Owruckoho ot seho czasu iemu samomu a nekomu inszomu zahładaty, iako archimandryti ich własnomu, prywileiem nayiasnieyszoho koroła ieho miłosti, pana naszoho miłostiwoho, utwerżdennomu y ot nas poswiaszczenomu, należytuju czest pod nebłahosłoweniem naszym archiereyskim y posłuszanie oddawaty, wo wsem sia onomu powinujuczy; yzwistnieyszohoże radi utwerżdenia, dano iemu iest ot nas sija i sije rukoju własnoiu podpisanoie y peczatiu naszoiu episkopskoiu zapeczatannoie pisanie. W kafedre naszoy episkopskoy Lwowskoy, dnia perwoho misiaca Apryla, roku Bożyia tysiacza szestsot dewiatdesiat czetwertoho. У того универсалу, при печати притисненной, подписъ руки тыми слови: Józeph, episkop Lwowski, archimandryta Kijowski y metropolii Soczawskoie administrator. Которы же то универсалъ, за поданіемъ и прозбою выше менованого его милости подаваючого, а за моимъ, урядовымъ, принятіемъ, до книгъ нинешнихъ естъ вписаный.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1701—1702, № 23, листъ 199.

XLVI

Жалоба дворянина Ивана (Остафія) Трипольскаго на товарищей панцырной хоругви: Занковскаго и Подлесецкаго, о томъ, что они ворвались въ селѣ Ласкахъ въ домъ священника Никифора Русановича, преслѣдовали его съ оружіемъ въ рукахъ, и нанесли ему нѣсколько сабельныхъ ударовъ въ церкви, гдѣ онъ искалъ убѣжища, а также изранили Трипольскаго, пытавшагося защищать священника, и потомъ напали на домъ истца, нанесли побои его женѣ и были причиною тяжелой ея болѣзни. 1694. Іюля 1.

Року тисеча шестьсотъ деветьдесятъ четвертого, месеца Іюля деветънадъцатого дня.

На урядѣ кгродскомъ, въ замъку его королевской милости Овъруцькомъ, передомною, Яномъ Якубовъскимъ, наместьникомъ кгродъскимъ подъстароства Овъруцького, и книгами нинешьними, кгродъскими, овъруцькими comparens personaliter urodzony jegomość pan Jan Trypolski, z instinctu i okaziej niżej mianowanego obwinionego, urodzonego jegomości pana Alexandra Zaniewicza czyli Zankowskiego, w prawą rękę wyżej palca miezinnego po samych wstawach bez dwa palce cięty i kalekujący, swym i urodzonej jejmości paniej Zophiej Babniewskiego Janowej Trypolskiej, małżonki swej, circa invasionem violentam dworu praegnantis abortum passae, imieniem, vindicando tak suas oppraessiones, jako też i wielebnego w Bogu ojca Nikifora Rusanowicza, praesbitera cerkwi Łaskowskiej aggravationes, solennissime przeciwko urodzonemu jegomości panu Marcinowi Zankowskiemu, towarzyszowi chorągwie pancernej urodzonego jegomości pana Cinskiego, pułkownika jego królewskiej mości, gwałtownych najazdów, domów duchownych okrwawienia, cerkwi, domu Bożego, i dworów szlacheckich najezdnikowi, urodzonemu jegomości panu Podlesieckiemu, tegoż znaku towarzyszowi, do wypełnienia niżej wszystkich wyrażonych niesłusznych transactii osobą swoją i orężem szczyrze dopomagającemu,—manifestował i protestował się o to: iż, gdy roku blizko przeszłego, tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt trzeciego, dnia dwudziestego szóstego Nowembris, pomieniona chorągiew jegomości pana Cinskiego, idąc na consystentią zimową, sobie naznaczoną do Skorodnego, ku Owruczu, pomieniony obwiniony principał factorum suorum, jegomość pan Zankowski, z comprincypałem swoim, jegomością panem Podlesieckim, spólnie we wszystkim comprincypałem pozostawszy, nimio będąc obrutus potu, wprzód na dom i residentią przerzeczonego wielebnego ojca Rusanowicza, presbitera tamecznego łaskowskiego, caeco impetu, sine ulla ratione, raczej hostiliter, w samo południe napadszy furibundus, okna do izby powycinał, drzwi do sieni szablą rąbając, też wybiwszy, komorę odbił, którą widząc nigdy niesłychaną w domu swoim własnym exorbitatią, mianowany wielebny praesbiter z izby coprędzej, unosząc zdrowie swoje, evitando imminens vitae periculum, przez podworze do cerkwi uchodził, rozumiejąc, że, miejscu świętemu należytą obserwatią dawszy, przy całości zdrowie miał zachować, jednak tenże obwiniony jegomość pan Zankowski, wypadszy z sieni na podworze, pomienionego świeszczennika w głowę, korony zajmując, sine omni respectu osoby duchownej, enormissime zadał, i zaciętemu, dalej, do cerkwi uchodzącemu, onego płazując, hostiles inferebat saevities, cerkiew, dom Boży,

okrwawił; urodzonego jegomości pana Ostaphiego Trypolskiego, tegoż wielebnego praesbitera łaskowskiego salwującego, natenczas po potrzebie swojej tam będącego, w rękę lewą niżej łokcia crudelissime zaciął; to się nie ukontentowawszy gwałtowną domu duchownego invasią, cerkwi okrwawieniem i samego ojca duchownego zacięciem, ad ulteriora mala udawszy się z tymże jegomością panem Podlesieckim, unanimi mente malevola certującym, najechał na dom moderni protestantis, urodzonego jegomości pana Jana Trypolskiego, w tejże wsi Łaskach mieszkającego, circa quam invasionem, dobywając się dworu, wrota odbijając, sam do protestanta, już zaciętego, z pistoletu w piersi mierzył, a samą małżonkę protestantis, praegnantem, u wrot stojącą, salvującą zdrowie męża swego, koniem impetuose potrącił, od którego potrącenia, humo allisa, ile płeć mdła, białogłowska, abortum passa est; post quas perpetratas licentias tenże principał z comprincypałem, obwinieni, nomen bonum, honorem, vitae antepositam famam et reputationem, ab aevo inlaesam, zcontaminowawszy, na zdrowie, życie i substantią, odjeżdżając, dalszą uczynili odpowiedź, ob quas machinationes terazniejsi protestantes zdrowia, życia i substantiej bezpieczni bydź nie mogą, ale ubivis locorum etiam per structas insidias periclitari muszą. Przez który takowy swój niesłuszny i gwałtowny proceder ichmoście obwinieni nietylko prawo Boże, prawo pospolite, ale też i prawo, de disciplina militari uchwalone, in toto transgressi sunt, winy, ratione gwałtownego najścia na dom mianowanego ojca praesbitera łaskowskiego, onegoż posieczenia z naruszeniem korony, okrwawienie cerkwi domu Bożego, powtórnego najazdu dworu szlacheckiego protestantis, samej protestantki praegnantis z potrącenia koniem abortus passionis, diffidationis in vitam, in statuto regni et constitutionibus opisane, na osoby, poczty, zasługi i dobra generaliter wszystkie libere zawzieli, salvam tejże protestatiej zostawiwszy sobie meliorationem, auctionem, diminutionem, immutationem, vel per citationem correctionem; et incontinenti stanowszy oczewiście woźny generał województwa Kijowskiego i innych, szlachetny Jan Kożuchowski, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich w moc wiernej, prawdziwej i skutecznej relatiej swojej, jawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on, na prawną affectatią wyżejmianowanych protestantów, roku przeszłego, tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt trzeciego, dnia dwudziestego siódmego Nowembris, będąc officiose additus, mając przy sobie stronę szlachtę,—urodzonych panów: Jana Rychłowskiego i Jana Kosieckiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia użytych, był we wsi Łaskach, w województwie Kijowskim, a powiecie

Owruckim leżącej, wprzód we dworze, domu i residentiej urodzonego jegomości pana Jana Trypolskiego, widział i oglądał samą jejmość panią Trypolską, na łóżku leżącą, od gwałtownego najazdu, okrzyku, przestrachu i odtrącenia wielce schorzałą, od którego, że i dziecię poroniła, tamże słyszał, że jegomość pan Zankowski z pistoletu w piersi do protestanta mierzył, jegomość pan Podlesiecki, po podworzu biegając, odpowiedź na zdrowie protestantów, swoim i jegomości pana Zankowskiego imieniem, czynił; powtórnie był w tejże wsi, Łaskach, w domu wielebnego ojca Nikifora Rusanowicza, praesbitera tamecznego, i te wszystkie razy, wyżej w protestatiej, roku, miesiąca, dnia i czasu, przez ichmościów obwinionych stałe, widział i oglądał, także też, że i jegomości pana Ostaphiego Trypolskiego, broniącego zdrowia pomienionego ojca praesbitera, tenże jegomość pan Zankowski w rękę lewą niżej łokcia zacioł, co juste vidit et audivit, tąż stroną szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy, ztamtąd powróciwszy, o tym swoją prawdziwą relatią obductiej przedemną, urzędem, czyni i zeznawa, prosząc, tak protestans swojej protestatiej, jako i woźny obductiej relatiej, aby do xiąg niniejszych przyjęte i zapisane byli, co i otrzymali. Przy krzyżyku ręką własną jegomości pana Jana Trypolskiego, jako pisać nie umiejącego, na miejscu podpisuję się Stephan Baranowski.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1694—1696, № 3218; листъ 247.

XLVII

Жалоба приходского священника села Ласокъ, Никифора Русановича, на ротмистра Ивана Игнатовскаго о томъ, что онъ захватилъ на улицѣ и присвоилъ себѣ лошадь истца, прiѣхавшаго въ с. Черниговцы для напутствiя умирающаго прихожанина. 1694. Iюля 19.

Року тисеча шестьсотъ деветьдесятъ четвертого, месец[illegible] деветънадцатого дня.

На уряде кгродьскомъ, въ замьку его королевской милости Овъруцьскомъ, передомною, Яномъ Якубовъскимъ, наместъникомъ кгродьскимъ подъстароства Овъруцького, и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцькими comparens personaliter wielebny w Bogu ociec Nikifor Rusanowicz, presbiter Łaskowski, opowiadając urzędowi tutejszemu żałośnie przeciwko urodzonemu jegomości panu Janowi seu alterius nominis Ihnatowskiemu, towarzyszowi chorągwie pancernej urodzonego jegomości pana Mikołaja Olszańskiego, łowczego województwa Wołyńskiego, rotmistrza jego królewskiej mości, manifestował i protestował się o to: iż gd yterazniejszy obżałowany roku blizko przeszłego, tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt trzeciego, dnia dwudziestego dziewiątego Decembris, dosyć czyniąc powinności swojej duchownej, jechał do chorego, nazywającego się Hryszka Masiuka, we wsi Czernihowcach mieszkającego, poddanego urodzonego jegomości pana Pawła Trypolskiego, miecznika kijowskiego, dla roztrząśnienia sumienia i doskonałego duszy zbawienia chrześciańskiej osoby, tam tedy, gdy pomieniony ociec świaszczennik mianowanego Masiuka, już decrepitae aetatis będącego, na siłach i zdrowiu wielce zwątlonego, extrema confessione dysponował, pod niebytność protestanta klacz kasztanowatą źrzebną, valoris sto dwadzieścia złotych polskich, własną protestantis, na ulicy na dobrowolnej drodze we wsi Czernihowcach, wszelkim pokojem i bezpieczeństwem obwarowanemu, nic sobie niewinnemu, bez żadnej dania sobie okaziej, z sanek violento modo wyprzągszy, wzioł i ad saepissimam requisitionem wrócić nie chciał, owszem indebito progressu metam artykułów wojskowych, de disciplina constitutionibus descriptam, na osobę, dobra, poczty i zasługi swoje generaliter wszystkie libere zawzioł. O co że modernus comparens z wspomnionym obwinionym pro qualitate facti et excessus jego w sądzie należytym wojskowym prawnie czynić nie zaniecha, i o przywrócenie pomienionej klaczy albo wspomnionej taxy za nią z osobliwemi winami prawnemi urgebit, tą swoją declaruje się protestatią, której wolną sobie zostawiwszy meliorationem, auctionem, diminutionem, immutationem, vel per citationem corrèctionem, a terazniejszą, aby do xiąg niniejszych przyjęta i zapisana byłą, tęnże comparens mnie, urzędu, prosił, co i otrzymał Nikifor Rusanowicz, praesbiter Łaskowski.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, № 3218, г. 1694—1696; листъ 246. на оборотъ.

XLVIII

Жалоба приходского священника села Хлуплянъ, Якова Никифоровича, на жолнеровъ хоругви Лигензы-Минора о томъ, что они разломали замокъ у церковной двери и заграбили вещи, отданныя прихожанами для храненія въ церкви, какъ въ мѣстѣ болѣе безопасномъ. 1694. Іюля 30.

Року тисеча шестъсотъ деветъдесятъ четвертого, месеца Іюля тридцатого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замъку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Яномъ Якубовскимъ, наместъникомъ кгродъскимъ подъстароства Овъруцъкого, и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими comparens personaliter wielebny w Bogu ociec Jakow Nikiforowicz, praesbiter wsi Chłuplan, do miasta Wieledník, dóbr dziedziczych wielmożnego jego mości pana Franciszka na Potoku Potockiego, starosty owruckiego, należytej, w województwie Kijowskim a powiecie Owruckim leżącej, cum assistentia, sibi de jure debita, solennissime gravique cum querela wprzód przeciwko urodzonemu jegomości panu Janowi Chrapałowiczowi, namieśnikowi natenczas chorągwie pancernej wielmożnego jegomości pana Kazimierza Ligęzy-Minora, cześnika ciechanowskiego, sędziego wojskowego, po odjezdzie urodzonego jegomości pana Maryusza itidem Ligęzy-Minora, porucznika tegoż znaku, consistentią zimową w starostwie Owruckim stojącemu, nad ichmościami companią, czeladzią pocztową i lózną omnem dispositionem mającemu, od czynienia różnych licentii i exerbitatii nie animującemu, owszem we wszystkich złych progressach faworyzującemu, et ex deliquentibus debitam nie administrującemu justiciam, tudzież przeciwko urodzonemu panu Mikołajowi seu alterius nominis Posuchowskiemu, czeladnikowi pocztowemu urodzonego jegomości pana Staniława Grochowskiego, drugiemu – Kazimierzowi, także czeladnikowi urodzonego jegomości pana Stanisława Piątkowskiego, z inną czeladzią pocztową i lózną, lepiej sobie po imionach i przezwiskach wiadomemi, niżejmianowanego, prawem Bożym i pospolitym zakazanego progressu szkaradnego, niepotściwego uczynku principałom, manu cooperatorom, samym skutkiem i rzeczą exequutorom, manifestował i protestował się o to: iż pomieniony pan Posuchowski, princypał, z coadhaerentami swemi, przepomniawszy bojaźni Bożej, amota om-

ni orthodoxae fidei reverentia, śmiał et temere praesumpsit pod niebytność w domu samego protestanta, odjachałego w pilnych potrzebach swoich do collatora, dziedzica i pana swego, wielmożnego pana starosty owruckiego, na Wołyń,—roku teraźniejszego, tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt czwartego, Junii (?), w północy z soboty na niedzielę cerkiew Chłuplańską, dom Boży, w którym niemało sprzętów ludzkich w depozycie, uti in securo loco było, odbiwszy, zamek odłupawszy, contra decentiam stanu swego szlacheckiego i rycerskiego, a co większa contra metum wiary chrześciańskiej, niby orda, poganie jacy, albo nieprzyjaciel krzyża świętego, sobie postąpić i wykraść; jakoż ipso facto te rzeczy wykradzióno: kontusz barszczowy tuzinkowy, baranami podszyty—valoris złotych czterdzieści, kożuch nowy valoris złotych dwadzieścia pięć, płachtę czerwoną jedwabną—valoris złotych dwadzieścia; gotowych pieniędzy w półtorakach złotych pięddziesiąt: płutna ciękiego łokci sto pięddziesiąt—kóżdy łokieć rachując po groszy dwadzieścia cztyry—czyni złotych polskich sto dwadzieścia; namitek sześć—po złotych dwa—facit złotych dwanaście; koszul trzy—po złotych dwa groszy piętnaście—czyni złotych siedm groszy piętnaście; chustek dwie szytych—obiedwie valoris złotych trzy; siermięg dwie—po złotych siedm—złotych cztyrnaście; sukna siermiężnego łokci dziesięć—kóżdy łokieć rachując po złotym jednym i groszy piętnastu—czyni złotych piętnaście; spodnicę harasową niebieską—valoris złotych dwadzieścia; czapkę karmazynową zawojkową—złotych sześć, i innych niemało rzeczy, których protestans pomnić nie może, wynosi generalis summa złotych polskich trzysta trzydzieści dwa i groszy pętnaście; z których to pokradzionych fantów, propter majorem verificationem reatus, u obwinionego pana Posuchoskiego lice się pokazało w Starym i Nowym miastach Narodyczach, to jest: płachtę czerwoną jedwabną przedał Jckowi żydowi w Starym mieście Narodyczach za złotych polskich ośm, którą protestans u tego żyda odkupił; na Nowym zaś mieście, z pod kontusza barszczowego barany wyprówszy, dał czarno ofarbować Baranisie, matce sławetnego Jwana Baranenka, mieszczanina i pisarza Nowego miasta Narodycz, która, ofarbowawszy, temuż panu Posuchowskiemu oddała, wziąwszy za pracę trzy szahi, na co i atestatią od urodzonego jegomości pana Alexandra Kozińskiego, administratora Starego miasta Narodycz, także wójta i mieszczan staro-narodyckich, niemniej i od sławetnego Iwana Baranenka, pisarza miasta Nowego Narodycz, z podpisami rąk roku tegoż, tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt czwartego, dnia dwudziestego wtórego Julii, w mieście Starym Narodyczach dana, szerzej

w sobie obmawia; których pokradzionych rzeczy quantitatem, jeżeli tego necessitas juris expostulaverit, etiam corporali juramento comprobare et per ipsam inquisitionem deducere idem comparens gotów będzie. Przez który takowy swój niezbożny, niechrześciański proceder, respectu nocturnae clandestinae, atque praecepto Divino jureque publico vetitae regideque interdictae cerkwi, miejsca Bogu dedicowanego, depraedationis ac spoliationis, winy, w prawiè duchownym, pospolitym i w artykułach wojskowych wyraźnie dostatecznie opisane, benevole tenże execrandi, nefandi et Deo detestabilis facti et sceleris principał, pan Posuchowski, cum complicibus suis voluntariis, ob non arguitionem in perpetratis excessibus, imo sufficientem conniventiam in omnibus licentiis przez pomienionych urodzonych ichmościów wprzód Maryusza Ligęzy—Minora, porucznika chorągwi pancernej urodzonego jegomości pana Kazimirza ejusdem tituli Ligęzy—Minora, cześnika ciechanowskiego, sędziego wojskowego (z których snać wiadomością, assensem, instinctem mianowane oxorbitatie stały się), in praesentia przerzeczonego urodzonego jegomości pana Jana Chrapałowicza, natenczas namieśnika, ustawicznie przy chorągwie będącego, którego principała i comprincypałów, uti ullibi fixam possessionem niemających, po imionach i przezwiskach lepiej ichmościom panom: rotmistrzowi, porucznikowi i namieśnikowi wiadomych, statuitio przed tenże sąd wojskowy omnino urgetur, ad extendendas super, illos legum paenas, pro qualitate facti et excessus eorundem emanatas, salvam jednak tej protestatiej, tam in toto, quam in minima parte, zostawiwszy meliorationem, auctionem, diminutionem, immutationem, vel per citationem corectionem. Et incontinenti stanowszy oczewiście woźny generał wojewodztwa Kijowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego i Czernihowskiego, szlachetny Stephan Karaczewski, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, w moc wiernej, prawdziwej i skutecznej relatiej swojej, jawnie ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on roku terazniejszego, tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt czwartego, miesiąca Junii dnia dwudziestego pierwszego, na affectatią i prawną requisitią wielebnego w Bogu ojca Jakowa Nikiforowicza, praesbitera chłuplańskiego, będąc urzędownie przydany, mając przy sobie stronę —szlachtę: urodzonych ichmościów panów: Jana i Jarmołę Niewmirzyckich in proxima contiguitate zostających, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia użytych, był we wsi Chłuplanach, dobrach dziedzicznych jegomości pana Franciszka na Potoku Potockiego, starosty owruckiego, gdzie będąc, widział pomienioną cerkiew chłuplańską, za wyłupaniem zamku cerkiew odbitą, skradzioną i ze wszystkiego odartą, i że wszystkie rzeczy, fanty i sprzęty różnych lu-

dzi, jako na bezpiecznym miejscu lokowane, przez tychże winowajców i świętokradców są z gruntu zabrane; co że tak a nie inaczej się działo, samą rzeczą widział, i od tychże ludzi chłuplańskich i na koło mieszkających blizkich sąsiad słyszał, o tym swoją przedemną, urzędem, prawdziwej visiej czyni i zeznawa relatią, prosząc tak protestans o przyjęcie i do act zapisanie swojej protestatiej, jako i woźny—pomienionej wyziej relatiej actis praesentibus ingrossari, co i otrzymali: Jakow Nikiforowicz, praesbiter cerkwi chłuplańskiej Stephan Karaczewski woźny.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1694-1696, № 3218. Листъ 256 на оборотъ.

XLIX

Жалоба, управляющаго чорнобыльскимъ имѣніемъ, дворянина Григорія Польчевскаго на игумена чорнобыльскаго доминиканскаго монастыря, Доминика Варановскаго о томъ, что онъ насильно захватилъ разныя доходныя статіи въ имѣніи, произвелъ многія буйства, самопроизвольно отлучилъ отъ церкви Польчевскаго, и велѣлъ заперть православныя церкви, научалъ козаковъ Палѣя и козацкаго полковника Ярему Гладкаго убить Польчевскаго, требуетъ, чтобы цехи городскіе, принадлежащіе къ православному братству, участвовали при крестныхъ католическихъ ходахъ и т. д. 1694. Октября 12.

Року тисеча шестъсотъ деветъдесятъ четвертого; месяца Октебра двадъцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замъку его королевскои милости Овъруцъкомъ, передомною, Михаиломъ Михалькевичомъ Кончаковскимъ, наместъникомъ кгродъскимъ подъстаростъва Овъруцъкого,

и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Grzegorz Polczewski, administrator włości Czarnobylskiej, nomine et ex parte jaśnie wielmożnego jego mości pana Kazimirza Władysława na Kodniu i Czarnobylu Sapiehy, kasztellana trockiego, pana swego, świadczył i z wielkim, przychilaiąc się we wszystkim do protestaciej przez urodzonego jego mości pana Marcina Połczewskiego, brata sui protestantis rodzonego, w grodzie Owruckim, roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt czwartego, dnia dwudziestego osmego, cum obductione śmiertelnie pobitego poddanego czarnobylskiego, in anteriori protestatione wyrażonego, meliorando one, protestował się, żalem naprzeciwko w Bogu przewielebnemu jego mości xiędzu Dominikowi Waranowskiemu, przeorowi, czarnobylskiemu ordinis praedicatorum sancti Dominici, także sługom i czeladzi, numerum plus minus pietnastu excedentibus, cum vario armorum genere, jako to: z rucznicami, pistoletami, dzidami, obuchami, do uczynku niżej mianowanego zebranym i przyspobionym, samemuż jegomości xiędzu przeorowi czarnobylskiemu o imionach i przezwiskach lepi wiadomym i świadomym, w ten niżej opisany sposób i o to: iż jego mość obwiniony suis, cum complicibus, nie pamiętaiąc na rygor ratione invasionum na grunta, sianożęci, jeziora i bory, także i zamek czarnobylski ustawicznemi czasy stante dispositione prioratus czarnobiliensis, jawnie uarmowawszy się na protestanta cale go nieżywić i z tym pożegnać światem (co nie tylko prawo boskie, ale i pospolite zabiiać umyślnie nikogo nie każe), nie zapatruiąc się na winy eo nomine, ratione progressus opisane, śmiał i ważył się w roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt wtórym, w septembrze, pszczoły własne barci kilkanaście poddanym wsi Kopaczowskiej powydzierać kazał, chcąc sobie sosny i uchody dawne kopaczowskie in vim violentiarum, w gruntach lelowskich będące, przywłaszczyć, żaków alias siatek na dwieście i więcej tejże wsi Kopaczów na rzece i brzegach, nullo juris pretextu, immo vi et violenter suis cum complicibus zabrał, co ad saepissimam protestantis requisitionem oddać nie chciał, et ad usque nie oddał, a to w roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt pierwszym, także w roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt wtórym, zimą, in februario, przyduche napadszy na własnym gruncie pańskim, quam violentissime ryby zabrał, ad minimum na złotych pięćset haeredi w rybach szkody uczynił, poddanych czernobylskich, tak mieszczan jako i ze wsiów, żadnego nie mając praetextu, czyniąc to in contemptum haeredis collatoris, ac nulla data ocasione, w zamek czarnobylski modo hostili

naszedszy suis cum satellitibus, bił, jako się upodobało, nie szukaiąc sprawiedliwości nawet, i do samego przeora nigdy przedtym nie należawszy, tylko per solum appetitum et violentiam ustawicznemi przeszkodami chce jakowyści urościć sobie praetext, przeszkody czyni i czynić nie przestaie. Aręda, która z dawna samemu dziedzicowi należała, a nie do klasztoru czarnobylskiego, w której takie ustawiczne czyni przeszkody, każąc szynkarzom gorzałkę, częścią w samym klasztorze, częścią też w domie, pod klasztorem będącym, in contemptum haeredis et ad hunc annum, millesimum sexcentesimum nonagesimum quartum, od arędarza po złotych dwieście, imperiose każąc sobie dawać, a prawie extorsive, po złotych dwieście dobrej monety brał od arędarza czarnobylskiego; temuż zaś arędarzowi, vigore contractu swego, trzymaiąc arędę czarnobylską od dziedzica, do którego nullum maiąc interesse, wziowszy go do więzienia, dziesięć czerwonych złotych, pańskich pieniędzy, modo extorsivo jego mość xiądz przeor czarnobylski wzioł, także w roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt trzecim, dnia ośmnastego aprilis, naszedszy na zamek czarnobylski, a zastawszy protestantem z namiestnikiem, onego verbis contumeliosissimis, honorowi szlacheckiemu nocivis, primo protestantem, potem namiesnika onego, (których tu ob reverentiam loci i wypisać nie podobna) z krucicami nabitemi bił, sromocił, co tylko onemu przyść mogło, declaruiąc to: »że ty moich rąk, taki owaki matki synu! nie ujdziesz«. Post sui progressum indebitum, excommuniował protestanta i namiesnika onego, kościoł i cerkwie, in schismate będące, po zamku (zamknąć) kazal, do których ullatenus nie należał, czyniąc się drugim collatorem i Sapieho, co być musiało summo cum scandalo ludzi pogranicznych, gdzie dzwonić i nabożenstwa przez dni pięć odprawować nie kazał, jakoż żadne nabożeństwo nie odprawowało się, w czym derogatio juris patronatus collatoris jaśnie wielmożnego jegomości pana kasztelana trockiego, gdzie zaś privato ausu et privata sui authoritate śmiał i ważył się, pontificalem quasi wziowszy potestatem, contra canones et institutionem episcopalem, nullis extraditis citationibus ex consistorio contra protestantem i żadnego in judicio consistoriali nie otrzymawszy monitorium, protestantem excommunicował, his non contentus, różnych ludzi, aby protestantem nieżywić, najmuiąc, contentuiąc naprawował; a mianowicie: Feśka, setnika, na ten czas w Czarnobylu stojącego, obiecuiąc mu certum quantum, aby zabił protestanta, obiecuiąc go wszędy od zabójstwa zastempować, co jegomość xiądz przeor czarnobylski, gdzieby mógł sui paterna tanta gasić facinora persuasione, ale sam jeszcze occasią był do

takowego uczynku, którego prawo Boże i pospolite vigorosissime zakazuie; aby tak samego protestantem, jako i namiesnika jego mości pana Benedicta Niemczyrowicza kozacy Paliiowi zabili i wszystką protestanta substantią invim praedae et spolii wzieli, declaruiąc dać pismo onym, in omni subsellio zastempować, którego gdy złego umysłu skutek per satellites, divina providentia, nie był wykonany, tedy drugiego sposobu szukając, w roku terazniejszym, tysiąc sześćset dziewiędziesiąt czwartym, w poniedziałek świąteczny, citra vocationem suam, summo mane, przed jutrznią, umyślnie zasiadszy pić z Jaremą Hładkim, pułkownikiem jego królewskiej mości kozackim, który protunc violentam sobie uzurpował consistentiam w Czornobylu, i mszy świętej nie odprawuiąc, gorzałką i sam się opił i pułkownika podpiłego ordynował, aby protestantowi obuchem dał w zęby wprzódy, a potym kozacy aby resztę zdrowia uieli, namawiał i upraszał, condignam za to obiecuiąc gratitudinem, co potem tenże sam pan pułkownik revellavit protestantowi. Jaz na rzece Prypeci violenter na brzegu pańskim, chcąc sobie dalszą formare possessionem, zabiiał; przez co szkody w pańskich prowentach namniej na złotych pięćset uczynił, od kupców przeieżdżaiących, nie maiąc na to żadnego prawa, myta jakieś sobie usurpuiąc, extorsive cum depactatione onych per vim bierze, przez co także nie małe szkody samemu haeredi są, bo i kupcy dla zdzierstwa, extra spheram dzieiącego się od jego mości xiędza przeora czarnobylskiego, omiiać o mil kilka muszą Czarnobyl; tudzież, nie mając żadnego wstempu do młynów pańskich, nie tylko swoie klasztorne zboże bez miarki i czerhy mleć każe, ale też młynarzów biiąc, kalecząc, roskazuiąc, abyi poddanym obwinionego, po dziesiątku wozów razem do młyna przysyłaiąc, mleć koniecznie każe, przez co także na złotych dwieście co roku szkody w intracie pańskiej uczyni; pod czas jarmarków, w mieście Czornobylu odprawuiących się, formuiąc sobie illegitimam jurisdictionem, z miasta skrzypków i innych muzykantów, miedzwiedników, sub praetextu chwały Bożej z rynku gwałtem zabierać i w klasztorze, contra decentiam zakonu świętego, każe. Także cechowi czarnobylskiemu, który nullam ma dependentiam od klasztoru, bo jest bracki ritus graeci, gdy się obwinenemu podoba, na różne acty, pogrzeby, żadnemu nie dawszy na świecy, ani prosząc o to zamku, absolute, aby na roskaz onego zawsze przychodzili, roskazuie; przy incarceratiej i innych świeżo poczynionych wiolentiach, w bramie muszkiet z ptaszyno zamkową, kosztuiące złotych siedmdziesiąt pięć, violenter zabrał i od saepissimam protestantis requisitionem nie oddał, ani oddać chce, lubo toties, tak

obwiniony, jako i jego mość xiądz Klonski, prowinciał ruski, od jaśnie wielmożnego jego mości pana kasztelana trockiego będąc requisiti, aby tak funduszu samego, jako i comisarskiego rozgraniczenia originały pokazali, w których per expraessum, co klasztorowi należy, jest circumscriptum, uczynić tego nie chcieli, ob quàm causam nescitur. Naprzód Józepha Abrahamowicza, ojca terazniejszego arędarza czarnobylskiego, Abrama Józephowicza, a dzierżawcy protunc majętności Czarnobyla, zawziowszy jakowyści pretext niesłuszny i bezprawny, a prawie gwałtowny, bez dania żadnego powodu, condemnatę jakowości, non servatis juris gradibus, otrzymawszy, samego i syna jego, per indebitam vexam ac exequutionem in carceribus nie mały trzymaiąc czas, który nienależycie okupuiąc się, kilkanaście tyśięcy vi et violenter wzioł, na co litteratoria documenta fusius testantur. Przez który takowy swój niesłuszny, bezprawny, a prawie gwałtowny proceder, winy pro qualitate facti et excessus, quisque ex persona sua, na siebie i osobę swoią zawzioł i zaciągnął, do szkód haeredem (które seorsivo verificabuntur regestro) nie małych cum satellitibus przywiodł i przyprawił. O co wszystko protestans cum inculpatis in foro fori jure agere czynić nie zaniechać ofiaruie się, zostawiwszy salvam eiusdem protestationis suae meliorationem, si et inquantum necessitas expostulaverit, uczynienie inszej szerszej, a terazniejszej o przyięcie prosił, co i otrzymał, Jan Polczewski mp.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, № 3218, годъ 1694—1696; листъ 372 на оборотъ.

L

Жалоба дворянина Казимира-Станислава Стецкаго на дворянина Ивана Полчевскаго о томъ, что онъ причиняетъ ему различныя обиды и оскорбленія и, между прочимъ, подослалъ жолнеровъ въ село истца Стечанку, которые напали на домъ приходского священника, избили его жену и ограбили имущество. 1694 Ноября 10.

Року тысеча шестсотъ деветъдесятъ четвертого, месеца Ноября десятого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ месте его королевской милости Овъручомъ, передо мною, Михаломъ Михалкевичомъ-Кончаковъскимъ, наместныкомъ подстароства Овъруцъкого, и книгами нинешъними, кгродсъкими, овъруцъкими comparens personaliter jegomość pan Kazimierz—Stanisław na Stetczance Stecki, quam primum acta adire potuit, tak zaraz solennissime świadczył i protestował się przeciwko jegomości panu Janowi Polczewskiemu, postarościemu czarnobylskiemu, dóbr jaśniewielmożnego jegomości pana Sapiehi, kasztellana trockiego, administratorowi, w tén niżej opisany sposob i o to: iż jegomość, skoro tylko in anno millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo nastał do Czarnobyla za podstarościego, tak zaraz caepit quaerere modos, ut cum protestantem non in foedere amicitiae, jako w blizkim bardzo sąsiedztwie, vitam suam duceret, primum modum zaraz invenit ad rixas ducendas z protestantem, gdy stała chorągiew w Czarnobylu jegomości pana kasztellana trockiego draguńska, praebet consilium suum chorążemu, aby na popa, we wsi Stetczance, dziedzicznej protestantis, mieszkającego, nescitur qua ratione, napadł i tam go kijami mało na śmierć nie zabił, który pan chorąży, po imieniu i przezwisku lepiejże samemu wiadomy, we trzydziestu dragonie napadszy cum bombardis et cum evaginatis frameis jako na nieprzyjaciela, sama starszyzna z odwiedzionemi kurkami, tam tedy obskoczywszy chałupę dokoła, drudzy wpadli do izby, chcący popa schwytać, ale że, faventibus superis, pop, non ex praecautione aliqua, lecz ex dispositione Divina, odszedł natenczas dokąd, nie zastawszy tedy popa, chcący rabie eundem suum explere interitum et eflammatum fervorem iracundiae, na popadiej tedy ulciscebantur, brzemienną popadią bili, która exinde abortum passa est, potym fanty z komor brać poczeli i wszystko funditus zabrali, i klacz ze źrzebięciem wzieli, valoris złotych oboje półtorasta, przez co sobie ubogi kapłan praetenduje szkody plus minus na złotych pięćset, a wszystko ex jussu, mandato et consilio pana Polczewskiego; hoc non contentus, będąc advena w te województwo, protestantowi, obywatelowi ab avis et proavis województwa tego, suo genio eo praesumendo o sobie, myta protestantowi, jeszcze za antecessorów protestantis postanowionego, na własnym gruncie protestantis brać zabrania, i koło, na myto postawione, zrzucać każe i rąbać; tym się nie contentując, kupców, recto tramite et consueto idących, obwodzić każe, jakoż i obwodzą, przez co protestans na kilkaset złotych szkody ponosi, a to wszystko in hunc finem czyni, aby kupca obrócić na nowy trakt, który Czarnobylskim wymyślił wskruź grun-

tem, a ten, na złość protestantowi, chcąc zagubić; his non contentus, z arendarzem czarnobylskim condictament obwiniony mając, docebat onego, aby kwit dawał za dobra protestanta kupcom, udając te dobra do Czarnobyla należące, myto żeby za nie odbirał, gdzie kupcy przyszedszy, myta zbraniają się dawać, formalia mówiąc: »żeśmy dwa razy płacić nie gotowiśmy, albowiem mamy i za Ilińce kwit«; któren kwit, da Bóg, suo loco et tempore coram judicio producetur, jako sam fusius in se obloquitur; his non contentus, skoro tylko protestantis na targ lub na jarmarek poddany do Czarnobyla przyjedzie, tego grabi zaraz, więzi w turmie przez kilka dni i kaliczy, bije, a to wszystko postponendo sobie i prawo i sąsiad blizkich, o sobie zaś supra modum presumendo. O co wszystko protestans iterum atque iterum protestatur, offerendo sese jure acturum z obwinionym et in foro fori suas injurias vindicaturum, salva reservata melioratione do uczynienia innej protestatiej, a teraz prosił protestans, aby ta actis connotowana była, co otrzymał. Kazimierz Stanisław na Stetczance Stecki, manu propria.

Книга гродская, овруцкая, записовоя и поточная, годъ 1694—1696, № 3218; листъ 396 на оборотѣ.

LI

Грамота короля Іоанна III, жалующая Овруцкому Заручайскому монастырю имѣнія, принадлежавшія Кіево-пустынному Николаевскому монастырю, села: Шепеличи, Остапы, Молочки, а также бортный островъ въ окрестности Овруча. 1695. Августа 2.

Грамота короля Августа II, подтверждающая предъидущую, а также жалующая Овруцкому архимандриту, Климентію Домарадзкому, пожизненно села: Зубковичи и Зубревичи. 1698. Августа 20.

Року тысеча шестьсотъ деветъдесятъ девятого, месеця Мая осмогонадцятого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замку его королевской милости Овъручомъ, передомною, Михалемъ Синъгаевскимъ, намесъникомъна тот ъ часъ кгродъскимъ подвоеводства енералу воеводства Киевского и книгами нинешъними, кгродъскими, киевскими comparens personaliter przewielebny w Panu Bogu jegomość ociec Klemens Domaracki, archymandryt monasteru Owruckiego, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kijowskich konfirmacią przywileiu z pieczęcią koronną przyciśnioną y z podpisem ręki króla jegomości, tudziesz z podpisem ręki sekretarskiey od najjaśnieyszego króla jegomości polskiego, Awgusta wtórego, na rzecz, w tym przywileiu, niżey inserowanym, mianowicie wyrażoną, sobie, podawaiącemu, benigniter danego y konferowanego, per oblatam podał, prosząc, aby przyięta y do xiąg wpisana była; a tak ja, urząd, przymuiąc do xiąg pomienioną konfirmacią przywileiu, czytałem, y tak sie w sobie, polskim pismem na papirze pisana, ma: August wtory, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Smoleński Siewierski, Inflanski, Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iż pokładany był przed nami list papierowy, polskim ięzykiem pisany, ręką najjaśnieyszego niegdy antecessora naszego, Jana trzeciego, podpisany, pieczęcią koronną zapieczętowany i w niwczym nie naruszony, zawierający w sobie przywiley na dobra Szepelicze, Ostapy, Mołoczki y ostrow danny miodowy, w woiewodztwie Kijowskim, a powiecie Owruckim leżące, z pobożney legaciey zeszłych urodzonych obywatelów tegoż województwa, kollatorów monastera pod tytułem nayświętszej panny założenia, nazwiskiem Zaruczayskiego, niegdy monasterowi Święto-Mikolskiemu kijowskiemu nadane, a potym temuż wyszrzeczonemu monasterowi, vigore propinquitatis, incorporowane, wielebnemu oycu Klemensowi Domarackiemu, archymandryci Owruckiemu, dla osobliwey jego ku maiestatowi najjaśnieyszego antecessora naszego y całey rzeczypospolitey przysługi, reassumując pobożną tychże wspomnionych kollatorów legacyą y fundacią, conferowany y służący. Supplikowano oraz nam od urodzonych obywatelów woiewodstwa Kijowskiego, pozostałych zwyszrzeczonych monasteru kollatorów, abyśmy mocą y powagą naszą krolewską przerzeczony przywiley stwierdzić, zmocnić y approbować raczyli, ktorego series słowo w słowo iest taka: Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflanski, Smoleński, Siewierski y

Czernihowski. Oznaymuiemy wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iż, maiąc za szczegulny fundament panowania naszego rozmnożenie chwały Boskiey, dla którey wszystkie państwa gruntownie trwaią, a wiedząc o znaczney dezolaciey monasteru święto przeczyskiego Zaruczayskiego, do archymandryey Owruckiey należącego, częścią przez inkursie nieprzyiacielskie, częścią też przez ogniowe przypadki zniszczonego, umyśliliśmy fundacią iego z ruin y popiołów wskrzesić y do lepszey przyprowadzić perfekciey, jakoż, za usilną prośbą y wniesioną do nas suppliką urodzonych: Remigiana, stolnika żytomirskiego, Jana y Marcina Surynów, Theodora Pawszy, podstolego owruckiego, tudziesz y innych obywatelów naszych woiewodstwa Kijowskiego, a pozostałych tegoż monasteru fundatorów y kollatorów, chętnieśmy się skłonili dobra monastyrskie, które przodkowie ich na monaster Swięto nikolski kijowski nadali byli, to iest: Szepelicze, Ostapy, Mołoczki y ostrow danny miedowy, do tego monasteru Mikulskiego należący, którego teraz uczciwi Zelezkowie, mieszczankowie nasi Owruccy, ut supponitur, nullo jure zażywaią, wielebnemu Klemensowi Domarackiemu, archymandrycie Owruckiemu, dla osobliwey iego ku nam y całey rzeczypospolitey przysługi, dać y konferować; iakoż ninieyszym listem naszym, ieżeli iakie insze prawa y przywileie od nas albo najjaśniejszych antecessorów naszych, krolów polskich, possessorom juste et legitime nadane, non obstant, ze wszystkiemi in genere et specie gruntami, polami, sianożęciami, uroczyszczami, lasami, borami, stawami, rzekami, jeziorami, sadzawkami, młynami na nich będącemi, karczmami, poddanemi, ich czynszami, daninami, robociznami, powinnościami y przyległościami, zdawna do tych dóbr archymandryey Owruckiey nadanych y przyłączonych, należącemi, daiemy y konferuiemy aż do ostatniego życia jego kresu, obiecuiąc to po nas y najjaśnieyszych następcach naszych, krolach polskich, że tegoż wielebnego Klemensa Domarackiego, archymandrytę Owruckiego, od spokoyney possessyey y zażywania dóbr pomienionych nie oddalimy, ani mocy oddalać nikomu n e damy, ale go przy dożywotnim prawie wcale nienaruszenie zachowamy, co y najjaśnieysi następcy nasi, królowie polscy, uczynią, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła rzymskiego katolickiego zupełnie zachowuiąc; co się własną podpisawszy ręką, pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia II miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego MDCXCV, panowania naszego XXII. Jan, król; miejsce pieczęci wielkiey koronney; Franciszek Maximilian Ossoliński, chorąży ziemie Drohickiey, jego krolewskiey mości sekretarz, manu propria.

Przeto my, Awgust wtóry, król, łaskawie nakłoniwszy się na supplikę przerzeczonych kollatorów y patronów monasteru Owruckiego, zwysz mianowany przywiley, prout in suo tenore continetur, nie tylko we wszystkich punktach, klauzulach, artykułach, kondyciach approbować y konfirmować umyśliliśmy, iakoż powagą naszą królewską approbuiemy, stwierdzamy y konfirmuiemy, ale tym bardziey, providendo maiorem Dei gloriam et christianae religionis incrementum, jeszcze wspomnionemu monasterowi archmandryey Owruckiey dobra Zubkowicze y Zubrewicze nadaiemy w dyspozicią y aktualną possessyą wielebnego oyca Domarackiego, archymandryty Owruckiego, ad vitae tempora konferuiemy y, aby tenże przywiley z teraznieyszą approbacią naszą, non obstante collatione privilegiorum na te wszystkie dobra zwyszrzeczone, z kancellaryey naiaśnieyszego antecessora naszego y naszey illegitime ad male narrata et subrepticie obtentorum, in quovis judicio et officio regni in posterum reproducendorum, vim et robur perpetuae firmitatis miał, authoritate nostra regia deklaruiemy; na co, dla większey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Dan we Lwowie, dnia XX miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego MDCXCVIII, panowania naszego II roku. У того привилею конфирмаціонисъ печать коронная притисненная, а подписъ рукою короля его милости въ тые слова: Augustus rex. А на концу написано такъ konfirmacia przywileiu na dobra pewne w woiewodstwie Kijowskim wielebnemu oycu Klemensowi Domarackiemu, archymandrycie Owruckiemu, konferowanego. Подписъ zaś други секретарски есть такови: Wacław: Franciszek Trzciński, cześnik rawski, jego królewskiey mości sekretarz, manu propria. Которая-жъ то конфиръмація привилею, за поданемъ и просбою вышъменованное особы, а за моимъ, урядовымъ, принятъемъ, слово въ слово ввесь, якъ се въ собе маетъ, цо книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, киевскихъ естъ вписаны.

Книги гродская, кіевская, записовая и поточная, годъ 1697—1699, № 7; листъ 353.

Примѣчаніе: Грамота Іоанна III внесена отдѣльно въ книгу гродскую, Кіевскую, записовую, поточную и декретовую 1696 года, № 6; листъ 258 на оборотѣ.

LII

Письмо короля Іоанна III къ Луцкому православному епископу, Діонисію Жабокрицкому, содержащее поздравленіе по поводу возведенія его въ епископскій санъ и изъявленіе надежды на то, что онъ сохранитъ прежнее расположеніе къ речипосполитой. 1695. Сентября 6.

List od króla polskiego, Jana trzeciego, do Żabokrzyckiego, episkopa łuckiego pisany.

Jan trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski etc. etc. Wielebny, wiernie nam miły! Jako się wielce cieszymy z odmiany stanu wierności waszej in perfectiorem existentiam, tak bynajmniej nie wątpiemy, że strój świecki odmieniwszy, nie wyzułeś się ex innato do przysługi ku dobru pospolitemu zelo ac studio, i że tąż ochotą i życzliwością do wszelkich publicznych obrad concurrere nie omieszkasz, którąś w przeszłym swoim stanie chwalebnie oświadczał. Czego pewni będąc po wierności waszej, onemuż dobrego od Pana Boga życzemy zdrowia. Dan w Wilanowie, dnia VI miesiąca Września, roku Pańskiego MDCXCV, panowania naszego XXII.

Temuż inscriptia: Wielebnemu Dymitrowi Żabokrzyckiemu, władyce ritus Graeci łuckiemu, wiernie nam miłemu.

Копія этого письма хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 38.

LIII

Письмо игумена Кіево-пустыннаго Никольскаго монастыря и ректора Кіевской академіи, Іоасафа Кроковскаго, къ Луцкому православному епископу, Діонисію Жабокрицкому. Кроковскій извѣщаетъ епископа о посылкѣ ему документовъ, необходимыхъ для возвращенія, отнятой у православныхъ, Гойской коллегіи и о принятіи въ Кіевскую академію на ея счетъ Ерофея Бартошевича, рекомендованнаго Жабокрицкимъ. 1695. Сентября 29.

List Joasafa Krokowskiego, hegumena klasztoru Kijowskiego św. Mikołaja i rektora collegium kijowskiego.

Jaśniewielmożny w Bogu przewielebny mości ojcze nominacie episcopiej Łuckiej i Ostrogskiej, mnie wielce mości panie, w Chrystusie miłościwy ojcze i dobrodzieju! Samego najwyższego archiereja Chrystusa pana, wiernych cerkwie świętej wschodniej prawosławnej synów anhelantia vota et animos consentientes prostującego, błogosławieństwem i pomocą świątobliwość wasza, dobrodziej mój, in praesuleam electus dignitatem, a primordiis onej ku synom cerkwie świętej ojcowskiej swojej łaskawości zaczyna jacere fundamenta, kiedy inter alios i mnie niegodnego, in finium cerkwie świętej obedientiarium, jeszcze ni w czym sobie nie zasłużonego, łaskawą przez wielebnego ojca Padalskiego świętobliwość wasza non dedignatus est visitare literą, którą ja niegodny supplici veneratus poplite et grato amplexus corde, cum exultatione animi tego sobie jeszcze życzę, żebym na świętych miejscach post felicem inaugurationem udostoił się z innemi pastoralem praesuleam świątobliwości waszej exosculari dexteram cum intima gratulatione in haec prophetica erumpens verba: »dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltavit sanctitatem«. Z taką życzliwości mojej zakonniczej ku świątobliwości waszej, memu wielce miłościwemu panu i dobrodzieju, odzywając się, lubo niegodny, propensyą, imieniem wszystkich ojców collegiatów i braci collegium Kijowskiego pokorne oddaję podziękowanie, że świątobliwość wasza, ex zelo propogandae gloriae Divinae, collegium Hoyskie swoim pieczołowitym staraniem obiecuje się in pristinum

restituere vigorem, de rapacibus one wyrwawszy manibus. Quae intentio świątobliwości waszej ut ad felicem deducatur coronidem supremum auxiliatorem Deum o to błagać obiecując się, na żądanie świątobliwości waszej copią funduszu Hoyskiego collegium, przepisaną i de archivo monastera Brackiego kijowskiego wyjętą, z przywilejem królewskim posyłamy. Wielebnego brata Epoѳея Bartoszewicza, religiosae et piae vitae hominem, juxta commendationem świątobliwości waszej, za błogosławieństwem archipasterza dobrodzieja, ad collegium grato przyjąwszy animo et quietam cum victu collegiatico mansionem naznaczywszy, pro meo posse et modulo moję onemu deklaruję praestare życzliwość; cum auxilio Dei et cum propitio sibi jaśniewielmożnego waszmości mego pana paterno beneficio in retorico feliciter currat studio, żeby post consumatum in artibus et scientiis cursum, mógł perque optimum certamen gerere ku pomocy cerkwie świętej wschodniej i ku dobrodziejskiej świątobliwości waszej, jako patrona swego, usłudze inarcescibilem in caelis recepturus lauream. Tego onemu życząc, siebie, lubo ni w czym jeszcze nie zasłużonego, przy modłach moich zakonnych, z gotowością usług powolnych, ojcowskiej i dobrodziejskiej jaśniewielmożnego waszmości mego pana łasce jako najpokorniej polecam, zostając świątobliwości waszej, mnie w Chrystusie miłościwego ojca i dobrodzieja, życzliwym bogomodlcą i najniższym sługą. Joasaph Krokowski, monastera Święto-Mikolskiego Pustynnego kijowskiego ihumen, collegium kijowskiego rektor. Z monastyra Święto-Mikolskiego Pustynnego kijowskiego, die 29 Septembris, anno 1695.

Копія этого письма хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 38.

LIV

Жалоба отъ имени дворянина Александра Силича на его родственниковъ дворянъ: Самуила, Антонія и Павла Силичей и Юрія Гасовскаго о томъ, что они наносятъ истцу разныя обиды и оскорбленія. Между прочимъ обвиненные врывались дважды въ дѣвичій православный монастырь, находящійся въ селѣ истца Сельцѣ, наносили монахинямъ тяжелые побои и оскорбленія и сорвали со стѣны въ церкви портретъ брата истца, Григорія Силича. 1696. Мая 26.

Року тисеча шестъсотъ деветъдесятъ шостого, месеца Мая двадъцатъ шостого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милосты Овруцкомъ, передомною, Михаиломъ Михалкевичомъ-Кончаковскимъ, наместъникомъ кгродъскимъ подъстароства Овъруцкого и книгами нинешними, кгродъскими, овъруцкими comparens personaliter urodzony jogomość pan Jan Swiderski, sługa urodzonego jegomości pana Alexandra Silicza, podczaszego kijowskiego, imieniem tegoż pana swego solenną przeciwko urodzonym ichmościom panom: Samuelowi Siliczowi, łowczemu Nowogródka Siewierskiego, stryjowi pana sui comparentis, i Jerzemu Hasowskiemu tudzież urodzonym ichmościom panom: Antoniemu i Pawłowi Siliczom, braci rodzonym, zaniósł i uczynił in eum modum protestatią: iż pomienieni et primario jegomość pan łowczy Nowogródka Siewierskiego przeciwko prawu i słuszności wszelakiej, a na jawną pana comparentis ruinę dając occasią i impet urodzonym ichmościom panom Czechowskim, podczaszym ružańskim, małżonkom, do uciążliwego pana comparentis processem w niewinności aggrawowania, niesłuszną jakowąś, którą się ciż ichmość panowie Czechowscy zasłaniają, dał attestatią, jakoby względem nieszczęśliwego niegdy urodzonego jegomości pana Hrehorego Silicza, brata rodzonego pana comparentis, przypadku, o co pan camparentis żadną miarą argui nie może; a potym przerzeczony jegomość pan Jerzy Hasowski, zięć jegomości, ex informatione et instinctu jegomości pana łowczego Nowogródka Siewierskiego w roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt piątym, in Octobri, na dwór we wsi Sielcu najachawszy, gospodynię dworną, bez dania najmniejszej okaziej, bił, tłukł i za włosy po ulicy włoczył; nec horum satis, tenże obwiniony tamże we wsi Sielcu na monaster panien zakonnych ritus Graeci spólnie z wyżrzeczonemi ichmościami pany: Antonim i Pawłem Siliczami, najachawszy, pannę

zakonną, czernicę, imieniem Zophią, wywlekszy z klasztoru, kijmi zbili tak dalece, że dotąd w słabym zostając zdrowiu, de vita periclitatur; ciż obżałowani: jegomość pan Hasowski i ichmość panowie Siliczowie, tamże we wsi Sielcu różne violentie niepojednokroć czyniąc, osobliwie: okna w karczmie, gwałtownie w nocy najachawszy, powycinali, arendarza brahińskiego, imieniem Ruszmana Dawidowicza, i syna jego z części pana comparentis obżałowany jegomość pan Hasowski zbił i ztłukł ad libitum suum; a potym, anno praesenti, in Aprili, tenże obwiniony, niewiedzieć quo motivo et informatione, powtórnie na pomieniony monaster panieński najachawszy, i cerkiew odbiwszy, conterfect nieboszczyka jegomości pana Hrehorego Silicza, rodzonego brata pana protestantis, z ściany oddarł, i czernicę, pannę zakonną, brania tego conterfectu niedopuszczającą, nieznośną nakarmił confusią i contemptem; insuper różnemi krzywdami pana comparentis poddanych sieleckich ustawicznie afficit, stępnika na rzece Brahince, sumptu proprio pana protestantis restawrowanego i pobudowanego, obwiniony tenże pan Hasowski, contra omnem aequitatem dokończyć i pobudować niedopuszczając, i palam et publice spalić ogniem przechwalał się, brzeg na tejże rzece Brahince, do dóbr pana comparentis wsi pomienionej Sielca antiquitus należący, per vim sobie uzurpuje, ryby łowi i inne, quo ad libitum suum, przeszkody i krzywdy panu comparentis i poddanym jego obwiniony incessanter czyni; szlachetnego Kazimierza Janiszewskiego, woźnego, pro munere officii jego w interesie pana protestantis ordinowanego, we dworze Listwińskim, nullo habito respectu, jak skoro wszedł do izby, munus gerens sui officii, misą w łeb uderzył i ultro biciem aggrawować usiłował, gdyby nie jegomość xiądz wikary ostrohladowski, protunc przytomny, od tego przedsięwzięcia odwiódł obżałowanego sua persuasione. O co wszystko comparens idem, nomine pana swego, a zatym o winy prawne i o szkody poniesione iterum atque iterum przeciwko obwinionym ad praesens świadcząc i protestując się, salwam wyżrzeczonemu jegomości panu podczaszemu kijowskiemu, panu swemu, praesentis protestationis pro juris exigentia etiam per citationes zachował pleno in robore meliorationem; a ta teraźniejsza protestatia aby actis connotata była, mnie, urzędu, prosił; co i otrzymał Jan Swiderski, manu propria.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1694—1698, № 3218; листъ 1068 на оборотѣ.

LV.

Рѣшеніе Львовскаго, митрополичьяго, консисторскаго суда, по которому церковь святого Василія Великаго въ Овручѣ, на основаніи документовъ, выданныхъ ей еще Русскими князьями, признается независимою отъ Овруцкихъ архимандритовъ и подвѣдомственною исключительно Кіевской митрополіи, подъ тѣмъ однако условіемъ, чтобы протоіереи, завѣдующіе церковью, оказывали архимандритамъ почтеніе, подобающее ихъ сану. 1696. Іюня 2.

Року тисеча шестьсотъ девятъдесятъ шостого, месяца Авъгуста девятого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замъку его королевъской милости Овъруцъкомъ, передомною, Михаломъ Ставецкимъ, хоронжимъ житомерскимъ, подъстаростомъ кгродъскимъ овъруцъкимъ, и книгами нинешними, кгродъскими, овъруцъкими comparens personaliter wielebny w Bogu jegomość ociec Semion Komar, protopopa owrucki, ten decret sądu consistorskiego lwowskiego jaśnieprzewielebnego w Bogu jegomości ojca Józepha Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, Halickiego i Kamieńca Podolskiego, metropoliej Kijowskiej, metropoliej Soczawskiej i episkopiej Łuckiej administratora, archimandyty Pieczarskiego, z pieczęcią i z podpisem ręki tegoż jegomości, między wysoce przewielebnym w Bogu jegomością ojcem Klementym Domaradzkim, archimandrytą owruckim, aktorem, z jednej, a sobą comparentem, pozwanym, z drugiej strony, stały i ferowany, ratione introcontentorum, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby do xiąg niniejszych wpisany był; a tak ja, urząd, ex munere officii mei, pomieniony dekret ad acticandum przyjmując, czytałem i temi jest inserowany słowy: Józeph Szumlański, z Bożej łaski episkop Lwowski, Halicki i Kamieńca Podolskiego, metropoliej Kijowskiej, metropoliej Soczawskiej i episkopiej Łuckiej administrator, archimandryta Pieczarski. W sprawie między instygatorem duchownym i jego delatorem, wielebnym ojcem Klementym Domaradzkim, archimanndrytą owruckim, actorem, a ojcem Semionem, protopopą

owruckim, pozwanym, przed sądem naszym episkopskim, consistorskim, lwowskim, na terminie niniejszym z pozwu przypadłej, stron obojgu oczywiście stawającemi i controwertującemi: o to upominał się wielebny ociec archimandryta owrucki, aby podług przywilejów, służących mu na cerkiew świętego Bazylego Wielkiego miejską owrucką, mógł się przy tejże cerkwi i dobrach, do niej należących, także i fundatiej tejże zostać, na co żadnego prawa nie produkował, zabierając się przy tym, że cokolwiek wnosił authenticis documentis probáre i, jako słusznie do tej cerkwi ma prawo, deducere; contra zaś pozwana strona, odpowiadając, fortiter negabat, że wielebny ociec archimandryta Owrucki z monastyrem, ani antecessores jego, żadnego do tej cerkwi nie mieli prawa, i, jeśli co wyszło z cancellarii króla jegomości ad malam informationem przeszłych archimandrytów owruckich, in usu jednak et possessione tejże cerkwi żaden nie był, i produkował oraz zapozwany ociec protopopa Owrucki fundatią tejże cerkwi, od świętei pamięci jeszcze xiążąt Ruskich nadaną, et authenticis documentis pakazał to, że ta cerkiew na świeckich duchownych zafundowana, a zakonnicy do niej nigdy nie należeli, jako też i wielebny ociec archimandryta Owrucki nie należy. Po wysłuchaniu tedy obojej strony controwersiej, i po przeczytanej, strony zapozwanej fundaciej, protestów różnych, już w tej sprawie antiquitus zaszłych, ponieważ wielebny ociec archimandryta i sam przed nami, episkopem, deklarował się, że ich turbować więcej nie ma i z terminu niniejszego pozwanego libere wypuszcza, ni o co więcej nas, episkopa, nie prosząc, tylko aby mógł reverentiam, osobie jego archimandryczej należącą, od tychże duchownych mieć. Sąd tedy niniejszy, episkopski, nie tak przez dekret swoj, jako przez deklaratią to nakazuje, aby wielebny ociec archimandryta Owrucki wyżejpozwanego ojca protopopa i successorów napotym jego nie ważył się turbować i na prawo ich następować, et in pacifica possessione praepediować. Ociec zaś protopopa owrucki z tą cerkwią, jako należał do przeoświeconych metropolitów Kijowskich i do nas, terazniejszego administratora in regno metropopoliej tejże należy, tak, aby et in posterum do katedry metropolitańskiej Kijowskiej albo administratorów metropolitańskich in regno należał, praecavemus. A co się tknie reverentiam osobie wielebnego ojca archimandryty Owruckiego, tę powinien mieć secundum dignitatem urzędu swego. Działo się w katedrze Kryłowskiej Halickiej, dnia dwudziestego wtórego Junii v. s., millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto. У того декрету, при печати притисненой, подписъ руки тыми словы: Józeph Szumlański, episkop

Lwowski, administrator Kijowskiej metropoliej, Soczawskiej i episkopiej Łuckiej, archimandryta Pieczarski, manu propria. А такъ тотъ декретъ вишъмянованое особы, за поданемъ и прозбою подаваючое, а за моимъ, урядовымъ, принятемъ, до книгъ нинешънихъ естъ слово въ слово увесь, зъ початку ажъ до конца, уписанъ.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1694—1696, № 3218; листъ 911 на оборотѣ.

LVI

Актъ избранія ктиторовъ соборной Ковельской церкви членами Ковельскаго магистрата и членами старой рады. 1698. Іюня 30.

Actum die 30 Junii, 1698 anno.

Podług wydanych kart od urzędu, w akcie mianowanego, byli zgromadzeni sławetni panowie cechmistrze, jako też i starej rady burmistrze, dla obrania ktytorów cerkwie Bożej sobornej Kowelskiej, gdzie tedy przeszły pan ktytor, sławetny pan Theodor Hrehorowicz, dobrowolnie abdenkował całemu miastu, wymawiający się z ktytorstwa różnemi sposobami, wymieszczając się słabością zdrowia swego i podeszłością lat, przez co tym powinnościom wystarczyć nie może. Urząd tedy, w akcie mianowany, jako i panowie cechmistrze, uwolniwszy wyżmianowanego pana Theodora Hrehorowicza od tej funkcyi ktytorstwa, s sobą zgodnie i zobopolnie naradziwszy się, na jego miejscu obrali za ktytorów sławetnych: pana Hrehorego Zacharyasiewicza, cechmistrza szapowalskiego, krawieckiego, kusznirskiego etc., a burmistrza i namieśnika bywszego, i pana Gabryela Alexandrowicza, burmistrza bywszego, dając im moc zupełną wszelakiemi legacyami cerkiewnymi i dochodami, ku pożytkowi cerkiewnemu ściągającemi się, szafować, gruntami, sianożęciami, szpitalem, panamarem i gruntami szpitalnemi zawiadować, xięgami, apparatami, srebrem, które mają zostawać

w skrzyni cerkiewnej za kluczem panów ktytorów, teraz obranych, dzwonami i wszystkiemi obrzędami cerkiewnymi dirigować. Na co, dla lepszej wagi i valoru, to obranie do xiąg miejskich kowelskich zapisane.

Книга Кавельскаго магистрата, годъ 1697—1700, №: 1451; листъ 123.

LVII

Привилегія короля Августа II, выданная Луцкому епископу, Діонисію Жабокрицкому на Овруцкую архимандрію, устраняя отъ этой должности архимандрита Климентія Домарадзкаго на томъ основаніи, что онъ не дворянинъ по происхожденію. 1698. Ноября 5.

Року тисеча шестъсотъ деветъдесятъ осмого, месяца Декабъриия двадцатъ девятого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замьку его королевской милости Овруцъкомъ, передомною, Даниелемъ Левъковъскимъ, наместъникомъ на тотъ часъ подъстароства и реентомъ кгродъскимъ овъруцъкимъ, и книгами нинешъними, кгродъскими, овъруцъкими, comparens personaliter urodzony jegomość pan Samuel Nowicki, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich, przywilej od najjaśniejszego króla jegomości, Augusta wtórego, jaśnieprzewielebnemu w Bogu jegomości xiędzu Dionizemu na Żabokrzykach Żabokrzyckiemu, nominatowi episkopowi Łuckiemu i Ostrogskiemu, protothroniemu metropoliej Kijowskiej, na archimandryą Owrucką dany i conferowany, per oblatam podał, tenoris sequentis: August wtóry, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski i elektor etc. etc. etc. Oznajmujemy niniejszym listem, przywilejem naszym,

wszem wobec i kóżdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy: iż panowanie nasze najbardziej rozumiejąc być szczęśliwe aestimatione et pretio dobrze zasłużonych, umyśliliśmy wielebnemu Dyonizemu Żabokrzyckiemu, archimandrycie episkopowi nominatowi Łuckiemu i Ostrogskiemu, protothroniemu metropoliej Kijowskiej, godnie i znacznie nie tylko ojczyznie w Bracławskim i Kijowskim województwach, nie tylko najjaśniejszym antecessorom naszym, omni genere meriti, ale też i kościołowi religiej Graeckiej dobrze zasłużonemu, archimandrią Owrucką, w województwie Kijowskim w mieście naszym Owruczu będącą, od najjaśniejszego antecessora naszego, Jana trzeciego, zakonnemu Klemensowi Domaradzkiemu, nieszlachetnego ale podłego urodzenia xiędzu, ad malam informationem daną i conferowaną, ponieważ prawa tej rzeczypospolitej praelatur i godności duchownych nieszlachetnego urodzenia ludziom rozdawać nie pozwalają, stosując się do prawa pospolitego i pomienioną archimandrią, nienależytemu possesorowi oddaną, przyznając pro vacanti, wielebnemu Dyonizemu Żabokrzyckiemu, optimorum natalium et meritorum, dać i conferować umyśliliśmy; jakoż terazniejszym listem, przywilejem naszym, przerzeczoną archimandrią Owrucką ze wszystkiemi monasterami, cerkwiami, siołami, osiadłościami, folwarkami, wsiami, budynkami, strukturami, polami, rolami, gruntami, ogrodami, sianożęciami, pastwiskami, łąkami, niwami, terteżami (sic), ostrowami, lasami, borami, zaroślami, jeziorami, rzekami, stawami, sadzawkami, młynami, młynarzami, karczmami, karczmarzami, poddanemi obojej płci i ich powinnościami, daninami, czynszami, strażą dniową i nocną, pasiekami, łowy rybnemi i zwierzynnemi, w mieście samym placami, kunicznikami i wszelakiemi pżytkami, przyległościami i przynależytościami, do tej pomienionej archimandriej i monasterów zdawna należącemi, tak, jako zakonnemu niegdy Petroniemu Hulewiczowi Wojutyńskiemu, za przywilejem najjaśniejszego świętej pamięci króla jegomości Zygmunta trzeciego, antecessora naszego, in anno millesimo sexcentesimo decimo sexto przez urodzonego niegdy Pawła Ruckiego, starostę natenczas Owruckiego, w realną possessią oddana i poruczona była, nic od niej nie oddzielając, owszem, jeśli co oddzielono było, przyłączając, temuż wielebnemu donatariuszowi naszemu, Dyonizemu Żabokrzyckiemu, dajemy i conferujemy niniejszym listem przywilejem naszym aż do ostatniego życia jego kresu, obiecując po nas i najjaśniejszych następcach naszych, iż przerzeczonego donatariusza od używania i spokojnej possessiej mianowanej archimandriej nie oddalemy, ani do oddalenia mocy nikomu nie damy, ale wcale i nienaru-

szenie przy prawie dożywotnim zachowamy, co i najjaśniejsi successorowie nasi strzymać będą powinni, prawa nasze królewskie, kościoła świętego katolickiego i rzeczypospolitej wcale zachowując. Na co, dla lepszej wiary, ręką własną podpisawszy się, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Radymnie, dnia V miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCXCVIII, panowania naszego II. Archimandria Owrucka wielebnemu Dyonizemu Żabokrzyckiemu, episkopowi Łuckiemu, in possessione plebeae personae zakonnego Klemensa Domaradzkiego contra leges patrias zostająca. U tego przywileju pieczęć wielka koronna przyciśniona; a podpis ręki jego królewskiej mości temi słowy: Augustus, rex; a drugi podpis z drugiej strony pieczęci sekretarski w te słowa: Wacław Franciszek Trzciński, czesznik rawski, pieczęci wielkiej koronnej sekretarz, manu propria. Któryże to przywilej, za podaniem i prośbą wyżmianowanej osoby podawającej, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, do xiąg niniejszych, grodzkich, owruckich jest wpisany.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1697—1699, № 3219; листъ 344. на оборотѣ.

LVIII

Жалоба архимандрита Овруцкаго, Климентія Домарадзкаго, на викарія Доминиканскаго монастыря, Архангела Жулинскаго, о томъ, что онъ захватилъ земли монастырскія и церковныя и причиняетъ разныя другія обиды Овручскому монастырю. 1699. Іюня 2.

Року тисеча шестьсотъ деветъдесятъ девятого, месеца Іюня второго дня.

На ураде кгродзскомъ, в месте его королевское милости, Овручомъ, передомною, Михалемъ Сынгаевскимъ, наместникомъ на тотъ часъ подвоеводства, вицереентомъ кгродзкимъ енералу воеводзтва

Киевского и книгами нинешними, кгродзскими, киевскими comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość ociec Klemens Domaradzki, archymandryt Owrucki, rożnych krzywd i violentii od niżey mianowanego obwinionego sobie poczynionych ultra pati nie mogąc, swym y wszystkiey braci zakonników swoich monasteru Owruckiego, zakonu Swiętego Bazylego Wielkiego ritus graeci imieniem, naprzeciwko wielebnemu w Bogu jegomości xiędzu Archaniołowi Żulińskiemu, wikaremu Owruckiemu zakonu Swiętego Dominika ordinis praedictorum, solenniter świadczył et magno cum dolore protestował się o to: iż pomieniony jegomość xtędz wikary, contra legem publicam et jura vicinitatis procedendo, nie kontentuiąc się własnością swoią, co właśnie do klasztoru należy co przedtym antecessorowie jegomości trzymaiąc zażywali, grunta y pola protestantis własne, do monasteru Owruckiego antiquitus należące, także grunta y place cerkiewne, a nawet y samy plac, gdzie cerkiew Swiętopiatnicka była, a teraz dla inkursiey zrujnowana została, nad drogą, wedla parkanu klasztornego będący, indebite a prawie gwałtownie zabrał, zagrodził y do klasztoru przyłączył, z drugiego boku cmentarz aż pod same cerkiew Świętego Mikołaia parkanem zaioł y do klasstoru przywłaszczył, pole, nad drogą, do Klińca iadąc, będące, monastyrskie, własne na kilka osmak gwałtownie odioł y, coraz więcey zabieraiąc, do nienależytey possessyey przywłaszcza y różne krzywdy y wiolencie czyni, na tychże gruntach y polach monastyrskich bydła y konie protestantis także poddanych jegomości y mieszczan do klasztoru zaymuiąc y częstokroć przez kilka dni trzymaiąc, głodem zmarza y wniwecz obraca, czeladź y parobków monastyrskich, tak na polach, iako y na pospolitey drodze przeymuiąc y onych zastępniąc rospendza, bije y kaleczy: jakoż roku tegoż teraznieyszego, tysiąc sześćset dziwięćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Maja dwudziestego osmego dnia, bez żadney przyczyny zastąpiwszy na dobrowolney drodze czeladź y chłopców protestantis, z noclegu jadących, y przypuściwszy do siebie blisko, nic na siebie z tego niespodziewaiących się, dzidą pomiędzy nich rzucił, gdzie divina providentia to sprawiła, że iakoś chybiwszy wyrostka, konia trafił y onego przebił y skaleczył. O co wszystko tenże comparens iteratis vicibus protestowawszy się, prawnie czynić nie zaniechać ofiarował się y salvam mnliorationem do uczynienia inszey protestaciey, albo przez pozew poprawienie zostawił, prosząc o przyięcie do aht; co y otrymał Kiemens Domęracki, archymandryt Owrucki.

Книга гродская, Кiевская, записовая и поточная, годъ 1697—1699, № 7, листъ 473 на оборотѣ.

LIX

Объявленіе коммисіи, назначенной для пріема Каменца отъ Турковъ, о томъ, что она, согласно постановленію сейма распорядилась отдать церковь Св. Іоанна уніятамъ, остальныя же православныя церкви въ городѣ Каменцѣ опечатать. 1699 Сентября 25.

Feria tertia post festum sancti Lucae Evangelistae proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo nono.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, camenecensia Podoliae personaliter veniens generosus Stanislaus Drozdowski, aulicus illustris et magnifici palatini Kijoviae, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit dispositionem, seu declarationem, per illustres et magnificos commissarios, a sacra regia majestate et republica ordinatos et deputatos, constitutam, manibus eorundem propriis subscriptam sigillisque communitam, introcontentam, tenoris tali: Niżej podpisani, kommissarze jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, i całej rzeczypospolitej, do odebrania Kamieńca naznaczeni, deklarùjemy i postanawiamy niniejszym skryptem: ponieważ ledwie oschłe prawa ostatniego sejmu, przykazujące niedopuszczać ullo modo intromissii schizmie w Kamieniec Podolski, zastaie nas w Kamieńcu functos jeszcze officio commissoriali, staraliśmy się należycie exequi legem, ale że już jegomość xiądz Szumlański, episkop Lwowski, mimo wiadomość naszą, temerario ausu wdarł się do bram tej fortecy i chciał po cerkwiach kamienieckich jurisdictionem exercere, tedyśmy odesłali onego aby absedat, jeżeli nie chce, abyśmy z nim, jako cum violatore fortecy, postąpili sobie; co gdy go permovit, że dobrowolnie ustąpił z miasta, constituimus między sobą, aby dać mu mandat pro invasione fortecy na sejm przyszły, a jegomości pana Szumlańskiego, synowca i porucznika chorągwie jego pancernej, pozwać pro complicitate actus do sądu hetmańskiego, jaśniewielmożnego jegomości pana kasztellana krakowskiego, insuper upraszamy jaśniewielmożnego jegomości pana wojewodę kijowskiego, jako generała podolskiego, aby in posterum nie dopuścił tu być w Kamieńcu jegomości xiędzu Szumlańskiemu, episkopowi Lwowskiemu, et ullam jurisdictionem exercere, i owszem upraszamy jaśniewielmożnego jegomości pana wojewodę, aby, adimplendo legem publicam, oddał cerkiew ex nunc Swiętego Jana

duchownym uniatom ritus Graeci, insze wszystkie cerkwie popieczętowawszy do dalszej dispositiej rzeczypospolitej. Która to nasza deklaracya i dyspozycya aby tym ważniejsza była, przy pieczęciach naszych, rękami własnemi onę podpisujemy. Datum w Kamieńcu, die 25 Septembris, millesimo sexcentesimo nonagesimo nono. Józef Bogusław Słuszka, kasztellan wileński, hetman polny wielkiego xięstwa Litewskiego, locus sigilli. Adam Mikołaj Sieniawski, wojewoda bełzki, lwowski generalny, rohatyński starosta, locus sigilli. Ierzy xiąże Czartoryski, chorąży wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, locus sigilli. Alexander Jan Potocki, pokomorzy ziemie Halickiej, locos sigilli. Stefan Humiecki, stolnik podolski, pułkownik artyllerii koronnej, locus sigilli. Stanisław Józef Fredro, wojewodzic podolski, kommissarz, locus sigilli, Post cujus dispositionis seu declarationis ad acta officii praesentis ingrossationenm, originale idem generosus offerens ad se recepit et de recepto officium praesens quietavit.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, годъ 1699—1700, № 3954; листъ 21.

LX

Показанія, отобранныя отъ свидѣтелей въ Ковельскомъ магистратѣ, по дѣлу о нанесеніи публично обидъ и побоевъ приходскому священнику село Вербки, Θеодору Савчичу, дворяниномъ Бенедиктомъ Выговскимъ. 1699. Декабря 1.

Actum die 1 Decembris, 1699 anno.

Inquizycia ex parte w Bogu wielebnego ojca Teodora Sawczycza, praezbitera werbskiego, contra urodzonego pana Benedykta Wyhowskiego, in praesentia urodzonego jegomości pana Mikołaja Radoszyńskiego wywiedziona w urzędzie miejskim Kowelskim: *Pierwszy świadek*, sławetny Jarmoła Hrehorowicz, pod przysięgą zeznał: iż nie wiem, co za okazya i początek był między wielebnym ojcem Werbskim? tylko to widziałem, iż pan

Wyhowski pięścią uderzył ojca Werbskiego w plecy, mówiąc te słowa: »popie, chłopie! już rok temu jakeś mi dług winien, a nie oddajesz«; któremu odpowiedział ojciec Werbski: »za co mnie bijesz!« i jął dawać pieniądze ojciec Werbski Szlomie Rożkowiczowi, mówiąc: »weź, Szloma, pieniądze, a odlicz mu«. *Drugi świadek*, pan Michał Wojciechowski, także sub conscientia sua zeznał te słowa: iż nie wiem początku, tylko to widziałem, iż co jegomość pan Wyhowski pięścią bił ojca Werbskiego, mówiąc: »popie, chłopie! zkurwy synu! oddaj mi pieniądze«; na co odpowiadając, rzekł ojciec Werbski: »daj mi pokój, nie bij mię, ani znieważaj, na pieniądze! a kiedy chcesz, toć i na oczy nalepię pieniędzmi«; a potem, mitygując tę sprawę, wziołem pana Wyhowskiego. *Trzeci świadek*, niewierny Szloma Rożkowicz, pod żydowstwem swoim zeznał, do którego z urzędu lentwojtowskiego i burmistrzowskiego zesłany był sławetny pan ławnik przysięgły, Łukasz Zacharijasiewicz, który swoją relacią takową zeznał, co żyd pod żydowstwem swoim powiedział: iż ja, idąc do szkoły, naszedłem ojca Werbskiego z panem Wyhowskim, wadzących się za moim domem, gdzie uderzył pan Wyhowski hospodyna; potym ja, wziowszy konia za cugle, odprowadziłem z koniem pana Wyhowskiego, mówiąc: »daj waszeć pokój hospodynawi i nie wadź się waszeć z hospodynem!« a potym odszedłem. *Czwarty świadek*, Kondrat Szkurłapski, obywatel proboztwa Kowelskiego, także pod sumnieniem swoim in praesentia w Bogu wielebnego xiędza Wolskiego, komendarza proboztwa Kowelskiego, zeznał w habitacii jegomości xiędza komendarza przy ławniku przysięgłym, sławetnym Thomaszu Stephanowiczu, który z urzędu lentwojtowskiego i burmistrzowskiego zesłany był do wysłuchania świadectwa, który swoją relatią zeznał, że mianowany Kondrat Szkurłapski zeznał w te słowa: iż ja, idąc mimo dom Szlomy Rożkowego, słyszałem, iż pan Wyhowski łajał ojca Werbskiego, mówiąc: »popie, chłopie! oddaj mi pieniądze!«, któremu odpowiedział ociec Werbski: »daj mi pokój, nie łaj mię miedzy ludźmi, com ci winien—oddam i odbierzesz!« dalej nie wiem co było, bom miał potrzebę dalej odejść.

Книга Ковельскаго магистрата, годъ 1697—1700, № 1451; листъ 244.

LXI

Привилегія, данная королемъ Августомъ II дворянину Казимиру Стецкому на право владѣнія селами: Дымидовомъ и Литвиновкою, оставшимися въ королевскомъ распоряженіи послѣ смерти козацкаго полковника, Искрицкаго; а также селами Ораномъ и Толокунемъ, принадлежавшими кіевскому братству. 1699. Декабря (?) 29.

Року тисеча семъсотъного, мѣсеца іенуаря двадцатъ пятого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замъку его королевской милости Овъруцъкимъ, передомною, Яномъ Якубовъскимъ, наместъникомъ кгродъскимъ староства Овъруцъкого, и книгами нинешъними, гродъскими, овъруцкъкими, comparens personaliter urodzony jego mość pan Kazimierz na Steczance Stecki, starosta Serebryski, towarzysz jaśnie wielmożnego jego mości pana podskarbiego wielkiego koronnego chorągwie pancerney, ten przywiley od naiaśnieyszego maiestatu jego krolewskiey mości sobie, podawaiącemu, na dobra Demidow, Litwinówkę, jako i wsi Oranie i Tołokuń, w woiewodstwie Kjiowskim leżące, z pieczęcią przyciśnioną cancelariey koronney i podpisem ręki sekretarskiey, gratiose conferowany, in rem et personam tegoż przerzeczonego jego mości pana starosty Serebriskiego dany, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby actis ingrossaretur; a tak ja, urząd, ex munere officii mei, do pomienionych xiąg przymuiąc, z początku aż do końca czytałem, którego tenor sequitur ejusmodi: August wtóry, z Bożey łaski król polski, wielkie xiąże lithewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie żmudzkie, kiiowskie, wołyńskie, podolskie, podlaskie, inflanskie, smoleńskie, siewierskie i chernichowskie, xiąże saskie i xiąże elector. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec i kożdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy; iż maiąc wzgląd na zasługi i dzielności woienne z nieprzyiacielem krzyża świętego, tak przez antecessorów urodzonego Kazimierza Steckiego, jako też i przez samego, ktory służąc z jaśnie wielmożnym podskarbim wielkim koronnym w rożnych kampaniach i expeditiach woiennych, znaczną ujmę zdrowia i substantiey ponosił, tudzież, po-

nieważ niemała portya dóbr ziemskich dziedzicznych, prez rożne tractatus z Carami ich mościami moskiewskiemi, pomienionego Kazmierza Steckiego odeszła do Moskwy, nagradzaiąc tedy onemu i do usług dalszych tej oyczyzny zachęcaiąc go, tak dobra Demidow i Litwinuwkie, nad rzeką Irpienią, po urodzonego śmierci Iskrzyckiego, pułkownika woysk naszych zaporozkich kozackich, jako i wieś Oranie, Tołokuń, do bractwa kiiowskiego przedtym należące, a teraz do naszey dispositiey, iak te tak i te przyległe, w woiewodstwie Kiiowskim leżące, ze wszystkiemi do nich przynależnościami, nic nie wyimuiąc, zdawna należącemi, umyśliliśmy dać i conferować do zgonu życia jego; jakoż ninieyszym listem naszym daiemy i conferuiemy, chcąc go w spokoyney, jako przez nas samych, tak i successorów naszych mieć possessiey, na ço się ręką naszą podpisuiemy i pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, MDCXCIX, dnia XXIX, panowania naszego II. Втого привилею подписъ руки его королевской милости, при печати коронной притисненой, такъ се въ собѣ маетъ: Augustus rex: А припись нижей печати таковыми естъ писаный словы: wieś Demidow i Oranie, w woiewodztwie Kiiowskim, urodzonemu Kazimierzowi Steckiemu, towarzyszowi chorągwie pancerney jaśnie wielmożnego imć pana podskarbiego wielkiego koronnego. Подписъ засъ руки секретарское въ тые слова: Wacław Franciszek Trzciński, C. R. jego królewskiej mości sekretarz. А такъ тотъ привилей, за поданемъ и прозбою вышъ менованого подаваючого, а за моимъ, уряловымъ, принятемъ, до книгъ нинешнихъ, кгродгкихъ, овруцъкихъ есть слвоо въ слово увесъ вписаный.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, № 3220, годъ 1700—1703. Листъ 12 на оборотъ.

LXII

Жалоба игумена Бѣлостокскаго монастыря, Өеодосія Падальскаго на дворянина Шимона Жабокрицкаго, о томъ, что онъ наноситъ побои и оскорбленія какъ братіи, такъ и монастырскимъ подданнымъ, грабитъ и разоряетъ монастырское имущество и угрожаетъ напасть на монастырь и перебить монаховъ. 1700 Генваря 30.

Roku tysiącznego siedmsetnego, miesiąca Januarii trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości Łuckim, przedemną, Alexandrem Zakrżynickim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodskimi, łuckiemi oczewisto przyszedszy przewielebny w Bogu jegomość ociec Theodozy Padalski, ihumen monastyru Białostockiego, swym y wszystkiey braci, zakonników tegoż monasteru Białostockiego ritus graeci, imieniem, cum summa querela przeciwko urodzonym ich mościom panom: Szymonowi y Zophiey Białostockiego, primo voto Andrzeiowey Puzyniney, horodniczyney kijowskiey, secundo ad praesens Szymonowey, cujus suasione niżey patrata, Żabokrzyckim, sędziom winnickim, małżąkom, pryncypałom, tudzież Janowi seu alterius cujusvis nominis Żydkiewiczowi, słudze, Iwanowi Własiukowi y Dackowi Wołynikowi, poddanym wyszmianowanych ich mosciów panów sędziów winnickich, małżąków, comprincipałom, solenniter protestował się w ten niżey opisany sposób y o to: iż ich mość obwinieni, postponuiąc prawo Boskie y pospolite, a in meram mieysca świętego, monastyru Białostockiego y cerkwie Bożey jacturam czyniąc, nienależycie y niesłusznie w grunta, et antiquitus od pobożnych y świętobliwych kollatorów nadane y temuż mieyscu conferowane, wdzieraiąc się, one per vim do swoiey possesiey przyłączyć usiłuią, iako w roku blizko przeszłym, tysiąc sześćset dziewiędziesiąt dziewiętym, miesiąca Maia szesnastego, gdy wielebni oycowie zakonnicy tegoż monastyru, viri santae obedientiae et paupertati dedicati, darń na własnym monastyrskim gruncie z paddanemi monasterskiemi kopali, jego mość obwiniony cum praefatis comprincipalibus wypadszy, nic nie respectuiąc na zakonne osoby, braci: Józefa, Filimona y trzeciego Andrya dyiakona, z niemi będącego, uszczypliwemi

słowami zelżywszy, onych rąbać chciał y rydle w ręku ich, zakładaiących się, porąbał, poddanych monastyrskich także pobiwszy y rozpędziwszy, konie y wozy ich do dworu swego zabrać kazał y one przez dwa dni, morząc głodem, trzymał, a nie kontentuiąc się tym, dnia tegoż y na tymże gruncie samegoż przewielebnego w Bogu jegomości oyca ihumena Białostockiego przy szlachcie, to jest przy ich 'mościach panach: Raphale Karlińskim y Samuelu Ładzie, także woźnym y innych ludziach, słowami uszczypliwemi, które tu ob reverentiam loci non exprimuntur, iednak in termino juris exprimenda sunt, po kilka razy sromocił y do obucha na tegoż przewielebnego w Bogu jegomości oyca ihumena porywał się y chciał bić, gdyby nie szlachta, przy nim będąca, hamowała jegomości obwinionego; do młyna własnego protestantium, do monasteru należącego, do którego tenże obwiniony żadnego pretextu nie ma, częstokrotnie dobywać się y młynarza mere monastyrskiego premeditato animo bić czyli zabić przegrażaiąc, usiłował, innych poddanych y rzemiesników beształ, obuchem bić grozi, ludzi zaś postronnych, przez groblą, sumptu et labore tychże ubogich zakonników reparowaną, y przez ulice jadących na targi do miasta Torczyna, czeladzi swey y poddanym kiymi bić każe y onym dobrowolnego gościńca, skąd w arendzie karczemney monastyr mógł mieć sufragia, zabrania; z lasu jadącym drwa zabierać pozwala; we młynie monastyrskim własnym zboże, bez dania przyczyny, szlacheckie y innych ludzi, tam się garnących, na ubliżenie y inney intraty ubogich zakonników, grabić roskazuie; iakoż de facto jegomości pana Kormańskiego iest zagrabione; tandem nec his contentus, na dalszą ruinę tegoż monastyru Białostockiego godząc, y w roku ninieyszym, tysiącznym siedmsetnym, die undecima Januarii, młynarza, poddanego monastyrskiego dziedzicznego, nie wiedzieć z iakiey przyczyny, do dworu swego, extra scitum comparentis y braci zakonney, dwóch synów pobrać kazał y onych nad powinność indebite robić, co się podobało, przymuszał, że aż musieli uciekać, y różnie z oycem swym chronić się muszą, y żadney powinności monastyrowi przeto nie czynią, będąc przestraszeni nasłaniem czeladzi swoich przez obwinionego w nocy o godzinie dziesiątey na własny dworek monastyrski y przechwałką obwinionego, iż, gdziekolwiek ich udybawszy, zabić obiecuie; nasłani, taż czeladź, z wielkim hałasem dworek pomieniony monastyrski y komorki, w nim będące, y wszelkie mieysca skryte, sine ullo respectu, trzęśli, hałasowali, nie bez szkody ubogich poddanych monastyrskich et non sine summa laesione osób zakonnych, młynarza pomienionego, prawem ab antiquo do młyna

ich mości oyców wyszpomienionego monasteru (należącego), odpędziwszy y odstraszywszy, nienależnego, vagabundam personam, aby ciż ich moście zakonnicy żadnego z młyna pożytku nie mieli, przyioł, sine scitu oyca ihumena, y wszystek wymiar na swój pożytek y tegoż młynarza obrocili; na samego przewielebnego jegomości protestanta y zakonną bracią ustawicznie diffiduje y tegoż jegomości oyca ihumena na cmentarzu obuchem albo z fuzyey zabić przed rożnemi ludźmi przechwala się; na ostatek dnia dwudziestego wtórego Januarii Jacka, młynarza zachożego, y na części monastyrskiey mieszkaiącego, z Torczyna idącego, u przewału zaraz za monasterem potkawszy, chciał z fuziey zabić, gdyby czeladnik tegoż jegomości obwinionego a tanto impetu nie hamował, jednaże tegoż Jacka, nic sobie nie winnego, bić, płazować y rąbać kazał y wor onemu, z grochem niosącemu, tenże czeladnik na ramieniu porąbał y wszystek groch w śnig wysypał; a tym jeszcze samże obwiniony nie kontentuiąc się, powiedział: »powiedz ihumenowi y wszystkim tym popom, takim owakim, że, gdziekolwiek ktorego zdybię, albo w samym monastyrze, niech się tego spodziewaią, co ty otrzymał, albo też y więcey«. I innych wiele krzywd, szkód, przechwałek y wiolencii, tak sam przez się obwiniony, iako też czeladź swoię y poddanych, czyni y czynić nie przestaie; ratione quorum omnium praemissorum idem comparens y powtórnie protestowawszy się, y tey protestaciey salvam augendi seu minuendi, si id necesitas juris expostulaverit, meliorationem zostawiwszy, ofiaruie się z obwinionemi ich mościami o to prawnie czynić nie zaniechać, y prosił, aby to wszystko do act przyięto y zapisano było, co y otrzymał. Theodosy Padalski, ihumen monastyru Białostockiego, swoim y wszystkiey braci imieniem tegoż monastyru.

Книга гродская, Луцкая, поточная, годъ 1700. № 2577. Листъ 167.

LXIII

Жалоба игумена монастырей: Дерманскаго, Дубенскаго, и Святого Креста—Іеронима Бѣлакевича на дворянина Александра Дрогомира о томъ, что онъ, захвативши въ свое управленіе имѣнія вышеозначенныхъ монастырей, разорилъ оныя совершенно, крестьянъ изъ нихъ разогналъ, доходы себѣ присвоилъ и монаховъ довелъ до крайней нищеты, сверхъ того наносилъ имъ побои и оскорбленія и, преслѣдуя одного изъ нихъ, вбѣжалъ въ церковь съ обнаженною саблею и продолжалъ драку внутри храма. 1700. Марта 12.

Roku tysiącznego siedmsetnego, miesiąca Martii dwunastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Piotrem Skuratowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, y xięgami ninieyszymi, grodzkimi, łuckiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość xiądz Hieronim Bielakiewicz, Sancti Bazilii magni klasztorów Dubińskiego, Dermańskiego y Swięto-krzyzkiego ritus graeci ihumen y namiesnik generalny, swoim y iaśnie przewielebnego w Bogu jegomości xiędza Antoniego z Żułkwie Żułkiewskiego, episkopa Pińskiego y Turowskiego, archymandryty Wileńskiego, tudziesz wszystkich braci zakonników tegoż klasztoru, niemniey jaśnie oświeconey xiężney jeymości Theofili Ludowiki na Ostrogu y Zasławiu hrabiney, na Tarnowie et cetera starościney, imieniem, iak skoro ex re, oculis subiecta, desertam prawie Arabiam dóbr, do klasztoru Dubieńskiego, Dermańskiego, Swiętokrzyzkiego należących, in possessionem suam y pomienionych klasztorów obiąwszy, uważyć mógł, iż summa jactura et desolatio tychże dóbr victum temuż klasztorowi ubogiemu prodesse nie mogą, tak zaraz, precavendo indemnitati ac integritati suae totiusque conventus, vindicando znisczenia wszystkiey chudoby klasztorney, solenniter magna cnm querella świadczył, opowiadał się y protestował naprzeciwko urodzonemu jegomości panu Alexandrowi Drogomirowi, dóbr, do archymanbryey Dubińskiey, Dermańskiey y Swiętokrzyzkiey należących, bywszemu administratorowi, w ten niżey opi-

sany sposób y o to: iż pomieniony jegomość pan Drogomir, maiąc sobie obwinienemu, w administracyą spomnione dobra pusczone od niegdy niedawno zeszłego jaśnie przewielebnego w Bogu jegomości xiędza episkopa Przemylskiego, za jakowąści niesłuszną, w sądach konsystorskich, in contumaciam non exportatis citationibus condemnatus, przez tegoż jaśnie przewielebnego jegomości xiędza episkopa Przemyskiego otrzymaną, gdzie wspomniany jegomość Drogomir, nie zachowuiąc się juxta axioma juridicum, ani się obawiając win, w prawie pospolitym na inwasorów domów Boskich rigide opisanych, będąc dobrze świadomy tegoż prawa et dispositionum earundem, które in conditionibus juris każdemu przy wszelkim bezpieczeństwie y całości zostawać concedunt et jubent, swoią kontentując własnością, ludziom, iednak osobliwie klasztorom żadnych krzywd y szkód czynić non permittunt, y owszem rigide vetant, jegomość zaś obwiniony post posita legum authoritate, ad infrascripta, rigide vetante, udał się kiedy w roku niedawno przeszłym, tysiąc sześćset dziewiątym, obiowszy pomienione dobra, do monastyrów: Dubińskiego, Dermańskiego, Swiętokrzyskiego należące, w administracyą swoię od niegdy zeszłego jegomości xiędza episkopa Przemyskiego, śmiał y ważył się, extra conscientia imo timorem divinum, tantam nad ubogiemi ludźmi, poddanemi, do monastyrów wspomnianych należącemi, exercere saevitiem, onych aggrawując, ciemiężąc, którzy ex ipsa stringente conscientia nie powinniby byli do żadnych nad powinność pociągani robić, będąc tanta clade od Boga naywyższego dotknieni przez różne temporum calamitates y inne przypadki z okazyey samegoż obwinionego, przez którę to pomienionych chłopów aggrawacyę y angaryzację, że drugich porozganiał, drudzy zaś, ob summam caristiam, nie mając penitus czym y o czym pomienionemu conventowi odbywać powinności, y sami precz puść gotuią się, dobra pomienione wniwecz zrujnował y spustoszył, prowenta wszelkie, z tych dóbr duchownych nienależycie, niesłusznie wybrawszy, rożnie y na różne mieysca te zboża rożne gotowe powywoziwszy, na swoy obrocił y obraca pożytek; dla czego znacznie in omni victu et proventibus ecclesia mater cum ministris et servis Dei szkoduią; insuper tym się nie kontentuiąc, że tak znaczną pomienionemu klasztorowi w dobrach uczynił dezolacyą, zboża varii generis, tak w gotowym ziernie, jako też y w snopach, w klasztorach, w gumnach y w spiklerzach będące, y innych rzeczy, jako to: bydeł, kur, gęsi, osobliwym regestrem na terminie prawa spisanych y verifikowanych, nie mało zabrawszy, a prawie ultimum subsidium ubogiego klasztoru et emolimentum vitae

violento modo wydarszy, z onych fructifikował, przez co ubogy convent, który emendicatis prawie suffragiis z łaski niektórych dobrodzieiów swoich żyje, będąc obrany ze wszystkiey chudoby klasztorney, causante inculpato, ad summam inopiam przywiodł, tak dalece, że teraźnieyszy comparens z bracią, zakonnikami swemi, nie maiąc się czym żywić, po rożnych klasztorach rosehodzić się muszą, iakoż już niektórzy rozeszli się; tandem comparens teraznieyszy z konwentem swoim, widząc tantam dóbr duchownych desolationem, które in nihilum redacta sunt per dispositionem laesivam obwinionego y nieznośnym szkodom podległe, chcąc przy prawach swoich y przywileiach, od jaśnie oświeconych dziedziców klasztorowi nadanych, też dobra od dalszej wszelkiey conserwować ruiny, vigore tychże praw y przywilejów possesionem suam y całego konwentu odebrawszy, w one z konwentem swoim w roku teraznieyszym, tysiąc siedmsetnym, drugiego dnia Martii, ex vi legispublicae, z woźnym y szlachtą et mediis pacatis intromitował się, tedy wspomniany jegomość pan Drogomir obżałowany, animo deliberato, modo hostili, napadszy na klasztór, sine omni reverentia nietylko kapłańskich osób y innych ludzi, ale cum summo scandalo in loco sacro, przed domem Bożym, iako ante speluncam latronum, y samego Boga ac divorum imagines mniey poważaiąc, tegoż comparenta słowami nieuczciwemi, których ob reverentiam exprimere nefas, lżył, dyfamował, bić porywał, się; wielebnego w Bogu imci xiędza Polikarpa Rafałowskiego, namiesnika Dermańskiego, nie maiąc dość już decrepitae aetatis respectum, człowieka senio gravem, wpadszy do cyrkwie z dobyto szablo, siec y rąbać chciał; a potym, niby recoligowawszy się od zawziętego rankoru, lubo nie rąbał, iednak przecie, extra omnem kapłańskiey osoby reverentiam, brode temuż oycu Polikarpowi wyrwał y inne violencyi popełnionych poczynił znaki, przez co jegomość obżałowany prawo pospolite, de immunitate dóbr duchownych et de invasoribus domów Bożych surowie opisane violavit, paenas, pro qualitate facti et excessibus ex arbitrio judicii decisas, in se et bona sua traxit, a protestanta teraznieyszego z całym pospulstwem swoim, personas miserabiles et miserandas, do szkód na kilkanaście tysięcy, respektem zabranych zbóż, prowentów y innych rzeczy, in termino termini liquidowanych, przywiódł y przyprawił y do dalszych, gdyż chlib sobie kupować muszą, przywodzi, de quibus praemissis tenże comparens swoim i tegoż jaśnie przewielebnego jegomości xiędza Antoniego z Żułkwie Żułkiewskiego, episkopa Pińskiego, iako y wszystkich zakonników conwentu, Dubieńskiego, Dermańskiego y Swiętokrzyskiego, przeciwko wspomnianemu

obwinionemu iteratis świadczy się y protestuie vicibus, ofiaruiąc siebie y pomieniony conwent o to wszystko, uti praemissum, prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy sobie y temuż iaśnie przewielebnemu jegomości xiędzu episkopowi Pińskiemu, albo komu będzie z prawa należało, wolną tey teraznieyszey, wkrótce zaniesioney, protestacyey, exigente necessitate, meliorationem; et incontinenti praemissorum tenże comparens stawił na urzędzie nineyszym woźnego generała woiewodstwa Wołyńskiego y innych, szlachetnego Samuela Ochrymowicza, który, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice, libere ac per expressum dla zapisania do xiąg nineyszych, grodzkich, łuckich zeznał temi słowy: iż on roku teraznieyszego, wysz na akcie mianowanego, a dnia trzeciego Marca, maiąc przy sobie strone szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościówpanów: Karola Pawłowskiego y Kazimirza Maczyńskiego, evidentioris testimonii causa sibi adhibitos, ad affectationem juridicamque requisitionem przewielebnego w Bogu jegomości xiędza ihumena y namiesnika generalnego klasztorów Dubieńskiego, Dermańskiego y Swiętokrzyzkiego, et totius confraternitatis, był w monasterze Dermańskim, gdzie będąc, u przewielebnego jegomości oyca Polikarpa Rafałowskiego widział z brody włosy wszystkie powyrywane y przed tymże woźnym presentowane y inne violencyi popełnionych znaki, w tymże monastyrze przez wyszpomienionego jegomości pana Drogomira, administratora Dubieńskiego bywszego, oglądał, y to słyszał tak od samych oyców zakonników, jako y innych ludzi, natenczas będących, iako, z dobyto szablo do samey cerkwie wpadszy, violento modo zakonników porozganiał, samego requirenta zabić przechwalał się, iako y zboża, w rożnym ziernie i snopach będące, komory violenter poodbijawszy, pozabierał, które to violencye zabranych zbóż mienił sobie tenże comparens z zakonem swoim nie przez kogo inszego, tylko przez pomienionego jegomości pana Drogomira, bydź stałe y poczynione; tenże woźny tegoż roku y dnia wysz pomienionych cum eadem parte nobilium był w mieście Dubnie, gdzie, vigore certarum pretensionum, iako to, respektem zabranych zbóż y innych prowentów, na kilkanaście tysięcy klasztorowi należących, zboża varii generis przez spomnionego jegomości pana Drogomira, administratora na ten czas dóbr duchownych, we dworze urodzonego jegomości pana Bogusława Baranowskiego złożone y zsypane, ad satisfactionem et finalem w pretensiach disjudicationem, w winach prawnych aresztował y prawnie przyporęczył; tenże woźny tegoż roku y dnia, z to szlachtą, tamże w mieście Dubnie, we dworze urodzonego jegomości pana Puzyny byw-

szy, zboża także różne, w szpiklirzu złożone y zsypane, simili modo aresztował; tenże woźny roku, miesiąca y dnia tychże, tamże w mieście Dubnie w samym zamku bywszy, gdzie zastawszy praesentem urodzonego jegomości pana Michała Zwolskiego, gubernatora ad presens Dubieńskiego, zboża także rożne, przez tegoż jegomości pana Drogomira w komorach pozsypowane, respektu praetensionum, ex parte conventi habitarum, ad satisfactionem do skutecznego y finalnego ichmościów oyców zakonników, requirentów ninieyszych, lub przez sententią przyiacielsko rozsądzenia się, w winach prawnych aresztował, y, aby temuż jegomości, panu Drogomirowi, poki nie nastąpi należyta w pretensyach zakonniczych satisfakcya, nie wydawane były, prawnie u wszystkich ichmościów przyporęczył; które to areszta, jak też, ut praemissum est, opisane, wspomniani ichmość benevole et ultro acceptowawszy, tegoż zboża stronie przeciwney ad decisionem juris nie wydawać deklarowali, co on, wozny, widziawszy y słyszawszy, tego wszystkiego prawdziwą przedemną, urzędem, rediens, zeznawszy relacyą, prosząc insimul z comparentem, aby tak comparentis protestatio, jako y woźnego viziej y aresztów relacyą actis praesentibus connotowano, co y otrzymał xiądz Hieronim Bielakiewicz, zakonnik sancti Basilii Wielkiego, namiesnik archimandryey Dubieńskiey y Dermańskiey, igumen Świętego krzyża, swoim i jaśnie przewielebnego jegomości xiędza episkopa Pińskiego i drugich braci tychże conwentów, podpisuie się mp. Samuel Ochrymowicz, generał województwa Wołyńskiego.

Книга гродская, луцкая, поточная, годъ 1700, № 2577; листъ 357 на оборотъ.

LIV

Жалоба дворянина Іосифа Гулевича на канцеляріи и писарей войсковыхъ о томъ, что они налагаютъ контрибуціи на Бѣлостоцкій монастырь, не имѣя на это права, такъ какъ монастырь этотъ основанъ предкомъ истца, епископомъ Перемысльскимъ и Самборскимъ—Симеономъ-Сильвестромъ Гулевичемъ на шляхетской землѣ и надѣленъ шляхетскимъ имѣніемъ, вслѣдствіе чего не подлежитъ взысканію военной повинности. 1700. Марта 18.

Roku tysiącznego siedmnastego, miesiąca Marca ośmnastego dnia

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiey, mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, Łuckiemi stanowszy osobiście urodzony jegomość pan Joseph Hulewicz - Wojutyński, urodzonego niegdy jegomości pana Wacława Hulewicza-Wojutyńskiego syn, wielebnego niegdy jegomości oyca Semiona Sylwestra Hulewicza-Wojutyńskiego, episkopa Przemyskiego y Samborskiego ritus graeci, monastera w Białym-Stoku na groncie dóbr ziemskich szlacheckich fundowanego fundatora, wnuk stryiowski, a zatym tedy ex linea successor y przerzeczonego monasteru Białostockiego collator, żałośnie skarżył, opowiadał się y protestował przeciwko ich mościom panom pisarzom skarbu koronnego y wszystkich ich mosciów panów żołnierzów jakiego kolwiek zaciągu, ad male narrata albo ad malam informationem assignatie na dobra monasteru Białostockiego lubo w skarbie, lubo w kancellaryach jaśnie wielmożnych ichmosciów panów hetmanów koronnych za wydanie sobie hyberny upraszaiących, o to, iż iako prawa y konstitutie koronne fundacye mieysc pobożnych, na dobrach ziemskich szlacheckich fundowane, circa jus praerogativum securitatis dóbr szlacheckich zachowali, od wszelkich ciężarów żołnierskich, podatkowania w chlebach, stacyach, noclegów, consistentii y hiberny wolnemi, deklarowali i mieć chcieli, tak y monaster Białostocki collationis manifestantis od niegdy dziada stryiowskiego, wyżey wspomnianego oyca Semiona Sylwestra Hulewicza-Wojutyńkiego, episkopa Przemyskiego y Samborskiego ritus graeci, na własnych ich mościów dobrach ziemskich, części wsi Białego-Stoku, z wydziału między niegdy ich mościami panami Pawłem, podczaszym Wołyńskim, Alexandrem, bracią jegomości rodzoną, na części i dział onego przypadły y ufundowany, temiż prawami, swobodami, od stanów rzeczypospolitey dobrom ziemskim nadanemi, iako właśnie y pradziwie dobra ziemskie gaudere y zaszczycać się ma y powinien. Pzetoż wielmożni panowie pisarze skarbu koronego, iako y kancellarie jaśnie wielmożnych ichmościów panów hetmanów koronnych niesłusznie y aggrawatorie czynią, gdy ad male narrata uproszaiącym na tenże monaster Białostocki assignatie na hiberne, a pod czas po dwa y po trzy razy na rok, wydaią; jakiego nieszczęścia y oppressiej tenże monaster Białostocki y roku teraznieyszego, tysiąc siedmsetnego, doznał, wydawszy pierwszą razą na assignatią skarbową wysoce wielebnemu jegomości ojcu Jozephowi Szumlańskiemu, episkopowi Lwowskiemu, na jakąś jegomości, respectem roty, pretensją pułtorasta złotych; znowu na assignatią hetmańską deputatom jegomości pana starosty Grabowieckiego drugi raz trzysta złotych, przez co

ubodzy zakonnicy pod czas caristiej teraznieyszych czasów do ostatniey zguby z tratą naczynia srebrnego cerkwie przyjść musieli, qua temeritate ich mość panowie pisarze skarbu koronnego y kancellarye jaśnie wielmożnych ichmości panów hetmanów koronnych, iako wydający assygnatie, prawo pospolite gwałcą, a zatym y winy prawne na się zaciągaią, o ktore, aby na ichmości decernantur, protestans prawnie czynić i ordinibus regni na blizko przyszłym sejmie skarżyć się obiecuje, salvam tey manifestacji zachowawszy sobie meliorationem, o teraznieyszey przyjęcie prosił; co y otrzymał Jozeph z Wojutyna Hulewicz.

Книга гродская, Луцкая, поточная, годъ 1700, № 2577; листъ 382 на оборотъ.

LXV

Согласіе на отстрочку тяжбы, данное въ луцкомъ гродскомъ судѣ тяжущимися сторонами: братствомъ луцкимъ и наслѣдниками луцкаго подкоморія, Владиміра Гулевича, по дѣлу о неуплатѣ послѣдними братству суммы, отказанной ему въ духовномъ завѣщаніи Владиміра Гулевича. 1700. Мая 19.

Roku tysiącznego siedmsetnego, miesiąca Maja dziewietnastego dnia.

Na roczkach sądowych, grodzkich, łuckich, od dnia dwudziestego miesiąca Kwietnia, roku teraz idącego, wyż na akcie mianowanego, przypadłych i sądownie odprawować się zaczętych, przed nami: Wojciechem Stanisławem Czermińskim, podczaszym wołyńskim, podstarościm, Jerzym-Stanisławem na Markowiczach Hulewiczem, wojskim ziemskim włodzimirskim, sędzią i burgrabią, i Wawrzyńcem Stanisławem z Pepłowa Pepłowskim, wojskim ziemskim łuckim, pisarzem, urzędnikami sądowemi, grodzkiemi, łuckiemi przypadła sprawa z regestru sądowego, za przywołaniem woźnego generała, szlachetnego Adama Wołowskiego, apparitora sądowego, między instygatorem sądowym i jego delatorami: przewielebnym w Bogu jegomością ojcem Theodozym Padalskim, ihumenem, i wszystką bracią te-

goż konwentu bractwa Łucklego reguły Świętego Bazylego Wielkiego, po wodami, a wielmożną jejmością panią Krystyną Liniewskiego Włodzimirzową Hulewiczową, podkomorzyną łucką, zeszłego niegdy jegomości pana Włodzimirza Hulewicza, podkomorzego łuckiego, pczostałą małżonką, wdową, także urodzonemi ichmościami pany: Romanem, łowczym halickim, Janem i Andrzejem, xiędzem Piotrem, plebanem łuckim, Hulewiczami i Maryanną Hulewiczówną Pawłową Pietruszewską, zeszłego niegdy wielmożnego jegomości pana Hulewicza, podkomorzego łuckiego, żoną, z synami i córką, dóbr wszystkich pozostałych successorami, pozwanemi, za pozwem grodzkim łuckim, od powodów po pozwanych na termin sądzenia się roczków grodzkich łuckich w sprawie niżejmianowanej wydanym i u sądu niniejszego produkownnym, który, za podniesieniem od strony powodowej, u sądu niniejszego był czytany i tak się w sobie pisany ma: Atanazy na Miączynie Miączyński, podskarbi nadworny koronny, łucki, krzepicki, łosicki etc. starosta. Wielmożnej Krystynie Liniewskiego Włodzimirzowej Hulewiczowej, podkomorzynie łuckiej, zeszłego niegdy wielmożnego jegomości pana Włodzimirza Hulewicza, podkomorzego łuckiego, pozostałej małżonce, wdowie także wielmożnemu jegomości panu Romanowi Hulewiczowi, łowczemu halickiemu, i urodzonym ichmościom panom: Janowi, Andrzejowi, Maryannie Hulewiczównie Pawłowej Pietruszewskiej, xiędzu Piotrowi, plebanu łuckiemu, Hulewiczom, synom i córce wyszmianowanego zeszłego wielmożnego jegomości pana podkomorzego łuckiego, dóbr wszelakich, jako też i ciężarów, po nim pozostałych, jedynym successorom, cum assistentia potrzebującym, de jure debita, z osoby i ze wszystkich generaliter dóbr waszmościów leżących, ruchomych i summ pieniężnych, zwierzchnością jego królewskiej mości a moją starościńską przykazuje władzą, abyście waszmość przedemną samym albo sądem grodzkim łuckim na roczkach, które się w roku terazniejszym, tysiąc siedmsetnym, dnia ośmnastego Marca, do sądzenia przypadną i sądzone będą, vel, his deficientibus, in aliis subsequentibus sami oblicznie i zawicie stanęli ad instantiam instygatora sądowego i jego delatorów: przewielebnego w Bogu jegomości ojca Theodozego Padalskiego, ihumena brackiego łuckiego, i wszystkich braci tegoż monasteru reguły Świętego Bazylego Wielkiego, tudzież wszystkich braci świeckich, tak starszych jako i młodszych, tegoż bractwa Łuckiego, powodów, którzy waszmościów pozywają do komportowania testamentu tegoż zeszłego wielmożnego jegomości pana podkomorzego łuckiego, a zatym do zapłacenia summy, jaka by się z tego testamentu pokazać miała, tym-

że testamentem na cerkiew bractwa Łuckiego legowanej i należącej, przez waszmościów płacić powinnej, także do nagrodzenia szkód, na terminie specyfikowanych, waszmościów stanowszy na termin oznaczony pozywają, na którym, jako na zawitym, abyście waszmość, stanowszy, sądownie odpowiadając, skutecznie się usprawiedliwili. Pisan w zamku Łuckim, anno millesimo septingentesimo, miesiąca Februarii piętnastego dnia. A po podniesieniu i przeczytaniu wyż inserowanego pozwu, strona powodowa prosiła i domawiała się, aby sąd niniejszy, grodzki, łucki, na ten podniesiony pozew pozwanym sprawić się nakazał, a potym strony obie, powodowa: przewielebny w Bogu ociec Theodozy Padalski, ihumen, i cały monastyr bractwa Łuckiego, actores, per generosum Petrum Skuratowski—personaliter, a wielmożna jejmość pani Hulewiczowa, podkomorzyna łucka, i inni successores wielmożnego niegdy jegomości pana Włodzimirza Hulewicza, podkomorzego łuckiego, pozwani, per generosum Theodorum Boniakiewicz—personaliter, u sądu niniejszego stanowili się, a nie przypuszczając tej sprawy do rozsądku prawnego, natenczas onę, w nadziei zgody i przyjacielskiego między sobą pomiarkowania, na blizko przyszłej cadenciej sądów grodzkich łuckich, po tych terazniejszych najpierwiej do sądzenia przypadających i sądzić się mających, rozdjeli i rozpisali; na których i termin sobie, w niepogodzeniu się w tym czasie, taki, jaki natenczas przypadał i być miał, bez wszelkiego przypozwu et sine suspensis, złożyli i zachowali. Co im i sąd grodzki, łucki ztwierdziwszy i zmocniwszy, to wszystko do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich zapisać rozkazał i jest zapisano.

Книга луцкая, декретовая, годъ 1700—1706, № 3062; листъ 581.

LXVI

Сознанiе вознаго о томъ, что онъ ввелъ луцкое братство, основанное при церкви Воздвиженiя честнаго креста, во владѣнiе замлями и угодiями, находящимися на предмѣстiи города Луцка и заложенными братству двоpяниномъ Александромъ Болоховичемъ Гуляницкимъ за 100 злотыхъ.—1700. Мая 22.

Roku tysiąc siedmsetnego, miesiąca Maya dwudziestego wtorego dnia.

W roczki sądowe, grodskie, łuckie, od dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca Aprila roku wyżey na akcie mianowanego przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Woyciechem Stanisławem Czermińskim, podczaszym wołyńskim, podstarościm grodzkim łuckim y xięgami ninieyszemi, grodskimi, łuckiemi oczewiście stanowszy woźny generał województwa Wołyńskiego y innych, szlachetny Piotr Strzałkowski, urzędowi ninieyszemu bene notus, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodskich, łuckich zeznał: Jż on roku teraznieyszego, wyżey na akcie napisanego, miesiąca Maja dwudziestego pierwszego dnia, maiąc pzy sobie strone szlachte, ludzi dobrych, urodzonych: pana Prochora Hulanickiego y pana Andrzeia Gorańskiego, oyca Theodozego Padalskiego, ihumena bractwa łuckiego ritus graeci y wielebnych ichmościów braci zakonników świętego Bazylego Wielkiego, w monastyrze cerkwi Podniesienia świętego krzyża będących, także urodzonych ichmościów p. p. braci świeckich wszystkich, w tymże bractwie zostaiących y będących, był w mieście Łucku na przedmieściu za Głuscem, gdzie, według dekretu sądu grodzkiego łuckiego, dnia dziewietnastego miesiąca Maja tegoż roku, wyżey na akcie napisanego, na roczkach grodzkich łuckich ferowanego, jaka też y według zapisu zastawnego, od urodzonego iego mości pana Alexandra Hulanickiego Bołochowicza, tymże ichmościom panom bractwu duchownemu y świeckiemu ritus graeci Podniesienia świentego krzyża cerkwi monastera brackiego łuckiego roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt dziewiątego, miesiąca Nowembra dwudziestego szostego dnia w grodzie łuckim przyznanego, na grunta pewne, ogrody dziedziczne, nazwane Batkowskie y Wołoszynowskie, z sadzawkami, z sianożęciami, na przedmieściu w mieście Łucku za Głuszcem leżące, poczynające się od ogrodów tychże ichmości panów bractwa łuckiego, a konczące się z pastewnikami swemi wzdłuż zarowno z pastewnikami ichmościów xięży jezuitów łuckich, do rzeczki, na błoniu będącey, kączącemi, prawym bokiem od drogi, z Łucka do przewozu idącey, a lewym bokiem wzdłuż opierające się o miedze wału pastewniku tychże ichmościów xięży jezuitów łuckich, leżące, w złotych stu polskich do roku zawiedzione y zastawione, poczynając te zastawe od dnia czternastego Septembris, święta ruskiego Podniesienia Krzyża Świętego, roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt dziewiątego, a kończąc w roku tysiącznym siedmsetnym o takowymże dniu y święcie ruskim Podniesienia Krzyża świętego, za dobrowolnym podaniem y postąpieniem od tegoż imci pana Alexandra Hulanickiego Bołochowicza, też grunta, ogrody ze wszystkiemi przynależnościami,

pożytkami dziedzicznemi, do posesiey zastawney ichmościów panów bractwu duchownemu y świeckiemu, iako o tym tenże zapis zastawny y dekret grodzki łucki, wyżey napisane, latius sonant, mianowany wozny wwiązał y intromitował, którey inromissiey nikt z strony nie bronił y nie impugnował y z żadnym się prawem inszym nie odzywał; i tak, nemine contradicente, w te dobra, wyszmianowane gronta, nazwane Batkowskie i Wołoszynowskie, w possessiey zastawney tych ichmościów panów bractwa zostawiwszy, intromitowawszy, tamże głosem donośnym do wiadomości ludziom tamecznym donosząc, tenże wozny obwołał y publikował; y, ztamtąd przyszedszy, o tym te swoię intromissiey relacią uczynił y zeznał, prosząc mnie, urzędu, eam actis connotari. Co y otrzymał.

Книга гродская, Луцкая, поточная, № 2577, годъ 1700. Листъ 829.

LXVII

Отчетъ (визита), представленный намѣстникомъ Владимірскаго уніятскаго епископа, Даніиломъ Корытынскимъ, о состояніи церквей и духовенства въ Збаражской благочиніи. 1700. Августа 13—15.

Miasto Zbaraż, wizytowane przezemnie, Daniela Korytyńskiego, officyała i generalnego namieśnika i wizytatora całej episkopiej Włodzimirskiej, za zjazdem moim do tegoż i do protopopiej, w nim sub hostilitatem turcicam zdezolowanej, w roku tysiącznym siedmsetnym czyniona, w miesiącu Auguście 15 dnia.

Gdzie kapłanów z miejskiemi окрестныхъ i z ojcem ihumenem monastyra Staro-Zbaraskiego, przezemnie teraz świeżo od schizmy odebranym, na jedność świętą, za wolą i wyraźnym uniwersałem jaśniewielmożnego jegomości pana Józefa z Potoka na Stanisławowie i Józefowie Potockiego,

halickiego, kołomyjskiego, śniatyńskiego etc. starosty,—znalazło się numero tak wiele: napierwszy wielebny ojciec ihumen monastyra Święto-Spaskiego Staro-Zbaraskiego z zakonnikami, tam będącymi; 2, wielebny ojciec Stefan Kozarewski, protopopa, presbiter cerkwi Uśpenowskiej Najświętszej Panny zbaraski; 3, wielebny ojciec Ignacy Suzański, paroch cerkwi Woskreseńskiej zbaraski, który schyzmatyka popa z dawnego czasu chowa za wikarego; 4, wielebny ojciec Stefan Łomikowski, presbiter cerkwi czernichowskiej Święto-Tzojecki; 5, wielebny ojciec Bazyli Toporowski, presbiter musorowiecki Święto-Pokrowski; 6, wielebny ojciec Hrehory Towarnicki, zbieg i wyrzutek quondam od cerkwi i parafiej Skoreckiej za znaczne excessa swoje i excommunikowany od samego jegomości xiędza archipasterza, w której i dotąd znajdując się, waży się celebrować i sacramentami świętymi szafować cum offensa Divina; ten tu do czasu przy cerkwi łubiankowskiej Święto-Woskreseńskiej zostaje, który jeśli nie będzie się starał znieść z siebie excommuniki, tedy ma być precz od tejże cerkwi i condicyej rugowany; 7, condicya jeszcze bez cerkwi kapłana goła, gdzie była zdawna cerkiew świętego męczennika Димитрія w Krasnosielcach; 8, wielebny ojciec Eustafi Karackiewicz, presbiter unitus vero parochii Wereszczackiej, gdzie jeszcze cerkwi wybudowanej niemasz, ale ma być wybudowana; 9, wielebny ojciec Hryhory Topaszewski, rukopołożeniec jegomości xiędza Małachowskiego, teraz jeszcze condicyej swojej nie mający, zięć wielebnego ojca presbitera musorowieckiego, ma się jednak starać o nię, który do czasu teraz zostaje przy ojcu swoim w Musorowcach.

Na wizytę tedy tych cerkwi i plebanii natenczas seorsive do окрестныхъ nie zajeżdżało się, ponieważ jeszcze ani cerkwi, ani domów kapłani dla residencyi sobie post hostilitatem pobudowanych nie mają, lecz tylko w chatach sąsiadów blizkich przytułają się; a drudzy jeszcze pertinaces in schismate persewerują i nie chcą się mieć sub ditionem naszego jegomości xiędza archipasterza, i owszem lud pospolity buntują, aby się nie skłaniał do uniej, za herezyą wielką onę udając. Dalszemu czasowi tedy to żniwo Boże poleciło się.

Wizyta cerkwi miesckich zbaraskich, odprawowana podczas tegoż zjazdu mego do Zbaraża na wizytę, w roku niniejszym, 1700, miesiąca Augusta 13 dnia.

Naprzód cerkiew Воскресенія Христа Спаса, której sprzęt i rzeczy są te. na ołtarzu naświętszy sakrament w kijociku cynowym czworogra-

nistym z nakrywką bez litonika, okryty atłasowym wozduchem wielkim czyrwonym; chryzmo święte takroczne w naczyniu mosiężnym, ale się teraz dało świeżo przywiezione odemnie; kielich cynowy, łyżeczka srebna i ampułka cynowa jedna; krzyże dwa item cynowe naprestolne, jeden na sedesie, drugi bez niego; lichtarzów ołtarzowych mosiężnych par dwie; ewangelie naprestolne drukowane, w marynes oprawne; służebnik in folio druku kijowskiego; wozduchy trzy: wielki jeden atłasowy koloru błękitnego, naszyty pasamany czyrwonemi, drugi mały takiże, trzeci kitajkowy; chustka naprestolna, bawełnica kwiecista drukowana; ołtarz obrusem i chustami należycie okryty; antimis terazniejszego jegomości xiędza archipasterza; korporał płótna szwabskiego; kadzilnica mosiężna; przy prestole wielkim antepedium czerwonaharasowa; ryzy: 1 adamaszkowe nowosprawione, czerwone z koronkami słusznemi, bantajerowemi, nakoło podszyte płótnem farbowanym z takimże petrachelem i narakwicami; 2 tabinkowe wiszniowe z pasamankami pozłotkowemi z petrachelem takimże bez narakwic; 3 czerwone harasowe z pasamanami włóczkowemi z takimże petrachelem i narakwicami; крестъ троякій на престолѣ Богородицы древяный, na sedesie złotem malarskim z figurami malowany; item кресты два drewniane malowane do processyi; alby 3: jedna płótna kramnego, ze spodu szyta życzką czerwoną, druga tkackiego płótna rzezanym szyciem zdołu szyta, trzecia także tkacka, zdołu szyta; pas płócienny, na końcach czerwono kręconymi niciami natykany; obrazy wszystkie namiesne z carskimi drzwiami i siwerskimi (sic), z słupkami wskroś rzezanymi, złotem malarskim suto złocone, z Deysusem (sic) nawierzchu na płótnie malowanym; zaponki u obrazów namiesnych na Zbawicielu i Naświętszej Pannie materyalne, w pręgi różne tkane; trzecia przy obrazie Zmartwychwstania Pańskiego czerwona harasowa; zawias płóciennych na dejsusie liczbą wszystkich 8; księgi cerkiewne: Часословъ in 4-to, lwowskiego druku; Псалтырь in 4-to, unewskiego druku; Apostoł in folio, lwowski drukowany; Трефолой drukowany wielki; Акафисты in 4-to drukowane; Требникъ лвовскій in 8-vo; Триоди in folio obiedwie pisane; Klucz do kazania in folio drukowany; Октоихъ друкованый. Chorągwi do procossyi wielkich 3: jedna na musełbasie, druga na płótnie malowane; antepedium na stołku pod krzyż i ewangelią bawełniana, turecka, wzorami drukowana; dzwonek ołtarzowy śpiżowy 1, na dzwonnicy miernych 3; korony srebrne dwie w schowaniu brackim, nie kapłańskim, i puszka, albo kijocik srebrny, który sprawiła teszcza hospodyna tutejszego, ojca Ihnatija, u niejże w schowaniu, który kazałem odyskać i do cerkwi

oddać. Ten pomieniony ojciec Ihnaty listu становленого od jegomości xiędza archipasterza naszego nie ma,—ale od władyki dyzunita, episkopa łuckiego. Fundusz tej cerkwi był gromadzki, ale per hostilitatem zginął; teraz, powiada ojciec hospodyn, że żadnego gruntu, ani sianożęci, ani ogrodu cerkiewnego nie ma i nie pacha, ale z swoich ojczystych żyje, w czym suspecta jego fides, bo wielebny ojciec protopopa terazniejszy inaczej fatetur: że ma i grunty, i sianożęci, i ogród cerkiewny i z nich żyje; parafiej ma pół miasta Zbaraża, coś i na wsiach. Metryki krztów i szlubów, i krzcilnicy w cerkwi nie ma. Dyaka ma umiejętnego. Wikarego chowa szczerego i wierutnego schizmatyka już starego, na jedność świętą dotychczas nie reconciliowanego, na imię (пробѣлъ въ подлинникѣ); temu ojciec Ihnaty zawsze dopuszcza w cerkwi swej celebrować, sakramenta administrować i parafiej doglądać, którego gdym pod bytność moję w tym chciał rectificować i upomnieć, posławszy po niego,—*on nie tylko nie chciał oka swego pokazać, lecz, wsiadszy na szkapę, do lasu uciekł, i do odjazdu mego jako zdrajca się tam krył.* Przykazałem surowie ojcu temu Ihnatemu, aby go więcej u siebie nie chował, sub poena excommunicationis.

Wizyta cerkwi Оуспенія Naświętszej Matki Bożej zbaraskiej.

Na ołtarzu Venerabile chowa się w puszcze cynowej; litona pod nią niemasz, i do liturgisowania na престолѣ takiegoż drugiego płóciennego nie widziałem, w czym wielebny ojciec presbiter był admonitus, aby je sprawił. Antimis jegomości xiędza archipasterza terazniejszego. Olea sacra świeże, tylko єлей оглашенныхъ давный; wino do celebrowania przykwaśne znacznie było i o to się ojca hospodyna upominało, bo się go dla siebie aż u ojców Bernardynów do mszy brało; Евангеліе напрестольное лвовского друку подъ маринесъ; Служебникъ лвовскій друкованный; сосудъ tylko jeden cynowy z patyną i łyżeczką takowąż, wozduchy dwa: jeden atłasowy, lazurowy, naszyty pasamany mienionymi, drugi czerwony aksamitny; wozduszki dwa czerwone; престолы okryte rozmaitymi chustami, także i жертовникъ; na ołtarzu wielkim obraz Naświętszej Panny ozdobny. Apparaty: рызы: 1, atłasowe lazurowego koloru z petrachelem i нараквицами, 2, atłasowe białe stare, 3, złotogłowowe białe wzorzyste z петрахилемъ; pas pręgowaty czerwony; alb 4: jedne płótna kramnego, wdole kwiatkami białemi szyte, dwa zaś szytych ze spodu szołczycą czerwoną, czwarty zaś item szyty białymi w dole kwiatkami, te wszystkie trzy z płótna tkackie-

go; lichtarzów mosiężnych 5; zapona u carskich drzwi adamaszki mienionej. Księgi: 1 Часовникъ малый, 2 Псалтырь in 4-to drukowany; Охтай писаны; Минея и Чета in folio drukowana; Празднея писаная; Треодъ Цвѣтная drukowana, i Постная также виленского друку; Требникъ униевского друку in 4-to; metryki i поминника не машъ. Obrazy: namiesne wszystkie z carskimi drzwiami i архиереемъ (sic) nad nimi z słupkami rzezanymi, ze złotem malarskim przystojnie wymalowane, apostołów zaś obrazy płócienne nad tymiż; zaponki 4 u tychże namiesnych obrazów: u Naświętszej Panny tabinku wodnistego lazurowa, u Zbawiciela musułbasowa czerwona, kwiatkami szyta, y Успенія bowełniana kwiacista, 4-ta harasowa czerwona; przed obrazem świętego Mikołaja antepedia harasu czyrwonego; zawiasów płóciennych na obrazach różnych 15; chorągiewka kitajkowa zielona processionalna do stania; 4 chorągwi prostych. Cerkiew krzyżowa murowana, po spaleniu wszystka się porysowała, potrzebuje pilno reparatii, jednak nowo dobrze okryta; dzwonnica nowa, na której dzwonów 4: cmentarz nie ogrodzony; tuż szkoła z dyakiem przy cerkwi i szpital bracki, które jest wielce oziębłe i nienabożne do chwały Bożej, jakom sam doznał i widział, nieraz w cerkwi bywając. Grunta tej cerkwi są te: pola na 4 pługi i więcej, ogród, dwoje dworzyszcze—nadał jegomość pan starosta halicki teraz świeżo na Styjówce; sianożęci aż nad potrzebę. Presbiter przy tej cerkwi, wielebny ojciec Stefan Kozarewski, terazniejszy namieśnik albo ptopopa zbaraski, gorliwy unit i onejże promotor w tak odległym i głuchym kraju.

Подлинникъ этого акта хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 30.

LXVIII

Жалоба отъ имени Луцкаго епископа, Діонисія Жабокрицкаго, на дворянина Криштофа Манецкаго, о томъ, что онъ, проѣзжая черезъ село Вельбуйное, нанесъ побои мѣстному приходскому священнику, Степану Петрыковскому, а потомъ, когда священникъ, укрываясь отъ преслѣдованія, затворился въ своемъ домѣ, то Манецкій сталъ стрѣлять черезъ окно изъ лука и убилъ его. 1700. Августа 27.

Roku tysiąc siedmsetnego, miesiąca Augusta dwudziestego siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, gzodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter wielebni w Bogu ichmoście ojcowie: Hyłarion Waniczewski, namieśnik katedry Łuckiej, i Joachim Krzytkiewicz, protopopa i pisarz kapituły ritus Graeci Łuckiej, nomine jaśnieprzewielebnego w Bogu jegomości ojca Dyonizego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, nominata episkopa Łuckiego i Ostrogskiego, protothroniego metropoliej Kijowskiej, archimandryty Owruckiego, tudzież przewielebnej kapituły ejusdem ritus Graeci prawosławnej Łuckiej, et subducti zело niewinnej rozlania krwie kapłańskiej i okrutnego zabicia wielebnego niegdy ojca Stephana Petryłowskiego, parocha wsi Welbujnego, człowieka stanu swojego i duchownych obrządków, sobie przyzwoitych, pilnego, posłuszeństwu pastoratu do dyoecezyej episkopiej Łuckiej ab aevo przynależącego, solennissime ac magna cum querella przeciwko urodzonemu panu Krzysztofowi Manieckiemu, chorążycowi kijowskiemu, facti atrocis infra nominati manu exekutorowi, tudzież sługom i czeladzi jegomości, po imionach i przezwiskach samemuż pryncypałowi, do osób dziesiątka, lepiej wiadomym, quorum nomina in ulteriori juris passu specificabuntur, skarżyli i protestowali się o to: iż jegomość obwiniony, roku terazniejszego, tysiąc siedmsetnego, miesiąca Sierpnia dnia siedmnastego, juxta novum ca-

endarium, z czeladzią swoją, jadąc z miasta Ostroga przez wieś Wielbujną, wyżpomienioną, to jest w sam dzień Przemienienia Pańskiego, według starego ruskiego kalendarza, gdzie natenczas solennitas tamejszej cerkwi przez pomienionego kapłana, napotym zabitego, cum celebratione sacrosanctae liturgiae obserwowana była, i tam jegomość obwiniony, zaraz po nabożeństwie, dopiero co post absolutum przez tegoż kapłana sacrosanctae missae tremendum sacrificium, do domu swego kapłańskiego pacavissime powracającego, na ulicy violenter a prawie hostiliter, sine ulla minima sibi data occasione, pomienionego kapłana napadszy, pierwiej in laesionem venerandi semper characteris sacerdotalis et status spiritualis contemptum czyniąc, contumeliosissime kańczukiem onego przez łeb, koniem potrąciwszy, aż upaść musiał na ziemię, słowami nieuczciwemi lżył, przez oczy, przez plecy bić, w oczach różnej condyciej ludzi, poczoł, i tym nie kontentowawszy się, szabli dobywszy, ad libitum suum płazował, i, gdyby go ludzie nie odprosili, pewnieby go zaraz i na tymże miejscu zabił; a potym, nec his contentus, już ledwo żywego do gospody przez ludzi zaprowadzonego et propter majorem securitatem mocno zatarasowanego, pomienionego kapłana powtórnie napadszy, przez okno vix jam ad semivivum z łuka kilka razy strzeliwszy, ostatni raz w same oko prawe po nieprzyjacielsku, przepomniawszy prawa pospolitego i Bozkiego, (serio o najazdach, a daleko więcej o zabiciu, opisanych), strzałą trafił et ad internecionem był powodem, którego takowego swego uczynku zapamiętałego chcąc potym uniknąć impune, widząc pomienionego nieboszczyka laethaliter chorującego i życia już cale niepewnego, jakowyś kwit memorato occiso, corpore et mente ex ea occasione natenczas destituto, bez podpisu ręki jego, niby dany sobie, informowawszy, oblatować kazał, czyniąc to in contrarium et praejudicium prawa pospolitego, (gdyż wszystkie inscriptiones et quietationes sana mente et corpore sponte confici debent), z krórego to postrzału tenże rzeczony kapłan we dni kilka inter mille cruciatus et dolores z światem tym, żonę, dzieci osierociałe zostawiwszy, umrzeć musiał; przez który to takowy swój postępek tenże obwiniony, cum suis complicibus, prawo pospolite i Bozkie violavit, paenas criminales na osobę i dobra swoje emeruit, damna ingentia causavit, o co wszystko iidem protestantes iteratis vicibus protestantur, prawnie o to czynić z obwinionych, ubi de jure venerit, ofiarując, salvam jednak tej protestaciej sobie i jaśnieprzewielebnemu jegomości ojcu episkopowi, pasterzowi swemu, jako i całej kapitule, zostawiwszy, do uczynienia inszej, szerszej zachowując meliorationem, etiam per citationem correctio-

nem, auctionem, seu diminutionem. Ne maneant tedy tanta impunita crimina, lege humana et Divina vetita, a postępując sobie iidem protestantes według prawa pospolitego, też ciało roku terazniejszego, miesiąca Sierpnia dwudziestego czwartego dnia, pierwiej w mieście Ostrogu przed urzędem miejskim prezentować i proclamować woźnemu kazawszy, ac tandem do grodu zamku Łuckiego, gdzie vindictae justitiae locus existit, ciało zabitego nieboszczyka, wielebnego ojca Stefana Petrykowskiego, w trumnie białej, w aparacie kapłańskim, roku tegoż, dnia wyż na akcie mianowanego, przyprowadzić i prezentować kazali, prosząc mnie, urzędu, o przydanie woźnego do opatrzenia i proclamowania pomienionego ciała; a tak ja, urząd, parendo affectationi requirentium, woźnego generała, szlachetnego Adama Wołowskiego, przydałem, który, mając przy sobie stronę—szlachtę, ludzi dobrych, wiarogodnych, urodzonych ichmościów panów: Alexandra Danileckiego i Samuela Matuszewskiego, i innych wielu w zamku i burgrabstwie będących, przy mnie, urzędzie, odkrywszy trumnę, widział oko wystrzelone, krwią i zsiniałością zaszłe, i po twarzy i głowie wiele razów kańczukowych i płazem szabli zadanych oglądał, i tamże zaraz, według prawa, raz pierwszy przed izbą burgrabską w zamku, drugi raz za mostem zamkowym w zamku okolnym, trzeci raz w samym mieście przed ratuszem, ut moris et juris est, voce praeconica obwołał w te słowa: iż wielebny niegdy ociec Stefan Petrykowski, świaszczennik i paroch cerkwie Wielbujnego wsi, roku terazniejszego, miesiąca Sierpnia dnia siedmnastego, w sam dzień Przemienienia Pańskiego ruskiego, we wsi Wielbujnym, podczas uroczystości, przez urodzonego jegomości pana Krzysztofa Manieckiego, chorążyca kijowskiego, z miasta Ostroga z czeladzią jadącego, wprzód był kańczukiem i szablą pobity, a potym z łuka w oko prawe przez okno w gospodzie postrzelony, z którego postrzelenia we dni kilka umrzeć musiał i zaraz by był prezentowany, gdyby wolny był do grodu przejazd, lecz obwiniony jegomość wszędzie po drogach i gościńcach pozastępywać i pilnować kazał, jeśliby prowadzono ciało do prezentowania, one nie dopuścić, i jest przez jegomości zabity. Z których miejsc proclamowania należytych tenże woźny i z tąż szlachtą powróciwszy, o tym przedemną, urzędem, zeznaje relatią, a protestantes insimul z woźnym, aby tak protestujących protestatia, jako i woźnego wizia i proclamacia actis connotowane byli, co i otrzymali, Hilarion Waniczewski, namieśnik katedry Łuckiej, Joachim Krzytkiewicz, protopopa i pisarz kapituły Łuckiej

ritus Graeci, Adam Wołowski, woźny generał województwa Wołyńskiego.

Книга гродская, луцкая, поточная, годъ 1700, № 2578; листъ 325.

LXIX

Отчетъ официала уніятской Владимірской епархіи, Даніила Корытынскаго о мѣрахъ, употребленныхъ имъ, для присоединенія къ уніи игумена Збаражскаго православнаго монастыря и о отобраніи въ Унію православныхъ церквей въ городѣ Збаражѣ. 1700, Августа 29.

Transakcya, która się odprawowała w mieście xięstwa Zbaraskiego, w dzierżawie natenczas jaśnie wielmożnego jego mości pana Józefa z Potoka Potockiego, starosty halickiego, marszałka trybunalskiego, w roku teraźniejszym, 1700, miesiąca Augusta 29 dnia.

Za zjachaniem mnie, Daniela Korytyńskiego, officyała i generalnego namieśnika episkopiej Włodzimirskiej, post hostilitatem turcicam z Kamieńca per pacta sublatam, na wizytę cerkwi i duchowieństwa tamecznego, która od lat blizko trzydziestu niemal tam się dla incursii nieprzyjacielskich nie odprawowała, trafiłem na wielkie nieporządki i insolencye czerńców Poczajowskich nad monastyrem i ojcem ihumenem tamecznym, za udaniem opacznym przez chłopów Załuskich, a parafianów staro-zbaraskich, dziejące się. Abowiem czerncy pomienieni, zbiegszy incognito do monastyra tamecznego, świętego Spasa, wspomnianego wielebnego ojca ihumena, na imię Parfenija Jankowskiego, gwałtem pojmawszy, okowali byli i chcieli go porwać i zawieźć do siebie ad carcerem perpetuum; o czym, za daniem znać tak wielebnemu ojcu namieśnikowi zbraskiemu, Stefanowi Kozarewiczowi, święto-przeczyskiemu, jako też wielebnym ojcom Bernardynom i

jego mości panu gubernatorowi tamecznemu, panu H Konarskiemu, o takowej insolencyej grubej panów czerneów, przez żołnierza, tam in custodia zostającego,—ratowany z więzów i z ręku onych gwałtowników uwolniony został. A po takowym ich bezecnym procederze, udał się pomieniony wielebny ojciec ihumen, uprosiwszy sobie pro socio itineris tegoż wielebnego ojca Kozarewicza, do wielmożnego jego mości pana starosty halickiego, jako pana dziedzicznego, dla protekcyej, na którego dobra i monastyr śmieli i ważyli się panowie czerncy Poczajowscy, mimo wiadomość, sponte sua, takową inwazyą, violenter napadszy, uczynić; za którym i ja, illico przybywszy, do Zbaraża, po tym hałasie, instancyalny mój list do tegoż jego mości, ductus commiseratione, nie mogąc znosić takowej oppressyej osób zakonnych (bo też i zakonnicy drudzy ztamtądże do nas, chroniąc się od tych najezdników, zbiegli byli), wysłałem był per tabellarium do Stanisławowa; zkąd zarazem, auscultata mea intercessione, dla zabieżenia takowej swawoli, wydał swój pański universał za ojcem ihumenem, i ex nunc przez ojca namieśnika zbaraskiego, do mieszczan, gromady i parafianów zbaraskich, aby cerkiew i monastyr Staro-Zbaraski ad gremium sanctae unionis był spólnie z ojcem ihumenem odebrany i oddany, injunxit. W czym ja, pro munere officii mei, et vigilantia vicepastorali poczuwając się, zniosłszy się z zamkiem et cum reverendis patribus Bernardinis i z naszym duchowieństwem, zaraz nazajutrz, to jest sequenti die Dominica, poszedszy z processyą publiczną z miejskiej cerkwi, monaster odebrałem, i cerkiew reconciliowawszy, mszą świętą wielką in assistentia duchowieństwa odprawiłem, i verbo Divino onę dla zbudowania ludzkiego (którego barzo niewiele było) zakończyłem. Tamże zaraz z nami i wielebni ojcowie Bernardyni mszą świętą swoją coram imagine Matris Dei mieli; z czego sit nomen Dei benedictum. Co dla wiekuistej pamiątki ta świątobliwa sprawa jedności świętej, przezemnie wyżpomienionego officiała, odprawiona, ad acta wizytacyej mojej inserowana. Przy której, dla wiekopomności, i uniwersał samy wyżejwspomnianego jego mości zelanta i gorliwego promotora jedności świętej, z originału samego wypisany, tu się kładzie; a tenor jego jest takowy: Józef z Potoka na Stanisławowie, Zbarażu i Niemirowie Potocki, halicki, śniatyński, kołomyjski, czerwonogrodski, leżajski etc. starosta, marszałek trybunału koronnego. Wiadomo czynię wszytkim gromadom moim włości mojej Zbaraskiej, tak mieszczanom, przedmieszczanom, jako i sielanom, życząc im od Pana Boga zdrowia czerstwego i wszego dobrego: iż ponieważ, chwała Bogu, cała prowincya Ruska do uniej, to jest jedności świętej z kościo-

łem rzymskim katholickim nakłoniła się, o której ojciec ihumen obwieścił już was, a wy (luboć nie wszystcy słyszę) słuchać onego nie chcecie, zaczym posyłam do was ten uniwersał mój, zalecając, aby żaden nie był sprzeczny ni w czym, i owszem posłuszny w nabożeństwach ojcu ihumenowi monastyru waszego Zbaraskiego; a jeżeliby którykolwiek uporem iść miał i nie słuchać tegoż ojca ihumena,—na takiego naznaczam grzywien sto i karę wielką. Bo to tylko wymysły jedne; wszakże jednakowe będziecie mieli święta, jednakoweż posty, jednakoweż nabożeństwa, — to żadnej odmiany w niwczym nie będziecie mieli. I powtórnie tedy zalecam, aby w niwczym scrupułu nie mieć. Na co ten uniwersał, przy zwykłej pieczęci, ręką własną podpisuję. Datum w Stanisławowie, dnia 25 Augusta, 1700 anno. Podpis taki: Józeph Potocki, starosta halicki. Locus sigilli.

A tak już po odebraniu cerkwi i monastyra Staro-Zbaraskiego przez nas sub ditionem jedności świętej i jego mości xiędza archipasterza naszego,—nierychło, bo aż w kilka dni, przybył i wielebny ojciec ihumen tameczny do Zbaraża; którego humaniter przyjąwszy, z wielebnymi ojcami Bernardynami in praesentia ichmościów: pana gubernatora zamkowego i pana H. Kameckiego, rotmistrza chorągwi wołoskiej nadwornej jego mości pana starosty halickiego, amicabiliter z nim tractowaliśmy i perswadowali do opuszczenia dyzuniej, a przystąpienia do jedności świętej, do której się już był totaliter deklarował in facie samego jego mości collatora przystać, dla czego mu jegomość i uniwersał swój nowy kazał do gromad napisać i pod swoją pańską przyjął protekcyą; wszakże jeszcze aversabatur i odwłoczył to uczynić, dla niektórych racii swoich prywatnych, mniej potrzebnych, a nabarziej dla namowy parafianów, twardych schizmatyków, którzy mu pierwej in capite nieprzyjaciołmi byli i dissuadowali, upewniając go, iż i ojca Żabokrzyckiego, z ihumenem Poczajowskim nań offensos, i samego jego mości pana collatora przebłagać mieli, tylko, aby do uniej nie przystawał i onych na to nie wiódł. Aż tandem nazajutrz potym, post seriam od nas admonitionem i za postrachem ab authoritate domini hereditarii, ledwie się nadumał i resolwował tak uczynić; któremu, jako neophito, podług zwyczaju cerkwi świętej katholickiej i professionem wiary świętej powszechnej w punktach, wkrótce zebranych, ad confitendum podało się; jakoż to i wykonał w cerkwi miejskiej Najświętszej Panny publice w ręku moich officialskich coram evangeliis, i przy osobach duchownych i świeckich, wy-

żej specificowanych. Którego to wyznania et revocationis erroris norma et forma takowa była onemu podana: Ja, Parfeni Jankowski, чину святого Василія великого ероионахъ, ihumen monastyra Świętego Spasa Staro-Zbaraskiego, czynię jawno i zeznawam przed majestatem Boga Wszechmogącego, Matki Przeczystej i Jego Świętymi, i przed namieśnikiem generalnym jaśnie wielmożnego w Bogu najprzewielebniejszego jegomości ojca archipasterza naszego, metropolity całej Rusi, Leona Szlubic-Załęskiego, przewielebnym ojcem Danielem Korytyńskim, officiałem episcopiej Włodzimirskiej, tak też i przed wszystkim duchowieństwem, tu przytomnym, który ja wyżwyrażony, Parfeni, ihumen niegodny, z niewiadomości mojej pote czasy życia mego w dyzuniej (zostając), nie przyjmowałem wiarę zbawienną i zjednoczenia świętego z cerkwią świętą rzymską, tudzież i artykułów wyznania prawowiernego, od tejże ustanowionego matki powszechnej, jako zdawna zbory świętych ojców utwierdzili i podali; czego ja serdecznie żałując i kając się, tego już odtąd i od tego czasu czynić zaniecham. A miasto tego obiecuję znać i wyznawać wszystkie artykuły prawdziwej wiary, od cerkwi powszechnej ustanowione i podane, zwłaszcza pochodzenie Świętego Ducha od Ojca i Syna, siedm świętych sakramentów: Krzest, Bierzmowanie, Eucharistyą Świętą, Pokutę, Kapłaństwo, Małżeński stan i Ostatnie Pomazanie; wyznawam być jedną świętą cerkiew po wszystkim świecie prawdziwą katholicką, z kościołem świętym rzymskim zjednoczoną, od której gdy kto się odszczepi — zbawion być nie może; przyjmuję i świętych siedm soborów powszechnych, tak też i pomiestne zbory katholickie, i artykuły i rzeczy, na nich uchwalone do zbawienia; wyznawam i przyjmuję za głowę tejże cerkwi powszechnej namieśnika Chrystusowego, arcybiscupa papieża rzymskiego, Innocentego dwunastego, i następców onegoż; tak też przyjmuję i znam za głowę i archipasterza swego, metropolita całej Rusi, jegomości ojca Leona Szlubic-Załęskiego, i namieśników jego, od niego podanych, i obiecuję mu wszelką powolność i posłuszeństwo na każdy czas do końca życia mojego. A iż już nie mam woli powracać się do mego błędu i odstępstwa od jedności świętej z cerkwią rzymską, na tym funduję zbawienie duszy mojej. Te tedy wszystkie rzeczy, którem pomienił i wyliczył każdą zosobna, obiecuję zachować i wypełniać pod zbawieniem duszy mojej. Tak mi Boże dopomuż i te święte ewangelie, na którym palce moje pokładam dla świadectwa prawego mego wyznania. Do którego się i sam ręką własną podpisał tymi slowy: Parfenius Jankowski, ihum ꙗ Zbaraskiego monastyra. Ja też, jako praesens et recipiens

protunc ex ore proprio istam professionem praedicti patris hegumeni Zbarazensis, dla pewniejszej wiary, podpisuję, r. Daniel Korytyński, officiał et vicarius episcopatus Vladimirensis, manu propria. Trzeci, jako oczywisty tego świadek, tamże się podpisał: Fr. Mauritius Bartnicki, ordinis minorum regularis observantiae praedicator praenominati conventus Zbarazensis, manu propria. Po takowej tedy rewokacyei i wyznaniu wiary uczynionym, zaraż tenże wielebny ojcice ihumen przystąpił ad sacramentalem confessionem, przy której a schismate absolutus, reconciliatus et ad gremium sanctae unionis jest aggregatus. Za tym proszeniśmy byii od tegoż z miasta do monastyra, gdzie, przybywszy z duchowieństwem natenczas przytomnym, naprzód do wizyty cerkwi i sprzętu, w niej będącego, przystąpiliśmy, który się znalazł takowy: najpierwiej, udawszy się ad venerabile, na ołtarzu tegośmy in pyxide nie znaleźli; wymawiano się, że się to tak podczas tej zawieruchy stało; kazało się jednak, ex re go consecrowawszy, iterum do гробницы włożyć i honeste chować. Antimis był dyzunicki stary; ten wziowszy, położyliśmy nasz na ołtarzu, jegomości archipasterza naszego. Сосуды до служенія два: jeden srebrny złocisty, drugi cynowy. Ewangelia drukowana, srebrem oprawna; druga także drukowana, ze srebrem złocisto oprawna. Krzyż srebrny złocisty. Kadzilnica srebrna spora, druga mosiężna. Koron do obrazów namiesnych srebrnych 5. Apparaty: ryzy czworo: jedne atłasowe żółto-gąrące ze wszystkim, drugie kitajkowe zielone bez petrachela i нараквицъ, 3 muchajerowe czerwone z pozłotką przetykane bez inszych potrzeb, 4 harasowe czarne bez патрахиля и нараквицъ; pas jedwabny żółto gorący pręgowaty. Стихари іерейскіе 3: jeden z płótna kramnego z białym wdole, 2, tkackiego płótna także z białym szyciem zdołu, 3, item tkackiego, zdołu szołczycą czyrwoną szyta. Xięgi: Apostoł drukowany lwowski, Służebnik także in 4-to druku lwowskiego, Trebnik in 8-vo unewskiego druku, Ochtaj drukowany lwowski. Псалтырь in 4-to drukowany, Часословъ великій тогожъ друку, Трефолой львовскій, Минея обща in folio drukowana. Тріодь постная kijowskiego druku in folio. Цвѣтная писаная in folio. Klucz do kazania i Ewangelia trzecia pod marynes druku lwowskiego; te xiędze w zastawie zostają, ale je ma odkupić ojciec ihumen. Obrazy: Deysus (sic) namiesne obrazy, których jest 5, z carskimi drzwiami rzezane i ze złotem malowane. Sam престолъ велики и жертовникъ chustami honeste przykryte. Cerkiew mała, ob vetustatem okrycia zwierzchu naddarte miejscami, ale ją mają parafianie z Załuża zaś okryć, na co już i gontów wywiezionych jest w potrzebę, a mianowicie: Olesza, brat starszy tamtegoż bractwa, za

disfamatią ojca ihumena i zniewagę, z jego przyczyny od tegoż poniesioną, ma to z dekretu i nakazu naszego uczynić, pod poenami dalszymi, gdyby tego nie spełnił. Dzwonnica przy cerkwi tuż murowana, na której jest dzwonów pięknych 4, i piąte klepadło żelazne. Srebro niektóre cerkiewne, od tychże Załużan podczas tej zawieruchy zabrane, nakazało się, aby zaś do cerkwi tejże było przywrócone.

Tak tedy to się wszystko działo podczas wizyty i feliciter skończyło w monastyrze Zbaraskim, in facie samego ojca ihumena i przy nas, wszystkim duchowieństwie, natenczas będącym, месеца августа 22 дня. Co, dla pamięci wiekuistej, jest do tej xięgi wizytatorskiej zapisano.

Подлинникъ этого документа хранится въ собраніи, принадлежащемъ временной коммисіи для разбора древнихъ актовъ; по дополнительной описи № 30.

LXX

Жалоба приходского священника села Горныхъ Кудринецъ, Николая Вандюрейка на дворянина Ивана Чекановскаго о томъ, что онъ присвоилъ себѣ хлѣбъ, принадлежавшій истцу, и потомъ, когда священникъ явился требовать возврата отнятого, то Чекановскій нанесъ ему оскорбленія и побои. 1700. Ноября 20.

Feria quinta ante festum Praesentationis Beatae Virginis Mariae, anno Domini millesimo septingentesimo.

Inducenda hoc loco protestatio patris venerabilis, Nicolai Wandiureyko, praesbiteri ad ecclesiam ritus Graeci, Kudryńce Gorne Victoriosissimae Virginis Mariae existentis, et laboriosi Iwan Kożan, de bonis ejusdem subditi, in et contra generosum Joannem Czekanowski, sortiuin praefatorum

praedictae villae quovis juris titulo possessore, ratione per ipsum hordei, vulgo jęczmienia, insimul et semel de consensu ejusdem libere conseminationis, ejusdem pro sorte sua ex parte collectionis, ex parte vero ejusdem hordei devehere interturbationis, in sortem suam applicationis usuique suo accomodationis, dum vero die hesterna, proxime praecedenti, ejusdem extraditionem urgebat, ejusdem non tantum modo velle extraditionis, verum etiam eundem presbiterum, charactere non observato, ejusdem ; presbiterio verbis indecentibus contemptuationis, laesionis, eundem flagello frumenti ligneo, alias cepem, per tergum et manus ejusdem converberationis, concussionis et, ni generosa ejusdem consors in subsidium occurreret, vix framea vibrata non dissecationis; verum Iwan furti equorum eundemque aliunde adinventionis facta, prout latior dari copia debuit. Verum quoniam eandem intra triduum, ut juris et moris est, eadem protestans pars ad acticandum non porrexit, ideo ex parte generosi notarii loci praesentis de deligentia in suscipiendo, renitentia suo, protestantis partis, in porrigendo est protestatum.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, годъ 1699—1700, № 3954; листъ 227 на оборотѣ.

LXXI

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ вручилъ королевскій мандатъ Овруцкому архимандриту Климентію Домарацкому, требующій его въ королевскій ассесорскій судъ вслѣдствіе жалобы на него луцкаго епископа, Діонисія Жабокрицкаго о томъ, что Домарацкій незаконно занялъ Овруцкую архимандрію, такъ какъ онъ не дворянинъ по происхожденію. 1700. Декабря 29.

Року тисеча семъсотого, месеца Децемъбра двадъцатъ девятого дня.

На уряде кродскомъ, въ замъку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Даниелемъ Левъковъскимъ, намесникомъ на тотъ часъ и реентомъ кгродъскимъ овъруцъкимъ, и книгами нинешъними, кгродскими, овъруцъкими personaliter stanowszy woźny generał województwa Kijowskiego i innych, szlachetny Stephan Komar, który w moc prawdziwej, wiernej i skutecznej relacyej swojej, jawnie i dobrowolnie zeznał: iż on roku terazniejszego, tysiącznego siedmsetnego, miesiąca Decembra dwudziestego dziewiątego dnia, mandat od najjaśniejszego króla jegomości, Augusta wtórego, pana naszego miłościwego, nam szczęśliwie panującego, z pieczęcią większej kancellariej koronnej, authentice ad instantiam instygatora koronnego i jego delatora, wielebnego jegomości ojca Dyonizego na Zaborzykach Zabokrzyckiego, archimandryty owruckiego, nominata episkopa łuckiego i ostrogskiego, protothroniego metropoliej Kijowskiej, po pobożnego ojca Klementego Domaradzkiego, zakonnika reguły świętego Bazylego ritus Graeci, wydany, tenoris sequentis: August wtóry, z Bożej łaski król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Kijowskie, Wołyńskie, Podolskie, Podlaskie, Jnflanckie, Smoleńskie, Siewierskie i Czernihowskie, dziedziczny xiąże Saski i elector. Tobie, pobożnemu Klemensowi Domaradzkiemu, zakonnikowi reguły świętego Bazylego religiej Ruskiej Greckiej, z osoby, sprawy i przywileju niżej-wyrażonego nakazujemy, abyście przed nami, sądem naszym assessorskim w Warszawie, albo tam, gdzie natenczas ze dworem naszym szczęśliwie rezydować będziemy, za niedziel cztery od położenia pozwu i mandatu naszego, albo natenczas, gdy sprawa z regestru sądów assessorskich do sądzenia przywołana będzie, oblicznie i zawicie stawili się (sic) na instantią i prawne poparcie urodzonego instygatora koronnego i jego delatora, Dyonizego Zaborzyckiego, archimandryty, władyki nominata łuckiego i ostrogskiego, protothroniego metropoliej Kijowskiej, powodów, którzy cię pozywają o to: iż, lubo warowano jest statutem koronnym i constitucyami rzeczypospolitej, aby żaden podłego urodzenia i z pospolitego gminu pochodzący kapłan nie ważył się przed stanem ludzi szlachetnie urodzonych dygnitarstw i beneficii duchownych, jakie są: godności opackie, praelatury i kanonje kathedralne, ambire,—ty jednak, podłego urodzenia będąc i z gminu pospolitego zrodzony człowiek, ważyłeś się archimandrią Owrucką, abo raczej opactwo, w województwie Kijowskim, u najjaśniejezego świętej pamięci króla jegomości Jana trzeciego, antecessora naszego, tak jakobyś był tej godności z urodzenia szlacheckiego capax, uprosić, jakoż i samą rzeczą

uprosiłeś i otrzymałeś. Ponieważ zaś ob incapacitatem tuam wielebnemu delatorowi jest od nas taż archimandrya conferowana, przeto cię przypozywa z urodzonym instygatorem do pokładania i przywrócenia przywileju, przez cię uproszonego, przysłuchania się dekretowi naszemu, win, w prawie pospolitym opisanych, skazania, szkód prawnych nagrodzenia, pozysków z tejże archimandryej Owruckiej, jeśliś jakie brał, powrócenia, abyś się tedy stawił i terminu pilnował. Dan w Warszawie, w poniedziałek przed świętym Marcinem biskupem blizki, roku Pańskiego tysiącznego siedmsetnego. Locus sigilli. C. M. O. E. S. D. P. W. K. S. odniosł do monasteru Owruckiego, do archimandryej Owruckiej należącego, i ten mandat w izbie i rezydencyej wyż mianowanego pozwanego, pobożnego ojca Domaradzkiego, przy bytności onegoż samego i przy bytności zakonników tamejszych, na stole położywszy, o położeniu onego samemuż pozwanemu, także zakonnikom tamejszym i kogo jeno tam natenczas widzieć mógł, od kogo, po kogo i w jakiej sprawie był pisany, opowiedział i prawnie do wiadomości przywiódł; za którym to mandatem on, mianowany woźny, rok i termin stronom obom, pozwanej i powodowej, stanowienia się przed pomienionym sądem assessorskim, według conserwaciej tegoż mandatu, złożył, naznaczył, i o tym tę swoję prawdziwą relacię czyni i zeznawa, prosząc, aby przyjęta i do xiąg zapisana była, co otrzymał Stephan Komar, woźny.

Книга гродская, Овруцкая; записовая и поточная, годъ 1700—1703; № 3220; листъ 259.

LXXII

Жалоба овруцкаго архимандрита, Климентія Домарацкаго, на нареченнаго Луцкаго и Острожскаго епископа, Діонисія Жабокрикцаго, о томъ, что онъ испросилъ для себя у короля привилегіо на овруцкую архимандрію, раньше уже пожалованную Домарацкому. 1701. Генваря 3.

Року тисеча семьсотъ перьвого, месяца Геньвара третего дня.

На ураде кгродскомъ, в месте его королевъское милости, Овручомъ, передомъною, Михалемъ Синьгаевъскимъ, наместникомъ подъвоеводства, реентомъ кгродскимъ енералу воеводства Киевского, и книгами нинешними, кгродъскими, киевъскими comparens personaliter przewielebny w Panu Bogu jegomość ojciec Klemens Domaradzky, zakonnik świętego Bazylego wielkiego ritus graeci, archimandryta Owrucki, quam primum rescivit, iż jaśnie przewielebny jego mość ojciec Dionizy Zabokrzycki, nominat episkop Łucki y Ostrogski, solo ductus rancore, przywilej od nayjaśniejszego krola jego mości, Augusta wtorego na archimandryią Owrucką, comparenti od świętej pamięci nayjaśnieyszego króla jego mości Jana trzeciego pro bene meritis miłościwie conferowany, procuravit, illico solenem, przeciwko temuż jaśnie przewielebnemu imci oycu Dionizemu na Żabokrzykach Żabokrzyckiemu, nominatowi episkopowi Łuckiemu y Ostrogskiemu, zanosił manifestationem, w takowy sposób: Iż jego mość ociec nominat, czyniąc in convulsionem prawa pospolitego, noviter do osoby protestantis zawziowszy malewolencyą, nietylko na ubogiej fortunie protestantis, ale, quod maximum, na honorze y zdrowiu, intendit; albowiem, gdy protestans, za swoie wierne usługi y prace panu y monarsze swemu, najaśnieyszemu królowi jego mości Janowi trzeciemu, tam publice quam privatim czynione, in signum łaski pańskiej et praemii, Owrucką archymandryą, protunc wakuiącą, otrzymał: szczegulne puste miejsca, dla rozszerzenia chwały Boskiej, obłowszy, spokoynie, według przywileiu, pustelnickim prawie sposobem na pustyni mieszkał. Cokolwiek za młodości swoiej gotowego grosza zebrał, wszystko pro incremento chwały Boskiej amictu et victu zakonników łożył, iako pupillam oculi te, za wysługi swoie conferowaną od nayiaśnieyszego św. pamięci króla jego mości maiąc archymandryą, a jegomość ociec nominat, tam ampla fortunae suae sorte nie kontentuiąc się, y na ubogą protestantis nastąpił substancyą, a co większa, na honor y życie, przywilej nienależnie y praetextem niesłusznym na też wyprawił archimandrio, wszelkich ad ruinam protestantis adinveniendo sposobów; zaczym comparens, ratione praemissorum, iteratis przeciwko jaśnie przewielebnemu imci oycu nominatowi Łuckiemu y Ostrogskiemu protestatur vicibus, prawnie z nim, w sądach assessorskich do położenia memorati privilegii agere, manente tey protestaciey per aliam faciendam seu per citationes melioratione, ofiaruje się; praesentem actis connotari ninieyszego urzędu prosił, co y otrzymał, Klemens Domaradzki, archimandryta Owrucki, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1701—1702, № 23; листъ 218.

LXXIII

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ вручилъ по принадлежности позвы, требующіе къ суду дворянъ: Минцовскихъ и Гуляницкихъ, вслѣдствіе жалобы на нихъ кременецкаго братства о томъ, что они захватили имущество, отказанное въ пользу братства по завѣщанію умершими братчиками, и отказываются оное возвратить. 1701. Генваря 20.

Roku tysiąc siedmsetnego pierwszego, miesięca Januarii dwudziestego dnia.

Przed urzędem y actami ninieyszemi, grodzkimi, krzemienieckiemi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namieśnikiem burgrabstwa y regenciey grodskich krzemienieckich, stanąwszy oczewiście woźny generał województwa Wołyńskiego y innych, szlachetny Stanisław Leszczyński, dla zapisania do act ninieyszych iawnie i dobrowolnie zeznał: iż pozew grodzki, krzemieniecki, autentyczny, roku terazniejszego, tysiąc siedmsetnego pierwszego, miesiąca Januarii piętnastego dnia, odniósł do wsi Minkowiec y tam ten pozew we wrota dworu niżey mianowanych pozwanych, wetknowszy, czeladzi dworskiey o położeniu onego opowiedział: iż wydany ten pozew po urodzonych ichmości panów: Konstantego y Marciannę cum assistentia mariti eius Mincowskich, małżonków, pozwanych ad instanciam instigatora sądowego y wielebnego w Bogu imci oyca Gedeona Szczurkiewicza, ihumena monasteru brackiego krzemienieckiego y wszystkich bracì zakonnej tegoż monasteru, actorów, w sprawie do oddania pięciu talerów bitych, hreczki ćwierci, mąki żytnej ośmaki y schowanych pieniędzy w garnuszku w spichlirzu popozwanych y innych rzeczy, tamże znaydujących się, testamentem niegdy zeszłego Hrehoregò monasterowi actorów ad pia opera legowanych, i szkód, ztąd pochodzących, nagrodzenia. Tenże woźny zeznał, iż on pozew grodzki, krzemieniecki, autentyczny roku tegoż y miesiąca, a dnia siedmnastego, odniósł do wsi Folwarek y tam ten pozew, we wrota dworu niżej mianowanych pozwanych wetknowszy, czeladzi dwornej o położeniu tego pozwu opowiedział y, w jakiey sprawie pisany, opowiedział: iż wydany ten pozew po urodzonych ichmości panów: Alexandra y Piotra Hulanickich, Konstantyą Hulanickiego Horodyską y pannę Alexandre Hulanicką, bracią y siószter

między sobą rodzonych, assistentiey potrzebuiących z assisientią im należytą, a niepotrzebuiących samych przez się, pozwanych ad instantiam tychże actorów, w sprawie do przywrócenia włoki pola, w Folwarkach będącey, testamentem niegdy zeszłego urodzonego pana Bazylego Hrysznika sprawionym, monasterowi ad pia opera legowaney, oraz do oddania wszelkich dziesięcin, przez pozwanych nienależycie branych, y szkód z winami prawnemi nagrodzenia intentowanych, iako o tym te pozwy, do którychsię y ta ninieysza rellatia in toto referuje, szyrzey w sobie obmawiają; za którymi to pozwami mianowany wozny rok y termin stronom obodwom: powodowej y pozwaney, przed sądem grodskim krzemienieckim na roczkach grodskich krzemienieckich, w roku ninieyszym, tysiąc siedmsetnym pierwszym, miesiąca Februarii trzeciego dnia, do sądzenia przypadających y sądzić się mających, vel his difitientibus, in aliis tandem subsequentibus, stanowić się złożył y naznaczył; y o tym tę swoię rellatię on wozny, przedemną, urzędem, uczynił y zeznał, prosząc o przyiencie oney y do xiąg zapisanie; co y otrzymał. Stanisław Leszczyński, woźny.

Книга гродская, Кременецкая, поточная, 1701 года, № 1610; листъ 106.

LXXIV

Жалоба униятскаго священника, Андрея Жиковича, на дворянина Станислава Красускаго о томъ, что онъ нанесъ истцу публично раны и побои. 1701. Февраля 12.

Року тисеча семъсотъного первого, месеца Февъраля двадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости Володимирскомъ, przedemną, Thomaszem Olszeckim, namieśnikiem burgrabstwa zamku Włodzimirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, staroścíń-

skiemi stanowszy oczewiście wielebny w Panu Bogu ociec Andrzej Żykowicz, prezbiter Kowelskiej cerkwie założenia Podwyższenia Krzyża świętego, cum sacra ecclesia Romana unitus, świadczył i protestował się przeciwko urodzonemu jegomości panu Stanisławowi Krasuskiemu, violentum invasorem et convulneratorem sui protestantis, w sposob niżejopisany o to: iż on, obwiniony, śmiał i ważył się na gospodę naszedszy w Kowlu, die undecima Februarii, anno praesenti, gdy protestans, będąc vocatus od urodzonego jegomości pana Marcina Lesieckiego dla okrzszczenia dziecięcia, której powinności swej dosyć pełniąc, uczynił i proszony od urodzonych ichmościów panów: Jana Mikołajowicza i Maryanny Leduchowiczowej Lublińskich, rodziców, do krztu świętego od urodzonego jegomości pana Lesieckiego sposobionych, był w Kowlu, w gospodzie, niżadnej rzeczy, złej przygody, na siebie przypadkowej nie spodziewając się ni od kogo, jako kapłan, spokojnie sobie przy stole, jako należy, siedział, tegoż przy ludziach i szlachcie, tamże będących, inermem trąciwszy, wprzód o ziemię uderzył i, dobywszy szabli, ku ziemi płazował, a gdy ludzie odjeli protestantą tegoż, powtórnie przyrwawszy się, szablą po głowie bijąc, ciął w gębę z lewei strony w policzek i raz niewinny temuż zadał, rozkrwawił, ranę długą zadał, dobrze sobie gdzieś w mieście napełniwszy fantazyej głowę, płazem pobił, potłukł, co i szlachta, niewinne zranienie widzieli; zaczym, że przeciwko prawu Bożemu, de immunitate kapłanów opisanemu, sprzeciwił się, protestando iterum atque iterum, salvam meliorationem praesentis per citationem sobie zostawił, gotów będąc o to prawnie czynić ratione praemissorum omnium; et in continenti idem qui supra stawił na urzędzie woźnego generała, szlachetnego Jana Bolszewskiego, który anno praesenti, millesimo septingentesimo primo, die undecima mensis Februarii, mając przy sobie stronę szlachtę, urodzonych ichmościów panów: Stephana Krasuskiego i Stanisława Fijałkowskiego, z któremi ichmościami widział w Kowlu w gospodzie u cerulika, przy opatrywaniu ojca Andrzeja Zykowicza, prezbitera kowelskiego, u którego policzek na prawej stronie przez jagodę szablą przecięty aż do kości, tudzież razy sinie po głowie, plecach, i chustkę krwawą, z tego szwanku zbroczoną, które razy mienił sobie pomieniony świeszczenik od wyżrzeczonego jegomości pana Stanisława Krasuskiego, modo supra expresso; co widziawszy i oglądawszy, ralatią swoją z protestującym prosił, aby ta obductia z protestatią do akt przyjęte i zapisane byli, co i otrzymali.

Книга гродн. влад. запис., поточ. и декрет. г. 1701, № 1077; лис. 44.

LXXV

Грамота данная королемъ Августомъ II нареченному епископу Луцкому, Діонисію Жабокрицкому, предоставляющая ему право ставить и смѣнять приходскихъ священниковъ и игуменовъ во всѣхъ православныхъ церквахъ и монастыряхъ, находящихся въ королевскихъ имѣніяхъ въ воеводствахъ: Кіевскомъ, Волынскомъ и Брацлавскомъ. 1701. Февраля 15.

Roku tysiąc siedmset pierwszego, miesiąca Marca ośmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namieśnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi, comparens personaliter wielebny w Panu Bogu jegomość ociec Hylarion Waniczewski, namieśnik ritus Graeci katedry Łuckiej, dla zapisania do akt grodzkich, łuckich, przywilej, od najjaśniejszego króla jegomości Augusta wtórego in personam jaśnieprzewielebnego jegomości ojca Dyonizego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, nominata episkopiej Łuckiej i Ostrogskiej, protothroniego metropoliej Kijowskiej conferowany, per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyjęcie onego i do akt wpisanie; a tak ja, urząd, annuendo prośbie i affectaciej pomienionej osoby podawającej, przywilej do akt przyjmując, czytałem, którego tenor verborum sequitur talis: August wtóry, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Kijowski, Wołyński, Podolski, Żmudzki, Mazowiecki, Inflancki i Czerniehowski, Saski dziedziczny xiąże i elektor. Oznajmujemy wszem wobec i kóżdemu zosobna, komu o tym wiedzieć będzie należało: iż jako najpierwszy i najgruntowniejszy fundament szczęśliwego panowania naszego na pomnożeniu chwały Bożej założyliśmy, tak, chcąc należyty in supremo jure patronatus et collationis partykularnych monasterów i cerkwi parochialnych, extra unionen z kościołem świętym Rzymskim, w Kijowskim, Wołyńskim i Bracławskim województwach in bonis nostris quibusvis regalibus znajdujących śię, do dyspozyciei i kollaciej naszej królewskiej należących, zachować i wprowadzić porządek, aby przez nakupowanie się ad beneficia ecclesiastica ejusmodi i insze inconveniencie (jako dotąd po różnych miejscach passim zwykły by-

wać) nie działy się scandala, a mając zaleconą sobie i wiadomą dobrze curam pastoralem wielebnego Dyonizego Żabokrzyckiego, archimandryty owruckiego, nominata episkopa łuckiego i ostrogskiego, protothroniego metropoliej Kijowskiej, onemuż w pomienionych województwach po wszystkich miastach, miasteczkach i wsiach naszych królewskich plenum et integrum jus collationis wszystkich partykularnych monasterów i cerkwi parochialnych, tym terazniejszym listem przywilejem naszym dajemy i couferujemy, zlecając mu, aby wszędy, którego kolwiek monasteru partykularnego przełożony, lub też cerkwi świeckiej parochus od najjaśniejszych antecessorów naszych, królów Polskich, lub od nas praesenty i prawa służącego, sobie danego, niepokaże,—zupełną władzą, tym terazniejszym listem, przywilejem naszym, sobie daną i konferowaną, kożdego takiego abrogował i inszego przełożonego do monasteru lub do cerkwi świeckiej kóżdego, pro arbitrio suo, także et in successu ad quaelibet beneficia similiter vacancia instituował i installował. Czego pomienionemu wielebnemu Żabokrzyckiemu ad vitae ejus tempora żaden z wielmożnych i urodzonych tenutariis bonorum nostrorum omnium regalium, w pomienionych województwach jacentium, żadnym pretextem i kolorem impedire nie będzie mógł, pro gratia nostra regia, sub poenis, contra convulsores privilegiorum nostrorum sancitis. Co wszystko donosząc do wiadomości, dla większej wagi, ten przywilei nasz ręką naszą własną podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XV miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCI, panowania naszego V roku. U tego przywileju, par oblatam podanego, przy przyciśnionej pieczęci kancellariej większej, podpis naprzód najjaśniejszego krola jegomości w te słowa: Augustus rex; a potym subscriptia takowa: jus collationis cerkwi parochialnych in bonis regalibus, wielebnemu Zabokrzyckiemu, nominatowi episkopowi łuckiemu confertur; na ostatku podpis takowy: A. z Tęczyna Ossoliński, sekretarz pieczęci wielkiej koronnej. Któryże to przywilej, per oblatam podany, za podaniem i prośbą wyżmianowanej osoby, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo verbum, tak, jako się w sobie pisany ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich jest wpisany.

Книга грод. Луц. запис. № 2237, годъ 1701; листъ 317 на обор.

Примѣчаніе: Тотъже документъ внесенъ въ книги: гродскую Кременецкую 1701 г. № 1609, на листѣ 209; и гродскую Владимірскую 1701 г. № 1077, на листѣ 609.

LXXIV

Мандатъ королевскій, требующій въ задворный ассесорскій судъ нареченнаго епископа Луцкаго и Острожскаго, Діонисія Жабокрыцкаго, вслѣдствіе жалобы на него Овруцкаго архимандрита, Климентія Домарадзкаго, о томъ, что Жабокрыцкій, пользуясь невѣденіемъ короля, Августа II, выхлопоталъ для себя жалованную грамоту на Овруцкую архимандрію, на которую Домарадзкій получилъ такую-же грамоту отъ короля Іоанна III. 1701. Февраля 23.

Року тисеча семъсотъ первого. месяца Марца тридцатъ первого дня.

На уряде кгродскомъ, въ месте его королевское милости Овручомъ, передомною, Михалемъ Сингаевскимъ, наместникомъ подвоеводства, реентомъ кгродскимъ енералу воеводства Киевскаго, и книгами нинешъними, кгродскими, киевскими stanowszy oczewiśeie woźny generał województw: Kijowskiego, Wołhyńskiego y innych, szlachetny Stefan Komar, in vim suae verae ac fidelis relationis, jawnie y dobrowolnie zeznał, iż on roku teraznieyszego, tysiąc siedmsetnego pierwszego, die quinta Martii, mandat najaśnieyszego króla jego mości, Augusta wtorego, authentyczny, przy pieczęci koronney pisany, sądom głównym assessorskim sądzić należący, tenoris sequentis: August wtory, z Bożey łaski krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflanski, Smoleński, Siewierski y Czerniehowski, xiąże dziedziczne Saskie y elektor, tobie, welebnemu Dionizemu Żabokrzyckiemu, zakonnikowi Świętego Bazylego ritus greci, nominatowi władyce Łuckiemu y Ostrogskiemu, z osoby, sprawy, y przywileju niżej mianowanego, nakazujemy, abyś się przed nami i sądem naszym, assessorskim, w Warszawie, albo tam, gdzie na ten czas z dworem naszym rezydować będziemy, za niedziel cztery od położenia mandatu naszego, lub na ten czas, gdy sprawa z regestru sądów assessorskich do sądzenia przywołana będzie, oblicznie y zawicie stawił się, na instantią y prawne poparcie urodzonego instigatora koronnego y jego delatora, wielebnego Klemensa Domaradzkiego, zakonnika

świętego Bazylego ritus greci, archimandryty Owruckiego, powodów, ktorzy cię pozywaią o to: Iż ty, dobrze wiedząc o tym, że archimandrya Owrucka, w województwie Kijowskim przez czas niemały wakuiąca, delatorowi, na ten czas w świeckim stanie będącemu, z łaski świętey pamięci króla jego mości, Jana trzeciego, antecessora naszego, za osobliwe jego y nieraz doznane w różnych publicznych y priwatnych interessach na dworze swoim usługi, iest przywileiem conferowana, y w zupełnym dotąd była dzierżeniu, ani żaden woli naiaśnieyszego antecessora naszego przecić y na pierwsze delatora zasłużonego przywileie następować nie ważył się, ty, post fata tegoż naiaśnieyszego antecessora naszego, przywiley na też archimandryą od nas, mniey w zasługach delatorowych, chętnie naiaśnieyszemu antecessorowi naszemu czynionych, informowanych, sub praetextu incapacitatis, appetenter otrzymałeś, ac tandem tegoż delatora, w odległych kraiach żyiącego, y tu, ob inopiam, tak prędko pospieszyć niemogącego, przed sądem naszym assessorskim condemnowałeś; zaczym, niechcąc onemu jego, co iest miłościwie od najaśnieyszego antecessora naszego za znaczne wysługi conferowano, odbierać, dla tego przypozywa z urodzonym instigatorem koronnym do pokładania y przywrócenia przywileiu, przez cie uproszonego, przysłuchania się dekretowi naszemu y skassowania condemnaty otrzymaney, także win prawnych wskazania, szkód nagrodzenia, abyś się tedy stawił y terminu pilnował. Dan w Warszawie, w wilią świętą świętego Macieja Apostoła bliższą, anno Domini millesimo septingentesimo primo—odniósł do wsi Potapowicz, dóbr jego mości oyca Żabokrzyckiego, nominata episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, y ten mandat, do dworu przyszedszy, woytowi tamecznemu w ręce oddał, od kogo, po kogo, y w jakiey sprawie był pisany, tak iemu, iako y poddannym opowiedział y prawnie publikował, termin stronom obom, w sądach pomienionych assessorskich, według praefixiey, wysz w mandacie wyrażoney, ku rosprawie prawney zawity stawić się złożył y naznaczył; o czym te relatią swoie zeznawszy, eandem actis connotari ninieyszego urzędu prosił; co y otrzymał.

Книга гродская, Кіевская, записовая, и поточная, годъ 1701—1702, № 23; листъ 312.

LXXVII

Мандатъ королевскій, требующій къ суду православнаго Луцкаго епископа, Діонисія Жабокрицкаго, по жалобѣ на него Львовскаго уніятскаго епископа, администратора Луцкой уніятской епархіи, Іосифа Шумлянскаго, о томъ, что Жабокрицкій выхлопоталъ у короля привилегію на Гоcкій монастырь и на село Курозваны, принадлежащее, къ силу болѣе давней привилегіи, уніятскому Луцкому епископу. 1701. Марта 6.

Roku tysiącznego siedmsetnego pierwszego, miesiąca Aprila dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskiem, namiesnikiem burgrabsta zamku Łuckiego, y xięgami nienieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi stanowszy oczewiście wozny generał woiewodstwa Wołyńskiego y innych, szlachetny Jan Michalski, ex producto autentico officio praesenti bene notus dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich iawnie, iaśnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pierwszego, miesiąca Aprila dnia dwudziestego, mandat jego królewkiey miłości do sądów assessorskich w kathedrze biskupiey ritus graeci Łuckiey, tenoris ejusmodi: Augustus secundus, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Kijoviae, Vołhyniae, Podoliae, Podlachiae, Smolensciae, Severiae, Czernihoviae, nec non Saxoniae haereditarius princeps et elector. Vobis, venerabili Dioniosio Żabokrzycki, nominato episcopatus Luceoriensis, totique capitulo ritus Graeci ejusdem episcopatus de personis bonisque vestris generaliter omnibus ad causam infrascriptam mandamus, ut coram nobis seu juditio nostro assessoriali, Varsaviae celebrando, aut ubi tunc cum curia nostra regia feliciter constituti fuerimus, a positione praesentis recte in quatuor septimanis, seu tum, quum et quando causa praesens ex regestro ordinario judicandarum causarum legitime vocata ac acclamata inciderit, ad instantiam instigatoris regni ejusque delatoris, reverendissimi patris Josephi de Magna Szumlany Szumlański, episcopi ritus Graeci uniti Leopoliensis, Halicensis et Camenecensis Podoliae, metropoliae Kijoviensis et episcopatus

Luceriensis administratoris, archimandritae Pieczarscensis, actoris, personaliter peremptorieque comparentis, qui vos, quam primum certam accepit notitiam, inhaerendo legibus et constitutionibus regni, citat pro eo, quia vos et praecipue tu, venerabilis Żabokrzycki, privilegium super monasterium Hoiscensem et villam Kurozwany eo spectantem (in possessione sui, delatoris, vigore privilegii olim antecessoris nostri, super bona eadem ipsi servientem, a longo tempore pacifice existentis, ad malam informationem obtinere praesumpsisti et de facto ex cancellaria nostra indebite exportasti, bonaque eadem in possessionem sui cum praejudicio reverendissimi delatoris avellere intendis; cum vero privilegia, uni concessa, alteri in praejudicium primi concedi non debeant, proinde ad videndum et audiendum privilegium hocce tuum, uti indebite ac illegitime per se exportatum, decretaque quaevis ea in causa contumatialia, coram nobis seu judicio nostro reponibilia esse adinveniri et uti male, erronee, cum praejudicio primi possessoris obtentum, cassari, privilegium actoris in integro conservari, vos quoque pro ejusmodi progressu paenis condignis puniri ceteraque, pro causae hujus exigentia, coram te statui et sententiari et, ne, intervenientibus his litteris nostris, bona praedicta monasteriumque adimere actoremque in possessione interturbare praesumas, sub paenis injungimus; citamini, sitis parituri et terminum attentaturi. Datum Varsaviae, VI Martii, anno Domini MDCCI, regni vero nostri IV anno. Odniosł, i tam tenże mandat w ręce zakonnikowi tegoż monasteru oddawszy, o położeniu onego w monasterze będącym opowiedział i prawnie do wiadomości przywiodł, publikował i termin, według prefixiej, w mandacie wyrażonej, naznaczył i praefigował. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio. Za prośbą woźnego, jako pisać nieumiejącego, na miejsce onego podpisuję się Stanisław Grelski, manu propria.

Книга гродская, Луцкая, поточная, № 2579, годъ 1701. Листъ 578 на оборотъ.

LXXVIII

Жалоба дворянина Александра Залевского на дворянъ: Станислава, Адама и другого Станислава Ольбенскихъ о томъ, что они наносятъ ему различныя обиды и, между прочимъ, въ его отсутствіи избили, живущаго въ его имѣніи, приходского священника, выгнали его изъ прихода, разорили его домъ и отняли земли. 1701. Марта 17.

Roku tysiącznego siedmsetnego pierwszego, miesiąca Marca siedmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Maximilianem z Kamienia Wereszczaką, regentem przeszłym ziemskim łuckim, namiestnikiem natenczas burgrabstwa zamku łuckiego i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter urodzony egomość pan Alexander z Smorzewa Zaleski, cześnik Malborski, towarzysz wielmożnego jegomości pana Olszańskiego, jego królewskiej mości rotmistrza, commissarza województwa Wołyńskiego, in functione deputatoria zostający, przychylając się do dawniejszych swoich, eo nomine poczynionych, protestacyi, a nie mogąc, dla niesądzenia się sądów grodzkich, łuckich, dopędzić cursum sprawiedliwości, w widocznej swojej krzywdzie, natenczas sub securitatem legum publicarum revertendo, przeciwko urodzonym ichmościom panom: Stanisławowi, ojcowi, panom: Adamowi i Stanisławowi Olbieńskim, dóbr wsi Sielca czwartej części possessorom, tudzież sługom i poddanym ichmościów, solenniter skarżył i protestował się o to: iż ichmoście, bardzo dobrze wiedząc, że to terazniejszy protestans vigore prawa, sobie służącego, w tychże dobrach, wsi Sielcu, jest należytym possessorem, jednak levipendendo prawo wprzód pospolite, a disturbando possesią protestantis, nie kontentując się dawniejszemi krzywdami, różnych czasów przez się, sług, czeladź i poddanych swoich poczynionemi, natenczas, gdy modernus protestans, mając functią publiczną, tak od kompaniej swojej do wybrania hyberny, jako też od województwa Wołyńskiego włożoną, musiał, po delatach jeżdżąc, windikować zaległe długi i z domu się absentować, ichmoście,

in absentia protestantis, hospodyna tamecznego, do którego protestans należy, kijami contra decentiam stanu jego duchownego zbiwszy, i całą jego substancią zabrawszy, od parafiej wypędzili, grunta, jemuż służące, pod się podgarnęli, w lasach wolnego zażywania ich protestantis zabraniają, siekiery grabią, siana poddanemu protestantis wozów kilkanaście illegitime zagrabili i niemało szkód naczynili, jako protestacye szerszym są dokumentem; na czym mało mając, teraz noviter, w roku teraźniejszym, tysiącznym siedmsetnym pierwszym, in januario, czeladnika swego, przezwiskiem Kowalskiego, na dwór protestanta aby naszedł, informowali, który, parendo mandatis panów swoich, nocnym sposobem naszedłszy, do chałupy poddanego protestantis, przezwiskiem Leszczyka, drzwi wybił, za tąż poddanką gonił się, dzieci, kijem pobiwszy, z izby powypędzał, okna wytłukł i zięcia tejże poddanki, chcący go zabić, szukał, dla czego tenże poddany, consulendo vitae, ze wsi uciekać musiał; item podczas jarmarku, w mieście Horochowie odprawującego się, poddanych protestantis, nic sobie niewinnych, sługom swoim: Chmielowskiemu i Kowalskiemu, hałasować i bić rozkazywali, którzy, in praesentia ichmościów panów Olbieńskich, panów swoich, obuchami i płazami bijąc, od wozów poodpędzali i razów bitych niemało nazadawali; potem tenże Kowalski, ex subordinatione panów swoich, na stawie poddanego protestantis, na imię Waśka Przychudka, zastąpiwszy, zbił, i publiczną odpowiedź:—że wszystkich protestanits poddanych na każdem miejscu będę chwytał, zabijał, albo wieszał,—uczynił; czego obawiając się, tenże poddany ze wsi z żoną, dziećmi i całym swoim zbiorem migravit; czym ichmość obwinieni nie kontentując się, ale, by substancyą protestantis zawsze znacznie do ruiny przyprowadzali, poddanego swego, przezwiskiem Huńkę, namówili, który na dobrowolnej drodze poddanego protestantis, Iwana Szelesta, zastąpiwszy, zbił i razów niemało nazadawał; zaś w roku teraźniejszym, przed zapustami, poddany tychże ichmościów obwinionych, na imię Lesko, w karczmie poddanego protestantis, Iwana Krzywego, bezwinnie zbił; staw, w tychże dobrach będący, w którym protestans quartam sortem ma, różnie ruinując, różnemi czasami w zimie i lecie zławiają, impedimenta w nim protestantowi ustawicznie czynią, groblę rozkopawszy i łotok zepsowawszy, wodę z niego, aby młyn mlić nie mógł, wziowszy, staw swój wypuścili; czyniąc in convulsionem dawnych działów i dekretów trybunalskich, lasy tameczne, których omal jest, nie tylko inusitata praxi sami przez się pustoszą, ale też ludziom postronnym wywozić i pustoszyć pozwalają, pastwiska, in usu protestanta będące, odejmują, i różne krzywdy, których wypisać

trudno, sami przez się, czeladź i poddanych swoich czynią; o co protestans, jako człowiek spokojny, lubo sam przez się i przez przyjaciół upraszał, aby ichmość obwinieni od czynienia takich skód i oppressyi supersedowali, nigdy żadnej sprawiedliwości odnieść nie mógł; którym takowym sposobem ponieważ ichmość obwinieni prawo pospolite naruszyli, do szkod niemałych protestanta przywiedli, słusznie też i winy, w prawie pospolitym opisane, na osoby swoje zaciągnęli; o co wszystko, i co latius in termino termini ichmościom będzie dowiedziono, terazniejszy comparens protestowawszy się, ofiarował się z ichmościami wszystkimi o to prawnie postąpić, zostawiwszy sobie tej skargi wolno według prawa melioratią, lub przez uczynienie inszej, lub przez pozwy natenczas. In verificationem primissorum stawił woźnego generała województwa Wołyńskiego, szlachetnego Adama Wołowskiego, który w moc prawdziwej relacyi swojej dla zapisania do xiąg niniejszych jawnie i dobrowolnie zeznał, iż on roku teraźniejszogo, na akcie mianowanego, miesiąca Marca dnia dwunastego, mając przy sobie stronę szlachty, urodzonych panów: Jana Piotrowskiego i Stephana Maczyńskiego, za requizycią jegomości protestującego, był w dobrach wyżej mianowanych, Sielcu, wprzód mieszkanie hospodyna, parocha tamecznego, przez ichmościów obwinionych zruinowane i spustoszone, a potem staw złowiony, groblą poprzekopywaną, wodę w inszy staw spuszczoną, łotok zepsowany widział i urzędownie oglądał, i że te wszystkie szkody: zbicie poddanych, spustoszenie lasów przez ichmościów obwinionych są prawdziwie poczynione, słyszał; jakoż, tegoż dnia będąc u ichmość panów Olbieńskich, we dworze i mieszkaniu ichmościów, sług wysz pomienionych: Chmielowskiego i Kowalskiego, aby do rozprawy prawnej dotrzymani byli, w winach prawnych aresztował i prawnie przyporęczył, i o tem ad praesens ralacyą swoją prawdziwą zeznaje, prosząc wespół z jego mością podawającym, aby to wszysto actis praesentibus było connotatum. Alexander z Smarzewa Zaleski z małżonką. Adam Wołowski, woźny.

Книга гродская, луцкая, поточная, №: 2579, годъ 1701; листъ 388.

LXXIX

Жалоба дворянина Владислава Путошинскаго на игумена Бѣлостокскаго монастыря, Θеодосія Падальскаго, и на дворянина Іосифа Гулевича, ктитора того-же монастыря, о томъ, что они нападали на истца, наносили ему различныя оскорбленія, грозили смертью и били его слугъ. 1701. Мая 9.

Roku tysiąc siedmsetnego pierwszego, miesiąca Maja dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, y xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi personaliter comparens urodzony jego mość pan Władysław na Hati Putoszyński, łowczy smoleński, nie mogąc ultro pati toties peractas przez niżey mianowane osoby laesiones enormissimas et periculum vitae, gdyż coraz innovatae occurunt diffidationes, sollennissime skarżył y protestował się naprzeciwko wielebnemu w Bogu jegomości oycu Theodozemu Padalskiemu, ihumenowi Białostockiemu, cujus motivo infra nominatarum exorbitantiarum et diffidationum publicarum genus stetit, tudzież urodzonemu jegomości panu Jozephowi z Woiutyna Hulewiczowi, unum sentire z jegomością oycem ihumenem pomienionym trzymaiącemu, et contra libertatem statutorum regni, ex instinctu et subordinatione jegomości oyca ihumena, postępującemu, w ten sposób y o to: iż primario jegomość oyciec ihumen Białostocki, nie kontentuiąc się tym, że z bracią swoią, z czeladzią monasterską y poddanemi Białostockiemi protestantem na dobrowolney, publiczney drodze y na groble Białostockiey, po nabożeństwie z Torczyna iadącego, dognawszy, bez żadnego respektu na stan szlachecki y przyjaźń sąsiedzką za żyda, wykocce, konfundował y ledwie rapierem nie przebił, gdyby się był na strone koniem nie umknął, urodzonych: Stephana Wyhowskiego y Woyciecha Makowskiego, sług protestantis, porąbał, pobił y pokaleczył, sprawy, do Lublina należące, które pan Makowski za pazucho miał, w błoto wdeptał

y tegoż Makowskiego sam na grobli, we krwi y w błocie leżącego, kołem uderzył y, ieżeli żyć będzie? desperatur, o czym seorsiva protestatio cum obductione ministerialis fasius in se edisserit; lecz etiam novissime, gdy protestans dnia dzisieyszego, wyż na akcie mianowanego, tak wielki kontempt y oppressyą swoię y sług swoich, iuxta statuta et praxim regni, coram officio praesenti proponere intendebat, natychmiast ten iegomość oyciec ihumen z pomienionym jegomością panem Hulewiczem, na zamkowym moście spotkawszy się z protestuiącym, non verendo praenas legum, tuż, na moście, sub securitate officii, w którym honory y substancye status nobilis woiewudztwa Wołhyńskiego integcrrime conservantur et observantur, adiecit calcalum subordinationis jegomości panu Hulewiczowi, który to jegomość pan Hulewicz, ex instinctu et informatione ex instinctuet informatione jegomości oyca ihumena, nie pomniąc na to, że w ścisłey z domem protestantis zostaiąc colligacyey, y że nie poodnokroć od protestuiącego w domu jego własnym per tot annorum revolutiones bene vivendi odbierał suffragia, loco regratitudinis za to, indebitissime citatorem et collatorem monastyra Białostockiego uczyniwszy się, dawsz ucho opaczney naracyey jegomości oyca ihumena a querimoniey słuszney protestantis nie acceptowawszy, temuż protestuiącemu rużne do impatiencyey dawał okazye, provocando ad lites, lege publica vetitas, eo fine, ażeby z uczynku y kryminału popełnionego jegomości oyca ihumena tantis industriis suis mógł wyprowadzić. Tandem gdy protestans, uti vir pacificus, invectivas et calumnias propter bonum pacis cierpliwie znosząc, ile na mieyscu securitatis publicae, vindicta sumere renuit y do ympetycyey pociągnąć się nie dał, interea jegomość pan Hulewicz, na mieście zastąpiwszy urodzonego pana Stephana Wyhowskiego, szlachcica rodowitego y obywatela woyewodztwa Kijowskiego, a sługe protestantis, primario calumniosissimis, jako się jegomości podobało, affecit verbis, a potym, gdy, wiedząc o colligacyey z domem pana swego, ten pan Wyhowski ustempował onemu, jegomość pan Hulewicz pięścią w gębę dał, te mu daiąc inforomacyą y legacyą, ażeby to protestanti powiedział, że »gdzie się kolwiek zdybiemy z panem twoim, abo on żyć nie będzie, albo ja«; dopieroż jegomość oyciec ihumen Białostocki tamże assistens, dał te cathegoryą temuż panu Wyhowskiemu, pochwaliwszy factum jego mości pana Hulewicza, że: »powiedz to panu swemu, moderno protestanti, że ia was poiedynkiem łowić będę, gdzie was kolwiek zaskoczę«; iakoż de facto publiczną na zdrowie y fortuny protestantis y sług iego uczynili obadwa ichmość inculpati odpawiedź, dla których prze-

chwałek tak protestans, iako y słudzy iegomości securi życia y fortum swoich bydź nie mogą; przez co imć oyciec ihumen y imć pan Hulewicz prawu pospolitemu sprzeciwiwszy się, w rygor prawny popadli, a protestuiącego do szkód nie małych, czasu prawa pozwem liquidowanych, przywiedli, o to tedy, a zatym pro paenis legum et damnis praefatus comparens iteratis protestowawszy się vicibus, ofiarował się z ichmościami obwinionemi, pro tanto ausu et paenis legum damnisque in foro, ubi de jure venerit, należycie postąpić sobie, salva nihilominus tey protestacyey przez pozwy melioratione, ieżeli tego potrzeba będzie, reservata; y prosił comparens id totum actis praesentibus connotari, co y otrzymał—Władysław Putoszyński, łowczy smoleński.

Книга луцкая, гродская, поточная, 1701 года, № 2579; листъ 734 на оборотъ.

LXXX

Жалоба дворянина Владислава Путошинскаго на игумена и братію Бѣлостоцкаго монастыря о томъ, что они напали на него въ селѣ Бѣлстокѣ съ толпою вооруженныхъ слугъ и крестьянъ, въ то время, когда онъ арестовалъ еврея, арендатора монастырскаго, съ которымъ онъ имѣлъ тяжбу, избили и поранили двухъ шляхтичей, слугъ Путошинскаго и гонялись за нимъ, желая его умертвить. 1701. Мая 19.

Roku tysiącznego siedmsetnego pierwszego, miesiąca Maya dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, y xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter

urodzony jegomość pan Władysław na Hati Putoszyński, łowczy smoleński, swym y urodzonych panów: Stephana Wyhowskiego, zaciętego, y Woyciecha Makowskiego, laethaliter od zbicia, posieczenia y skaleczenia przez niżey mianowane osoby de vita periclitantis, imieniem, któremu, si divina providencya do życia pryjdzie, salva, iako bratu szlachcicowi, manet actio, solenem czynił querimoniam summo cum animi dolore, protestując się naprzeciwko wielebnym ichmościom oycom: Theodozemu Padalskiemu, ihumenowi, Gedeonowi, dyakonowi, y wszystkim braci zakonnym monasteru Białostockiego reguły świętego Bazylego, iako przyncypałom et ad infrascripta facta et violentias sług monastyrskich y poddanych Białostockich subordynuiącym et in persona sua przywódzcom, tudzi ż Janowi kucharzowi, parobkom monasterskim y całey gromadzie Białostockiey, re et manu, alii effectu, za manuductią przincipalium suorum, idem lege prohibitum factum wypełniaiącym, po imionach y przezwiskach samymże pryncypałom lepiey wiadomym, także niewiernemu Mendelowi Moszkowiczowi, arendarzowi Białostockiemu, Estie Moszkowiczowney, siestrze rodzoney, y synom tegoż Mendela: Szmuyłowi, Beniowi y Chwalowi, iako wykoccom brata y stryja swego rodzonego, Motia, arendarza zaś Hackiego protestantis, w ten sposób i o to: iż przerzeczony jegomość oyciec ihumen Białostocki z bracią swą zakonną, extra canones vocationis et religionis suae postępuiąc sobie, y na winy prawne, contra excessivos religiosos bulla sacra opisane, nie oglądaiąc się, y owszem, speciem rebellionis (stante pace cum Porta-Othomanica) na siebie przyiowszy, loco pacatissimi foederis majores, idque legibus regni contrarias, condit leges; albowiem, mało na tym maiąc, że się protestans paenas ligum z wykoccą poddanego Białostockiego, na imie Sawki, nie upominał y to wszystko w amnistyę dla przyiaźni jegomości oyca ihumena y całego conwentu Białostockiego puścił, ex quo, że ten Sawka popadł w winy prawne, za to, iż chłopa Mikołaja Kuzmicza, poddanego dziedzicznego protestantis z Hati, którego siostrę rodzoną ma za sobą, wykocił do Białostoku; y tegoż Kuzmicza jegomość oyciec ihumen, że go nie ma w swoiey monastyrskiey maiętności cale abnegavit, potym, gdy słudzy protestantis probatissimis dowiedli documentis, iż tego Kuzmicza Sawka, wykociwszy, do przechowania do Sadowa ze wszystkim zasłał, łubo tegoż chłopa Kuzmicza ad requisitionem wydał, atoli potym, gdy protestans znowu, respectu zapisu pewnego, tegoż Kuzmicza y drugiego ciągłego chłopa, między ktorymi dwa pługi wołów było, modo obligatorio tymże ich mościom oycom Bazylianom Białostockim ad possessionem podał, natychmiust tenże Sawka

wykocca Kuzmicz, powtore onego wykociwszy, sam się gdzieś w dobrach monasterskich utaił, a samę tylko żonę iego, evitando rigorem juris, bez substancyey, jegomość oyciec ihumen, uznawszy same słuszność, wydał, y tak te część Hacką wielebni oycowi Białostoccy zruinowali, że z tych dwuch pługów, uti in suam receperant possessionem, y ieden nie został; y tak, skoro ten rankor ad vota ichmość oyców Białostockich successit, na to się ichmość rezolwowali, extra metum statuset religionis suae, że dług protestantis do arendarza Mendela, aż zaledwie za medyacyą przyiacielską po wielkiey dyshonoracyey pro legitimo za Motia, brata Mendelowego, acceptowawszy, te złotych dwieście zapłacić protestanti rozkazali, y to z wielką konfuzyą y contemptem moderni comparentis; insuper idem jegomość oyciec ihumen, in puncto mali processus z protestuiącym audendo, lubo wie dobrze o tym ex narratis fide dignorum virorum, że żyd Mendel, mszcząc się tego, że za Motia, rodzonego brata swego, secundum complanationem amicabilem złotych dwieście zapłacił, y tegoż Motia proprio aere wywiózł, zaś iegomość protestans, tego Motia arendarzem maiąc w swoyey maiętności, żadnej intraty karczemney nie odbierał y za insze obwencye, sobie powierzone, na dwa tysiące złotych polskich protestans przez iego ucieczkę y wykocenie szkody poniósł; tego tedy Motia wspomniany Mendel wykociwszy, nie wiedzieć sumptu suo gdzie odesłał; w ktorej, szkodzie swoiey jegomość protestuiący z Mendela, iako mieszczanina Torczyńskiego, w zamku Torczyńskim requiruiąc satisfactiey, za odesłaniem od zamku do Mendela pro vindicatione, gdy protestans roku teraznieyszego, tysiącznego siedmsetnego pierwszego, dnia osmego Maji, in die festo, z nabożeństwa do domu swego do Hati samotrzeć iechał, y, nic nie spodziewaiąc się contrarii, sprawy, do trybunału należące, z skrzyni wziowszy, w Torczynie będącey, przed trwogami assekuratus lege publica, przez wieś Białystok yechał, a obaczywszy Chwala, żyda, s na Mendelowego, do Łucka, do grodu, dla prezentowania wykoccy, wziąć był rozkazał, interea jegomość oyciec ihumen, zakonney swoiey odstąpiwszy professyey, widząc, że już żyd Chwal, poymany od grobli wrucił się, przecie, za udaniem Mendela, arendarza swego, z rapierem dobytym, z czeladzią klasztorną, z kijami, drąganii, kołami, cepami, z umysłu na to przybranemi, y z poddanemi, w dzwon na gwałt uderzywszy, protestantem innocuum virum, na grobli, na dobrowolney drodze, instigavit; et quidem, dognawszy na grobli protestantem, calumniosissimis dishonorowawszy verbis, y panu Wyhowskiemu rękę prawą rapierem sam obcioł y okrwawił, potym pana Makowskiego wszyscy obskoczywszy, oyciec Dyakon kołem w łeb

bez respektu uderzył y z konia na ziemie zwalił; dopieroż kucharz leżącego pana Makowskiego szablą rąbał, chłopstwo drągami bili, kaleczyli, y onemu razów sinich, ciętych y kijowych, po rożnych ciała iego członkach nazadawali, od ktorych, Bóg wie, ieżeli się wyleczy, tadem za zabitego na groble pana Makowskiego, w błocie leżącego, okrwawionego porzuciwszy, sprawy w błoto wdeptali, muszkiet, alias fuzią dwururną szablę, czapkę y cokolwiek przy nim było, wzieli, a samego protestuiącego, non parcendo magno nomini antiquae familiae, bij, zabij! za nim wołaiąc, doganiać y zabić consona voce wszyscy domagali się per modum rebellionis; y pewnieby byli inculpati protestantem na tymże mieyscu zabili, gdyby, divina providentia interveniente, protestans do dworu imć pana Szymona Żabokrzyckiego, unosząc zdrowie swoie, nie nmknął; qvibus expeditis, iegomość oyciec ihumen, nazad do monastera powracaiąc, tegoż pana Makowskiego, we krwi y błocie leżącego, a prawie nieżywego, in contemptum legis divinae et protestantis, rapierem na grobli Białostockiey cioł w łeb; iednak adhuc usque dla dyffidacyey publiczney protestans securus bydź nie może, gdyż ma takową od ludzi wiary godnych przestrogę; że tedy wyżey opisane inconvenientia przeciwko prawu pospolitemu, tum contra leges canonum spiritualium sunt peracta, przeto modernus comparens in causa supra scripta iteratis protestowawszy się vicibus, deklarował to, iż pro praemissis omnibus, a zatym pro paenis legum et damnis z ichmość obwinionemi in foro, ubi de jure venerit, prawnie sobie postąpi, salva manente tey protestacyey przez pozwy melioratione; a na dowód tego wszystkiego, idem comparens stawił woźnego generała województwa Wołyńskiego, szlachetnego Jana Lewickiego, który, w moc prawdziwego zeznania swego, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich, iawnie y dobrowolnie zeznał, iż on, roku teraznieyszego, tysiącznego siedmsetnego pierwszego, dnia dziewiątego Maii, ad requisitionem urodzonego imć pana Władysława Putoszyńskiego, łowczego Smoleńskiego, był we wsi Hati, w domu niżey pomienionych rannych, gdzie, maiąc przy sobie szlachtę, ludzi godnych, urodzonych ichmościów panów: Szymona Żabokrzyckiego y Woyciecha Stanisława Kobylańskiego, widział: u pana Wyhowskiego palców cztery u prawey ręki przecięte, a pana Makowskiego wszystkiego kiiami, cepami, drągami zbitego, od kucharza w łeb y rękę laetaliter zaciętego rapierem, y od samego jego mości oyca ihumena poprawionego, cale in agone zostaiącego, od których razów y zbicia nescitur czy się wyleczy; y przechwałki na zdrowie protestantis tenże woźny słyszał, co się stało przez iegomości oyca ihumena

Białostockiego, bracią zakonną, także sługi y poddanych Białostockich, czasu w protestacyey opisanego; y prosili, tak protestans—aby ichmościów protestacya, iako y woźny—aby jego relacya ad acta przyięte y zapisane byli, co y otrzymali. Władysław Putorzyński, łowczy smoleński. Imieniem y na mieyscu woźnego, pisać nie umieiącego, za proźbą onego, podpisuie się—Woyciech Stanisław Kobylański, manu propria.

Книга Луцкая, гродская, поточная, 1701 года, № 2579. Листъ 737.

LXXXI

Жалоба игумена Бѣлостокскаго монастыря, Өеодосія Падальскаго, на дворянина Владислава Путошинскаго о томъ, что онъ съ двумя слугами напалъ на домъ еврея арендатора въ селѣ монастырскомъ Бѣлостокѣ, избилъ его жену и сына уводилъ на веревкѣ къ себѣ; когда же игуменъ попросилъ его оставить плѣннаго, то онъ и его слуги нанесли побои какъ игумену, такъ и слугамъ монастырскимъ. 1701. Мая 9.

Roku tysiącznego siedmsetnego pierwszego, miesiąca Maji dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi stanowszy osobiście przewielebny w panu Bogu jegomość oyciec Theodozy Padalski, monasterów Białostockiego y brackiego Łuckiego ihumen, swoim y wielebnych w Bogu oyców y braci zakonney świętego Bazylego Wielkiego ritus graeci monasteru Białostockiego, tudzież utściwego Jana Daniłowskiego, kucharza

monasterskiego, od niżey mianowanych obwinionych w rękę prawą okrutnie z okaleczeniem zacientego, niewiernych: Szmula, Mendela, arendarza winnicy y karczmy w Białymstoku monasterskiego, syna, y Gejli, tegoż arendarza żony, od tychże obwinionych kańczukami zbitych, opuchłych, adire acta nie mogących, imieniem solennissime świadczył, skarżył y protestował się przeciwko urodzonemu jegomości panu Władysławowi Putoszyńskiemu, łowczemu smoleńskiemu, jako violentiarum infrascriptarum principali et motori, urodzonym: Stephanowi Wyhowskiemu, Woyciechowi Makowskiemu, tegoż iegomości pana Putoszyńskiego, łowczego smoleńskiego, compryncypałom y sługom, w ten sposób y o to: iż obżałowany, jegomość pan Putoszyński, łowczy smoleński, maiąc dobra swoie, połowice wsi Hati, w bliskim bardzo sąsiedztwie monasteru y wsi Białostoku leżące, w nich rezydując, monasterowi Białostockiemu y zakonnikom, w tymże monasterze rezydującym, omni humanitatis et benevolentiae modo z iegomością certuiącym, nieznośne y bardzo częste od ichmościów krzywdy ponoszącym, invicta patientia dissymuluiącym, zawsze infensus, do ukrzywdzenia monasteru y zakonników szuka sposobów y one wynayduie: prócz innych, prawie nieskączonych, wziowszy u protestantów summy dwóch tysięcy y w tey summie poddanych kilku protestantom we wsi Hati, części swoiey, w zastaw puściwszy, tymże poddanym robić sobie kazał, którzy poddani, dla ciężkiey w robotach okazyey, aby precz nie poszli, protestantes woleli ich jegomości oddać, a summy oddania swoiey sine ulla provisione do święta świętego Jana Krzciciela od świętego Bożego narodzenia, secundum rotulum dawnego kalendarza, przez puł roka czekać; więc, żeby ta summa quocunque modo extenuari a podobno y przepaść mogła, na to intendit animnm et vires, uformowawszy sobie pretext do niewiernego Mendela, arendarza monasterskiego, karte iakoś na bracie jego rodzonym, niewiernym Motiu, arendarza swoim w Hati, wyciągnął, imieniem iakoby Mendela, arendarza monasterskiego, na summą dwieście złotych podpisaną y daną; a lubo to była jawna, że Mendel, arendarz monasterski, nic nie był jegomości winien, ale commentum y napaść od Motia, arendarza Hatskiego, musieli jednak protestantes, post molestissimas obżałowanego imć pana łowczego smoleńskiego importunites et molestias, sobie, monasterowi, zadanych, aby wakuiąca przez niedziel sześć winnica y karczma od arendarza, tułaiącego się y od impetu kryiącego się, opuszczona, mogła cokolwiek fruktyfikować, monasterskiemi pieniędzmi oddawszy dwieście złotych, odkupić hanc vexam. Przy oddaniu tey dwuchsot złotych summy y

przy bytności wielu jegomościów szlachty, sąsiadów, tenże Mendel, arendarz monasterski, obżałowanego iegomości pana łowczego smoleńskiego supplex prosił, aby odtąd Motiowi, bratu iego, a swemu Hatskiemu arendarzowi, żadną miarą nie wierzył, i że za tegoż brata swego, Motia, ieśliby iegomości zawiodł, nie będzie więcey płacił, zapewnie uciecze, ostrzegał y twierdził; wzaiemnie też sam obżałowany jegomość pan łowczy smoleński assekurował się słownie, że nigdy Mendela, arendarza monasterskiego, za brata iego, Motia, arendarza swego Hatskiego, requirować nie miał; danego słowa, oraz prawa pospolitego, pacem et securitatem concivium surowie ostrzegaiącego, z umysłu zapomniawszy, w roku teraznieyszym, tysiącznym siedmsetnym pierwszym, miesiąca Maja, die duplicis solennitatis: niedziele y święta świętego Stanisława męczennika, festo, powracając z Torczyma cum suis supraspecificatis complicibus, muszkiety o dwu rurach, sam pistolety, prochem y ołowiem nabite, maiącemi, na dobra, wieś Białystok, naiechał, w karczmie monasterskiey stanowszy, Geyle, żydowkę y Szmuyła, Mendela, arendarza monasterskiego, żonę y syna, zastawszy, tychże żydów napadł, y iakoby zdrayców iakich, kańczukami zbiwszy, żadney u protestantów nie uczyniwszy w monasterze o sprawiedliwość z nich requizycyey, Szmuyla, arendarskiego syna, za szyię postronkiem czeladzi swoiey wziąć kazał do Hati y domu swego, mimo sam monaster iadąc, na kontempt y zniewage protestantów, tegoż Szmuyla, żyda, przed sobą prowadzonego, sam kanczukiem okrutnie po plecach, po głowie, po oczach bił, zacinał, na co protestans z bracią zakonną z gury na doł z kucharzem monasterskim droge przeszedszy, bezbronny, z laską tylko jedną, obżałowanego imć pana łowczego smoleńskiego modestissime o przyczyne zbudzonego tumultu pytaiącego, aby niewinnego żyda, pod protekcyą monasteru mieszkaiącego, z tak wielkim gwałtem nie brał, prosił; którego czasu tenże Szmuyło żyd, pozbywszy sznura z szyie, ku monasterowi udał się, obżałowany jegomość pan łowczy smoleński, niewypowiedziane zniewagi kontemptów wymowiwszy słowa, z pistoletu do protestanta, prawie rure w piersi włożywszy, strzelił, pan Bóg, za którego prowidencyą żyiemy, dał, że na panewce krzemień ognia nie dał, a pewnieby był tamże protestans na mieyscu zabity został, w czym że protestanta pan Bóg ochronił, obżałowany imć pan łowczy smoleński niezmiernie żałował, ale kiedyżkolwiek tego dokazać, protestantem zabić, nieżywić przegraża się y odpowiada; w tenże czas Stephan Wyhowski, czeladnik jegomości obżałowanego, protestantem koniem potrącił tak dalece, że y habit rozdar, w błoto wtrącił,

pomazał, drugi zaś, Woyciech Makowski, bandolet czy karabin, szable dobytą bez pochew, czapke, z siebie zdiowszy, na ziemie porzucił; jednak z gruntu monasterskiego nie ziechali, aż zaskoczywszy kucharza monasterskiego, okrutnie szablami posiekli, przez co obżałowany imć pan Putoszyński, pokoy pospolity z swoiemi compryncypałami zgwałcił, winy prawne, o naieznikach dóbr cudzych y tumulty wzbudzaiących w statucie opisane, na się zaciągnoł; o co wszystko protestans y z bracią, z oycami monasteru swego, prawnie czynić obiecując, iterum atque iterum skarżąc y protestuiąc się, salva teyże protestacyey reservata sobie melioratione, o teraznieyszey przyięcie prosił, co y otrzymał. Et in verificationem praemissorum, tenże przewielebny w Bogu iegomość oyciec Theodozy Padalski, ihumen Białostocki, bandolet, alias karabin, o dwuch rurach, cudzoziemskiey roboty, u przykładu po obodwu stronach dwa orły cynowe w osadzie maiący, prochem y kulami w obudwoch rurach nabitą, z pasem raytarskim, szablą gołą bez pochwy y czapkę, od Makowskiego, czeladnika imć pana Putoszyńskiego, łowczego smoleńskiego, we wsi Białym Stoku umyślnie porzucone, mnie, urzędowi, prezentował, prezentowany karabin z pasem tylko wyręczył, do siebie odebrał, szable, czapke na urzędzie zostawił, z odebranego y wyręczonego urząd kwitował, z tą deklaracyą, iż te wszystkie rzeczy zawsze iest gotów iegomości panu łowczemu smoleńskiemu oddać, salvis quietatione et restitutione expensarum pro juribus cancellariae, proszonc, aby to do xiąg przyięto y zapisano było; co y otrzymał. A natychmiast stanowszy oczewiście wozny generał woiewodztw: Kijowskiego, Wołhyńskiego, Bracławskiego y innych, szlachetny Hrehory Łuczewicz z Białegostoku, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał, iż on roku tnraznieyszego, tysiącznego siedmsetnego pierwszego, miesiąca Maja dziewiątego dnia, maiąc przy sobie strone szlachte, urodzonych ichmościów panów: Marcina Czeplińskiego y Jana Gęsickiego, na rekwizycyą prawną przewielebnego w Bogu iegomości oyca Theodozego Padalskiego, ihumena Białostockiego, był w dobrach wsi Białymstoku, naprzód w monasterze, w izbie kuchenney, zastawszy ucściwego Jana Daniłowskiego, kucharza monasterskiego, na łuszku leżącego, bardzo chorego od ran zadanych, które rany, za odwiązaniem ch, naprzód na palcu podle wielkiego dwa razy y dwie rany przez dwa członki ciente z przecięciem kości, krwawe, długie, szerokie, głembokie, z okaleczeniem palców, trzeci raz y rane na teyże ręce prawey, wyżey stawu od dłoni przez wszystkie suche żyły cienty, długi, szeroki, głemboki, krwawy z okaleczeniem całey ręki; potym u Gieyli, żony Mendela, aren-

darza Białostockiego, przez głowe, nos, mimo oko, z lewey strony przez twarz y innych razów siła na plecach, których dla zsiniałości rozeznać nie podobna było, na ostatek u Szmuyła, syna arendarskiego, razów y ran na głowie przez ciemie dwa, przez twarz y oczy wszystkie u obodwoch żydów sińce krwawe, krwią zabiegłe, plecy, ramiona sinie, od zsiniałości razów na nich porachować było nie można, karczme pustą, przez arendarza uciekłego opuszczoną, wakuiącą, widział y urzędownie oglądał, które razy y rany ciż poranieni mienili bydź sobie zadane od czeladzi imć pana Putoszyńskiego, łowczego smoleńskiego, czasu y dnia w protestacyey mianowanych, co tenże woźny wyżey pomienionemi ichmościami panami szlachtą oświadczył y o tym te swoję relacyą zeznał; o którey przyjęcie prosił, co y otrzymał. Theodozy Padalski, ihumen monasteru Białostockiego, bractwa Łuckiego, manu propria.

Книга Луцкая, гродская, поточная, 1701 года, 2579. Листъ 739.

LXXXII

Жалоба ктитора Бѣлостоцкаго монастыря, дворянина Іосифа-Казимира Гулевича, на дворянина Владислава Путошинскаго о томъ, что онъ наносилъ различныя оскорбленія Бѣлостоцкому монастырю, не признаетъ Гулевича ктиторомъ, и похитилъ у послѣдняго весьма цѣннаго хорта, 1701, Мая 10.

Roku tysiącznego siedmsétnego pierwszego, miesiąca Maja dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namieśnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego i xiegami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi, stanowszy oczewiście urodzony

jegomość pan Józef Kazimierz z Wojutyna Hulewicz, towarzysz roty usarskiej najjaśniejszego królewicza jegomości polskiego Alexandra, wielmożnego i najwielebniejszego niegdy jegomości ojca Sylwestra z tegoż Wojutyna Hulewicza, episkopa przemyslskiego i samborskiego ritns Gracci, fundatora cerkwi i monasteru Białostockiego, wnuk i proximus ex sanguine et familia successor, a zatym monastera Białostockiego collator patronus,—żałośnie świadczył i protestował się przeciwko urodzonemu jegomości panu Władysławowi Putoszyńskiemu, łowczemu smoleńskiemu, w ten sposob i o to: iż obżałowany jegomość pan Putoszyński, łowczy smoleński, wiedząc naprzód, że jus collationis albo patronatus beneficiorum duchownych do innych familii a propriis fundatora successoribus avelli et transferri nie może, przecież obżałowany jegomość pan łowczy smoleński siebie, protestantem, wyżej pomienionego niegdy fundatora monasteru Białostockiego prawdziwego i niewątpliwego successora, za patrona i collatora monastera Białostockiego znać nie chce, i owszem podobno ex hoc jure haereditario stronić usiłuje, monasterowi Białostockiemu i osobom duchownym, w tym monasterze, w zakonie mieszkającym, nunquam placabilis, zawsze molestus, różne onym zadaje i wyrządza krzywdy, w protestacyach, przeciwko jegomości zaniesionych, obszerniej wyrażone, eadem simultate, luboć non aperta, jednak manifesta, z protestantem po bratersku żyjąc w jednejże gospodzie, podczas sejmiku przedsejmowego, w Łucku odprawującego się, stojąc z czeladzią swoją, którzy protestantis charta białego kosmatego z obiema uszyma czerwonemi, z gospody wyprowadziwszy, zataili, do dóbr wsi Hati i dworu jegomości obżałowanego zaprowadzili, który tam i teraz jest chart, jako obżałowany jegomość pan łowczy smoleński przyznaje, sprawiedliwości i satisfactiej nie uczynił, ani dał, lubo protestantem, po zgubie tak dobrego charta żałośnego bardzo, i czeladnika swego, urodzonego Marcina Szeplińskiego, nad zamiar karzącego, widział i użalić by się był powinien, zatajonego charta wrócić kazawszy; więc po sejmiku, renovatis do monasteru Białostockiego odiis, roku terazniejszego, tysięcznego siedmsetnego pierwszego, miesiąca Maja dnia osmego, na dobra, wieś Białystok, i karczmę monasterską z czeladzią strzelbą opatrzonemi najachał, żonę arendarza i syna arendarskiego pobił, hałas, tumult wzbudził, syna arendarskiego, jednego szeląga jegomości nie winnego, za szyję wziąć, do Hati, dóbr swoich, i dworu swego prowadzić przed sobą podle konia czeladnikowi, sam po głowie, po plecach kańczukiem niełitościwie bijąc, kazał, osoby duchownej i wszelkiej obserwanciej godnej, jegomości ojca Theodozego Padalskiego,

ihumena białostockiego, amica suplicatione, czemu by do takiej przystępował violencyej cudzego monasterskiego człeka, nie requirując z niego sprawiedliwości, czemu by brał? upominającego się, nullo respectu do niego strzelił, zabić go chciał i teraz śmiercią i zabiciem groził i odpowiada, czeladź monasterską czeladź jegomości posiekli, pokaleczyli i insze violencye authore jegomości stały się; o co gdy dnia dziesiątego miesiąca Maja protestans, będąc w Łucku z jegomością panem Putoszyńskim, łowczym smoleńskim, obżałowanym, w bramie, z miasta do zamku leżącej, protestans sam jeden, obżałowany samotrzeć, spotkawszy się, ex postulata obżałowany jegomość pan łowczy smoleński in nocendo zakonnikom contumax et pertinaciter permanens, słowami, comminationibus, diffidationibus śmiercią, zabójstwem grożąc, pełnemi odpowiadał do protestacii laesivas, honorem zakonnych ludzi cavillantes, w protestacii jakieś wielkie od siebie wyrzucając jakoby beneficia, do których protestans nigdy nie zna się, chyba by, że kiedy w dom do jegomości protestans przyjachawszy, cokolwiek chleba z ochoty jegomości obżałowanego zażył, to za wielkie poczytał dobrodziejstwo od protestanta, parem humanitatem jegomości referente et relaturo, a przetoż nie tak się czując jako jegomość napisał obligatum; że tedy obżałowany jegomość pan łowczy smoleński nad przyrodzone protestantis prawo et jus patronatus monastaru Białostockiego protestantem chce detrudere, monasterowi i zakonnikom w nim będącym takowe, jakie się wyżej opisali, zadaje krzywdy, samemu protestantowi do braterskiej miłości, ile w przywróceniu błahej in existimatione rzeczy, charta, ale in aestimatione ptotestantis według tegoż charta dobroci wielkiej, niezachowuje; przetoż protestans o takich jegomości obżałowanego postępkach, przeciwko prawu i słuszności stałych, iterum atque iterum opowiada się i protestuje, salva ejusdem protestationis reservata melioratione, prawnie suprapraemissa vindicare submittując się, o terazniejszej protestatiej przyjęcie prosił, co i otrzymał, Józef Kazimierz z Wojutyna Hulewicz, manu propria.

Книга гродская, луцкая, поточная, № 2579, годъ 1701; листъ 743 на оборотѣ.

LXXXIIII

Жалоба игумена Перекальскаго монастыря, Бенедикта Загорайскаго, на дворянъ: Степана и Антонину Даниловичей-Чеконскихъ о томъ, что они причиняли монастырю различныя обиды и, наконецъ, насильно отняли монастырскую волоку поля, согнавъ съ нея работниковъ; при этомъ Чеконская нанесла лично побои игумену и вырвала у него бороду. 1701. Іюля 6.

Roku tysiąc siedmset pierwszego, miesiąca Julii szóstego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namieśnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi, comparens personaliter wielebny w panu Bogu jego mość ociec Benedykt Zagorayski, ordinis sancti Bazilii magni ritus graeci ihumen monastera Perekalskiego, inhaerendo manifestationibus, protestationibus et toti processui, in regestris sądów głównych, trybunalskich, koronnych, lubelskich pendenti, y teraz solenniter y z wielkim żalem, swoim y drugich braciey monastera swego imieniem, manifestował się y protestował przeciwko urodzonym ichmościom panom: Stefanowi y Antoninie Danilewiczom-Czekońskim, podczaszym, smoleńshim, małżonkom, iż ichmość panowie podczaszowie smoleńscy, małżonkowie, przeciwko prawu Boskiemu y pospolitemu postępuiąc, ani obawiaiąc się win, eo nomine opisanych, y nie kontentuiąc się dawnemi krzywdami, szkodami manasterowi tameyszemu y mieyscu świętemu, ab antiquo dla wysławienia chwały Bożej fundowanemu, z nadaniem gruntów pewnych na wyżywienie ubogich zakonników, oppressyą y konfuzią nieraz onychże parobków y robotników monasterskich hałasowaniem, prowizyey od summy trzechset złotych polskich, przez zeszłego urodzonego jegomości pana Adama Łaska-Czerczyckiego zapisem pewnym temuż monasterowi zapisaney, perpetuis temporibus per successores et possesores płacić należącey, przez lat kilkadziesiąt nieoddawaniem, robocizny w polach monasterskich przeszkadzaniem y onej sobie nienależycie appraehendowaniem y innemi molestiami, przez siebie, obżałowanych, protestuiącym poczynionemi, w processie dostatecznie wyrażonemi,

iakoż y teraz, niedawno, die vigesima secunda Junii, currenti, millesimo septingentesimo, nieraz przechwalaiąc się, włoki pewney, do tegoż monastera protestujących przez pomienionego jegomości pana Łaska Czerczyckiego testamentem czasy wieznemi legowaney, odebraniem, odieżdżaiąc na sejmik tu, do Łucka, zlecił y informował tenże jegomość pan podczaszy smoleński imć panią małżonkę swoię, aby etiam per vim też włokę monasterską zorać kazała, o czym comparens dowiedziawszy się, swemu pługowi na włokę mianowaną własną monasterską puyść i orać rozkazał; tandem pługi ichmościów obżałowanych nadszedszy, pług monasterski zganiać poczeli; za danem sobie znać modernus comparens, na też pole wyszedszy, iako swoje własne na siebie orać kazał, a pługom ichmościów obżałowanych nie dopuszczał; w tym czasie sama jejmość pani podczaszyna smoleńska, nadiachawszy y z kolasy skoczywszy, nie respektuiąc na charakter kapłański y stan zakonny, pięścią w gębę dawszy, potym za brode porwawszy, włosow garść wyrwała, w piersi obiema pięściami zgarnionemi razy kilka tegoż comparenta, z pola własnego zpychaiąc, uderzyła, na chłopów swoich wołaiąc: »bijcie y zabijcie!« onym roskazywała, zabiciem od jegomości pana małżonka swego groziła y, przechwałki y diffidacye na zdrowie uczyniwszy, comparenta z parobkami y pługiem zegnawszy, orać nie dopuściła y tę włokę sobie gwałtownie apprehendowała; przez co ichmość obżałowani, panowie podczaszowie smoleńscy, prawu Boskiemu y pospolitemu sprzeciwili się, winy, ratione praefatorum opisane, na siebie zawzięli y zaciągneli, a do szkod niemałych, ex rationibus in termino inferendis, liquidowanych, protestuiących przywiedli y do dalszych przywodzą; de quibus omnibus praemissis idem comparens, suo et fratrum sui monasterii nomine, iterum przeciwko ichmościom obżałowanym manifestowawszy się y protestowawszy, deklaruie się z bracią swoią inchoatum processum, indecise pendentem, continuare, zostawiwszy iednak praesentis salvam auctionem, si necesse juris expostulaverit. Et in verificationem praemissorum stanowszy oczewiście wozny generał woiewudztwa Wołyńskiego, szlachetny Adam Wołowski, w moc prawdziwey y wierney y skuteczney relacyey swoiey, iawnie y dobrowolnie zeznał: iż on, ad requisitionem comparenta, maiąc z sobą stronę szlachtę, urodzonych ich mościów panów: Piotra Goscimińskiego i Marka Haszkiewicza, był anno currenti, millesimo septingentesimo primo, die vigesima tertia Junii w monasterze Perekalskim, tu, w woiewodztwie Wołyńskim a powiecie Łuckim będącym, y szłyszał od wielu szlachty tameyszey y poddanych, z rożnych częśći prowadzonych, że na

włoce monasterskiey, w polu tameys zym, w Perekalu, obżałowana ieymość pani podczaszyna smoleńska comparenta ! teraznieyszego pięścią w gębę uderzyła, garść włosów wyrwała, razy kilka w piersi pięściami zgarnionemi uderzyła, pług monasterski z tey włoki spędziła, orać nie dopuściła y sobie poorała, zabiciem od jego mości pana małżonka swego groziła y inne diffidacye na zdrowie onegoż uczyniła; co słyszawszy z szlachtą pomienioną, oświadczywszy się, o tym relacyę swoię uczynił y zeznał, prosząc insimul z comparentem id actis connotari, co otrzymał Benedykt Zagorayski, ihumen monasteru Perekalskiego. Adam Wołowski, wozny.

Книга Луцкая, гродская, поточная, 1701 года, № 2580. Листъ 48.

LXXXIV

Приговоръ, составленный гродскимъ луцкимъ судомъ, по которому рѣшено подвергнуть баниціи дворянъ: Казимира и Софію Езерковскихъ за неявку ихъ въ судъ на назначенный срокъ къ отвѣту, вслѣдствіе жалобы на нихъ священника Козьмы Донаевскаго о томъ, что они нанесли ему публично разныя оскорбленія и тяжелые побои и держали его въ тюремномъ заключеніи. 1701. Сентября 30.

Roku tysiąc siedmset pierwszego, miesiąca Septembra trzydziestego dnia.

Na roczkach sądowych, grodzkich, łuckich, od dnia piętnastego miesiąca Septembra roku, teraz idącego, wyż na akcie mianowanego, przypadłych y sądownie odprawować się zaczętych, przed nami: Woyciechem-Stanisławem Czermińskim, podczaszym Wołyńskim, podstarościm, Jerzym-Stanisławem na Markowiczach Hulewiczem, woyskim ziemskim włodzimirskim,

sędzią y burgrabią, y Wawrzyńcem-Stanisławem z Pepłowa Pepłowskim, woyskim ziemskim łuckim, pisarzem, urzędnikami sądowemi, grodzkiemi, łuckiemi, gdy roku, miesiąca y dnia, wyż na akcie mianowanych, przypadła sprawa z regestru actowego prostego, za przywołaniem woznego generała szlachetnego Adama Wołowskiego, między instygatorem sądowym y jego delatorem, przewielebnym w Bogu jego mością oycem Kozmą Donaiewskim, praezbiterem cerkwie Smolihowskiey, powodem, a urodzonemi ich mościami pany: Kazimirzem y Zofią albo innego imienia Jeziorkowskiemi, małżonkami, wsi Smolihowa arędownemi possessorami, pozwanemi, samą jey mością in assistentia praefati mariti de jure debita, za propozycią od powoda przeciwko pozwanym napisaną y u sądu ninieyszego produkowano, tedy, postanowiwszy się u sądu strona powodowa sama oczewisto, pozwanych, iż się za potrzykrotnym woźnego wyżmianowanego przywoływaniem do prawa nie stanowili y wiadomości żadney o niestaniu swoim sądowi ninieyszemu y stronie powodowey nie dali, onych, iako niestałych y prawu pospolitemu sprzeciwnych, z dopuszczenia sądowego, ratione confusionis, contemptuationis, dishonorationis, percussionis actoris in paena banitionis perpetuae, ex nunc decernenda, additione ministeriatis ad publicandam et remissione causae pro exequutione, wzdała była, z wolnym iednak tey sprawy y wzdania jey do zwykłey godziny aresztem; a gdy o godzinie zwykłey aresztowey spraw do aresztu przywoływano, między któremi y ta sprawa przez woźnego wyż mianowanego przywołana była, pozwani, itidem sprzeciwiaiąc się prawu pospolitemu, nie stanowili, tey sprawy y wzdania iey nie aresztowali, aresztować y usprawiedliwić się nie chcieli, tedy strona powodowa onych sposobem wyżey opisanym wzdała na propositio, tak się w sobie maiącą: proposuit judicialiter instigator judicii ejusque praesens delator, przewielebny w Bogu jegomość ociec Kozma Donaiewski, praezbiter cerkwie Smolihowskiey, in unione sanctae fidei zostaiący, naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Kazimierzowi y Zophiey albo innego imienia Jeziorkowskim, małżonkom, arendownym possessorom wsi Smolihowa, oboygu osob, pryncypałom facti y manualnym exekutorom, w ten sposob y o to: iż ich mość, nie obawiaiąc się rygoru, w prawie pospolitym rigide eo nomine na inwazorów y zastępuiących na drogach opisanego, y ullo modo nie respektuiąc wprzód na gniew Boski y sługe Bozkiego, który od kóżdego conserwowany powinien być, ale, postposita lege divina et constitutiones legum vilipendendo, śmieli roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pierwszego, dnia dwudziestego osmego Septembris y ważyli się aktora teraznieyszego

duchowną osobę, który omni pace et omni securitate stanu swego obwarowany, będąc niewinny, niespodzianie na drodze, na wsi, przed karczmą siedzącego z ludzmi, napadszy obwinieni oboie, zbili, stłukli, za włosy włóczyli, targali, nogami deptali, z brody, z głowy włosy powyrywali, pięścią, stusami tak gębę iako y oczy u aktora popodbijali, a potym, wziowszy wiosła winnickiego, inculpatus bezbronnego aktora zbił, stłuk, wszystkie plecy, ręce w niwecz pokaleczył, oko prawe, to iest brew, zranił, u rąk łokcie przez skure do kości poprzebijał; u którego aktora razy pozadawane ab inculpato, krwią, iako to: plecy od niemiłosierdnego się zbytkowania, także ręce potłuczone, sinie, spuchłe krwią pozachodzili, gdzie temuż aktorowi gęba, oczy od bicia, plecy wszystkie y nogi spuchły; krwią oblawszy się, nieraz aktor zapłakał; a potym iuż idącego do domu inculpatus powtórnie dogoniwszy, iteratis vicibus crudelissime ac tiranissime zbytkował się nad aktorem, którego przewielebnego oyca praezbitera Smolihowskiego ledwie od śmierci obronili. Tymi się iednak inculpati nie kątentuiąc krzywdami, violenciiami, zbytkowaniem się nad duchowną osobą, umyśliwszy sobie, in contemptum czyniąc, aktora do lochu piwnicznego wsadzili y, tam sadzaiąc, bili, tłukli, nogami deptali, po błocie za łeb włóczyli, owo zgoła aktora pomienionego zabić na smierć usiłowali, y, gdyby ludzie nie obronili, nihil certius, żeby salute et vita privaretur; którego aktora, zmiłowawszy się, człowiek ieden, sine scitu inculpatorum, z tegoż lochu piwnicznego wypuścił; przez co winy, ratione violatae securitatis, tudziesz depraedationis stratae publicae, na takowych vigorose opisane, popadli y one na dobra swoie y osoby pro facto, a mianowicie za przechwałki na aktora, kijami bicie zawzieli y zaciągneli; et in continenti praemissorum tenże aktor, przewielebny w Bogu ociec Kózma Donaiewski, przezbiter cerkwie Smolihowskiey, stawił na urzędzie woźnego generała woiewodstwa Wołyńskiego y innych, apparitora sądowego, szlachetnego Adama Wołowskiego, który, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mosciów: pana Woyciecha Malickiego y imci pana Mikołaja Katernickiego, roku teraz idącego, tysiąc siedmset pierwszego, dnia dwudziestego osmego Septembris, był w gospodzie, to iest rezydenciey przewielebnego oyca Kozmy Donaiewskiego, gdzie będąc, u aktora widział y oglądał razy pobite, plecy, ręce potłuczone, pozadawane, iako to: plecy prawie wszystkie od wiosła winnickiego przez obwinionych od zbicia krwią ociekłe, ręce także pobite, pokaleczone y od razów zadanych spuchłe, krwią razy

wym na brwi stłuczony, owo zgoła wszystek, od głowy do nóg, niemiłosierdnie, okrutnie zbity, potłuczony; który aktor do zdrowia nie zaraz przydzie, widział y oglądał, y o tym tę swoię przedemną, urzędem, czyni y zeznawa relacią; po którym takowym wzdaniu swoim strona powodowa na pozwanych wyszrzeczonych niestałych dalszego w tey sprawie postępku prawnego prosiła; przeto sąd ninieyszy, grodzki, łucki, za niestaniem wysz mianowanych pozwanych, a za domowieniem się y prawnemi postępkami strony powodowey, przychilaiąc się w tym do prawa pospolitego y wzdania teyże strony powodowey, w dalszym tey sprawy postępku prawnym, w sposób zysku za różne violencie, konfuzie, konteptowania y bicie aktora, jako też za diffidacie na zdrowie y przechwalanie się, kijami bicie aktora, winę baniciey wieczney na pozwanych niestałych zaraz wskazuie y woznego sądowego, szlachetnego Adama Wołowskiego, do obwołania y publikowania oney przydaie, y onę ex nunc publikować nakazuie; któryże to wozny, na to od sądu przydany, czyniąc dosić woli y roskazaniu sądowemu, a z powinności urzędu swego woznowskiego, tę winę baniciey wieczney na pozwanych, tu, w zamku Łuckim, w izbie sądowey, in praesentia judicii y wielu ludzi zacnych, ich mościów panów obywatelów woiewodstwa Wołyńskiego, spraw swoich u sądu pilnuiących, głosem wyniosłym obwołał y publikował, przywodząc to wszystkim do wiadomości, aby z przerzeczonemi pozwanemi, niestałemi y prawu pospolitemu sprzeciwnemi, żadnego społku ani obcowania nie mieli, rady y pomocy onym ni w czym nie dodawali, w domach y màiętnościach swoich onych nie przechowywali, ale się z niemi, iako banitami wiecznemi y prawem przekonanemi, we wszystkim podług srogości prawney, pod winami, w prawie o tym opisanemi, zachowali; o czym mianowany wozny, iż tę winę baniciey wieczney na pozwanych obwołał y publikował, oczewiście przed sądem ninieyszym stanowszy, relacią swoję uczynił y zeznał; a po obwołaniu y publikowaniu na pozwanych tey winy baniciey wieczney, sąd ninieyszy tę sprawę z niemi na mocną, skuteczną y nieodwłoczną exequcią do sądu y urzędu wszelakiego, dobrom pozwanych należnego, exequucią mocną, skuteczną y nieedwłoczną na dobrach pozwanych generaliter wszelakich, leżących, ruchomych y summach pieniężnych, gdziekolwiek przez pozwanych maiących, lub na dobra udanych, za naypierwszą strony powodowey requizycią y okazaniem dekretu ninieyszego, uczynić y odprawić ma, y z powinności urzędu swego powinien będzie, pod winami contra non exequentes officiales, w prawie

o tym opisanemi; co wszystko da xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich dla pamięci iest zapisano.

Книга гродская, луцкая, декретовая, годъ, 1701—1704, № 3063. листъ 276.

LXXXV

Заявленіе дворянина Владислава Путошинскаго о томъ, что онъ сидѣлъ въ тюрмѣ и уплатилъ штрафы, согласно рѣшенію Люблинскаго трибунала, за обиды, нанесенныя имъ Бѣлостоцкому монастырю, игуменъ-же Падальскій штрафовъ, на него возложенныхъ, не уплатилъ, бѣглыхъ крестьянъ Путошинскаго не выдалъ и похвалялся разорить его продолженіемъ процесса. 1702. Генваря 31.

Roku tysiącznego siedmsetnego wtorego, miesiąca Jonuarii trzydziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namieśnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter wielmożny jegomość pan Władysław na Hati Putoszyński, łowczy smoleński, sędzia i deputat na sądy fiskalne woiewodstwa wołyńskiego publico obrany y uproszony, praecavendo omni modo integritati et indemnitati suae, wieżą zamku łuckiego officio wysiedziawszy, i ad mentem decreti tribunalitii referując się, manifestował to i urzędowi ninieyszemu i do wiadomości doniosł: iż jegomość manifestans, pro sancto sacro judicata decreti tribunalis, na woiewodstwie Czernihowskim roku tysiącznego siedmsetnego pierwszego, dnia szustego Decembris, między sobą, comparentem, actorem, a wielebnymi

ichmościami oycami Białostockiemi, pozwanemi, lati, iako a primo instanti ex parte sua dosyć czyniąc temuż świątobliwemu dekretowi trybunalskiemu, wieżę zamku Łuckiego, pro tempore assignato, zasiadł y one sine intermissione continuował, tak subsequenter, authoritatem judicalem observuiąc, grzywny y luity, dekretem przysądzone, ad manus et quietationem ichmościów oyców Białostockich in tempore oddał y we wszystkich dokretu trybunalskiego contentach ex parte sua usprawiedliwił się, praemissis quietationibus in se latioribus. A że wielebny jegomość ociec Theodozy Padalski, ihumen Białostocki, ze wszystką bracyą swoią zakonną, sprzeciwiaiąc się temuż dekretowi trybunalskiemu, nie tylko w tym causavit, że, na ludibrium osoby szlachetskiej comparentis, tegoż żyda Mendela dla attentatiey zasiedzenia wieży do Łucka sprowadził y in attendentia ich mościów, iako y żyda Mendela, manifestans wieżę zasiadł, grzywny y luity, dekretem nakazane, parti adversae zapłacił, ale w tym condignas jegomość ociec ihumen promeruit paenas, a zatym y w rygor prawny, w dekrecie założony, popadł: co nie tylko grzywien y luit, dekretem nakazanych, in tempore comparenti nie zapłacił, ale insuper tego Mendela z Białego Stoku na inszą arędę z umysłn wyprawuje, a co większa, in postpositionem legum ac decreti tribunalatii, ad saepissimam comparentis requisitionem, sprawiedliwości z Mendela nie uczynił, y dotąd nie czyni y poddanych, dekretem przysądzonych, to iest: Mikołaia Kuzmicza, dziedzicznego z Hati, z żoną, dziećmi y wszystką ruchomością y rzeczami comparenti nie oddał y dotąd nie oddaie, tylko to za wygraną u siebie głosi y przed ludźmi promulguje: »Że ja tę sprawę iterato wznowie y do sądu trubynalskiego wytoczę, a zatym z terminu contrawentionis wyliczne; markotno to będzie jegomości panu łowczemu, gdy na koszta prawne wyciągne onego y na drogę trybunalską comparens wysili się«. Jakoż de facto multis diffugiis suis wspomniany jego mość ociec ihumen ellaborando, eo deduxit modernum comparentem, et post prestitam, ex interesse sui, dekretu tribunalitio satisfactionem, poddanych, dekretem trybunalskim przysądzonych, to iest: Mikołaia Kuzmicza z żoną, dziećmi y wszystką ruchomością, tudzież brata rodzonego, młodzieńca, z tymże Kuźmiczem przez samego wykoczonego y w dekrecie nie specificowanego, i wdowę Kiryczkę z synami dwiemi y curkami dwiema, a generaliter przez Sawkę wykoconych, iako teraz innoxuit recentessime, a zatym ratione promulgationis pro contraventione decreto tribunalitio ac pro summis poenis legum modernus comparens iterum atque iterum manifestatur,

sił comparens, aby ta jego querimonia ad acta przyięta y zapisana była; co y otrzymał, Władysław Putoszyński, łowczy smoleński, f. s. w. W.

Книга гродская, Луцкая, поточная, № 2581, годъ 1702. Листъ 239.

LXXXVI

Жалоба монаховъ Бѣлостоцкаго монастыря, на дворянъ: Богуслава, Анастасію и Владислава Путошинскихъ и Рафаила Карлинскаго, о томъ, что они съ толпою вооруженныхъ слугъ отняли насильно монастырское имѣніе, часть села Бѣлаго Стока, заложенное монастырю предками Путошинскихъ. 1702. Марта 2.

Roku tysiącznego siedmsetnego pierwszego, miesiąca Maji dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi stanowszy osobiście przewielebny w panu Bogu jegomość oyciec Theodozy Padalski, ihumen monasterów Białostockiego y brackiego Łuckiego, swoim y imieniem wielebnych w Bogu ichmościów oyców wszystkiego zgromadzenia kapłanów y braciey zakonnych zakonu świętego Bazylego wielkiego ritus graeci tegoż monasteru Białostockiego, żałośnie skarżył y protestował się przeciwko urodzonym ich mościom panom: Bogusławowi y Anastazyey Kiszczance Putoszyńskim, małżonkom, iako principales z dóbr cześci wsi Białostoku, antiqua possessione protestantium firmata, expulsores, urodzonemu imci panu Władysławowi Putoszyńskiemu, łowczemu smoleńskiemu, ejusdem expulsionis majorem concitatorem, urodzonemu imci panu Rafałowi Karlińskiemu,

panów Putoszyńskich, wyżey mianowanych obżałowanych, complices y pomocników, z imion y z przezwisk ich mościom obżałowanym znaiomym, których salvam specificationem czasu prawa protestantes zachowuią sobie, iż obżałowani, ichmość panowie Putoszyńscy małżonkowie, ex superindictione imci pana Władysława Putoszyńskiego, łowczego smoleńskiego, brata swego stryjecznego, protestantom, ubogim zakonnikom, bez wszelkiey dania sobie przyczyny, infensissimi, na dobra, część wsi Białego Stoku, od urodzoney niegdy imci paniey Alexandry Bałabanowny, pierwszego małżeństwa urodzonego niegdy imci pana Konstantego Putoszyńskiego, obżałowanych oyca, małżonki, y od urodzonego imci pana Białostockiego, swoim y urodzonego imci pana Teodora Białostockiego, brata swego, imieniem, iako tey części dziedziców, na trzy zapisy w grodzie łuckim personalissima comparitione w summie pułszostu tysięcy złotych zastawnym sposobem y w innych summach na rękodajne, przypisowe recognitie zawiedzioną, in continuata obligatoria powodów possessione od roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt piątego zostaiącą, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset wtorego, miesiąca Februarii dwudziestego siodmego dnia, zrana, gdy zakonnicy, w cerkwi nabożenstwu zwyczaynemu intenti, przy ofierze służby Bożey assistebant, sami ichmość panowie Putoszyńscy, małżonkowie, imć pan łowczy smoleński y iegomość pan Karliński z czeladzią swoią, complicibus, naiachali, dwór sobie gwałtem otworzyli, dobra na siebie z zasiewkami ozimemi odebrali, powodów ex possessione, od lat dwudziestu siedmiu nie rozerwaney, summ monasterowi winnych y zapisanych nie oddawszy, wygnali, wybili, wypędzili, posłuszeństwa poddanym zakazali y ieszcze na zdrowie i insze dobra, monasterowi Białostockiemu z oryginalnego funduszu nadane, odpowiadaią y grożą się; przez co pokoy pospolity zgwałcili, winy prawne, contra expulsores uchwalone, na się zaciągneli, protestantów, zakonnikow z tey summy, ex piorum elemosinis zebraney, victu privarunt, do szkód niemałych przywiedli. O co protestans iterum iterumque opowiada się i protestuie, salwam teyże protestacyey zachowawszy jegomości oycu ihumenowi y wszystkim braciey zakonnym meliorationem, o teraznieyszej przyięcie prosił, co y otrzymał. Teodozy Padalski, ihumen B. i B. Ł. Co wszystko dla pamięci do xiąg ninieyszych, grodzkich iest zapisano.

Книга гродская, луцкая, поточная, годъ 1702, № 2581; листъ 541. на оборотъ.

LXXXVII

Рѣшеніе луцкаго гродскаго суда по дѣлу между дворяниномъ Адріяномъ Збійовскимъ и Острожскимъ протоіерейемъ, приходскимъ священникомъ села Здолбицы, Андреемъ Терпиловскимъ. Збійовскій обвинилъ протоіерея въ поджогѣ своего двора и въ растройствѣ своего хозяйства посредствомъ колдовства, и началъ процессъ въ Луцкой (уніятской?) консисторіи, которой послѣдній не подсуденъ. Судъ отложилъ окончательное рѣшеніе дѣла до собранія показаній свидѣтелей, а между тѣмъ заставилъ священника возвратить Збійовскому собранные для дѣла документы и не допустилъ его апелировать въ трибуналъ. 1702. Марта 8.

Roku tysiącznego siedmsetnego wtórego, miesiąca Marca osmego dnia.

Na roczkach sądowych, grodzkich, Łuckich od dnia wtórego miesiąca y roku teraz idących, wysz na akcie mianowanych, przypadłych, sądownie odprawować się zaczętych, przed nami: Woyciechem-Stanisławem Czermińskim, podczaszym wołyńskim, podstarościm, Jerzym-Stanisławem na Markowiczach Hulewiczem, woyskim ziemskim wołyńskim, sędzią i burgrabim, Wawrzyńcem-Stanisławem z Pepłowa Pepłowskim, woyskim ziemskim łuckim, pisarzem, urzędnikami sądowemi grodzkimi łuckiemi, przypadła sprawa z regestru sądowego za przywołaniem woznego generała, szlachetnego Adama Wołowskiego, apparytora sądowego, między instygatorem sądowym y jego delatorem, urodzonym imć panem Adryanem-Stephanem Zbijowskim, dóbr wsi Zdołbicy quovis juris titulo protunc possessorem, powodem y pozwanym, i jegomością oycem Andreiem Terpiłowskim, protopopą Ostrogskim, praezbitem zdołbickim, sui actorati powodem, a zaś actoratus wyżey pomienionego imci pana Zbiiowskiego, dzierżawcy zdołbickiego, pozwanym, za pozwami grodzkiemi, łuckiemi na termin sędzenia się roczków teraznieyszych, grodzkich, łuckich w sprawie niżey mianowaney, mutue od stron po siebie wydanemi y u sądu były czytane, z których pierwszy tenoris ejus modi: Athanazy na Miączynie Miączyński, podskarbi nadworny koron-

ny, łucki, krzepicki etc. starosta, wielebnemu w Bogu imci oycu Andrzejowi Terpiłowskiemu, parochowi cerkwie Zdołbickiey, z osoby y ze wszystkich generaliter dóbr waszmości leżących, ruchomych i summ pieniężnych przykazuie, abyś wasz mość przedemną samym, albo sądem moim grodzkim, łuckim, na roczkach grodzkich, łuckich, które w roku teraznieyszym, tysiącznym siedmsetnym wtorym, dnia wtorego Martii do sądzenia przypadną y sądzone będą, vel, his deficientibus, in aliis tandem subsequentibus, sam oblicznie i zawicie stanął na instancią instigatora sądowego y jego delatora, urodzonego imci pana Adryana-Stephana Zbiiowskiego, protunc possessora dóbr wsi Zdołbicy y Zdołbunowa arendowego jaśnie oświeconej xiężney imci Theophili na Ostrogu y Zasławiu Lubomirskiey, marszałkowey nadworney koronney, aktora y pozwanego, który, przychylaiąc się do prawa pospolitego y protestacyey swoich, variis temporibus, tam in judicio consistoriali,quametiam in castro luceoriensi ratione praetensionum certarum, damnorum, diffidationum et violentiarum illationis, przeciwko wasz mościom poczynionych, iako o tym protestacye, ea in re poczynione, fusius in se, una cum inchoato processu in consistorio leopoliensi ritus graeci, testantur, ad paratum processum, ad paratas protestationes, relationes, dekretów contumacjalnych, sądem consistorza Lwowskiego ritus graeci ex instantia moderni actoris przeciwko waszmości poczynionych a dekretem ferowanych, tudzież do gotowego processu waszmości jako to: protestacyi, relacyi, wpisów waszmości, przeciwko actorowi teraznieyszemu poczynionych y zaniesionych, y do eliminowania których protestacyi przez waszmości przeciwko aktorowi teraznieyszemu, uti indebite, illegitime zaniesionych, aktor waszmości ad paratas waszmości inscriptionos na termin wyż oznaczony pozywa, seu potius przypozywa, na którym, iako na zawitym, abyś waszmość stanowszy, na wszystkie sądownie odpowiadając, skutecznie się usprawiedliwił. Pisan w zamku Łuckim roku tysiąc siedmset wtorego, dnia pierwszego Martii. Drugi zaś pozew tenoris ejus modi: Atanazy na Miączynie, Maciejowie y Połajowie Miączyński, podskarbi nadworny koronny, łucki, krzepicki, łosicki etc. starosta, pułkownik woysk jego królewskiey mości, urodzonemu jegomości panu Adryanowi Stephanowi Zbijowskiemu, dzierżawcy zdołbickiemu, z osoby i dóbr waszmości generaliter wszystkich, leżących, ruchomych, summ pieniężnych powagą jego królewskiey mości a władzą urzędu mego starościńskiego przykazuję, abyś waszmość przedemną samym, albo urzędem moim grodzkim, łuckim na roczkach grodzkich, łuckich w roku ninieyszym, tysiącznym siedmsetnym pierwszym, dnia dwunas-

tego Maja przypadaiących, vel his deficientibus in aliis subsequentibus proximis, sam oblicznie y zawicie stanął na instancyą y prawne poparcie instygatora sądowego y jego delatora, przewielebnego jegomości oyca Andrzeia Terpiłowskiego, protopopy Ostrogskiego, praezbitera zdołbickiego, aktora, który waszmości pozywa, iż waszmość, niewiedzieć quo instinctu et qua ductus ocasione, żadnego dokumentu na aktora nie maiąc, tylko iedną zawziętością y złośliwą przez waszmości nienawiścią śmiałeś y ważyłeś się na pomienionego aktora calumnią niesłuszną udać, zadając onemu spalenie dworu zdołbickiego potrzykroć y karczmy zdołbickiey, co nigdy nie tylko w samey rzeczy, ale y w pomyśleniu aktora nie było y nie iest, y nie tylko żebyś waszmość miał aktora iako niewinnego od takowych niesłusznych napaści zaniechać, ale, y owszem, ieszcze w tey zawziętości waszmość nie ustaiesz, kiedy nienależycie do konsystorza katedry łuckiey ritus graeci, do którey ta diecezia episkopiey nie należy, prawnie pociągasz go, zadaiąc teraz publice, iakoby waszmości zboże zgnoił, sam osobą na waszmości naieżdżał y przez subordynowane osoby, ejus iednak industria, na dwór nachodził y przeznaczonego jakiegoś czarownika na waszmości zesłał, że waszmości koni pięć, owiec, koz nie mało zdechło, ogniem dwór, na ośmnaście tysięcy praetendując, spalił y inne wszystkie diffidacie, które by miał immachinare in vitam y substancyą waszmości, poczynił, z czego in termino juris inquisitione wywieść się gotów, do przywrócenia tedy honoru Boskiego y niewinności kapłańskiey, przez waszmości, iako na pomazańca Boskiego, zawziętością wzięte, y do odpowiadania za ten zły przez waszmości postępek, wszelką krzywdę y szkodę za sobą pociągaiący, aktor waszmośći na termin wysz oznaczony pozywa, na którym, iako na zawitym, abyś wasz mość, personaliter stanowszy, judicialiter usprawiedliwił się. Pisan w zamku łuckim, roku tysiącznego siedmsetnego pierwszego, dnia dziesiątego miesiąca Kwietnia. A po podniesieniu y przeczytaniu pozwów tych, strony obiedwie prosiły i domawiały się, aby sąd onym super mutuos actoratus sprawić się nakazał, a potym strony obie: jegomość ociec Andrzey Terpiłowski, protopopa Ostrogski, actor, przez imci pana Piotra Skuratowskiego personaliter, a jegomość pan Andrzey Zbijowski, pozwany y actor, personaliter, u sądu ninieyszego stanowili się y w tey sprawie rosprawę między sobą maiąc, controwertowali, których controwersiy ich, do siebie wnoszonych, sąd grodzki, łucki wysłuchawszy y z onych dobrze wyrozumiawszy, potrzebną w tey sprawie być uznawa inquisitią y stronom wywiedzenia oney na spolne stron actoraty y reaty, w protestacjach opisane, przez świadki spra-

wy wiadome na przyszłej cadentiei sądów grodzkich, łuckich stronie obojey pozwala; po którey wywiedziony albo nie sąd do dalszego sprawy poparcia na tychże sądach grodzkich, łuckich termin zawity zachowuje; tym czasem munimenta imci pana Zbiiowskiego, do akt podane, o które rzecz iest, jegomość xiądz ociec Terpiłowski wyręczyć y imci panu Zbijowskiemu zupełnie oddać y iako zupełnie oddaie pbprzysiądz będzie powinien, pod upadkiem w sprawie, a to na terminie wywiedzenia inquisitiey, gdzie sąd stronom obiema termin zawity zachowuje; od którego dekretu jegomość ociec Terpiłowski, actor et citatus, do sądu głównego trybunału koronnego Lubelskiego appellował; sąd mu tey appelatiey nie dopuścił, a on na sąd o gravamen y szkody protestował się; sąd się też reprotestował, iż tak prawnie bydź rozumiał; co wszystko, dla pamięci, do xiąg grodzkich, łuckich iest zapisano.

Книга гродская, луцкая, декретовая, годъ 1701—1704, № 3063. Листъ 357.

LXXXVIII

Жалоба игумена Четвертинскаго монастыря, князя Сильвестра Четвертинскаго, на дворянъ: Богуслава и Кристину Гораиновъ о томъ, что, по ихъ приказанію, слуги и крестьяне ихъ ворвались насильно въ Четвертинскій монастырь, нанесли тяжелые побои намѣстнику, Ѳеодосію Стояновскому, и увели силою изъ монастыря инокиню Агаѳію Масальскую; Гораины продержали послѣднюю два дня въ своемъ замкѣ, въ Четвертни, въ тюрмѣ, потомъ перевели подъ стражею въ село Озеры, гдѣ Гораинова приказала ее жестоко высѣчь и потомъ, раздѣвъ до нага, выгнать изъ села. 1702. Апрѣля 20.

Року тесечнего семсотного второго, месеца Априля двадцатого дня.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiej mości Włodzimirskim, przedemną, Thomaszem Pałuskim, burgrabim zamku Włodzimirskiego, i xięgami niniejszemi grodzkiemi, starościńskiemi stanowszy osobiście przewielebny w Bogu xiąże jegomość, na świecie—Stefan, w zakonie—Sylwester Swiatopełk Czetwertyński, ihumen monasteru Staroczetwertyńskiego dożywotni, swym i wszystkich kapłanów i braci zakonu świętego Bazylego Wielkiego ritus Graeci tegoż monastera imieniem, tu, w Łucku, podczas sądzenia się roczków grodzkich łuckich dla attentowania spraw, tak swoich, jako i monasteru swego, rezydujący, skoro się de infrascripta monasterowi swemu illata violentia i gwałcie dowiedział, tak zaraz, praemissa solenni manifestatione na urząd grodzki łucki i urodzonego jegomości pana Adama Niemirowskiego, że tej protestatiej proprii districtus przyjąć ad acta nie chciał, solennissime opowiadał się i protestował przeciwko wielmożnym ichmościom panom: Janowi Bogusławowi i Krystynie Czapskiego Horainom, podczaszym parnawskim, sędziom grodzkim krzemienieckim, małżonkom, jako infrascripti facti mandatoriis et principalibus, tudzież roboczym: Jsajemu Masłowi, Mirkowi Hodyńcowi, Stefanowi Hadole, Trochimowi Jarmolczykowi i innym poddanym z miasta Czetwertni Starej ichmościów panów Horainów, podczaszych parnawskich, małżonków, facti ejusdem infraspecificandi comprincypałom i manualibus exekutorom, w ten sposob i o to: iż ichmość panowie podczaszowie parnawscy, małżonkowie, z protestantem—ojcem ihumenem, kapłanami i bracią jego nienależycie i nieprawnie postępując, kiedy starożytne pobożnych antenatorum monasteru tego fundationes i nadania irritują, psują, nie zachowują, o co dawniejsze protestationum pozwów i relatii świadczą actus, a widząc, iż przez te śrzodki, choć najcierpliwszym zakonnych ludzi sercom nieznośne, od miejsca, raz ab antenatis fundatoribus Bogu oddane i poświęcone, zakonników desiliere nie mogą, do tych i takich przystępują krzywd, które samych dotykają się osób, przez które też osoby, in medio christiani regni constituti loco, efficiuntur martires i ex una ex antecedentibus consequuntur dalsze i coraz gorsze na protestantów calamitates; dawniejszemi statuitiami zaniesione protestacie, do nich pozwy i relacie in suo robore et fundamento aequitatis protestans zostawiwszy, terazniejszą, nowozadaną donosi krzywdę et violentiam; albowiem, durantibus w Łucku judiciis castrensibus i na nich attentatione spraw i monasteru swego protestantis, obżałowany jegomość pan podczaszy parnawski na roczki grodzkie, krzemienieckie, roku terazniejszego—tysiąc siedmset wtórego, die trigesima Martii, sądzić się zaczęte, praemeditato con-

silio z drogi do wyżejwspomnianych poddanych, comprincipales suos, wydał ordynans, aby monaster Czetwertyński protestantium naszli et infrascripta exequantur; ci zaś comprincipales, nietylko rozkazem pana swego, ale temeritate podpiłych głów, anno praesenti, millesimo septingentesimo secundo, die ultima Martii, wszędy na miejscach insidiarum najsposobniejszych zasiedli, aby personas spirituales captivare mogli, a gdy modestiam zakonnych ludzi extra claustrum monasterskiego doczekać się nie mogli, mrokiem samym nocy ex die ultima Martii in diem primam Aprilis incidenti, przybrawszy do siebie innych poddanych, z siekierami, jedni lądem, drudzy czółnami pod monaster przyszli i przypłynęli z obodwóch stron—od lądu i od wody w monaster włamawszy się, do celi wielebnego ojca Theodozego Stojanowskiego, proihumena albo namieśnika, od protestanta na miejscu swoim zostawionego, jedni, gwałtem celą otworzywszy, weszli, kartkę, czyli ordynans obżałowanego jegomości pana podczaszego pokazali, i, aby im wielebny w Bogu jegomość pannę Agafią Masalską wydał, koniecznie kazali, tęż kartkę i ordynans jegomosci pana podczaszego parnawskiego z zanadrza gwałtem wydarli, tegoż ojca Theodozego Stojanowskiego, namiesnika, immunitatem monastera opponentem, iż z niego nikogo wydawać nie może, za włosy porwawszy, pięściami, nogami, kijami bili, tłukli, po ziemi włóczyli, włosy z głowy, z brody wytargali, krwią monaster, z nosa zakonnika i z gęby ciekącą, okrwawili i prawie wpół martwego zostawili; drudzy celę, do której panna zakonna z piekarni uciekła ze strachu i tumultu wielkiego, o ile podczas takiej ludu concurrentii do spowiedzi, kiedy się tak wielka Najświętszej Panny odprawowała solennitas, gwałtem siłą drzwi odbiwszy, z sukień, z odzienia zakonnego obdarli, w jednej koszuli—i tej podartej—przestraszoną porwali, przez miasto, cum publico scandalo żydów i ludzi, ze wsi na spowiedź occurrentium, po ziemi wlekli, do zamku Staro-Czetwertyńskiego zaprowadzili, tamże w zimno, w mroz ciężki w turmę wrzucili, dwa dni w turmie głodem, pragnieniem, wszelkiemi niewczasami trapili, tandem die quarta Aprilis do dóbr, wsi Jeziora, pod wartą incarceratam, zaprowadzili, gdzie obżałowana jejmość pani podczaszyna parnawska pannę Agafię Masalskę, zakonnicę, obnażoną, od głowy do stóp rózgami osiec, osieczoną, ze wsi wygnać kazała; która to zakonnica—panna Agafia Masalska, niewiedzieć w jakim zdrowia swego teraz zostaje stanie, gdy słusznej niemasz wiadomości. Przez co obżałowani ichmość panowie podczaszowie parnawscy cum suis complicibus pokój et securitatem ecclesiasticam zgwałcili, winy prawne na się zaciągnęli, o które protestans praw-

nie czynić obiecując, salva tejże protestacyej melioratione reservata; a natychmiast stanowszy oczewiście woźny generał województwa Wołyńskiego, Kijowskiego, Bracławskiego, Czernihowskiego i innych—szlachetny Mackiewicz z Suska, jawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on roku terazniejszego, tysiąc siedmset wtórego, die 4 Aprilis, mając przy sobie stronę szlachtę, urodzonych ichmościow panów: Feliciana Kopystyńskiego i Daniela Stachurskiego, był w dobrach mieście Starej Czetwertni, gdzie w zamku w turmie zastawszy wielebną w Bogu pannę Agafią Masalską, zakonnicę ritus Graeci, prawnie aresztował i przyporęczył; potym die eadem Aprilis z temiż ichmościami pany szlachtą wyżnamienioną był w dobrach, wsi Jezierze, gdzie tęż zakonnicę u urodzonej jejmości paniej Horainowej, podczaszynej parnawskiej, także aresztował i przyporęczył, i zaraz tegoż dnia zbitą rózgami, osieczoną, wszystkę skrwawioną za rozkazaniem tejże jejmości paniej podczaszynej parnawskiej, widział i urzędownie oglądał z wyżej pomienioniemi szlachtą i tymiż oświadczył, i o tym tę swoją relacyą zeznał, o której przyjęcie prosił, co i otrzymał.

Книга гродская, владимірская, записовая, поточная, и декретовая, годъ 1702—1706, № 1078; листъ 29.

LXXXIX

Жалоба монаховъ Бѣлостоцкаго монастыря на дворянина Владислава Путошинскаго о томъ, что онъ дозволяетъ своимъ слугамъ преслѣдовать евреевъ и крестьянъ, живущихъ на монастырской землѣ 1702 Іюня 2.

Roku tysiącznego siedemsetnego wtorego, miesiąca Junii wtorego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewkiej mości łuckim, przedemną, Andrzejem Tuzińskim, vices regentem grodzkim łuckim, namiesnikiem na ten czas burgrabstwa zamku łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter wielebny jegomość ojciec Wa-

sian Besecki, zakonu świętego Bazylego ritus graeci monasteru Białostockiego, imieniem wielebnego jogomości Thedozego Padalskiego, ihumena, wszystkich kapłanów y braci tegoż monasteru Białostockiego, żałośnie opowiadał się y protestował, przeciwko urodzonym ichmościom panom: Stefanowi Wyhowskiemu y Suchodolskiemu, cujuscunque sit nominis, sługom y czeladzi urodzonego jegomości pana swego, limites modestiae excedentes, y przeciwko urodzonemu jegomości panu Władysławowi Putoszyńskiemu, łowczemu smoleńskiemu, wyżej wspomnionych sług swoich in officio nie zatrzymuiącemu, o to: iż tenże obżałowany jegomość pan łowczy smoleński omni modestia zakonną protestantium, z sobą, obżałowanym, certuiących, wzgardziwszy, serio dekretami sądów trybunalnych y roczkowych łuckich zalecono, cale w podobnych wiolenciach podobne chcąc odnowić cicatrices albo vulnera, w blizkim, prawie tylko przez jedne ręke, w dobrach wsi, Hati, od monasteru mieszkaiąc sąsiedztwie, po dawnych, monasterowi Białostockiemu zadanych, krzywdach, nowe accumulare zamyśla, albowiem sługa jegomości, wyżey mianowany jegomość pan Stefan Wyhowski, dissimulationis jegomości pana łowczego smoleńskiego, pana swego, pewnej, w roku terazniejszym, tysiąc siedemset wtorym, miesiąca Maja piętnastego dnia, jadąc z miasta Torczyna, żadney słuszney przyczyny do karczmy Białostockiego monasteru nie mając, sam będąc temulatus, zaiechał, zaiechawszy, jakie chciał fantazie y hałasy robił, lichtarz, na stragarzu wiszący, żelazny, porombał na kawałki, szablą posiekł, żyda, gospodarza, żone jego, dzieci, ludzi, w karczmie będących, rospędził, siebie zawsze bać się rozkazał, potym tenże jego mość pan Wyhowski dnia dwudziestego wtorego Maja, iadąc powtore z Torczyna z jegomością panem Suchodolskim, towarzyszem swoim, poddanego ze wsi Hati, urodzonego jegomości pana Adama Putoszyńskiego dziedzicznego, prawu zastawnemu monasteru Białostockiego podległego, roboczego Jakima, drugi raz w samej wsi Hati dwoma nawrotami okrutnie zbili, stłukli, ledwo nie na śmierć zabili, zgoła, że ilekroć ciż czeladź jegomości pana łowczego smoleńskiego, przez Białystok mimo monastera jadą, zawsze iakikolwiek hałas, tumult zrobią, gdziekolwjek monasterskich poddanych albo czeladź obaczą, hostili prawie modo persequując, bijąc, kaleczą, z szablami dobytemi, strzelbą gonią się y zapędzają, haec omnia facta lubo protestantibus wielce molesta, bo y arendarze przy zwyczayney arędzie, od tych y tym podobnych tumultów zachować y zatrzymać się nie chcą, jego mości pana łowczego smoleńskiego alto silencio dissimulante, przez co pokoy pospolity sąsiedzki frangitur y powodowie do

szkód niemałych przychodzą, o co prawnie czynić et ejusdem protestationis reserwata mielioratione, o teraznieyszey przyjęcie prosił, co y otrzymał, jeromonach Wasian Fosecki, zakonnik Białostocki.

Книга гродская, луцкая, поточная, № 2582, годъ 1702; листъ 237 на оборотѣ.

XC

Жалоба дворянина Самуила Паплинскаго, на дворянина Христофора Ржешовскаго о томъ, что крестьяне части села Кульчыевецъ, принадлежащей последнему, встрѣвожившись прiѣздомъ въ село монаха кармелитскаго ордена, заперли церковь, отдали ключи осадчему Ржешовскаго Гордiю, и объявили, что они убьютъ ксендза, если онъ насильно захочетъ служитъ обѣдню въ церкви. 1702. Iюня 23.

Feria sexta in vigilia festi sancti Joannis Baptistae proxima, anno Domini 1702.

Inducenda erat hoc loco (protestatio) generosi Samuelis Papliński, bonorum certarum sortium in villa Kulczyjowce haeredis, in et contra laboriosum Hordey, infrascriptarum violentiarum primarium motorem et principalem, bonorum eorundem alterius partis generosi Christophori Rzeszowski locatorem, totamque communitatem bonorum dictorum, suo et generosae Hedvigae Rzeszowska, consortis suae, nomine, ratione per ipsos contra constitutiones atque praescripta legum, quae foro quovis rebelles omnium bonorum, etiam quorumvis paenis criminalibus castigare jubent, nec mandata domini ejusmodi illiciti ausus dilatentur, toties perpetrata et subsecuta, et ut sese compescant ab iis facinoribus, non atenti; verum hisce omnibus abjectis et postpositis, tempore certo, feria videlicet quarta, proxime praeterita, in absentia protunc generosi protestantis, atque ejusdem generosae consortis,

advenientis protunc religiosi patris praesidentis conventus Camenecensis ordinis Carmelitarum discalceatorum, cum edita et emmanata manuali assignatione pro libera arborum pro extruendis et restaurandis aedificiis valentium, communitas bonorum dictorum cum praedicto principali suo, inito et facto condictamine, accepta a quodam incerto homine notitia, acsi non alia occasione suprafatus religiosus praesidens advenisset, nisi in ecclesia Graeco Ruthena, ad praesens in auspicata unione cum ecclesia occidentali existens celebrare intenderet, hoc falso excitati rumore, eadem ecclesia occlusa, claves, ad eundem minus spectantes, ad se receptionis, ejusmodi secum inito iniquo condictamine, tali facta resolutione, haec verba propalarunt: »jeżeli nam xiądz gwałt cerkwi zadawać będzie, to go zabijemy«. Suprafatus vero religiosus praesidens, expedito suo negotio, hic, Camenecum, rursus pacifice ad propria reversus; tandem adveniente generoso protestante et, quidnam ibidem subsecutum fuerit? serio investigando, vocatumque ad se Hordey eidemque haec omnia reassumendo, illicitaque ejus facta exprobrando, illicitumque ejus ausum, quod licuit saevisse, proponendo, ipse hunc suum actum et protunc approbando, etiam et in praesentia generosi protestantis asserendo: »xiędza zabić umyśliliśmy, ale też i ty długo nie będziesz nam panował«; ejusmodi rebellionem pacifice tolerando, inhaerendo vero laudo publico palatinatus Podoliae ex omnium assensu, quid majus et periculosius aliquid et prius subsequatur honorique atque integritati nominis et fortunae detrimenti patiarur facta, prout latior dari debuit copia; verum quoniam intra triduum, ut juris et moris est, non est porrecta, idcirco de diligentia generosi notarii loci praesentis in acticando, negligentia vero partis protestantis in porrigendo est manifestatum.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, № 3956, годъ 1702; листъ 143.

XCI

Универсалъ князя Януша Антонія Вишневецкаго къ духовенству и міряпамъ, живущимъ въ его волынскихъ имѣніяхъ. Князь объявляетъ о томъ, что епископъ Луцкій и Острожскій, Діонисій Жабокрицкій, принялъ унію; вслѣдствіе того князь возвращаетъ въ его распоряженіе тѣ приходы, которые раньше онъ изъялъ изъ подъ власти Луцкаго епископа и приписалъ къ другимъ епархіямъ. Притомъ князь предписываетъ всѣмъ приходскимъ православнымъ священникамъ, подъ угрозою штрафа, лишенія мѣста и смертной казни, подчиняться епископу и не входить въ сношенія съ кіевскимъ духовенствомъ; наблюденіе за исполненіемъ своего распоряженія онъ поручаетъ экономамъ своихъ имѣній. 1702. Сентября 2.

Roku tysiąc siedmset wtorego, miesiąca Octobris dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter przewielebny jegomość ociec Theodozy Stojanowski, namiesnik kathedry łuckiey ritus graeci, dla zapisania do akt ninieyszych, grodzkich, łuckich podał per oblatam uniwersał, od jaśnie oświeconego xięcia imci Janusza Antoniego Korybytha Wisniowieckiego, kasztelana wileńskiego, z pieczęcią y podpisem tegoż jaśnie oświeconego xięcia imci, in rem et personam jaśnie przywielebnego w Bogu imci oyca Dyonizego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, prototroniego metropoliey kijowskiey, archimandryty Owruckiego, o czym ten uniwersał, niżej opisany, fusius in se sonat, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego i do akt wpisanie, a tak ja, urząd, ad acticandum przyjmuiąc, czytałem y tak się w sobie ma; Janusz Antoni Korybut xiąże na Zbarażu i Wiśniowcu Wisniowiecki, kasztelan Wileński, Krzemieniecki, Osiecki, etc. sterosta, pułkownik woysk rzeczypospolitey obojga narodów. przewielebnym protopopom, wielebnym parochom, przy cerkwiach w dobrach moich y wszelakich dziedzicznych w woiewodstwie Wołyńskim, y inszych, do niego przyległych, zostaiącym, teraz y na potym w przyszłe czasy zo-

staiącym, także sławetnym w miastach moich mieszczanom, we wsi zaś roboczym poddanym y wszystkiemu owo zgoła pospolitemu y wszelkiego innego stanu mieszkaiącym ludziom, w tych-że dobrach naszych, zdrowia dobrego od pana Boga życząc y wszelakiey pomyślności, czyniemy wiadomo: iż iako wszechmocność Boska za grzechy y nieprawości nasze sprawiedliwym sądem swoim Boskim różne na oyczyznę nasze dopuszcza karania, y iako łaskawy ociec zasłużone przez nas ręką swoią ściąga dla poprawy naszey bicze, tak wzaiemnie, niezliczone w troskach zsyłaiąc nam pociechy, na drogę przykazania swego zbawienia naprowadza y do niebieskiego mieszkania miłosierdzia swego Boskiego otwiera niezawarty gościniec, czego iawnie teraz z opatrzności jego przenayświętszey doznaiąc tu, w naszych ruskich kraiach, gdy znamienita między inszemi y przestronna dosyć w swoich terminach episkopia Łucka i Ostrogska, przeznie mało wieków od iedności kościoła powszechnego świętego odbłąkana, aż do tego czasu w dyzuniey zostaiąca, za manudukcyą y przykładnym w następuiących wiekach powodem jaśnie przewielebnego w Bogu jegomości xiędza Dyonizego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, z Bożey y z stolicy świętey łaski episkopa Łuckiego y Ostrogskizgo, prototroniego y exarchy metropoliey Kijowskiey, archimandryty Owruckiego, do społeczności jedności s kościołem świętym przystąpiwszy, niedawno iuż nierozrożnionemi ale zgodnemi ustami y iednostajnie spoionym sercem chwalić imie Boskie pod pastorałem, władzą zupełną y jurysdykcyą duchowną tegoż pomienionego jogomości xiędza Dyonizego Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, chwalić i wielbić zaczęła; przeto powinne za to Boskiemu maiestatowi oddaiąc dzięki, tak wielebnemu duchowieństwu, iako też pospulstwu wszelkiego stanu, condycyey, w dobrach moich dziedzicznych zostaiącym, tak przy tych cerkwiach, parachiach, króre y od dawnieyszych lat przez antecessorów moich dla tego, aby w dyzuniey nie zostawały, do posłuszeństwa y jurysdykcyey inszych pobliższych ichmościów xięży episkopów od pastorału episkopiey łuckiey, na ten czas w dyzuniey zostaiącey, odłączone i oderwane byli, teraz zaś, za wyciąganiem tego samey słuszności y sprawiedliwości, aby się własnego pasterza owieczki, (trzymały) prawem y władzą moią kollatorską przywracam, tym listem, uniwersałem moim, y przyłączam znowu do tegoż dawnego posłuszeństwa y należytego pastorałowi łuckiemu, iako też y przy tych parochach y cerkwiach będącym y należącym, które dotąd w posłuszeństwie, ieszcze stante disunione imci xiędza episkopa łuckiego y ostrogskiego y antecessorów iego, zostawały, y dotąd ieszcze zostaią, aby wsze-

lakie posłuszeństwo temuż imci xiędzu episkopowi łuckiemu, iako pasterzowi swemu, y nastempcom jegomości, także commisarzom, pejeznikom y namiesnikom jegomości delegowanym, we wszystkich y wszelakich obrzędach, y porządkach, y sprawach duchownych czynili y oddawali, ani do zagranicznych archiepiskopów, iako to osobliwie na Zadnieprze, żadnego recessu, tak dla poświęcenia nowych kapłanów, choćby też odemnie samego y successorów moich praesente maiących, iako y w wielkich, lub w małych okazyach żadnego czynić nie ważyli się; i to moie wyraźni roskazanie y wolą wielebni ojcowie duchowni pod utratą parochyey y swieszczy parachialney w mnieyszych przestępstwach tego mego ordynansu, pod winą sta kop litewskich do skarbu mego y na jegomości xiędza episkopa łuckiego tylcż zapłacenia, a w większych, mianowicie kryminalnych, pod winą garłową, we wszystkim zachowali y dosyć onemu czynili; czego pilny dozor y attendencyą, aby inaczey nie działo się, panom ekonomom y podstarościm, w dobrach moich teraz y na potym zostaiącym, pilny, y sprzeciwiaiących się exekucyą nieodwłoczną zalecaiąc, łaskę moię pańska ofiaruie y ręką się własną, przy pieczęci zwykley, podpisuie. Datum w obozie pod Sendomirzem, dnia wtorego Septembris, anno Domini millesimo septingentesimo secundo. Janusz Korybuth Wisniowiecki, kasztelan wileński, krzemieniecki, osiecki etc. starosta. Ktoryże to uniwersał, per oblatam podany, za podaniem y prozbą wysz mianowanego podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak iak się w sobie pisany ma, iest ingrosowany.

Книга гродская, луцкая, записовая, годъ 1702, № 2238. Листъ 1120.

XCII

Универсалъ литовскаго подконюшего, Ивана Кашовскаго, къ духовенству, живущему въ его имѣніяхъ, о томъ, чтобы они находились въ послушаніи епископа Луцкаго и Острожскаго, Діонисія Жабокрицкаго, согласно распоряженію уніятскаго митрополита, Льва Шлюбича-Заленскаго. 1702. Сентября 22.

Roku tysiąc siedmset wtórego, miesiąca Octobra wtórego dnia

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Kazimirzem Malickim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninioyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter wielebny w Bogu jego mość ociec Filimon Weremkowski, dla zapisania do akt ninieyszych, grodzkich, łuckich, podał per oblatam uniwersał od jaśnie wielmożnego imci pana Kaszowskiego, podkoniuszego wielkiego xięstwa Litewskiego, z pieczęcią zwykłą y podpisem tegoż jaśnie wielmożnego imci pana podkoniuszego wielkiego xięstwa Litewskiego, in rem et personam jaśnie przewielebnego w Bogu imci oyca Dyonisego Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, archimandryty Owruckiego, prototroniego metropoliey Kijowskiey; o czym ten uniwersał, niżey wpisany, fusius in se sonat, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt zapisanie; a tak ja, urząd, ad acticandum przymuiąc, czytałem y tak się w sobie pisany ma: Jan z Kaszowa Kaszowski, podkoniuszy wielkiego xięstwa Litewskiego, stosuiąc się do woli świętey stolice apostoltkiey, tak też y woli jaśnie w Bogu przewielebnego imci xiędza Leona Szlubicza-Załęskiego, metropolity Kijowskiego, administratora wszystkich kapłanów w dyecezyach całego ritus Graeci, a niemniey z pokazanego nam listu od przewielebnego oyca Jana Borowicza, protoprezbitera Trościenieckiego, pisanego od jaśnie wielmożnego imci xiędza Giedeona Woyny Orańskiego, administratora Łuckiey y Ostrogskiey y innych diecezyej, iż kapłanów, w iedności świętey zostaiących, oddał listownie jaśnie w Bogu przewielebnemu imci xiędzu Dyonizemu Żabokrzyckiemu, episkopowi Łuckiemu, protothroniemu metropolii Kijowskiey, y protopopią Włodzimirzecką ze wszystkim do niey należącym duchowieństwem, y ia, w niwczym nie condradicując wyrażoney insuper woli jaśnie przewielebnych oyców pasterzów ritus Graeci, daię ten uniwersał moy przewielebnemu oycu Janowi Sierockiemu, protopopie Włodzimirzeckiemu, y wszystkim kapłanom, w dobrach moich zostaiącym, aby tegoż imci oyca episkopa Łuckiego za pasterza sobie mieli y onemu we wszystkim, iako pasterzowi swemu, posłusznemi byli; na co się ręką moią podpisuię przy pieczęci moiey własney. W Haraniach, Septembris die vigesima secunda, anno Domini millesimo septingentesimo secundo. U tego uniwersału, per oblatam podanego, podpis ręki przy pieczęci temi słowy: Jan z Kaszowa Kaszowski, podkoniuszy wielkiego xięstwa Litewskiego. Któryże to uniwersał, per oblatam podany, za podaniem y prożbą wysz mianowanego podawaiącego jego mości, a za moim, urzędowym, przyięciem,

wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak, jako się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich iest ingrossowany.

Книга гродская, луцкая, записовая, годъ 1702. № 2238. Листъ 1116.

XCIII

Универсалъ князя Михаила-Сервація Вишневецкаго, гетмана польнаго литовскаго, къ духовенству и міряпамъ, живущимъ во всѣхъ его Волынскихъ имѣніяхъ, предписывающій имъ перейти въ унію и подчиниться Луцкому уніатскому епископу. 1703. Генваря 8.

Roku tysiąc siedmsetnego trzeciego, miesiąca Octobris siedmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łucku, przedemną, Kazimirzem Malickim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter wielebny w Bogu jego mość ociec Marek Łomiński, dla wpisania do xiąg ninieyszych grodzkich, łuckich uniwersał od jaśnie oświeconego xięcia jego mości Michała Serwacego Korybutha na Wiszniowcu y Zbarażu xięcia Wiszniowieckiego, hetmana P. W. W. X. Litewskiego, Pińskiego, Gliniańskiego, Wołkowyiskiego starosty, z podpisem ręki tegoż jegomości, przy pieczęci wielkiey przyciśnioney, de aktu et data w Lubiszowie, die octava Januarii, anno millesimo septingentesimo tertio, do duchowieństwa ritus graeci unitorum wydany, per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie, którego ja, urżąd, anuendo affectationi, ad acticandum przymuiąc, czytałem, y temi iest inserowany słowy: Michał Serwacy na Wiszniowcu y Zbarażu xiąże Wiszniowiecki, na Dolsku Dąbrowicy y Komarnie hrabia, hetman polny Wielkiego xięztwa Litewskiego, Piński, Gli-

niański, Wilkowyiski starosta, wszem wobec, komu o tym wiedzieć należy, wszelkiego dostojęstwa y kondycyey ludziom, mianowicie wielebnym oycom wszystkich monasterów, w dobrach naszych w województwie Wołyńskim będących, przełożonym y cerkwi parochialnych praesbiterom donosze do wiadomości: ponieważ rządzca niebieski rozdzielone dotychczas serca y animusze do jedności wiary z kościołem rzymskim katholickim nakłonić raczył, przeto, powinszowawszy tey sczęśliwosei wszystkim ogulnie, mieć, chcę abyście pastarałowi episkopiey Łuckiey, iako to natenczas jaśnie wielmożnemu jego mości xiędzu Zabokrzyckiemu, antistiti, we wszystkim pasłuszni byli, nic się z iarzma tey świętoboliwości nie wyłamuiąc, y powtóre zalecam. Datum w Lubieszowie, die octava Januarii, millesimo septin gentesim o tertio anno. U tego uniwersału, per oblatam podanego, przy pieczęci przyciśnioney wielkiey, podpis jaśnie oświeconego xięcia jegomości w te słowa: Michał xiąże Wiszniowiecki H. P. W. X. Łitewskiego. Ktoryże to uniwersał, per oblatam podany, za podaniem y prożbą wyżmianowaney osoby podawaiącey, a za moim urzędowym przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich iest ingrosowany.

Книга гродская, луцкая, записовая, № 2239, годъ 1703; листъ 898.

XCIV

Жалоба дворянина Ивана Овсяницкаго, управляющаго китайгродскимъ имѣніемъ, и приходскаго Китайгродскаго священника, Николая Бучкевича, на дворянина Самуила Поплянскаго о томъ, что онъ ругалъ позорными словами священника Бучкевича, называлъ его мятежникомъ, упрекалъ въ крестьянскомъ происхожденіи и публично нанесъ ему побои. 1703. Февраля 3.

Feria secunda ante festum Purificationis Beatissimae Virginis Mariae proxima, anno Domini millesimo septingentesimo tertio.

Inducenda erat hoc loco protestatio generosi Joannis Owsianiecki, bonorum oppidi Kitajgrod magnifici capitanei Bełzensis administratoris, suo et praedicti principalis nomine atque devoti Nikolai Buczkiewicz, presbiteri ecclesiae ritus graeci, in ibidem existentis, in et contra generosum Samuelem Papliński, ratione per ipsum die hodierna, in actu contenta, nulla habita ratione, status ejusque spiritualis persona observanda, primario hospitium supradicti furibunde aggressionis, ejusdem presbiteri contemptuationis, ad clavum aduncum sese proreptionis, tandem, causa suorum negotiorum dum ad generosum praesidiarum propugnaculi praesentis Camenecensis advenisset, ibidemque, abjecta ejusdem observantia atque securitate loci et personarum quamvis praecustodita, secundario verbis contumeliosis suprafatum praesbiterum in praesentia dicti generosi administratoris contemptuationis et dishonorationis, post modum eundem potentissime colaphisationis atque, pro rebelle eundemque promulgando et palam vociferando: »co ksiądz—to szlachcic, co chłop—to pop!« et, ni nobilitas, protunc praesens, ejus non mitigasset, per fervorem conceptum eundem vix magis non converberationis, aliorumque laesionum et contemptuum illationis facta, cujusque copia latior dari debuerat, verum quoniam intra triduum, ut juris et moris est, ad acticandum non est porresta, idcirco de diligentia magnifici notarii in suscipiendo, renitentia vero partis in porrigendo cancellaria praesens manifestatur.

Книга гродская, Каменецъ Подольская, записовая и поточная, годъ 1703, № 3957; листъ 112 на оборотъ.

XCV

Жалоба отъ имени Луцкаго епископа, Діонисія Жабокрицкаго, на жену Кунинскаго старосты, Өеофилу Конажевскую, о томъ, что она причиняла разныя обиды уніятскому духовенству и, въ послѣднее время, приняла подъ свое покровительство священника Леонтія Лелявскаго, отлученнаго Жабокрыцкимъ отъ церкви, дозволила ему въ своемъ имѣніи исполнять церковныя требы, приказала своимъ крестьянамъ почитать его приходскимъ священникомъ и не отдала ключей отъ церкви коммисарамъ епископа. 1703. Марта. 14.

Roku tysiąc siedmset trzeciego, miesiąca Marca czternastego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku iego królewskej mości Łuckim,

przedemną, Adamem Niemirowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodskiemi, łuckiemi, stanowszy oczewiście przewielebny w Bogu jegomość ociec Theodozy Stojanowski, namieśnik katedry łuckiej cerkwi sobornej świętego Jana Apostoła i Ewangelisty ritus Graeci, imieniem jaśnieprzewielebnego w Bogu jegomości ojca Dyonizego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, z Bożej i stolice świętej apostolskiej łaski prawosławnego episkopa łuckiego i ostrogskiego, prototroniego exarchiej i metropoliej Kijowskiej, archimandryty owruckiego, i całej przewielebnej kapituły Łuckiej imieniem, przeciwko wielmożnej jejmości paniej Theophiii z Leszna Konarzewskiej, starościnej kunińskiej, nuperrime zeszłego wielmożnego jegomości pana Filipa Konarzewskiego, starosty kunińskiego małżonce, pozostałej wdowie, dziedziczce i possessorce Czartoryskiej i Kołkowskiej włości, solenniter świadczył i protestował się o to: iż pomieniona jejmość, przeciwko prawu kościelnemu i pospolitemu abutendo jure suo collatorio, cum enormissimo (scandalo) różnych heretyków i niewiernych ludzi, duchowieństwo ritus Graeco uniti, w pomienionych włościach swoich Czartoryskich i Kołkowskich znajdujące się, jurisdictioni et obedientiae pastorali wyżrzeczonego jegomości ojca episkopa Łuckiego i katedry jegomości Łuckiej ab aevo podległe, nietylko nieznośnemi exakcyami pro libitu et commodo suo privata, także i wybieraniem podatków skarbowych, acsi ad aerarium publicum województwa Wołyńskiego, contra praescriptum juris canonici et positivi, w konstytucyach koronnych, dyplomatach i przywilejach najjaśniejszych ichmościów królów Polskich wyraźnie expressum, continuo (ciemiężyć) i aggrawować cum summa levipensione charakteru i powagi kapłańskiej, a nawet budynki kapłańskie rozbierać kazać i na prywatne ku intracie swojej obracać commoda waży się, et in dies różnemi sposobami przez Majerka żyda, faktora swego, i przez inszych swoich, na to subordynowanych, ludzi premere nie ustaje, ale, co większa jeszcze, przybrawsy sobie instrumentum do tego sposobne—niezbożnego Leontego Lelawskiego, kapłana, retroactis temporibus na różnych miejscach różnemi notatum sceleribus, i conferowawszy mu, modo simoniaco procuranti, cerkiew w mieście swoim, Czartorysku, założenia Wniebowzięcia Najświętszej Panny, administrationem sacramentorum w niej et curam animarum fidelium, mimo wiadomość i błagosławieństwo pasterskie tegoż iegomości ojca episkopa łuckiego, jako loci ordinatoris, privata laicali sua potestate indebita pozwoliwszy, onemuż nienależytą protekcyą przeciwko zwierzchności i władzy pasterskiej et favoratum praestando, gdy tenże Lelawski, ad instantiam instigatoris sądu konsystorskiego episkopiej Łuckiej i Ostrog-

skiej i inszych wielebnych delatorów, processu juris canonici convinkowany i wyklęty, w roku przeszłym, tysiąc siedmset wtórym, jeszce in Septembri został,—pomieniona jejmość obżałowana, spólnie z niezbożnikiem—jegomościem panem starostą kunińskim, małżonkiem swym, od tegoż jegomości ojca episkopa łuckiego per commissarios spirituales, aby onemu, jako wyklętemu, dalszej nie dając protekcyej, exekucyej należytej ż osoby jego czynić nie zbraniali, i tak od parafiej, uti simoniacum, oddalili, jako też i administracyej sakramentów świętych cum defraudatione animarum fidelium onemu więcej w tejże parafiej nie pozwolali, będąc requisiti, nietylko huic requisitioni justae obstiterunt, ale nawet, gby ciż wielebni commissarze jegomości ojca episkopa Łuckiego klucze cerkiewne odebrać od niego i cerkiew tantisper ex mandato pastorali zapieczętować chcieli,—pomieniona jejmość obżałowana, in majorom contemptum potestatis pastoralis jegomości ojca episkopa łuckiego, confuzyą tymże wielebnym ojcom commissarzom, że ich miała potkać od iejmości, pogroziwszy, klucze cerkiewne do siebie do zamku, jakby też od bożnicy żydowskiej, albo meczetu bisurmańskiego, odebrała, cerkwi pieczętować nie dopuściła i parochianom cerkwi pod gardłem przykazała, aby klątwy, na tegoż Lelawskiego publikowanej osobę, nie słuchając, onego za prawdziwego swego perocha znali i wszelkie temuż wyklętemu authoritate sua laicali przywróciwszy niesłusznie kapłańskie munia, dotąd go scandolosissime fovet, protegit et complicitatem cum excommunicato habet, cum praejudicio tak jurisdictiej pasterskiej jegomości ojca episkopa Łuckiego, jako też i wszystkich ukrzywdzonych kapłanów, ad quorum instantiam tenże pomieniony Lelawski fulmine excommunicationis et gladio spirituali est percussus. Przez który pomieniony swój postępek wyżrzeczona jejmość pani starościna kunińska prawo pospolite i koronne, de immunitatibus jurisdictionis ecclesiasticis opisane, violavit, winy, w niem opisane, succubuit et in se traxit, pro quibus decernendis pomieniony protestans principales suos, jaśnieprzewielebnego jegomości ojca episkopa Łuckiego, in utroque fore spirituali et saeculari, prout et ubi de jure venerit, z jejmością obżałowaną jure acturos deklarując, ac nomine eorundem iterum atque iterum ratione praemissorum protestując się, salva reservata melioratione hujus protestationis, si opus fuerit, aby ta terazniejsza do xiąg niniejszych przyjęta i zapisana była—prosił, co i otrzymał Theodozy Stojanowski, namiesnik katedy Łuckiej.

Книга гродская, Луцкая, поточная, № 2583 года, 1703; листъ 193 на оборотъ.

XCVI

Жалоба управляющаго селомъ Пилявцами, дворянина Ивана Дунина-Лабендскаго на благочиннаго изъ города Межибожа, Игнатія Кардаша, о томъ, что онъ не возвратилъ имущества, даннаго ему на храненіе приходскимъ священникомъ села Пилявецъ, Александромъ, потомъ, ложно обвинивъ послѣдняго въ возмущеніи и разногласіи по дѣламъ вѣры, приказалъ его стянуть съ лошади и избить палками на рынкѣ въ Межибожѣ, а лошадь заграбилъ; когда-же Лабендскій требовалъ у него удовлетворенія, то Кардашъ публично нанесъ и ему оскорбленія. 1703. Апрѣля 26.

Sabbatho post Dominicam Cantate proximo, anno Domini millesimo septingentesimo tertio.

Videnda hoc loco protestatio generosi Joannis Dunin Łabendski, bonorum villae Pielawce magnifici Joannis Samuelis Woronicz, dapiferi Kijoviensis, haereditariorum administratoris, suo et magnifici principalis sui, nomine, in et contra venerabilem Ignatium Kardasz, ritus Graeci archipraesbiterum międzyborzensem, ratione per ipsum certi depositi, penes se, venerabilem Kardasz Ignatium, relicti a venerabili Alexandro, praesbitero ritus Graeci Pielavecensi, violationis, nec velle extraditionis post violatum et in integro restitutionis, generosi requirentis modernique protestantis calumniationis, ac eodem ex causa contra venerabilem Alexandrum, praesbiterum Pielavecensem, insurrectionis praetexti sibi excogitati fabricationis, ac ejusdem venerabilis Alexandri, praesbiteri, equo generosi protestantis insidentis, in via publica et libera (quoniam in medio foro civitatis Międzyborz), pro fabricato quasi spirituali praetextu aliquo, non tamen more et modo spirituali, de equo detrusionis, perque se asseclasque suos baculis horrende concussionis, ac eousque lectodepositi decumbentisque causationis, equi cum epiphipio sui, generosi protestantis, proprii acceptionis et penes se eousque vi detentionis, generosi protestantis, venerabilem Alexandrum praesbiterum excusantis et humanissime equum acceptum requirentis, ipso die Dominico Cantate, proxime praeterito, in foro publico Międzyborzensi verbis ignominiosissimis affectionis: »taki a taki synu!« exclamationis, per lora equo insidentis arreptionis et detentionis, clavi adunci, argento obducti, ereptio-

nis, ac eundem generosum protestantem velle occisionis, ereptoque clavo adunco equi, per generosum protestantem insessi, vulnerationis, tumultus contra protestantem concitationis, ac vix, si se generosus protestans non surripuisset, non occasionis, aliarumque injuriarum et damnorum illationis, facta, prout latior in copia. Et incontinenti idem generosus protestans praesentavit officio praesenti equum pili kasztanowaty, cui generosus protestans insidebat, per eundem venerabilem Kardasz vulneratum quod vulnus in dorso equi praesentati latum, profundum officium praesens vidit et debite conspexit. Clavum vero aduncum, ferreum, argento obductum, per venerabilem Ignatium Kardasz, archipraesbiterum Międzyborzensem in foresta regia Latyczoviensi relictum, idem generosus modernus protestans effidejussit et ad se recepit, de quo recepto officium praesens quietavit.

Книга гродская, летичевская, протоколовая и записовая, годъ 1700—1707, № 5246; листъ 210.

XCVII

Жалоба межибожскаго протоіерея, Игнатія Кардаша, на управляющаго селомъ Пилявцами, дворянина Ивана Лабендскаго, о томъ, что онъ нанесъ протоіерею оскорбленія и побои, принявъ подъ свое покровительство приходского Пилявецкаго священника, Александра, нарушившаго каноническія правила и, вслѣдствіе того, подвергнутаго протоіереемъ отвѣтственности. 1703. Мая 10.

Feria quinta post Dominicam Cantate proxima, anno Domini millesimo septingentesimo tertio

Inducenda erat hoc loco protestatio venerabilis Ignatii Kardasz, archypraesbyteri Międzybożensis ritus Graeci, in et contra generosum Joannem Łabęcki, magnifici Woronicz bonorum villae Pielawce administratorem,

ratione per ipsum sui protestantis ipso die dominico Cantate, proxime praeterito, anno praesenti in eadem civitate Międzyboż, ex ratione sui, protestantis, archyofficii super venerabili Alexandro, praesbitero villae Pielawce, quod non iuxta canones ecclesiae sanctae, certa, non tamen licita, quoniam cum omnino ante trinis maritis et superstitibus jugata muliere coniugio cum quarto moderno ligavit, ante mediante interdictione protestantis, munus suum exercentis et eundem excessivum Alexandrum praesbiterum admonentis, primo verbis ignominiosis se venerabili Alexandro Pielawecensi, contra fas status et ordinis sui, iuris spiritualis instante et instigante, adorsionis, calumniationis, protectionis inordinatae administrationis, verborum formalia: »że ia y pop, y władyka, taki a taki synu«! prolationis, clavo adunco ferreo concussionis, tum in plateis publicis civitatis Międzyboż, tum domus propriae protestantis invasionis aliarumque violentiarum, injuriarum et damnorum illationis facta, prout latior in copia. Et incontinenti praesentavit officio praesenti idem venerabilis protestans clavum aduncum, vulgo czekan, argento obductum, quem ab eodem generoso Łabęcki, se, protestantem, concutiente, recepisse asseruit eundemque in foresta regia Laticowiensi reliquit; quoniam vero copia latior intra triduum non est porrecta, generosus vicenotarius loci praesentis manifestatur.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, 1701—1709 года. № 5248; листъ 144 на оборотъ.

XCVIII

Грамота короля Августа II, предоставляющая Луцкому епископу, Діонисію Жабокрицкому, вслѣдствіе принятія имъ уніи, право ставить и смѣнять игуменовъ въ монастыряхъ и священниковъ въ приходахъ во всѣхъ королевскихъ имѣніяхъ на пространствѣ цѣлой речипосполитой 1703. Іюля 10.

Roku tysiąc siedmset czwartego, miesiąca Aprilis dwudziestego szóstego dnia

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiestnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodskiemi, łuckiemi comparens personaliter urodzony pan Jan Berestowicz, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich, podał per oblatam przywilej od najjaśniejszego króla jegomości, Augusta wtórego, in personam jaśnie wielmożnego jegomości xiędza Dyonizego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego i Ostrogskiego prototroniego exarchiej metropoliej Kijowskiej, archimandryty Owruckiego, na odebranie cerkwi, w województwach Kijowskim i Bracławskim będących, dany i służący, przy pieczęci wielkiej kacellariej koronnej przyciśnionej, z podpisem najjaśniejszego króla jegomości, Augusta wtórego, i jego królewskiej mości sekretarza, o czym ten przywilej, niżej zapisany, szerzej w sobie obmawia, prosząc mnie, urzędu, o przyjęcie onego i do xiąg wpisanie; a tak ja, urząd, annuendo affectationi ad acticandum przyjmując, czytałem, którego tenor sequitur ejus modi: August wtóry, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski i elektor. Oznajmujemy wszem wobec i każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy: Jż co my niedawnego czasu, chcąc należyty in supremo jure patronatus et collationis particularnych tylko monasterów i cerkwi parochialnych, extra unionem solum z kościołem świętym rzymskim w Kijowskim, Wołyńskim, Bracławskim województwach in bonis nostris quibusvis regalibus znajdujących się, do dispoziciej i collatiej naszej królewskiej należących, zachować i wprowadzić porządek, zabiegając przez to różnym, dotąd scandalose dziejącym się, inconvenientiom, wielebnemu Dyonizemu Żabokrzyckiemu, nominatowi na on czas in disunione z kościołem tymże świętym katolickim rzymskim jeszcze zostajacemu, a teraz aktualnemu i już w jedności świętej będącemu, episkopowi Łuckiemu i Ostrogskiemu, protothroniemu i exarsie metropoliej Kijowskiej, ex ratione dawniejszych jego nam i najjaśniejszym antecessorom naszym świadczonych znamienitych zasług, plenum et integrum jus collationis nostrae regiae, z łaski naszej królewskiej przywilejem, na to z kancellaryej naszej wielkiej onemu ad vitae ejus tempora, sub actu w Warszawie, dnia XI miesiąca Lutego, roku Pańskiego MDCCI wydanym, dali i conferowali, jako o tym tenże przywilej nasz doskonalej obloquitur; tak, gdy tenże wielebny Dyonizy Żabokrzycki, episkop Łucki i Ostrogski, detestandum exemplariter porzuciwszy schisma i sam ultro, nec aspirante gratia Ducha Przenajświętszego,

jedność świętą z kościołem świętym powszechnym rzymskim sincero corde przyjąwszy, sacrosanctae sedi apostolicae romanae i najświętszemu kościoła Bożego pasterzowi, ojcu świętemu, Klemensowi XI, synowskie sincero corde oddał per emissam solennem orthodoxae fidei professionem, posłuszeństwo i wielkie mnóstwo owieczek błędnych, w swoich Łuckiej i Ostrogskiej dyecezyach i pod swoją jurisdictią pasterską zostających, do tejże z sobą prywiódł Chrystusowej owczarni, do tym większego zawdzięczenia onemu, nim się insze w respektach naszych pańskiej łaski zdarzą okazye, teraz pomieniony pierwszy darowany przywilej nasz onemu approbując i ratyfikując, tym niniejszym zaś idem jus patronatus et collationis nostrae regiae plenum et integrum, nie tylko w pomienionych trzech województwach, ale we wszystkich państwach naszych koronnych i gdziekolwiek się tylko monastery małe i wielkie (oprócz tych na które z dawnych czasów przywileje i praezenty od nas samych wychodzić i wydawane bydź zwykły) także i cerkwie parochialne, w jedności świętej lub w disuniej zostające, znajdują, temuż wielebnemu Żabokrzyckiemu, episkopowi Łuckiemu i Ostrogskiemu, sposobem, w pierwszym przywileju opisanym, ad vitae ejus tempora dajemy i conferujemy, zlecając mu, aby wszędy, który by kolwiek monasteru każdego przełożony lub też cerkwi świeckiej in bonis nostris regalibus existens parochus, od najjaśniejszych antecessorów naszych, królów polskich, lub od nas praezenty i prawa słusznego sobie danego nie pokazał, zupełną władzą, tym terazniejszym listem, przywilejem naszym, sobie daną i conferowaną, kóżdego takiego abrogował i inszego przełożonego do monasteru lub do cerkwi każdej świeckiej pro arbitrio suo, także et in successum ad qualibet beneficia, similiter vacantia, instituował i instalował. Czego pomienionemu wielebnemu Żabokrzyckiemu ad vitae ejus tempora żaden tak z duchownych przełożonych, jako też z wielmożnych i urodzonych tenutaryuszów bonorum nostrorum omnium regalium, po województwach, ziemiach i powiatach wszystkich koronnych existentium et jacentium, żadnym praetextem i kolejem impedire nie będzie mógł, pro gratia nostra regia, sub poenis, contra convulsores privilegiorum nostrorum sancitis. Co wszystkim donosząc do wiadomości, dla lępszej wagi, ten przywilej ręką naszą własną podpisawszy, pieczęć koronną prycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Lublinie, dnia X miesiąca Lipca, roku Pańskiego MDCCIII, panowania naszego VII roku. Jus collationis cerkwiej parochialnych i monasterów, in unione będących et disunione, in bonis regalibus znajdujących się, wielebnemu Żabokrzyckiemu, episkopowi Łuckiemu confertur. U tego przywileju, per oblatam

podanego, podpis ręki najjaśniejszego króla jegomości Augusta wtórego, w te słowa: Augustus, rex; a zaś jego królewskiej mości sekretarza temi słowy: Kazimierz Sarnecki, stolnik Wileński, jego królewskiej mości sekretarz, manu propria. Któryże to przywilej, per oblatam podany, za podaniem i prośbą wyż mianowanego jegomości podawającego, a za mojm, urzędowym, przyjęciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak jak się w sobie pisany ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, słuckich jest ingrossowany.

Книга гродская, луцкая, записовая, годъ 1682—1704, № 2240. Листъ 668.

XCIX

Жалоба генеральнаго оффиціяла уніятскаго Каменецкаго собора, Кирила Шумлянскаго на дворянъ: Альберта Кухарскаго и Михаила Домбровскаго о томъ, что они оскорбили епископа Іосифа Шумлянскаго во время исполненія имъ обязанностей по должности. 1703. Іюля 16.

Feria quinta post festum sanctae Margarithae virginis et martyris proxima, anno Domini 1703.

Inducenda erat hoc loco protestatio admodum reverendi Cirilli Szumlański, officialis generalis cathaedralis graeco-uniti Camenecensis Podoliae, monasterii Uhornicensis ihumuni, suo et totius venerabilis capituli ac religiosae universalitatis diaecesis Camenecae Podoliae, ad praesens ad litteras universales illustrissimi et reverendissimi episcopi sui congregatae, nomine, in et contra generosos: Albertum Kucharski et Michaelem Dąbrowski, ratione per ipsos et quidem generosum Kucharski in convulsionem legum

regni securitatisque publicae ac immunitatis ecclesiasticae violationem, circa violentem die hesterna, acto praesentem proxime praecedentem, residentiam illustrissimi et reverendissimi episcopi, ad praesens eodem, Cameneci, actus conventicularem peragentem spiritualium diaecesis totius Camenecensis, superinvasionem, personarum earundem spiritualium, negotia sua in ibidem circa bonum ecclesiae tractantium, nullo habito status ipsorum respectu, verbis indecentibus contemptuationis et ignominiose tractationis, sui, protestantis, dishonorationis, ad frameam sese aliquoties proreptionis, venerabilis vicarii Husiatinensis in faciem hominum adstantium sine ulla data causa colaphisationis, actus ejusdem privilegiati omni securitate vallati et ejusdem jurisdictionis convulsionis, aliarumque violentiarum et praetensionum, praecavendo cuivis jurium suorum integritati, facta, prout copia latior dari debuerat; verum quoniam intra triduum, ut juris et moris est, ad acticandum non est porrecta, idcirco cancellaria praesens, nomine magnifici notarii loci praesentis, de deligentia sui in acticando, renitentia vero partis protestantis in porrigendo, protestatur.

Книга гродская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная № 3957, годъ 1703; листъ 209 на оборотѣ.

C

Жалоба отъ имени уніатскаго Львовскаго, Галицкаго и Каменецъ-подольскаго епископа, Іосифа Шумлянскаго, на дворянина Альберта Кухарскаго, о томъ, что онъ въ сопровожденіи своихъ слугъ и пріятелей, напалъ на епископа, во время пребыванія послѣдняго для исполненія своей должности въ Каменцѣ, ворвался насильно въ баню, гдѣ тогда отдыхалъ епископъ, обесчестилъ его оскорбительными словами, потомъ обругалъ его слугъ и собравшееся къ епископу уніатское духовенство и одному изъ священниковъ нанесъ побои. 1703 Іюля 16.

Feria quinta post festum Sanctae Margaretae virginis et martyris proxima, anno Domini 1703.

Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia, camenecensia Podoliae personaliter veniens generosus Georgius Hołyński, illustrissimi et reverendissimi Josephi in magna Szumlany, in Hoszow et Witwica Szumlański, episkopi ritus graeco-uniti Leopoliae, Haliciae et Kamenecensis Podoliae, metropoliae Kioviensis, admodum reverendo archimandritae Pieczarscensis, aulicus, nomine et ex speciali mandato ejusdem illustrissimi et reverendissimi domini in et contra generosos: Albertum Kucharski et Michaelem Dąbrowski aliosque, ipsis de nominibus et cognominibus melius notos, mutuos facti infrascripti cooperatores, questus estque protestatus in eo, quod cum illustrissimus et reverendissimus episcopus, dominus suus, privilegiato jure et ordine visitando diaecesiam suam praesentem Camenecensem Podoliae, quin potius conservandae ergo et ampliandae nostrum clerum et populum sanctae unionis huc, Camenecum, advenisset et solenni et numerose nobilitatis introductus comitatu, jurisdictionem suam omni securitate, constitutionibus et privilegiis serenissimorum regum Poloniae vallatam, fundasset, eandemque, convocato et in unum congregato diaecesis ejusdem clero, juxta practicatam regalem exercuisset, et innato suo circa bonum ecclaesiae in exercitio cleri conservandae, ergo corroborandae et plus ultra ampliandae sanctae unionis studio, securitate publica et domestica immunitateque ecclesiastica, constitutionibus et privilegiis praevisa, munitus, nihil sibi cleroque suo mali et adversi a quopiam eveneri sperasse, defundasset. En! suprascriptus generosus Kucharski cum praedicto generoso Dąbrowski et aliis asseclis suis, excusso timore Dei omnique excluso personarum respectu, in convulsionem legis divinae et humanae immunitatis eclesiasticae securitatisque publicae et domesticae cujusvis personarum, precipue statui spiritualis, sub hoc praesenti actu omni tempore et loco hic vero sigillatim in civitate et propugnaculo, confiniis regni exposito, praecustoditis, violationem peragendo, neque paenas, eo nomine legibus rigorose impositas, formidando, abusus est, et temere praesumpsit die hesterna, et etiam praesentem proxime praecedenti, residentiam illustrissimi et reverendissimi domini sui temulentus furibunde, nescitur qua occasione unius sufflatus spiritu motivo, instinctu subordinatione geminatis vicibus superaggredi et invadere, ibidemque, minime attenta lege: »quod invasor a se ipso occiditur« permultas, omne malum spirans, violentias et laesiones, nulla unquam existentem lacessitus injuria, perpetrare; et primo in hypocaustum ipsjusmet illustrissimi et reverendissimi protestantis domini, parumper post tot exatlantos labores animum

relaxantis et quiescentis, per contemptuatam familiam violenter irruere, verbis furibundis eundem illustrissimum et reverendissimum principalem suum aggredi, honoremque ejus sumopere laedere, ad frameam sese proripere, demum, de hypocauste egressus, se, protestantem, aliosque collegas suos et clerum infestare, verbis laesivis et scommaticis afficere, honorem illustrissimi et reverendissimi episcopi intaminatum in facie tot terrigenarum cum stupore hominum adstantium, absque ulla occasione, scommatisare et aggravare, in vitam machinari, personas religiosas contemptuare, venerabilem officialem Husiatynensem collaphisare, nec velle a premissis ullatenus ad tot' eorundem terrigenarum persuasiones supersedere, quin imo in majores ac majores ausus visa, omni ejusdem illustrissimi et reverendissimi ob authoritatem personae suae patientia excedere, sarcasmis et contumeliis publico ore afficere, ac de facto praemissa omnia aliaque, inquisitionibus et testimoniis tot dignorum virorum probanda, executus est: illustrissimus vero principalis suus ejusmodi ipsius illicitum ausum et progressum, principalem suam conservando authoritatem, et actum podoliensem conventicularem non irritando, patienter, inaudito unquam exemplo, tulit, nequidquam in persona ejus violenti, licet tantis provocatus laesionibus, vim repellere voluisset, adtentare praesumpsit. Ratione quorum omnium tantarum laesionum et violentiarum idem protestans contra eosdem, nomine ejusdem ilustrissimi et reverendissimi episcopi, principalis sui, iterum atque iterum protestatur, offerendo eundem illustrissimum principalem praemissa debita juris via vindicaturum, salva praesentis protestationis melioratione et auctione pleno in robore reservata.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, № 3957, годъ 1703; листъ 204 на оборотъ.

CI

Жалоба дворянина Богуслава Гораина на игумена Четвертинскаго мужескаго монастыря, князя Сильвестра Четвертинскаго, о томъ, что онъ опустошилъ дѣвичій Четвертинскій монастырь, находящійся въ имѣніи принадлежащемъ Гораину, монахинь изъ него выгналъ и вообще совершалъ поступки неприличные его званію. 1703. Сентября 5.

Roku tysiącznego siedmsetnego trzeciego, miesiąca Septembra piątego dnia.

Przed urzędem i aktami niniejszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi i przedemną, Bazylim Szeszyckim, namieśnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony jegomość pan Andrzej Pęgowski, sługa wielmożnego jegomości pana Jana Bogusława na Starej Czetwertni Horaina, podczaszego parnawskiego, sędziego grodzkiego krzemienieckiego, ex speciali commisso et nomine tegoż pana swego, (praevia manifestatione contra officium castrensem, Luccoriensem, burgrabiensem, ratione nieprzyjęcia ad acta tej manifestatiej ob aliquos respectus), solenniter manifestował się i protestował przeciwko jaśnieoświeconemu xiążęciu jegomości, Sylwestrowi Swiatopełkowi Czetwertyńskiemu, ihumenowi monastera Czetwertyńskiego reguły świętego Bazylego Wielkiego, w sposób niżejopisany i o to: iż przerzeczony xiąże jegomość, ihumen czetwertyński, non contentus anterioribus injuriis et damnis, jegomości panu podczaszemu parnawskiemu, comparentis panu, a sc, inculpato, in fundo bonorum jegomości haereditariorum, oppidi Czetwertnia, factis, i nie dosyć mając na tym, że cerkiew monasteru Czetwertyńskiego panien zokonnych, czerniczek tejże reguły Bazylego świętego, żadnego nie mając do nich prawa, należytości, ani zwierzchności, jako na własnym gruncie comparentis pana dziedzicznym zostających, napadszy na nich manu forti et violenta, cerkiew Bożą z apparatów onej ogołocił, monastyr zdezolował i spustoszył, zakonnice, bydła onym i inne supellectilia pozabierawszy, co do jednej wygnał, że i teraz spustoszony monastyr będąc, ledwo się jedna do niego staruszka czernica nawróciła,—ale insuper na tym większą tegoż jegomości pana podczaszego parnawskiego,

dóbr Czetwertni dziedzica, krzywdę, substancyej onego ruinę i szkodę, idem inculpatus, nie pamiętając na prawo pospolite, lecz ani respectując na vocatio i habit swój zakonny, odstąpiwszy i bojaźni Bożej, przyjmując nieraz i chowając w monasterze Czetwertyńskim czernice, pomiędzy ludźmi błąkające się, między któremi przyjął ku wygodzie, czyli poszkodzie, swojej cum susurtatione et scandalo vulgi czernicę, przezwiskiem Masalską, która przez rok, czyli więcej, u niego w monasterze zostając, odeszła była, a potym teraz, w roku niniejszym, mense Augusto, na świętego Spasa ruskiego, przyjachawszy na praźnik do Czetwertni, póty onę u siebie w monasterze trzymał, póki aż dziwkę, poddankę comparentis pana dziedziczną, imieniem Paraskę Sidorczukównę, (która także ad inculpatum do monastera na posługę inculpati uczęszczała) taż czernica Masalska z sobą namówiła i wykociła, scitu ejusdem inculpati; który one obiedwie: pomienioną czernicę i z tą dziwką, od matki i od braci cum perceptione multarum rerum mobilium wykoconę, końmi swemi własnemi, pojazdem parokonnym, do monastera do Mukczyc, czyli gdzie indziej wysłał i wywieźć kazał; więc jako wykocenie tej dziwki, poddanki pana comparentis, praedictus inculpatus causavit, tak modernus comparens o wykocenie pomienionej dziwki i wywiezienie onej z Czetwertni, zatym o winy prawne i szkody ztąd pochodzące vice iterata przeciwko temuż xiążęciu jegomości ojcu ihumenowi Czetwertyńskiemu, nomine jegomości pana podczaszego parnawskiego, sędziego grodzkiego krzemienieckiego, manifestacyej per aliam faciendam seu per citationes meliorationem (si opus fuerit) zostawiwszy, et liberam de praemissis jure agendi zachowawszy, o przyjęcie terazniejszej i do akt zapisanie prosił, co i otrzymał, Andrzej Pęgowski, manu propria.

Книга гродская, кременецкая, записовая, поточная и декретовая, № *1612*, *годъ 1703; листъ 358.*

CII

Жалоба дворянина Михаила Гумецкаго на дворянина Іосифа Лянцкоронскаго о томъ, что осадчій Федоръ, подданный Лянцкоронскаго, нанесъ побои священнику Стефану Сениченку, и вырвалъ ему волосы изъ головы за то, что священникъ не согласился повѣнчать его при условіяхъ, запрещенныхъ каноническими правилами. Когда-же священникъ обратился съ жалобою къ Лянцкоронскому, то послѣдній нетолько не наказалъ виновнаго, но еще приказалъ слугамъ своимъ напасть на домъ священника 1703. Сентября 16.

Feria quarta ante festum sancti Mathaei Apostoli et Evangelistae proxima, anno Domini 1703.

Inducenda erat hoc loco protestatio generosi Michaelis de Rychty Hnmiecki, pocillatoris trembovliensis, bonorum Olchoviec medietatis haeredis, venerabilis patris Stephani Seniczenko, presbiteris ritus graeci ad ecclesiam protectionis Beatissimae Virginis Mariae in bonis villae Olchoviec erectam, in et contra generosum Josephum de Brzezie Lanckoroński, thesaurarium Podoliae, atque laboriosum Fedor, bonorum medietatis villae Olchoviec, supradicti generosi thesaurarii possessioni subjectae, locatorem, ratione per ipsos et quidem per locatorem dictum, ratione ex occasione connubii illiciti ejusdem, ex rationibus canonicis non permittentibus, suprafatum parochum permonentibus denegationis, exindeque non observata persona ejusque charactere spirituali, tempore certo, videlicet die dominica proxime praeterita proxima, primario in curia domini sui, secundario in via strata publica, adstante protunc communitate, eundem parochum manibus suis propriis illicitis eundem potentissime concussionis, colaphisationis, contemptuationis, dishonorationis, hisce non contentus, ad capronam sese proreptionis eique evulsionis; dum vero generosum thaesaurarium Podoliae, dominum ejusque locatoris, justitiam de illo praesentandam expostulasset, loco ejusdem subsecutae, in domum et residentiam ejusdem famulos in ab-

sentia ejusdem superaggressionis, aliarumque injuriarum et laesionum illationis sui facta, cujus copia latior dari debuerat; verum quoniam intra triduum, ut juris et moris est, ad acticandum non est porrecta, idcirco cancellaria praesens, nomine magnifici notarii loci praesentis, de deligentia sui in acticando, renitentia vero partis protestantis in porrigendo, manifestatur et, in verificationem praemissorum, idem protestans praesentavit officio praesenti concussionem sub oculo sinistro tumidam, lividam, notabilem, praesentavit quoque et crines, ex capite evulsos, per supraspecificatum inculpatum, tempore superius specificato illata et infecta, asseruit. Quae omnia officium praesens vidit et debite connotavit.

Книга гродская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, № 3957, годъ 1703; листъ 353.

CIII

Явка происходившаго въ 1691 году, 7 Марта, акта избранія прихожанами церкви во имя Рождества Богородицы, находившейся въ предмѣстіи города Кременца, Туникахъ, мѣщанина кременецкаго, Петра Елкевича, своимъ приходскимъ священникомъ. Елкевичъ обѣщаетъ отстроить на свой счетъ церковь, послѣ того какъ будетъ рукоположенъ епископомъ въ санъ священника и займетъ приходъ. 1703. Ноября 28.

Roku tysiącznego siedmsetnego trzeciego, miesiąca Nowembris dwudziestego ósmego dnia.

Przed urzędem i aktami niniejszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi i przedemną, Bazylim Bieniaszewskim, namieśnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter wielebny w Bogu ociec Paweł Jedkiewicz, prezbiter cerkwi Narodzenia Najświętszej Panny Maryej, na przedmieściu krzemienieckim, Tuniki nazywającym się, będącej, dla wpisania do akt ni-

niejszych, grodzkich, krzemienieckich podał per oblatam pewne postanowienie, między przedmieszczanami tunickiemi krzemienieckiemi i całą gromadą z jednej, a sobą, podawającym, z drugiej strony stałe i spisane, o czym też postanowienie szerzey w sobie obmawia i temi jest pisane słowy: My, gromada miasta jego królewskiej mości Krzemieńca przedmieścia, nazwanego Tunikami, cerkwie świętej Narodzenia Najświętszej Panny Bogarodzice, Matki Bożej, na tychże Tunikach będącej, ktytorowie, wszyscy jednostajnie i jednemi głosami, za radą i pozwoleniem urodzonego jegomości pana Stanisława Kamieńskiego, sędziego grodzkiego i burgrabiego krzemienieckiego, jako natenczas w opiece i possessyej swojej nas przy dzierżawie starostwa Krzemienieckiego mających,—między sobą a sławetnym panem Piotrem Jedkiewiczem, mieszczaninem krzemienieckim, uczyniliśmy takowe i w ten sposób postanowienie: iż my, ktytorowie wyżrzeczonej cerkwi, nie mając do tejże cerkwi jednostajnie postawionego gospodarza, to jest prezbitera, któryby Pana Najwyższego i majestat Jego święty za szczęśliwe panowanie najjaśniejszego króla jegomości, także za dobre zdrowie jaśnieoświeconego xięcia jegomości, pana starosty krzemienieckiego, pana i dobrodzieja, i inszych dobrodziejów, tu, na tymże miejscu zostających, i nas samych, błagał,—upatrzyliśmy sobie być wyżrzeczonego pana Piotra Jedkiewicza do tego miejsca świętego za prezbitera godnego, który skoro po dostąpieniu od jaśnieprzewielebnego w Bogu jegomości xiędza episkopa łuckiego, pana, pasterza i dobrodzieja naszego, na prezbitera poświęcenia, zaraz na te miejsce święte przyjąć za dożywotniego obiecujemy się, skoro tedy przez nas to miejsce święte do opieki wyżrzeczonemu przyszłemu, da Pan Bóg, świeszczennikowi i tego miejsca gospodarzowi oddane będzie, tak zaraz około tegoż miejsca świętego, które już bardzo upada, około restawraryej tenże przyszły, da Pan Bóg, świeszczennik powinien mieć staranie, jakoż i sam terazniejszym skryptem na to benevole pozwala i to miejsce święte swoim kosztem, mianowicie względem pobicia cerkwi świętej, restaurować zapisuje się i obliguje, z takową jednak conditią, że my powinni drzewa, co potrzeba, swojemi podwodami przywieźć; co się tycze grontów—tych za swoje pieniądze przyszły, da Pan Bóg, prezbiter nasz gdziekolwiek kupić powinien, a my swojemi podwodami na miejsce przywieźć powinniśmy, i rzemieślnik przez tegoż, da Pan Bóg, świeszczennika jegoż kosztem ma być najęty. A jeśliby kto z boku o te miejsce święte mógł wyżrzeczonego, da Pan Bóg, prezbitera naszego turbować, tedy my ze wszystkich generaliter dóbr naszych z potomkami, succes-

sorami naszemi zapisujemy się—na wszelak'm miejscu u wszelakiego prawa, sądu i urzędu swoim kosztem i nakładem onego od takowej turbacyey bronić, zastępować i ewinkować; i, luboby przyszło onemu (czego z potomkami naszemi podpisujemy się) z tego miejsca ustępować, jednak dotąd ustąpić nie powinien, pókiby wszystkie koszty, któreby na te miejsce święte łożył, przez nas samych nie byli nagrodzone; czego dotrzymać oboja strona powinna pod zakładem dwóchset kop groszy litewskich i nagrodzeniem szkód, słównie, sine corporali juramento, oszacowanych. Daliśmy w Krzemieńcu, dnia siódmego miesiąca Marca, roku tysiąc sześćset dziewiędziesiąt pierwszego. U tego postanowienia podpisy rąk przy krzyżykach napisanych takowe: Iwan Kozak podpisuję się, podpisuję się wójt tunicki Mikołaj Kozoryz †, Jusko Klucz Stary †, Iwan Szarki †, Tracz Stary, Pilip Ułaszynczyk †, Fedor Taranow zięć †, Semen Szarki †, Semen Hołubowski †, Marko Małysczyk, Senko Tkacz †, Jan Pokiowski †, Semen Kluczyk, Sylwester Sawkowicz †, Lesko Łułka, Fursyk Warko, Jan Świtkowicki, Stefan Teliżka †, Jałowsicki; przy tych ktytorach podpisuje się wszystka gromada Tunicka, jako starszych tak i młodszych podpisuje na to, na którego pozwolili gromada Tunicka, wespół wszyscy, jako starszy tak i młodszy, na Piotra Jedkiewicza: Hordyj Wayło, Waśko Andruszczyn syn, podpisuje się wszystka gromada, których nie imienujemy; na co, dla lepszej wiary, rękoma swoimi Tunicka gromada podpisuje się. Któreże to postanowienie, za podaniem i prośbą wyżrzeczonego offerenta, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystkie, słowo w słowo, do xiąg niniejszych, grodzkich, krzemienieckich jest wpisano.

Книга гродская, кременецкая, записовая и декретовая, № 1612, годъ 1703; листъ 805.

CIV

Жалоба инстигатора уніятской Владимірской епархіи, Григорія Лупповича, на эконома Турійской волости, Ивана Гирфельштына, о томъ, что онъ приказалъ нанести истцу жестокіе побои во время отправленія имъ должности. 1703. Декабря 3.

Roku tysiąc siedmsetnego trzeciego, miesiąca Decembra trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Włodzimirskim, przedemną, Thomaszem Pałuskim, burgrabim zamku Włodzimirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, starościńskiemi, stanowszy oczewiście wielebny w Bogu jegomość ociec Grzegorz Lupowicz, instygator kapitalny katedry Włodzimirskiej ritus Graeci uniti, zraniony, zbity, summopere skonfundowany przez niżejmianowane osoby, vix acta praesentia adire mogąc,—swym i jaśnie wielmożnego jegomości xiędza Leona Szlubic—Załęskiego, metropolity całej Rusi, episkopa Włodzimirskiego i Brzeskiego, archimandryty Kobryńskiego, i całej przewielebnej kapituły Włodzimirskiej imieniem, przeciwko urodzonemu jegomości panu Janowi Girfelsztynowi, ekonomowi generalnemu jaśniewielmożnego jegomości pana Stadnickiego, wojewody Wołyńskiego, dziedzica miasta Turzyska i włości do niego należącej, także sługom i czeladzi tegoż jegomości pana ekonoma, po imionach i przezwiskach jemu samemu lepiej znajomym i wiadomym, tyrannicos concussores et convulneratores sui comparentis,—cum summo dolore et fletu solenniter świadczył i protestował się w ten sposob i o to: iż gdy roku teraźniejszego, tysiąc siedmsetnego trzeciego, miesiąca Decembra pierwszego dnia protestujący, instygator duchowny, ex brachio jaśniewielmożnego jegomości xiędza metropolity, episkopa Włodzimirskiego, z uniwersałem i listem od przewielebnego w Bogu jegomości xiędza Jana Aryusza Ohurcewicza, officyała katedry Włodzimirskiej, i wielebnych kapłanów turzyskich i do włości Turzyskiej należących, w diecezyej episkopiej Włodzimirskiej będących, pojechał względem spraw i obrządków duchownych, i tam, tymże kapłanom pomieniony uniwersał oddawszy, ex munere officii sui instigatoriatus, ea in commissis od jegomości xiędza officyała miał, imieniem pasterskim onym serio przykazał, a potym do mianowanego jegomości pana ekonomą z osobliwym listem od tegoż jegomości xiędza officyała do zamku poszedł i on temuż obwinionemu w ręce oddał, który gdy on przeczytał, summopere ira commotus, słowami uraźliwemi, stanowi kapłańskiemu nieprzyzwoitemi, konfudował i dysfantował, do bicia się kilka razy porywał, jakożby się to stało, gdyby protestujący ten jego furor modestią i submissyą pokorną nie umitygował; a gdy, nic u jegomości nie sprawiłszy, w czym był posłany, i responsu na list nie odebrawszy, do gospody do miasta odszedł, chcąc jaknajprędzej do domu pospieszyć, tenże jegomość pan ekonom, nie kontentując się pierwszą konfuzyą słowną w zamku protestującego, chcąc o szwank zdrowia albo o zabicie modernum quaerulantem przyprowadzić, zaraz po wyściu protestanta z zamku za nim czeladzi kilka, po

imionach i przezwiskach sobie lepiej wiadomych, posłał: który co tylko do gospody przyszedł i konia w droge gotować poczoł, taż czeladź z rozkazania pana ekonoma, pana swego, z kijami furibunde na gospodę napadszy, protestującego niemiłosiernie kijami zbili, ztłukli, rany i razy w głowę, po twarzy i po innych członkach pozadawali: a naprzód, ranę kijową pośrzód głowy na samej koronie długą i szeroką z przebiciem skury i ugięciem kości, krwawą; drugą ranę takowąż, kijową, krwawą z lewej strony nad uchem przez wszystkę skroń; trzeci raz za uchem z tej strony takowyże, kijowy, krwawy, długi; na twarzy zaś z tejże lewej strony razów dwa takowychże, kijowych, spuchłych, sinych, krwawych, i wszystka twarz zbita, ztłuczona, przez ramię zaś z tejże strony razów sinych spuchłych, krwią zaszłych cztery zadali i ledwie żywego porzucili, i, zaraz do zamku odszedszy, odpowiadając na zdrowie i życie protestującego his formalibus: »jeżeli, taki synu, popie, więcej tych uniwersałów tu będziesz woził, wiedz o tym, że żyć nie będziesz!« Sam zaś jegomość pan ekonom opodal trochę od gospody podczas tej roboty stał. Przez który takowy swój nieprawny, gwałtowny, niemiłosierny, a prawie niechrześciański proceder mianowani obwinieni prawo pospolite naruszyli i winy, ratione praemissorum, na osoby swoje zaciągneli; o które iterum atque iterum protestowawszy się, ofiarując się z temiż obwinionemi prawnie czynić nie zaniechać, salve sobie i komu z prawa będzie należało melioratiej tej protestatiej, albo uczynienia inszej obszerniejszej zostawiwszy, in quantum tego potrzeba prawna będzie ukazowała; a na dowód wyżejopisanych ran i razów, sobie zadanych, stawił przedemną, urzędem, woźnego generała województwa Wołyńskiego, szlachetnego Ewstafiego Pawłowskiego, który, w moc prawdziwej i skutecznej relatiej swojej, jawnie, ustnie, jaśnie i dobrowolnie zeznał: iż on roku terazniejszego, tysiąc siedmsetnego trzeciego, miesiąca Decembra dnia dzisiejszego, wyż na akcie mianowanego, na affektacyą wielebnego ojca Grzegorza Lupowicza, instygatora katedry Włodzimirskiej, mając przy sobie stronę szlachtę, dla lepszej wiary użytych, urodzonych panów: Andrzeja Pogorzelskiego i Samuela Sokołowskiego, był wzamku katedralnym, Włodzimirskim, gdzie będąc u tego wielebnego ojca instygatora przy opatrowaniu przez cerulika, widział, oglądał rany i razy krwawe, bite kijowe, sine, spuchłe i krwią ociekłe, wyżej w protestacyi opisane, które i ja sam, urząd, widziałem; które to rany i razy tenże wielebny ociec instygator być sobie mienił zadane przez czeladź jegomości pana Girfelsztyna, ekonoma jaśniewielmożnego jegomości pana wojewody Wołyńskiego, czasu i sposo-

bem wyżej w protestacyi opisanych; co widziawszy i oglądawszy, o tym swoją prawdziwą zeznał relacyą, prosząc, aby tak comparentis protestacya, jako i jego relacya do xiąg niniejszych przyjęte i zapisane byli, co otrzymali.

Книга гродская, владимірская, записовая, поточная и декретовая, 1702—1706, № 1078; листъ 423.

CV

Универсалъ князя Януша-Антонія Вишневецкаго, предписывающій духовенству и мірянамъ, живущимъ въ его имѣніяхъ: волостяхъ Черторыйской и Колковской, перейти въ унію и подчиниться Луцкому уніятскому епископу. 1703. Декабря 20.

Roku tysiąc siedmset czwartego, miesiąca Januarii piętnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiestnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi, comparens personaliter wielebny w Bogu jegomość xiądz Theodozy Stojanowski, namiestnik kathedry Łuckiej ritus graeci, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich, z podpisem jaśnieoświeconego xiążęcia jegomości przy pieczęci przyciśnionej ten przywilej per oblatam podał, o czym ten przywilej latius in se sonat, prosząc mnie, urzędu, o przyjęcie onego i do akt wpisanie, a tak ja, urząd, annuendo affectationi podawającego, ad acticandum przyjmując, czytałem, którego tenor jest takowy: Janusz Antoni Korybuth xiąże na Zbarażu i Wiszniowcu Wiszniowiecki, kasztelan Wileński, Krzemieniecki, Osiecki et cetera starosta, pułkownik wojsk obojga narodów jego królewskiej mości, wiadomo czynię wszem wobec i komu o tym wiedzieć należy, osobliwie protopopom,

prezbiterom i wszystkiemu in genere duchowieństwu, w kluczu Czartoryskim i Kołkowskim zostającemu, iż, gdy w całej dyecezyej Łuckiej graeco unita, przy żarliwej jaśniewielmożnego jegomości xiędza episcopa Łuckiego ritus graeci promociej, refloruit fides et continuum in cultu divino odbiera incrementum, przeto ad unum czule zachęcając, wszystkim protopopom, prezbiterom i parafianom, do tejże dyecezyi Łuckiej i zwierzchności pasterskiej jaśniewielmożnego episkopa Łuckiego ritus graeci należeć intymuje, tak, aby wszyscy protopopi i prezbiterowie od komunikaciej i innotescencyey uniwersału tego bez żadnej kontradykcyej do pomienionej episkopiej i dyecezyej Łuckiej należeli, i pasterskiej byli posłusznemi zwierzchności; na co ten uniwersał, dla większej wagi, ręką moją, przy przyciśnięciu pieczęci, podpisuję. Dan w Czartorysku, vigesima Decembris, millesimo septingentesimo tertio anno. U tego uniwersału, per oblatam podanego, podpis, przy pieczęci przyciśnionej, w te słowa: Janusz Korybuth Wiszniowiecki, kasztelan Wileński. Któryże to przywilej, per oblatam podany, za podaniem i prośbą podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystek z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak jako się w sobie pisany ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich jest ingrossowany.

Книга гродская, Луцкая, записовая, годъ 1682—1704, № 2240; листъ 18.

CVI

Предписаніе князя Януша Вишневецкаго приходскимъ священникамъ мѣстечекъ: Трановки и Лесневки и прилегающихъ къ нимъ селъ о томъ, чтобы они пришли въ унію и подчинились власти Луцкаго уніятскаго епископа. 1704. Генваря 10.

Roku tysiąc siedmset czwartego, miesiąca Marca dziesiątego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, łuckie, od dnia czternastego miesiąca i roku teraz idących, wyż na akcie mianowanych, przypadłe i sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Wawrzyńcem Stanisławem z Pepłowa Pepłowskim, wojskim ziemskim, podstarościm grodskim łuckim, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu ojciec Jan Sirocki, protopopa Czartoryski i Włodzimierzecki, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich ten uniwersał, alias mandat, od jaśnie oświeconego xiążęcia Janusza Korybutha Wiszniowieckiego, kasztelana Wileńskiego, Krzemienieckiego etc. starosty, z podpisem ręki własnej tegoż xięcia jegomości i pieczęcią przyciśnioną, do ichmościów ojców prezbiterów, miasteczek: Trojanówki i Leśniówki i wsiów tamże nalężących, per oblatam podał, o czym fusius in suis contentis tenże uniwersał niżej ins.rowany enarrat prosząc mnie, sądu, o przyjęcie onego i do akt wpisanie; a tak ja, urząd, annuendo affectationi onego, do xiąg przyjmując, czytałem, de serie verborum tali: Janusz Korybut xiąże Wiszniowiecki, kasztelan Wileński, Krzemieniecki etc. starosta. Ichmościom ojcom prezbiterom Trojanówki i Lesniówki i wsi, tamże należących, donoszę tę moję wolą, abyście waszmość jegomości xiędzu episkopowi Łuckiemu graeco unito posłuszni byli, do jego należeli pastoratu i jurisdictiej intymuję, wszelkiego dobra od Pana Boga życząc. Dan w Dobrowicy, decima Januarii, millesimo septingentesimo quarto. U tego uniwersału, per oblatam podanego, podpis ręki w te słowa: Janusz Korybut xiąże Wiszniowiecki, kasztelan Wileński. Któryże to uniwersał, per oblatam podany, za podaniem i prośbą comparenta, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak jako się w sobie pisany ma, do xiąg jest ingrossowany.

Книга гродская, луцкая, записовая, годъ 1682—1704, № 2240; листъ 355.

CVII

Жалоба дворянина Федора Павши на дворянина Казимира Прушинскаго о томъ, что онъ наноситъ Павшѣ различные обиды, а также о томъ, что Прушинскій нанесъ жестокіе побои приходскому священнику села Скороднаго, Іосифу Загоровскому, и заграбилъ принадлежавшіе ему имущество 1704. Марта 22.

Року тисеча семъсотъ четвертого, месяца Марца двадцать второго дня.

На ураде кгродскомъ, въ месте его королевское милости, Овручомъ, передомною, Михалемъ Сынгаевскимъ, наместникомъ подвоеводства, реентомъ кгродскимъ енералу воеводства Киевскаго, и книгами нинешними, кродскими, Киевскими comparens personaliter urodzony jegomość pan Theodor Pawsza, podstoli owrucki, dóbr wsi Medwidna, tu, w województwie Kijowskim, a powiecie Owruckim leżących, vigore zapisu zastawnego, w grodzie Owruckim zapisanego, recenter zeszłego z tego świata urodzonego jegomości pana Stefana Krzętowskiego, obligatorius possessor, swoim i urodzonej jejmości paniey Barbary Jakubowskiego Theodorowej Pawszynej, podstolinej owruckiej, małżonki swojej, tudziesz wielebnego oica Józepha Zahorowskiego bywszego prezbitera Skorodeńskiego, a terazniejszego swego Hładkowskiego i teraz jeszcze po niemiłosierdnym zbiciu przez niżejmianowanego imci lethaliter chorującego, imieniem, quam primum acta presentia adire potuit, tak zaraz, praecavendo omnimodae futurae indemnitati ac integritati eorundem bonorum suorum i summy swej, na tychże dobrach będącej, nec non vindicando ex zelo christianitatis jawnej i znacznej confuzyey, obelgi i oppressyey, niemiłosierdnego i bezbożnego zbicia swieszczenika terazniejszego Hładkowskiego, oraz stosując się ad mentem pierwszej protestacyey, przez wyszmianowanego zeszłego jegomości pana Krzętowskiego, dziedzica memoratorum bonorum, wsi Medwidna, przeciwko niżej mianowanemu obżałowanemu w grodzie Owruckim zaniesionej, o czym taż protestacya fusius in se sonat, solenniter przeciwko

urodzonym ichmościom panom; Kazimierzowi i Ewie Dowgierdównie Pruszyńskim, małżonkom, dóbr wsi Skorodna nowym dziedzicom, niesłusznym i nienależytym do dóbr comparentis Medweżańskich interessantom i expulsorom, także roboczym: Hermanowi, wojtowi, Iwanowi Skidanowi, Jakimowi Huleszowi, Dmitrowi Rohozie i innym wszystkim poddanym Skorodeńskim, w osób pięciudziesiąt, samymże obwinionym po imionach i przezwiszczach lepiej wiadomym i znajomym, wolą i rozkaz pana swego pełniącym, quorum statuitio przed przyszły sąd dla wskazania na nich win prawnych omnino urgetur, protestowawszy in eum modum: iż, jako prawo pospolite, ut nemini a nemine inferatur injuria, serio zabroniło, propriaque sorte, alienis non locupletando bonis, recte et honeste vivere kazało, jednakże ichmość obżałowani, in contrarium tegoż prawa pospolitego postępując, mając dobra swe Skorodne z dobrami protestantium, wsią Medwidnym, in proxima contiguitate o granice, a luboby mieli z protestantami bono affektu certare, to, in contrarium postępując, jak prętko protestant mianowane dobra Medwidno w possessyą objął, tak zaraz praenominatus inculpatus, snać czyniąc na ruinę i oppraessyą protestanta, rożne krzywdy, szkody i oppressye w dobrach protestantium przez subordynowanych poddanych swoich skorodeńskich czynić poczoł, jakoż bowiem grunta, sianożęci i jezy, na rzece Słoweszni na różnych uroczyskach będące, ab antiquo do wsi Medwidna należące, które grunta przedtym, tak za dziedziców wsi Skorodna, jako i possessorów ichmościów a jurisdatorów obwinionych, nigdy w żadnej possessyey ni od kogo nie były, violento modo pod się pozabierali i do swojej niesłusznej i nienależytej possessyey incorporowali, i onych injuriosissime et praejudiciosissime participując, pożytki z nich wszelakie biorą, poddannych protestantium z własnych gruntów zganiają i robić na nich nie dopuszczają, gościńcem starowiecznym, ze wsi Medwidna do miasta jego królewskiej mości Owrucza idącym, poddanym protestantium jeździć zabraniają, a, jeżeliby jeździli, odpowiedzi, zabiciem i wieszaniem grożąc, czynią; deinde, gdy poddani protestantis jeszcze z jesieni znalazszy i osoczywszy pod samym dworem protestantis Medweżańskim na łogowisku niedzwiedzia leżącego, panu swemu, teraźniejszemu protestantowi, i strzelcom znać dali, którzy strzelcy, za daniem sobie znać i za rozkazaniem pańskim, gdy do wsi Medwidna przyszli, o czym jegomość obżałowany dowiedziawszy się i powziowszy wiadomość, śmiał i ważył się roku terazniejszego, tysiąc siedmset czwartego, in Februario, czyniąc na większy kontempt i oppraessyą protestanta, strzelców i poddanych swoich skorodeńskich do osób pięciudziesiąt zgromadzonych,

na własny grunt Medweżański pod sam dwór violento modo nasłać, którzy nasłani, hurmem do dworu querulantis przyszedłszy, koły z płotów we dworze powyłamywawszy, i koły gotowe, na ogrodzenie zgotowane, pobrawszy, broniących i zaręczających strzelców i poddanych protestestantium temiż kołami pazabijać, jeżeliby nie mieli dopuścić tego niedzwiedzia strzelać, zabić, deklarowali i tak violenter et tumultuose strzelców i poddanych protestantium od niedźwiedzia odbiwszy i odstraszywszy, tegoż niedzwiedzia zabiwszy, do imci obwinionego a pana swego zaprowadzili, a protestantowi, ile w jego należytości, wielkie praejuditium uczynili; o co gdy protestant, tak o grunta, jako i o niedwiedzia zabitego i inne krzywdy swoje amicabiliter oratenus u obwinionego requirował, tedy obżałowany jeszcze z tego żart uczynił i niedzwiedzia wrócić nie chciał i nie chce. Roku zaś tysiąc siedmset pierwszego wyszmianowanego wielebnego ojca Zahorowskiego, praesbitera natenczas Skorodeńskiego, nic nie uważając na prawo pospolite, ani też respectując na osobę duchowną, kapłańską, której osobie z opisu prawa pospolitego od wszelkiej condycycey ludzi osobliwa obserwantia powinna być, nic sobie niewinnego, do cerkwi, we wsi Skorodnym będącej, dla odprawienia nabożęstwa nieszpornego przyszłego, kazawszy czeladzi i chłopom na samym cmentarzu pod cerkwią na ziemi położyć, jednemu na głowie, a drugiemu na nogach usieść, a sam obżałowany, postposita authoritate sua, kijem tyrańsko i niemiłosiernie, nie obserwując miejsca świętego, Bogu jednemu conserwowanego i dedykowanego, ad libitum suum bił; tłukł i tyranizował, za czupryne wziowszy, po ziemi włóczył, włosy powyrywał, okrwawił, od którego zbicia tenże wielebny ojciec Zahorowski, przez czaś niemały laethaliter chorując, zaledwie ad pristinam salutem suam przyjść mógł; a lubo nieco troche jakoby i przyszedł, jednakże w siłach swoich dotychczas znaczną czuje inbecilitatem; i tym się nie kontentując, że tak tyrańsko zbił i skaleczył, ale jeszcze na dalszą ruinę tego to ubogiego świaszczenika goniąc, wołów dwa, ad minimum obadwa valoris złotych polskich dziewięćdziesiąt, krowe, valoris złotych piętnaście, rusznic dwie: jedne valoris złotych dwadzieścia, a drugie valoris złotych dwadzieścia ośm, żyta kop siedm, każda kopa dawała po czetweryków trzy, facit ośmak pięć i czetweryk, ośmaka po złotych siedm, facit złotych trzydzieście i groszy dwadzieścia dwa; wszystka tedy summa za te zabrane rzeczy czyni złotych polskich sto ośmdziesiąt dziewięć i groszy dwadzieścia pułtrzecia, to wszystko niesłusznie, gwałtownie zabrawszy, od parachwiey jego dziedzicznej wygnał i wypędził, przez któryto takowy swój niesłuszny i nieprawny postę-

pek jegomość obwiniony prawo pospolite violavit i winy, w niem za takowy proceder na osobe i dobra swoje generaliter wszystkie libere succubuit, o co wszystko, ut praemissum est, modernus comparens iterum iterumque manifestując i protestując, ofiarował się z ichmościami obwinionemi in omni foro, judicio et officio regni usitata juris via progredi, zostawiwszy tej terazniejszej protestacyey sobie i dziedzicowi mianowanych dóbr Medwidna, tudzież temuto ubogiemu świeszczenikowi, si et in quantum przyjdzie do pierwszego zdrowia, salvam meliorationem vel per citationem, si necessitas juris exigerit, correctionem; a natenczas o przyjęcie i do akt zapisanie mnie, urzędu, prosił; co i otrzymał—Theodor Pawsza, podstoli owrucki.

Книга гродская, Кіевская, записовая, поточная и декретовая, № 24, годъ 1703—1704; листъ 307 на оборотѣ.

CVIII

Духовное завѣщаніе мѣщанки Маріи Процыхи, по которому она отказываетъ домъ и извѣстную сумму денегъ въ пользу Каменецкаго Свято-троицкаго братства. 1704. Мая 3.

Actum Cameneci in Podolia, feria quarta ante festum sancti Stanislai Episcopi et Martiris, anno 1704.

W imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, amen. Ten jest nieodmiennie w statucie Bozkim na rod ludzki ferowany dekret, iż, na tym świecie żyjąc, człowiekowi umierać potrzeba, który to że mnie terazniejszego czasu z woli Jego świętej wypełnić, i na sąd straszny i trybunał sprawiedliwy Najwyższego i Najsprawiedliwszego Sędziego stanąć przychodzi, naprzód Panu Bogu Najwyższemu i Stworzycielowi Wszechmogącemu podziękowawszy, iż mię w wierze świętej wychować i w onej do końca żywota mego trwać dopuścił, jeżeli mię Pan Bóg z tego świata zbierze, naprzód duszę moję, jako nieśmiertelnemu miłosierdziu Bożemu w opiekę i w ręce Jego

Bozkie oddaję, a ciało, jako ziemię—ziemi, przy cerkwi Świętej Trójcy katedry kamienieckiej by było, podług zwyczaju chrześcijańskiego, położone i przy tej cerkwi mianowanej pochowane. Naprzód długów, abym co była winna komu, opowiadam: iż nikomu nie winnam nic; kto też mnie co winien, opowiadam: u Fedora Kramarza, siestrzeńca mego, mam pewnego długu złotych trzydzieści pięć, com mu rękami swemi pożyczyła, proszę przyjaciół moich, bractwa Świętey Trójcy, aby te, odszukawszy, na cerkiew Świętej Trójcy obrócili; dom mój własny, za wodą Smotryczem leżący, leguję do tejże cerkwi świętej, aby, sprzedawszy, na tęż cerkiew pieniądze obrócili; drugi grunt pusty, pod basztą Kaźmirską, leguję i oddaję panu Teodorowi Filipowiczowi, który się zowie Kozaczkow. Więc co jeżelibym miała zejść z tego świata, wszystkich proszę, aby mi odpuścili grzechy moje, com komu przewiniła. Nie umiejąc pisma, kładę znak ręką swą. Zesłani na ten testament: uczciwej pani, Marusi Procychy: Stefan Ihnatowicz, ławnik z sądu radzieckiego; drugi—Jan Kochanenko, Bazyli Iwanowicz.

Книга Каменецъ-Подольскаго магистрата, № 4437, годъ 1700—1713; листъ 474 на оборотѣ.

CIX

Жалоба приходского священника села Студеницы, Θедора Буцка, на дворянина Валентина Залевскаго, управляющаго этимъ имѣніемъ, о томъ, что онъ, безъ разрѣшенія и вѣдома епархіяльнаго начальства, не допускаетъ священника служить и даже запрещаетъ ему входъ въ церковь.—1704. Мая 17.

Sabbatho, pridie festi sanctissimae et individuae Trinitatis, anno Domini 1704.

Inducenda erat hoc loco protestatio religiosi in Christo Atanasy Przeroski, vicarii cathedrae ritus Graeci Camenecensis Podoliae, et venerabilis Theodori Bucko, praesbiteri ecclesiae Studenicensis, nomine illustrissimi Josephi de magna Szumlany Szumlański, episcopi ritus Graeci Leopoliensis, Halicensis, Camenecensis et totius capituli ejusdem Camenecensis, in et contra generosum Valentinum Zaleski, eorundem bonorum oppidi Studnica, illustris et magnifici a Potok Potocki, palatini Kijoviensis, haereditariorum, administratorem, ratione per ipsum die hesterna, proxime et immediate praecedente, jura ecclesiastica non observando, imo eadem postponendo et in praejudicium eorundem faciendo, ubi cuique securitas praecauta et immunitas circumscripta, uti in loco ecclesiae, haec omnia praetermissa, ausu suo illicito officium episcopale, ad quod personae spiritualcs pertinent, postponendo, capitulumque totum et vicarios ejusdem capituli Camenecensis, nescitur quo ex praeconcepto odio et rancore, contra venerabilem praesbiterum Studenicensem habitum, nulla facta requisitione apud venerabiles vicarios ejusdem capituli Camenecensis, si aliquid injuriae ad eundem habuisset, praestandae justiciae, ejusdem ecclesiae Studenicensis, suo proprio sigillo, extra ordinationem obligationis, nec die hodierna, ut moris est, pro defunctis celebrare missam admissionis, imo ab ecclesiae dispulsionis et ad eandem aggredi recusationis, verbis indecentissimis dishonorationis, disgustationis, in vitam diffidationis, aliarumque laesionum, injuriarum et convulsionum legum ecclesiasticarum illationis facta; prout latior copia dari debuit, verum quoniam, ut juris et moris est, intra triduum ad acticandum non est porrecta, idcirco de diligentia generosi notarii loci praesentis in suscipiendo, negligentia vero partis protestantis in porrigendo est manifestatum.

*Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, годъ **1704**, №: 3958; листъ 308 на оборотъ.*

CX

Жалоба приходского уніатскаго священника села Варковичъ, Максима Буфталовскаго, на дворянина Казимира Аксака, о томъ, что онъ наноситъ истцу разныя обиды и оскорбленія: отнимаетъ церковныя земли и пасѣку, грабитъ вещи священника и взыскиваетъ съ него беззаконно военную контрибуцію, не дозволяетъ плотникамъ строить церкви, запрещаетъ крестьянамъ варить въ храмовые праздники ихъ медъ, требуетъ священника на барщину, истязаетъ его слугъ и, наконецъ, приказалъ одному изъ прихожанъ вести его за волосы черезъ улицу, чѣмъ подалъ поводъ насмѣхаться надъ уніею, безъ того ненавистною для крестьянъ. 1704. Мая 19.

Roku tysiąc siedmset czwartego, miesiąca Maja dziewietnastego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Niemirowskim, namiestnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodskiemi, łuckiemi, comparens personaliter wielebny w Bogu jegomość ociec Maxym Buftałowski, prezbiter cerkwi Warkowickiej, ex speciali commisso jaśnieprzewielebnego w Bogu jegomości xiędza Dyonizego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego i Ostrogskiego, protothroniego i exarchy metropoliej Kijowskiej, archimandryty Owruckiego, pasterza i dobrodzieja swego, nomine tegoż jegomości i swoim, będąc summopere oppressus et injuriis affectus od niżejmianowanych obwinionych, a chcąc, secundum vocationem suam sacerdotalem, zawsze spokojnie etiam cum minimo żyć i nie wchodzić in litigia juris i niesnaski, humilitate et petitione należytości, nie do osoby swojej, ale do cerkwi świętej katolickiej rzymskiej, która od niepamiętnych wieków in unionem sanctae romanae ecclesiae zostawała i teraz zostaje; ale że patientia comparentis zawsze większe a większe in oppressiones et damna dodaje impeta, przeto, ad asylum sanctae justitiae udając się, solenniter et magna cum quaerela skarżył i protestował się naprzeciwko urodzonym ichmościom panom: Kazimierzowi i Konstancyej Czołhańskiego Axakom, skarbnikom ki-

jowskim, małżonkom, w ten niżejopisany sposób i o to: iż ichmość panowie skarbnikowie obwinieni, nie tylko na prawo pospolite, które quemquam laedere surowie zakazuje i krzywd wszelakich vicinis czynić nie dopuszcza, ale też i Bozkie, które, secundum canones sanctorum patrum et constitutiones synodales, personas spirituales, ile takich, którzy pacem et tranquillitatem amant, conservare każe, ichmość jednak obwinieni, in contrarium obojga czyniąc, śmieli i ważyli się, objąwszy w possessyą swoją dobra—wieś Warkowicze, zastawną od jaśnieoświeconej xiężnej jejmości, pola, antiquitus funduszem od jaśnieoświeconych xiążąt ichmościów kollatorów nadane, a potym przez kommissarzów tychże xiążąt ichmościów approbowane, i aż do possessyej ichmościów obwinionych sine ulla praepeditione dzierżane, do tejże cerkwi należące—odebrać i na swój pożytek, uszczerbiwszy chwały Bożej, obrócić; bo jak skoro tylko anno millesimo septingentesimo secundo w swoją possessyą wyżmianowane dobra—wieś Warkowicze, wzięli, tak zaraz pół włoki od Ostroga, drugie ploso od Równego, a od Dubna włoke, i stawek z polami po obodwóch stronach, antiquitus do cerkwi należący, gwałtem odjęli i z niego protestans submissyą swoją i pokorą chciał ichmościów obwinionych devincere, i tylko humillimis petitionibus upraszał, aby cerkwi świętej violencyej nie czynili, pól nie odejmowali i chwały Bozkiej, która antiquitus dilatatur, nie ujmowali; ale ichmość obwinieni, vilipendendo prośbę i submissyę, majora audendo i większą śmiałością wiedzeni, kiedy im to impune poszło, anno millesimo septingentesimo tertio zboża, własną pracą, kosztem i nakładem zasiane, pańszczyznę zegnawszy, żyta kop dziewięćdziesiąt i siedm zżąć kazał, pszenicy kop dwie, i to zboże, do dworu swego pozwoziwszy, na pożytek swój obróciwszy, protestantowi oddać nie chcieli i dotychczas za częstemi requizycyami, tak przez siebie samego, jako i przyjaciół jegomości uproszonych, nie oddając, i owszem, wszystkę substancyę et quaevis sunt ecclesiae, odbierać deklarują, jakoż et effectu to pokazali, kiedy nie tak chcąc mieć protestanta jako kapłana ab avis et proavis wolnego, ale jakoby abjectum sortis poddanego jakiego, na szarwarki, tłuki et id genus rozkazują i zarówno inter plebem et subditos mieszając, czeladzi i poddanym na roboty, ab antiquis temporibus nienależyte, wyganiać rozkazują i wyganiają; a że comparens, będąc persona spiritualis, ile jeszcze przed pierwszą kozaczczyzną, ecclesiae Graeco unitae i, tak constitutionibus synodalibus, jako też et regni exceptus od jurisdykcyej świeckiej i żadnemu posłuszeństwu czynić nie powinnej, tylko pasterzowi swemu, ad cujus jurisdictionem należy, renuebat et detestandum jugum,

które ichmość obwinieni kładą na protestanta, wzdrygał się i żadnego rozkazania na pańszczyznę słuchać nie chciał, ichmość obwinieni, furrore commoti, zaniechawszy samego protestanta, czeladź domową, parobków, w polu robiących, gwałtem brali i do robot prowadzili i robić rozkazywali, niechcących robić i uchodzących bili, tłukli, kaleczyli i dotychczas kaleczą i robić protestantowi nie dopuszczają, kiedy na polu protestantis, parobków arkanem za szyję wziąwszy, do dworu prowadzą i, położywszy, kijmi bić każą, nawet woły, w radłach robiące, do dworu pędzić każą i pługi zganiają i robić nie dopuszczają, jakoż raz woły z radłami, do zamku zająwszy, przez trzy dni u siebie trz mali i one ledwo za instancyą ludzi zacnych wypuścili; z pasieki protestantis—od antecessorów jego nigdy niesłychaną dziesięcinę sobie dawać każą, mieniąc, że ta pasieka nie na własnym grúncie protestantis, ale ichmościów obwinionych, zostaje, a sad ten, w którym pasieka jest protestantis, naprzeciwko mogiłek, była niegdy Iwana Paliedry, własnym sumptem dziada jego, propter usumfructum suum sadzony i szczepiony, który, już blizkim będąc śmierci, cerkwi świętej in majorem cultum Divinae gloriae zostawił, i on na upominek za dziewięć dusz wpisany, aby służb Bożych czterdzieści odprawiono, obligowawszy, zapisał i ręką swoją z przyjaciołami, na to uproszonemi i podpisanemi, stwierdził i zmocnił; a potym przez ichmościów panów kommissarzów, w kommissyej wyrażonych i specifikowanych, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, die vigesima sexta Augusti, na kommissyą od jaśnieoświeconych xięztwa ichmościów zesłanych, oddany, bezpieczeństwem wszelkim obwarowany, aby impetitiej żadnej w dzierżeniu onego dwór nie czynił, wiecznie cerkwi świętej przyłączony, sobie przywłaszczają i mieć z niego pożytku żadnego nie dopuszczają, bo przez te lata possessyej swojej tak czeladź dworska, poddani, jako i sami ichmość obżałowani na swoję potrzebę otrzęsywać i do dworu zabierać każą i sami pożytkują, nawet dziesięcinę nienależytą i przez żadnego possessora pomienionych dóbr, wsi Warkowicz, nie uzurpowaną, a przez antecessorów protestanta i przez samego nigdy nie dawaną, do pasieki vi et violento modo sami ichmość inculpati z czeladzią i poddanymi swoimi dobywszy się, uzurpują i dawać rozkazują, niedopuszczającemu zaś protestantowi biciem grozili i kijmi bić odpowiadali i przegrażali, sami zaś, temerario ausu postępując sobie, pniów dwanaście pszczół co najlepszych wybrawszy, na głowe wybić rozkazali i do dworu swego zawieźli, na swój pożytek obrócili i więcej jeszcze wybijać przegrażali się i przegrażają; tym się jeszcze nie kontentując, ale ad ma-

jus nefas udawszy się, et in postpositionem personae spiritualis czyniąc, a in opprobrium niewiernego żydowstwa et illusionem poddanych tamejszych protestanta podając, kozakowi, leśniczemu swemu, tegoż protestanta za czuprynę do siebie, do zamku, przywieśdź kazali, nescitur qua intentione, jeżeli nie na wieczną status confuzyją, albo li też na zabicie; który to kozak, leśniczy, et innata malitia rustica, bardziej do buntów kozackich będąc skłonny ex livore przeciwko uniej świętej z kościołem katolickim rzymskim, którą pejus cane et angue execrantur, z wielkim impetem, zajuszony i gniewem ichmościów obwinionych podniecony, nulla sacri loci habita reverentia, calcata lege Divina et humana, i na pasterza swego targnowszy się sicarius, za włosy porwał w cerkwi, przy zgromadzeniu ludzi i onego wlokąc do zamku, na zabicie prowadził, bił, tłukł i zabiciem od panów swoich przechwalał się, jakoż pewnie by byli ciż ichmość obwinieni cum sicario, ad hoc nefandum facinus informato, do skutku przywiedli, gdyby nie providentia Bozka onego salwowała, a nie ludzie, na imię: Demian Makotryk i Pankraty Hawryłenko, z rąk bezbożnego człeka nie wydarli i nie obronili; na tym jeszcze mało mając, a nie kontentując się tym, że komorę, w zamku będącą, własnym kosztem protestantis postawioną, odebrali, chłopom, w possessyej swojej będącym, oddali i z onej wszystkie sprzęty i substancyą wyrzucić kazali, drugie—chłopi porozchwytywali; na dom protestantis z czeladzią i z poddanymi swoimi nachodzili i wcale na zabicie szukali; ale i Bogu samemu nie przepuszczając, który in eucharistia utajony zostaje, swiece z cerkwi poodejmują, przez których i nabożeństwa odprawować przy czym nie ma, bo gromada, sycąc miód na kanon podczas prażnika, wosk na świece oddawała, secundum antiquum morem i xiążąt ichmościów pozwoleniem, a pieniądze na apparaty i inne potrzeby cerkiewne, do obrządku należące, obracała, a ichmość obwinieni i w tym uymę intraty i potrzeb cerkwi świętej czyniąc, i podobno chcąc funditus et radicitus gloriam Divinae Majestatis wykorzenić, swój miód na gromadę narzuciwszy, nad targ po złotych cztyry, patokę pospuszczawszy i półbeczki niepełne oddawszy, surowie zakazali, aby swego nie sycili miodu; jakoż ciż poddani warkowiccy, volentes nolentesque, miód narzucony wziąć non tam libenter, quam reverenter musieli i złotych siedmdziesiąt utracili cerkiewnych; a roku terazniejszego, dla zakazu pańskiego, sycić miodu zaprzestali i nie sycą; dla czego żadnego profitu cerkiew nie ma i mieć nie może; nawet cieślów, do cerkwi robienia i stawiania najętych, po spaleniu przez Tatarów, ichmość obwinieni do zamku zabrać kazali i onym robić nie dopuszczali, którzy

cieśle, wziowszy pieniądze na stawienie cerkwi, a dla niedopuszczenia roboty przez ichmościów, precz pouciekali; a co większa, chcąc już do ostatniej protestanta przywieść ruiny, wszelkie złości i krzywdy wyrządzają, ażeby mogli jakąkolwiek okazyę do zruinowania protestanta znaleźć, flaszę cynową półgarcową onemu wzięli, siekiery i inne drobiazgi pozabierać kazali in vim jakowegoś grabieżu, nawet sub hoc turbido statu reipublicae, ab omnibus partibus oppressae, lubo od chorągwi przechodzących ludzie krzywdy cierpią, jednak od protestanta, ob respectum świętej uniej, ab antiquo w pomienionych dobrach zostającej, żadnej nie dopominają się exakcyej, ani dopominali się; ichmość obwinieni, ducti furore, do exakcyej jakichści nienależytych pociągają i one chorągwiom, lubo zawsze od nich excipitur, dawać przymuszają, kiedy propria authoritate na protestanta włożyli złotych piętnaście, ażeby protestans do gromady dał, której kontrybucyey iż protestans dać denegavit i swoim pasterzem wymawiał się, że do ichmościów obwinionych nie należy, ale do swego pasterza, od którego ob dependentiam onemu czynić posłuszeństwo powinien, a nie komu inszemu, jegomość sam obżałowany te formalia powiedział: »jam biskup, jam władyka, poświęcę ja jego, co mi z miejsca nie wstanie!« i xięgę w tych złotych piętnastu nienależycie zagrabić kazali i zagrabili; i na tym jeszcze mało mając, ale violentias violentiis addendo et injurias injuriis, ultra procedunt, kiedy klacz wroną, do koni protestantis przybiegłą, valoris złotych cztyrdzieści, ludźmi oświadczywszy się, czyja by była? oddać deklarowawszy, że się nikt nie przyznał, violenter adempsit. W których pretensyach i krzywdach swoich gdy protestans użył na to przyjaciół, aby protestantowi ichmość obwinieni krzywd czynić zaniechali, ale, co jego własne jest, oddali, bynajmniej nieoddać deklarowali się, i owszem, diffidacyę na zdrowie i życie protestantis przy szlachcie, od których osobliwa atestacya jest, czynił i czynić nie przestaje. Przez który takowy swój postępek niesłuszny ichmość obwinieni protestanta do szkód znacznych przyprowadzili, winy, ratione facti et excessus, na dobra i osoby swoje zawzieli i zaciągneli, o które winy i krzywdy isdem protestans, suo et cujus supra nomine, iterum atque iterum protestowawszy się, ofiaruje praemissa jure vindicaturum velle, salva nihilominus praesentis protestationis per aliam faciendam auctionem vel per citationes meliorationem, a terazniejszej o przyjęcie prosił, co i otrzymał. Maxym Buftałowski, prezbiter warkowicki.

Книга гродская, луцкая, поточная, годъ 1704, № 2585; листъ 887 на оборотъ.

CXI

Жалоба дворянина Казимира Прушинскаго на дворянина Өедора Павшу о томъ, что онъ наносилъ истцу разныя обиды и потомъ написалъ на него исполненную клеветы жолобу, обвиняя его въ разныхъ не бывалыхъ поступкахъ; онъ, между прочимъ, утверждалъ, что Прушинскій наносилъ побои священнику Іосифу Загоровскому и грабилъ его вещи. Прушинскій отрицаетъ эти факты и напротивъ того самъ обвиняетъ священника въ нетрезвой жизни, въ пристрастіи къ охотѣ и въ присвоеніи себѣ неправильно шляхетской фамиліи. 1704. Сентября 5.

Року тисеча семьсотъного четвертого, месеца Септебрия пятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевскои милости Овъруцкомъ, передомною, Даниелемъ Левковскимъ, наместникомъ на тотъ часъ и реентомъ кгродскимъ овъруцкимъ и книгами нинешьними, кродскими, овъруцкими comparens personaliter urodzony jegomość pan Kazimierz z Pruszyna Pruszyński, haeres bonorum wsi Skorodnego, w woiewodstwie Kijowskim a powiecie Owruckim leżącey, swym i urodzoney jey mości paniey Ewy Dowgierdowny Kazimierzowey Pruszyńskiey, małżonki swey, imieniem, quam primum de laesivis protestationibus binis, przez niżey mianowane osoby poczynione, rescire potuit, illico, postrzegaiąc całości honoru y dóbr swoich, przed urzędem y actami ninieyszemi świadczył y solenniter przeciwko urodzonym ichmościom panom: Stephanowi Krzętowskiemu, recenter zeszłemu z tego świata, dóbr wsi Medwidna dziedzicowi, Theodorowi y Barbarze Jakubowskiego Pawszom, podstolim owruckim, małżonkom, zastawnym possessorom teyże wsi Medwidna, także wielebnemu oycowi Josephowi, ut seasserit, Zahorowskiemu, przedtym prezbiterowi Skorodeńskiemu, ad presens Hładkowskiemu, tudzież roboczym: Andrzeiowi Turczynowi, Tymoszowi Jacenkowi, Semenowi Truszczenkowi, Hryszkowi Przyszczepie, Lubuszowi, Nazarowi Mikitenkowi, Sawce i wszytkim drugim paddanym

medwedeńskim, imionami y przezwiskami ichmościom obwinionym wiadomym, roskazanie panów swoich, ichmosciów panów Pawszów, podstolich owruckich, małżonków, wypełniaiącym, protestował y reprotestował się takowym niżey opisanym sposobem y o to: iż ichmość panowie Pawszowie, podstolowie owruccy, małżonkowie, zawziowszy gniew do protestantów ex occasione nabycia haereditatem zwyszmianowanych dóbr wsi Skorodnego y okupienia z zastawney possessiey obwinionych ichmościów panów podstolich owruckich, małżonków, teyże wsi Skorodnego, na honor y substantią rożnych sposobów wynayduią, protestatiami zelżywemi, nic w nich prawdziwego nie pisząc, tak sami ichmość obwinieni, iako y inne osoby subordynuiąc, honor protestantium opisuią, krzywdy, tak sami ichmość obwinieni, iako też poddani Medwedeńskie y inne subordynowane osoby w gruntach, borach, lasach, rybach, rzyczkach, ieziorach, błotach, tak przed tym poddani Medwedeńskie czyniwali, a naybarziey teraz, stante possessione ich mosciów obwinionych, czynią, iako to: bobry, wydry w rzykach, rzyczkach y stawach na Słoweszni y Jasieńcu, także y ryby rożne łowią, ogrody, pola, grunta, iako też y rozrobki rudnickie poddani Medwedeńskie odeymuią, zachodzą y zażywaią, iako to y roku teraznieyszego, tysiąc siedmset czwartego, własny ogród dworski skorodeński ichmość obwinieni per vim odebrawszy, owsem na siebie zasiać kazali, w stawie, uroczyskiem u Dymarki, skorodeńskim poddani Medwedeńscy, jazy porobiwszy, ryby łowią, sianożęci około tegoż stawu koszą, ostrow, uroczyszczem Usty nazywaiący się, poddany wyszmianowany Medwedeński, Turczyn, funditus wyczercił, drzewa bartne y opity (sic) powyrąbywał y popustoszył, pole wyrobiwszy, zażywa, także tenże Turczyn na uroczysku u Łysey Gury, w borze własnym odrębnym skorodeńskim, drzewo bartne psuie y innych krzywd, szkód, tak w drzewie bartnym, iako w łowieniu bobruw, wyder, ryb y wiunów, ustawicznie pustosząc, czynią y hucusque czynić nie przestaią; roku przeszłego, tysiąc siedmset trzeciego, dranic wygotowanych w własnym borze skorodeńskim na pokrycie budynku kop dziesięć iedne pozabierali, a ostatek ciż chłopi Medwedeńscy spalili, roje popod barciami skorodeńskiemi łowią, iakoż kilka razów, iak roku przeszłego, tysiąc siedmset trzeciego, tako y teraznieyszego, połapawszy, do dóbr ichmościów obwinionych, wsi Hładkiewicz, pozawozili, drogi y goścince nigdy niebywałe, przez bór y puszcze skorodeńskie przekładaią, gościńce, antiquitus nie bywałe, stante possessione ichmościów obwinionych, ze wsi Medwedna do wsi Hładkiewicz, na pańszczyznę ieżdżąc, na mil cztyry przełożyli y, tymże gościńcem ieżdżąc, siana paszą y zabieraią, a drugich szkód,

przeszkód, ab actu possessionis ichmościów obwinionych obligatoria poczynionych y ponanoszonych, bez przestanku czyniących, y dotąd czynić nie przestaiących, za wiadomością ichmościów obwinionych nie mało stałych, ktorych wszystkich niepodobna y wypisać; protestans tedy, iako człowiek spokoyny, kochaiący pokoy pospolity y sąsiedzką przyjaźń, coby się miał o tę zwyszwyrażone krzywdy na ichmościów obwinionych protestować, tedy ieszcze ichmość obwinieni sami, czyniąc krzywdy y szkody, na protestantów, unikaiących y uchodzących tego wszystkiego, protestowali, a protestans aż dotąd do żadnych terminów prawnych, chcąc, ile w bliskim sąsiedstwie mieszkaiąc, bono certare affectu, nie wdaiąc się, na sobie do tych czas cierpliwie znosił; a ichmość obwinieni, ex occasione suprascripta, daiąc in obligationem summę na też wieś Medwedno wyszpomienionemu niedawno zeszłemu jegomości panu Krzętowskiemu, informowali tegoż zeszłego jegomości pana Krzętowskiego przy zeznaniu zapisu zastawnego, aby na protestuiących protestatią uczynił, który, będąc informowany od ichmościów obwinionych, uno eodemque actu, iako zapis zeznawał, protestationem laesivam, niby maiąc od poddanych skorodeńskich krzywdy y żałoby, mieli ciż poddani protestantium skorodeńscy nieiakiegoś Łopuszewskiego, podstarościego Medwedeńskiego, zabić, co nigdy nie iest in rei veritate y nie pokaże się, y innych rożnych nienawisnych w też protestatię nie mało calumnii nakładziono; tandem sami ichmość obwinieni, adhaerendo teyże protestatiey przez pomienionego przeszłego jegomości pana Krzętowskiego, dziedzica wsi Medwedna, uczynioney, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset czwartego, dnia dwudziestego wtorego Martii w grodzie generału woiewodstwa Kijowskiego, nie maiąc żadney do protestuiących okazii, tylko szczegulnie in ruinam et damnum honoru y fortuny czyniąc protestuiących, wziowszy zwyszrzeczonego wielebnego oyca Jozepha, iako w zwysz de actu wyrażoney protestatiey napisali Zahorowskiego, in protectionem, śmieli y ważyli się protestatione lesiva, wysz, de actu specificata, protestantów opisać, iakoby protestantes grunta Medwedeńskie violento modo tak sami, iako y poddanych swoich subordynuiąc, poodbierać mieli, także poddanych Medwedeńskich z własności ich pozganiawszy, tychże gruntów participuiąc, pożytki biorą y iakoby młyna na rzece Słoweszni budować y stawić, gościńcem starowiecznym ze wsi Medwidna do miasta jego królewskiey mości Owrucza ieździć zabraniaią, także iakoby roku teraznieyszego, tysiąc siedmsetnego czwartego in Februario, na oppresśsią czyniąc protestantes obwinionych, violento modo poddanych swoich, posławszy strzelców do pięciudziesiąt osób, miedzwie-

dzia w gruncie Medwedeńskim, pod samym dworem ubić kazali, ktorzy iakoby nasłani, hurmem do dworu obwinionych wszedszy y koły z płotów we dworze powyłamywawszy, a drugie gotowe koły, na ogrodzenie nagotowane, pobrawszy, strzelców y poddanych obwinionych, ieżeliby tego nie mieli dopuszczać strzelać miedzwiedzia, pozabijać deklarowali; co nie było tak y nie działo się, iako ichmość obwinieni w swojej napisali protestatiey; lubo miedzwiedzia poddani protestantium ubili, ale we własnym gruncie swoim, na uroczyszczu, nazywaiącym się Dzwino, ograniczonym, a we dworze żaden poddany protestantium nie był y nie postał; na ostatek ichmość obwinieni, wziowszy in protectionem, iako się zwysz namieniło, mianowanego wielebnego oyca Jozepha Zahorowskiego, imieniem tegoż oyca Jozepha Zahorowskiego, w teyże, wysz de actu mianowaney, protestatiey protestuiąc się, śmieli przydać mu y napisać titulum Zahorowski, a on cale z pradziadów, dziadów swoich jest poddany dziedziczny Skorodeński y w Skorodnym urodził się, znać dla tego podobno ichmość obwinieni ten tytuł—Zahorowski napisali y przydali, że ociec mianowanego wielebnego oyca Jozepha we wsi Skorodnym za gurą mieszkał; y iakoby protestans, nie respektuiąc na stan onego kapłański, roku tysiąc siedmsetnego pierwszego na cmentarzu w Skorodnym sam kiiem niemiłosiernie miał zbić, za włosy po ziemi włoczyć, włosy powyrywać y okrwawić, a potym iakoby wołów parę, krowę iedne, rucznic dwie, żyta kop siedm, co wszystko iakoby na złotych polskich sto ośmdziesiąt dziewięć y groszy dwadzieścia pułosma czyni, gwałtownie protestantes zabrać mieli y od parafiey onego dziedziczney wygnali; a to nigdy nie było tak y nie pokaże się, iako ichmość obwinieni, imieniem rzeczonego wielebnego oyca Jozepha protestuiąc się, in oppressionem szczegulnie honoru ptotestantium napisali, gdyż lubo nie pojednokroć tenże wielebny ociec Jozeph, na ten czas zostaiąc na parafiey w Skorodnym, na to zarobił, aby bity był, nie raz, upiwszy się, pod bytność protestanta w Skorodnym na gwałt we dzwon dzwonił, powiadaiąc te słowa: »że ja to na gwałt biię na bezhołowie pańskie. »Także kiedykolwiek pod czas uroczystości albo niedzieli protestant posyłał y prosił, aby mogło bydź nabożeństwo, odpowiadał: « w karczmie pierwiey odprawie jegomości nabożeństwo, aniżeli w cerkwi». Po staremu, iako ichmość w protestatiey opisali, że iakoby sam protestans miał bić, czego nigdy nie bylo y nie pokaże się, ani się tak ręka protestantis, iako z wiadomością protestenta czyja, tknęła, nabożeństwa nigdy nie pilnował, barziey będąc sposobnym do łowienia bobrów, wyder y strzelecstwa, bobry, wydry y zwierza wsze-

Iakiego potaiemnie kryjomo łowił y strzylał, a do tego karczmy patrzał, a nie cerkwie, czego y teraz wszystkiego czynić nie przestaie, dla czego ichmość obwinieni, iako to dla łowienia bobrów, wyder y bicia zwierza, do dóbr swoich na parafią wzieli y protectią daią; także iakoby protestantes wołów parę, krowę iedne, rucznic dwie, żyta kop siedm wziąć mieli, tego żadney y naymnieyszey rzeczy nie brali, ani się tykali, tylko arędarzowi tamecznemu Skorodeńskiemu nie wołów parę, ale byków dwa za dług sam wielebny ociec Jozeph dał; także y inne rzeczy rożnym dłużnikom za długi pooddawał, z parafiey zaś za takowe excessa y exorbitantie zwyszopisane, stanowi duchownemu nieprzystoyne, od przełożonych starszych swoich ruszony iest, a nie od protestantów wygnany; o co wszystko, iako się wyżey pomieniło, idem comparens iterum atque iterum protestuiąc się y reprotestuiąc, deklarował się z ichmość obwinionemi in omni judicio et officio regni, tak ratione krzywd, szkód, przeszkód, iako też ratione circumscripti honoris, prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy sobie salvam meliorationem seu per citationes correctionem, teraznieyszey protestatiey do act o przyięcie mnie, urzędu, prosił; co y otrzymał Każimierz Pruszyński.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, годъ 1704—1708, № 3221. Листъ 108 на оборотѣ.

CXII

Контрактъ, по которому Львовскій уніятскій епископъ, Іосифъ Шумлянскій, предоставляетъ въ трехлѣтнее арендное владѣніе дворянину Самуилу Шумлянскому имѣнія, принадлежавшія Кіевской православной митрополіи и Кіевопечерской архимандріи и отчисленныя въ пользу уніятскаго духовенства. Въ контрактѣ имѣнія эти перечисляются.- 1705. Генваря 29.

Року тисеча семъсотъ пятого, месеца Марца десятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости Овручомъ, передомною, Михалемъ Сынгаевскимъ, намесникомъ подвоеводства, реентомъ кгродскимъ енералу воеводства Киевского и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter urodzony jegomość pan Samuel Szumlański, czesznik podolski, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, kijowskich oryginał kontraktu niżej inserowanego, między jaśnieprzewielebnym w Bogu jegomością ojcem Józefem Szumlańskim, episkopem lwowskim, z jednej, a sobą, podawającym, i małżonką swoją, z drugiej strony, ratione dzierżenia trzecioletniego dóbr intromianowanych stały, z pieczęciami dwiema i z podpisem rąk ichmościów własnych, per oblatam podał et ex persona sui roborował we wszystkich jego punktach, tenoris sequentis. Między jaśniewielmożnym jegomością ojcem Józefem z Wielkich Szumlan na Hoszowie i Witwicy Szumlańskim, episkopem lwowskim, halickim i Kamieńca Podolskiego, metropolii Kijowskiej administratorem, archimandrytą pieczarskim, z jednej, a ichmościami pany: Samuelem Szumlańskim, czesznikiem podolskim, i Alexandrą, małżonkami, z drugiej strony, staneło pewne i nieodmienne postanowienie i kontrakt w ten niżej opisany sposob: jaśniewielmożny jegomość ociec episkop lwowski, mając dobra poleskie, w województwie Kijowskim leżące, do metropoliej Kijowskiej i archimandriej pieczarskiej należące, prawu swemu ex mente legis publicae podległe, a chcąc one jako w najlepszym mieć porządku i conservatii, też dobra in genere wszystkie, jako to: Worobie Stare i Nowe, Unin, Kaleńce, Pabińce, Pilipowicze, Mikulicze, Nizałowicze, Michałki, Oblitki, Weremiki, Tołokuń, miasteczko Radomyszl, Rubieszówkę, Czudyń, Zabiłocze, Szybenne, Szpile, Oranne i Rudnię Krymską, ze wszystkim tychże dóbr wsi pomienionych prawem, państwem, własnością, pożytkami, dochodami, prowentami, budynkami, polami, rolami, łąkami, pasiekami, sianożęciami, stawami, rzekami, jeziorami, lasami, młynami, karczmami, tudzież poddanemi i ich powinnościami, daninami, czynszami i wszelkiemi in genere et specie dóbr pomienionych przyległościami i przynależytościami, nic a nic na siebie albo kogo innego nie excypując, ani zostawując, pomienionym ichmościom panom czesznikom podolskim, małżonkom, i ich successorom na lat trzy, zupełnie po sobie idące, za summę dziewięć tysięcy tylko złotych polskich, ex quo niektóre dobra są oderwane, arenduje i w realną arendowną puszcza possessyą. Która to arenda i dóbr pomienionych possessya, jako od środopościa, w roku terazniejszym— tysiąc siedmsetnym piątym, blizko następującego, zaczynać się ma, tak

o takowymże czasie i dniu w roku, da pan Bóg, tysiąc siedmsetnym ósmym kończyć się powinna będzie; względem której arendy, lubo teraz przy zaczęciu possessii swojej ichmość panowie czesznikowie podolscy, małżonkowie, hic et nunc nic penitus summy pomienionemu jegomości ojcu episkopowi nie liczą, jednak co rok po trzy tysiące na dzień i święto Trzech Królów rzymskich z pomienionej arendy wydawać i do skarbu tegoż jegomości ojca episkopa oddawać mają et fide bona submittują się cum ea assecuratione, że inquantum co ex avulsis in possessionem ichmościom przybędzie, to już więcej rocznej arędy compensować, ducta proportione, mają. W które to dobra wyżejwyrażone, specifice w każde, et in genere wszystkie, tenże jaśniewielmożny jegomość ociec episkop lwowski pomienionym ichmościom panom czesznikom podolskim, małżonkom, i ich successorom realnej intromissii i aktualnej possessii exnunc dopuszcza i ad intromittendum, jako też dla verifikacyi inwentarza ichmościów panów kommissarzów, do tego tam uproszonych, mieć będzie, a dopuszczonej tejże intromissii i possessii ani sam przez się, ani przez inne subordynowane osoby przeszkadzać nie ma, i owszem, od wszelakich impetycii, względem pomienionych dóbr zachodzących, bronić i zastępować zapisuje się. Ichmość zaś panowie czesznikowie, po odebraniu w possessią swoją dóbr pomienionych, według inwentarza, sobie podanego i na gruncie verifikowanego, z poddanemi obchodzić się, ani onych nad inwentarz aggrawować obligują się, i jako deklarują się praesentes dobra de manibus nullius juris possessoris, jegomości pana Steckiego, to jest wieś Tołokuń i Oranne, nienależycie przez jegomości odebrane i odjęte, windikować, tak przecież praecustodiunt sobie, aby tenże jaśniewielmożny jegomość ociec episkop onymże in omni judicio, jeżeli tego potrzeba będzie, subveniat; oraz i to inquantum jegomość pan Rudnicki, ledwie nie takowyże dóbr pomienionych poleskich possessor, miałby przy possessii etiam per violenta media opierać się et quod violenter przy apprehensii attentare, aby tenże jaśniewielmożny ociec episkop ex plenitudine gratiae juris et potestatis suae chciał onym in quovis judicio dopomodz; e converso praecavet to sobie jaśniewielmożny jegomość ociec episkop, aby ichmość panowie czesznikowie podolscy podatki wszelakie rzeczypospolitej z dóbr pomienionych stante possessione sua do skarbu rzeczypospolitej wydawać kazali, kwity circa fundum conserwowali, processami dobra pomienione onerować i aggrawować nie dopuszczali, avulsii także pomienionych dóbr przestrzegali. Co wszystko ichmość, strony obiedwie, między sobą umówiwszy, strzymać sobie, pod

zakładem dziewięciu tysięcy złotych polskich, obiecują, forum sobie in casu contraventionis grodzkie lwowskie lub żydaczowskie naznaczając; ten kontrakt, dla lepszej wiary, rękoma własnemi przy pieczęciach podpisawszy, aktami grodzkiemi któremikolwiek pobliższemi, lub insimul et semel, lub też quisque ex persona et interesse sui roborować deklarują; a pro interim takowej wagi mieć chcą, jakoby był roborowany. Działo się w Hoszowie, die vigesima nona mensis Januarii, millesimo septingentesimo quinto anno. У того контракту при печатехъ кгродскихъ притисненыхъ подписы рукъ тими словы: Józef Szumlański, episcop lwowski, administrator metropoliej Kijowskiej i episkopiej Łuckiej, archimandryta pieczarski, manu propria. Samuel Szumlański, czesznik podolski, manu propria. Которы же то контрактъ, за поданемъ и просьбою вышъмененого его милости, а за моимъ, урядовымъ, принятьемъ, до книгъ нинешнихъ кгродскихъ естъ вписаны.

Книга гродская, кіевская, записовая и поточная, № 25, годъ 1705—1706; листъ 7 на оборотѣ.

CXIII

Жалоба священника Юрія Нагачевскаго на дворянъ: Михаила и Маріянну Водарацкихъ и Екатерину Лесьницкую, о томъ, что Водарацкій нападалъ на его домъ и выломалъ въ немъ двери, а его жена вмѣстѣ съ Лесьницкою, ворвавшись, нанесли жестокіе побои женѣ священника, Аннѣ. 1705. Октября 22.

Roku tysiąc siedmset piątego, miesiąca Octobris dwudziestego wtórego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namiesnikiem burgrabstwa Krzemieniec-

kiego, comparens personaliter wielebny ociec Jerzy Nahaczewski, swym y Anny, małżonki swey, imieniem, soleniter skarżył się, opowiadał y protestował naprzeciwko urodzonym panom: Michałowi y Maryannie Odyńcównie Wodarackim, Dominikowi-Antoniemu y Katarzynie Ładziance Leśnickim, małżonkom, w ten niżey opisany sposób y o to: iż ichmość obwinieni, ważąc sobie lekce bliźniego swego, roku tysiąc siedemset piątego, dnia dwudziestego Octobris, niewiedzieć dla jakowey okazyey, urodzony jegomość pan Michał Wodaracki z małżonką swoią, na dom ninieyszego protestanta sine presentia ejus napadszy, hałasy niezmierne wszczynał, do małżąki ninieyszego protestanta dobywaiąc się, drzwi y ścianę, w sieniech będącą, wywalił, y, gdyby nie insi ichmość, na gwałt, słysząc, pozbiegali się, w tym jegomości obwinionego, nie uhamowali y od złego nie odwiedli, pewnieby, co miał in corde, ipso effectu wykonał; a co większa, nie kontentuiąc się y tym, w roku teraznieyszym, tysiąc siedemset piątym, dnia dwudziestego pierwszego Octobris taż jeymość obwiniona, pani Wodaracka, z urodzoną jeymość panią Leśnicką, nulla data sibi occasione, tak od protestanta ninieyszego, jako y małżonki iego, iterato napadszy na dom ninieyszego protestanta, y tam ninieyszego protestanta presentem nie zastawszy, tylko małżonkę protestanta, nic sobie niewinną, tyranissime po różnych jey ciała członkach kijem biły i odzienie białe, z głowy zrzuciwszy, po sieniach włoczyły, y gdy ninieysza protestantka gwałtowała, tedy jeymoście obwinione, żeby gwałtu nie wołała, usta burakami zatykały, y tak, ad placitum sui, jako chciały, biły, twarz wszystkę zekrwawiły z narażeniem wszystkiey twarzy; o co wszystko y takowy postępek ninieyszy protestant, swoim y małżąki swoiey imieniem, iterum iterumque przeciwko ichmościom obwinionym protestatur, salvam sibi meliorationis, si id necessitas juris expostulaverit, zachowawszy, prosił mnie, urzędu, id totum actis presentibus connotari, co y otrzymał Hrehory Nahaczewski; et hic incontinenti stanowszy oczewiście wozny generał woiewodztwo Wołyńskiego y innych, szlachetny Stanisław Leszczyński, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, krzemienieckich jawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, ad affectationem ac juridicam requisitionem wielebnego oyca Jerzego Nahaczewskiego, roku teraznieyszego, tysiąc siedemset piątego, dnia dwudziestego pierwszego Octobris, był tu, w mieście Krzemieńcu jego królewskiey mości, u sławetnego Kondrata Żurkowskiego, mieszczanina, we dworze urodzonego jegomości pana Rusieckiego, gdzie bywszy, szlachtą, sobie przytomną, maioris evidentiorisque gratia testimonii sibi adhibitos, urodzonymi ichmościami pa-

ny: Wacławem Sieńkiewiczem y Teodorem Czyżewskim, gdzie bywszy, widział y oglądał razy u małżonki tegoż wielebnego oyca, jako to: raz pierwszy, kijem zadany, na łopatce prawey; drugi y trzeci raz na teyże łopatce, niżey, podobne temuż, sinie, spuchłe; także razów trzy sinich, spuchłych, kijem zadanych, wyżey kolana, na nodze prawey y wiele razów innych po różnych ciała jey członkach, podobnych tymże, widział; które to razy taż protestantka mieniła sobie być zadane przez jeymość obwinioną, specifice w protestaciej wyrażonę; co on, woźny, widziawszy, szlachtą, sobie przytomną, oświadczywszy się przedemną, urzędem, prawdziwą uczynił y zeznał relacją, prosił eandem actis presentibus connotari, co y otrzymał. Stanisław Leszczyński.

Книга гродская, кременецкая, записовая и поточная, № 1615, годъ 1705; листъ 640.

CXIV

Жалоба священника Андрея Лебедовича на евреевъ Фридмана и Нисана о томъ, что они нанесли ему тажелые побои, а также на дворянина Станислава Бабинскаго, управляющаго селомъ Калинями, въ которомъ жили обвиненные евреи, о томъ, что онъ оставилъ безъ вниманія жалобу на нихъ священника. 1705. Декабря 22.

Feria tertia in crastino festi Sancti Thomae apostoli, anno Domini 1705.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, camenecencia Podoliae personaliter veniens venerabilis Andreas Lebedowicz, ecclesiae ritus Graeci in bonis villae Reznoskowce parochus, suo et filii nomine solenniter coram eodem officio et actis contra nobilem Stanislaum Babiński atque infideles Frydman et ipsius uxorem, nec non Nisan braxatorem, alias, winnika, de nominibus ad praesens ignotos, in sorte haeredrtaria generosae Agnetis Kosińska, in bonis Kalinie sitae, manentes, questus protesta-

tusque est in eo, quia ipsi, et quidem memorati infideles: Frydman cum sua uxore, non veriti poenas legum ratione violentiarum, precipue vero de personis spiritualibus severe descriptas, illi vero easdem postponentes, (prout gens judaica, ex natura sua christianis nil boni eveniri optans) se, protestantem, tempore nuper praeterito, id est feria quinta in crastino festi sancti Nicolai pontificis juxta antiquum calendarium celebratae, abiecta in partem personae spiritualis reverentia, dum protestans restitutionem dolii, ante annum ipsis concessi, repetiit, primo infidelis uxor, sine ulla occasione, verbis scommaticis laesit, dishonoravit, eoque in instanti praememoratus infidelis Frydman pro veste post pectus arripuit, consors in manibus ipsius baculo praegrandi per caput percussit et alia corporis membra uterque percusserunt, vestem inferiorem lacerarunt, his non contenti, praedictus infidelis Nisan braxator, alias winnik, se, protestantem, de domo infidelis Frydman egredientem, cum baculo pergrandi, praeoccupata ipsi via, per crines arripuit, strophium, caput percussum ligatum, de capite violenter detrusit et ad se detrusum accepit, baculo concutere, converberare se conatus est, et de facto, ni protestantem homines non deffendissent, percuteret, similiter verbis laesivis affecit, et quidem his: »taki a taki popiel« contemptuavit et omnes insimul dishonorarunt. Nobilis Babiński, administrator, justitiam, de iisdem requisitam, non administravit, quo suo illicito progressu pacem et securitatem publicam violarunt, de quo contra ipsos iterum et iterum protestatur; et in verificationem praemissorum, idem devotus protestans commonstravit officio presenti concussiones, videlicet per suprascriptos judeos, tempore et loco superius expressis, sibi, commonstranti, baculo inflictas, quoque coram eodem officio presentavit vestem inferiorem, a forcali, vulgo od kołnierza, disruptam et indusium, in aliquibus locis sanguine madidum, quae officium vidit et debite conspexit, actisque suis connotavit; ac idem, presentatis, suprascripta vestem et indusium, ab officio presenti recepit et effidejussit et de recepta officium praesens quietavit.

Книга гродская, Каменецкая, записовая и поточная, № 3959, годъ 1705; листъ 515.

CXV

Жалоба приходского священника села Безносковецъ, Андрея Лебедовскаго, на владѣльца части того-же села, дворянина Ивана Ивашкевича, о томъ, что онъ верхомъ и съ оружіемъ подъѣхалъ къ церковнымъ дверямъ, потребовалъ къ себѣ священника, стоявшаго въ облаченіи у алтаря, поносилъ бранными словами, прицѣливался въ него изъ пистолета и, когда священникъ бѣжалъ въ церковь, то Ивашкевичъ изрубилъ на немъ саблею ризы. 1706. Апрѣля 28.

Feria quarta post dominicam Jubilate proxima, anno Domini 1706.

Inducenda erat hoc loco protestatio venerabilis Andreae Lebedowski, presbyteri Beznoskoviensis ritus Graeci, in et contra generosum Joannem Iwaszkiewicz, certae sortis in bonis villae Beznoskowce possessorem, ratione per ipso die hodierna, in actu contenta, nulla ex occasione et causa ad se, protestantem, habita, mansionis ejusdem, ad eandem ecclesiam existentis, cum sclopetis et framea, equo insesso, superinequitationis, non praeventique in mansione protestantis, sed accepta de eodem, existente in ecclesia et praeparante sese ad missam, notitia, in eodem equo cum iisdem sclopetis et framea eclesiae superaggressionis, non observataque ibidem immunitate et praerogativa ecclesiastica, imo postpositis praemissis, ac si ad summam aliquam necessitatem ejusdem protestantis, ad altare in apparatu existentis, evocationis, evocatique in foribus ipsis ecclesiae sui protestantis, nihil quidpiam mali eveniri sibi sperantis, imo supponendo evocationem praemissam nimis necessariam, ejusdem primo verbis scommaticis et statum spiritualem laedentibus affectionis, denuo his formalibus alloquendo eundem protestantem: »tu ne dirigis fundos ecclesiae!« Respondentis: »quod non ego?« ex sclopeto in iisdem foribus ad protestantem recte ictus sclopeti, pulvere sulfureo et globis plumbeis onusti, directionis et velle explosionis, aufugientis autem protestantis ad ecclesiam framea evaginata ad dorsum sectionis et apparamenti, in eodem protestante existentis, tanquam ad missam parato, persectionis et transfixionis, ecclesiaeque mmutationis ac publicae securitatis violationis, verbis, ab eadem discedendo ecclesia, usque ad mansionem suam calumniationis, in vitam hisce forma-

libus: »nauczę ja ciebie, poczekajno, popie!« diffidationis, aliarumque violentiarum, oppressionum illationis facta. Et in verificationem praemissorum idem venerabilis protestans praesentavit officio praesenti apparamentum, alias ryzy, coloris rubri, penes crucem in humero a parte sinistra in locis binis framea tempore, modo et loco superius expressis per praefatum generosum Iwaszkiewicz persectum, quod taliter praesentatum idem venerabilis praesentans rursus ad se ab officio praesenti recepit, de receptoque officium praesens quietavit.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, годъ 1706, № 3960; листъ 206 на оборотѣ.

CXVI

Жалоба Луцкаго епископа, Діонисія Жабокрицкаго на дворянъ: Александра и Софію Немиричей о томъ, что, по ихъ наущенію и указанію, вооруженный отрядъ неизвѣстныхъ истцу людей напалъ на его село Жеревцы и ограбилъ спрятанное тамъ имущество, принадлежавшее какъ лично Жабокрицкому, такъ и епископской Луцкой каѳедрѣ.—1706. Іюля 29.

Року тисеча семъсотъ шостого, месеца Іюля двадцать девятого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости Овруцкомъ, передомною, Даниелемъ Левковскимъ, намѣсникомъ на тотъ часъ и реентомъ кгродскимъ овруцкимъ, и книгами нинешними кгродскими, овруцкими comparens personaliter jaśnie w Bogu przewielebny jegomość xiądz Dionizy na Żabokrzykach Żabokrzycki, z Bożey y stolicy świętey apostolskiey łaski episkop Łucki y Ostrogski, exarcha metropoliey Kijowskiey, archymandryta Owrucki, swym y całey przewielebney

kapituły swoiey cerkwi cathedralney łuckiey, założenia świętego Jana theologa wielebnych ovców kliroszanów, kapitularnych osób imieniem, przeciwko urodzonym ichmościom panom: Alexandrowi y Zophiey Trypolskiego Niemirzyczom Olewskim, stolnikom Mozyrskim, małżonkom, także Krzysztophowi Balińskiemu, Janowi seu alius nominis Szymańskiemu, trębaczowi, Semenowi seu alius nominis kucharzowi, niewiernemu Maiorowi, żydowi Norzyńskiemu, niżey mianowanego uczynku bezbożnego konsyliarzom, motorom, superinductorom y inszym, eisdem principalibus de nominibus et cognominibus lepiey znaiomym y wiadomym, quorum nomina et cognomina pro specificatis censeri debent et in ulteriori tractu juris, za powzięciem wiadomości doskonalszey, specificabuntur, sługom ich y czeladzi, ad infranominatum factum subordynowanym, także kozakom, strzelcom, boiarom y chłopom, w włości ichmościów Olewskiey znayduiącym się, solenniter, inhaerendo nuperrimae przez urodzonego pana Andrzeia Pęgowskiego, sługę swego, coram actis praesentibus, castrensibus, owrucensibus, ratione infrakscriptorum zaniesioney manifestacyey y podanemu per oblatam zrabowanych rzeczy y wszystkiey substancyey ruchomey, tak własney protestantis, iako też y cathedralney regestrowi, cum gravi quaerela non sine lacrymas świadczył y protestował się o to: iż pomienieni ichmość principaliter obwinieni, a osobliwie sam jegomość pan Niemirzycz Olewski, mala pro bonis affectu y życzliwości, in summis arduis od protestanta sobie świadczonego documentis, retribuendo, a raczy za to, cokolwiek uznawał dobroczynności, plus quam vatinario przeciwko osobie tegoż protestanta praeconcepto sine ullo demerito odio, nie kontentuiąc się przeszłemi przez różne czasy y lata, iako o tym protestacye y manifestacye niepoiednokrotne świadczą, nanoszonemi przez się y przez ludzi swoich w dobrach protestantis szkodami y violentiami, a nawet y zasadzeniem się in strata publica pod Łuckiem in anno millesimo septingentesimo tertio z sługami y z czeladzią swoią, praemeditato et deliberato animo, odięcia zdrowia y życia protestantowi, iako o tym osobliwa także protestantis obloquitur protestatio et in judicio tribunalitio regni, post perductum już eo nomine processum, ad punctum banitionis perpetuae ex remissione ab' officio executoriali pendens, instituta actio testatur, na ostatek też swoią na zdrowie życie y fortunę protestantis chcąc koniecznie do skutku przywieść bezbożną zawziętość, teraz novissime, gdy protestans,, ob turbulentum w woiewodztwie Wołyńskim ad praesens statum et inquietudinem, z dóbr swoich tamecznych ziemskich y cathedralnych cum omni sua y cathedry swey Łuckiey pretio-

seori suppellectili, z funduszami, dispozycyami, ich oryginałami, z kwitami skarbowemi y rachunkami różnych podatków, tak w woiewodztwie Wołyńskim, iako y w tuteyszym Kijowskim trzymanych per contractus y oddawanych z dóbr swoich ziemskich y cathedralnych od wielu lat in antecessum, z stadem, z bydłem do wsi Żerewiec, swey własney ziemskiey, tu, w Kijowskim województwie, a powiecie Owruckim leżącej, sprowadził się in decursu miesiąca przeszłego y tam, securitate omni publica munitus, tęż wszystkę substancyą swoią własną y cathedralną lokowawszy, do dalszych dóbr swoich, pod Owruczym blizko będących, odiachał był, y tam w nich rei oeconomicae vacabat, interea pomienieni ichmość obwinieni, panowie Niemirzyczowie małżonkowie, ludzi, tak niemieckiego, iako y wołoskiego zaciągu circiter koło czterdziestu człowieka konnych, czyli umyśnie na zdrowie, życie y fortuny protestantis ostatnią ujmę zaciągnowszy, czyli też swawolnę iaką kupę zebraną do siebie w mieście Olewsku zaprosiwszy y przez kilka dni uczęstowawszy, wyszrzeczonego Jana seu alius nominis Szymańskiego, trębacza swego, z kilką inszych czeladzi y kozaków swoich, drogi do Żerewiec z Olewska wiadomych, za przewodników, aby, na Żerewce naprowadziwszy, y samego protestanta nieżywili y substancyą jego wszystką, tam z nim będącą, zabrali y zrabowali, ciż ichmość obwinieni pomienionym ludziom nie wiedzieć iakim, z swoiemi przewodnikami wyprawionym, byli powodem; iakoż, hoc inculpatorum motivo et superinductione przez tegoż Szymańskiego, trębacza, y inszych sobie, ab inculpatis przydanych, przewodników, wyżey wspomnieni ignoti de nominibus, cognominibus et servitio suo protestanti usque ad praesens ludzie de die decima tertia in diem decimam quartam mensis praesentis Julii w roku ninieyszym, tysiąc siedmsetnym szóstym, lubo nocte intempesta et pluviosissima, incessanter za temiż przewodnikami, sobie przydanemi, do wsi Żerewiec, aby osobę samego protestantis mogli byli, rano spiącego zbiegszy, nieżywić y w tym zawzięciu niezbożnemu jegomości pana Niemirzycza dosyć uczynić, ipso ortu solis na dwór protestantis napadszy, a samego protestanta, na ten czas w Potapowiczach, Deo sic volente, mortem peccatoris disponente, dobrach swoich pod Owruczem, rezydującego, praesentiam niezastawszy, omnem substantiam mobilem, in ibidem secure locatam, w regestrze wyżey wspomnianym ad acta praesentia, castrensia, Owrucensia per oblatam podanym, suam propriam et cathedralem expressam, z tymiż ichmościów panów Niemirzyczów przewodnikami danemi zabrali et ad summam trzydziestu tysięcy tynfów depredati sunt ac alias multas intulerunt w tymże dworze

Żerewieckim y wsi violentias et damna; cum quo napotym spolio et preda z Żerewiec nazad ciż depredatores, hucusque ignoti, nazad o kilka mil od Olewska in vias suas progrediebantur, powracaiąc, wyżey wspomnianego Krzysztofa Balińskiego, sługę y poradcę do wszystkiego złego inculpatorum, w Kamienszczyznie, włości kapituły Wileńskiey praeventum, gdy go tenże Szymański, trębacz inculpatorum, testimonio suo, że także był y iest sługą inculpatorum od złupienia, ewinkował, z listem do tegoż obwinionego jegomości pana Niemirzycza ordynowali, dziękuiąc wielce za naraienie zdobyczy, u protestanta w Żerewcach wziętey, w tym tylko winiąc suam sortem, że osoby protestantis nie zastali y tegoż jegomości pana Niemirzycza woli zadosyć uczynić nie mogli z osobą tegoż protestanta, deklaruiąc przy tym z teyże zdobyczy znaczną iaką, tak z ruchomości, iako y z koniey przysłużyć się inculpatis portią; czego iawny ad praesens iest tego, nim dalsze investigabuntur, dowód: koniey dwa protestantis, w tymże rabunku w Żerewcach wziętych, na których subsequentibus diebus około tygodnia tenże jegomość pan Niemirzycz inculpatus żyda Maiora, Norzyńskiego mieszczanina, ex carceribus, w Olewsku u siebie długo detentum, a za tę poradę dimissum, na iednym płowym ogierku, a na drugim cisawym Semena kucharza swego, zięcia Sawki, woyta Bondarowskiego, czyli w raz z tymże Maiorem, czyli osobno, do Norzyńska y do Bondarów przysłał, seorsivo aresto officiose przez woznego y szlachtę nomine protestantis z temiż końmi obudwoch: tak żyda Maiora, iako y Semena kucharza przyaresztowanych; protestans zaś sam cum religiosa et seculari familia sua domestica, sibi assistenti, dotychczas ab actu memoratae invasionis Żerewicc nie będąc bezpiecznym zdrowia swego ab insidiis et machinationibus continuis ejusdem principaliter inculpati, in locis sylvestribus, paludosis et aquosis aestum solis et omnem intemperiem aeris cum diminutione notabili wieku swego szędziwego latitando, quam primum tylko mogł clandestine et incognite adire acta praesentia osobą swoią, tak zaraz, ratione praemissorum omnium, iterum atque iterum solennissime przeciwko tymże ichmościom obwinionym skarżąc i protestuiąc się et salvam meliorationem teyże protestacyey w którymkolwiek grodzie, za wzięciem ieszcze doskonalszey o wszystkim in praemissis patratis wiadomości, zostawiwszy sobie et venerabili capitulo suo facultatem, prosił mnie, urzędu, o przydanie woźnego na wydanie sobie rothy poprzysiężenia regestru szkód swoich, przez rabunek w Żerewcach poniesionych, ad acta praesentia przez urodzonego

pana Andrzeia Pengowskiego, sługę swego, niedawno podanego, a tak ia, urząd, czyniąc dosyć affektacyey protestanta, do wydania jegomości protestantowi rothy juramentu szlachetnego Jana Zubkowskiego, woznego generała woiewodztwa Kijowskiego y innych, przydawszy, przysięgi, w te słowa przez niego jegomości protestantowi rothisowaney, wysłuchałem: ia Dionizy, episkop Łucki y Ostrogski, przysięgam panu Bogu, w Tróycy Świętey iedynemu, na to: iż cokolwiek w regestrze przez pana Andrzeia Pengowskiego, sługę mego, do akt ninieyszych, grodzkich, owruckich dnia dwudziestego pierwszego miesiąca y roku teraznieyszych z wyraźney woli moiey y zlecenia przy manifestacyey, imieniem moim zaniesioney, per oblatam podanym, rzeczy in omni genere, specie et forma przez ludzi iakichści swawolnych, we dworze moim Żerewieckim zabranych y zrabowanych, specifikowano y wyrażono iest, to wszystko realiter in praedam et spolium, podług opisu tegoż regestru, tymże rabownikom y ich manuductorom y przewodnikom cessit, tak mi panie Boże dopomoż y niewinna męka Chrystusa pana. Po którey to wykonaney przysiędze tenże pomieniony protestans, aby wespół z protestacyą wyżey pomienioną do akt ninieyszych przyięte y zapisane byli, prosił, co y otrzymał Dionyzy na Żabokrzykach Żabokrzycki, episkop Łucki y Ostrogski, exarcha metropoliey Kijowskiey, archymandryta Owrucki, swym y przewielebney kapituły moiey ritus graeci Łuckiey podpisuię się imieniem.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1704—1708, № 3221. Листъ 320 на оборотѣ.

CXVII

Жалоба приходского священника села Врублевецъ, Константина Малыченка на дворянина Александра Кобельскаго о томъ, что онъ насильно увелъ священника изъ села, рубилъ ему саблею бороду, наносилъ побои какъ ему, такъ и женѣ его, заставилъ дать себѣ выкупъ за освобожденіе и, наконецъ, частыми нападеніями на домъ священника, принудилъ его бѣжать изъ села и скрываться въ чужихъ домахъ. 1706. Октября 5.

Feria tertia in crastino festi sancti Francisci Confessoris, anno Domini 1706.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Camenecensia Podoliae personaliter veniens venerabilis Constantinus Małyczenko, presbyter ritus Graeci Vroblovecensis suo et Mariae, consortis suae, nomine, solennem coram eodem officio in et contra nobilem Alexandrum Kobielski defert querelam et protestationem, idque in eo: quia ipse, nullo habito respectu personae spiritualis, tempore certo, videlicet die hesterna, actum praesentem proxime praecedenti, anno nunc currenti, temulentus, tempore nocturno tabernam, in praefatis bonis Wroblowce sitam, ausus est superinequitare, ibidemque se, protestantem, ac consortem ejus, ad eandem tabernam ab amicis suis invitatos, praeventos, nulla habita ad eosdem occasione, tantummodo aliquo rancore et odio commotus, eosdem ex taberna homines innocuos primo evocare evocatumque ad pectus arripere et extra praefatam villam Wroblowce educere, eductoque barbam evellere, eandemque framea abscindere conatus est et temere praesumpsit, sui vero protestantis consortem, uti maritum suum defendentem, framea obversa ac se ipsum, protestantem, ad sacratum verticem concussit, converberavit, extorquendo ab eodem protestante, ut ipsi, omnino ex nullo dato et accepto, pecuniam certam contribueret, ac in instanti ad manus generosi Kobielski traderet, se, protestantem, per dorsum, prout fusius obductio concussionum et praesentatio vestimentorum obloquitur, consecuit, quam violentam infestationem modernus protestans evitare volens, eidem generoso Kobielski postquam adierit suam gazam, decem taleros imperiales appromisit se daturum; quem quidem protestantem, e manibus generosi Kobielski tali modo dimissum, ac in latibula absconditum locaque secreta abditum, rursus violento modo impetu insequebatur, gazamque ejusdem ac tabernam, ut se protestantem invenire possit, superinequitavit, circa quam superinequitationem in vitam sui, protestantis, diffidavit, prout de facto is idem protestans, evitando ultima vitae suae fata, nec audet hucusque in mansione sua tute et quiete commanere, tantummodo inter amicos et vicinos suos conservatur et latitat, aliasque injurias, oppressiones ac violentias, tam in antecessum, quam et ad praesens intulit et infert Ratione quorum omnium laesionum ac sui, protestantis, dishonorationum, tanquam spiritualis personae, iterum iterumque protestatur, salva ejusdem protestationis melioratione pleno in robore sibi reservata et praecustodita. Et in verificationem praemissorum idem suprascriptus protestans commonstravit in corpore suo, videlicet a tergo capitis, concussiones trinas, quas per suprascriptum generosum Kobielski modo, loco et tempore, superius expressis, illatas et inflictas esse asseruit, quas officium praesens

vidit et actis suis connotavit. Hicque subinde idem venerabilis protestans praesentavit officio praesenti vestem inferiorem coloris cerulei, in dorso framea persectam, quam, taliter praesentatam, rursus ab officio praesenti effidejussit et de recepta officium praesens quietavit.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, годъ 1706, № 3960. Листъ 467 на оборотѣ.

CXVIII

Явка презенты, выданной въ 1701 году дворяниномъ Михаиломъ-Францискомъ Ржевускимъ священнику Θедору Добровлянскому на право занять приходъ въ имѣніи Ржевускаго, мѣстечкѣ Орининѣ. Ржевускій предоставляетъ приходъ Добровлянскому по желанію прихожанъ и уничтожаетъ презенту, выданную имъ раньше на тотъ-же приходъ священнику Ломиковскому; онъ освобождаетъ притомъ священника отъ барщины, чинша и даней въ пользу помѣщика и предоставляетъ ему право безплатно пользоваться мельницею. 1706. Ноября 2.

Sabbatho post Omnium Sanctorum proximo, anno Domini 1706.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Camenecensia Podoliae personaliter veniens venerabilis Theodorus Dobrowlański, parochus ritus Graeci Orynensis, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit litteras praesentae, a magnifico Rrzewuski, dapifero Luceoriensi, in rem et personam sui, offerentis, servientes, datas, manu ejusdem propria subscriptas, de tenore sequenti: Michał Franciszek na Oryninie z Beydów Rzewuski, wszem wobec i każdemu zosobna, teraz i na potomne czasy zostającym ludziom w Oryninie, miasteczku moim dziedzicznym, tym pisaniem i przywilejem podaję do wiadomości: iż ja, widząc przychylność do

miasteczka mego wielebnego hospodyna, na imię Theodora Dubrowlańskiego nazwanego, dla tego ja, do dalszej sobie przychęcając życzliwości i aby ludzi dobrych do tegoż miasteczka zaciągał, daję te moje pomienionemu hospodynowi prawo, a zwłaszcza gdy go i wszyscy ludzie orynińscy sobie do chwały Bożej upodobali, dla czego prawo pierwsze, ojcu Łomikowskiemu odemnie dane, tym prawem według woli wszystkich ludzi tamto annihiluję, a pomienionego ojca Theodora przy tym kościele Bożym do śmierci jego chcę konserwować, uwalniając go od wszelkich daczek, osepów, czynszów, dziesięcin in genere wszystkich i innych powinności, także we młynie na jego tylko potrzebę wolne bez miarki mliwo; onego zaś obowiązując, aby z ludźmi moimi należycie obchodził się, nie pociągając do żadnych praw na żadne miejsca, tylko domowe—jako dziedzicznego pana. Działo się w Oryninie, dnia 27 kwietnia, roku 1701. Rzewuski Michał Franciszek, manu propria. Locus sigilli illius usitati. Jeżeliby zaś pomieniony ociec Theodor za żywota swego łożył cokolwiek sumptu na cerkiew chwały Bożej, tedy nie pierwiej, strzeż Boże śmierci na pomienionego hospodyna, ma inszy duchowny do tegoż domu Bożego nastać, aż te wszystkie expensa łożone przywrócone successorom ojca Theodora będą. Idem qui supra. Prawo ojcu Theodorowi Dobrowlańskiemu do miasteczka Orynina oddane. Post quarum litterarum ingrossationem originale idem offerens ad se recepit, de receptoque officium praesens quietavit.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, годъ 1706, № 3960; листъ 538.

CXIX

Жалоба князей Четвертинскихъ: Гавріила и Сильвестра, нареченнаго епископа Бѣлорусскаго, на дворянина Богуслава Гораина о томъ, что онъ насильно завладѣлъ Четвертинскимъ монастыремъ, основаннымъ предками истцевъ, разорилъ его имущество и желаетъ превратить его въ приходскую церковь. 1706. Ноября 8.

Roku tysiąc siedmset szostego, miesiąca Novembris osmego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku iego królewskiey mości Łuckim, przede-

mną, Stefanem Franciszkiem Gołębickim, vices regentem grodzkim łuckim, namiesnikiem natenczas burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkimi, łuckimi comparens personaliter jaśnie oświecony xiąże iegomość Gabryel Swiatepełk-Czetwerteński, swym imieniem y iaśnie oświeconego y przewielebnego w Bogu iegomości xięcia Silwestra Światopełka Czetwerteńskiego, nominata episkopiey Białoruskiey, ihumena monasteru Czetwerteńskiego, a collatora insimul z sobą, comparentem, tegoż monasteru, ubolewając, tak nad swych osób oppressyą, iako y bazyliki miasta Czetwertni zdezolowaney, stosuiąc się do processu zupełnego, intentowanego anteactis temporibus y teraz noviter protestacyi uczynioney iaśnie przewielebnego nominata episkopiey Białoruskiey, rodzonego swego brata, żałośnie manifestuie się y protestuie przeciwko wielmożnemu imci panu Bogusławowi Horainowi, podczaszemu Wołyńskiemu, sędziemu grodzkiemu krzemienieckiemu, violentiarum processus iuridici actori, complanacyi, intervenientis między sobą, obwinionym, a protestantami przez siebie, obwinionego, umolestowaney, złożoney, interceptori et irritatori, w ten sposob y o to: iż wielmożny imć pan sędzia grodzki krzemieniecki, mimo prawo pospolite osobliwie na siebie samego obligowane w supersedowaniu, ne plus ultra od swego niedyskretnego przedsiewzięcia uprzykrzonego protestantom, zawsze nieodmiennym sposobem wszystkich wynalazków złych swoich postępuie; iaśnie oświeconych xiążąt ichmościów Czetwerteńskich, antecessorów, na wieczną chwałę imienia Boskiego y promocyą do niebieskich pokoiów dusz chrześciańskich zbawienia, z skarbnicy xiążęcey erogowaną bazylikę Czetwerteńską, ktorą clientes digni protestantes, iako dway żywych filarów, lubo w nieszczęśliwe czasy, starali się, pro posse sił y cnót swych, legibus spiritualibus et haereditariis fundatam et munitam, aby immobilis była, nawet iaśnie oświecony y przewielebny w panu Bogu jegomość xiąże nominat episkopiey Białoruskiey, lubo odieżdżaiąc na pasterstwo z tych kraiów, po staremu vicariam curam et custodiam zlecił protestanti y wielebnemu swieszczennikowi Borowickiemu koło świętnice Boskiey, podpisawszy regestr swoią ręką y podawszy wszystkie ornamenta, tak cerkiewne, iako y inne depozyta, w cerkwi będące, do dalszey decyzyey swey albo powrotu, w czym protestans z tym świeszczennikiem Borowickim nie może należycie y bespiecznie opponować się, gdy wielmożny iegomość pan podczaszy wołyński, iak poczoł zrazu następować na cerkiew Bożą Czetwerteńską, fundusz poddanych monasterskich, tak, incessanter, codziennemi injuriis ruinuie, ani cerkiew za dom Boży nie maiąc y za collatorów protestantów, na ostatnią

postpozycyą y zgubę, zaraz po odiezdzie pomienionego iaśnie oświeconego y przewielebnego imci xiędza nominata, naiechawszy gromadnie, hostiliter ręce ściągaiąc na dom Boży, kazał kowalowi kłódkę w cerkwie y zamki poodbiiać wielmożny iegomość pan podczaszy y wbiegł do cerkwie; po którym takowym gwałtownym odięciu protestantis z rzeczami y sprawami, bo nie śmie obaczyć y wkroczyć, lubo legitimus post numen actissimum et genios coeli, et primus haeres et collator, protestans dla przegrożek y odpowiedzi na życie przez wielmożnego imci pana podczaszego Wołyńskiego, poddanych, do monasteru należących, odebrał sobie nadworną pańszczyznę, cale ogołocaiąc monaster, goniąc znać, aby imie, gdyby można, zgasło w reputacyi obwinionego et aris divinis nec ullus obolus fluat, aby kamień na kamieniu nie został, przy których poddanych fundoszowych monaster bogoboynie prowiduiąc się, mogłby dłużey trwać in robore, jegomość obwiniony, propter cumulationem maioris fortunae saecularis na swą osobę, z duchownych dóbr tychże poddanych z dziećmi, z żonami więzi dotychczas, bije, kaleczy, aby iegomości co złożyli pieniędzy: iakoż ieden, de mancipatu oswabadzaiąc się, dał złotych dwanaście, a drugi sześć, a pod śmiercią nieuchibną zakazuie, aby xiążąt za panów y collatorów nie mieli: tym się nie ukontentowawszy, styrtę hreczki, w którey było kop czterdzieści, zabrał y nie oddaie protestanti, parę wołów z wozem y dwoma kopami iarego zboża y dziesięcią snopami, posłanych z Hodomicz do zwożenia zboża pozostałego, za zleceniem iaśnie oświeconego y przewielebnego w panu Bogu imci xiędza nominata episkopiey Białoruskiey, na dobrowolney drodze vi et violento modo zagrabić kazał y do siebie zaprowadzić, siana wszystkie, do monasteru należące, że y bydła niemasz czym wyżywić iaśnie przewielebnego imci xiędza nominata, musi protestans de proprio kupować, naczynia, sprzęty gospodarskie domowe, od mała do wiela, pozabierał, ani na requisitią protestantis oddać nie chce, owo zgoła, nietylko aby iako przynamniey dominus legitimus et primus, lubo nienależyty, ale iako contemptor legis utriusque, tam divinae quam secularis, uzurpuje sobie et praesumit nad protestantami, tylko coś przecie podobnego do zachowania cerkwie Czetwerteńskiey umyślił oświadczyć, ale y to nomine non re, bo z contemptem po staremu ofiary Boskiey, popa pro libitu suo promowuie, w więzieniu przez puł roku u siebie trzymanego, a co naygorsza, że sakramenta Boskie powinni być zawsze lavatis manibus et innocentibus et mundo corde celebrowane; pop ten, w więzieniu u imci obwinionego zostaiący, iako niewolnik y więzień, rzeczy stanowi duchownemu nieprzystoyne pełnił, co

czasu prawa wszystko per inquisitionem fusius gotów protestans dowieść; a teraz iterum atque iterum protestuiąc się, prosił hoc actis connotari; co y otrzymał Gabryel Swiatopełk xiąże Czetwerteński.

Книга гродская, луцкая, поточная, № 2588, годъ 1706; листъ 979.

CXX

Жалоба священника Алексѣя Мартышевича на подольскаго скарбника, Іосифа Лянцкоронскаго, о томъ, что онъ, пригласивъ истца, отправлявшагося на освященіе церкви, въ свой домъ, заставилъ насильно, приложивъ саблю къ горлу и приказавъ его бить слугамъ, пить водку и медъ; потомъ приказалъ своимъ слугамъ отвести его силою черезъ городъ въ шинокъ и тамъ опять насильно принуждалъ его къ употребленію напитковъ. 1706. Декабря 9.

Feria secunda post festum Immaculatae Conceptionis Beatae Virginis Mariae proxima, anno Domini 1706.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Camenecensia Podoliae personaliter veniens venerabilis Alexius Martyszewicz, ecclesiae sanctorum Petri et Pauli Apostolorum ritus Graeci Camenecensis parochus, ac Sanctissimae et Individuae Trinitatis ecclesiae cathedralis ritus ejusdem hic, Camenecensis et Zinkovecensis, ac aliarum in diecesi Camencensi existentium generalis in spiritualibus locumtenens presbyter, solenniter et gravi cum querimonia eidem officio praesenti in et contra generosum Josephum de Brzezie Lanckoroński, thesaurarium Podoliae, et laboriosum Tymko, seu alterius cujusvis nominis, de bonis villae Olchowiec haereditariis subditum, ipsimet generoso thesaurario melius notum, questus estque protestatus pro eo: quia ipsi, non verendo paenas legum regni, contra pacis et securitatis publicae violatores sancitas, ausi sunt et praesum-

pserunt tempore non pridem praeterito, videlicet sabbatho proxime praeterito, primo per generosum thesaurarium Podoliae se, protestantem, ex residentia sui hic, Cameneci, sita, ad bona villae Dłużek summo mane causa ecclesiae ritus sui, in ibidem sitae, dedicationis seu reconciliacionis, cum sacro pacifice tendentem et ante curiam suam hic, Cameneci, in circulo civitatis praesentis sitam, in publica via praeventum, ibidemque verbis suavibus cum summa reverentia ad curiam sui, ratione in privato colloquii secum habiti, invitatum, quem itaque apud se in praesentia multorum nobilium se, protestantem, primo cremato tractare, qui quidem suprascriptus venerabilis protestans cum summa et nativa submissione sua, ac debita ejusdem generosi thesaurarii reverentia se non posse crematum bibere, his formalibus: »quia cum sacro sacrificio ad praedicta bona villae Dłużek se discedere, et nil quidpiam gustare immo potare possum« cum excusaverit et se liberum dimittere submisse expostulaverit, ipse generosus thesaurarius Podoliae, his praemissis excusationibus sui protestantis minus attentis, se, saepedictum protestantem, verbis laesivis et statum spiritualem sine ullo respectu afficientibus contemptuare; nec his contentus, imo in summam sui protestantis oppressionem ictu frameae evaginatae ad collum et guttur admovendo velle, his formalibus promulgando: »pij, taki a taki synu, bo cię przebiję!« interimere et vita privare; demum in summam status spiritualis laesionem subdito suo suprascripto se, protestantem, aliquoties colaphisare demandare; prout subditus praedictus in praesentia multorum hominum, protunc adstantium, mandata domini sui exequendo, se, protestantem, colaphisavit et percussit et crematum ac mulsam bibere se, protestantem, coegit, aliasque permultas injurias, laesiones et contumelias intulit et intulerunt ac peregerunt; nec his contentus, imo majora majoribus addendo, acceptum se, protestantem, pro manu in majus ludibrium hominum per forum et plateas civitatis praesentis ambulando ad hospitium cujusdam, Szahynowa dictae, idem generosus thesaurarius cum famulis suis, armis instructis, adduxit, ibidemque mulsam, crematum itidem bibere injunxit et vix ad aliquot requisitiones multorum nobilium et praecipue magnifici notarii loci praesentis per famulum eundem liberare et dimittere voluit, seque, protestantem, ad residentiam et mansionem sui, protestantis, magnifici vero, notarii loci praesentis hospitium, cum famulis suis adduxit; itaque post plurimas requisitiones in hospitio ejusdem magnifici notarii se, protestantem, vix liberum fecit et dimisit, aliasque permultas violentias, injurias et laesiones sibi, protestanti, intulit et causavit, per quod securitatem publicam

et domesticam violavit, paenasque, eo nomine sancitas, succubuit et succubuerunt ac in se traxerunt, ratione itaque praemissorum idem venerabilis protestans contra generosum thesaurarium Podoliae ac subditum ejus iterum atque iterum protestatur.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, годъ 1706, № 3960; листъ 585.

CXXI

Жалоба дворянина Владислава Путошинскаго на старшаго своего брата, Адама Путошинскаго, на его друзей и слугъ, а также на игумена Бѣлостоцкаго монастыря, Іосифа Балабана, о томъ, что обвиненные наносили истцу многія и различныя обиды, между прочимъ, во время храмового праздника въ селѣ Гати, они взяли изъ церкви домой икону Св. Дмитрія, и игуменъ Балабанъ служилъ службу въ ихъ домѣ; потомъ они объяснили русскимъ военнымъ людямъ, квартировавшимъ въ той мѣстности, что они вынуждены были поступить такимъ образомъ, потому что Владиславъ Путошинскій, принявъ унію, не пускаетъ ихъ, какъ православныхъ, въ церковь. Вслѣдствіе этого объясненія, русскіе солдаты нападали нѣсколько разъ на дворъ истца. 1707. Мая 7.

Roku tysiąc siedmset siódmego, miesiąca Maja siódmego dnia.

Na urzendzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namiesnikiem burgrabstwa i zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter urodzony jegomość pan Władysław Putoszyński, łowczy smoleński, swym i małżonki swei imieniem, jako pani oprawnej i dożywotniej, inhaerendo videndae protestationi cum praesentatione

koni et visione ministerialis, de actu et data anno millesimo septingententesimo sexto, die quarta Decembris zapisanej solenniter magno cum dolore, do której terazniejsze podanie kopiej ptotestacyej, nie będąc pewien życia i fortuny, czynią i zanoszą w ten sposob, protestując i reprotestując przeciwko urodzonym ichmościom panom: Adamowi i Anastazyej Bałabanównie, wynajdującej wszelkich sposobów do zruinowania zdrowia i fortuny, niemniej pokoju sąsiedzkiego, Putoszyńskim, stolnikom żytomirskim, bratu i bratowej swojej, zapomniałych Boga i sumienia, tudzież urodzonemu jegomości panu Antoniemu Ferensbachowi, mieszkającemu u ichmościów obwinionych, także urodzonemu jegomości panu Rafałowi Karlińskiemu, niemniej jegomości ojcu Józefowi Bałabanowi, ihumenowi monasteru Białostockiego, i wsystkich braci tegoż monastera, jako też bojarzynowi Hryniewiczowi, z czynszu u ichmościów panów stolników mieszkającemu, jako invasorom na dwór, i wieś, i cerkiew świętą, noviter zaś invasorom anno praesenti millesimo septingentesimo septimo, miesiąca Kwietnia dwudziestego piątego dnia, to jest: cujusvis nominis Łąckiemu, słudze ichmościów obwinionych, jako też słudze jegomości pana Ferensbacha, cujusvis nominis Zaleskiemu, w areście u ichmościów panów stolników zostającemu, o to: iż lubo była w ciężkiej opperessiey videnda zapisana protestantium w grodzie Łuckim, jednak protestans, bardziej pamiętając na Boga i miłość braterską i pokoj sąsiedzki i upamiętanie się, dotychczas nie podając kopii na ichmościów obwinionych, ale kiedy przy ostatniej ruinie fortuny i ciężkiego żalu pozbytych dziatek, ich mościów protestujących na zdrowie następowanie i w osobliwą niewolą, jako brata młodszego, wzięcie, żałośnie już przymuszony będąc skarżyć się na nieafekt ichmościów obwinionych, iż ichmość obwinieni, nieukontentowani będąc dawniejszemi czynami, opressyami, szkodami, różnych czasów, dni i miejsc ustawiczną szkodę w różnych zbożach czynić i wniwecz protestanta obracać i co mogą wymyślić, a najbarziej, coby mieli ichmość panowie stolnikowie żytomirscy, małżonkowie, po dekrecie trybunalskim wszelką modestią przykładem dobrym strzymanie się czeladzi od wszelkich violencii i dalszych do niechęci okazyi postępować, to potym, do podobnych wracając się nieprzyjaźni, kiedy pomieniony Hryniewicz swoją wolą, czyli z informacii, dla pozoru sprawy ichmościów obwinionych, na chałupę poddanego protestantów, kiedy sama jejmość pani łowczyna z dziatkami małemi po pogorzeniu dworu swego tułać się i mieścić musiała, pijany napadszy, inscio protestante, hałasował, wrzeszczał, do szabli się porywał, czeladź i białogłowy, przy dzieciach

będące, porozganiał, samę jeimość panią łowczynę pokonfundował i słowami karczemnemi affecit, poddanego i poddankę tej chałupy zbeształ, bić się do nich porywał, jakożby był i pobił, gdyby byli nie pouciekali, a potym, na dwór protestantis napadszy, hałas i krzyki sprawował in praesentia już protestantis, co protestans, pacientissime uchodząc nieszczęścia, zniosł i ze dworu swojego uchodzić musiał; tym się nie kontentując, że przedtym tenże Hryniewicz na pastuchów, bydło pasących, napadszy, w polu onych pobił, pokaleczył bez żadnej sobie danej okazyi; który gdy w takowej sobie nieznośnej konfuzii i krzywdzie protestans ichmościów panów przyjaciół użył: iegomości pana Rafała Karlińskiego i jegomości pana Marka Chroslińskiego, skarżąc się i żaląc na takowe oppressye, prosząc oraz o sprawiedliwość, upraszał i posłał do ichmościów obwinionych,—ichmość żadnej na to nie dali deklaracii ani sprawiedliwości uczynili, co ichmość panowie przyjaciele, infectis rebus, odjechać musieli; niedość na tym, że przez człeka excessivum potkała ichmościów panów protestantów confuzya, ale i sami przez się ichmość obwinieni, podczas święta Dmitra świętego, założenia cerkwi świętej we wsi Hati a praźniku w dzień ten w dobrach spólnych z ichmościami obwinionemi i podczas ześcia się ludzi ze wsiów okolicznych na praźnik doroczny na nabożeństwo, czyniąc na konfuzyą protestantom i odrażenie ludzi od praźniku, a stąd dalszą wsi ujmę i substancyej, sprowadziwszy pomienionego jegomości ojca ihumena monasteru Białostockiego i zakonników kilku z nim, cerkiew odbić kazawszy, która kosztem i reparacyą protestantis est, obraz świętego Dmitra z cerkwie wziąc kazali, i nabożeństwo, które w cerkwie jednej, na mielscu Bogu poświęconym, a nie prywatnym domu, ile podczas dorocznej uroczystości, odprawowane być powinno, we dworze, na złość protestantów —aby na tym nabożeństwie nie byli, a bardziej grożąc na zdrowie i zrujnowanie substancyej, odprawować sobie kazali, a to podczas bytności na on czas Moskwy, którzy kiedy się ichmościów obwinionych pytali—dla czego by odprawować w cerkwi nie mieli, ale w domu prywatnym odprawowali?—tak ichmość panowie stolnikowie, zapomniawszy bojaźni Bożej i miłości braterskiej, jako jegomość ociec ihumen swój charakter Bogu poslubiony, tak jegomość pan Ferensbach, mieszkający na łasce u ichmościów obwinionych, i jegomość pan Karliński, gościem natenczas u ichmościów będący, zapomniawszy łaski i affektu jegomości protestanta, że jegomość protestans wielekroć razy świadczył affekt swój onemu, a co największa, że dotąd nie żalił się o grabież pewnych summ

przez jegomości obwinionego,—odpowiedzieli: »że dla tego, że jegomość pan łowczy, unią trzymając, w cerkwi zabrania, my zaś Błahocześć trzymamy«. Co usłyszawszy ciż ludzie moskiewscy, jako narod obcy, zwyczajów polskich nieznający, przyszli do protestanta ze dworu ichmościów obwinionych, i namówieni opaczną i podobającą się relacyą, z takowym ferworem:« że my majemo ukaz tebe wziaty za szyju, za szczo ty Unyju derżysz a bratowi swemu w cerkwi odprawlaty ne dajesz!« Aż się protestant, ztoropiały będąc, wymierzać się musiał in praesentia na on czas gości u siebie mających, i okupować się musiał; mało na tym, pod niebytność w domu swym protestanta, do Dubna natenczas w interesie swoim i żaląc się na taką oppressyę Moskwy odjechałego, jegomość pan Antoni Ferensbach, zawziowszy z chorążym moskiewskim przyjaźń i kolligacyą, i że mu natenczas potrzeba było koni, tenże pan chorąży z instynktu i informacyi tak ichmościów panów stolników, jako jegomości pana Ferensbacha, ze dworu ichmościów do dworu protestanta prosto z kilkunastu żołnierzami przyjechał, samą jejmość panią łowczynę przestraszyli, niewiedzącą ni o czym, i konie wszystkie z stayni na podwody pozabierali, ichmościów obwinionych części i dworu nic nie tykając, taka jezdne, jako i kolasne, wożowe, i zostawiwszy we dworze przy jednej tylko jejmości pani łowczynej żołnierzów kilku, pod specyalną wartą trzymając, nazad do dworu obwinionych ten pomieniony chorąży z żołnierzami drugiemi i zabranemi końmi protestantom rejterował się, a potym ztamtąd odjachał, w tydzień konie zbiegane, zmorzone, wniwecz obrocone z łaski ichmościów ledwie przygnali; i tak nie raz z informacyi ichmościów obwinionych, naprawy, powiadając nieraz przed Moskwą to sama iejmość obżałowana, jako też ichmość sami: »że mu nic nie zgorzało, ma on pieniądze, srebro, klejnoty, suknie, wszystko ma«, jakoby nie wiedząc tego, że z ichmościów łaski obwinionych po ogniu w jednej się koszuli został, protestantom od ichmościów krzywda i oppressya działa się; ale nie tu złemu koniec: końmi swemi, jako zawsze zwykli zboża wypasywać tak ozime jako i jare, tak i świeżo teraz konie ichmościów, tak ichmościów panów stolników i poddanych jego, przezwiskiem Semena Wolanika, jako też i jegomości pana Ferensbacha, sterty protestantis, w polu stojące, roztargali i na kop kilkadziesiąt spaśli i wniwecz obrócili, w której szkodzie, powracając protestans od wielmożnego jegomości pana sędziego podolskiego, podstarościego grodzkiego łuckiego, za dekretem sądu trybunału koronnego lubelskiego, dla sprowadzenia za tymże dekretem na grunt wsi Hati na condescensyą, widząc tak znaczną oppressyę i krzywdę swoję, zająć roz-

kazał, według zwyczaju,—jegomość pan Ferensbach, miasto submissyey i szkody tak znacznej nagrodzenia, z furią w dom protestantis przyjachał, i z odpowiedzią znaczną i publiczną słowami nieuczciwemi odjechał, konie zaś te według prawa do grodu dla prezenty są odesłane, i na grodzie przez woźnego zostawione, szkody zaś ani sami ichmość nagrodzić chcą, ani poddanym swoim, których konie tamże byli, stem kijów grożąc, nie każą, i owszem zabraniają; oso bliwie ciż ichmość panowie stolnikowie, dekretowi przerzeczonemu sądów grodzkich, trybunalnych, koronnych, lubelskich contraveniendo, bo ani condescensionem officiorum mutuo sumptu partium conducere pro tempore decreto praefixo, ani in post declarant, ale barziej w umysłach swoich nie ustając ichmość obwinieni, kiedy wynajdując media, aby protestantów wyciągnąć na jakowe violencye, jako evidenter patet, kiedy w roku terazniejszym, tysiąc siedmset siódmym, miesiąca Kwietnia dwudziestego piątego dnia, w same święto Wielkanocne, nescitur pro quo fine, sługę swego, pomienionego Łąckiego, który u ichmościów obwinionych lat kilka służył, puściwszy te echo przez tegoż pomienionego Łąckiego: »że mnie pan odprawił i przy odprawie zbił i skaleczył«, oraz ofiarując się całej wsi za tę swoję confuzyę wyśpiewać na inquizycyey wszystkie niecnotliwe akcye ichmościów obwinionych, tak o spaleniu dworu protestantów, jako i o inne violencye, krzywdy i oppressye, jako też i raptus i wszelkie sposoby wymyślne do zruinowania zdrowia, fortuny protestantów; gdzie protestans, miawszy u siebie przy uroczystości chwalebnej gości, sąsiadów, kapłanów i z powinszowaniem świąt chwalebnych gromady swojej, gdzie przy pokazanej ochocie, według zwyczaju do nocy zabawiając się z pomienionemi przyjaciołami i kapłanami, oraz z pomienioną gromadą, nie wiedziawszy ni o czym, aliści przychodzi ten pomieniony Łącki z napruszoną głową, gdzie protestans, obaczywszy człeka oraz i nieszczęście swoje, oświadczył się tąż gromadą i przyjaciołami, że to jest napaść, któremu, nie dając szerzyć się w mowie w zmyślonym żalu jego i służbę ofiarując, protestantes zpędzili; nescitur quo praetextu tenże pomieniony Łącki, wpadszy do stajni protestantów, konia jezdnego porwawszy i szablę sługi spomienionego protestantis, urodzonego Stefana Wyhowskiego, gdzie na tymże koniu nie gdzieindziej przybiegł, tylko do ich mościów obwinionych dworu, gdzie ichmość obwinieni, politycznym sposo bom swoim dogadzając, tegoż pomienionego Łąckiego, wrzekomo ad carcerem wziąć rozkazali; a co widząc ichmość protestantes tak ciężką krzywdę swoję, violencię i oppressyę przy takowych sposobach, nazajutrz użył przy-

jaciela, sąsiada i brata swego, jegomości pana Marka Chroslińskiego, do ichmościów obżałowanych, pytając się: czy to jest cum scitu ichmościów violenter wzięcie konia i chcąc wiedzieć co to są za sposoby? aliści ichmość obżałowani, żal do żalu, boleść do boleści dodając, przez tegoż przyjaciela odpowiedzieli: »że mię pan łowczy i samą osobą swoją i czeladzią (napastuje), i temu pomienionemu Łąckiemu konia i szablę dał, aby mię zabić«; co in rerum natura nie jest, gdyż czasu prawa tymże przyjacielem, który u protestanta natenczas nocował, i całą gromadą dowiedziono będzie, że się to i we śnie nie śniło, nie tylko żeby miało być w samej rzeczy; i jak tylko ichmość obwinieni tym opacznym udaniem już na schyłku zdrowia ichmościów protestujących dla częstej napaści i turbacyi przez takowe kalumnie przywodzą, bo nie dość na tym, że jegomość obżałowany pozadawał protestantom przez protestacye swoje, indebite poczynione, że jakoby protestans miał zastępować na drogach i zasadzki czynić, na zabicie godząc ichmościów obżałowanych, a to wszystko ichmość obżałowani czynią, podając całemu światu, aby już ichmość protestantes przez opaczne udanie nigdzie słowa dobrego nie mieli i spójrzenia, a sobie chcąc tym sprawę poprzeć, do takowych sposobów udając się, i co może być wymyślnych sztuk i afrontów u siebie wynaleźć na protestantów, to wynajdowują, kiedy umyślnie, nie czyniąc działu, że ichmość protestantes nie wiedząc o swoim, jako także będąc naturalnym successorem z jegomością obżałowanym po zeszłych rodzicach swoich, i tym się samym pokazuje, że jegomość protestans dotąd jeszcze w opiece zostaje u ichmośćiów obwinionych i osobliwej niewoli, kiedy protestans w roku terazniejszym, tysiąc siedmset siódmym, miesiąca Kwietnia dwudziestego ósmego dnia, pługi posłane przez protestantów i już naoranej nie mało ziembli, ichmość obwinieni też pługi z gruntu tego spędzić usiłowali byli i z znaczną odpowiedzią i grożeniem się z pola odjechał jegomość obżałowany. Przez który takowy swój postępek bezprawny prawo Boskie i pospolite naruszyli, winy zaś, ratione praemissorum et irritationis post latum decretum pacis, na się zaciągneli, do szkod niemałych przywiedli, de quibus iterum iterumque protestatur, reprotestatur et manifestatur. Władysław Putoszyński, łowczy smoleński, s. województwa Wołyńskiego. Et in verificationem praemissorum omnium tenże protestans stawił na urzędzie woźnego generała województwa Wołyńskiego i innych, który w moc prawdziwey relacyej swojej dla zapisania do xiąg niniejszych jawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on roku przeszłego, ty-

siąc siedmset szóstego, miesiąca Novembris dnia czwartego, mając przy sobie stronę szlachty, ludzi wiarogodnych, urodzonych: jegomości pana Marka Chroslińskiego i jegomości pana Jana Bogdaszewskiego, na requisitią urodzonego jegomości pana Władysława Putoszyńskiego, łowczego smoleńskiego, był we wsi Hati, widział sterty, w polu stojące i daleko ode wsi, nagle popsowane i popasione, rachując na kop czterdzieści szkody, i to też słyszał i widział, że nie bez kogo innego ta się szkoda stała (bo widział konie zajęte), tylko ichmościów własne konie i bydło tę szkodę znaczną zrobili, i to też słyszał od ludzi wiary godnych, tam we wsi mieszkających i ludzi postronnych, że jegomość pan Ferensbach, miasto prośby i nagrodzenia szkody, o konie swoje przechwałki i odpowiedzi czynił na jegomości protestującego, a jegomość pan stolnik pod stem kijów zakazywał poddanym i czeladzi o konie się upominać i szkodę nagradzać; od tychże ludzi słyszał, jako pomieniony Hryniewicz na chałupę protestantów, gdzie sama protestantka z dziatkami swemi po pogorzeniu dworu tułać się musiała, napadł, białogłowy i czeladź, przy dzieciach będące, i poddanego w tej chałupie furibunde porywaniem się do szabli, pianym będąc i biciem grożąc, porozganiał, a potym na dwór, konia porzuciwszy u tej chałupy, z tąż fantazyą napadł, krzyki, hałasy sprawował, gdzie protestans, uchodząc nieszczęścia swego, z domu uść musiał; i to słyszał od tychże ludzi, jako też naprawujących moskalów na dwór i konie z stajni jegomości pana łowczego i poddanych kozacy z naprawy ichmościów zabrane przez moskalów zostały, i to słyszał i widział, i tąż pomienioną szlachtą oświadczywszy się, koni grabieżnych czworo, piąte źrzebie wziąwszy, ztamiąd odjachał z czeladzią jegomości pana łowczego smoleńskiego, i tę swoję relacyę przedemną, urzędem, i te konie reponowawszy na urzędzie, zeznał. Iterum zaś do tejże videndy relacyej swojej, przyszedszy, zeznał relacyę swoję powtórną: iż on w roku terazniejszym, tysiąc siedmset siódmym, miesiąca Kwietnia dwudziestego siódmego dnia, na instancyą tegoż jegomości pana łowczego smoleńskiego był we wsi Hati in praesentia ichmościów panów przyjaciół tychże, słyszał i widział od tychże ludzi, we wsi mieszkających i postronnych ludzi, szlachty wiary godnych, że od jegomości pana stolnika żytomirskiego i jegomości pana Ferensbacha z naprawy był pomieniony Łącki we dworze, sługa ichmościów, z naprószoną głową, w nocy, in praesentia gości, sąsiadów, braci, jako też i kapłanów i całej gromady, którzy z powinszowaniem panu świąt przychodzili, żale swoje zmyślone jakoweści na pana swego rozkładał, oraz ofiarując się, tak na wsi, jako i we dworze, śpiewać na inquizycyej omnia

mala przez ichmościów panów stolników żytomirskich, małżonków, popełnione jegomości panu łowczemu smoleńskiemu, gdzie jegomość pan łowczy smoleński, nic tego nie uważając, naprzód oświadczył się temiż ludźmi, natenczas będącemi u siebie w domu, że to jest napaść, i z oczu onego spędził, szerzyć się w mowie nie dał, gdzie ten pomieniony Łącki, nescitur pro quo fine et praetensione, konia jezdnego i szablę pomienionego sługi, pana Stefana Wyhowskiego, z stajni porwał i do ichmościów mianowanych odesłał, ichmość zaś panowie stolnikowie żytomirscy dla koloru takowej akcyey rzekomo ad carcerem onego wziąć rozkazał, gdzie jegomość pan łowczy smoleński tej nocy, nie wiedziawszy o takowym jegomości postępku, nazajutrz w same południe dowiedziawszy się, szlachcica brata—jegomości pana Marka Chruslińskiego, posyłał do jegomości, pytając się i upraszając ichmości o takowych sposobach, aby wiadomość dali, oraz o konia i szablę upominając się i o sprawiedliwość prosząc, gdzie ichmość panowie stolnikowie żytomirscy, małżonkowie, tak z jegomością panem Ferensbachem i czeladzią swoją, pomienionym Zaleskim, i innemi, miasto uczynienia w tak oczywistej krzywdzie i oppressyej, odpowiedział: »że na mnie nasłał tego Łąckiego jegomość pan łowczy i zabić kazał, i sam osobą swoją i z czeladzią był«; co ja słyszałem i widziałem, że się to i we śnie nie śniło jegomości panu łowczemu, jako też i od tej szlachty słyszałem, którzy natenczas nocowali u jegomości, że to jest nigdy nieprawda; gdzie ja na tęż instancyę, mając przy sobie szlachtę, urodzonych ichmościów panów: Marka Chróslińskiego i Jana Becha, byłem we dworze ichmościów panów stolników żytomirskich, widziałem Zaleskiego i w więzieniu pomienionego Łąckiego, gdzie onych do rozprawy prawnej przyaresztowałem i przyporęczył do gotowego processu, i ztamtąd z tą pomienioną szlachtą odjechał, i tę swoję relacyę zeznał, prosząc eam actis connotari, co i otrzymał.

Книга гродская, луцкая, поточная, годъ 1707, № 2589; листъ 228 на оборотъ.

CXXII

Жалоба священника Іоанна Падальскаго на дворянина Юрія Козырскаго о томъ, что слуги его наносили побои истцу и одному изъ его причетниковъ, самъ-же Козырскій присвоилъ себѣ повозку, купленную истцемъ, и угрожалъ ему побоями, когда онъ явился просить объ ея возвратѣ. 1707. Іюня 16.

Roku tysiąc siedmsetnego siódmego, miesiąca Junii szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Mikołajem Athanazym Hlibowiczem Pierockim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa i zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi personaliter veniens wielebny xiądz Jan Padalski, hospodyn cerkwi Chorochoryńskiej, inhaerendo protestacyej, od wielmożnego jegomości pana Bałabana, miecznika nowogródzkiego, pana swego i collatora tejże cerkwi, suo et nomine sui protestantis, in eisdem actis uczynionej, świadczył i protestował się naprzeciwko urodzonemu jegomości panu Jerzemu Kozyrskiemu w ten niżejopisamy sposob i o to: iż jegomość obwiniony, nie kontentując się tym, że ex jussu et mandato słudzy jegomości wprzódy dziaka cerkwi Chorochoryńskiej, a potym modernum protestantem nocturno tempore w lesie napadszy, zbili, ztłukli, zekrwawili, ale i teraz, novissime gdy protestans u wojska moskiewskiego pewnej dywizyej, przechodzącej przez wieś Chorochoryn, wóz ze wszystkim kupił, i u żyda, arędarza, obwinionego jegomości, nie mogąc natenczas do domu zawieźć, zostawił, który jegomość, dowiedziawszy się o pomienionym wozie, ex nullo dato et accepto, arędarzowi przywieźć do siebie rozkazał i ten wóz ad suum usum et commodum obrócił; protestans, usłyszawszy ex narratis tegoż arędarza o wozie zabranym, u pomienionego jegomości, quam submisissime restitutionem expostulabat, dowodząc, żem przy ludziach godnych wiary kupił; jegomość obwiniony, nie słuchając żadnej ratiej, protestantem modernum, nie przepuszczając i panu sui protestantis, łżył, sromocił, kijmi koniecznie bić usiłował i pewnieby był suum malevolum animum ad effectum deduceret, gdyby sama obwinionego jegomości jejmość nie zahamowała i nie upro-

siła; jakoż pomienionego wozu nie oddał i dotąd oddać nie chce, i owszem większe a większe na zdrowie protestantis czyni diffidacye. Przez co prawo pospolite, de non appropriatione alienae rei opisane, naruszył, w rygor pomienionego prawa popadł; o co modernus protestans iterum iterumque protestatur, salva manente ejusdem protestationis melioratione, o teraźniejszej ad acta przyjęcie prosił, co i otrzymał. Jan Padalski, prezbiter chorochoryński.

Книга гродская, луцкая, поточная, 1707 года, № 2589; листъ 299 на оборотѣ.

CXXIII

Жалоба приходского священника села Зберезя, Александра Ломиковскаго, на дворянина Ивана Татомира о томъ, что онъ наносилъ истцу разныя оскорбленія и обиды и рубилъ его саблею, угрожая ему мщеніемъ за то, что истецъ осмѣливается жаловаться въ судъ на шляхтичей 1707. Іюля 27.

Feria quarta in crastino festi sanctae Annae, Matris Deiparae Virginis Mariae, anno Domini 1707.

Inducenda erat hoc loco protestatio venerabilis Alexandri Łomikowski, parochi et vicarii Zbrzyziensis, in et contra generosum Joannem Tatomir, bonorum villarum Siekierzyńce et Boczyry vigore juris sui possessorem, ratione per ipsum ipso die Dominico proxime praeterito proximo in praefatis bonis oppidi Zbrzyzie, via strata publica tendentis, nullius culpae conscii, solummodo quod eidem protestanti nobilis Iwanicki, bonorum villae Koczubinczyki quovis juris titulo possessor, faenificium falcastrare permisit, non ad eundem spectans, hocque ex praeconcepto odio primo verbis ignominiosissimis contemptuationis, denuo ad frameam sese proreptionis et vix

ejusdem horrendissime non convulnerationis, prout de facto convulnerasset, si adstantes homines variae conditionis non defendissent, in vitam hisce formalibus: »poczekajno ty, popie, co ty się na szlachtę protestujesz; protestuj się tylko na mnie ty, to ja też protestacyę stłukę na tobie!« diffidationis, aliarumque oppressionum, ac praecipue damnorum, anno nuper elapso millii quatuordecem cassularum pecoribus et pecudibus depastionis et in nihilum redactionis, illationis et causationis facta; verum quoniam intra triduum, ut juris et moris est, ad acticandum non est porrecta copia, quae dari debuit,—idcirco de diligentia generosi notarii loci praesentis in suscipiendo, negligentia vero partis protestantis in porrigendo est manifestatum. Et incontinenti idem venerabilis Alexander Łomikowski, protestans, praesentavit officio praesenti baculum, alias laskę, per suprascriptum generosum Tatomir in medio persectum framea, quod taliter praesentatum rursus ab officio praesenti effidejussit et officium praesens de extradito sibi quietavit.

Книга каменецкая, гродская, записовая и поточная, годъ 1707, № 3961; листъ 327 на оборотѣ.

CXXIV

Обѣтъ, данный княземъ Сильвестромъ Четвертинскимъ, епископомъ Бѣлорусскимъ, при рукоположеніи его въ епископскій санъ. Князь Четвертинскій обѣщаетъ ревностно исполнять епископскія обязанности, блюсти чистоту Православной вѣры и не уклоняться отъ зависимости отъ Кіевской митрополіи. 1707 (?)

Обѣтъ ясне въ Богу преосвещенного князя Четвертинского, епископа Бѣлорусского, данный въ катедре Кіевской.

Азъ, православный игуменъ, Четвертинскій Силливестръ, избранный и нареченный епископъ Бѣлорусскій, си есть Мстиславскій, Оршанскій и Могилевскій, обѣтую и присягаю предъ лицемъ всевидящаго Бога и всея церкве, яко вѣру светую, юже ныне исповѣдахъ здѣ, символомъ на святыхъ вселенскихъ: Никейскомъ и Константинопольскомъ соборахъ составленную, невредиму, не премѣнну во всемъ, безъ всякого прилаганія или отъятія, до кончины живота моего сохраню, и тояжде иныхъ учити имамъ.

И яко пребыти имамъ во всемъ вѣренъ, и послушливъ святой соборной апостольской церкви по преданію Божественныхъ апостолъ и святыхъ отецъ, и тебѣ, господину отцу и владыцѣ и пастиру моему, господину Варлааму, милостію Божіею православному архіепископу, митрополиту Кіевскому, Галицкому и всея Россіи, и твоимъ воспріемникомъ, правильнѣ на престолъ митрополитанской Кіевскій, Галицкій и всея Россіи въходящимъ и вѣру святого восточного православія право содержащимъ.

И яко во совѣтѣ или соизволеніи или дѣлѣ свякомъ, преосвященству твоему и по тебѣ твоимъ воспріемникомъ на сопротивленіе умышляемомъ, и творимомъ, или вредъ и тщету нѣкую твоему преосвященству наносящемъ, пребывати и тому соизволяти не имамъ, пачеже и елико мощно ми будетъ скоро твоему преосвященству, или воспріемникомъ твоимъ изявити, и самъ сицевому совѣту и дѣлу вредну спротивитися и запяти долженъ буду.

Совѣта всякого въ церковнихъ исправленіяхъ, егоже самъ преосвященство твое или воспріемники преосвященства твоего довѣряти будутъ сами собою, или посланники своими, или епистоліею, да не будетъ откровеніе его ко церковному вреду и тщетѣ, никомуже явѣ сотворю и не открыю.

Посланниковъ преосвященства твоего, ихъже истинныхъ быти свѣмъ, во пришествіи, пребываніи и отшествіи честно устранолюбити, и въ нуждахъ сопособнымъ имъ быти имамъ. Права, чести, привилея и повагѣ святыя восточнія церкве, такождe престола митрополіи Кіевской, Галицкой и всея Россіи твоего преосвященства хранити, защищати, умножати и розширяти, тщатися буду.

Правила божественныхъ апостолъ, богоносныхъ отецъ и свя-

тыя восточныя церкви изреченія, росположеніяже и заповѣданія всѣми силами сохраню и отъ иныхъ хранитися сотворю.

Еретиковъ всѣхъ древнихъ и новыхъ, такожде и отступниковъ отъ святыя восточныя церкве ко познанію истины навращати, ереси же, отступства, и вся душегубная изобретенія ихъ всими силами искореняти долженъ буду.

Званъ отъ преосвященства твоего ко собору, кромѣ всякого извѣта, прекословія же и отреченія, на время и мѣсто уреченное, доброхотнѣ прійти долженъ буду, развѣ аще великая, благословная и правилная нужда возбранитъ ми, тогда писаніемъ и посланники моими сію возвѣщу преосвященству твоему и всему собору.

Въ церковь и чинъ ея ничтоже ново, аще и зѣло полезно возмнѣлобы ми ся, привносити, такожъ и отъ древнихъ обычаевъ, прежде небреженіемъ оставлшее что, паки обновити, и въ древнее употребленіе привести дерзнути, никакоже имамъ, аще не прежде преосвященства твоего совѣтъ и благословеніе на сіе притяжу.

Въ епархіяхъ или діецезіяхъ чуждыхъ, развѣ моея единая, ни единуже власть распростирати, ниже священниковъ, діяконовъ и всякихъ клириковъ рукополагати, ниже божественную литургію священнодѣйствовати, безъ благословенія и соизволенія преосвященства твоего дерзнути имамъ, аще и велію быти нужду сія творити возмнѣлъбымъ.

Имѣнія же, наслѣдія и села вся церковная и трапезѣ и воспитанію епископскому прислушающая, ниже туне кому дамъ, ниже на цѣнѣ отдамъ, ниже въ долзѣ изнуру, ниже инѣмъ коимъ образомъ, извѣтомъ же и обычаемъ, отъ церкве отчужду, аще и соизволеніе клироса моея церкве на сіе имѣлъбымъ, безъ совѣта и соизволенія преосвященства твоего, аще же нѣчто отъ воспомененныхъ отчуждилъбымъ, казни и запрещенію отъ твоего преосвященства и отъ всего церкве россійскія собора преданнымъ подлещи долженъ буду.

Тѣмижъде церковними имѣніи и всякими приходами употреблятися мѣрнѣ и воздержательнѣ со Божію боязнію, яко предъ всевидящими очима его ходя, имамъ, не ко власти, суетѣже и тщеславію нѣкоему міра сего, но точію ко благолѣпію и благочестію

церковному, ко помощи сиротамъ, нищимъ и въ бѣдѣ сущимъ христіанскимъ людемъ правовѣрнымъ. А понеже поучаетъ апостолъ святый, яко подобаетъ епископу учену быти, пособствующему вѣрного словеси поученію, да силенъ будетъ утѣшати во здравомъ ученіи и противящаяся обличати, яко же и самъ Христосъ пастырей начальникъ ко поставленнимъ отъ него первымъ епископомъ, апостоломъ святымъ, рече: »шедше поучите вся языки« того ради долженъ, да исполню сію должность епископскую учительную, долженъ буду всякимъ промышленіемъ, силами и разумомъ тщатися и прилежати, училища назидати, и въ ня свободныхъ ученій и учителей, стяжевати, отъ имѣній церкви и трапезы моея прислушающихъ, воспитая ихъ и потребная имъ дая, поелику мощно ми будетъ; наданнымъ же сущимъ училищамъ помощникъ и заступникъ вседушно, всѣми силами, елико мощно ми будетъ, обѣщаюся быти.

Прочее всякого странного и церкве святой восточной несогласующого и противящогося права, обычая, ученія и изобретенія такожде и человѣкъ ино мудрствующихъ и та изобрѣтающихъ, не точію по церковному исправенію, благочинію же и сожительству православныхъ воспріймати, совъводити и присовокупляти никакоже имамъ, но и всетощнѣ таковыхъ всѣхъ, якоже самъ бѣгати и стрещися, сице и прочихъ, моему пастирству подрученныхъ и подлѣжащихъ, отъ всѣхъ тѣхъ и тымъ подобныхъ да удаляются повелѣти, принудити же и сотворити долженъ буду по силѣ моей.

Тако ми Богъ да поможетъ и всѣ святыи и сіе святое божественное Евангеліе.

Яко истинное сіе есть обѣщаніе изявляю подписаніемъ руки моея Іоасафъ Кроковскій, Митрополитъ Кіевскій, рукою власною.—(М. П.).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ временной коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. № *211*.

CXXV

Жалоба священника Іосифа Карасевича на управляющихъ мѣстечкомъ Грицовомъ, дворянъ: Стефана и Андрея Петровскихъ, о томъ, что они не смотря на презенту, данную Карасевичу владѣльцемъ Грицова Сѣрадскимъ воеводою, Одровонжемъ-Пеніонжкомъ, взяли подарокъ отъ соискателя его на должность приходского священника, нападали вмѣстѣ съ крестьянами на церковь, бросали на полъ антиминсъ, отнимали церковные ключи и т. п. и наконецъ дозволили крестьянамъ выгнать изъ мѣстечка Карасевича, которымъ они были недовольны, какъ уніатомъ, и вручить приходъ другому лицу. 1708. Генваря 26.

Roku tysiąc siedmset osmego, miesiąca Januarii dnia dwudziestego szustego.

Przed urzęndem y actami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namiesnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, comparens personaliter wielebny w Bogu jegomość ociec Jozef Karasiewicz, prezbiter cerkwi Czarnoostrowskiey solenniter y z wielkim żalem protestował się preciwko wielmożnym ich mościom panom: Stephanowi, porucznikowi rothy pancerney wielmożnego jego mości pana Rybińskiego, starosty Bucniowskiego, y Andrzejowi, chorążemu usarskiey chorągwie naijaśniejszego krolewicza jegomości, Kromnom-Piotrowskim braci między sobą rodzonym, dóbr miasteczka Hrycowa jaśnie wielmożnego Jana z Jwanowicz Odrowąna Pieniąźka, woiewody Sierackiego, Karola Odrowąża Siedlenickiego, Kazimiry Odrowąźowny Pieniąźkuwny Siedlenickiey, syna y córki wyszmianowanego jaśnie wielmożnego jego mości pana woiewody, hrabiów świętego państwa Rzymskiego, dziedzicznych possessorum czyli plenipotentom, albo comissarzom, w ten sposob y o to: iż ich mość panowie Pietrowscy, mając pomienione dobra w zawiadywaniu swoim, nic nie respektuiąc na prawo wyraźne, w Ostromężynie dnia pietnastego Czerwca, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego drugiego, od tegoż jegomości pana wojewody ninieyszemu comparentowi na cerkiew Hrycowską y parafią tameyszą cum attinentis dane, którym to prawem ostrzeżono y obwarowano, aby żaden z ich moś-

ciów panów possessorów miasteczka Hrycowa, albo jakimkolwiek tytułem trzymaiący Hrycow nie ważył się modernum protestantem z tey parafiey rugować y od cerkwie oddalać, pożytków onego odbierać albo umnieyszać, jakieykolwiek praepedycyey y krzywdy onemu czynić, ich mość wyszmianowani Piotrowscy, stante possessione sua miasteczka Hrycowa, nietylko żeby prawo mieli conserwować, ale, y owszem, we wszystkim onemu sprzeciwili się y parafianów tameyszych na to pobudzili, aby teraznieyszego comparenta od parafiey cerkwie tameyszey oddalili; ciż parafianie, maiąc dobrą otuchę od ich mościów panów Pietrowskich, wprzód sam jego mość pan Andrzey Piotrowski z gromadą tameyszą w roku tysiąc siedmsetnym szostym, do cerkwie przyszedszy, z wielkim tumultem y hałasem ż pianem ludem klucz cerkiewny od protestanta odebrali, y nie tylko żeby jaka była reverentia w domu Bożym, ale summum nefas popełnili cum Domini dishonore, kiedy portatel, alias antymins, z ołtarza porwawszy, na ziemie rzucili, y innych niemało irreverentii, Bogu przeciwnych, czynili y protestanta, tamże w cerkwi przy ołtarzu będącego, mało nie zabili, gdyby się byli troche raytaryey jaśnie wielmożnego jego mości pana oboźnego koronnego, na ten czas tam, w miasteczku, będącey, nie obawiali, y dalsze difidacye na protestanta czynili y nie raz y częstokrotnie na rezydenciją protestantis nachodzili, żone protestantis, kiedy uchodzić musiał, do zamku, wziowszy, w kłody tenże jegomość pan Piotrowski, chorąży, zabić kazał y zaledwie aż za instantią teyże raytaryiey oficerów godnych wypuścić kazał, a potym, niby słowamy łagodnymi invicium protestantowi przez różnych ludzi dawszy, aby się przy tey parafiey trzymał, wyieżdżaiąc ztamtąd, tęż gromadę instruxit, aby comparenta ztamtąd wypędzili, jakoż taż gromada, będąc od jego mości obżałowanego dobrze informowana, nazywaiąc go, że w świętey unijey zostawał, psią, pogańską wiarą, od wszystkiego gospodarstwa, budynku, ktory własnym kosztem reperował y spezy na niego na tysiąc złotych polskich łożył, od zasiewu ozimych po dniach trzydziestu y siedmiu, a jarych po dniach dwudziestu y pięciu, roli zaś, na jarzynę uprawioney, po dwunastu dniach, także pasieki w folwarku, sianà kopic sześćset y innych sprzętów domowych y gospodarskich, cum nudis prawie manibus wypędzili; y to nie wiedzieć jeżeliby był zdrowie swoje secure uniosł, gdyby nie raytarya, na ten czas tam będąca, suffragium onemu była dała; a to wszystko non ex occasione działo się, tylko z podstępku tameyszegoż człowieka, o te parafią staraiącego się, od którego jego mość pan Piotrowski appretiatus będąc, modernum compa-

rentem oddaliwszy, do wielkich szkód y krzywd nieznośnych przywiódł y prawo Bozkie, pospolite, jako też y służące jemu na też parafią, złamał, y w winy prawne, de convulsoribus legum opisane, popadł, ratione tedy praemissorum idem comparens y powtórnie przeciwko tymże obżałowanym protestowawszy się, y tey protestacyiey wolno melioratią zostawiwszy, przez inszą lub przez pozwy offiaruią się z temiż ich mość obżałowanemi, ubi de jure venerit, etiam in judicio militari, prawnie czynić nie zaniechać, prosząc hoc totum actis connotari; co y otrzymał. Józef Karosiewicz.

Книга гродская, кременецкая, записовая и поточная, 1708—1709 года, № 1617; листъ 40 на оборотѣ.

CXXVI

Универсалъ Львовскаго уніятскаго епископа, Іосифа Шумлянскаго, разрѣшающій священнодѣйствовать Овруцкому протоіерею, Симеону Комару, вслѣдствіе оказаннаго имъ смиренія передъ епископскою властью. Шумлянскій прежде отрѣшилъ было Комара подъ предлогомъ двоеженства. 1708. Генваря 27.

Року тисеча семъсотъ девятого, месецня Марця двадцятъ третего дня.

На урядѣ кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передо мною, Михалемъ Сынгаевскимъ, намесникомъ подвоеводства, реентомъ кгродскимъ енералу воеводства Киевъского, и книгами нинешними, кгродскими, киевскими comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość ociec Semion Komar, protopopa Owrucki, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kijowskich originał patentu od jaśnie przewielebnego jegomości oyca Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, z pieczęcią y z podpisem ręki własney jego mości sobie, podawa-

iącemu, ratione introcontentorum danego y służącego, per oblatam podał y prosił, aby do xiąg przyięty y wpisany był, który patent ja, urząd, do xiąg przyimuiąc, czytałem y tak się w sobie, ruskim pismem pisany, ma, Josif Szmlański, miłostiu Bożyieiu prawosławny episkop Lwowski, Halicki y Kamieńca-Podolskiego, metropoliey Kijowskiey administrator, archimandryta Pieczarski, wsim wobec y kożdemu zosobna, komu o tom widaty należyt, osobliwe preczestnieyszym protopopom, czestnym swiaszczenikom, sławetnym mieszczanom Owruckim y wsim błahoczestiwym parochianom, do parochiey Owruckiey należącym, pry błahosłoweniu naszym archyereyskom izwistno tworim, iż, lubo preczestny otec Semion Komar, protopopa Owrucki, za pewnoie swoie wtorobracznym protiwko kanonom otcow Swiatych sojuzom prestnplenie, popał był w censury swiatych oycow y nasze arehiiereyskoie nebłahosłowenstwo, jednakżc, gdy nemałoie wremia wo smirenyi y pokajanyi prebywaiuszcze, wsia nakazania nasza wo terpinyi ispołnył y do nas rydaiuszcze y steniaszcze prybihaiet, proszczenia y molitwy pasterskiey żełaiet, onoho pry mnohich hodnych duchownoho y świeckóho stanu osob instáncyach, z łaskawosti naszey w perwszoie błahosłowenstwo pryniałyśmy, swiaszczennodiystwowati y wsia służby swiaszczeniczeskaja, iereiowi podobaiuszczaia, tworiti izwolichom, jakoż izwolaiem i pobłohosławlaiem. Dan w katedre episkopskiey Lwowskiey welikomuczenika y bohonosca Heorhia, dnia dwadciat semoho Januarya, roku tysiecza semsot osmoho. У того оригиналу патенту, при печати иритисненой, подпись руки тыми словы: Josif, episkop Lwowski, manu propria. Которы же то орипалъ патенту, за поданіемъ и прозбою вышменованое особы подаваючои, а за моимъ, урадовымъ, принятіемъ, до книгъ нинешнихъ естъ вписаный.

Книга кіевская, гродская, записовая и поточная, годъ 1709—1710, № 27; листъ 24.

———

CXXVII

Жалоба Луцкаго епископа, Діонисія Жабокрыцкаго, на своего пасынка Николая Щаснаго Гулевича и на племянника Юрія Жабокрыцкаго о томъ, что они ворвались съ толпою вооруженныхъ слугъ въ Луцкій замокъ, въ домъ епископа, приказали укладывать его вещи и приготовлять экипажи, желая его увезти съ собою и отправить въ ссылку; они удалились только вслѣдствіе большого стеченія народа, но обѣщали вторично исполнить свое намѣреніе съ большимъ успѣхомъ. 1708. Апрѣля 18.

Roku tysiąc siedmset osmego, miesiąca Aprilis ośmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi personaliter stanąwszy jaśnie przewielebny w Bogu jegomość xiądz Dyonizy na Zabokrzykach Zabokrzycki, z łaski Bożej i stolice apostolskiej episkop Łucki i Ostrogski, exarcha metropoliej Kijowskiej, archimandryta owrucki, quam primum adjutorio singulari Altissimi et protectione Najświętszej Panny Bogorodzice i wielkiego katedry swojej Łuckiej patrona, Jana świętego Ewangelisty, zaszczytem, praesentissimum od wyuzdanej i zawziętej na zdrowie i życie protestantis niżejmianowanych obwinionych złości evadere mógł periculum, tak zaraz cum uberrimis lacrimis solenniter et gravi cum querela przeciwko urodzonym ichmościom danom: Jerzemu Zabokrzyckiemu, towarzyszowi chorągwi pancernej jaśnie przewielebnego w Bogu jegomości xiędza Lubomirskiego, opata tynieckiego, synowcowi, tudzież Szczęsnemu Mikołaiowi z Wojutyna Hulewiczowi, chorążycowi czernihowskiemu, pasirzbowi i wnukowi swoim, Chmielowiczowi, Czerwińskiemu, Sakowskiemu, Andruszkowi Krawczukowi, poddanemu dziedzicznemu katedralnemu protestantis, i innym infraspecificati criminalissimi facti coorepatornm i pomocnikom, de nominibus et cognominibus wiadomym i znajomym, liczbę osób więcej dwudziestu przechodzącym, żalił i protestował się o to: iż pomienieni ichmość principaliter obwinieni, przeponniiwszy Bozkiego i wszelkich narodów, a sobliwie koronego pospolitego prawa, contra machinatores et in-

sidiatores na życie i zdrowie cudze opisanego, tudzież pokrewnych ku stryjowi i dziadowi inculpatorum proximo sanguine obowiązków, a niemniej świadczonych sobie od protestanta wielu dobrodziejstw (które in ulteriori tractu hinc realissime deducentur) nie tylko przedtym różnych lat i czasów na zdrowie i życie protestantis, tam junctim, quam divisim, na życie protestanta struendo molimina ac insidias clandestinas et apertas (jako o tym dawneijsze, przeciwko każdemu z nich czynione protestacye i przewiedzione processus doskonalej obloquuntur) teraz recentissime, gdy jeden z obwinionych, jegomość pan Jerzy Żabokrzycki, w dobrach ziemskich protestantis, wsi Radochowce, o mil pięć od Łucka leżących, violenter, sine ullo praetextu vel minimo jure, per se inssessis, cum summo damno protestantis zostawał i bawił się, drugi z nich, to jest jegomość pan Szczęsny Hulewicz, mając z pierwszym na zdrowie i życie protestantis uczynioną zmowę, gdy protestans ab exilio suo, przez pomienionego jegomości pana Jerzego Żabokrzyckiego, czyli też obodwóch ichmościów obwinionych, zawsze między sobą na protestanta cointelligentią majęcych, causato, aż osmego miesiąca z granic królewstwa Węgierskiego dla uprzątnienia trudności i ciężarów, w dobrach katedralnych episkopiej swojej Łuckiej zachodzących, a niemniej dla ordynacyej nowych kapłanów, jurisdictioni suae podległych, immediate ante festa Paschalia w wielki wtorek według starego kalendarza, to jest viata Gregorianum novum calendarium dnia dziesiątego miesiąca i roku terazniejszych, późno już w katedrze swojej, per varias calamitates zruinowanej i spalonej, stanoł, tak zaraz in crastinum pomieniony jegomość pan Szczęsny Hulewicz, tamże sub pallio simulatae confidentiae i życzliwości ku protestantowi przybywszy, hospitaliter od protestanta przyjęty, przez wszystkie dni aż przez niedzielę przeszłą tractans i w jednemże z protestantem złożeniu recubans, we dnie zaś privatas conferentias przez listy et variis aliis modis miewając, ustawicznie in vitam protestantis wzajemne conferentie, tandem już godzin kilka w noc tejże niedzieele, to jest dnia ósmego Martii currentis, uprzątnowszy sobie jakoweś niesłuszne do protestanta nieukontentowanie, in praesentia godnych szlachty naprzód protestantem verbis laesivis, honorem episcopalem et locum Deo de dicatum tangentibus, adorsus, z katedry protestantis cum minis et furore temulentus precz w miasto odszedł, et amplius już w katedrze u protestanta diebus subsequentibus non comparuit, aż do dnia dzisiejszego, w który dzień, gdy protestans, uwolniwszy się od paschalnego nabożeństwa solennego, zabawą z jegomościem panem Januszewskim, tatarskiej jaśniewelmożnego jegomości pana Sieniaw-

skiego, wojewody bełzkiego, hetmana wielkiego koronnego, rotmistrzem, i inszych chorągwiej, na hibernę i subsistentią do dóbr episkopiej Łuckiej protestantis assignacie mającemi, deputatami, zaraz post horas ante meridianas in residentia sua et cubiculo episopali mirkować się zasiadł, omni securitate publica, tak miejsca w samym zamku grodowego, jako też katedry swojej, chwale Bozkiej consecrowanego, ac legibus, de residentiis episcopalibus et immunitate ecclesiastica, canonicis et civilibus rigorose sancitis, munitus, nec quidquam adversi życiu swojemu i zdrowiu, intentus będąc, a quopiam sperans, interea wyżpomienieni principaliter inculpati cum suis cooperatoribus, facta między sobą przez pomienione kilka dni na zdrowie i życie protestantis cointelligentia et condictamine w pomienionych własnych dobrach protestantis, wsi Radochowce, prosto do wsi Romanowa, dóbr wielmożnej jejmości paniej Theofili Konstancyej z Lipin Drużbijówny Kaszowskiej, stolnikowej czernihowskiej, natenczas w województwie Bełzkim w inszych dobrach swoich rezydującej, (w której wsi Romanowa dworze konie i wozy protestantis ob defectum w katedralnych dobrach siana i obroku, odesłane przez protestanta zostawały) na dwór tameczny violentissime napadszy, (o który najazd dworu, w Romanowie stały, salva tejże jejmości paniej stolnikowej czernihowskiej, ubi de jure venerit, z pomienionemi najezdnikami salva praecustoditur seorsiva actio), jedne protestantis konie z wozami i woźnicami, przy nich będącemi, z sobą gwałtownie zabrawszy, a drugie do Radochowki wsi wyżejpomienionej, ztamąd wysławszy, sami z temiż wozami i końmi temulenti przez miasto Łuck z wielkim potrwożeniem pospólstwa naprzód w zamek grodowy wpadli i w nim wrota zamkowe, bez żadnej straży będące, zatarasowawszy, ac suis cooperatoribus w dozor zleciwszy, żeby nikogo, do zamku idących ludzi, nie dopuszczali, strzelbą się ostawiwszy, cum aliis sicariis et cooperatoribus suis subito et improviso na cmentarz katedralnej cerkwi, mimo same drzwi cerkiewne, przed okna resydentiej protestanta, z pomienionemi ichmościami pany: rotmistrzem i deputatami o hyberną miarkującego się, przypadszy cum summo strepitu et vociferationibus, zakonników i świeckich kapłanów nowo poświęconych, także familiam protestantis domesticam z dobytemi szablami, z strzelbą i z łukami nałożonemi precz rozpędziwszy, samego tylko jednego protestanta, w alkirzu zamkniętego, zastawszy i do niego drzwi wybiwszy, verbis inhonestissimis, nie tylko personę, characterum episcopalem na sobie habentem, ale też by najpodlejszej nienależnemi zkonfudowawszy, pugnis et evaginatis frameis nec imminantibus, do głowy i karku je protestanta przykładając, et saepissime protestanta między sobą szarpając, sfa-

tygowawszy i żadnego człowieka do niego nie przypuszczając, ktokolwiek tylko chciał wniść do protestanta, gwałtownie ode drzwi i od okien odpychali, a samego protestanta nietylko, z pokoju do cerkwi iść chcącego, nie wypuszczając, ani przez okno z kim mówić słowa najmniejszego zabraniając, jegomość pan Hnlewicz sam u drzwi z dobytą szablą i z pistoletem, z łukiem nałożoną strzałą stał, protestantowi wyniść z pokoju, ani też przyjść do niego nikomu nie dopuszczał, a zaś pan Jerzy Żabokrzycki, bezbożny synowiec protestantis, Chmielewicza, czeladnika swego, u okien u tegoż pokoju i alkirza protestantis z pistoletem i z szablą także dobytą postawiwszy, aby protestantowi z niskim nie dopuszczał mówić (jakoż gdy protestans bez okno z alkirza chciał zawołać do siebie swego zakonnika, tedy tenże niecnotliwy Chmielewicz, z pistoletu zmierzywszy przez okno do protestanta, z rozkazu pana swego strzelić chciał), tenże jegomość pan Jerzy Żabokrzycki, obstawiwszy dokoła budynek, z inszemi pomocnikami, strzelbę mającemi gotowę, i wszystkich ludzi, tak przyjaciół, jako czeladź zakonników i kapłanów nowopoświęconych odpędziwszy, jako to: jegomości pana Michała Ładę, szlachcica dobrze osiadłego, w gębę dwa razy uderzywszy, a słowami nieuczciwemi nakarmiwszy, także Stanisława Łeśnickiego, siestrzeńca tegoż jegomości pana Łady a pokojowego protestantis, kańczukiem przez łeb dobrze osmagowszy, jegomości pana Stefana Omelańskiego-Hurka także kilka razy policzkowawszy, a do jegomości pana Gabriela Bogdanowicza do szable pokilkakroć porywając się, słowami uszczypliwemi nakarmiwszy, naostatek wielmożnego jegomości xiędza Piotra Hulewicza, kanonika łuckiego, plebana kościoła świętego Jakuba, blizkiego synowca protestantis a swego stryja, jegomość pan Hulewicz, obwiniony, gdy, dowiedziawszy się tenże jegomość xiędz kanonik o zawziętości pomienionych obwinionych tak ciężkich, przybiegł uśmierzać swoją perswazyą duchowną i, proszony od protestanta, wszedł przez próg, zaraz tenże jegomość pan Hulewicz, wprzód go pchnowsy enormiter od siebie, potym, gdy ustąpić z pokoju nie chciał, rzekł mu: »xięże, nie wtrącaj się, pójdź ztąd precz, bo i ciebie, jako i wszystkich adhaerentów władyczych, mamy ordynans, tamże, powiązawszy, kędy i jego powiedziemy, zaprowadzić«; a tak z wielkim impetem porwawszy wpół tegoż jegomości xiędza kanonika, do sieni violentissime wytrącił i, dobywszy szable, do piersi przyłożył, te mówiąc słowa: »idźże precz, bo w tobie szablę ulopię«. Którym wszystkim pomienionym ichmościom, każdemu junctim vel divisim, o swoje krzywdy i affronty, ubi de jure venerit, z pomienionemi obwinionemi salva seorsiva praecustoditur

także actio; interea zaś obadwaj principaliter obwinieni: jegomość pan Hulewicz u drzwi stojąc i one trzymając, a pan Żabokrzycki z dobytą szablą na podworzu za woźnicami, przy koniach będącemi, gonił, rozkazując im obadwaj, żeby jako najprędzej do karetki protestantis i do wozów zaprzęgali; potym, wszedszy do pokoju obadwa ciż principaliter inculpati, insultando protestantowi, za szable się trzymając, na niego wołali: « ubieraj się, szalbirzu, nie będziesz tu więcej władyką, zawieziemy cię tam, gdzie nam kazano, żebyś był arcybiskupem Sybirskim, i ktokolwiek twój jest przyjaciel albo adhaerent, z tobą wespół pobrawszy i powiązawszy, poprowadzimy« a wtym, czeladzi swojej zawoławszy do pokoju, kazali wszystkie rzeczy protestantis zabierać, od ścian kobierce oddzierać, pościel do tłumoka wkładać, skrzynie, szkatuły wynosić, a do wozów coprędzej powkładać, te słowa naostatek pan Żabokrzycki przydawszy: »najpierwiej bierzcie i na dobrym baczeniu miejcie z jego szalbirskimi korrespondencyami przeciwko naszemu monarsze; będzie co miał kat palić w ręku jego«; jakoż ochoczo zaraz rzuciwszy się wszyscy ich sicarii cooperatores, w momencie prawie jednym niektóre rzeczy do pojazdów i do wozów poukładali, insze zaś między siebie w sakwy, to w worki, to w zawinienia prywatne porozbierali, jako to: szablę protestantis, w capę oprawną, valoris złotych trzydzieści, poszewek cztery rąbkowych z poduszek, prześcieradło olenderskiego płótna, ręcznik gdański długi, chust par dwie szwabskiego cienkiego płótna, które wszystkie chusty nowe kosztowały talerów bitych dziesięć, kompas wielki mosiężny, kosztujący talerów bitych dwa, i innych rzeczy bardzo wiele, których naprędce niepodobna się rozpatrzyć, in praedam et spolium zagarnąć kazali; a tak, gdy już refragantem protestanta ubierać się i jechać z niemi w tę poniewolną drogę, wiązać i do karetki wsadzić ciż principaliter inculpati swej czeladzi kazali, invalescente przecie rumore po klasztorach, w katedrze ritus Romani i po całym mieście Łucku między duchowieństwem, miedzy ichmościami pany obywatelami województwa Wołyńskiego i żołnierzami, natenczas w tymże Łucku przytomnemi, także między pospolstwem o tak niezbożnym gwałcie i najeździe ne zamek grodowy Łucki, na katedrę i rezydencyę protestantis, i o tak ciężkiej konfuzyej i incarceratiej protestantis osoby, dobrotliwy Bóg, za przyczyną Matki Przenajświętszej i Jana świętego Apostoła i Ewangelisty, patrona tejże katedry ritus Graeci protestantis, wzbudził serca katolickie ad ferendam opem et auxilium insonti pastori, to jest protestantowi, et nolens mortem peccatoris, zgromadził do eliberowania protestanta magnam spiritualium et saecularium

personarum in puncto wykonania zawziętej bezbożności znaczną na mieście impracticabilis et inaudito exemplo scelesti ac atrocis criminis, z protestantem per inculpatos patrati; którzy pobożnie zgromadzeni do poratowania protestantowi godni i zacni ludzie, gdy pomienionym sicariis obsistere deklarowali się i, dalszej zawziętości bezbożnej inculpatorum exercere cum persona episcopali nie dopuszczając, tamże w dzwon katedralny na gwałt uderzyć kazali, tedy pomieniony jegomość Hulewicz czeladnika swego, wyżrzeczonego Sakowskiego, z pistoletem na dzwonnicę ad impediendum campanae sonitum, żeby w tego strzelił, który dzwoni, posłał był; jednak, widząc się już pomienieni wszyscy sicarii być impares viribus przeciwko zgromadzonych pobożnych ludzi kupie i onych erga episcopalem personam et characterem protestantis insontis żarliwości, temi słowy niezbożnie wszystkim odgrażając zgromadzonym stanom, temulenti et ferocia rabie pleni, obadwaj na całą gębę wołali: »kiedy nam bronicie wziąć władykę, widzcież o tym, że i osoby wasze szlacheckie, klasztory i cerkwie w prędkim czasie nabiorą się strachu i odpowiadać za to będą«; co bezbożnie wyrzekszy, a protestantis szłapaka, z Węgier wyprowadzonego, wronego dwadzieścia i pięć talerów bitych kosztującego, porwać zmiędzy koni kazawszy, precz z katedry protestantis i zamku grodowego przez miasto ku przewozowi, na Styrzc będącemu, z wielkiemi dalszemi odpowiedziami na zdrowie i życie protestantis już przed wieczorem odjechali, na którym przewożąc się, przed przewoźnikami z tym się dawali słyszeć niepojednokroć, że »choć by garła nasze przyszło nam stracić, przecie my postaramy się, że ten ptaszek, władyka, musi być w naszych ręku, a teraz jedźmy do monasteru Białostockiego, tam jego sprzęty pozabieramy, wino, w lochu złożone, wypijemy, i więźnia, przez niego w nim tamże osadzonego, Izdebskiego, czeladnika, który z Węgier od niego z dwoma końmi, woźnicę Harasima odmówiwszy, uciekł, z kajdanów oswobodziemy, pewnie nam za to służyć będzie wiernie i o władycze starać się zdrowie wespół z nami.« Która invasia na monaster Białostocki i szkody protestantowi, jeżeliby snbsequentur uczynione per inculpatos być miały, wcześnie sobie protestans i temuż monasterowi praecustodit salvam insimul z terazniejszemi, w niniejszej protestacyej wyrażonemi, kryminałami i wiolencyami poczynionemi o to akcyej persecutionem. Przez który takowy swój kryminalny postępek wyżrzeczeni ichmość principaliter obwinieni, jako też i onych cooperatores, prawo Bozkie i pospolite violarunt, paenas criminales, per constitutiones regni rigorosissime supra violatores immunitatis ecclesiasticae et personarum spiritualium, a daleko bar-

dziej episcopali charactere insignatarum, sancitas, succubuerunt et in se traxerunt; pro quibus decernendis protestans jure se acturum in foro omni competenti z pomienionemi obwinionemi ofiarując się, iterum atque iterum protestując się et salvam alius faciendae vel immutandae protestationis pro exigentia legis zachowując sobie potestatem, aby terazniejsza do akt niniejszych przyjęta i zapisana była, prosił; co i otrzymał, xiądz Dyonizy na Żabokrzykach Żabokrzycki, episkop łucki i ostrogski, exarcha metropoliej Kijowskiej, archimandryta owrucki.

Книга гродская, луцкая, поточная, № 2590, годъ 1708, Листъ 313 на оборотѣ.

CXXVIII

Жалоба Луцкаго епископа, Діонисія Жабокрицкаго, на своего пасынка Николая.-Щаснаго Гулевича и на племянника, Юрія Жабокрицкаго, о томъ, что они принудили его бѣжать къ гетману Сенявскому и, въ его отсутствіи, разорили его село Радоховку, захватили и уничтожили его документы, завладѣли бланками съ подписью епископа и злоупотребляли ими и т. п. 1708. Іюня 27.

Roku tysiąc siedmset ósmego, miesiąca Junii dwudziestego siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namieśnikiem burgrabstwa i zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi stanowszy personaliter jaśnie przewielebny w Bogu jegomość xiądz Dyonizy na Żabokrzykach Żabokrzycki, z Bożej i stolicy świętej apostolskiej łaski ritus Graeco-unitorum episkop Łucki i Ostrogski, exarcha

metropoliej Kijowskiej, archimandryta Owrucki, jak prędko tylko powróciwszy od jaśniewielmożnego jegomości pana Adama Mikołaja z Granowa hrabi na Szkłowie i Myszy Sieniawskiego, wojewody bełzkiego, hetmana wielkiego koronnego, aż w Leżajskim klasztorze znalezionego, mógł powziąć wiadomość de infrascriptis innovatis violentiis et damnis, tak zaraz, inhaerendo salvae praecustoditae sibi meliorationi per protestationem, nuperrime w grodzie Łuckim roku niniejszego, tysiąc siedmset ósmego, die decima octava Aprilis factae, solenniter et gravi cum querela przeciwko urodzonym ichmościom panom: Szczęsnemu Mikołajowi z Wojutyna Hulewiczowi, chorążycowi czernihowskiemu, pasirzbowi i wnukowi, jako najpierwszemu omnium infrascriptorum authorowi, motorowi, informatorowi i sugiestorowi, i Jerzemu Żabokrzyckiemu, cześnikiem bracławskim mianującemu się, synowcowi swoim i jako wspólnemu comprincipałowi, Chmielewiczowi, Czerwińskiemu, Sakowskiemu, Andruszkowi Krawczukowi, poddanemu swemu dziedzicznemu katedralnemu, i innym, de nominibus et cognominibus tymże ichmościom princypałom lepiej wiadomym i znajomym, sługom i czeladzi, quorum nomina pro specificatis censeri mają et in ulteriori juris tractu przez pozew, habita notitia o imionach i przezwiskach, wyrażeni bydź mają, przedemną, urzędem, świadczył i protestował się o to: iż ichmość pomienieni principaliter obwinieni, nie kontentując się przeszłemi, dawniejszemi junctim vel divisim przez się na honor, zdrowie i imię, substencią jegomości protestantis cointelligentiis inter se tacitis et conspirationibus, pustoszeniem dóbr Radochowki przez całą jesień i zimę przeszłą, gwałtownym najazdem na katedrę i osobę protestantis i po drogach różnych zastępowaniem, koniecznie protestantem usiłując captivare, captivatum w cudze państwo niewiedzieć dokąd związanego abducere, albo jakim kolwiek sposobem nieżywić; znowu, jak prędko protestans po najezdzie, na siebie przez obwinionych gwałtownie uczynionym, nie mając gdzie indziej in turbido ad praesens ojczyzny statu et inter strepitum armorum omnibus wszędy, osobliwie jednak w województwie naszym, silentibus juribus et vacante justitia sancta, kiedy leges apud excessivos pro fabula censentur, w tak wielkich swoich krzywdach i violentias, od obżałowanych terazniejszych poniesionych, szukać protekcyej i zdrowiu swemu, od tychże obwinionych w niebezpieczeństwie zostającemu, zaszczytu, do jaśniewielmożnego jegomości pana hetmana wielkiego koronnego, ut supra praemissum est, niemałym kosztem assistentią sobie w tę drogę dla bezpiecznego od tychże obwinionych przejazdu zaledwie zjednawszy u ludzi postronnych, z Wołynia odjechał

i tam przez czas niemały ad latus tegoż jaśniewielmożnego jegomości pana hetmana wielkiego koronnego zabawić musiał, tedy ichmość obwinieni zaraz ultimis diebus Aprilis w roku niniejszym do dóbr protestantis ziemskich, wsi Radochowski, obadwaj tumultuosissime zjachawszy, i żadnego do tych dóbr pretextu nie mając, one violentissime posiadszy, ostatek zbóż ozimych i jarych z gumna tamecznego (co jeszcze było po pierwszej przez jesień i zimę przez jegomości pana Jerzego Zabokrzyckiego, jednego z obwinionych, niewymłóconych zostało) powymłacali, powyprzedali, na gorzałki kurząc, powypijali, końmi pokarmili, różnym ludziom na stronę porozdawali, innych zbóż żadnych i jednego ziarna na wiosnę z gumna nie posiawszy, oprócz szczególnych pięciu osmak jęczmienia, i to za osmak dwie przędziwa u kogos odmienionego, bydło rogate i wieprze karmne z sadzów i insze drobiazgi folwarczne powyjadali, stawy, blizko na spustach będące, półpiąta tysiąca słotych podczas spustu intraty czyniące, więcierzami, trygubicami i niewodami (pożyczając ich w Suchowcach u wielmożnego jegomości pana Jerzego Kazimierza Piasoczyńskiego, starosty nowogródzkiego, i w Szostakowie u ichmościów panów Jana i Antoniego, seu aliorum nominum Szostakówskich, braci rodzonych, o co z temi ichmościami seorsivam sobie jegomość xiądz episkop Łucki reservat actionem) złowili i spustoszyli; rozmiary z młynów, wszelkim tamecznym dworskim roschodom zawsze wystarczające, brali et in suum commodum obrócili; nabiały od obory tamecznej, także słoniny dawniejsze w połciach, jedne, siedząc tamże continuo aż do dnia czternastego Junii w roku niniejszym, tysiąc siedmset ósmym, z swawolną assistentią swoją consumpserunt, a drugie do wozów z sobą, i klacz cugową masłowatą z zrzebięciem tegorocznym, zabrali; Iwana, seu alius nominis parobka, syna roboczego Harasima, poddanego, pługiem robiącego, tamecznego, odjeżdżając, z sobą wziąwszy muszkiet, pistolety i szablę onemu dawszy, na zdrowie protestantis, pana swego własnego, armarunt i dotychczas przy inszej swojej pewnego zaciągu swawolnej hałastrze trzymają, przez co pług ojca całą wiosnę i lato pańszczyzny nie robiąc i dotąd wakuje, i innych szkod nieznośnych w tychże dobrach Radochowce protestantowi na kilka tysięcy złotych polskich (które seorsivo regestro u sądu et per inqusitionem deducentur) naczyniwszy, poddanych niektórych powyganiawszy, pomienione dobra ad ultimum interitum redegerunt; nadto ciż ichmość obwinieni, mając niemało, około czterdziestu, blankietów ręką protestantis podpisanych i pieczęciami zapieczętowanych, arkuszowych i półarkuszowych, na listy i na inne różne z różnemi osobami zlecone sobie transactie powie-

rzonych, częścią na tychże blankietach, częścią na tych zmyślając podpisy ręki protestantis, do rożnych osób pro libitu suo co chcą to piszą, ut involvant przez to różnemi swemi kunsztami integrum honorem et intaminatam reputationem protestantis, na czym zakładając fundament swojej na honor protestantis zawziętości, że go takowemi fałszami coinquinare będą mogli, litteris et scriptis suis pasquinalissimis do różnych zacnych i godnych osób imię protestantis mazać, multas inproperando w nich protestantowi calumnias, ważyli się i dotąd nie przestają; na ostatek, beczkę z dyspozycyami domu i fortuny swojej, także z papierami skarbowymi do rachunku z podatku szelężnego całego województwa Wołyńskiego, przez protestanta trzymanego, i z inszemi różnemi processami, przez protestanta już to przez lat kilka w złożeniu swoim zamku Żukowskiego, zdawna pozwolonym, zostającą, pod pieczęciami protestantis zabitą, ważyli się ciż obwinieni, nescitur jeszcze qualiter, z tego zamkniętego złożenia extra fortalitium tegoż Żukowskiego zamku do Radochowki wywieźć, a wywiezioną odbić, wszystkie papiery (do których żadnego praetextu i należności nie mieli) przerewidować, a zrewidowane oryginały i extracty różne, osobliwie jegomość pan Szczęsny Hulewicz criminalissimas protestationes od godnej pamięci rodzicielki swej przeciwko onemu poczynione, i listy, własną ręką jegoż, o to na jegomości płaczliwie żalące się, jedne w całości do siebie pozabierali, drugie poszarpali i popalili, a ostatek tychże papierów, kröre im nie zdały się bydź albo potrzebne, albo szkodliwe, confusissime porozwiązywane, porozwijane, w tęż beczkę wrzuciwszy, w alkierzu tamże w Radochowce chłopom na rozebranie, także myszom i szczurom dla zabawy z nieznośną protestantis szkodą porzucili; mało jeszcze i na tym mając, ale wiedząc o drugich protestantis dispositiach i papierach, w klasztorze Targowieckim u ichmościów ojców Dominikanów przed dwiema laty in deposito securissimo lokowanych, usiłując tedy, aby podobnym sposobem, dostawszy z tego miejsca, z niemi postąpili sobie jako z pierwszemi, przeto, czyli to zmyślonym podpisem protestentis, czyli też na blankiecie napisali list nomine protestantis, barzo usilnie prosząc o wydanie i tamtych papirów, ale przezorność superioris miejsca tamtego, pro interim zostającego, postrzegła astum illicitum, tedy irrito conatu posłany ich czeladnik z wozem po te papiery powrócił. Przez który takowy swój postępek ichmość obwinieni prawo Bozkie i pospolite zgwałcili i one naruszyli; i winy na osoby swoje cum suis complicibus zawzieli i zaciągneli. O co modernus protestans przeciwko ichmościom iterum iterumque świadczy i protestuje się, deklarując się o wszys-

tko u wszelkiego prawa, sądu i urzędu, a osobliwie w sądach głównych skarbowych województwa Wołyńskiego (vacantibus protunc omnibus aliis judiciis) prawnie czynić nie zaniechać, i zostawiwszy sobie salvam do uczynienia inszej szerszej protestatiej, inquantumby tego potrzeba było, a natenczas tej, wkrótce napisanej, o przyjęcie i do xiąg wpisanie mnie, urzędu, prosił, co i otrzymał, xiądz Dyonizy na Żabokrzykach Żabokrzycki, episkop Łucki i Ostrogski, exarcha metropoliej Kijowskiej, archimandryta owrucki, manu propria.

Книга луцкая, гродская, поточная, № 2590, годъ 1708; листъ 608.

CXXIX

Универсалъ Юрія Винницкаго, епископа Перемышльскаго и Самборскаго, управляющаго временно, послѣ смерти Іосифа Шумлянскаго, имѣніями и духовенствомъ уніятской митрополіи, предоставляющій власть надъ духовенствомъ въ Кіевскомъ воеводствѣ, а также управленіе митрополичьими имѣніями и Гооскимъ монастыремъ—Луцкому епископу, Діонисію Жабокрицкому. 1708 Августа 25.

Roku tysiąc siedmset osmego, miesiąca Septembra dwudziestego wtorego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namiesnikiem burgrabstwa y zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodskimi, łuckiemi personaliter comparens urodzony jegomość pan Piotr Wysgierd-Zabłocki, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich ten uniwersał od jaśnie prewielebnego jegomości xiędza Jerzego Winnickiego, episkopa Przemyskiego, administratora metropoliey Kijowskiey y Halickiey, z podpisem

ręki jegomości własney, przy pieczęci przyciśnioney, jaśnie przewielebnemu jegomości xiędzu Żabokrzyckiemu, episkopowi łuckiemu, dany y służący, per oblatam podał, o czym szerzej in suis punctis, clausulis et ligamentis in se obloquitur inserowany, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie y do akt wpisanie onego; ktorego ia, urząd, annuendo affectationi per oblatam podawającego jegomości, ad acticandum przymuiąc, czytałem et est tenoris ejusmodi: Ierzy Winnieki, z Bożey y świętey stolicy apostolskiey łaski, episkop Przemyski, Sanocki Samborski, administrator metropoliey Kijowskiey y Halickiey y wszystkich dóbr duchownych, tak w koronie, iako y wielkim xięstwie Litewskim, Dermański y Dubieński archymandryta, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć będzie należało, tak duchownego, iako y świeckiego stanu ludziom, osobliwie do jurisdykcyey naszey należeć powinnym, tudzież ichmościom panom iakimkolwiek tytułem do dóbr niżey specifikowanych należącym, także wielebnym oycom zakonnikom, w monastyrze Hojskim zostającym, przy błogosławieństwie naszym wiadomo czyniemy: iż po zejściu z tego świata jaśnie wielmożnego jegomości oyca Jozefa Sumlańskiego, episkopa Lwowskiego y Kamienieckiego, gdy od władzy zwierzchney dyspozycya y jurisdykcya tak dyocezyey y monasterów, iako y dóbr osierociałych na osobe naszą iest włożona, chcąc o dobrach metropolitańskich iako y archimandryey Pieczarskiey, tudzież y monasteru Hoyskiego, ktorych in antecessum nieboszczyk jegomość ociec episkop Lwowski był possessor, niemniey y o duchowieństwie, do metropoliey w woiewodztwie Kijowskim należącym, wiedzieć y mieć staranie y pastersko prowidować, a nie mogąc dla teraznieyszych w oyczyznie trudności przez nas samych w tych odległych kraiach czynić dyspozycyey, umyśliliśmy jaśnie wielmożnego jegomości oyca Dyonizego Żabokryckiego, episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, na mieysce nasze do tey prosić funkcyey, iakoż y uprosiliśmy; któremu w administracyą taką, iako sami mamy wszystkie generaliter dobra metropoliey Kijowskiey y archimandryey Pieczarskiey, w woiewodztwie Kijowskim leżące, tudziesz y duchowięstwo tameczne, specialiter monaster Hoyski ze wszystkimi do niego należytościami, z wsią Kurozwany, zlecamy i podajemy, żądając, aby wszyscy, do tey jurisdykcyey należący, wyszpomienionemu jegomości, oycu episkopowi Łuckiemu, tak iak y przeszłemu świętey pamięci jegomości oycu episkopowi Lwowskiemu, według praw y chwalebnych a dawnych zwyczaiów, byli posłuszni poty, poki od naszey zwierzchności y od nas inszey nie odbiorą dyspozycyey, co, alby wszystko twierdzej swóy walor miało, przy podpisie ręki naszey własney, pieczęć naszą

przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w zamku kathedralnym Włodzimierskim, roku tysiąc siedmsetnego osmego, dnia dwudziestego piątego miesiąca Augusti. U tego uniwersału, przy zwykłey pieczęci przyciśnioney, podpis ręki temi słowy: Jerzy, episkop, manu propria. Któryże to uniwersał, za ustną proźbą jegomości, per oblatam podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak, iak się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych iest zapisany.

Книга гродская, Луцкая, записовая, годъ 1708, № 2244. Листъ 490.

CXXX

Универсалъ гетмана великаго короннаго, Адама-Николая Сѣнявскаго, предписывающій мірянамъ и духовенству Кіевскаго воеводства, подчиниться епископской власти Діонисія Жабокрицкаго, такъ какъ воеводство это причислено временно къ Луцкой епархіи за смертью уніятскаго митрополита, Льва Заленскаго, и Львовскаго уніятскаго епископа, Іосифа Шумлянскаго. 1708. Сентября 7.

Roku tysiąc siedmset osmego, miesiąca Septembris dziewietnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namiesnikiem burgrabstwa y zamku Łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi personaliter comparens urodzony jegomość pan Piotr Wyzgierd-Zabłocki, ten uniwersał, nomine jaśnie przewielebnego jegomości xiędza Dyonizego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, archymandryty Owruckiego, od jaśnie wielmożnego jegomości pana hetmana wielkiego koronnego, ratione certorum tenorum, in eodem univer-

sali z podpisem ręki tegoż jegomości pana hetmana wielkiego koronnego y przy pieczęci przyciśnioney expressarum, dany y służący, per oblatam podał, o czym szerzey in suis punctis in se obloquitur, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie; którego ia, urząd, annuendo affectationi, ad acticandum przyimuiąc, czytałem et est tenoris ejusmodi: Adam Mikołaj z Granowa Sieniawski, hrabia na Szkłowie i Myszy, woiewoda Bełzki, hetman wielki koronny, wiadomo czynię komu o tym wiedzieć należy, iż, stosuiąc się do instrumentu y uniwersału jegomości xiędza episkopa Przemyskiego, administratora generalnego dóbr wszystkich duchownych, post suprema fata świętey pamięci jego mości xiędza Załęskiego, metropolity Kijowskiego, y jegomości xiędza Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, wakuiących, danego in rem et personem jegomości xiędza Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego, ktoremu ex communi assensu zgromadzenia duchowieństwa ritus graeci oddane w administracyą ex ratione odległości mieysca dobra metropolitańskie, w Polesiu Kijowskim leżące, y archymandryą Pieczarską, dla tym większego bespieczęstwa y gruntownego utwierdzenia na tey jurisdykcyi, poki dalsza nie nastąpi sacrae sedis apostolicae aprehensionis dóbr tamtych dispositia; obliguię ex gradu ministerii mei teraznieyszym uniwersałem moim tak wszystkich ichmościów panów woyskowych, iako też ichmościów panów dzierżawców tamecznych lub podstarościch, ażeby bez wszelakiey trudności y prepedicyi pomieniony jegomość xiądz episkop Łucki exerceat munus włożoney na siebie zwierzchności, którego rosporządzenia powinni słuchać we wszystkim duchowni y obywatele tameczni z poddanemi ni w czym się dyspozycyi jegomości nie sprzeciwiając, a inquantumby ktokolwiek miał przeszkadzać pomienionemu jegomości xiędzu episkopowi w administracyi dóbr przerzeczonych, opponować się circa indemnitatem onych, deklaruię a oraz dla zasłony et in securitatem onych, że ludzi rzeczy pospolitey woyskowych ordynować tam będę. Działo się w obozie pod Turobinem, die septima Septembris, millesimo septingentesimo octavo anno. U tego ordynansu podpis ręki przy pieczęci przyciśnioney temi słowy: Adam-Mikołaj Sieniawski, wojewoda bełski, hetman wielki koronny. Który że to ordinans, per oblatam podany, za prożbą jego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak iako się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich jest zapisany.

Книга гродская, луцкая, записовая, годъ 1708, № 2244; листъ 484.

CXXXI

Жалоба Бѣлорусскаго епископа, князя Сильвестра Четвертинскаго, на владѣльца мѣстечка Четвертни, дворянина Ивана-Богуслава Гораина, о томъ, что онъ перенесъ церковь, не принадлежавшую ему въ мѣстечкѣ, основанную князьями Четвертинскими, въ другое мѣсто и поручилъ ея приходъ не монахамъ, согласно желанію основателей, а приходскому священнику, не подчиняющемуся власти епископа. Когда-же князь Четвертинскій пріѣхалъ съ намѣреніемъ основать монастырь и отстроить разрушенную церковь, то Гораинъ напалъ на него съ толпою слугъ угрозами заставилъ бѣжать изъ Четвертни. 1708. Сентября 17.

Roku tysiąc siedmset ósmego, miesiąca Septembra siedmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Adamem-Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namieśnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter jaśnie oświecony xiąże jegomość Sylwester Swiatopełk Czetwertyński, episkop całej Białej Rusi, mścisławski, orszański, mohilowski, generalny namieśnik we wszystkim xięztwie Litewskim, do dawniejszych swoich anteactis, anterius w grodzie tutejszym różnemi czasy pozanoszonych referując się protestacii, relacii, dekretów grodzkich, trybunalskich, condemnat, contraktów, complanacii i całego processu, od siebie, comparenta, na stronie niżejmianowanej in quovis subsellio regni przewiedzionego, omnemque ejusdem perducti processus in toto reassumendo vigorem, zwłaszcza gdy innovata et ecclesiae Dei, securitati personae vero et authoritati comparentis permultum obnoxia, per personam adversam noviter subsecuta sunt impedimenta et rixae, które że bez prawnego obejść się nie mogą procederu, więc modernus comparens, ad mentem legis publicae stosując się, compulsus zelo ecclesiae sanctae et sui injuria damnificationeque, solenni in forma żalił i protestował się naprzeciwko wielmożnemu jegomości panu Janowi-Bogusławowi Horainowi, podczaszemu wołyńskiemu, sędziemu grodzkiemu krzemienieckiemu, tudzież wielmożnemu jegomości panu Hieronimowi Godebskiemu, chorążycowi powiatu Pińskiego, synowi (sic) tegoż jegomości i nowemu ad praesens miasteczka Czetwertni posses-

sorowi, o to: iż wspomniany jegomość pan podczaszy wołyński przy nabyciu prawa dziedzicznego na miasteczko Czetwertnią cum attinentiis, lubo się z funduszu i z kontraktu osobliwego, de haereditate tychże dóbr spisanego i aktami roborowanego, item z compozyciej przyjacielskiej, post tot processus, decreta et condemnationes tribunalitias postanowionej, dobrze informował, że jaśnie oświecony xiąże jegomość episkop białoruski, teraźniejszy comparens, na on czas ihumen Czetwertyński, póty był powinien przy collaturze cerkwi tamejszej monasterskiej, tudzież przy gruntach i poddanych, do cerkwi fundacią oryginalną nadanych, przy pożytkach wszelakich, fundatią oznaczonych, pacifice sine praepeditione a novo haerede ad vitae suae tempora miał conservari, et post sua fata ejusdem comparentis taż collatura do successorów jaśnie oświeconych xiążąt ichmościów Czetwertyńskich regulari powinna, poki tej familiej stanie, insuper na tym się jegomość pan podczaszy podpisał, że zakonniey sancti Basilii Magni, a nie kapłan świecki, w cerkwi monasterskiej, a hospodyn w drugiej cerkwi przy swojej fundacyej i erekcyej opisaney, przy attributach, poddanych i prowentach cerkiewnych eviterne spokojno mieli zostawać, aby za dusze jaśnie oświeconych xiążąt ichmościów Czetwertyńskich, antenatów moderni comparentis, per sacrificia in perpetuum nomen sacrosanctissimum było placatum; atoli jegomość pan podczaszy, non observata activitate et robore fundationis, contractus et complanationis, neque attentato rigore et vadiis, in iisdem interpositis, jako post initam possessionem haereditaram tych dóbr, sprzeciwiając się memoratis statutis, miasto conserwacyej punktów, w funduszu, i kontrakcie, i complanacii, i erekcii opisanych, tak zaraz zakonników tamejszych, permissu superiorum et fundationis originalis, także przy cerkwi świętej pod władzą ihumena swego zostających, wygnał, popa swego priwatnego, żadnej nauki duchownej dla zbudowania pospólstwa w sobie nie mającego, który nie zna episkopa, ani ma od niego błogosławieństwa, tamże w monasterze z żoną i dziećmi nad starożytne ustawy fundationis osadził, proventus et usus, ad victum et amictum kapłanów fundacyą nadanych, tudzież poddanych, do cerkwi Bożej ordynowanych, także grunta i siedliska, do cerkwi miejskiej fundo designata, poodbierał et ad usque to wszystko trzyma, cerkiew z miejsca ordynaryjnego, z zamku (gdzie i apparaty, od antecessorów nadane, z tejże cerkwi pozabierał), do wioski przewieźć rozkazał, i innych wiele impedymentów i oppressii na zruinowanie fundacyej cerkiewnych a na oddalenie comparentem modernum od collatury własnej naczynił; że zaś tak jest—acta publica et perductus

processus latior in se obloquuntur; o której fundúszu immutatiej, iako i spaleniu cerkwi Czetwertyńskiej przez wojska szwedzkie, tudzież o nieodprawowaniu nabożeństwa antiquo more, modernus comparens, jako prędko dowiedział się, tak zaraz, uti legitimus et naturalis collator, ecclesiaeque Dei tutor, ex vi obligatae in Deum professionis suae et ex amore nativo animarum jaśnieoświeconych xiążąt ichmościów, antenatów swoich, (quorum pia corpora tamże w cerkwi monasterskiei tumulata requiescunt) zakonników kilka, kapłanów pobożnych, w pismie świętym dobrze biegłych, ut suffragia piis animabus et votivae solennisationes pro vivis et necessitatibus regni według fundaciej i starożytnych ustaw wiary świętej chrześciańskiej i cerkwi Bożej obrządków perennare mogły, z sobą do Czetwertni, do monasteru tamejszego na rezydencyą sprowadził cum ea pia intentione, że i cerkiew zruinowaną swoim własnym kosztem, na to z sobą przywiezionym, nic się intrat Czetwertyńskich nie tykając, reparować i chwałę Bożą całe obumarłą resuscitować umyślił był; jakoż, rozpatrzywszy się, że na cerkwi murówanej wirzchu niemasz, sklepy zwirzchu i zewnątrz pozapadały, ołtarze i obrazy od deszczu popsowali się, xięgi i apparaty cerkiewne pozamakali, pobutwieli i pognili,—o rzemieśników dobrych, żeby do szczętu to wszystko nie przepadło, pilno starać się rozkazał, i żeby jako najprędzej do najlepszego porządku i restawracyej cerkiew i chwałę Bożą, w niej nigdy nie ustającą, przywieść mógł, omni conatu sat agebat, i ledwie co in praemissis piis intentionibus suis modernus comparens ordinatam uczynił dispositionem, interea jegomość pan podczaszy wołyński, irritando pia opera collatoris, a zatym eandem erectionem et reparationem ecclesiae in cinerem resolvere promittendo, zbiwszy wszystkie gromady i gracialistów dóbr swoich, z rucznicami i inną ognistą strzelbą, z kosami, cepami i innym orężem, uróściwszy sobie jakowyś niby zajazd dóbr Czetwertyńskich, paratus in armis z ludem zgromadzonym u poddanego monasterskiego stanął, tamże, gdy chłopi monasterscy ob metum pouciekali, żony ich powiązać i póty z sekwestru wypuścić nie kazał, aż póki mężowie do żon powrócili się, tylko syna swego, jegomości pana Godebskiego, chorążyca pińskiego, i urodzonych ichmościów panów: Michała Chłochoła i Wacława Bezima w legacyej do comparenta przysłał, którzy to ichmość w kilkunastu osob pieszo do monastera i rezydencyej protestującego, die undecima Septembris, anno praesenti, millesimo septingentesimo octavo, przyszedszy, a według instructiej, sobie od jegomości pana podczaszego danej, sprawując się, non bonis mediis, jako przynależy przyjacielowi, ale jako instygatoro-

wie i niby z tej sprawy actores, furibunde interesse sibi commisum odprawowali, ustępować z monasteru zaraz comparenti rozkazowali, eo adjecto• »że jeżeli wasza xiążęca mość sam ztąd nie ustąpisz, niepochybnie, skoro tu sam jegomość pan podczaszy z assistencyą swoją przybędzie, bez zabitego się tu nie obejdzie;« i z tym odeszli; a tak modernus comparens, obawiając się, aby przy powadze jegomości w tumulcie do jakiego dishonoru, krwie rozlania, miejsca okrwawienia i do zabicia człeka nie przyszło, uti praesul pacificus, rad nie rad z monasteru Czetwertyńskiego wyjechać musiał, summo confusus dolore; że zaś xięgi i niektóre apparamenta cerkiewne, zbutwiałe, zgniłe i cale popsowane, dla przesuszenia onych z sobą comparens zabrać rozkazał, i sprawiła to pilność pasterska, aby nadane od przodków cerkwi Bożej splendory (na które jegomość pan podczaszy fenika jednego za possessyej swojej nie spendował) do ostatka nie pogniły, które rzeczy cerkiewne xiąże jegomość comparens póty zatrzymać deklaruje, póki dalsza przez sąd jaki albo medyacyą przyjacielską w tej sprawie nie nastąpi decyzya. Że tedy wyżejopisane controwersye, laesiones, exorbitancye, violencye ceteraque inconvenientia przeciwko prawu Bożemu i pospolitemu, przeciwko fundacyej (której ani jegomość pan podczaszy ab ineunte possessione sua haereditaria satisfecit et census fundatos, monasterowi Czetwertyńskiemu należących, nie zapłacił, ni też jegomość pan chorążyc piński, uti novus possessor miasteczka Czetwertni, nullam offert satisfactionem) in damnum et ruinam ecclesiae Dei stanęły, przeto modernus comparens, praecavendo indemnitati cerkwi Bożej securitatique suae providendo, in praemissis omnibus przeciwko wyżrzeczonym ichmościom obwinionym iterum iterumque manifestatur et protestatur, deklarując to, że na tychże ichmościach obwinionych contraventionem fundacyej kontraktowi i kompozycyej przyjacielskiej, ratione zaś impetitionis ecclesiae desolationisque ejusdem praesentis et futurae, si quae ex occasione inculpatorum subsequetur, paenas legum, ratione vero violationum et expulsationis comparentis seorsivas legum paenas, tum refusionem damnorum, prawnie in foro, ubi de jure venerit, vindicabit, salva manente tej protestaciej przez pozwy melioratione, a teraz o przyjęcie tej i do akt inferowanie xiąże jegomość comparens mnie, urzędu, prosił, co i otrzymał, Sylwester Światopełk xiąże Czetwertyński, episkop białoruski, mścisławski, orszański, mohilowski, - namieśnik we wszystkiem xięztwie Litewskiem.

Книга гродс. луцкая, поточ № 2590, г. 1708; л. 846 на оборотѣ.

CXXXII

Презента, выданная Брацлавскимъ воеводою, Александромъ Конецпольскимъ, священнику Θедору Сахновичу, на право занятія прихода въ имѣніи Конецпольскаго, Корнинѣ. Владѣлецъ выдаетъ презенту вслѣдствіе принятія Сахновичемъ уніи. 1708. Сентября 18.

Roku tysiąc siedmset osmego, miesiąca Septembris dwudziestego osmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Piotrem Skuratowskim, namiesnikiem na ten czas burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter wielebny jegomość ociec Theodor Sachnowicz, praezbiter Korniński y protopopa natenczas Rowieński, te prezente, z podpisem ręki własney wielmożnego jegomości pana woiewody Bracławskiego, Balińskiego etc. starosty, osobie swojej służącą, z podpisem ręki jegomości własney, przy pieczęci zwykłey, per oblatam podał, o czym szerzey niżey inserowana in se obloquitur, cujus tenor sequitur ejusmodi: Ja, Alexander na Koniecpolu Koniecpolski, wojewoda Bracławski, Baliński starosta, na xięstwie Rużyńskim, Szarogrodzie, Mhlijowie, Sawraniu, alias pogranicznym Koniecpolu, Krasnym, Raszkowie y innych dobrach dziedziczny pan, pułkownik wojsk jego królewskiej mości, jaśnie przewielebnemu w Bogu jegomości xiędzu Dyonizemu na Żabokrzykach Żabokrzyckiemu, episkopowi Łuckiemu y Ostrogskiemu, prototroniemu metropolii Kijowskiey, archymandrycie Owruckiemu, do wiadomości tą praesentą moią donoszę, iż, widząc zgodność y zalecone sobie postępki wielebnego oyca Theodora Sachnowicza, wakuiącą cerkiew pod tytułem przeniesienia ciała Świętego Mikołaia w Korninie, dobrach moich dziedzicznych, jako unito z kościołem świętym rzymskim katholickim, ze wszystkiemi przynależytościami y pożytkami, conferuię mu y jego, iako zgodnego, mieysca tego zwierzchności episkopalney prezentuię, prosząc, aby z władzy pasterskiey approbowany był. U tey praezenty podpis ręki, przy pieczęci zwykłey przyciśnioney, temi słowy: Jan Koniecpolski m. p. Indukta zaś konsisorza Łuckiego ritus graeci temi słowy: inductum ad acta consistorialia

ritus graeci Luceoriensia, die decima octava Septembris, millesimo septingentesimo octavo anno. Która to praesenta, per oblatam podana, wszystka, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak jako się w sobie pisana ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich iest zapisana.

Книга гродская, Луцкая, записовая, 1708 годъ, № 2244. Листъ 500.

CXXXIII

Приказъ войскамъ гетмана Адама Сенявскаго, запрещающій имъ назначать постой и взимать другія военныя повинности съ уніятскаго духовенства въ эпархіяхъ Львовской, Галицкой и Подольской, находящихся временно въ управленіи Перемышльскаго епископа, Юрія Винницкаго. 1708. Октября 19.

Feria sexta post Dominicam Jubilate proxima, anno Domini 1709.

Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia, Camenecensia Podoliae personaliter veniens venerabilis Alexius Martyszewicz, parochus ritus Graeci ecclesiae sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, et locumtenens diecesis Camenecensis Podoliae, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit litteras seu libertationem, ab illustri et magnifico exercituum regni supremo duce in rem cleri universi ritus Graeci datam, manu ejusdem propria subscriptam et sigillo cubiculari communitam, de tenore tali: Adam Mikołaj z Granowa Sieniawski, hrabia na Szkłowie i Myszy, wojewoda Bełzki, hetman wielki koronny. Wiadomo czynię, komu by o tym wiedzieć należało, terazniejszym uniwersałem moim, który za surowy ordynans daję do ich mościów panów pułkowników, obersterów, obersterlejtnantów, chorążych i innych namieśników wojsk jego królewskiej mości

i rzeczypospolitej, polskiego i cudzoziemskiego zaciągu i wszelkich in genere supplementów, także i werbunków, aby za jego ukazaniem wiedzieli, iż nie tylko z respektu observancyej praw, in rem duchowieństwa religiej Greckiej w jedności świętej zostającego postanowionych, i konstytucyami, jako to: millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni, et millesimi sexcentesimi sexagesimi septimi, et millesimi sexcentesimi septuagesimi octavi annorum, które świeża konstytucya anni millesimi sexcentesimi nonagesimi noni na walnym warszawskim pacificationis sejmie reassumuje, obwarowanych, ale też i osobliwszy mając wzgląd na znaczne w rzeczyposprlitej zasługi tak niegdy świętej pamięci jegomości xiędza Szumlańskiego, episkopa lwowskiego, jako też i terazniejszego tejże episkopiej Lwowskiej administrarora — jaśnieprzewielebnego jego mości xiędza Jerzego Winnickiego, episkopa przemyslskiego, wszystkie popostwa od konsystencyej, chlebów zimowych, przechodów, noclegów, popasów i wszelkich quocunque nomine ciężarów żołnierskich uwalniam, a ktoby się ważył, mając do dobr królewskich, jako to do starostw: ziemi Lwowskiej, Żydaczewskiej, Halickiej, Trembowelskiej, Kamienieckiej i Latyczowskiej znajdujących się, tudzież do którychkolwiek partykularzów, które titulo królewszczyzny gaudent, i do dóbr w arcybiskupstwie Lwowskim duchownych, klasztornych, kanonicznych, gdziekolwiek pomienionego terazniejszego jegomości xiędza administratora episkopiej Lwowskiej Halickiej i Kamienieckiej zachodzi jurysdykcya, wydane assygnacye, pretendować sobie co u duchowieństwa i na popostwach, do tejże episkopiej Lwowskiej, Halickiej i Kamienieckiej należących, takowego, jako violatorem praw koronnych, konstytucyej i terazniejszego ordynansu mego, za doniesieniem sądzić i karać deklaruję, i choćby dwór albo gromady na popostwa i duchownych subordynowali, tedy panowie assygnatarii nie powinni słuchać, ale mere do poddaństwa, w dobrach pomienionych będącego, należytości swojej upominać się mają, nie interesując się do kapłanów i osób na popostwach, a raczej na poświęconych dobrach mieszkających, i sług cerkiewnych w całej tejże episkopiej Lwowskiej, Halickiej i Kamienieckiej znajdujących się; przykazuję i mieć chcę pod ostrością artykułów wojskowych, aby żadne skargi od kapłanów i świeckich cerkiewnych ludzi nie zachodziły, gdyż za najpierwszym doniesieniem karać surowym sądem obiecuję. Jako bowiem modły sług Bożych dają szczęście rycerstwu, tak krzywdy gniew Boży za sobą ciągną. Dałem w obozie pod Zakrzewskiem, die decima nona Octobris, anno millesimo seqtingentesimo octavo. Adam Mikołaj Sieniawski, wojewoda Bełzki, hetman wielki koronny. Locus sigilli

illius. Post ingrossationom vero idem venerabilis offerens originale earundem litterarum libertationis ad se recepit et de recepto officium praesens quietavit.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, № 3962, годъ 1709—1710; листъ 170 на оборотѣ.

CXXXIV

Жалоба отъ имени Острожскаго протоіерея, Андрея Терпиловскаго на подстолія волынскаго, Андрея Ледоховскаго о томъ, что онъ отнялъ земли, отписанныя церкви Св. Николая въ Острогѣ еще княземъ Даниломъ и княгинею Василисою Острожскими, и истребилъ лѣсъ, принадлежащій той-же церкви. 1709. Апрѣля 3.

Roku tysiąc siedmset dziewiątego, miesiąca Aprilis trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Franciszkiem Józefem Kułakowskim, namiestnikiem natenczas burgrabstwa zamku Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi stanowszy personaliter do akt jegomość pan Stanisław Kociubiński, nomine et ex speciali commisso przewielebnego w Bogu ojca Andrzeja Terpiłowskiego, prezbitera zdołbickiego, protopopy ostrogskiego, postrzegając całości tegoż principała swego, ażeby szkody i ujmy substancyej w dalsze czasy tenże principał protestantis nie ponosił i dobra duchowne z gruntami do cerkwi świętego Mikołaja, pod jurisdykcyą tegoż principała będące, od niego nie odpadły, solenniter świadczył się i protestował z wielkim żalem naprzeciwko wielmożnemu jegomości panu Andrzejowi na Ledochowie Ledochowskiemu, podstolemu wołyńskiemu, podstarościemu grodzkiemu, krzemienieckiemu, w ten sposob i o to: iż jegomość pan Ledochowski,

podstoli wołyński, sprzeciwiając się prawu pospolitemu, koronnemu i Bożemu, nie mając żadnego interesu do gruntów i lasów, przywilegiami od jaśnieoświeconych xiążąt ichmościów: Daniela i Wasilisy xiężny Ostrogskich, in vim piorum legatorum i na pomnożenie w potomne czasy i wieczne do cerkwi Bożej od lat dwóchset nadanych i zapisanych, śmiał i ważył się grunta od pomienionej cerkwi świętego Mikołaja Ostrogskiej, nazwiskiem Czepel, w roku tysiąc siedmset piątym per vim do siebie odebrać; które grunta kazawszy tak na swój zasiew, jako i chłopów, poddanym swoim poorać, zasiać, plus minus na nich urodziło się na kop pięćset jarzyny i inszego zboża, z tego żasianego zboża ani dziesięciny, ani opowiednego, ani żadnej satisfactiej nie uczynił i kazał do gumna swego zwieźć; w drugim zaś roku, to jest tysiąc siedmset siódmym, także żytem, pszenicą siać kazał, similiter na kilkaset kop zabraną i do gumna jegomośc bez żadnej dziesięciny zwiezioną; także sianożęci, w lesie na tymże polu leżącej, ludzi swoich in anno millesimo septingentesimo octavo nagnawszy kazał pokosić i siano eo instanti pobrać, z których sianożęci dawano i czyniło złotych sto na rok, excepto kur, robotnika; też pola na ten teraźniejszy rok kazał poorać i zasiać jegomość, tak sam na siebie, jako i poddanym toż czyniąc i zakazując, aby żaden poddany dziesięciny nie dawał protestantom tylko do dworu jegomości zwoził, jako i przeszłego roku zabrał jegomość żyta i pszenicy, dziesięciny z tych pól kop trzydzieści, do których się pól jegomość interesuje nullo jure; lasy, do tejże cerkwi należące, poddani jegomości pana podstolego penitus wyrąbali i spustoszyli, tamże lasek, nade wsią Płoską leżący, kazał wniwecz obrócić i powycinać; a gdy protestantis princypał tak listownie jako i sam oretenus o przywrócenie pomienionych pól i sianożęci upominał i żeby nie kazał jegomość pustoszyć lasów upraszał jegomości pana podstolego, tedy jeszcze przechwałki jegomość czyniąc na pryncypała, groził, aby się nie upominał, mówiąc: »wolno mi to odebrać od cerkwi Bożej, co antecessorowie nasi nadali«; protestantis jednak princypał, lubo ma wielką szkodę ex praemissis, przecież jednak, czyniąc dosyć piis legatis jaśnieoświeconych xiążąt ichmościów Ostrogskich, lubo z krzywdą swoją wielką, chwałę Bożą w pomienionej cerkwi pomnaża i obowiązkowi swemu zadosyć czyni. Przez które niesłuszne odjęcie pól, sianożęci i lasów spustoszenie jegomość pan podstoli wołyński prawu pospolitemu i Bożemu sprzeciwia się i sprzeciwił się, winy prawne na osobę i dobra swoje zawziął i zaciągnął; o które wyżejwyrażone pretensye protestans princypała swego prawnie czynić nie

zaniechać deklaruje, salvam zachowawszy praesentis meliorationem, si juris necessitas expostulaverit, hanc actis connotari prosił, co i otrzymał. Imieniem comparenta, jako pisać nieumieiącego, podpisuję się Konstanty Włosowicz, manu propria.

Книга луцкая, гродская, поточная, годъ 1709, № 2591. Листъ 300.

CXXXV

Жалоба священника Юрія Бродовскаго на дворянина доминика Лесьницкаго, о томъ, что онъ нанесъ женѣ истца тяжелые побои на рынкѣ въ Кременцѣ, а потомъ обесчестилъ самаго истца, представлявшаго ему незаконность его поступка. 1709. Апрѣля 24.

Roku tysiąc siedmset dziewiątego, miesiąca Aprilis dwodziestego czwartego dnia,

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodskimi, krzemienięckimi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namiesnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter wielebny w Bogu ociec Jerzy Broowski, prezbiter Andruzki, cerkwie założenia świętego Jerzego, swiem y Mariey, małżonki swojey, in lecto aegritudinis decumbentis et acta praesetią personaliter ad querulandum ob laetale morbum zokazyey y przyczyny inferius nominati inculpati adire nie mogącey, imieniem, solenniter, magno compulsus dolore, naprzeciwko urodzonemu iegomości panu Dominikowi Leśnickiemu świadczył się y protestował w ten niżey opisany sposób y o to: iż iegomość pan Leśnicki, levipendendo rigorem legis publicae, tot constitutionibus regni descriptum, ale owszem, his omnibus spretis, temerario ausu ductus, w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset dziewiątym, dnia dziesiątego

Aprilis ad illicita praesumpsit, kiedy, nie maiąc żadney naymnieyszey okazyey do nieznaski z ninieyszym comparentem, śmiał y ważył się przerzeczonego protestanta małżonkę, nic sobie niewinną, mulierem omnis modestiae plenam, in gremio padczas targu varii generis hominum, w mieście Krzemieńcu, naprzód infestować, łżyć, dyffomawać, potym, porwawszy się do kańczuka, oney razów dwa: jeden na palcu lewey ręki, drugi na plecach, sinich, krwawych, zadał y niemiłosiernie protestantis moderni małżonkę poszamotał, potrapił; co widząc comparens ninieyszy, że tak wielką konfuzyą niewinnie małżąka onego od iegomości pana Leśnickiego, obżałowanego, odniosła, iako małżonek dolendo tantam calumniam et confusionem suae conjugis, per superius praefatum inculpatum indebite illatam, tegoż iegomości upraszał, z iákieyby niechęci y okazyey comparentis małżonkę pobił y potrącił, y onego pytał się; iegomość obżałowany, żadney na to repliki nie dawszy, z jakieyby przyczyny tak nieznośną nakarmił comparentis małżonkę konfuzyą? ale effrenato ore, nie maiąc respektu na stan duchowny, ktory in omni reverentia zostawać powinien u kóżdego człeka, tego komparenta inhonestissimis, ignominiosissimis affectavit verbis, które ob reverentiam loci kłaść się nie mogą; przez ktory to takowy niesłuszny, nienależyty postępek swóy obżałowany iegomość pan Leśnicki prawo pospolite et securitatem publicam zwiolował y w winy, w nim tali in passu rigide opisane, popadł, protestanta do lezjej, a małżonke onego do bolu y wstydu, ad discrimen vitae przyprowadził, ratione quorum premissorum idem protestans, suo et suprafatae consortis suae nomine, naprzeciwko temuż iegomości obżałowanemu iterum atque iterum świadczy, manifestuie się, ofiaruiąc się, tak swoiey konfuzyey niewinney, jako y małżąki swoiey bolu i laesiej prawnie z jegomością obżałowanym, ubi de iure competieritur, czynić, salva eius melioratione resevata etiam per citationes, a teraz o przyięcie tey querulacyey, w krótce zaniesioney, urzędu o przyięcie prosił, co y otrzymał Jerzy Brodowski, prezbiter Andruzki. Et hic incontinenti stanowszy oczewiście woźny generał województwa Wołyńskiego y innych, szlachetny Stanisław Leszczyński, do zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, krzemienieckich, in vim varae ac fidelis relationis suae, iawnie y dobrowolnie żeznał: iż on, ad requisitionem protestanta, wyżey w protestacyey wyrażonego, roku, miesiąca y dnia wyżey na akcie wyrażonych, był we wsi Andruce, w rezydencyey requirentów będącey, maiąc przy sobie stronę slachtę, urodzonych ichmościów panów; Wacława Linczewskiego y Aleksandra Trzemeskiego, gdzie będąc, a zastawszy requirentis małżonkę

wielce zdebilitowaną y chorą, u niej razy, wyżej w protestacyey wyrażone, widział y officiose oglądał; y to też słyszał tenże woźny in praesentia praefatorum nobilium, iż te razy, przez iego mości pana Dominika Leśnickiego one zadane są y z okazyey (jego) periclitatur de vita. Co widziawszy y oglądawszy, ztamtąd odiechał y o tym tę swoie relacyą przed urzędem ninieyszym uczynił y zeznał, prosząc eam actis connotari, co y otrzymał. Stanisław Leszczyński, woźny generał.

Книга гродская, кременецкая, записовая и поточная, № 1617, годъ 1708—1709; листъ 906 на оборотѣ.

CXXVI

Грамота Кіевскаго митрополита, Іоасафа Кроковскаго, заключающая въ себѣ просить протестъ захвата Слуцкой архимандріи и подчиненныхъ ей церквей Бѣлорусскимъ епископомъ, княземъ Сильвестромъ Четвертинскимъ. Митрополитъ уничтожаетъ всѣ распоряженія Бѣлорусскаго епископа и поручаетъ управленіе церквями въ княжествахъ: Слуцкомъ и Копыльскомъ, Слуцкому архимандриту, въ качествѣ своего намѣстника. 1709 Іюля 6.

Joasaf Krokowski, miłostyiu Bożyjeiu prawosławnyj Archiepiskop Mitropolyt Kiewski, Halicki y wsiea Małyia Rossyi.

Wsim pryiemluszczym, cztuszczym y słuszaszczym sye nasze pisanie Bożyie błahosłowenyie pry mołytwach naszych archiereyskich żełajuczy, izwistno tworym: iż doneseno nam zapewne widat czrez wysłanych naszych kommissarow: wseczestnoho hospodyna otca Modesta Ilnickoko y wseczestnoho otca Antonia Straszewskoho, do hrada Słucka, czto boholubywy ieho myłość' otec episkop Biłoruski, Sylwestr Swiatopołk kniaź Czetwertenski, pryniawszy chyrotoniiu na episkopstwo Biłoruskoje y ne iechawszy prawym

putem z Kijewa do Mohyłewa, ukroczył do znamenytoho hrada Słucka do Biłoruskoy eparchyi żadnym sposobom w duchownych diłech nenałeżnoho y jemu ot prestoła mytropolytanskoho ne poruczennoho, wymahał ot duchownych neobycznoho pokłonu, powynowenyja y podrucznoy czesty, czyniaczyś namisnikom jeneralnym namisnyczestwa Słuckoho y Kopylskoho, ot drewłe do perwijszoho prestoła mytropolytanskoho Kijewskoho a ne Mohilewskoho nałeżaczoho. Bractwo Swiato-spaskoie stawropigialnoje, tamże Słuckoie nasylijem potiahał, aby jemu cześt y powynowenije wyrażały, ne iako hostewi, lecz iako nałeżytomu pastyrewi, czerez czto smiatenje tworył neispowidymoje, prybrawszy sobi jedynomyslnykow nikotorych synow Cerkwi Bożoy y nam, pastyrewi, presłuszliwych: izwerha był uczynił protopopoiu, sudom konsystorskim osuždennoho, klatwoprestupnyka, Joanna Minkiewicza; twerdył sebe byty episkopom Mstysławskim, Orszanskim, Mohilewskim y Słuckim, czto jemu klatwennyie jeho wozbraniajut obity, na pismi prestołu mytropolitanskomu dannyje y peczatiju episkopskoju utwerždennyje. Jakoj nenałeżytoy rozszyrajemoy własty episkopskoy kohda prawosławnyj nasz namisnyk, ot preoswiaszczennoho błažennyja pamiaty antecessora naszeho nastawłenny, a teper ot nas potwerždennyj, sprotywyłsia y ne woschotił, iako y ne powynen był powynowatysia, tak on, wysoce w Bohu prewełebny, jeho myłost otec Joasaf Łapicki, archimandryt prawosławny Swiato-Trojecki Słucki z swiaszczennikami, sobi podrucznymy, iako też y Prawosławnoje Bractwo Stawropihialnoie, udaiuczysia personalne do prestoła mytropolitanskoho z zaneseniem żałoby y doneseniem neprawyłnoho bezczynyja y nasyłstwa, on, jeho myłost pomenenny otec episkop Biłoruski, newidat kojeiu włastyiu, zaiechał dobra archimandryczyie, samoho izhnał, stanciju sobi założywszy w monastyri Swiato-Trojeckom, z nepotrebnoiu na czużу chlib assystencyieiu. Namistnyka Świato-Troieckoho bił, kował, proczych porozhaniał, skarbeć, otbiwszy, zrabował, wsiakije weszczy cerkownyie y monastyrskije y nuždnijszyie wesma pozabirał, prawa, prywileja, funduszy, ohranyczenia, obligi, kwitacyi na rożnyie wydatki panom żołnirom y rzeczypospołytoy, y proczyi bezczynnyi diła, w protestacyi wyrażennyi, poczynył, y pustu obytel y folwarki weśma zostawił. A osoblywe namisnyka naszeho eneralnoho, jeho myłosty otca Joasafa Łapickoho, archimandryty Słuckoho, dwor jeho własny, w samom hradi Słucku stojaczy, nowynne zaiechał, y w nem obritujuczujusia chudobu pohrabyty y porabowaty pry sobi samom welił, czoho naymnij rachuietsia tysiaczey na desiat kromi monastyrskoho, no y samy dwor nikotorym ich miłostem panom dał

w dostojanije, iako o tomże nam wysłannyie naszy wyszmenennyie kommissary istynnoiu inquizycyeiu obiawyły, takoż de y jeho myłost, wielmożny pan podczaszy Kaliski, ekonom dóbr kniaztwa Słuckoho y Kopylskoho heneralny, Stanisław Nezabytowski, włastiju kollatorskoiu jaśnie oświeconoho kniażaty Neyburskoho, Phalcgrabi Rhenskoho, zaboroniajuczy ostatneho rozorenija toiey archimandryi, czrez jeho myłosty otca episkopa Biloruskoho, Sylwestra, y pomoszcznykow jeho spustoszenoy. Preto my, z dołżnosty naszey pastyrskoy, pryłeżnoje imijuczy popeczenije o słowesnom Chrystowom stadi, nam poruczennom, daby wsi prawosławnyi, do diocezyey naszoy mytropolytanskoy należaczyi, tychoje y bezmiateżnoje mohły preprowodyt żytije, a stosujuczysia do bożestwennych prawył, wydałyśmo na osobennom pisanii naszem na klatwoprestupnyka Joanna Minkiewicza, y jeho ziatia, Ftomu Tomaszewskoho, bywszoho protopopu słuckoho, otczużdenije ot parochii ot swiaszczennodiystwja y wchoda cerkownoho, da ne imiiut czysty ony y ich iedynomysłenyki so prawowirnymy; poneże bywszy w bohospasajemom hradi Kijewi wykonały prysiahu u prestoła bożestwennoho pred nayswiatijszymy Taynamy tiła y krowe Hospodnia w cerkwi perwoprestołnoy Staro-Sofiyskoy mytropołytanskoy, że ne miły żadnoho smiatenija tworyty, tak meżdu duchownymy, iako y myrskimi prawosławnymy tamosznymy żytełamy słuckimy. A on, Joan Minkiewicz, za prybutem swoim do Słucka, ważyłsia, protyw sowisty swojeia, protyw prywiliew jasne osweconoho kniażatyjeho myłosty Neyburskoho, Falcgrabja, preczestnomu otcu Leontiju Sołowiewiczu na protopopiju dannych, protyw dekretu konsystorskoho, protyw woli błażennyia pamiaty antecessora naszeho y naszej, smiatenije tworyty, pisatyś protopopoju Słuckim i Kopylskim, sowitnykom byty y pomoszcznykom do wsich szkod samoho jeho myłosty otca archimandryty y monastyrskich y czto archimandrya Słuckaja prez kilko lit płatyt podatki, tak panom żołnirom reczypospolytoy, iako y szwedskije kontrybucyi, to za jeho chytrym nauszczenijem, sebe y proczyich sochraniaiuczy, suhubyje na archymandryju repartycyi wydawał, a na ostatok y wsia drażayszyia utwary cerkownyia w ruci Szwedom predał; prez czto archimandryia Słuckaja, okupujuczy srebro u Szwedow, szkoduiet taliarey bytych ośmsot, kromi inych, czrez jeho myłosty otca episkopa nanesennych. Preto ot neho, klatwoprestupnyka Joanna Minkiewicza, komu po otiezdi ieho z Kijewa stałasia krywda, ne turbujuczysia do konsystoru Kijewskoho, pozwolajem jeho tamże, w Słucku, do swickoho wradu pozywaty y sprawedływost z neho oderżaty, z dobr jeho personalnych. Tutże

ot userdyia naszeho acchijereyskoho pyłno układaiemsia do jeho myłosti pana ekonoma dobr kniaztwa Słuckoho y do wsich ich myłosty uradowych znamenytoho hrada Słucka, daby bołsz ne dopuszczały y wozbraniały myrskoju włastyiu boholubywomu episkopu Biłoruskomu, Sylwestru Swiatopołku, żadnoho mity wstupu, iak do archimandryi monastyra Swiato-Troickoho Słuckoho, tak nenałeżaszczaja osoba takożde y duchownych osob w kniaztwi Słuckôm y kopylskom daby ne derzał turbowaty; gdyż taia archimandryia Słuckaia ne do Biłoruskoy diecezyi nałeżyt, łecz do Kiewskoy, iako ot drewle stawropigialnaja y nykohda pod inuju włast ne otchodyła. A namisnyctwo jenerałnoie mytropołyi Kiewskoy, w kniazstwi Słuckom y Kopylskom buduczoje, nenależaczoje do diecezyi Biłoruskoy, łecz do Kijewskoy, iako błażennoy pamiaty antecessory naszy archimandryi Słuckoy wruczały, tak my wruczaiem jeho myłosty otcu Joasafu Łapickomu, prawosławnomu arcimandryti Słuckomu, y potweżdaiem. Wam że czestny protopopo Słncki y Kopylski so wseju o Chrysti bratyeiu archiereysko prykazuiem pod nebłahosłoweniiem naszym mytropolyi Kijewskoy wicżnymy czasy, y namisnikowi naszemu daby wo wsem posłuszny, były czto osobływy łyst izjawłajat. A chtoby derzał bez wyraznoy woli naszey pod właѕt swoju duchownuju was, kapitułu Słuckuju so wseju o Chrysti bratieju potiahaty y nasyłyie iakoie nenależnoie tworyty, takowy prawyłnoy anaftemi y kanonnomu izwerżeniju podłeżyt; y jesłyby jeho myłost otec episkop Biłoruski prezentował jakije pisma dannyje sobi ot prestoła mytropołytanskoho Kijewskoho na heneralnoje namisnyctwo w Wełykom kniaztwi Łytowskom y na innyie monastyry stawropigialnyie, tyie mity za neważnyie y podozrenyie, kotoryie my simże pisanijem naszym kassuiem y annihiluiem, poneże na toje ne było soizwołenija błażennyia pamiaty antecessora naszoho y ot nas, prawyłnoho jeho naślidnyka. Owszem starajemsia pyłno pastyrsko, daby bohołubywy otec episkop Biłoruski swoieho wremeny o wsem tom smiatenyi dał otwit w nałeżytom sudi y wsi nahorodył szkody, iako jeho myłosty otcu archimandryti Słuckomu, tak y obyteli swiatoy y cerkwam Bożyim nanesennyie. Dan w Kijewi, 1709, Jula 6. Sey dekret w roku 1709 Jula 6 dnia wydanny, a w roku 1717, Awhusta 1 dnia, wnow rukoju archijereyskoju, rady utwerżdenija podpisawszy, izwistwuju, aszcze kto jemu z prawosławnych cerkwy swiatoy protywen budet, seho Bożyie y nasze postyhnet nebłahosłowenyie.

Joasaf Krokowski, Mytropołyt Kijewski, rukoju własnoju. (L. S.)

На оборотѣ надпись: Dekret metropolitański o episkopie Białoruskim, rozbójniku; jest ich здесь предоволно. Kłotniar był wielki—przepadł na wieki.

Три экземпляра этого документа находятся въ собраніи, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 44.

CXXXVII

Посланіе отъ сеймика дворянъ воеводства Волынскаго къ дворянамъ: Щасному Гулевичу и Юрія Жабокрыцкому, предлагающее имъ прекратить нападенія на епископа Луцкаго, Діонисія Жабокрыцкаго, подъ опасеніемъ разрыва съ дворянами цѣлаго воеводства 1709. Іюля 10.

Roku tysiąc siedmsetnego dziewiątego, miesiąca Awgusta trzeciego dnia

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Piotrem Skuratowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter urodzony iegomość pan Władysław Antoni Kamiński, nomine iaśnie przewielebnego jegomości xiędza episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, listem od woiewodztwa Wołyńskiego z seymiku, de data w Łucku, die Decima Julii anni praesentis pisanego, w interessie tegoż iegomości xiędza episkopa, z podpisem ręki marszałkowskiey, tenoris sequentis, ad acta praesentia per oblatam podał: Nasi wielce mościwi panowie y bracia! Dotąd cum stupore zapatrywaliśmy się tylko na bezprawne y nienależne, inpracticabili ieszcze przedtym, z łaski Bożey, w woiewodztwie naszym exemplo, dzieiące się przez waszmościów, naszych wielce mościwych panów, z jaśnie

przewielebnym iego mością xiędzem episkopem Łuckim actis; ale kiedy teraz et ex lachrymosa na teraznieyszy do nas seymik ab exilio, ktore z okaziey wielmożnych ichmościów ponosić musi, quaerulatione a ex publica fama dalszych waszmościów, naszych wielce miłościwych panów, przeciwko iegomości zawziętości, machinatii na zdrowie, szpiegowania osoby iego y naiazdów z ruiną dóbr niemałą bierzemy doskonałą wiadomość, nietylko compatı iegomości braterskiemi y chrześcjańskiemi musiemy szczerze affektami naszemi, ale też, ne tanta przy inszych nieszczęśliwościach, w woiewudztwie naszym trawaiących, serpant daley et excrescant w niespokoynych fantaziach scandala, cohortari nam przychodzi waszmość panów, żebyście od tey niesłuszney godnego y całey oyczyznie zasłużonego człowieka, episkopali dignitate et charactere z łaski Bożey ozdobionego, poprzestawszy, persecutiy, ieżeli co u iegomości sobie praetenditis, debita juris via, non violentis modis windikować raczyli; alias, ieżelibyście waszmość panowie natey nie mieli przestać naszey perswazyey, nietylko sobie exitiosum napotem hoc uznalibyście bydź, ale też y całe woiewudztwo przeciwko sobie pewnie, z należytey contra insontem virum compassiey, offenderetis; co waszmości, naszym mościwym panom, z życzliwości naszey braterskiey y posetnie proponendo, z propensią zwykłą zalecamy się y iesteśmy—waszmość panów życzliwy brat y uniżony sługa Felician Drzewiecki, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Wołyńskiego, manu propria. Jntitulatia zaś na załamaniu tego listu tak się w sobie ma: naszym wielce mościwym panom y braciey, ichmościom panom: Szczęsnemu Hulewiczowi y Jerzemu Żabokrzyckiemu, naszym wielce mościwym panom, należy. A tak ten list, per oblatam podany przez wyszrzeczonego podawaiącego, wszystek z początku aż do końca, jak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich iest ingrossowany.

Книга луцкая, гродская, записовая, № 2245, годъ 1709; листъ 444.

CXXXVIII

Жалоба Овруцкаго уніятскаго благочиннаго, Симеона Комара, отъ имени Луцкаго епископа, Діонисія Жабокрицкаго, на нѣкоторыхъ землевладѣльцевъ Кіевскаго воеводства о томъ, что они запрещаютъ приходскимъ священникамъ своихъ селъ повиноваться Жабокрицкому, бывать на назначенныхъ послѣднимъ съѣздахъ и получать отъ него антиминсы и св. муро. 1709. Іюля 19.

Року тисяча семъсотъ девятого, месяца Юля девятогонадцять дня.

На урядѣ кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, предомною, Михалемъ Сынгаевскимъ, намесникомъ подвоеводства, реентомъ кгродскимъ енералу воеводства Киевского, и книгами нинешними, кгродскими, киевскими personaliter comparens przewielebny w Bogu jegomość ociec Semion Komar, protopopa Owrucki, imieniem jaśnie w Bogu przewielebnego jegomości oyca Dyonyzego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, z Bożey łaski episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, exarchi metropolyi Kijowskiey, archymandryty Owruckiego, przeciwko niektórym urodzonym ich mościom panom obywatelom y possessorom dóbr, w woiewodstwie Kijowskim, a powiecie Owruckim będącym, tym którzykolwiek cerkwie w nich praezbitery w dobrach swoich maią, świadczył, protestował się y manifestował o to; iż ichmość niektórzy obywatele y possessorowie, maiąc w dobrach swoich cerkwie y praezbitery, do władzy y zwierzchności jaśnie przewielebnego w Bogu jegomości oyca episkopa Łuckiego sciągaiące się y należące, a czyniąc przeciwko prawu, in praeiudicium et injuriam zwierzchności pasterskiey jegomości oyca episkopa Łuckiego niesłsznie y nienależycie, do dyspozycyi y władzy duchowney, która tylko samym episkopom, iako pasterzom cerkwi, należy, wdzieraią się et, nullo jure, interessuią, kiedy roku teraznieyszego, tysiąc siedmset dziewiątego, gdy modernus comparens, maiąc w zleceniu od wyszpomienionego jegomości oyca episkopa Łuckiego, y czyniąc w tym zadosyć woli y roskazaniu pasterskiemu, nie poiednokroć donosił to wszystkim praezbiterom do wiadomości, przykazuiąc imieniem pasterskim, aby wszyscy kapłani y prezbiterowie, pod władzą y juris-

dykcyą tegoż jaśnie przewielebnego jegomości oyca episkopa Łuckiego zostaiące, dla soboru na mieysce naznaczone ziachawszy się, antymissy nowe brali, a stare oddawali, miro święte, od tego jegoż mości archypasterza poświęcone y przysłane, do cerkwi swych, iako zwyczay iest, brali y inne obrządki, według postanowienia oyców świętych, czynili y pełnili; a ichmość panowie obywatele, uzurpuiąc sobie niesłuszną jurisdykcyą, nic nie należąc do duchowieństwa, prezbiterom, w dobrach swoich mieszkaiącym, na soborach bywać, antymissów y mira świętego brać y innych obrządków cerkiewnych czynić, posłuszeństwa pełnić y zadosić woli y roskazaniu jegomości oyca episkopa Łuckiego czynić zakazuią y nie dopuszczaią, parafianów, do cerkwi należących, y gromady swoie, aby prezbiterom swoim tego czynić nie dopuszczali, informuią y przykazuią, a przez to postanowienia y artykuły ojców świętych naruszają, prawu i władzy duchownej krzywdę postpozycye czynią, w czym modernus comparens, praecavendo futurae integritati, aby przez takowy nieporządek y zakaz ichmościów panów obywatelów krzywdy y szkody zwierzchności pasterskiey jegomości oyca episkopa Łuckiego nie było, iterum iterumque przeciwko tymże wszystkim ichmościom panom obywatelom, ktorzy ieno bezprawnie in regimen spirituale wkładaią się, prezbiterom cerkwi swoich woli y roskazaniu pastyrskiemu zadosyć czynić zakazuią, nomine jaśnie przewielebnego jegomości oyca episkopa Łuckiego, świadczył y protestował się, salvam meliorationem per aliam faciendam temuż jegomości zostawiwszy, teraznieyszey o przyięcie do xiąg mnie, urzędu, prosił, co y otrzymał Semion Komar, protopopa Owrucki.

Книга кіевская, гродская, записовая и поточная, годъ 1709—1710, № 27; листъ 128.

CXXXIX

Охранный листъ, выданный королемъ Августомъ II Луцкому епископу, Діонисію Жабокрицкому, для предохраненія его отъ нападеній дворянъ: Щаснаго Гулевича и Юрія Жабокрицкаго. 1709. Ноября 2.

Roku tysiącznego siedmsetnego dziewiątego, miesiąca Decembra dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości łuckim, przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namieśnikiem burgrabstwa y zamku łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter urodzony iegomość pan Marcin Drobnicki, sługa iaśnie wielmożnego iegomości xiędza Dionyzego na Żabokrzykach Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, exarchi metropoliey Kijowskiey, archimandryty owruckiego, list żelazny zaręczny od naiaśnieyszego króla iegomości Augusta wtorego, z podpisem własney ręki tegoż iegomości xiędza episkopa dany y służący, tenoris sequentis, per oblatam krola jegomości i pieczęcią wielką koronną, w sprawie tegoż podał: Awgust wtory, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Wołyński, Kijowski, Podolski, Smoleński, Siewierski, Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski y elector, urodzonym: Szczęsnemu Mikołaiowi z Wojutyna Hulewiczowi, chorążycowi Czernihowskiemu y Jerzemu Żabokrzyckiemu, wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Urodzeni, wiernie nam mili, doniesiono nam iest przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym będących, imieniem wielebnego w Bogu Dionyzego Żabokrzyckiego, episkopa ritus Graeci uniti Łuckiego y Ostrogskiego, exarchi metropoliey Kijowskiey, iż wierności wasze, sine ullo aequitatis pretextu, zawziąwszy przeciwko niemu vatinianum iakoweś odium od niemałego czasu, nietylko osobę iego, charactere et praerogativa episcopali per leges ecclesistiacas et ciuiles omnes munitam, w kathedrze onego łuckiey immunitatibus ecclesiasticis ab omnibus violentiis obwarowaney, przed pułtorą lat gwałtownie najechać et vim tumultuariam inferre ważyliście się, y też osobę iego cum omni ecclesiastica et domestica suppellectili prehendere, captivare i niewiedzieć kędy z sobą abducere usiłowaliście, ale też y potem ustawicznie na dobra iego kathedralne y ziemskie, osobliwie na wieś Radochuwkę, w woiewodztwie Wołyńskim a powiecie Łuckim leżącą, naieżdżaiąc, dispositiones ex archivis pozabieraliście, poddanych do roześcia się przymusiliście, intraty y prowenta wszelkie percepistis y dotąd percipere, na zdrowie samego continuo przez się et per varias subordinatas personas ac sinistras apud magna nomina delationes machinari et insidiari hostiliter nieprzestajecie, przez co tenże wielebny episkop Łucki, do ostatniey ex occasione wierności waszych

przyszedszy iuż ruiny, w żadney swoiey residentiey siedzieć bezpiecznie nie mogąc, z zdrowiem swoim ustawicznie po różnych skrytych mieyscach y województwach odlegleyszych, a nawet y w zagranicznych od państw naszych kraiach tułać się zawsze musi; w tak tedy iawnym zdrowia swego niebezpieczeństwie y fortuny swoiey wielkiey ruinie zostaiąc, supplikował do nas, króla, abyśmy onemu z cancellariey naszey list żelazny y zaręczny a vi et malevolentia wierności ey waszych y subordinowanych od wierności ey waszych osób wydać roskazali, i przez ten środek, prawami pospolitemi obwarowany, zdrowie y fortunę tegoż wielebnego delatora utrzymali y ubespieczyli; do którey iego suppliki, iako szłuszney, łaskawie się skłoniwszy, stosuiąc się do prawa pospolitego et providendo securitati osoby, godności biskupiey, zdrowia y fortuny tegoż wielebnego episkopa Łuckiego, list ninieyszy żelazny y zaręczny z cancelariey naszey wydać roskazaliśmy, przez ktoren osobę, charakter, życie y fortunę całą mianowanego wielebnego Dionizego Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego, w protectią naszą królewską wziowszy, a vi et malevolentia wierności ey waszych y subordinowanych quocunque colore et modo od wierności ey waszych osób waruiemy y ubespieczamy, zaręki cztyrdzieście tysięcy grzywien polskich na każdą z wierności waszych y subordinowaną od wierności ey waszych osób, list nasz ninieyszy w naymnieyszym punkcie naruszaiącą, zakładamy; o czym wierności wasze abyście wiedzieli, a na pomienionego wielebnego Dionizego Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego, także y sług, y poddanych, y na dobra iego kathedralne y ziemskie żadnych przegrożek y impeticyi, gwałtów, inwaziy, naiazdów, przez się ani przez subordinowane osoby, czynić (wszelkie bespieczeństwo, prawem pospolitym obwarowane, w osobie iego inviolabiliter na każdym mieyscu zachowuiąc) nie ważyli się, surowie zakazuiemy pod wyżey wyrażoną zaręką, ktorey połowa iedna delatorowi teraznieyszemu, druga skarbowi naszemu należeć będzie, a zosobna pod winami, przeciwko gwałtownikom rescriptów y listów naszych żelaznych y zaręcznych opisanemi; na co, dla większey wagi y wiary dania, ręką się naszą własną podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Toruniu, die secunda Novembris, millesimo septingentesimo nono, regni vero nostri decimo tertio anno. U tego listu żelaznego y zaręcznego, przy pieczęci wielkiey koronney przyciśnioney, podpis ręki króla iegomości w te słowa: Agustus rex. Locus sigilli. Intitulatia zaś w te słowa: list żelazny y zaręczny wielebnemu Żabokrzyckiemu, episkopowi Łuckiemu y Ostrogskiemu, przeciwko urodzonym: Szczęsnemu Hulewiczowi y Jerzemu Żabokrzyckie-

mu. Ktoryż to list zaręczny y żelazny, za podaniem wysz rzeczoney osoby y prożbą, wszystek, z początku aż do końca, tak iak się tylko w sobie ma, słowo w słowo, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich, za przyięciem moim, urzędowym, iest ingrossowany.

Книга Луцкая, гродская, записовая, № 2245, *годъ 1709. Листъ 647*

CXL

Универсалъ Перемышльскаго уніятскаго епископа, Юрія Винницкаго, къ духовенству и мирянамъ уніятскаго вѣроисповѣданія епархіи Галицкой и Каменецкой, предлагающій имъ собраться въ опредѣленный срокъ во Львовъ, для избранія епископа. 1709. Декабря 10.

Feria tertia, pridie festi Circumcisionis Christi Domini, anno 1709.

Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia, Camenecensia Podoliae personaliter veniens admodum reverendus Alexander Martyszewicz, cathedralis Camenecensis protopopa, obtulit eidem officio et ad acticandum porrexit litteras universales ad eligendum in ordine ritus Graeci episcopum Leopoliensem ab illustrissimo et reverendissimo Georgio Winnicki, episcopo Premysliensi, emanatas, manu ejusdem propria subscriptas, introcontentas, tenoris tali: Jerzy Winnicki, z Bożej i stolicy świętej apostolskiej łaski episkop Przemyslski, Samborski, Sanocki, metropoliey Kijowskiej, Halickiej i wszystkiej Russyi, tudzież episkopiej Lwowskiej, Włodzimirskiej etc. administrator, Dermański i Dubieński archimandryta. Jaśniewielmożnym, wielmożnym ich mościom panom obywatelom ziemi Lwowskiej, Halickiej i województwa Podolskiego, ritus Graeci, mającym competentiam juris do elekcyej episkopów Lwowskich, tudzież najprzewielebniejszym, przewielebnym, wielebnym, tam regularis, quam saecularis cleri ojcom i braci, niemniej sławetnym bractwom, do tejże elekcyi należącym, pokoj Chrystusów i bło-

gosławieństwo najwyższego pastyrza przesławszy, wiadomo czyniemy: iż gdy post decessum godnego, w cerkwi świętej dobrze zasłużonego, eparchiej pastyrza—świętej pamięci jaśniewielmożnego i najprzewielebniejszego jegomości Jozefa Szumlańskiego, episkopa Lwowskiego, Halickiego i Kamieńca Podolskiego, diecezya pomieniona wakująca, w dozor doczesny nam powierzona, osierociała dotychczas zostaje, chcąc, według kanonów świętych, aby własnego obierała pasterza, elekcyą przyszłego episkopa, mając sobie na to desuper daną moc i władzę, złożyć i naznaczyć umyśliliśmy; jakoż muneris nobis desuper commissa authoritate na dzień dwudziesty pierwszy Januarii, według starego kalendarza, w roku następującym—tysiącznym siedmsetnym dwudziestym (sic) *) in loco solito, to jest w cerkwi kathedralnej Lwowskiej, składamy i naznaczamy, wszystkich, ut suppra, jus ad similes actus mających, na pomieniony termin zapraszając i konwokuiąc, oraz osobliwie zalecając, aby, subveniendo orbatae ecclesiae, na takiego kandydatą swoje dyrygowali wota, jakiego reipublicae jura, ecclesiae universalis desideria, animarum Deo lucrandarum salus exigit, requirit necessitas, suadet utilitas, czego i my, oraz pomyślnej in unanimitate zgody życząc, intimatorias has nostras (litteras) z kancellariej naszej wydać rozkazawszy, przy pieczęci zwykłej ręką naszą podpisaliśmy. Daliśmy w monastyrze świętego Spasa, dnia dziesiątego Decembra, tysiącznego siedmsetnego dziewiątego. Jerzy, episkop Przemyslski, manu propria. Locus sigilli illius subimpressi. Post quarum suprascriptarum litterarum universalium ad acta officii praesentis ingrossationem, originale earundem circa acta praesentia est relictum.

---

*) Вѣроятно въ текстѣ ошибка переписчика: слѣдуетъ—же читать 1710.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, № 3962, годъ 1709—1710; листъ 552 на оборотъ.

CXLI

Жалоба протоіерея Θеодора Сахневича на дворянъ Луку и Александру Доруховскихъ, о томъ, что они отняли церковныя земли въ принадлежащемъ имъ селѣ Богдашовѣ, налагали на священника большія контрибуціи и грабили его имущество, такъ что священникъ Степанъ Крута, долженъ былъ бѣжать изъ села. Когда-же Сахновичъ, въ качествѣ благочиннаго, отправился въ Богдашевъ для исполненія требъ, то Доруховскіе ограбили его и нанесли ему тяжелые побои. 1710. Генваря 29.

Roku tysiąc siedmset dziesiątego, miesiąca Januarii dwudziestego dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego krolewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem Sanockim, namiesnikiem burgrabstwa y zamku Łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość ociec Theodor Sachniewicz, protopopa Rowieński, presbiter Korniński, swoim y wielebnego w Bogu jegomości oyca Stefana Krenty, zięcia swego, a bywszego przedtym wikarego we wsi Bogdaszowie, imieniem, nie mogąc daley cierpieć oppressyey, krzywd od niżey mianowanych ichmościów, solenniter et magna cum querimonia świadczył y protestował się naprzeciwko urodzonym ichmościom panom: Łukaszowi y Alexandrze Małachowskiego, primo voto Bratkowskiey, secundo ad praesens Doruchowskim, małżonkom, possessorom vigore jurium suorum dóbr wsi Bogdaszewa, w ten niżey opisany sposob y o to: iż protestans ninieyszy z swoiemi antecessorami, z dawnych czasów maiąc regimen protopopiey nad pietnastu cerkwiami około Równego, dyecezyey Łuckiey, między ktoremi y cerkiew Boża we wsi Bogdaszowie do dyspozycyi comparentis należy, ktorey funkcyey swoiey ninieyszy protestans ex vi officyi sui czyniąc dosyć, w cerkwi pomienioney Bogdaszewskiey obrządek według możności czynił; ażeby ofiara Boska continuo dla wygody obywatelów tameyszych odprawowała się, zięcia swego, wspomnianego jegomości oyca Stefana Krente, postanowił, nadto wołami swoiemi y zbożem włanym quotannis, także ludźmi swoiemi na polach, mere antiquitus do cerkwi tameyszey należących, zasiewał; ex quo był zubożały, wszel-

ki ratunek onemu dawał, ichmość zaś panowie Doruchowscy, małżonkowie, ex ratione żeby pol cerkiewnych na swoie potrzebę nienależycie zażywali, sposobów rożnych szukali, ażeby spomnianego jegomości oyca Krente, wikarego, mogli zruinować na substancyi, maiąc pro ratione, iż gdy nie będzie miał się czego jąć, precz poydzie; iakoż rożnych sposobów szukaiąc do zruinowania tak protestantanta ninieyszego, iako y zięcia jegomości, ieszcze pod czas inkursii szwedzkiey na Wołyniu, wiedząc dobrze jegomość pan Doruchowski, że woły mere protestantis własne byli we wsi Bogdaszowie, u zięcia dla poratowania onego, z ktorych wołów iednego sobie upodobawszy, co naylepszego, in vim prowiantu dla Szwedów za wszystkę gromadę z chliwa kazał wziąć y tegoż woła do Dubna prowadząc, musiał protestant za niego dać jegomości panu Doruchowskiemu taler bity, które pieniądze in usum sui obrucił; uprzotnowszy sobie niesłuszną okazyą do tegoż jegomości oyca wikarego, tenże jegomość pan Doruchowski roku tysiąc siedmset osmego, na święto Pokrowę, podczas prazniku, klucze od cerkwi tameyszy per vim odebrał y nabożeństwa, tak w same swięto, iako y w inne dni zabronił odprawować; a gdy protestans swoiemi własnemi wołami na polu cerkiewnym w tymże roku wyżey mianowanym na oziminę kazał dla zięcia swego rolą wyrobić, ichmość panowie Doruchowscy, goniąc na dalszą ruine, też pola wyrobione gotowe swoim własnym zbożem kazali pozasiewać in partem sui, y z tych zboż participowali; y nie dosyć maiąc na tym, w roku przeszłym, tysiąc siedmset dziewiątym, spodziewaiąc się protestans, że ichmość obwinieni od swoiey zawziętości supersedować będą; similiter na wiosne orać y siać zabronili, na oziminę zaś przeszłoroczną, lubo za pozwoleniem ichmościów rolą, własnemi protestantis ludźmi y wołami wyrobioną, i te ichmość panowie Doruchowscy zbożem ozimym swoim zasiali; a gdy dla jaśnie wielmożnego jegomości pana woiewody Kijowskiego prowianty po wsiach brano, jegomość pan Doruchowski, kazawszy ludziom na residencyą kapłańską napaść, ktorzy napadszy, klacz protestantis własną, za ktorą dwanaście talerów bitych dawano, ex jussu et mandato obwinionych ichmościów, po prowiant gwałtownie wzieli, y ta klacz przepaść z okazyey ichmościów musiała, także woła comparentis własnego, z Kornina dla roboty zięciowi danego, dla tychże jegomości woiewody Kijowskiego ludzi bezprawnie kazał wziąć sam jegomość pan Doruchowski, ktorego wziętego do dworu obwinionych, tydzień cały u siebie ichmość we dworze trzymali y nie chcieli oddać, aż musiał protestans złotych siedm, wykupuiąc onego, obwinionym wypłacić, także z pasieki włas-

ney protestantis ulów, dwa z pszczołami, a trzydzieści prużnych, sine ulla data occasione, do swojego gumna kazał przywieść; a tak wspomniany jegomość ociec Stefan Krenta, wikary, widząc summam sui oppresionem od ichmościów panów Doruchowskich, gdyż musiał y prowianty więcey niż gromada, co iest przeciwko słuszności, dawać y, będąc na substancyey zruinowany, nie maiąc się czego jąć, musiał ztamtąd migrare, opuściwszy dom Boży; protestans iednak, lubo widząc zawziętość ichmościów panów Doruchowskich przeciwko sobie y zięciowi swemu, przeciesz iednak, procurando nitegritatem ecclesiae et habendo curam animarum, iz woli wyrażoney jaśnie przewielebnego jegomości xiędza Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego, lubo z dysgustem ichmościów obwinionych, ieździł częstokroć dla nabożeństwa odprawowania parafianom tameyszym, y gdy w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset dziesiątym, dnia dwudziestego trzeciego Januarii, za daniem sobie znać od parachianów Jlpińskich, do Kornińskiey cerkwi należących, ażeby infantem neonatum do wiary świętey przyprowadził, a tak protestans, czyniąc dosyć muneri suo, czym prędzey przyiechawszy do Bogdaszowa, konia na wsi postanowiwszy, cum snbmissione do dworu ichmościów obwinionych poszedł, upraszaiąc o klucze do cerkwi dla wzięcia swoich xiąg, do krztu należących, których był pożyczył na święta Bożego Narodzenia; jegomość pan Doruchowski, posławszy diaka y krawca z kluczem za protestantem do cerkwi, przykazał onym, ażeby xiąg własnych jego nie wydawali, ktore xięgi, iako swoie własne, iż protestans wziąwszy, do Jlpina dla krzczenia infantis chciał odyść, interea, za daniem sobie znać, jegomość pan Doruchowski, kyi porwawszy potężny, z jejmością swoią cum furore et fervore festinanter biegł ku cerkwi y, napadszy protestanta, nic sobie niewinnego, wprzod verbis asperrimis, inhonestissimis, ktore ob reverentiam officii nie wspominaią się na tym mieyscu, a potym a verbis ad verbera udawszy się, za barki protestanta porwawszy, o ziemie, a ile w podeszłym wieku będącego, uderzył, uderzonego kolanami w piersi bił, tłuk, kaliczył, pięściami po gębie, po głowie zabijał, w którym pobiciu protestans, będąc w bolu wielkim, nie mogł pamientać co się z nim na ten czas działo, a potym, puściwszy onego, tymże kiiem zęby chcąc wybić, stursał, łaiał, konfundował, poganinem nazywał y insze słowa przeciwko protestantowi preferebat, ktore przez inquisitionem dowiodą się; protestans zaś, z izby poszedłszy pomału do gospody, do konia swego, chcąc odiechać do Ilpina propter baptizandum infantem, i tam jegomość pan Doruchowski, powtarzaiąc swoie zawziętość, na gospode z tymże kijem y z swoią jeymością napadszy, prioribus pessimis

posteriora mala addendo, similiter protestantem konfundował, lżył, przy ktorym konfundowaniu klacz, na ktorey protestans przyiechał, valoris złotych pięćdziesiąt, z ręku protestantis wydarł, y też klacz in vim iakowegoś grabieżu do dworu kazał zaprowadzić, sama zaś ieymość przy odchodzie swoim protestantem lżyła, sromociła, w gębę chciała uderzyć; tym się ieszcze nie kontentuiąc, jegomość pan Doruchowski, ze dworu chłopów powtóre na gopode nasławszy protestantis, którzy przyszedszy, protestanti chcieli xięgi odiąć, gdzie y kulbakę ze wszystkim, valoris złotych dziesięć, wzieli; a tak protestans, rad nie rad, musiał piechoto do Jlpina jeymości paniey Rożniatowskiey puść, a potym sobie podwode po odprawionych ceremoniach najął, sama zaś jejmość pani Doruchowska, nie uczyniwszy zadosyć testamentowi jegomości pana małżonka swego pierwszego, jegomości pana Bratkowskiego, talerów bitych sześciu, kapłanom na ofiare bożą ritus graeci naznaczonych, nie oddała, o czym protestans dobrze (świadomy), będący in ultimo agone spowiednikiem; ktory proceder przez ichmościów panów Doruchowskich, małżonków, że przeciwko prawu Bożemu y pospolitemu koronnemu popełniony iest, dla tego protestans z ichmościami obwinionemi o wyżey wyrażone pretensie, odięcie kluczów cerkiewnych, wygnanie parocha y iako się wyżey namieniło, prawnie czynić iako nayprędzey nie zaniechać etiam in foro spirituali deklaruie się y submittuie, salvam zachowawszy praesentis meliorationem, si juris necessitas expostulaverit, hanc actis connotari prosił, co y otrzymał. Theodor Sachniewicz, praesbiter korniński, protopopa Rowieński, manu propria.

Книга гродская, луцкая, поточная, годъ 1710, № 2592; листъ 81.

CXLII

Грамота короля Августа II, жалующая Кирилу Шумлянскому санъ униятскаго епископа Луцкаго и Острожскаго. 1710. Апрѣля 10.

Roku tysiąc siedmset jedynastego, miesiąca Septembra piątego dnia.

W roczki grodzkie, łuckie, od dnia trzeciego, miesiąca y roku teraz idących, wyż na akcie mianowanych, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Wawrzyńcem Stanisławem z Pepłowa Pepłowskim, sędzią ziemskim Podolskim, podstarościm grodzkim łuckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi personaliter comparens wielebny jego mość xiądz Teodozy Padalski, ihumen Białostocki, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich, tę elekcyą na episkopią Łucką od najaśnieyszego króla jego mości Augusta wtorego, z podpisem ręki jego własney y pieczęcią koronną mnieyszą przyciśnioną cum ejus contentis per oblatam podał, cujus tenor sequitur ejusmodi. August wtory, z Bożey łaski krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Jnflanski, Smoleński, Siewierski, Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski i elektor, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzić należy, do wiadomości podaiemy: maiąc partykularnym sposobem zalecone wielebnego Cyrylla Szumlańskiego, officiała generalnego Kamieńca Podolskiego, wielkie w kościele Bożym zasługi żarliwości chwały Boskiey y utrzymywania iedności świętey z kościołem świętym katholickim Rzymskim, umyśliliśmy mu episkopią Łucką uniti ritus Graeci po śmierci wielebnego Dyonizego Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego, Ostrogskiego, y do dyspozycyey naszey przypadłą, dać y konferować; jakoż daiemy y konferuiemy y onego, pro jure patronatus nostri, wielebnemu w Bogu Jerzemu Winnickiemu, metropolicie Ruskiemu, episkopowi Przemyskiemu, od stolicy świętey Apostolskiey postanowionemu, ad dominandum et installandum presentuiemy ninieyszym listem naszym, mocą ktorego pomieniony wielebny Cyryll Szumlański przerzeczoną episkopią Łucką y Ostrogską y cerkwiami kathedralnemi y niekathedralnemi, dobrami, wsiami, folwarkami, poddanymi, powinnościami, czynszami, robociznami, według starożytney fundaciey, tak jako antecessorowie jego trzymali y przełożęstwem nad duchownemi archimandrytami, ihumenami, protopopami, popami, bractwami, dochodami, według przywileiów y starodawnych zwyczajów, za błagosłowieństwem teyże stolicy Apostolskiey, po dostąpieniu poświęcenia w swoią obiowszy possessiją, trzymać y zażywać będzie do ostatniego życia swego kresu, obiecuiemy zaś po nas y po nayaśnieyszych nastempcach naszych, iż ani my, ani naijaśnieysi następcy nasi pomienionego wielebnego Cyrylla Szumlańskiego od spokoynej jegosz władyctwa possessyey całego y zupełnego nie oddalemy y oddalić nikomu nie pozwolemy, ale go przy prawie spokoynym zachowamy, co do wiadomości, komu o tym wiedzieć należy, donosząc, przyka-

zuiemy, abyście pomienionego Cyrylla Szumlańskiego za prawdziwego episkopa Łuckiego uniti ritus Graeci, w jedności z kościołem świętym Rzymskim znali, jego jurisdikciey posluszni byli, oraz wszelkie powinności, według zwyczaiów dawnych pełnili, dla łaski naszey; na co, dla lepszey wiary, ręką własną podpisawszy się, pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Działo się w Warszawie, dnia dziesiątego miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego MDCCX. Panowania naszego XIII roku. U tego przywileju, przy pieczęci mnieyszey przyciśnioney, podpis ręki nayiaśnieyszego króla jegomości, Augusta wtórego, w te słowa: Augustus rex. Przypis zaś temi słowy: Michał-Augustyn Howel, jego krolewskiey mości pieczęci koronney sekretarz. Któryże to przywiley, za podaniem y prożbą wysz mianowaney osoby, wszystek, s początku aż do końca, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich jest inserowany.

Книга Луцкая, гродская, записовая, 1711 года, № 2247; листъ 538.

CLIII

Жалоба приходского священника мѣстечка Китайгрода, Николая Буцка, на управляющаго Китайгродскимъ имѣніемъ, дворянина Александра Гарасимовича, о нанесенныхъ ему жестокихъ побояхъ. 1710. Мая 20.

Feria tertia post dominicam Cantate proxima, anno Domini 1710.

Ad judicium positionis judiciariae actorum praesentium causarum fisci palatinatus Podoliae personaliter veniens venerabilis Nicolaus Bucko, ecclesiae Nativitatis Christi Domini, in bonis oppidi Kitaygrod existentis, praesbiter, solenniter in et contra nobilem Alexandrum Harasimowicz, praedicti oppidi Kitaygrod administratorem, questus protestatus est idque in eo: quia ipse die hesterna sine ulla occasione se, protestantem, manibus pro capillis arreptum, terrae allisit, ac in terra qua pugnis, qua genibus

concussit concalcavitque (de quo fusius infrascripta obductio narratur). Quo suo tali temerario progressu pacem et securitatem publicam violavit, paenasque, eo in passu sancitas, promeruit, de quo contra ipso iterum ac iterum queritur et protestatur. Et in verificationem praemissae protestationis idem venerabilis protestans praesentavit eidem judicio concussiones (quae potuerunt numerare) in numero triginta plusque, lividas, sanguine suffusas, in tergo manibusque ambabus, demum pectore; item in capite dextrae partis super aurim concussiones, cute devalsas, protrusas, nonullas sanguinolentas; item superius, ac inferius ora tumefacta aliisque locis concussiones innumerabiles, item concussionem in naribus cute defectam, sanguinolentam, item in fronte concussiones cute defectas, sanguine suffusas, tempore, modo et loco, in protestatione expressis, per supradictum nobilem Harasimowicz, administratorem, flagro ac pugnis illatas et inflictas, quas judicium vidit et actis suis connotavit.

Книга каменецъ-подольская, декретовая, № *3703*, *годъ 1703—1716*; *листъ 109.*

CXLIV

Жалоба священника Юрія Бродовскаго на дворянина Якова Милковскаго о томъ, что онъ тяжело ранилъ одного изъ причетниковъ и истцу нанесъ сильные побои. 1710. Мая 26.

Roku tysiąc siedmset dziesiątego, miesiąca Maii dwudziestego szostego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namiesnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, stanowszy oczywiście wielebny ociec Jerzy Brodowski, prezbiter cerkwi Andruzkiey założenia świętego Jerzego, przeciwko urodzonemu jego mości panu Jakubowi Miłkowskiemu solenniter y z wielkim żalem protestował

się o to, iż jegomość pan Miłkowski, nie dość na tym maiąc, że przedtym rożne oppressye protestantowi czynił, na dom własny jego nachodził, małżonkę onego konfundował y mało szablą nie przebił, bakałarzowi w bok lewy szablą pchnął, który śmiertelnie przez niedziel kilka chorował, na zdrowie y życie protestanta y małżonki onego odpowiadał, o co już kondemnata w sądach tuteyszych otrzymana iest, ale ieszcze im daley tym więcey dysgustów y oppressyi czynić protestantowi nie przestaie, iakoż teraz noviter, w roku ninieyszym, tysiąc siedmset dziesiątym, die vigesima quarta Maii, tenże obwiniony, postponendo legem publicam, protestanta, iako prędko postrzegł iadącego ku domowi swemu, tak zaraz z gołą szablą y pistoletami nabitemi na koniu protestanta gonił, iakoż, dogoniwszy protestanta w polu, iuż ku wsi Andruzie przedniey zbliżaiącego się, onego z konia zbił, a zbiwszy, za włosy porwał y, o ziemie uderzywszy y nasiadszy, kolanami bił y tłukł, y na ostatek szablą chciał przebić y protestanta nieżywić; iakożby był y zabił, gdyby w tym czasie jegomość pan Gabryel Wodoracki, przybiegszy, nie odratował y od tey zawziętości złey obwinionego nie odwiodł; po którym takowym uczynku nieprzystoynym, tenże obwiniony, odieżdżaiąc, dalszą odpowiedź na życie protestanta uczynił y dotąd odpowiada, przez co obwiniony prawo pospolite zwiolował y w winy, w niem eo nomine opisane, popadł; w czym protestans iteratis vicibus oświadczywszy się y tey protestacyey salvam mieliorationem zostawiwszy, in verificationem praemissorum omnium tenże protestans stawił woźnego generała, szlachetnego Stanisława Leszczyńskiego, który dla zapisania do akt ninieyszych iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, ad requisitionem protestantis, maiąc przy sobie stronę szłachtę, urodzonych ichmościów panów: Jana Wilskiego y Stanisława Łazowskiego, dnia dzisieyszego, wyżey na akcie wyrażonego, był tu, w gospodzie protestantis, gdzie będąc, u protestanta raz w rękę lewą wyżey palca wielkiego przebity aż do kości, także plecy zsiniałe y włosów niemało z głowy wyrwanych widział y offitiose oglądał; co wszystko tenże wozny szlachtą, sobie przytomną, oświadczywszy się, o tym rellacyą swoią zeznał, prosząc insimul z protestantem, aby to wszystko actis connotowano było, co y otrzymali: Jerzy Brodowski, praezbiter cerkwi Andruzkiey, Stanisław Leszczyński, wozny generał.

Книга гродская, Кременецкая, записовая, поточная и декретовая, годъ 1710, № 1618. Листъ 205 на оборотъ.

CXLV

Довѣренность, выданная протоархимандритомъ Базиліяновъ, управляющимъ Владимірскою и Брестскою униятскою епархіею, Львомъ Кишкою, игумену Верховскаго монастыря, Климентію Рожнятовскому; Кишка поручаетъ ему произвести ревизію церкви, имущества и вообще всего монстыря Жидичинскаго, порученную ему самому Перемышльскимъ епископомъ, управляющнмъ униятскою митрополіею, Юріемъ Винницкимъ. 1710. Іюня 15.

Roku tysiąc siedemset dziesiątego, miesiąca Junii dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namieśnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, słuckiemi comparens personaliter urodzony iegomość pan Antoni Iwanowski, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich te zlecenie, od nayprzewielebnieyszego iegomości xiędza Leona Kiszki, protoarchymandryty zakonu świętego Bazylego wielkiego, administratora episkopiey Włodzimirskiey y Brzyskiey, w Bogu przewielebnemu iegomości xiędzu Klementowi Rożniatowskiemu, klasztoru Werchowskiego starszemu, dane y conferowane, z podpisem ręki tak nayprzewielebnieyszego iegomości xiędza administratora, przy pieczęci przyciśnioney, iako y iegomości xiędza sekretarza, na rzecz pewną, w tym zleceniu niżey inserowanym wyrażoną, o czym te zlecenie fusius in suis contentis edisserit, prosząc mnie, urzędu, o przyjęcie onego y do xiąg wpisanie, a tak ia, urząd, annuendo affectationi iegomości podawaiącego, ad acticandum przyimuiąc, czytałem y tak się w sobie pisane ma: Leon Kiszka, protoarchimandryta zakonu świętego Bazylego wielkiego, administrator episkopiey Włodzimirskiey y Brzeskiey, archymandryta supralski, starszy Berezwecki, commissarz, wszystkim wobec, a mianowicie w Bogu wielebnym oycom zakonu świętego Bazylego conwentu naszego Żydyczyńskiego, tudzież ichmościom panom dzierżawcom wiosek, do archimandryi Żydyczyńskiey należących, in genere wszystkich, donoszę do wiadomości,

iż, maiąc sobie zleconą funkcyą od iaśnie wielmożnego iegomości xiędza Jerzego Winnickiego, administratora metropoliey całey Rusi, Przemyslskiego episkopa, na rewizyą dóbr archimandryi Żydyczyńskiey, tudzież ex vi officii protoarchimandritatis należąc do tegoż samego, gdy nie mogę sam osobą moią dla zabaw y trudności ciężkich tak do samego klasztoru Żydyczyńskiego dla wizyty, iako do wiosek, mianowicie: Borzemca, Boholubego y Rokin ziechać, zleciłem całą tę funkcyą w Bogu przewielebnemu iegomości xiędzu Klementowi Rożniatoskiemu, zakonu naszego klasztoru Werchowskiego starszemu, iakoż daię onemu moc zupełną do zwizytowania klasztoru Żydyczińskiego, oraz z cerkwią y splendorami iey, tudzież osob, podług zwyczaiów zakonnych, do zinwentowenia spraw, munimentów, pożytków wszelkich spisania, nakoniec do weyrzenia w kontrakty ichmościów panów dzierżawców y do zawarcia nowych contrahencyi, denique do tego wszystkiego sporządzenia, co będzie należało do dobrego porządku, tum intra monasterium, tum extra po wioskach y dworach, mianowicie: Boholubskim, Borzemieckim y Rokimskim; co wszystko ex parte wielebnych oyców Żydyczyńskich aby było acceptowano, in virtute sanctae obedientiae, przykazuię; ex parte zaś ichmość panów dzierżawców, aby sub annulatione contractuum nikomu innemu, tylko wysz specifikowanemu iegomości xiędzu starszemu Wernichowskiemu z tenut swoich plenas reddere chcieli rationes y nowe zawarli contracty, upraszam. Datum w Kupieczowie, die decima quinta Junii, anno millesimo septingentesimo decimo. U tego zlecenia, per oblatam podanego, przy pieczęci przyciśnioney, podpisy rąk temi słowy: Leon Kiszka, protoarchimandryta, administrator episkopiey Włodzimirskiey, commissarz m. p. Polikarp Mihuniewicz, zakonu świętego Bazylego wielkiego, secretarius reverendissimi proto-archimandritae m. p. Ktoreż to zlecenie, per oblatam podane, za podaniem y prośbą wysz mianowanego podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystek z początku aż do końca, do akt ninieyszych, grodzkich, łuckich słowo w słowo, tak iako się w sobie pisane ma, iest inserowane.

Книга гродская, Луцкая, записовая, № 2246, годъ 1710; листъ 429.

CXLVI

Заявленіе отъ имени Кирила Шумлянскаго, нареченнаго епископа Луцкаго и Острожскаго, о томъ, что имѣнія, принадлежащія Луцкой епископской каѳедрѣ, пришли въ крайнее запустеніе, такъ, что епископъ не находитъ возможности уплачивать изъ нихъ подати и военныя повинности. 1710. Августа 5.

Roku tysiąc siedmset dziesiątego, miesiąca Awgusta piątego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego krolewskiey mości Łuckim, przedemną, Adamem Antonim Niemirowskim, skarbnikiem sanockim, namiesnikiem burgrabstwa y zamku Łuckiego, y xięgami nineyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu ociec Theodor Krzytkiewicz, protopopa Łucki, uti persona capitularis, jussu et mandato jaśnie przewielebnego w Bogu jegomości oyca Cyryllego z wielkich Szumlan Szumlańskiego, ihumena monasteru uhernickiego, administratora y nominata episkopiey Łuckiey y Ostrogskiey, ktorego imieniem, iako też y całey ritus graeci Łuckiey kapitulii, praecavendo integritati et indemnitati wysz pomienionych principałów swoich, przed urzędem nineyszym świadczył y manifestował się w ten sposób: iż co w dobrach całey episkopiey Łuckiey y Ostrogskiey generaliter wszystkich przed tym znaydowało się tak wiele poddaństwa, iż mogli wszelkie ciężary, iak podatki skarbowe, exactie żołnierskie y inne wszelakie wypłacać, lecz zaś teraz, iż w tych nazwanych przedtym dobrach, a terazneyszych wszędzie iedynych pustkach, przez rożne uciemiężenia, jak przez przechody y consistencie woysk szwedzkich, moskiewskich y naszych koronnych y innych rożnych, tak dalece te się dobra zdesolowali, że w kożdey wsi, gdzie bywało po kilkadziesiąt y więcey osady, teraz zaś nie masz nic, krom gdzie pustek kilka, albo same tylko uroczyszcza, bayrakami zarosłe, pozostały się; y na tych do szczętu zruinowanie goniąc y żadnego względu nie maiąc, wielmożni ichmość panowie kommissarze województwa Wołyńskiego, powiatu Łuckiego, gdzie w całych tych pustyniach na ieden pług sprzężaju zebrać nie można, włożyli na nie do wypła-

cenia contrybucyi y wydawania prowiantów dymów cztery, a gdzie po kilkadziesiąt poddaństwa y pługów kilkunastu znaydować się może, to po puł dymu, po czwerci dymu y mniey położyli, niezmiernie praeaggrawowawszy tę mizernę pustynie episkopiey Łuckiey y Ostrogskiey, z których już dalej nietylko hyberny, żołnierskiej porcyej y innych exakcii, ale też y poborów skarbowych, jako to: szelężnego, czopowego, ponieważ w żadney wiosce nietylko winnic, kotłów, a zatym kurzenia gorzałki, warzenia piwa y szynku od lat kilku nie znayduie się żadnego, z czego by pomienione podatki płacone bydź mogli, zaczym de praemissis omnibus, iako też y w tym, że przy wzięciu jegomości oyca Dionizego Żabokrzyckiego, episkopa Łuckiego y Ostrogskiego, do Moskwy, wszystkie rzeczy ruchome, pieniądze gotowe, ale nawet papiery, kwity hybernowe y poborowe wszystkie, zabrane są; w czym, praecavendo integritati ac indemnitati, nomine quorum supra, przed urzędem ninieyszym świadczy y manifestuie się. A na verificatią praemissorum omnium, tenże manifestans prosił mnie, urzędu, o przydanie woznego do wydania roty juramentu, którego affektaciey ja, urząd, annuendo, przydałem woznego generała, szlachetnego Jana Kwiatkiewicza, rotisante którego, człowiek wiadomy wszystkich folwarków, roboczy Panas Suszko, flexis genibus coram imagine crucifixi Christi, jarament w te wykonał słowa: ia, Panas, przysięgam panu Bogu wszechmogącemu, w Troycy Świętey jedynemu, na to, iż to wszystko, cokolwiek wyżey w manifestaciey opisano iest, to prawdziwie wszystko iest napisano, na czym, jako sprawiedliwie przysięgam, tak mi panie Boże dopomoż y niewinna męka Christusa pana; po wykonaniu którego juramentu tenże manifestans prosił o przyięcie y w xięgi wpisanie tey manifestaciey, co y otrzymał. Theodor Krzytkiewicz.

Книга гродская, Луцкая, поточная, годъ 1710, № 2592. Листъ 730.

CXLVII

Жалоба протоіерея Федора Крыткевича на дворянина Ивана Гуляницкаго о томъ, что онъ напалъ на истца среди улицы въ Луцкѣ и разсѣкъ на немъ саблею рясу. 1710. Августа 16.

Roku tysiąc siedmset dziesiątego, miesiąca Augusti szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości Łuckim, przedemną, Piotrem Skuratowskim, namiestnikiem na ten czas burgrabstwa y zamku Łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi stanowszy oczewiście wielebny ociec Theodor Krzytkiewicz, protopopa Łucki, solenniter magno cum animi dolore świadczył y protestował się naprzeciwko urodzonemu jegomości panu Janowi Hulanickiemu w ten sposob y o to: iż pomieniony obwiniony, violando prawo Boskie y pospolite, a do tego nie respektuiąc na osobę kapłańską, rożnym, tak przedtym iako y teraz, ludziom daiąc po Łucku okazje, roku teraz ninieyszego, tysiąc siedmset dziesiątego, dnia piętnastego Augusti, w sam dzień Nayświętszey Panny Wniebowzięcia, święta rzymskiego, biegaiąc z dobytą szablą po mieście Łucku, dobrze sobie podochociwszy, nie przepuścił y osobie kapłańskiey protestantis, napadłszy protestanta, idącego od świętey Troycy z cerkwi z nieszporu ku domowi y rezydencyey swoiey, do cmentarza świętey Pokrowy, tenże obwiniony, napadłszy nic sobie niewinnego tegoż protestauta, bez respektu przez ziobra nad pasem ciął y onemuż suknie wierznią, drugiey naruszaiąc, rozciął; ktore roscięte suknie ja, urząd, widziałem; a potym uczynku z tąż szablą od protestanta nie wiedzieć gdzie pobiegł, znać rozumieąc, że y ziobra protestantowi na wylot przeciął, przez co jegomość inculpatus prawo Boskie y pospolite et securitatem, ratione stratae publicae, violavit, winy, w nim ratione praemissorum postanowione, na osbę swoię zawziął y zaciągnął; o co wszystko idem protestans iterum atque iterum protestatur, deklaruiąc się o to cum inculpato jure se acturum, ubi causa de jure venerit, zostawiwszy praesentis salvam meliorationem, si opus fuerit, hanc actis connotari prosił, co y otrzymał. Theodor Krzytkiewicz.

Книга гродская, Луцкая, поточная, годъ 1710, № 2592; листъ 771.

CXLVIII

Жалоба отъ имени дворянина Ивана Рыбинскаго на нареченнаго епископа Луцкаго, Кирила Шумлянскаго, о томъ, что онъ, въ качествѣ лица уполномоченнаго отъ митрополита Виницкаго, отнялъ насильно у Рыбинскаго Радомысльское имѣніе, пожалованное ему королемъ Августомъ II. 1710. Сентября 12.

Року тисеча семсотъ десятого, месяца Сентебрія дванадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ зямку его королевской милости Житомирскомъ, przedemną, Bazylim z Wyhowa Wyhowskim, skarbnikiem ziemskim, namieśnikiem starostwa, regentem grodzkim żytomirskim, i xięgami niniejszemi, grodskiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony jegomość pan Antoni Bucholc, sługa wielmożnego jegomości pana Jana z Rybna Rybińskiego, podczaszego żytomirskiego, jako skoro po gwałtownej expulsyej z dóbr, miasteczka Rodomyszla i innych, przez niżejmianowane osoby pana swego, do act tutejszych przybyć mógł, tak zaraz, imieniem tegoż pana swego, przeciwko wysoceprzewielebnemu w Bogu jegomości ojcu (Kiryllemu) Szumlańskiemu, nominatowi episkopiej Łuckiej, samemu princypałowi i motorowi, tudzież czeladzi, chłopom, kozakom, ze wsiów: Unina, Kucharów, Malina, Przyborska, Lubowicz, Pirożków i innych ad violentam expulsionem umyślnie z różnym orężem, do boju należącym, na kilkaset przysposobionym, o imionach i przezwiskach samemuż obwinionemu lepiej wiadomym i znajomym, in ulteriori juris tractu specyfikować się mającym, solenniter et magno cum dolore protestował się w ten niżejopisany sposób i o to: iż jegomość ociec nominat łucki, będąc kommissarzem od jaśniewielmożnego jegomości xiędza Winnickiego, metropolity swego, do ojców duchownych, w województwie Kijowskim mieszkających, a nie mając żadnego prawa ani praetextu do dóbr miasteczka Radomyszla i innych, które pan comparentis za przywilejem najaśniejszego króla jegomości Augusta wtórego, nemine contradicente, zajachawszy, i one przez czas niemały sine ulla ni od kogo praepeditione in sua pacifica possessione trzymał, zebrawszy niemałą kupę, jako się wyżej pomieniło, ludzi, których było ad minimum osób trzysta, z różnym orężem, muszkietami,

rusznicami, dzidami, rohatynami, pistoletami i innym, do wojny prawie należącym, na swój kapłański charakter nie uważając i onego nie szanując, sam, jakoby oficer jaki, nocnym sposobem z pomienionemi ludźmi na pana protestantis, w zamku mieszkającego, anno praesenti, die vero nono Septembris, napadszy, strzelać, bić, zabijać tak pana comparentis, jako i czeladź onego, kazał; jakoż niemało ludzi pokaleczono, co per inquisitionem czasu prawa dowiedziono będzie, panu querulantis z dóbr tych Radomyslskich ustępować kazał, jakoż widząc pan protestantis temerarium jegomości obwinionego ausum, z dóbr pomienionych ustąpić musiał. Przez który to takowy swój niesłuszny i nienależyty proceder, jegomość obwiniony prawo pospolite, osobliwie de expulsione violenta opisane, naruszywszy, winy, w niem eo nomine opisane, na osobę i dobra swoje zaciągnoł, pana comparentis do szkód na kilka tysięcy przez expulsyą swoją przyprowadził, o co wszystko protestans, nomine ut supra, przeciwko tymże obżałowanym iterum iterumque protestatur, salvam meliorationem per aliam faciendam vel per citationem, si necessitas juris exigerit, panu swemu vel cui de jure venerit correctionem, zostawiwszy, a terazniejszej o przyjęcie i do akt zapisanie mnie, urzędu, prosił; co i otrzymał, Antoni Bucholc.

Книга гродская, житомирская, записовая и поточная, № *210*, *годъ 1701—1713; листъ 273.*

CXLIX

Жалоба священника Константина Маличенка на дворянина Александра Харжевскаго о нанесеніи ему безъ причины тяжелыхъ побоевъ. 1710. Октября 6.

Feria sexta post festum sancti Francisci Confessoris proxima, anno Domini millesimo septingentesimo decimo.

Inducenda erat hoc loco protestatio venerabilis patris Constantini Maliczenko, ritus Granci de bonis villae Woroblowce parochi, contra generosum Alexandrum Charzewski, ratione per ipsum feria tertia sui, protestantis, in bonis villae Woroblowce horrendissime qua pugnis, colaphis, genibusque per varia corporis membra sine ulla per se, protestantem, data occaisone, concussionis, converberationis et vix semivivi relictionis, in vitam diffidationis, ac aliarum violentiarum illationis facta, cujus latior copia dari debuit, verum quoniam intra triduum, ut juris et moris, ad acticandum non est porrecta, idcirco de diligentia generosi notarii loci praesentis in suscipiendo, negligentia vero partis protestantis in porrigendo manifestatum est. Et in verificationem praemissorum, idem veneralibis protestans commonstravit eodem coram officio et actis in corpore suo et quidem primo in scapula manus dextrae concussionem horrendissimam, maximam, tumidam lividam, sanguine suffusam, ac totam ferme scapulam concussam, dorso concussiones octo, penes se distinctae, magnae, lividae, sanguine suffusae, item fistulam superiorem manus dextrae similiter maxime concussam, item in humero sinistro concussionem maximam unam, item circa cingulum concussionem magnam, sanguine suffusam, asseruit quoque sibi, commonstranti, ventrem seu intestina dirupisse; quas concussiones et converberationes idem venerabilis commonstrans asseruit esse sibi tempore, modo et loco superius expressis per generosum Charzewski illatas et inflictas, easdemque officium praesens vidit, debite conspexit et actis suis connotavit.

Книга гродская, каменецъ-подольская, записовая и поточная, № 3692, годъ 1709—1710; листъ 965 на оборотѣ.

CL

Жалоба дворянъ Подлевскихъ на епископа Луцкаго, Кирила Шумлянскаго, о томъ, что, по его приказанію, слуги и родственница епископа, дворянка Елена Шумлянская, отняли у Подлевскихъ ихъ имѣнія, села: Межиричку и Красноборку. 1711. Августа 25.

Roku tysiąc siedmset jedynastego, miesiąca Augusta dwudziestego piątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Bazylim z Wyhowa Wyhowskim, skarbnikiem, namieśnikiem starostwa, regentem grodzkim żytomirskim, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter urodzony jegomość pan Jan Podleski, swym i urodzonych ichmościów: Ewy, matki, Anastazyej Podleskiego Alexandrowej Jakubowskiej, siostry, wdów, Theodora, brata rodzonego, tudzież Stanisława, wojskiego, i Alexandra, cześnika owruckiego, stryjów swoich rodzonych, Podleskich, imieniem, przychylając się do videndy protestacii przez pomienionego rodzonego swojego w grodzie tutejszym: pierwszej—anno praesenti, dnia czternastego Decembris, drugiej—roku terazniejszego, dnia dwunastego Augusti, przeciwko osobom niżejmianowanym poczynionych i zapisanych, quam primum acta praesentia, po gwałtownym i nieprawnym wygnaniu z niżejmianowanych dóbr swoich, adire potuit, natychmiast przeciwko jaśnieprzewielebnemu w Bogu jegomości ojcu Kiryllemu z Wielkich Szumlan Szumlańskiemu, episkopowi ritus Graeci Łuckiemu i Ostrogskiemu, prothotroniemu metropoliej Kijowskiej, jako rozkazującemu, i urodzonej jejmości paniej Helenie Szumlańskiej, cześnikowej podolskiej, wdowie, mandata i wolę jegomości ojca episkopa Łuckiego exequującej, i innym wszystkim, adhaerentom i comprincipałom, quorumcunque nominum et cognominum, in ulteriori juris tractu specificandorum, świadczył et magno cum dolore protestował się w ten sposób i o to: iż jaśnieprzewielebny w Bogu jegomość ociec episkop Łucki, violata legum authoritate i lekce sobie poważając one, która fortiter injungit, aby nemini a nemine inferatur injuria i żeby quisquis sua propria contentus conditione, jegomość, his omnibus posthabitis, nie mając żadnego prawa, praetextu i interesu do dóbr protestantów, wsi Międzyrzyczki i Krasnoborki, dziedzicznych, w powiecie tutejszym Żytomirskim leżących, antiquitus, a prawie od lat stu i więcej, certo jure przodkom protestantów służących i w possessyej onych spokojnej aż dotychczas będących, roku niedawno przeszłego, tysiąc siedmset dziesiątego, dnia jedynastego Septembra, jeszcze będąc nominatem episkopiej Łuckiej, z czeladzią swoją violenter najachawszy, od protestantów odebrać i tam wielkie aggrawatie czynić chciał; tedy comparens z rodzonym swoim, placatis verbis jegomości upraszając, aby od violentiej supersedował, prawa, sobie na te dobra służące, pokazali; więc tedy jegomość ociec nominat zajazdu i interessowania do pomienionych dóbr nie zechciał, declarując onym spokojnej possessyej, tak od siebie, jako i innych, odjechał. Roku zaś terazniejszego, tysiąc siedmset jedynastego, dnia szóstego Augusta, zostawszy

już episkopem Łuckim, też pomienione dobra armatim najachawszy i tam różne violentie, czasu prawa producowane, poczyniwszy protestantom, zakazując, aby do żadnej rzeczy nie interessowali się, odjechał; a potym, dnia ósmego Augusta, podstarościego radomyslskiego jejmości pani czesznikowej podolskiej i niejakiegoś pana Michałowskiego z wielką kupą tamejszych ludzi nasławszy, którzy na dwór protestantów napadszy, wielkie violentie czyniąc, okna w izbie powybijali, i dobywszy się do izby, matkę protestantów, szędziwe lata mającą, kilka razy potrącili, i, co się komu podobało — tenże obwiniony Michałowski brać chłopom rozkazał, potym krowę z cielęciem wziowszy, z wielkim fervorem i odpowiedzią odjechał; tandem dnia piętnastego tegoż miesiąca Augusta, jussu et informatione znać tak jaśnieprzewielebnego w Bogu jegomości ojca episkopa, jako i jejmości paniej czesznikowej podolskiej, chłop, nazwiskiem Syrosz, z kilkunastu chłopami jejmości paniej czesznikowej w nocy na dwór tenże napadszy, matkę protestantów genuine zabić chciał, i gdyby do obrony protestantes nie przyszli, pewnieby zły swój umysł do skutku przyprowadził; znowu nazajutrz, to jest dnia szesnastego ejusdem mensis, chłopi jejmości paniej Szumlańskiej ze wsi Wyszewicz, jako to nazwiskami: Kuczenków syn, Hryćko zięć Potyenków, Wasyl zięć Bliźniuków, Popowicz, Stefan Słuczenko, Iwan, i innych wielu, na tenże dwór protestantów z różnym orężem, jako to: rucznicami, spisami, gwałtownie napadszy, funditus zrabowali, matkę protestantów zabić chcieli, i, nieznośnych oppressii naczyniwszy, odeszli; tandem dnia dziewiętnastego ejusdem mensis sama jejmość pani czesznikowa podolska też pomienione dobra z wielkim orszakiem tak czeladzi, jako i chłopów swoich, cum vario armorum genere, najachawszy, posłuszeństwo poddannych i samych odebrała i zboża kop dziesięć zabrać kazała; naostatek, dnia dwudziestego tegoż miesiąca Augusta, siostra comparentis, urodzona jejmość pani Jakubowska, porucznikowa, zażywszy sobie dwóch przyjaciół, szlachty, do jejmości paniej czesznikowej, do tychże dóbr, wsi Międzyrzyczki, (żeby wiedziała z jakiej okazyej zajechała te dobra) dla rozmowy przyjachała, tedy eo instanti ludzi jejmości obwinionej z różnym orężem stanęło ze sto, gwałtem do dworu cisnąć się poczeli, okrzyk i tumult czyniąc, w którym tumulcie szlachcica, z jejmością panią Jakubowską będącego, urodzonego jegomości pana Gawłowskiego, pobili i pohałasowali, aż dopiero jejmość pani czesznikowa przypadszy, onym ludziom odstąpić kazała, a tymczasem ludzi protestantów z sobą do Wyszewicz wszystkich zabrawszy, odjeżdżając odpowiedziała, żeby się więcej nie interessowali do

pomienionych dóbr protestantes serio injunxit, i że ma taki rozkaz i ordynans od jegomości ojca episkopa Łuckiego,—protestantów z pomienionych dóbr expellere declarowała; których wydania chłopów comparentes, ut juris est, u jejmości obwinionej przez woźnego i szlachtę requirowali, ale jejmość obwiniona żadną żywą miarą wydać nie chciała i dotychczas nie wydaie, przez którą tak nieprawną a prawie gwałtowną expulsią, ichmoście protestantes, szkody sobie na kilka tysięcy praetendują i czasu prawa per inquisitionem dowieść declarują. Przez który takowy swój nieprawny i nienależyty postępek ichmoście obwinieni, prawo pospolite naruszywszy, winy, w niem eo nomine opisane, na osoby i dobra swoje zawzieli i zaciągneli. O co wszystko: ut praemissum est, iidem comparentes, suo et omnium suprascriptorum nomine, przeciwko tymże obwinionym iteratis protestowawszy się vicibus, prawnie z ichmościami postąpić o to declarował, zostawiwszy sobie, vel cui de jure venerit, salvam tej protestatiej meliorationem, aut per citationes correctionem, a tej o przyjęcie mnie, urzędu, do akt prosił; co i otrzymał, Jan Podleski, imieniem wszystkich podpisuję się.

Книга гродская, житомирская, записовая и поточная, № 210, годъ 1701—1713; листъ 288.

CLI

Универсалъ короля Августа II къ дворянамъ и духовенству Волынскаго воеводства, объявляющій о томъ, что онъ лишаетъ Кирила Шумлянскаго сана епископа Луцкаго и Острожскаго вслѣдствіе того, что Шумлянскій отправился рукополагаться въ Кіевъ; король ссылается на посланіе, полученное имъ отъ папы и предписываетъ дворянамъ и духовенству Волынскаго воеводства отказать въ повиновеніи и признаніи Кирилу Шумлянскому. 1711. Октября 17.

Roku tysiąc siedmset jedynastego, miesiąca Novembris dwudziestego, szustegodnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości Łuckim; przedemną, Piotrem Skuratowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter urodzony jegomość pan Franciszek Kalnicki, pisarz consystorski łucki, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich uniwersał, od nayiaśnieyszego króla jego mości, do woiewodztwa Wołyńskiego wydany, per oblatam podał, o czym ten uniwersał fusius in se ennarrat, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie; a tak ja, urząd, annuendo affectationi jego mości podawaiącego, ad acticandum przymuiąc, czytałem y tak się w sobie pisany ma: August wtory, ż Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Juflanski, Smoleński, Siewierski, y Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Wszem wobec y kożdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, osobliwie wielebnym w Bogu, wielmożnym, urodzonym obywatelom woiewodztwa Wołyńskiego, duchownym y swieckim, tak religiey katolickiej Rzymskiey, iako Greckiey w iedności z kościołem świętym katolickim Rzymskim zostaiącym, pobożnym archimandrytom, humenom, protopopom, świeszczennikom y innym, wszelkiego stanu, godności y praeeminencyey, osobom, przy ofiarowaniu łaski naszey królewskiey do wiadomości podaiemy: doniesiono nam, jako Cirilli Szumlański, zakonnik relligiey Greckiey, w jedności z kościołem Rzymskim katholickim będącey, od wielebnego Jerzego Winnickiego, metropolity całey Rusi, za administratora dyecezyey Łuckiey pod niebytność na ten czas wielebnego Żabokrickiego, episkopa Łuckiego, postanowiony, przeciwko prawom y zwyczaiom y na uymę poddaństwa, mojestatowi naszemu winnego, udał się do Kijowa, aby tamże za episkopa teyże dyecezyey Łuckiey, przeciwko obrzędom kościoła świętego katholickiego Rzymskiego y prawu, do nominatiey y podania na episkopiej nam służącego, był poświęcony, co jako mimo wszelką słuszność z oczewistym praw tychże złamaniem et cum scandalo obywatelów państw naszych, duchwieństa y ludu dyecezyey episkopiey Łuckiey uczynił, tak, zabiegaiąc wcześnie wszelkiemu złemu, na szkodę iedności religiey katholickiey y Greckiey, w iedności będącey, ztąd wynikaiącemu, po uprzeymościach y wiernościach waszych żądamy, abyście żadnym pretextem y wynalazkiem pomienionego Cyrilla Szumlańskiego za episkopa Łuckiego nie znali y nie przyjmowali, znać y przyimować ani mu tytułu tey godności, ani żadney usługi posłuszeństwa, tak w duchownych, jako y świeckich sprawach świadczyć y pełnić nie ważyli się, ale, abyście uprzeymości y wierności wasze z tymże

Cyrillem Szumlańskim, jako gwałtownikiem praw oyczystych y poddaństwa nam winnego, postępowali; a że wielebny Żabokrzycki, episkop Łucki, o ktorego eliberatią usilnie staramy się, dotychczas w detenciey zostaie, dyocezyia zaś bez administratora w duchownych y świeckich sprawach bydź nie może, tedy po uprzeymościach waszych, abyście za prawnego episkopiey Łuckiey administratora w duchownych y świeckich obrzędach nikogo innego nie znali y nie mieli, tylko tego, któregoby naywyższy kościoła świętego rzymskiego pasterz, Clemens XI, nad tym nieszczęśliwym upadkiem Cyrilla Szumlanskiego, jako uniwersalny y wszystkich dusz zbawienia pragnący ociec, w listach, do nas pisanych, barzo ubolewaiący, władzą swoią naywyższą postanowił; ktokolwiekby zaś woli naszey krolewskiey, w tym uniwersale wyrażoney, zprzeciwiać się ważył y jakieykolwiek temuż Cyrillowi Szumlańskiemu dodawał pomocy, rady y przysługi, lub go tytułem, praerogatywą episkopa Łuckiego zdobić ważył się, takowy kożdy rigori praw, przeciwko attentuiącym similia y gwałconcym roskazy nasze, podlegać powinien będzie y na takowego paenas, in jure descriptas, ad instantiam urodzonego instygotora koronnego, ex delatione cuiusvis, w sądach naszych extendere nie omieszkamy. Ktory to uniwersał nasz aby tym prędzey da wiadomości wszystkich przywiedziony był, on po grodach, parafiach y mieyscach zwyczaynych publikować zleciliśmy. Dan w obozie naszym krolewskim pod Stralsundem, w Pomeraniey Szwedzkiey, dnia siedmnastego miesiąca Octobra, roku Pańskiego tysiąc siedmset jedynastego, panowania naszego pietnastego roku. U tego uniwersału, per oblatam podanego, podpis ręki nayiaśnieyszego krola jego mości w te słowa; Augustus rex. Z drugiey zaś strony pieczęci podpis temi iest pisany słowy: Michał Augustyn Howel, jego krolewskiey mości pieczęci koronney sekretarz, m. p. Ktoryże to uniwersał, per oblatam podany, za podaniem y proźbą wyszmianowanego jego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak jako się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych, grodskich, łuckich iest ingrossowany.

Книга луцкая, гродская, записовая, 1711 года, № 2247; листъ 672.

CLII

Жалоба священника Іоанна Гостынскаго на дворянъ: Андрея и Франциску Блендовскихъ о томъ, что они, пригласивъ истца занять приходъ въ принадлежащемъ имъ селѣ Юськовцахъ, потребовали отъ него 25 талеровъ въ свою пользу, а также исполненія барщины; когда-же священникъ отказалъ въ исполненіи этихъ требованій, то Блендовскіе удалили его отъ прихода и захватили все его хозяйство. 1711, Октября 19.

Roku tysiąc siedemset iedynastego, miesiąca Octobris dziewietnastego dnia.

Przed urzędem i aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namieśnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter wielebny w Bogu ociec Jan Hostyński, prezbiter Juśkowiecki, a teraz Brykowski, (jak tylko mógł coram actis praesentibus comparere, tak eo instanti przeciwko wielmożnym ichmość panom: Andrzeiowi y Franciszce Horboskiego Błędowskim, małżąkom, miecznikom nowogrodzkim, solenniter y z wielkim żalem swoim świadczył się y protestował, w ten niżey opisany sposób y o to: iż wyszrzeczeni ichmość panowie miecznikowie nowogrodzcy, zaciągnowszy protestanta na prezbiterią do cerkwi Juśkowieckiey, wszelko parafii facilitatem temuż comparentowi świadczyć deklarowali, in vim ktorey deklarowaney łaski protestans do dóbr wsi Juśkowiec sprowadziwszy się, omnem curam około gospodarstwa maiąc, ogród niemałym kosztem ogrodziwszy, ony zasiał, żyta y inne zboża w polu pozasiewał; et interim ichmość obwinieni, zawziowszy jakiś rankor ku protestantowi, kazali dwadzieścia y pięć talarów bitych sobie dać, których protestans nie maiąc za co dawać y żadno miarą nie mogąc onych wypłacić, iterum nie dał y nie wyliczył; ztąd zawziowszy ku protestantowi iakiś rankor y invidyą, kazali iterum sobie tłuki y inne roboty ad instar poddaństwa odbywać, ktorych żadnym sposobem protestans odprawować nie chciał, y tak aż ichmość obwinieni zaraz a zaraz z dóbr swoich protestantowi ustępować kazali, ktorych wole y roskaz protestans pełniąc, mu-

siał rad nierad w samy czas gospodarski, roku przeszłego, tysiąc siedemset dziesiątego, in Augustǫ od wszystkiego gospodarstwa y ubustwa swego ustąpić, po którym ustąpieniu iterum obwinieni żyta ozimego kop pietnaście, owsa na kop dziesięć, grochu na kopic pięć, pszenicy iarey na kop cztery, hreczki na kop dwadzieścia, konopel kopa, siana stogów dwa, owiec siedmioro, iałuwkę, ogrud iarzyny zasiany y ogrodzony, roli dni trzy, na paranine wyorañey, protestantis własnych, zabrali, zagrabili y na swóy pożytek obrócili; o ktorych rzeczy oddanie gdy protestans do dworu obwinionych upraszając przyszedł, tedy jegomość pan miecznik pięścią w gębę dwa razy protestanta uderzył y z oczu (słowy zelżywemi zdyshonorowawszy) odeyść kazał; przez co wszystko jegomość obwiniony prawo pospolite zgwałcił, y w winy grabieżu gwałtownego popadł, y do szkód przywiedli niemałych protestanta; w czym wszystkim protestans iteratis przed urzędem vicibus oświadczywszy się, y tey protestacyey etiam per citationes salvam meliorationem zostawiwszy, prosił id totum actis connotari; co y otrzymał Jan Hostyłowski, prezbiter cerkwi Brykowskiey.

Книга ґродская, кременецкая, записовая, поточная и декретовая, № *1619*, *годъ* *1711*; *листъ* *683*.

CLIII

Постановленіе сеймика Волынскаго воеводства, на которомъ рѣшено между прочимъ лишить епископскаго сана Кирила Шумлянскаго за то, что онъ не захотѣлъ присоединиться къ уніи и поѣхалъ рукополагаться не къ уніятскому митрополиту во Львовъ, а къ православному—въ Кіевъ.—Дворяне Волынскіе соглашаются, по предложенію короля, подчинить Луцкую и Острожскую православную епархію управленію Холмскаго уніятскаго епископа и объявляютъ недѣйствительнымъ актъ избранія Кирила Шумлянскаго. 1711. Декабря 7.

Roku tysiąc siedmset jedynastego, miesiąca Decembris siódmego dnia.

Na roczki sądowe, grodzkie, łuckie, od dnia dwudziestego szóstego miesiąca Novembris, roku teraz idącego, wysz na akcie mianowanego, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Wawrzyńcem Stanisławem z Pepłowa na Taykurze Pepłowskim, sędzią ziemskim Podolskim, podstarościm grodzkim łuckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter wielmożny jegomość pan Stanisław z Szpanowa Czaplic, stolnik Owrucki, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Wołyńskiego, to laudum in loco consultationum solito postanowione, z podpisem ręki swoiey własney, per oblatam podał, o czym szerzey niżey inserowany in suis punctis, clausulis et ligamentis in se obloquitur, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt zapisanie, którego ja, urząd, annuendo afectationi, do xiąg przyimuiąc, czytałem et est tenoris ejusmodi: My: rady, xiążęta, senatorowie, dignitarze, urzędnicy y całe rycerstwo woiewodztwa Wołyńskiego ex limitatione na seymik pro septima praesentis zgromadzeni na mieysce obrad naszych zwyczayne, Panu Bogu, który iest nayprzednieyszą radą podziękowawszy, który nam zaczynać y konczyć pozwala, rady takowe stanowiemy: a naprzód, przywodząc do skutku, zlecamy ich mościom panom poborcom, anteriori laudo obranym, aby podymne na drugi rok, według uniwersału wielmożnego jego mości pana Mikołaja Baltazara Olszańskiego, chorążego y komisarza naszego woiewództwa Wołyńskiego, y według ostatniey tarify, którą ich mość panowie komisarze uproszeni do pomiarkowania iey, a do xiąg podać jak nayprzędzey maią y powinni będą carentiam tego podatku, iść ma sine ullis paenis ad ultimam Martii anni millesimi septigentesimi duodecimi; że zaś w pierwszym roku tenże podatek punktualnie woiewództwo oddało na barwę, moderunek y lenungi, a piechota nasza wyprawna, na którą ten idzie podatek, dotąd bez barwy zostaie, upraszamy jego mości pana kommissarza naszego, aby na nastepuiącym trybunale skarbowym serio domówił się, iż, ieżeliby rzeczypospolitey zdało się daley ten podatek kontynuować, konserwuiąc nowotną milytią, aby barwa nie od przyszłego roku, ale od terazznieyszego rachowana była, a że wielmożny jego mość pan kommisarz nasz, wiemy, że bez pracy nie będzie na trybunale Radomskim, przeto, aby pro libitu suo uprosił z sobą za subdelegata, salariandum przez nas, do pomocy, pozwalamy. Kiedy zaś łaskawość Boska powiat Włodzimirski powietrzem dotkneła na wielu mieyscach, przeto iego mości pana poborcy do podymnego, imci pana exactora do czwartego szeląga w odbieraniu nie obowięzuiem, aż chiba z miłosierdzia Boskiego dostatecznie powietrze uspokoi się; a że przez uniwersał

swoy król jegomość, pan nasz miłościwy, doniósł nam, iż iego mość xiądz Kirilli Szumlański, otrzymawszy tylko administracią episkopii Łuckiey, ważył się zwać episkopem, nadto nie u stolice apostolskiey, jak unia święta kazała, ale w inszey religiey, postronnym państwie, szukał poświęcenia y święcił się na władyctwo, y mieć chce, aby go nie mieć za władykę, y w administracyą też episkopią oddał jego mości xiędzu episkopowi Chełmskiemu, przeto, stosuiąc się do woli jego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, postanawiamy y obowiązuiemy się, aby żaden z nas kapłanom swoim nie pozwalał żadnego czynić posłuszeństwa jego mości xiędzu Cyryllowi Szumlańskiemu, będąc zaś uwiedzeni tegoż jego mości xiędza Szumlańskiego propozycyą, iż cale iest mianowanym władyką z łaski jego królewskiey mości, co teraz liquepatet, że nie był y nie jest, przeto, lubo się tak wiele ich mość panów obywatelów naszych na elekcyi jego mości xiędzu Szumlańskiemu podpisało, de nullitate tych podpisów praesenti laudo protestantur et protestamur, y żeby te podpisy jego mość xiądz Szumlański restituat woiewodztwu, obowiązuiemy imci; żeby zaś episkopyia Łucka y duchowieństwo w niey nie było bez porządku, przeto zlecamy jegomości panu marszałkowi koła naszego, aby quam citissime pisał list do jegomości xiędza episkopa Chełmskiego, donosząc uprzeymość naszą, że się z wolą jego królewskiey mości zgadzamy, jego mości za administratora acceptuiemy y zapraszamy. Ponieważ ichmość niektórzy obywatele nasi na dobra w episkopiey Łuckiey do rąk jego mości xiędza Szmlańskiego podawali, przeto wyrazić ma w liście swoim jego mość pan marszałek do jego mości xiędza administratora prożbę naszą, iż co się pokaże, że expendowano na konserwacyą episkopiey albo chwały Boskiey, aby jegomość xiądz administrator ich mościom panom dzierżawcom defalkował, co zaś na własną potrzebę jego mości xiędza Szumlańskiego dali, tego ścigać maią na dziedzicznych dobrach tegoż jegomości xiędza Szumlańskiego, albo na czym mogą. Ad quaerimoniam jaśnie prześwietnego woiewodztwa Ruskiego, aby wieś Popowce, dziedziczne jegomości pana Cetnera, starościca Lwowskiego, przez które Ikwa bieży y formalną czyni granicę między woiewodztwem naszym a Ruskim, aby ią woiewodztwu Ruskiemu aplikować, czego uczynić nie możem, bobyśmy generalną psowali granicę, przeto wyrazi w responsie jegomość pan marszałek koła naszego, ktory napisać zlecamy, rationes, dla czego to się stać nie może; żebyśmy zaś powinną wdzięczność y cokolwiek wyświadczyli propter nostros vicinos, cokolwiek ex ratione nieoddanego podatku z połowicy Popowiec, do woiewodztwa naszego nale-

żących, otrzymanych kondemnat iest na jegomości panu Cetnerze, starościcu Lwowskim, od ich mościów panów poborców y exaktorów, praesenti laudo kassuiemy, z tym jednak dokładem, aby sam podatek z Popowiec był oddany każdemu z ich mościów panów exaktorów; którą to naszą contestacyą do tegoż woiewodztwa Ruskiego w responsie od nas jego mości panu marszałkowi naszemu wyrazić zlecamy. Będąc zaś requisiti od jaśnie wielmożnego jego mości pana kasztellana naszego Wołyńskiego, jakoby wieś Osiekrow, która z przywileiami królewskiemi chodzi, między dobrą ziemskie taryfą pociągniona, przeto postanawiamy, aby, jako ab antiquitus, tak y teraz naturam królewszczyzny miała y z taryfy ziemskiey eliminowana była y list, eo nomine do jaśnie wielmożnego jego mości pana kasztellana wołhyńskiego odpisać jego mości panu marszałkowi koła naszego zlecamy. Chcąc mieć należyty porządek w woiewodztwie naszym a naybarziey uważaiąc importancyą podatków do skarbu kopijkami, lubośmy przeszłemi laudami opisali byli pierwszych ichmościów panów poborców y ich mosciów panów exactorów, aby kopieyki po trzy grosze brali, jakoż y tak sprawili się y tak wydać podatek swoy maią, po trzy groszy kopiykę rachuiąc, który do tego czasu wybrali, teraz zaś brać drożey nie maią, tylko po pięciu groszy kopiiek dwie, y ta currentia iść ma w całym woiewodztwie naszym generalnie; y ktoby się sprzeczał z ich mościów panów obywatelów, takiego wolno pozwać na sądy fiskalne, lub roczki powiatu swego; a zaś kupców wolne zabranie ze wszystkim towarem, jako y inszey kondycyiey ludzi. A za godne pracę y usługi jaśnie oświeconego xięcia jego mości Władysława Woronieckiego, stolnika Wendeńskiego, raz do Elbląga, drugi raz z jego mością panem Antonim Lubienieckim, cześnikiem Czerniechowskim, do Prus do jaśnie oświeconego jego mości pana Krakowskiego; tudzież ustawiczne prace y rezydencye przy ich mościach panach generałach moskiewskich jego mości pana Zagurskiego, podstolego Kijowskiego, powinna sequi należyta merces, przeto xięciu jegomości Woronieckiemu dwa tysiące darujem, jego mości panu Lubienieckiemu złotych tysiąc, jego mości panu Zagurskiemu złotych dwa tysiąca itidem darujemy. Żeby zaś Pan Bóg z łaski Swoiey od nas odwrucił karanie, którym już począł kołysać, przeto, in vim elemoziny, ich mościom oycom Bernardynom konwentu Łuckiego złotych trzysta ofiaruiem. Do jego mości xiędza biskupa naszego Łuckiego, aby odpisał jego mość pan marszałek, dziękuiąc za błogosławieństwo pasterskie, zlecamy. Seymik zaś ten pod tąż laską ad diem decimam sextam Martii anni millesimi septingentesimi duodecimi odkładamy.

Działo się w Łucku, die septima Decembris, anno millesimo septingentesimo undecimo. U tego laudum, per oblatam podanego, podpis ręki wielmożnego jego mości pana marszałka koła rycerskiego woiewodztwa Wołyńskiego w te słowa: Stanisław Antoni z Szpanowa Czaplic, stolnik Owrucki, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Wołyńskiego, któreż to laudum, per oblatam podane, za podaniem y prozbą wyszpomienionego jego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, do xiąg ninieyszych, grodzkich, Łuckich iest zapisane.

Книга гродская, Луцкая, записовая, 1711 года, № 2247; листъ 699.

CLIV

Актъ освидѣтельствованія Овруцкимъ гродскимъ судомъ тѣла приходского священника села Вязовки, Симеона, убитаго Константиномъ Шайковскимъ. 1711. Декабря 11.

Roku tysiąc siedmset jedynastego, miesiąca Decembra jedynastego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Janem Jakubowskim, namieśnikiem grodzkim owruckim, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, owruckiemi, comparens personaliter urodzony pan Stephan Człowski, sługa urodzonej jej mości paniej Anastazyej Padleskiego Alexandrowej Zbigniewowej Jakubowskiej, pozostałey małżonki, wdowy, praevia manifestatione ciało wielebnego ojca Semiona, prezbitera ritus Graeci, do wsi Wiazowki na parochią przyszłego, a przez Konstantego Szajkowskiego w tejże wsi Wiazowce, w szpitalu, dnia osmego miesiąca decembra siekierą zabitego, in praesentia wielu ich mościów szlachty, obywatelów wojewodztwa Kijowskiego, natenczas w kancellariej będących, praezentował. Et incontinenti stanowszy oczewisto wozny generał wojewodztwa Kijowskiego i innych—szlachetny Stephan Komar, na miejscach zwyczajnych

potrzykrć głosem wynośnym obwołał i proclamował, iż wyżpomieniony wielebny ociec Semion przez Konstantego Szajkowskiego we wsi Wiazowce, w szpitalu, siekirą zabity jest; po którym obwołaniu tenże woźny relatią swoję przedemną, urzędem, uczynił i zeznał, i prosili mnie, urzędu, tak wyżpomieniony prezentujący—swojej prezentaciej, jako i wozny—proclamatiej actis praesentibus connotari; co na affectacyą swoją i otrzymali, Stephan Człowski, pisać nieumiejący.

Книга гродская, овруцкая. записовая и поточная, № 3222, годъ 1710—1713; Листъ 189.

CLV

Объявленіе дворянки Анастасіи Якубовской о томъ, что Константинъ Шайковскій, убившій священника села Вязовки, Симеона, бѣжалъ изъ тюрмы 1711. Декабря 22.

Roku tysiąc siedmset jedynastego, miesiąca Decembra dwudziestego wtórego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Janem Jakubowskim, namieśnikiem grodzkim owruckim, i xięgami ninieyszemi, grodskiemi, owruckiemi, comparens personaliter urodzona iey mość pani Anastazya Podleskiego, zeszłego z tego świata urodzonego iego mości pana Alexandra Zbigniewa Jakubowskiego, porucznika znaku pancernego wielmożnego iego mości pana Łaska, starosty Dymirskiego, pozostała małżonka, wdowa, urzędowi ninieyszemu opowiadaiąc, świadczyła i manifestowała się w ten niżeyopisany sposób i o to: iż zabóyca, Konstanty Szaykowski, który był praesentowany przy ciele wielebnego oyca Semiona, prezbitera ritus Graeci. przez tegoż pomienionego Szaykowskiego, czasu i sposobem w prezentacyey wyrażonym, okrutnie zabitego we wsi Wiazowce dnia wczorayszego, to iest dwudziestego pierwszego Decembris, z niedzieli na po-

niedziałek, z więzienia uciekł, w czym modernus manifestans, praecavendo omnimodae futurae indemnitati suae, iterum atque iterum nanifestuie się, salva manente hujus manifestationis, ieżeliby tego potrzeba prawna ukazywała, melioratione; a terazniyszey, wkrótce napisaney, o przyięcie i do akt zapisanie mnie, urzędu, prosiła; co i otrzymała.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, № 3222, годъ 1710—1713; листъ 189 на оборотѣ.

CLVI

Мандатъ королевскій, требующій въ ассессорскій судъ вдову волынскаго кастеляна Франциска Ледуховскаго, за самовольное присвоеніе имѣній Гродка и Обарова, принадлежавшихъ Кіевопечерской Архимандріи, и, вмѣстѣ съ титуломъ Кіевопечерскаго архимандрита, пожалованныхъ королемъ Перемышльскому уніятскому епископу, Юрію Винницкому. 1712. Апрѣля 8.

Roku tysiąc siedmset dwunastego, miesiąca Maja siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości Łuckim, przedemną, Jakobem Bohatkiem—Hobczyńskim, namiesnikiem na ten czas burgrabstwa zamku Łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodźkiemi, łuckiemi comparens personaliter admodum reverendus pater Jonas Vizański, ordinis divi Basilii magni religiosus, superior archimandriae Żydaczynensis, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich ten mandat od naiaśnieyszego króla jegomości, Augusta wtorego, per oblatam podał, o czym fusius in suis punctis et clausulis obloquitur, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie; ktorego ja, urząd, annuendo affectationi, ad actican-

dum przyimuiąc, czytałem, y tak się w sobie pisany ma: Augustus secundus, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Wolyniae, Podoliae, Podlachiae, Smolensciae, Livoniae, Severiae, Czernihoviaeque, nec non haereditarius dux Saxoniae et princeps elector, tibi, magnificae, olim magnifici Francisci Ledochowski, castellani Wollyniae consorti, relictae viduae, bonorum Grodek et Obarow, ad archimandriam Pieczarscensem in regno spectans, nullo jure possestrici, tum generosis filiis et filiabus tuis, cum memorato olim magnifico castellano procreatis, in quantum ipsos causa infrascripta afficit, de bonis vestris generaliter omnibus causaque infrascripta mandamus, ut coram nobis, judicioque nostro assessoriali Varsaviae, seu ubi tum curia nostra feliciter constituti fuerimus, ab positione praesentis citationis nostrae recte in quatuor septimanis, seu tunc, dum et quando causa praesens ex regestro vocandarum causarum publico ad judicandum acclamata inciderit, personaliter legiteme ac peremptorie compareatis, ad instantiam generosi instigatoris regni ejusque delatoris, reverendi in Christo patris Georgii Winnicki, archiepiscopi metropolitae Kiioviae et totius Russiae, episcopi ritus graeco uniti Praemysliensis, Sanocensis et Samboriensis, archimandritae Pieczarensis, Dermaniensis et Dubnensis, actoris, qui vos in assistentia tutorum et alia debita vobis de jure incumbenti, inhaerendo constitutionibus regni et precipue novellae, de avulsis bonis ecclesiasticis, tum rescripto nostro speciali, ad rehabenda eadem bona favore actoris emanati, pro secundo post obtentam super vobis ex admissione judicis nostri primae contumaciae paenarum citat, ad videndum et audiendum priviligium quoddam, super bona Grodek et Obarow, in palatinatu Wołyniae sita et jacentia, ad archimandriam Pieczariensem, possessione tanti temporis sollenitata, ad praesens per vos cum maximo praejudicio ad sinistram cancelariae nostrae informationem exportatum, coram nobis et judicio nostro reponibile esse adinveniri, illudque, uti male, eronee, cum praejudicio ecclesiae, contra expressum legum et costitutionum regni praescriptum, quae fundationes ecclesiasticae universaliter in regno omnes et particulariter quasvis semper integri et pleni juris esse volunt, patrimonia quoque ecclesiarum et signanter grecarum Romae unitarum avelli et alienari prohibent, tolli, cassari et annihilari, deoccupationem praefatorum bonorum, per vos indebite inssessorum, restitutionemque proventuum, nulliter hucusque interceptorum, decerni et in juris paenas, in ligibus regni contra impetratores hujusmodi bonorum descriptas, vos succubisse adinveniri, easque extendi, bonaque eadem reverendo actori adjudicari, in dam-

naquę et lites expensis vos condemnari; sitis igitur parituri, terminum attentaturi et judicialiter responsuri. Datum in cancelaria regni, feria sexta post dominicam Paschalem primam, die scilicet octava mensis Aprilis, anno Domini millesimo septingentesimo duodecimo. U tego originału mandatu, przy pieczęci koronney przyciśnioney, podpis ręki w te słowa: M. A. I. S. A. M. S. M. Który że to mandat, per oblatam podany, za podaniem y prożbą wyszmianowanego jegomości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak iako się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich jest ingrossowany.

Книга гродская, луцкая, записовая, годъ ***1712***, *№* ***2248***; *листъ 507.*

CLVII

Жалоба игумена Загаецкаго монастыря, Мартиніяна Полумирковича, на владѣльца села Загаецъ, дворянина Андрея Блендовскаго, о томъ, что онъ отнялъ поля и угодія, принадлежавшія монастырю по завѣщанію его основательницы, Регины Ярмолинской. 1712 Іюня 27.

Roku tysiąc siedmset dwunastego, miesiąca Iunii dwudziestego siódmego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, krzemienieckie, od dnia dziewiętnastego miesiąca i roku teraz idących, przypadłe i sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Andrzeiem na Ledochowie Ledochowskim, podstolim wołyńskim, podstarościm grodzkim krzemienieckim i aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu ociec Martynian Połumirkowicz, ihumen monastyru Zahajeckiego, ostrzegaiąc całości i bezpieczeństwa funduszu, przez świętey pamięci niegdy zeszłą wielmożną iey mość panię Reginę Bohowitynównę na Szumbarze Konstantowa

Jarmolińską na pomieniony monaster danego, aby chwała Boża na wieki nie ustawała, lat kilkadziesiąt w tem monasterze braciey zakonney, nie maiąc inszych maiętności, tylko circa monasterium z gruntów, pól, stawów, sianożęci, lasów, victum et amictum providendo, in pacifica possessione, tak ab anterioribus et ulterioribus ex domo Jarmolinsciana successoribus ad hucusque tempus w circumferentiach gruntów, pól et id genus żadnego nie miał impedimentu, przed dokończeniem życia swoiego, aby to in memoriam posterioribus szło, naprzeciwko urodzonemu iego mości panu Andrzeiowi z Błędowa Błędowskiemu, miecznikowi nowogródzkiemu, dóbr wsi Zahaiec, od tychże successorów juris quovis titulo nabytych, possessorowi, świadczył się i manifestował w ten niżey opisany sposob i o to: iż obwiniony jegomość pan miecznik nowogródzki oznaczone znakami ab antiquo, nescitur quo praetextu, należące do monastera grunta, sobie do swoich części wsi Zahaiec przywłaszcza, kiedy w roku tysiąc siedmset dwunastym, na wiosnę, naypierwiey mety granicy w części Zahaiec, do monastera należącey, zepsował, ponieważ z Zahaiec przez groblę do wsi Miziuryniec idącą drogę, która graniczyła, kazał poorać, a na monasterski grunt obrócił; a znowu także od tychże Zahaiec do miasta Jampola drogę i za drogą poorawszy, bez monasterskie pole gościniec uczynił, żeby obwinionego pole całe, a bez monastyrskie ieżdżono; i także od monasteru drogą idącą do Szumbara kopcy zdawna wysypane poprzeorywać chłopom swoim dopuścił; et insuper stawiska niżey stawu, ex opposito monastera będące, przez tęż wspomnioną wyżey fundatorkę iuż po funduszu zapisie ob commoditatem stawu wyższego monasterskiego, aby ten niższy staw, lubo z dawien dawna do Szumbara należał, nie przeszkadzał i nie zaliwał stawu, zaraz pod monasterem będącego, na który to staw pusty, aby nigdy nie zaięty był, osobliwą recognitią od swoiey fundatorki monastyr zaszczycał się i szczyci, tenże iego mość obwiniony indebite te stawiska sobie appropriował, groble z gruntu monasterskiego, pól, darń i sypiec, psuiąc posiane zboże, wysypał, i taras z lasu monasterskiego do grobli, tudzież upustu, skrzyni, młyna co naylepsze drzewa—dęby rąbać i wozić swoim poddanym zahaieckim przykazał, i zaiął ten pomieniony staw; a ieszcze tym się nie kontentuiąc, w rzece, z stawu monastarskiego ku Szumbaru idącey, ryb łowić poddanym swoim deklarował, gdzie iego mość pan Rużycki, podstarości obwinionego, nie tylko sobie, ale chłopom łowić każe ryby, a gdy ludzie z monasteru, widząc krzywdę zakonników, o to mówili, tenże pan podstarości odpowiedział, że nie tylko chłopów monasterskich, ale i sa-

czerncόw, ieżeliby bronili łowić mi ryb, bić obiecał. O co wszystko modernus comparens, tak o popsowanie granic, iako też przywłaszczenie gruntów monasterskich, ofiaruiąc się o chwałę Bożą z obwinionym iego mością jure agere, iterum iterumque manifestatur, salva nihilominus hujus manifestationis, toties, quoties de jure venerit, etiam per citationes melioratione, eandem actis connotari prosił, co i otrzymał, Martynian Połumirkowicz, ihumen monastyru Zahaieckiego.

Книга гродская, Кременецкая, поточная, № 1621 годъ 1712; листъ 615 на оборотѣ

CLVIII

Жалоба дворянина Андрея Блендовскаго на священника Гостыловскаго о томъ, что онъ, находясь въ качествѣ викарія въ селѣ Блендовскаго—Юрковцахъ, отправлялъ уніятское богослуженіе только въ присутствіи владѣльца, въ другое-же время служилъ по обряду Православной церкви; притомъ священникъ отказывался отъ участія въ уплатѣ военной контрибуціи, и въ отбываніи толокъ владѣльцу и наносилъ послѣднему различныя оскорбленія. 1712. Іюля 1.

Roku tysiąc siedmset dwunastego, miesiąca Julii pierwszego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, krzemienieckie, od dnia dziewiątego miesiąca Junii roku teraz idącego, wyżey na akcie exprimowanego przypadłych, a dla pewnych przyczyn, w limitatiey wyrażonych, do dnia dwudziestego pierwszego tegoż miesiąca Junii roku ninieyszego limitowanych i tegoż dnia reassumowanych, przedemną, Andrzeiem na Ledochowie Ledochowskim, podstolim wołyńskim, podstarościm grodzkim krzemienieckim i aktami niniejszemi, grodskimi, krzemienieckiemi, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Andrzey Jan Błędowski, miecznik nowogródzki, sollennie skarżył i protestował się naprzeciwko hospo-

dyna, imieniem Jwana, przezwiskiem zaś Hostyłowicza, zięcia wielebnego oyca Pawła, prezbitera tunickiego, protopopy teraznieyszego krzemienieckiego, za którego do uprzykrzenia się sobie ustawicznemi instancyami i prośbą, iako za zięciem swoim, pomieniony protestans na czas przyiął był za wikaryusza do cerkwi Jurkowieckiey, który deklaruiąc się i assekuruiąc zaniego, iż miał być w Uniey świętey i, iako taż każe, wierzyć i celebrować miał, więc naprzód, nietylko że w Uniey świętey, ale i Błahoczestywey nie obserwował statecznie, bo, za bytnością pretestantis w cerkwi nabożeństwo po uniiatcku, innych zaś czasów schyzmatyckim zwyczaiem odprawował ie; o co gdy bywał częstokroć upominany, bynaymniey nie uważał, w swoim persewerował przedsięwzięciu, a co większa, że in moribus et vita żeby miał być dobrym przykładem parafianom iurkowieckim, a poddanym iego mości protestantis dziedzicznym, tym bardziej im był ustawicznym zgorszeniem, powiadaiąc: że z rozkazu i przymusu protestantis przy nim po uniacku celebrować musiał; nadto żonę swoię co dzień po kilka razy nie tylko w chałupie, w którey z łaski protestantis miał mieszkanie, ustawicznie tłukąc i biiąc, z nieznośnym hałasem tłukł i biiał, ale cum majori scandalo z chałupy prostowłosą wywłuczył, poddanym tamecznym i żydom przejeżdżaiącym niemałe podziwienie i zgroszenie czynił, która pokilkakrotnie z Jurkowiec aż do Krzemieńca w zimie, piechotą cum summo periculo vitae w nocy uciekać musiała; nadto, tym się nie kontentuiąc cale, niby w gościnę do rodzica iey z swoiąż żoną do Krzemieńca iadąc, i znać upiwszy się, z sanek ią zepchnowszy i także prostowłosą uczyniwszy, i ze wszystkiego odzienia i obuwia odarszy, a wużkami, alias po rusku licem drutownym, tirannissime zbiwszy, w koszuli tylko, a potem tymże licem do sanek uwiązawszy, bosą po szronie, konia zacinaiąc, kłusem prowadził; w czym o tak tyrańskie i niezbożne pożycie od rodziców żony iego, będąc manifestans płaczliwie pokilkakrotnie requisitus, wprzód rugowaniem z maiętności swoiey groził, a potym dwóch ludzi słusznych i wiarygodnych, poddanych swoich, z obudwóch stron chałupy iego sąsiadów naybliższych, dodał, aby pożycia iego z tążżoną przestrzegali i w nim modernum informowali protestantem, z których uczynieniem relacyey, z niemałą konfuzyą iego, z maiętności swoiey in instanti rugować grożąc, declarował; w czym gdy się poniekąd uspokoiaiąc, malis pejora czynił, kiedy nie tylko poddanych protestantis verbis laesivis et scomaticis, osobie duchowney nienależących, publicznie łaiał i dyffamował i kilku z nich tiranissime pobił, od krztów, szlubów i pogrzebów zbytnie i nad słuszność extorsive

wyciągał datki, niektórych zaś, sobie przyiaznieyszych, do buntów i nieposłuszeństwa dziedzicznemu panu ich buntował, i naostatek, że modernus protestans, nie będąc ieszcze dziedzicznym possessorem wsi Zahaiec i lasów tamecznych, iednak w tychże wrąbu sobie wolnego pozwolenie maiąc od ich mościów panów: Humnickiego, cześnika wiskiego, i Michała Pruszyńskiego, miecznika czernihowskiego, iako dziedziców natenczas tychże dóbr i lasów, gdy na budynek do nichże po drzewa zebrawszy podwody wyprawił, pop pomieniony z wrodzoney złości, na kobyłę wsiadszy, do monastyru Zahajeckiego bieżał, ultro tamecznych namawiał zakonników, czerncòw, aby iego mości panu Adamowi Pruszyńskiemu, chorążemu iego królewskiey mości, do wsi Nowegostawu (znać dali, potem gdy) przyiechał i tam iednego, że aż do Nowegostawu pobieżał, o podwodach protestantis, w lesie będących, znać dał; gdzie iego mość chorąży laesivus natenczas ich mościów braciey swoiey, spólnym z sobą dziedzicom, będąc, podwody protestantis z wołami, końmi i wozami zabrać i manifestacyą naprzeciwko protestanta w grodzie Krzemienieckim uczynić kazał, w czem do szkody niemałey protestanta, a zatym do niezgody sąsiedzkiey sprowadził; nadto podczas ciężkich kontrybucii moskiewskich, gdy za pięć miesięcy razem generał Widman na wieś Jurkowce dwadzieścia porcii włożywszy, oprócz wszelkich proventów, dwieście bitych talerów kontrybucii, wydać przymusił, a protestans, conserwuiąc poddaństwo swoiemi pieniędzmi, in instanti założyć musiał, czego napotym chcąc mieć choć in parte recompense, złotych czterdzieści, by im był i pop pomocnikiem, włożył, w czym nieposłusznym będąc, a wszelkie z gruntów iako i sianożęci protestantis, a tym większa, cerkiewne dochody biorąc, które, iako wikaryuszowi, luboby nie zupełnie należały, zupełnie, ba i nad słuszność, bo extorsive biorąc miał; naostatek, gdy do gwałtownego żniwa na tłukę wszystkich ludzi proszono, gdy, proszący o dziewkę albo parobka, do popa pomienionego według zwyczaiu dawnego na ten tylko ieden dzień, inscio protestanta, bo i bez rozkazu iego, z sierpem prosząc, wstąpił,—nie tylko że nie posłał, posłanego verbis scommaticis złaiał, i ledwie kiiem nie bił, ale i protestanta, pana natenczas swego, temiż słowy tykał honor, a tym huczkiem kupę zebrawszy poddaństwa iurkowieckiego, do buntów i nieposłuszeństwa pobudzaiąc, pod sam zameczek z innymi wielu idąc, oraz protestanta, na wale stoiącego i wszystko dobrze słyszącego, widząc, między innemi dyskursami to powiedzieć ważył się: »żałuię, żem, się ubrawszy w ornat, nie przyszedł mu na tłukę«. Czego wszystkiego daley protestans cierpieć nie mogąc i że-

by do dalszey impatientiey od pomienionego przywiedziony nie był, sługę swego do pomienionego, iako wikaryusza tylko doczesnego i żadney od protestanta nie maiącego praezenty, posłał, przestrzegaiąc, aby się więcey nie narażaiąc protestantowi, z Jurkowiec ustąpił, i włożoną kontrybucyę oddał, przed którym pop pomieniony siła nagadał, co czasu prawa exprimowano będzie; iakoż ledwie po uczynioney sługi pomienioniego relacyey, z wielkim do zamku przyszedł impetem i lubo mu perswadowano, aby się nie narażał, bynaymniey nie uważaiąc, na basztę wszedł i co przez sługę odpowiedział, sam powtórzyć in praesentia protestantis licentiose ważył się, któremu protestans, zszedszy, rugować się mu koniecznie kazał; co wszystko czasu inquisitiey dowiedziono będzie; a tym się nie kontentuiąc, czasu sądzenia sprawy swoiey z protestantem, na ustęp przyszedłszy, verbis laesivis, protestantowi od osoby iego słyszeć nie należącemi, licentiose domawiał in praesentia ich mościów panów: Siemaszka, stolnika czernihowskiego, Rafała Gostyńskiego, Tomasza Metelskiego, iego mości pana Dziusy i całego prawie powiatu Krzemienieckiego, na sądach natenczas i ustępie będących ich mościów, protestans zaś, powagę u sądu estimuiąc, cierpliwie znosić musiał. O co wszystko z pomienionym prawnie czynić deklaruiąc i natenczas wszystkiemi ich mościami manifestuiąc się, iterum atque iterum protestował się, co, aby wszystko actis connotatum było, prosił; co i otrzymał Andrzey Jan Błędowski, miecznik nowogródzki, ręką swą.

Книга гродская, кременецкая, поточная, № 1621, годъ 1712; листъ 669 на оборотъ

CLIX

Жалоба священника Іоанна Гостыловскаго на дворянина Андрея Блендовскаго о томъ, что онъ угрожалъ истцу побоями въ самомъ присутсвіи гродскаго суда. 1712. Іюля 5.

Roku tysiąc siedemset dwudziestego, miesiąca Julii piątego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, krzemienickie, od dnia dziewiątego miesiąca Junii roku teraz idącego, wyżey na akcie exprimowanego, przypadłe, a dla pewnych przyczyn, w limitatiey wyrażonych, do dnia dwudziestego pierwszego tegoż miesiąca Junii i roku ninieyszych limitowane i tegoż dnia reassumowane, przedemną, Andrzeiem na Ledochowie Ledochowskim, podstolim wołyńskim, podstarościm grodzkim krzemienieckim, i aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi, personaliter veniens wielebny w Bogu ociec Jan Hostyłowski, prezbiter cerkwi Brykowskiey, solenniter świadczył i manifestował się przeciwko wielmożnemu iegomości panu Andrzeiowi Błędowskiemu, miecznikowi nowogródzkiemu, w ten niżeyopisany sposób i o to: iż iego mość obwiniony, przyprowadziwszy do znaczney szkody i violencyi, iako też grabieżów, manifestanta, goniąc na ostatnią ruinę manifestantis, tę sprawę swoię dopuścił ad punctum decreti tak sądu consystorskiego, iako też i grodzkiego krzemienieckiego, gdzie iego mość manifestans, wetuiąc dyshonoru i ostatniey ruiny substąntiey swoiey, maiąc sprawę swoię tak w sądach consystorskich, iako też grodzkich krzemienieckich ad usque prosequować musiał, gdzie na terminie dzisieyszym modernus manifestans, maiąc sprawę z iego mością obwinionym w sądzie grodzkim krzemienieckim sub securitate judiciorum, personaliter experimentował się; gdzie będąc na ustępie w teyże sprawie, tamże, in praesentia nobilium tam obwiniony na ustępie przy obecności wszystkich ich mościów, spraw swoich attentuiących, formalia mówił: »iż ty oycze plag pewnych odemnie nie uydziesz« i innemi słowami, honorowi manifestantis charakteru Boskiego nieprzystoynemi, diffamował. Przeto modernus manifestans przeciwko obżałowanemu ratione diffamationis et diffidationis iterum atque iterum manifestatur, prosząc eam actis connotari, co i otrzymał Jan Hostyłowski, prezbiter brykowski, manu propria.

Книга гродская, кременецкая, поточная, № 1621, годъ 1712; листъ 681.

CLX

Жалоба дворянъ Писаржевскихъ на дворянина Адама Прушинскаго о томъ, что онъ причинилъ истцамъ многіе убытки и, между прочими, завладѣлъ усадьбою принадлежащею священнику имѣнія Писаржевскихъ села Семенова и принудилъ этого священника за него молиться. 1712. Іюля 18.

Roku tysiąc siedmset dziesiątego, miesiąca Julii ośmnastego dnia.

Przed urzędem i aktami ninieyszemi, grodzkimi, krzemienieckiemi i przedemną, Bazylim Sieszyckim, namieśnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony iego mość pan Piotr Pisarzewski, nomine urodzonych ich mościów: Michała i Barbary Podwysockiego Pisarzewskich, małżonków, rodziców swoich, takową i w ten sposób czyni przeciwko urodzonemu jego mości panu Adamowi Pruszyńskiemu manifestatią: iż iego mość pan Pruszyński, iuż po dekrecie roku teraznieyszego, tysiąc siedmset dwunastego, na roczkach grodzkich krzemienieckich między rodzicami manifestantis a sobą, obżałowanym, ratione certarum praetensionum atque aliarum injuriarum praetensarum stałym i ferowanym, na dalszą ruinę goniąc comparentis rodziców, dworzyszcze, które należało z dawnych czasów do hospodyna i następców jego succedenter, we wsi Semenowie, do rodziców manifestantis części należące, przywłaszczył, sianożęci pokosić kazał, należące do dworzyszcza hospodynowego grunta i sianożęci in sorte manifestantium poorali i pokosili, w Daniłowce na części rodziców manifestantis itidem sianożęci pokosić kazał i poddanym poodbierał, siana spaleniem przegraża się, łotoki przez częste wody branie i deptanie psuią, przez moczenia konopi, kopaiąc darń z grobli, onę psuią, wały koło zameczku we wsi Semenowie bydło ich mościów rozdeptuią, w lesie rodziców manifestantis Semenowskim siła drzewa pościnano et, quod maximum, lip wiele w tymże lesie z kory poodzierano i posuszono, siana na pokosach bydłem potratowali, ludzie iego mości obżałowanego, po iagody chodząc, pszenicy na kilka kop potratowali i popsowali, ad extremum, hospodynowi semenowskiemu invito modo modlić się za siebie każe. O co manifestans, nomine tychże ich mościów rodziców swo-

ich, przeciwko iego mości obżałowanemu iterum atque iterum manifestuie się, prosząc, aby ta manifestatia, którey salva reservatur melioratio, actis praesentibus connotowana była; co i otrzymał Piotr Pisarzewski.

Книга гродская, кременецкая, поточная, № 1621, годъ 1712; листъ 715 на оборотъ.

CLXI

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ произвелъ осмотръ православнаго кладбища при Воскресенской церкви въ городѣ Кременцѣ, разореннаго и ограбленнаго двоpяниномъ Станиславомъ Вишневскимъ, владѣльцемъ села Сычевки. 1712. Октября 6.

Roku tysiąc siedmset dwunastego, miesiąca Octobris szóstego dnia.

Przed urzędem i aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi i przedemną, Jerzym Boguszewskim, namieśnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, stanowszy oczewiście woźny generał województwa Wołyńskiego i innych, szlachetny Stanisław Leszczyński, in vim verae ac fidelis relationis suae, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, krzemienieckich, iawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on w roku ninieyszym, tysiąc siedmset dwunastym, dnia dwudziestego piątego Septembris, ad affectationem juridicamque requisitionem przewielebnego w Bogu iego mości oyca Pawła Jetkiewicza, protopopy ritus Graeci krzemienieckiego, był w mieście iego królewskiey mości Krzemieńcu, na cmentarzu cerkwi Zmartwychwstania Pańskiego pustym, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiarygodnych, urodzonych ich mościów: Konstantego Macieiowskiego i Piotra Malborskiego i innych ich mościów obywatelów powiatu Krzemienieckiego tuteyszego, propter majorem fidem sibi adhibitos, mieysce grobów zmarłych ab antiquo

chrześciańskie poodkopywane, kości zmarłych na wierzch powyrzucane, funditus zruynowane, iako to: kamienie na nagrobkach leżące i krzyże kamienne, na tychże nagrobkach stoiące, porozbiiane i pozabierane przez urodzonego Stanisława Wiszniowskiego, possessora dóbr wsi Syczówki, a do cmentarza nic nienależącego, widział i officiose oglądał; gdzie officiose in publico obywatelów powiatu Krzemienieckiego oglądawszy, tąż szlachtą, sobie przytomną, oświadczywszy się, i ztamtąd odszedł; tenże woźny tegoż dnia z tąż szlachtą wyżmianowaną, sobie przytomną, ad affectationem tegoż iego mości oyca protopopy wyżmianowanego, był u niewiernych żydów całego kahału, w tymże mieście iego królewskiey mości Krzemieńcu, summę złotych czterysta z prowizią za lat kilka od niey należącą, u tychże żydów będącą, ad disjudicationem tak w sądzie konsystorskim, iako i innych sądach, w winach prawnych przyporęczył i aresztował, który areszt ciż żydzi kahalni benevole przyięli et ad disjudicationem juridicam tęż summę dotrzymać do rozprawy prawney submittowali się i declarowali. Co pomieniony woźny tąż szlachtą wyżmianowaną oświadczywszy, ztamtąd powrócił i przedemną, urzędem ninieyszym, uczynił i zeznał relacyą, prosząc id totum actis connotari; co i otrzymał, Stanisław Leszczyński, woźny generał.

Книга гродская, кременецкая, поточная, № 1621, годъ 1712; листъ 960.

CLXII

Актъ передачи имѣнія Милостова во владѣніе Луцкому братству по приговору Луцкаго гродскаго суда, вслѣдствіе неуплаты братству помѣщицею Барановскою суммы, завѣщанной ея сестрою, Анною Гулевичевою. 1713. Марта 10.

Roku tysiąc siedmset trzynastego, miesiąca Marca czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości Łuckim, przedemną, Piotrem Skuratowskim, namiesnikiem burgrabstwa zamku Łuckiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter urodzony jegomość pan Zachariasz Kossowicz, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich podał per oblatam, nomine ich mościów bractwa Łuckiego, tak świeckiego, jako y duchownego, tradycią w sprawie tegoż bractwa dóbr wsi części Miłostowa z inwentarzem, tamże napisanym, przez urząd grodzki Łucki, niżey wyrażony, podanych, expediowaną, z podpisem ręki wielmożnego jego mości pana Antoniego-Franciszka Siennickiego, sędziego ziemskiego Kijowskiego, grodzkiego łuckiego, także przyciśnieniem pieczęci, o czym taż pomieniona tradycya z inwentarzem napisanym latius in se obloquitur, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie oney y do akt wpisanie; którą ja, urząd, ad acticandum przymuiąc, czytałem, de tenore tali. Działo się we wsi Miłostowie, tu, w województwie Wołyńskim, a powiecie Łuckim leżącey, roku tysiąc siedmsetnego trzynastego, miesiąca Marca dziesiątego dnia. Antoni Franciszek na Wojutýnie Siennicki, sędzia ziemski Kijowski, podstarości grodzki łucki. Oznaymuię ninieyszym listem moim exekutoryalnym, iż na prawną requizycyą przewielebnego w Bogu jego mości oyca Jowa Kądzilewicza, ihumena monasteru Bractwa Łuckiego y wszystkich braci zakonnych, aktorów, strony prawem przekonywaiącey, za banitią albo zyskiem iteratae, ultimariae, fortis, finalis executionis od tychże aktorów na wielmożney jej mości paniey Zofiey Potockiego primo voto Hrehorowey Benedyktowey Żabokrzyckiey, łowczyney Bracławskiey, secundo ad praesens Baranowskiey, podczaszyney Lwowskiey, vigore praw jey mości służących, paniey opatrzney y dożywotniey, na roczkach grodzkich łuckich roku tysiąc siedmset dwunastego, miesiąca Januarii jedynastego dnia, w sprawie y akcyey prawney o niewypłacenie wyderkafu, tak od summy oryginalney, pro sorte jey mości paniey Baranowskiey przez niegdy wielmożną jej mość panią Annę z Olszanicy Hulewiczową, stolnikową Wołyńską, bractwu Łuckiemu testamentem ostatniey woli legowaną, jako y od summy, szpitalowi tegoż bractwa tymże testamentem naznaczoney, na dobrach wsi Miłostowie zapisaney, otrzymaną, intentowaney, o czym ten zapis y wszystek process, assekuracye o tym latius edisserunt, przy bytności urodzonych ich mościów panów: Tomasza Porczyńskiego, Mikołaja Borowskiego, Piotra Hułta, Jana Makowskiego, Stanisława Zbieleckiego y innych wielu ich mościów, maiąc także przy sobie woznych generałów dwoch, opatrznych: Pawła Gębarzewskiego i Ferensa Kosteckiego, do dóbr wsi Miłostowa przy-

byłem, gdzie, wprzód awizowawszy stronę przez woznego y szlachtę de expedienda executione, w chałupie roboczego Maxyma Dereczuka jurysdykcyą moię exekutorialną przez tychże woznych ufundowawszy, bezpieczęstwo publiczne aktowi temu przyzwoite ogłosić y stron oboch do rosprawy prawney przywołać roskazałem; na którym terminie wielebny w Bogu ociec Gedeon Sawatowicz, zakonnyk y plenipotent tegoż monasteru, wysz wyrażony zysk y cały process reprodukowawszy, mocney, skuteczney, nieodwłoczney y podania dóbr, tak summie oryginalney, jako prowyzyonalney y za process przewiedziony domagał się exekucyey, od strony zaś pozwaney, prawem przekonaney, roboczy Michał Gumienny, stanowszy, żadney oppugny prawney ani nieprawney nie wniosł, y owszem, libere execucyi dopuścił; a tak ja, urząd, admittente libere a parte citata dimissione bonorum, do tradyciey przystąpiłem y gromady Miłostowskiey zwołać do siebie roskazałem; y, tak w summie kapitalney, jako y za przewiedzony process wraz złączoney, siedm tysięcy złotych, w część dóbr wsi Miłostowa stronę, prawem przekonywaiącą, przez woźnych wysz mianowanych w rzetelną, spokoyną y aktualną intromittowałem possessią y poddanych, niżey wyrażonych, inwentarzem opisanych, ze wszelkiemi ich powinnościami, robociznami, daniami podałem aż do rzetelnego pomienioney summy oddania possessią; którey tradyciey aby nicht irrytować nie ważył się, na irrytatorów zaś winę banitiey wieczney założyłem y publikacyey termin w grodzie Łuckim, przy uczynioney manifestacyi, extra cadentiam quorumvis terminorum, zawity naznaczyłem y prefigowałem, actus praesentis vigore. Datum loco, anno, die, mense ut supra. A po inserowaney tradyciey inwentarz niżey napisany, tenoris sequentis: Inwentarz poddanych y ich powinności: Maxym Dereczuk, pułwłoczny, bez wołów; Sawka Bezsekirski, pułwłoczny, wołów dwa, kur dwoie, robią po dni trzy—od Świętego Jana do Świętey Pokrowy, a potym po dwa dni; Stepan, wół jeden, w lecie robi dni dwa, zimą jeden; wdowa Zagrodniczka, piesza, robi dzień jeden; Sawoczka Czetwertejny, taż powinność; Illuk Czetwertejny robi w lecie dni dwa, a w zimie jeden; Paweł Kosciuczek, takaż powinność; Misko Metelaniec—wół jeden, taż powinność; Stepan szwiec z rzemiosła, krawiec z rzemiosła, kowal z rzemiosła: ci wszyscy według dawnego zwyczaju y inwentarzów wszelkie powinni tłuki i szarwarki odbywać w obszarach pańskich; z zasiwu ozimego szosta część krescensiey w tym roku naleźeć, a potym obszary wszystkie, do części, Gorą nazwaney, należące, łąki, część we młynie, albo z arędy gotowych pieniędzy złotych dwieście, ryba przy spuście

y wszystkie pożytki, tak, jako tey części, Gurą nazwaney, należą, dworek do mieszkania y ogrody puste z gruntami. U tey tradyciey z inserowanym inwentarzem, za podaniem y prozbą wyszmianowanego jego mości podawającego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystka, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak jako się w sobie pisana ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich iest ingrossowana.

Книга гродская, Луцкая, записовая, 1713 года, № 2249; листъ 201.

CLXIII

Жалоба священника Матѳея Радзиховскаго на управляющаго селомъ Кокоревомъ дворянина Ивана Лабендзкаго о томъ, что онъ, предполагая, что священникъ зналъ о побѣгѣ одного изъ крестьянъ изъ имѣнія, нанесъ ему оскорбленія и побои и заключилъ его въ тюрму. 1713. Мая 5.

Roku tysiąc siedemset trzynastego, miesiąca Maia piątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namieśnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, stanowszy personaliter wielebny w Bogu oyciec Matheusz Radzichowski, prezbiter Kokorowski, naprzeciwko urodzonemu panu Janowi Łabenskiemu, podstarościemu Kokorowskiemu, części iaśnie wielmożney ieymości paniey Anny Kosińskiego Ligęsiney Minorowey, kasztelanowey Chełmskiey, solenniter świadczył y protestował się w ten niżey opisany sposób y o to: iż pomieniony pan Łabenski, przepomniawszy prawa pospolitego y bojaźni Boskiey, nie maiąc żadney okazyey y przyczyny do protestanta, a bardziey czyniąc in confusionem protestantis, śmiał y ważył się roku, miesiąca y dnia ninieyszych, wysz na akcie wyrażonych, iadąc z pola, przypadłszy na koniu, na dom y rezydencyą protestantis naiechać, gdzie, naiechawszy, nie

uważaiąc nic na stan duchowny, zastawszy praesentem na podworzu stoiącego, harapnikiem w głowę uderzył, potym, porwawszy za ramie protestanta, onegoż przy koniu aż do dworu, czyli zameczku tameyszego prowadził, y tam przyprowadziwszy, słowami nieuczciwemi, honorowi duchownemu zbyt szkodzącemi, lżył, sromocił y dyffamował (maiąc tylo iakowoś opinią niesłuszną, iakoby protestans miał wiedzieć o wyściu z maiętności wsi Kokorowa części pomienioney ieymości paniey kasztelanowey Chełmskiey roboczego Romana Będnarczuka, którego, dogoniwszy, nazad ze wszystkim zawrócili) a y tym się nie kontentuiąc, tenże obżałowany, pan Łabęski, ninieyszego protestanta do więzienia, alias do turmy wsadzić kazał, y onego, od samego rana do południa w więzieniu trzymaiąc, zaledwie za instantiami z tegoż więzienia wypuścił; przez ktory takowy swoy nieszłuszny y nienależyty proceder prawo pospolite zwiolował y w winy, w niem eo nomine opisane, popadł, a protestanta do lesiej honoru y bolu niemałego przywiodł y przyprawił, ratione quorum omnium idem comparens przeciwko temuż obżałowanemu iterum atque iterum protestatur; ktorey protestacyey salvam meliorationis facultatem zachowawszy, prosił praesentem actis connotari; co y otrzymał Matheusz Radzichowski.

Книга гродская, кременецкая, записовая, поточная и декретовая, годъ 1713; № 1622; листъ 461 на оборотѣ.

CLXIV

Жалоба монаховъ Кіево-Кириловскаго и Красногорского монастырей на дворянъ: Александра Щеневскаго, Стефана Токальскаго и Александра Шумлянскаго о томъ, что они напали съ вооруженною толпою на монастырское село—Андріевку, ограбили монаха Кипріяна Бонкевича, а также ограбили и изранили монастырскихъ слугъ и крестьянъ. 1713. Сентября 18.

Roku tysiąc siedmset trzynastego, miesiąca Septembra ośmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Bazylim z Wyhowa Wyhowskim, skarbnikiem ziemskim, namieśnikiem starostwa, regentem grodzkim żytomirskim, i xięgami niniejszemi, grodz-

kiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter urodzony jegomość pan Piotr Żytkiewicz, plenipotens, actis praesentibus castrensibus Żytomiriensibus, roku terazniejszego, tysiąc siedmset trzynastego, dnia jedynastego Augusti inscriptus, przewielebnego w Bogu jegomości ojca Eustraciusza Samborowicza, ihumena monastyrów Kirylskiego, Kijowskiego i Krasnohorskiego Makarowiczowskiego, reguły świętego Bazylego Wielkiego ritus Graeci, i całej kapituły pomienionych monasterów, jako skoro po trzecim już gwałtownym przez niżejmianowanych obwinionych na dobra, wieś Jędrzejówkę, w powiecie Żytomirskim leżącej, dziedzicznej manasteru Krasnohorskiego najezdzie i expulzyej, do grodu tutejszego Żytomirskiego przybyć mógł, tak zaraz imieniem tegoż przewielebnego w Bogu jego mości oica ihumena i wszystkich braci zakonników pomienionych monastyrów, tudzież urodzonych panów quorumcunque nominum Łopatyńskiego i Łozińskiego, i sług, czeladzi i roboczych: Borysa i Trochyma, poddanych monastera pomienionego Krasnohorskiego Makarowiczowskiego, okrutnie porąbanych, pobitych, potłuczonych, obnażonych i poobdzieranych i innych niżejmianowanych imieniem, przeciwko urodzonym ichmościom panom: Alexandrowi Szczeniowskiemu, nienależytemu do dóbr, wsi pomienionej Jędrzejówki, interessantowi i expulsorowi, i zięciowi jegomości, Stefanowi Tokalskiemu, samym princypałem i gwałtownym na cudze dobra najezdzcom, tudzież Alexandrowi Szumlańskiemu, synowi niegdy urodzonego jegomości pana Samuela Szumlańskiego, czesznika podolskiego, dóbr Kucharów i Zarudzia quovis juris titulo possessorowi, coadjutorowi i pomocnikowi, sługom, czeladzi, kozakom i poddanym innym, ze trzech wsiów na niżejmianowany gwałtowny najazd zebranym i przysposobionym, manucooperatorom i adhaerentom, solenniter magnoque cum dolore a prawie lachrimabunde, inhaerendo anterioribus protestationibus et jure factis, tudzież przychylając się do protestatiej urodzonego jegomości pana Piotra Wyhowskiego, roku terazniejszego, tysiąc siedmset trzynastego, dnia szóstego Septembris, przeciwko temuż jegomości panu Szczeniowskiemu w grodzie tutejszym uczynionej, świadczył, protestował i reprotestował się w ten sposób i o to: iż jegomość pan Szczeniowski, postposita legum authoritate, a prawie in vilipendio one mając, które serio vetat, ut nemini a nemine inferatur injuria, a żeby quisque sit sua contentus sorte, osobliwie o expulsyach i gwałtownych najazdach, tak antiquitus jako i recenter opisane i postanowione, ni zać pono mając, nie kontentując się dawniejszemi najazdami, szkodami, krzywdami, oppresyami i violentiami, comparentom in antecessum

czynionemi (o czym anteriores protestationes fusius obloquuntur), roku teraznіejszego, tysiąc siedmset trzynastego, dnia dwudziestego dziewiątego Augusta, przybrawszy sobie niemałą kupę różnych ludzi, osobliwie pomienionego urodzonego jegomości pana Alexandra Szumlańskiego pro adjutorio wziowszy, który z czeladzią swą i ze trzech wsiów swoich skupiwszy gromadę swoją wielką, ludzi z muszkietami, pistoletami, rucznicami, szablami i innym orężem, do broni należącym, wielebnego w Bogu jegomości ojca Cypryana Bońkiewicza, dyakona, zakonnika i syndyka causarum pomienionych monasterów tu, do Żytomierza, na sądy ziemskie kiowskie, sądzić się mające, jadącego, i w pomienionej wiosce Jedrzejówce, jako dziedzicznej monastera Krasnohorskiego, in possessione haereditaria u tychże będącej, nocującego, nic ni od kogo złego niespodziewającego się, w nocy, na świtaniu violenter najachawszy i napadszy, ludzi i sług monastyrskich i jego samego okrutnie, niemiłosiernie, a prawie po nieprzyjacielsku postępując, porąbali, pobili, potłukli, pokaleczyli, konie i kolasę pozabierali, onych poobdzierali i poobnażali, jako to: konia siwego, drugiego wronego, trzecią klacz—ceną po złotych sto polskich, wozek kryty, okowany z połszorkami, złotych sześćdziesiąt kosztujący, w którym flasza cynowa z olejem, złotych dwadzieścia kosztująca, kaftan kitajkowy, talerów pięć dobrej monety, w kieszeni pomienionego ojca Cypryana talerów siedm kopiejkami na expedycią kancellaryską wiozących, rasę muchajerowę i jupkę, barankami siwemi podszytą, kłobuk, podkapek, siermięgę czarną nową, książkę, goldynek dwie podróżnych, leguminę ad requisitis variis, jako się wybrał był na długi czas jachać na pomienione sądy, kulbakę, garnek miedziany; pomienionego urodzonego Łopatyńskiego: kuntusz, kitajkowy - talerów sześć dobrej monety, szablę—złotych dwanaście, kuntusz—talerów siedm dobrej monety, opończę—złotych szesnaście, czapkę—złotych ośm, muszkiet—złotych ośmnaście, kulbakę—złotych trzydzieści, kiesę—w której było kopiejkami złotych czternaście, i tegoż czeladnika, swej chudoby broniącego, w łeb razy dwa i lewą rękę zacięto i kijmi niemiłosiernie pobito, o którego życiu dubitatur; u poddanego tychże protestantów, na imię Borysa, który tamże do Jędrzejówki natenczas pszenicy i czostku dla swej potrzeby kupować przyjechał: konia wronego—valoris złotych ośmdziesiąt, kulbakę—złotych czternaście, bóty, czapkę, kańczuk, złotych dwa pieniędzy w chustce zawiązanych, a w trzosku na nim złotych trzydzieści kopijkami, i jego samego okrutnie zbito, Pan Bóg wie jeżeli żyć będzie; u Trochyma ze wsi Malinki, poddanego krasnohorskiego: konia myszatego z kulbaką, valoris złotych sto, rucznicę z

prochownicą--valoris złotych dwadzieścia; czapkę, jupkę barankami podszytą, i temuż Trochymowi u ręki dwa palce ucięto i w głowę raniono, i wszystkiego haniebnie pobito i pokaleczono, qui etiam de vita periclitatur; u chłopa, także poddanego krasnohorskiego, nazwiskiem Udoda: klacz z kulbaką, valoris złotych siedmdziesiąt; u Leśka ze wsi Malinki: także klacz—złotych pięćdziesiąt; u Semena poddanego także malickiego: klacz—złotych siedmdziesiąt,—pomienionego ojca Cypriana przeprowadzających, vi a prawie violento modo z pomienionym jegomością panem Szumlańskim wzieli, zabrali; i dotychczas do grodu, ut juris et moris est, proprii districtus nie przysłali i w niem nie prezentowali, znać u siebie trzymają i swemu pożytkowi akkomodują; a co większa, swoje występki na protestantów niewinnie wkładając, protestatią w grodzie tutejszym anno praesenti dnia trzynastego Septembris obwiniony jegomość pan Szczeniowski uczynił, i punktów niesłusznych, nieprawdziwych, zadając, jakoby mieli protestantes onego najachać, pobić, wiązać, fanty i suknie pozabierać, czego in rerum natura nie było, w niej ponakładał. O co comparens requirując tych wszystkich wyżejopisanych, violento modo a prawie bezprawnie zabranych rzeczy, przeciwtymże obżałowanym, nomine ut supra, iteratis protestowawszy się i reprotestowawszy vicibus, o to prawnie czynić nie zaniechać we wszelkim sądzie i urzędzie, ziemskim, grodzkim i głównym trybunalnym koronnym lubelskim, tychże principałów swoich ofiarował, salvam ejusdem protestationis sibi, plenipotenti, vel diminutionem, aut per citationes, si id necessitas juris expostulaverit, correctionem zostawił. Et incontinenti stanowszy oczewiście woźny generał województwa Kijowskiego i innych, szlachetny Daniel Kurczewski, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomierskich, w moc prawdziwej, wiernej i skutecznej obductionis relatiej swojej, jawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on roku terazniejszego, tysiąc siedmset trzynastego, dnia piętnastego Septembris, mając przy sobie stronę szlachty, ludzi, obywatelów województwa Kijowskiego, urodzonych ichmościów panów: Jakuba Żytkiewicza i Jerzego, czyli inszego imienia, Susła eo, majoris et evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był we wsi Malince, w powiecie Żytomirskim leżącej, gdzie będąc, widział i oglądał rany i razy szablami i kijmi pozadawane u wyżeypisanych sług, czeladzi i poddanych monastera Krasnohorskiego, w protestatiej specifice, nomine et cognomine, wyrażonych, którzy mienili sobie bydź rany i bicie zadane przy gwałtownym w nocy zajezdzie na wieś pomienioną Jędrzejowkę przez ichmościów panów Alexandra Szczeniowskiego i drugiego Alexandra Szumlańskiego, sług, cze-

ladzi i różnej kondyciej ludzi ichmościów; których pobitych, posieczonych, porąbanych, sinych, spuchłych, razy i rany krwią nabiegłe widziawszy i oglądawszy, i wszystkie w protestatiej opisane rzeczy od szlachty i ludzi tamejszych i obywatelów słyszawszy, i szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy się, ztamtąd odjachał, i o tym tę swoją prawdziwą przedemną, urzędem, obductiej swojej relatię uczynił i zeznał, prosząc wraz z comparentem, aby comparentis protestatia i onego obductiej relatia do xiąg niniejszych zapisane byli, co i otrzymali, Piotr Żytkiewicz nomine ut supra podpisuję się manu propria. Daniel Kurczewski, woźny, ignarus scribendi.

Книга гродская, житомирская, записовая и поточная, № 210, годъ 1701—1713; листъ 445 на оборотѣ.

CLXV

Жалоба дворянъ Вышпольскихъ на дворянъ Дыдеркаловъ о томъ, что послѣднiе напали съ вооруженною толпою слугъ на церковь, находящуюся въ имѣнiи Вышпольскихъ, ранили одного изъ причетниковъ и нанесли тяжелые побои священнику и его матери. 1713. Ноября 9.

Roku tysiąc siedemset cztyrnastego, miesiąca Novembris dziewiątego dnia.

Przed urzędem y aktami niniyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namiesnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony iegomość pan Woyciech Opacki, imieniem urodzonych ichmościów panów Heronima y Alexandry Humnickiego Wyszpolskich, podczaszych mozyrskich, małżąków, naprzeciwko urodzonym ichmościom panom: Adamowi y Maryannie Zaleskiego Dederkałom, małżą-

kom, solnniter świadczył y manifestował się w ten niżey opisany sposób y o to; iż iegomość obwiniony, czyniąc na dalszą ruinę wuja y wujenki protestantis moderni, zapisawszy się podług donaciey swoiey, zbywając części pewne w stawie pomienionym Podhrusznym pomienionym ichmościom panom padczaszym mozyrskim, małżąkom, do których zeznania miał pomienione jejmość panią małżąkę swoię, aby zeznali oboie, personaliter stanowszy w grodzie tuteyszym Krzemienieckim, stawić, a do tych czas, nie wiedzieć dla iakowey okaziey, w zapisaniu się iuż od lat kilku ad hoc tempus nie przyznali y nie przyznaią, a nadto iegomość obwiniony, przepomniawszy prawa Boskiego y pospolitego, śmiał y ważył się w roku terazniey szym, tysiąc siedemset trzynastym, miesiąca Septembris dnia dwudziestego wtorego, napadszy z czeladzią, samemu iegomości po imionach y po przezwiskach lepiey wiadomych, na cerkiew, przez protestantis moderni wuja za koszt onego zbudowaną y we wszystkim restawrowaną, odbijać do oney czeladzi swoim roskazał y sam dobyto szablo bez szpare do cerkwi przeciwko kryłosu pchnoł, gdzie diaka, tamże stoiącego na kryłosie, na łonie przebił; potym, widząc że dobyć się nie mogł, z odpowiedzią tak na kapłana mieysca tamecznego, iako y na przetestantis wuja zdrowie odpowiedzią, odjechał; niedosyć na tym, powtornie, tegoż roku y miesiąca Novembris, w dzień wsystkich świętych, czeladź swoię nasłał na cerkiew do popa, gzdie koni dwoie temuż popowi na gruncie własnym protestantis moderni wuja zabrać rozkazał, a potym y sam z dobytą szablą y z pistoletami, w też tropy za swoią czeladzią przybiegł, gdzie konie zaraz pszy sobie brać rozkazał, gdzie popadia, stara matka pomienionego mieysca tego kapłana, nie dawała y za te konie trzymała, muwiąc te słowa: »za co waszeć, mości pan dobrodziey, zabierać chudobę mnie każesz!« Tandem jegomość obwiniony kazał one tyranissime zbić, że, dla słabości wielkiey zbicia w starości oney podeszłą, nieść do grodu nie podobna; usłyszawszy kapłan w cerkwi ten hałas, będąc wtenczas na nieszporze, z cerkwi wychodzi, a iegomość obwiniony, porwawszy kapłanaza łeb, w gębę bił, a potym o ziemię uderzył y nogami tłuk, gdzie aż z pomienionego kapłana patrachel spadł, y, ledwie się wykręciwszy, do cerkwi uciekł, a jegomość obwiniony, koni dwoie wziowszy, z wiekim hałasem y odpowiedzią odjeżdżaiąc, haec formalia mowiąc:« że ia y samego twego pana ze dworu wywlokę, albo do spotkania z onym!« Przeto ninieyszy comparens, nomine tychże iehmościów panów podczaszych mozyrskich, małżąków, postrzegaiąc całości onych, iterum atque iterum protestatur, ktorey protestaciey salvam mielioratione

zachowawszy, praesentem actis conotari prosił; co y otrzymał. Woyciech Opacki. Et hic incontinenti stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Wołyńskiego y innych, szlachetny Stanisław Leszczyński, in vim verae ac fidelis relationis suae, jawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, ad affectationem et iuridicam requisitionem roku teraznieyszego, tysiąc siedemset trzynastego, dnia szóstego Novembris, był we wsi Dederkałach wyszszych u iegomości pana Adama Dederkała, gdzie będąc, przytomnie sobie szlachtę, ludzi godnych, urodzonych ichmościów panów: Jana Dederkała y Jana Zalubowskiego, ad requisitionem jegomości pana Heronima Wyszpolskiego, podczaszego mozyrskiego, koni dwoje u pana, nagruncie iegomości pana podczaszego mozyrskiego, przez samego osobę zabranych arestował y przyporęczył, ztamtąd powruciwszy, o tym te swoie uczynił y zeznał relacią, prosił o przyjęcie oney, co y otrzymał. Stanisław Leszczyński, woźny generał.

Книга гродская, кременецкая, записовая, поточная, и декретова'', № 1622, годъ 1713; листъ 948 на оборотѣ.

CLXVI

Жалоба священника Іоанна Созанскаго на дворянина Николая Оржеховскаго о томъ, что онъ нанесъ различныя оскорбленія и побои какъ истцу, такъ и другимъ, сопровождавшимъ его, священникамъ.—1714. Марта 20.

Feria tertia post dominicam Judica quadragesimalem pvoxima, anno Domini millesimo septingentesimo decimo quarto.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, latyczowiensia personaliter veniens venerabilis pater Joannes Sozanski, bonorum villae Berezowa ecclesiae rithus graeci parochus, Zinkovecensis, Mohyloviensis vicedecanus, soienniter protestatus est in et contra nobilem Nicolaum Orze-

zechowski, bonorum oppidi Jaryszow administratorem, suo et venerabilis Matkau kulczycki, bonorum Olchowiec rithus graeci parochi, ac aliorum nomine, idque pro co, quia ipse temporą certo, videlicet sabbatho post dominicam oculi quadragesimalem, anno praesenti se, protestantym, et alios spirituales ritkus ejusdem parochos cum litteris excommunicationis illustrissimi et reverendissimi Barlaami Szeptycki, episcopi Leopoliensis, Camenecensis et rithus graeci, ad se, protestantem, ordinnatos, in bonis praemissis Jaryszów existentes, nescitur qua ratione, nulla haaita occasione, primo, verbis indecentissime tractando, contemptuavit, ac post, ad frameam se proripiendo et damnum aliquod sibi illatum proferendo, concutere et ad carceres rusticanos, nempe w kłodę, iniicere voluit, procrinibus velificavit, demum his non contentns est, se, protestantem, ec his bonis Jaryszów iam domum tendentem, in via libera, extra Jaryszow in campis equo insesso cum sclopetis insecutus est, sclopetoque ad caput se, protestantem, enormiter concussit, manus convulneravit, verbis indecentissimis videlicet: « iak psa cię zabiie, y dam za ciebie sto złotych! « dishonoravit, in vitam diffidavit, equum protestantis violenter cum ephippio et frenis intercepit et per dies quinque, laboribus et inedia macerando, circa se detinuit, ac omnino vita privare curavit; rationo itaque premissorum suo et aliorum, quo supra, nomine iterum atque iterum protestantur. Et incontinenti idem venerabilis protestans praesentavit in corpore suo, videlicet in manu sinistra, supra digitum pollicem, derasionem cutis subsanatam, item derasiones in digitis indice et medio in fine oorundem binas, subsanatas, item in dextra manu intradigitos pollicem et indicem et in palma superiori derasiones subsanatas, quas derasiones officium praesens vidit et debite conspexit actisque suis connotavit; hicque subinde in verificationem praemissarum concusionum praesentavit crines et strophium sangsine concussum, quod ad se precepit et de recepto sibique restituto officium praesens quietavit.

Книга гродская, летичевская, записовая и поточная, годъ 1714, № 5253; листъ 64 на оборотъ.

CLXVII

Универсалъ уніятскаго митрополита, Льва Кишки, къ уніятскому духовенству Кіевскаго воеводства и благочиній: Мозырской, Девилгородской и Петриковской о томъ, что онъ поручаетъ намѣстничество въ этихъ областяхъ архимандриту Овруцкому, Климентію Домарадзкому 1714. Ноября 1.

Року тисеча семъсотъ четирнадцятого, мисяця Децембра семогонадцять дня.

На ураде кгродскомъ, въ месте его королевской милости Овручомъ, передомною, Михаломъ Сингаевскимъ, коморникомъ кграничнымъ, намесникомъ подвоеводзтва, регентомъ кгродзкимъ енералу воеводзтва Кіевъского, и книгами нынишними, кгродзскими, кіевскими personaliter stanowszy jegomość oyciec Joil Sawicki, namieśnik archymandryey monasteru Owruckiego nayświętszey panny Maryey Bogarodzice, dla wpisania do xiąg ninieyszych oryginał uniwersału od jaśnie wielmożnego iegomości xiędza Leona Kiszki, archiepiskopa metropolity Kiiowskiego, episkopa Włodzimirskiego, z pieczęcią przyciśniono y z podpisem ręki jegomości własney, do duchowieństwa w województwie Kijowskim ratione introcontentorum wydanego, per oblatam podał, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był; a tak ja, urząd, universał ten do xiąg przyjmuiąc, czytałem y tak się w sobie polskim pismem pisany ma: Leon Kiszka, z Bożey y stolicy świętey Apostolskiey łaski archyepiskop metropolita Kiiowski, Halicki y całey Rusi, episkop Włodzimierski y Brzeski, admistrator episkopiey Przemyskiey, Sanockiey y Samborskiey, archimandryta Pieczarski y Supralski, w Bogu przewielebnym oycom protoprezbiterom, wielebnym oycom prezbiterom, cerkwi wakuiących administratorom, wikaryuszom, dyakonom y całemu in genere duchowieństwu ritus uniti Graeci, w archidyoceziey metropolitańskiey a protopopiach, będących w powiatach Żytomirskim y Owruckim, tudziesz protopopiach: Mozyrskiey, Dawidogrodzkiey y

Petrykowskiey znayduiącym się, pokóy Chrystusów y błogosławieństwo nasze archipasterskie przesławszy, donosimy do wiadomości: iż z władzy zwierzchności stolicy świętey apostolskiey rzymskiey, tudzież y łaski nayjaśnieyszego króla jegomości Augusta wtórego, nam szczęśliwie panuiącego, włożony iest na nieudolne ramie nasze urząd metropoliey całey Rusi, którego że częścią dla odległości mieysca, częścią dla zachodzących codziennych de magna importantia trudnościey w przerzeczonych protopopiach sami przez się administrare nie możemy, przeto wielebnościom waszym za wikarego generalnego w Bogu nayprzewielebnieyszego jegomości oyca Klemensa Domaradzkiego, archimandrytę Owruckiego, nam dobrze z cnot, przykładnego życia, nauki y czułości około dobra pospolitego, zaleconego, postanowiamy, y żebyście wielebności wasze onemu we wszystkim iako nam samym poszłusznemi byli, serio intymujemy y pilno przykazujemy, a to wszystko w ime świętey y nierozdzielney y ożywiającey Tróycy, Oyca y Syna y Ducha Swiętego. Datum w Kwasowie, dnia pierwszego Nowembra, tysiąc siedemset czternastego roku. У того универсалу при печати прытисненой подпись рукъ тымы словы: Leon, archiepiskop metropolita całey Rusi, episkop Włodzimirski y Brzeski m p. Gabryel Ochalski, zakonnik świętego Bazylego wielkiego, auditor metropolitański m. p. Который-же то универсалъ, за поданемъ и прозьбою вышъ мененного оферента, а за моимъ, урядовымъ, принятемъ, до книгъ нынишнихъ, кгродзскихъ, киевскихъ естъ инкгросовани.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1714—1715, № 31; листъ 467.

CLVIII

Письмо Овруцкаго архимандрита, Журавковскаго, къ дворянину Адаму Искрицкому. Архимандритъ заявляетъ протестъ противъ рѣшенія суда по дѣлу между Межигорскимъ монастыремъ и Искрицкимъ, утверждая, что суду этому онъ былъ не подсуденъ, и отклоняетъ требованіе Искрицкаго объ удовлетвореніи заявленныхъ имъ претензій. 1715. Мая 17.

Року тисеча семсотъ петьнадцатого, месеца Іюня третего дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости Овруцъкомъ, передомною, Стефаномъ Барановъскимъ, намесникомъ на тотъ часъ кгродскимъ Овьруцъкимъ, и книгами нинешъними, кгродскими, овруцъкими comparens personaliter urodzony jegomość pan Adam Iskrzycki, ten list od wysoce przewielebnego w Bogu jegomości oyca Żurakowskiego, archymandryty Meżyhorskiego, ratione introcontentorum do siebie, comparenta, pisany, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: Датъ зъ монастыра Межигорского, Мая семнадцатого дня, тысеча семъсотъ петнадцатого. Мосци пане Іскрицкій! Любо уже и не доведосся намь писати до вашои милости о томъ, о чомъ передъ симъ многократне писалисмо, едънакъ постерѣгши, же вашмость, дворуючи зъ насъ, теперъ пишешъ, якобы ваша проиграна, которая въ самой рѣчи до суду неправедного, которимъ мы не контентуемся, естъ такова выиграна, въ томъ вашмосць триумфуючи, созываешъ насъ для одобрапя решты пѣнязей до Овъруча, где намъ, ведлугъ конътракъту и первоферованого декрету, сздити не велено, але в монастырѣ, альбо в Демидовѣ суму отбирати назначено, а поневажъ хитростю то пошъло на руку вашмости пана, теды мы, до часу слушного, можемъ, не стаючи тамъ, где вашмосцъ насъ зазиваешъ, пождати, а своего иньшимъ способомъ доходити, поневажъ Ляше не стае за наше, и не знаемъ, якъ ся вь томъ справовати, поневажъ панове судѣ декрету намъ належитого не отдали, тылько намъ помаячили, а хочасьмо его и не отобрали, едънакъ много намъ кошътуетъ, що все на вашу милость до належитои суммы приростаетъ. подданыхъ, яко не держимо, такъ и высылати не будемо, бо, якосьмо передъ тымъ много писали до вашои милости, тая справа безъ вѣдома губернатора Киевъского обыйтися не можетъ; а, що большая, нѣкого уже и выпускати, гдыжъ вашмосць, якъ маетность заехалъ безъправъне, такъ и подданыхъ перевабилесь потаемъне, що все до справедливъшого суду откладаемъ; ограниченя жадного Демидову не мѣлисмо и не мѣемо, а гдыбысмо его одъ небожъчика пана родича

вашего приняли, тобы то было означено въ контракъте; а що мужики плетутъ, тому вашмосць не вѣръ, бо слушънѣй было, жебы мужикъ тое огъраничене, если имѣлъ у себе, отдалъ небожъчику пану родичу вашему, яко своему дѣдичному пану, а нижъли намъ, закупщикамъ, панамъ дочаснымъ; о засѣвъки, которие не с подданыхъ были, лечь монастырскими волами пахано, и о сѣно, поневажъ зъ полъторы тисячи копицъ пулътораста учинено, и о инъшихъ не теперъ респондовати вашои милости мѣемо, часу еще передъ нами досытъ; людей вашыхъ нашъ подстаростий зачипати не будетъ, бо кожъдый своего боку (любо и тамутого еще нашъ естъ) пильновати повиненъ; притомъ засъ естесьмо назавъше жычъливые прѣятелѣ—Межыгорского монастыра архимандритъ зъ братиею т. р. А инътитуляция на тымъ листе въ тые слова есть написаная: его милости пану Адаму Іскрицкому сие писане до рукъ власныхъ отдати належытъ, въ Демидовѣ. Который же то листъ, за поданемъ и прозбою вышъмянованое особы подаючое, а за моимъ, урядовымъ, прынятемъ, увесь, з початку ажъ до конца, слово в слово, до книгъ нинешънихъ естъ уписанъ.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1714, № 3223, листъ 305 на оборотѣ.

CLXIX

Грамота, выданная Карломъ-Филиппомъ, палатиномъ Рейнскимъ, и его дочерію Елисаветою-Августою отцу Өедору Волковичу, жалующая ему санъ архимандрита Слуцкаго и Копыльскаго, вслѣдствіе увольненія отъ этой должности, по причинѣ преклонныхъ лѣтъ, архимандрита Іосифа Лапицкаго. 1715. Іюля 30.

Carolus Philippus, Dei gratia princeps electoralis, comes palatinus Rheni, dux Bavariae, Juliae, Cliviae et Montium, princeps Möersae, comes

Veldentiae, Sponheimii, Marchiae et Ravenspurgi, dominus in Ravenstein, eques Aurei Velleris et sancti Huberti, gubernator plenipotentiarius Superiorum et Anteriorum Austriacarum provinciarum, sacrae cesareae regiaeque, majestatis generalis campi marschallus etc. Notum testatumque facimus omnibus et singulis, praesentes hasce literas nostras visuris, lecturis, aut legi audituris, praesertim vero cunctis ziemianis, civibus et universis subditis ducatus Słucensis et Kopylensis: cum post liberam spontaneamque resignationem reverendi patris Josephi Łapicki, abbatis Słucensis et Kopylensis, senio jam decrepiti ac imbecilis, precibus, eapropter ad nos a se humillime factis, dicta abbatia Słucensis et Kopylensis impraesentiarium vacet, ad nostramque dispositionem devolvatur; quocirca vi juris patronatus atque collationis, quod nobis serenissimaeque principi Elisabethae-Augustae, dilectissimae fiiliae nostrae, tum et successoribus nostris de jure inviolabili desuper competit, ad praefatam abbatiam Słucensem et Kopylensem virum vitae, integritate moribusque ac doctrina sufficienti conspicuum, tum et variis fide dignorum testimoniis suffultum, reverendum patrem Theodorum Wołkowicz, parochum modernum Hrozoviensem, ad praetactam abbatiam Słucensem et Kopylensem arbitrio, authoritate et absoluta potestate nostra dilectissimaeque filiae nostrae clementissime denominamus, praesentamus et constituimus, plenam eidem facultatem concedentes, quo illis quibusvis praerogativis ac munere, quibus antecessor ejusdem, reverendus pater Łapicki, abbas, gavisus est, de condigno frui ac gaudere valeat. Ab omnibus et singulis subditis nostris serio pro gratia nostra ducali requirentes, quatenus saepedictum reverendum patrem Theodorum Wołkowicz, a nobis ad praefatam abbatiam Słucensem et Kopylensem denominatum et substitutum, pro vero et indubitato abbate agnoscant, ac eidem debitum honorem obedientiamque exhibeant ac deferant. In quorum fidem praesentes hasce non solum manu nostrae, verum et serenissimae principis, dilectissimae filiae nostrae, per Dei gratiam majorenitatis annos pridem assecutae, juxta regni Poloniae magnique ducatus Lithuaniae jura, signatas, sed et sigillis nostris communitas, demandavimus extradi. Oeniponti, die 30 Julii, anno millesimo septingentesimo decimo quinto. Carolus Philippus, comes palatinus Rheni. Elisabetha Augusta, comes palatina Rheni. (М. П.). Ad mandatum serenissimi Domini Ducis proprium, A. E. de Kober, suae serenitatis consiliarius, m. p.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 231.

CLXX

Жалоба дворянина Александра Бандынелли на мозырскаго маршалка, Антонія Оскерка, о томъ, что онъ причиняетъ истцу различныя обиды: въ томъ числѣ, отнялъ землю, отказанную Брагинской церкви Св. Николая князьями Вишневецкими, самовольно отдѣлилъ отъ прихода этой церкви нѣсколько селъ и образовалъ изъ нихъ новый приходъ. 1715. Октября 7.

Року тисеча семсотъ петнадцатого, месеца Октобрия семого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевской милости Овруцкомъ, передомною, Якубомъ Медведовскимъ, наместникомъ на тотъ часъ кгродскимъ овруцкимъ, и книгами нинешними, кгродскими, овруцкими, personaliter stanowszy urodzony pan Michał Komorowski, sługa i podstarości wielmożnych ich mościów panów Alexandra i Ludwiki Czychrowskiego Bandynnelich, woyskich mielnickich, małżonków, quam primum acta praesentia adire mógł, tak zaraz, nomine et ex speciali commisso panów swoich wyżpomienionych, ich mościów panów Bandynnelich, woyskich mielnickich, małżonków, solenniter naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom Antoniemu i Annie Grabowskiego Oskierków, marszałków powiatu Mozyrskiego, małżonków, manifestował i protestował się takowym niżeyopisanym sposobem i o to: iż obżałowani ich mość panowie Oskierkowie, marszałkowie mozyrscy, małżonkowie, nie kontentuiąc się tym, że roku 1708 grunt z sianożęciami, nazywaiący się Tworowa, prawami iaśnieoświeconych xiążąt ich mościów Wiśniowieckich cerkwi świętego Mikołaja Brahińskiey nadany, i successorów onychże confirmatiami utwierdzony, czyniąc in levipendium wyżmianowanych praw i confirmatii i nie maiąc do niego żadnego pretextu i interessu, pod siebie przywłaszczyli; parafię, iako to wsie: Głuchowicze, Hubarowicze, Scieżarnia, Puczyn, Mokisz, Jewłasze, do teyże cerkwi Brahińskiey nadane, tu, w woiewodztwie Kiiowskim a powiecie Owruckim leżące, poodbierał, a do cerkwi prywatney, we wsi Hubarowiczach będącey, przez chłopów tamecznych zbudowaney, przyłączył, i tak

wyżpomienioney cerkwi Mikołaia świętego Brahińskiey i porządek, według prawa postanowiony, ustawać musi, bo przedtym dwóch oyców świaszczenników, a trzeci dyiakon ufundowani byli, a teraz żaledwie, przez takową ichmościów obwinionych desolatią i ruinę, ieden świaszczennik utrzymać może się; roku zaś tysiąc siedmset jedynastego grunt z sianożęciami, do futorów Rudych należący, którego z dawnych czasów chłopi rudczanie zażywali, itidem violenter odebrawszy, zasiewać, sianożęci kosić, otczyny wydzierać, do rzeki Brahinki nienależycie wdzieraiąc się, ryby wyławiać, drzewa bartne ruynować każe, i inne pożytki wszelakie biorąc, na swóy pożytek obracą; i ieszcze nie dosyć na tym maiąc, że grunta i sianożęci wyżmianowane pod siebie przywłaszczył, ale i teraz noviter, czyniąc in ruinam pana protestantis, poddanych iego roku teraznieyszego, tysiąc siedmset piętnastego, die vigesima secunda Września, zbiwszy kupę niemałą ludzi z kosami, strzelbą, siekierami i innym różnym orężem, podstarościego swego, Trzaskowskiego, i ludzi tychże ze wsi Hubarewicz na sianożęci, antiquitus do wsi: Babczyna, Rudakowa i futora Czechów należące, armatim nasłali, i siano na tych sianożęciach, tak pana manifestantis, iako i poddanych iego, będące, popalić kazali; którzy nasłani, czyniąc dosyć woli i rozkazaniu panów swoich, wyżmianowanych obżałowanych, ich mościów panów Oskierków, marszałków mozyrskich, małżonków, siana, w styrty i stogi złożone, na wozów tysiąc i więcey, popalili i źdźbła żadnego nie zostawili. Przez który to takowy swóy niesłuszny postępek ich mość obżałowani prawu pospolitemu temere sprzeciwili się i winy, w niem eo nomine rigide opisane, na osoby i dobra swoie libere zawźięli i zaciągnęli, a pana protestantis i poddanych ubogich iego (którzy ostatniey chudoby, in defectu siana, nie maiąc czym karmić, przez zimę bydła pozbyć muszą) do szkod niemałych, in termino juris seorsivo regestro specyfikowanych, przywiedli i przyprawili; o co wszystko, ut praemissum est, modernus protestans nomine panów swoich, wyżmianowanych ich mościów panów Bandynnelich, woyskich mielnickich, małżonków, iterum atque iterum manifestowawszy i protestowawszy się, deklarował tychże panów swoich z ich mościami obżałowanemi nomine judicio et officio prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy tey teraznieyszey protestatiey salvam meliorationem, vel per citacionem, si necessitas juris exigerit, correctionem, a natenczas tey teraznieyszey, wkrótce napisaney, mnie, urzędu, o przyięcie i do akt zapisanie prosił, co i otrzymał.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, № 3223, годъ 1714—1716; листъ 477 на оборотѣ.

CLXXI

Жалоба лавника Каменецъ-Подольскаго магистрата, Федора Висинскаго, на бурмистра, Ивана Опутченка, о томъ, что послѣдній упрекалъ истца въ томъ, что онъ не посѣщаетъ церкви и ходитъ въ костелъ, а потомъ, раздраженный его отвѣтами, нанесъ ему побои 1716. Іюня 23.

Feria tertia intra octavas Sacratissimi Corporis Christi proxima, anno 1716.

Do urzędu y akt ninieyszych, miejskich, kamienieckich pszyszedszy personaliter sławetny pan Teodor Wisiński, mieszczanin y ławnik miasta Kamięca Podolskiego, solenniter in et contra zacnie sławetnemu panu Janowi Oputczenkowi, raycy miasta Kamięca Podolskiego, a natenczas burmistrza, protestował się o to: iż, będąc pan protestant na powinności, to iest podczas obieżdżenia kopców, w pole wyiachania, tam tedy, powracaiąc, i już z pola y od noclegu, jadąc w kupie pan protestant z panem Oputczenkiem, R. M. K, bez żadney dania raticy, panu protestantowi to powiedział:« iż ty nie chodził do cerkwi y nigdy ja nie widuję, ale więcey chodzisz do kościoła, niżeli do cerkwie.« Odpowiedział p. protestant: »jeden pan Bóg, jako w kościele, tak y w cerkwi; y w kościele może się także panu Bogu pomodlić y swoie należytość oddać y podziękować za przenayświętsze iego dary.« Więc imć pan Jan Oputczenko odpowiedział: »chiba tym, żeś teraz został ławnikiem, ale, gdybym chciał, tedy teraz, za moiey kadentiey, kazał bym tobie dać kijami, położywszy cie.« A pan protestant na te słowa odpowiedział:« nie możesz to waszeć uczynić, abyś waszeć mieszczanina bił y kazał, położywszy, bić.« W tym, bez żadnego respektu y uwagi, schwyciwszy się z woza, a dobywszy szable, pana protestanta, jako się onemu podobało, y iako chciał, na drodze dobrowolney bił, zabiiał, kąfundował, beształ słowami nieutściwemi, co pan protestant, to cierpliwie znosząc takową wielką kąfusią y taki wielki żal swoy y bul, tylo dziękuiąc onemu, protestował; a jego mość barziey się jarzył, podpity będąc, więcey kąfundował; na którego solenne zanosząc protestatią, iterum atque iterum protestatur et manifestatur, zachowuiąc sobie mieć actio z pomienionym zacnie sławetnym panem Janem Oputczenkiem, R. M. K. P., w należytym sądzie.

Книга Каменецъ-Подольскаго магистрата, № 4442, годъ 1712—1719; листъ 509 на оборотъ.

CLXXII

Жалоба дворянъ: Михаила, Стефана и Ивана Павшевъ на дворянина Казимира Прушинскаго о томъ, что онъ не возвратилъ отнятыхъ у истцевъ земель, убилъ нѣсколько ихъ слугъ и крестьянъ, и, наконецъ, схватилъ священника Іосифа Загоровскаго, бѣжавшаго изъ села Скородна, имѣнія Прушинскаго, въ село Медвидное, имѣніе Павшевъ, и страшными истязаніями принудилъ его принести присягу въ томъ, что онъ не будетъ никогда отлучаться изъ Скородна. 1716. Іюля 20.

Roku tysiąc siedmset szesnastego, miesiąca Julii dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Baranowskim, namiesnikiem na ten czas grodzkim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, Owruckiemi personaliter comparens wielmożny jegomość pan Michał Pawsza, podczaszy Żytomirski, swym y urodzonych ichmościów panów Stefana y Jana Pawszów, braci swych rodzonych, imieniem, quam primum acta praesentia adire mógł, tak zaraz przychylaiąc się do dawnieyszych protestacyi, przez zeszłego wielmożnego jegomości pana Theodora Pawsze, podstolego Owruckiego, rodzica swego, przeciwko niżey mianowanemu obżałowanemu, ratione decyzyi przyiacielskiey w niektorych punktach, niżey wyrażonych, zadosyć przez obżałowanego nie uczynienia, niemniey vindicuiąc niesłusznego inkarcerowania y do przysięgi przymuszenia wielebnego oyca Jozepha, nazywaiącego się Zahorowskiego, reguły Świętego Bazylego wielkiego ritus graeci, y innych rożnych praetensyi, solenniter przed urzędem y aktami ninieyszemi, opowiadaiąc przeciwko wielmożnemu jegomości panu Kazimierzowi na Skorodnym Pruszyńskiemu, podstolemu y sędziemu grodzkiemu Żytomirskiemu, protestował się, takowym niżey opisanym sposobem y o to: iż wyszprerzeczony obżałowany, jegomość pan Pruszyński, podstoli Żytomirski, maiąc dobra swe Skorodne, wieś z dobrami protestanta zastawnemi, wsią Medwidnym, in proxima contiguitate, a luboby miał z protestantem, iako w blizkim sąsiedztwie mieszkaiąc, bono affectu certare, to contra omne fas et aequum postępuiąc, zawziąwszy iakowyści gniew y skryty rankor do protestanta,

różne krzywdy y szkody, affronta y przykrości, co tylko mogąc in postpositionem osoby protestanta, ustawicznie czyni, nie dosyć na tym maiąc, iż jeszcze decyzyi przyjacielskiey między zeszłym wyszmianowanym jegomością panem Pawszą, podstolim Owruckim, rodzicem protestantis, z iedney, a sobą, obżałowanym, z drugiey strony stałey, sprzeciwiwszy się, zadosyć nie uczynił, ostrowu, nazywaiącego się Usciza, połowicy, do wsi Medwidna, zastawney possessyi protestanta, należącego, wpuł rozdzielić dotąd nie chce, z którego dotychczas pożytek biorąc, na swoie potrzebę obraca, przez co jegomość obżałowany w rigor, w tey że decyzyi przyiacielskiey założony, popadł, o co dycyzia przyiacielska y manifestacie, o to poczynione, fusius ac luculentius in se obloquuntur, także roku blizko przeszłego, tysiąc siedmset pietnastego, chłopa, przechodzącego z Litwy, pytaiącego na mieszkanie do protestanta, poddani jegomości obżałowanego Welawscy, na dobrowolney drodze, na gruncie jegomości obżałowanego Skorodeńskim, nic sobie niewinnego, nagoniwszy, kijami zbili y z odzienia zdarli, który chłop od tak tyrańskiego zbicia ten świat na trzeci dzień pożegnać musiał, roboczego Dmytra Rahozenka, poddanego dziedzicznego jegomości pana Rossudowskiego Skorodyńskiego, który poddany w opiece protestanta zostaie, nic sobie niewinnego, nie maiąc do niego żadney naymnieyszey okazyi, ani też do niego należąc, wziowszy, w dybki żelazne, ręce z nogami złączywszy y okowawszy, przez czas niemały tak dalece trzymał, że aż mało życiem nie zapieczętował, który, okupuiąc się z tak ciężkiego więzienia y niewoli, musiał jegomości obżałowanemu cztyrdzieście talery bitych dać y tak ledwie onego uwolnił; które wszystkie krzywdy, oppressie modernus protestans, nie udaiąc się do żadnych prawnych terminów, y owszem, kochaiąc pokóy pospolity sąsiedzki, dotychczas na sobie patientissime znosił, ale y teraz noviter, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset szesnastego, nie ustaiąc w przedsiewzięciu swoim, y coraz żal do żalu, oppressią do oppressyi przydaiąc, wielebnego oyca Jozepha Zahorowskiego, którego pierwey przedtym niewiedzieć z iakiey ratyi, nie requiruiąc, ieżeliby co winien był, u jego starszych sprawiedliwości, kijmi zbiwszy, od parafiey Skorodeńskiey oddaliwszy, ze wsi Skorodna wygnał; nad którym swiaszczenikiem zeszły rodzic pzotestanta ulitowawszy się, iako z parafiey wygnanym i nie maiącym się gdzie podzieć, nim sobie mieysce gdzieby mogł naleźć, czyniąc naprzód dla Boga, a potym dla jego duchowney osoby, pozwoliwszy y naznaczywszy temuż swiaszczennikowi mieszkanie w maiętności swey, we dworze Medweżańskim, wszelką suffitientią onemu ze dworu swego obmyślił był, y ten

swiaszczennik, czas niemały w maiętności protestanta we dworze Medweżańskim mieszkał; a gdy tenże świaszczennik, wielebny ociec Zahorowski, w potrzebie swoiey przez wieś Skorodne przechodził, tedy jegomość obżałowany, dowiedziawszy się o pomienionym swiaszczeniku, czeladź swoią posławszy, onego, nic sobie niewinnego, wziąć y do dworu swego Skorodyńskiego przyprowadzić kazawszy, nie uważaiąc na osobę jego duchowną, którey powinnaby być z opisu prawa Boskiego y pospolitego od wszelkiey condycyi i ludzi osobliwa obserwantia, szyią w gąsior, niby iakowego złoczyńcę tak ciasno wsadzić kazał, że aż mało się nie udusił; iakożby infalibiliter tak było, gdyby syn tegoż swiaszczenika, dowiedziawszy się o takowym ciężkim y niemiłosiernym więzieniu, oycowi swemu trochę niepofolgował; o czym jegomość obżałowany dowiedziawszy się, że syn mu pofolgował, kazał tegoż syna jego kijami tak dalece zbić, że aż ledwie prawie wpułumarłego poniesiono, a potym tegoż swiaszczennika po tatarsku w kaydany okowawszy, kłodę na szyię włożyć kazawszy, przez niedzil dwie w tak ciężkim niemiłosiernym więzieniu trzymaiąc, głodem y chłodem morząc ustawicznie, zmusił tego swiaszczennika, aby mu przysiągł, jako do śmierci z jego maiętności nigdzie nie ma się oddalić, jakoż mianowany swiaszczennik, nolens volens, nie mogąc daley tak ciężkiego więzienia cierpieć, musiał jegomości obżałowanemu w cerkwi przysiądz. Żelaza bobrowe własne, na bobry postanowione, valoris złotych polskich sześćdziesiąt, jegomość obżałowany wziąć y zagrabić kazał; na ostatek roku teraznieyszego jegomość obżałowany białogłowę, na imię Kàtharzynę, z Litwy dla protestanta za gospodynię przywiezioną, o którey jegomość dowiedziawszy się, że we wsi Medwidnym, maiętności protestanta, zostaie, pierwey córkę swoią namawiać do siebie przysyłał, która, że nie chciała do jegomości obżałowanego poyść, we wsi Skorodnym przechodzącą złapać kazawszy, kijem zbił, ztłukł, która od takowego niemiłosierdnego zbicia zaledwie do Medwydna, maiętności protestanta, przyszedszy, ten świat pożegnać musiała; przez który to takowy swoy, contra omne fas et aequum popełniony proceder, jegomość obżałowany prawo pospolite violavit y winy, w niem na osobę y dobra swoie generaliter wszystkie libere succubuit; o co wszystko, ut praemissum est, pomieniony protestans iterum iterumque przeciwko jegomości obżałowanemu protestowawszy, deklarował z jegomością obżałowanym, tak ratione sprzeciwienia się decisyi przyiacielskiey, o nieuczynienie z poddanych Skorodeńskich sprawiedliwości, o niewydzielenie połowy ostrowu, nazywaiącego się Usciza, y uczynienie kalkulacyi z onego, także o niesłuszne y nienale-

żyte inkarcerowanie świaszczennika y do przysięgi przymuszenie, poddanego Skorodeńskiego więzienie y o inne wyżey wyrażone praetensie, we wszelkim sądzie y urzędzie prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy iednak tey teraznieyszey protestacyi salvam meliorationem, actionem, diminutionem, immutationem vel per citationem, si necessitas juris exigerit, correctionem; którey o przyięcie y do akt zapisanie mnie, urzędu, prosił; co y otrzymał Michał Pawsza, podczaszy żytomirski, manu propria.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1714—1716, № 3223, листъ 779 на оборотѣ.

CLXXIII

Письмо братчиковъ Спаскаго Слуцкаго братства къ Кіевскому митрополиту, содержащее жалобу на самопроизвольное занятіе Слуцкой Архимандріи Бѣлорусскимъ епископомъ, княземъ Сильвестромъ Четвертинскимъ, и на его ненадлежащаія распоряженія. 1716. Іюля 26

Jaśnie w Bogu przewielebny, mości ojcze metropolito Kijowski, nasz wielce mościwy panie, archipasterzu i dobrodzieju miłościwy! U nog miłościwych archipasterskich upadszy, na osobliwe nasze musiemy w tej mierze utyskiwać nieszczęście, kiedy, za przybyciem jegomości ojca episkopa Białoruskiego, xięcia Czetwerteńskiego, do Słucka, jegomość pan Kuczarski, wojt terazniejszy słucki, mając jakowąś dawną, jako sobie uważamy, ansę na Kijów, i chcąc akkomodatią uczynić namienionemu prałatowi Białoruskiemu, zkoncypował list, tak sessii miasta Słuckiego, jako i od bractwa naszego Stawropigialnego, do waszej archipasterskiej mości, dobrodzieja naszego, podwiodszy strachem i łagodnością tak nas samych, jako też i pospólstwo, do podpisania onego. My, zewsząd ściśnieni będąc i nie wiedząc dokąd się rzucić, częścią widząc na się oburzoną zwierzchność zamkową z

przymówek, jakobyśmy mieli buntownikami być całego miasta i woli królewskiej, która nie wiemy jakimby sposobem miała mu conferować, chyba ad sinistram relationem, tutejszą dioecezię, częścią dalszym zapobiegając terazniejszei zwierzchności zajątrzonym przeciwko sobie impetom, pro forma musieliśmy na pomienioną do waszej archipasterskiej mości zezwolić expeditią, którą teraz na tymże samym punkcie rewokując i posetnie u nóg miłościwych archipasterskich jęcząc, tak o wybaczenie, jako też i o łaskawą przy tej revocatiej naszej protekcią jako najuniżeniej supplikujemy. Zmiłuj się miłościwy archipasterzu! nad utrapioną swoją, w tutejszej okolicy zostającą, trzodą, chciej powagą swoją pasterską z tych nieszczęśliwych podźwignąć oną toni i już prawie upadającą miłościwą swą wesprzeć clementią. Ucisków terazniejszych dziesięcią arkuszów papieru napełnić nie podobna. Bywszy archimandryta Słucki, Joasaph Łapicki, violentie i rabunki częste ponosząc od jegomości ojca episkopa przy potentiej zamkowej, musiał, porzuciwszy wszystko, unosić resztę zdrowia. Terazniejszy zaś jegomość ociec Wołkowicz, postrzegszy nie z dobrą intentią do Słucka zmierzającego jegomości ojca episkopa, za perswazią godnych ludzi, uszedł do Dzięciołowicz, a ztamtąd do Kijowa miał się udać. Archimandrya Słucka z władzy tutejszej zwierzchności jegomości ojcu episkopowi w dispositią oddana i posłuszeństwo przykazane, a jegomość ociec episkop, namieśnikiem swoim w tutejszej dioecezyej ojca Szyszkę uczyniwszy, onemuż gospodarstwo i rząd namienionej archimandriej Słuckiej conferował. Bywszy protopopa, ociec Leonty Sołowiejewicz, nie tylko przez buntowników: Jana Mińkiewicza, Thomaszewskiego, zięcia jego, Michniewicza, nikolskiego protopopę terazniejszego, Theodora Bajkowskiego—Jlińskiego, a teraz Warwareńskiego, z protopopiej degradowany, ale też jakie violentie, exekucie i uciski ponosi, trudno wyrazić i wypisać; żeby nieborak z alteratiej i życiem nie przypieczętował. Jan Mińkiewicz, bywszy protopopa, od inhibitii został uwolniony za sprowadzenie jegomości ojca episkopa do Słucka i już odprawuje służenije, jakoby już otrzymał od własnego archipasterza dispensę i błogosławieństwo. Ojcowie, którzy byli addictissimi waszej archipasterskiej mości, wielkie i srogie uciski ponoszą: jedni w więzieniu zostają, drudzy w kłódkach i żelazach siedzą, inni ciężkie exekucie cierpią, a dla tego samego, że, podczas pierwszej bytności, ojca episkopa za pasterza nie przyjęli i nie uznali. Pod inhibitią i karą przykazano, aby był wszystek congres ojców, w okolicy tutejszej będących, której woli dość czyniąc, przybywszy do Słucka, musieli, radzi nie radzi, kiedy żadnego nie kazano wy-

puszczać z miasta, na wszystko pozwolić. Owo zgoła do takowej nieszczęśliwości przyszliśmy, że, kiedy miłosierdzia Bożkiego a twego, miłościwy archipasterzu, nie będzie ratunku, Bóg wie do jakich terminów błahoczestije święte przydzie. Jaka to uwaga i consiliarzów xięcia episkopa wścibić się w cudzą i do siebie mere nie należącą dioecezią, i takowe zamieszanie i kłótnie czynić; nie wiemy dalej co począć, tylo nieustającą pokorą i submissią miłościwe ściskając stopy, o sucurs i ratunek do waszmości, dobrodzieja naszego, supplikujemy, tudzież pomienione tragedije sub sigillo secreti et rosa ojcowi protektorowi, waszmości dobrodziejowi naszemu, communikując, wysokiej nas łasce i archipasterskienu pokornie recommendujemy błogosławieństwu, ostając nazawsze waszej archipasterskiej mości, naszego wielce mościwego pana, protektora i dobrodzieja miłościwego, najniżsi słudzy i podnóżkowie: Theofan Kuncewicz, Symon Denezko, Jakub Łapicki, Jan Fedorowicz Chryścinicz, Alexander Dzyortko, Jan Wołkowicz, Stefan Łapicki pisarz, Jakub Wołkowicz, Stefan Łapicki, Gabriel Sierkiewicz, Jan Łapicki, Theodor Wołkowicz, Piotr Gutowski, Trofim Wasilewicz, Maciej Osipowicz. W Słucku, die 26 Julii, anno 1716.

На оборотѣ надпись: List do J. P. M. O. Metropolity Kijowskiego od bratstwa święto-Spaskiego Słuckiego на баламута, episkopa Biłoruskoho.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № *239*.

CLXXIV

Письмо Кіевскаго митрополита (Іоасафа Кроковскаго) къ русскому посланнику въ Варшавѣ, князю Григорію Ѳедоровичу Долгорукому, съ жалобою на бѣлорусскаго епископа, князя Сильвестра Четвертинскаго, о томъ, что онъ насильно присоединилъ къ своей епархіи Слуцкій повѣтъ, составлявшій часть епархіи Кіевской. 1716 (?).

¹) Syatełnejszyj, prewoschodytełniejszyj kniąź połnomoszcznyj y wsedijstwitelnyj posoł, hospodyn Hryhory Feodorowicz Dołhorukij, mój premiłostiwejszyj hospodyn y weliczajszyj błahodytelu!.

Jaśnie w Bozi preoświaszczennyj jeho miłost otec Sylwestr, kniąź Czetwertenskyj, episkop Biłoruskyj, kohda poswiszczenye brał w Kiewe u preoswiaszczennoho, prežde mene bywszoho, mitropolity Warłaama, obiszczałsia so kletwoiu prestołu mitropolii Kiewskoj podsudstwowaty y wo wsiakych dilech duchownych z kiewskimi mitropolitami sohłasye imity, na czom y rukopisanye swoie dał, a kohda prestawiłsia preoświaszczennyj Warłaam y po nem ja nedostojnyj izbran y na [illegible]wiaszczenye otiechałem ko Moskwi, on, otec episkop, klatwu swoiu razo[illegible] y w eparchii Kiewskoj buduczyj powit Słuckij do swoieho episkopstwa pr[illegible]łuczył był y, za doneseniem Jeho Carskomu Preswitłomu Weliczestwu, upominanyj bywszy, Słucka znowu ustupił mni y dotychczas do onoho ne nałeżał y żadnoho prepiatya ne tworył. A nini, ne wim za czyim sowitom, bez moieho wiedoma y sohłasya, toj powit Słuckij otniał ot mene y, naichawszy, swiaszczennikow ohrabił y archimandrytu inoho poświatył, a toj, kotoryj ot mene proizweden był, musił do Kiewa zbihty, toho rady niżajszoie moie Waszemu Syatelstwu otdaiuczy pokłonenye, proszu smirenno, błahowoli Siatelstwo Wasze wnesty mnohomoszcznoie swoie chodatajstwo do jeho korolewskoho wełyczestwa, daby toj Słuckyj powit znowu mni był wozwraszczen, bo odtudu bywaiet prawosławya umalenye y unii rymskoy prywnesenye, za nesohłasnym so mnoiu jeho, otca episkopa, radyniem, y kohda on, preoswiaszczennyj otec episkop, pryszlet do Syatelstwa Waszeho, jako mni słyszno i skazowaiet, czto za moim pozwołeniem on Słuckom naczał władity, proszu Waszeho Syatelstwa ne powiraty, jako gdyby y prywilej preoswiaszczennoho kiewskoho, prežde bywszeho archiereja, do widinya Waszomu Siatelstwu prysłał, proszu ne wnimaty jemu, bo toj prywilej jest podzornyj, bo jeho preoświaszczenstwo ni jedynoho so mnoju kohda imił sohłasya, i nini odobrał Słucok bez moieho soizwolenya; proszu Siatelstwo wasze w tom jemu prepiatye sotworyty, za czto dołżen budu o zdrawii Waszeho Syatelstwa Hospoda Boha molistwowaty.

---

¹) Въ началѣ акта находится приписка: Copja listu jaśnie w Bogu przewielebnego, jegomości ojca metropolity Kijowskiego do jaśnie oświeconego xięcia jegomości Dołhorukiego, pisanego z Kijowa.

Waszemu Syatelstwu, moiemu premiłostywyjszomu hospodynu y weliczayszemu błahodytelewi wsich błah userdnyj bohomolec.

Jeho Carskoho Swiaszczennejszoho Weliczestwa kniaziu połnomoszcznomu y wsedystwitelnomu posłowi, rezudujuczemu w koroni Polskoj y kawaleru Biłoho Orła, syatelnejszomu y prewoschodytelniejszemu hospodynu Hryhoryiu Fteodorowyczu Dołhorukomu, moiemu premiłostywejszemu hospodynu y weliczajszomu błahoditelewi so smireniem.

На оборотѣ надпись: Copja listu J. W. P. Jm. O. metropolity do X. Dołhorukiego. *Затѣмъ прибавлено по русски другимъ почеркомъ:* О плуту епископу Бѣлорусскому того времени.

Копія эта хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 33.

CLXV

Грамота владѣтелей Слуцка: Рейнскаго палатина Карла-Филиппа, и дочери его, Елисаветы-Августы, предписывающая жителямъ Слуцка признавать надъ собою духовную власть Кіевскаго митрополита, а не епископа Бѣлорусскаго. 1717. Октября 22.

Dei gratia nos, Carolus Philippus, palatinus Rheni, sacri Romani imperii archithesaurarius et elector, Bavariae, Juliae, Cliviae et Montium dux, comes Veldentiae, Sponhejmii, Marchiae, Ravensbergae et Moersae, dominus in Ravenstein etc. Et nos, Dei gratia Elisabetha-Augusta, comes palatina Rheni, dux in Birże, Dubinki, Słucko et Kopyl, comes in Zabłudow, Koydanow, Kopys, Kieydany, Romanow, Newel et Stebież etc. Omnibus et singulis, quorum interest, notum facimus: quod non sine gravi indignatione

displicentiaque nuper perceperimus, Albae Russiae episcopum, directe contra privilegia, a serenissimis antecessoribus nostris, ducibus Słuciae, capitulo et abbatiae Słucensi ritus Graeci gratiosissime concessa et a nobis toties confirmata, dictam abbatiam capitulumque, ab immemorato tempore ad metropoliam Kijoviensem spectantia, suae potestati jam iterato subigere attentasse, hunc in finem praeterito anno memoratam abbatiam forti manu aggressum fuisse, Theodorum Wołkowicz, abbatem, a nobis confirmatum, detruisse, bona monasterialia dissipasse, per annum fere ibidem usurpatorio more perennando, abbatiam ad incitas redegisse. Obviando igitur similibus in futurum inconvenientiis, in praejudicium supramemoratorum privilegiorum, religioni ritus Graeci Słuciae concessorum, vergentibus, praesentibus semel pro semper abbati Słucensi, Theodoro Wołkowicz, monachis et monialibus, capitulo et universo clero, nunc in posterumque existenti, serio sub gratia nostra intimamus, ut juribus et privilegiis, sibi indultis, presse inhaerendo, ne latum unguem discedant, nullam praeter metropolitae Kijoviensis benedictionem agnoscant, et ab hac sola (in ordine quoad spiritualio) immediate dependentiam habeant, nec aliquid in contrarium, unde sopiti motus et confusio resurgat, statuant. Quae omnia magnifico domino Oskierką, marschallo Mozyriensi, oeconomo et coadministratoribus regentiae nostrae Słucensis, stricte manutenere, usurpatores abbatiae, quocunque nomine venient, repellere, clericorum, si qui refractarii comperiantur, captivare et Kijoviam ad dandas condignas merito poenas (si Słuciae non aderit locumtenens metropoliae Kijoviensis) transmittere committimus, injungimus, demandamus. In quorum omnium robur, fidem ac observantiam, praesens mandatum, manibus nostris signatum, cancellariae nostrae sigillis communire jussimus. Actum Neoburgi, anno 1717, die 22 Octobris. Carolus, elector palatinus. Elisabetha, comes palatina. (M. П.).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 241.

CLXXVI

Жалоба дворянина Адама Искрицкаго на владѣтельницу Дымирскаго староства, дворянку Терессу Ласковую, и на ея управляющаго, дворянина Ивана Смигурскаго, о томъ, что они причиняютъ различныя обиды истцу и его подданнымъ, крестьянамъ села Демидова; между прочимъ Смигурскій запретилъ Дымирскому священнику исполнять церковныя требы въ селѣ Демидовѣ, принадлежащемъ къ Дымирскому приходу, а также пускать Демидовскихъ крестьянъ въ ихъ приходскую Дымирскую церковь. 1717. Ноября 24.

Року тисеча семьсотъ семнадцатого, месеця Новемъбра двадцатъ четвертого дня.

На урядѣ кгродзкомъ, въ замку его королевской милости Овруцкомъ, передомною, Михаломъ Сынгаевскимъ, коморникомъ кграничнимъ Киевскимъ, наместникомъ кгродзкимъ староства Овруцкого, и книгами нинешними, кгродзкими, овруцкими comparens personaliter urodzony jegomość pan Adam Iskrzycki, syn zeszłego urodzonego jegomości pana Bazylego Iskrzyckiego, dóbr Demidowa cum attinentiis, w woiewodztwie Kijowskim leżących, dziedzic, swym y urodzoney jejmości paniej Katharzyny Wolskiego Bazylowey Iskrzyckiey, wdowy, matki swey, imieniem, vindikuiąc znaczney swey krzywdy, szkody y zabierania gwałtownie dóbr, gruntów swoich Demidowskich, quam primum acta praesentia adire mógł, tak zaraz przeciwko wielmożney jejmości paniey Theressie Kossakowskiego Łaskowey, staróściney Dymirskiey, wdowie, dóbr miasta Dymira possessorce, także urodzonemu panu Janowi Smigurskiemu, administratorowi, sławetnym y roboczym: Stukałenkowi, woytowi, Oszumkowi, Sowenkowi, Rewie y innym wszystkim, mieszczanom y poddanym Dymirskim, dobra, grunta y otczyny, do Demidowa, dóbr protestantis, należące, z roskazania paniey swoiey y podstarościch Dimirskich niesłusznie y nienależycie, gwałtownie zabieraiącym y różne szkody protestantowi y poddanym jegomości Demidowskim, czynioncym, solenniter świadczył y protestował się o to: iż obżałowana wielmożna jeymość pani Łaskowa, staróścina Dymirska, nie kontentuiąc się dawnieyszemi krzywdami, szkodami, zabieraniem gruntów, ostrowów, otczyn, drzew bartnych ze pszczołami y bez pszczół, pól, sianożęci pro-

testantis, do Demidowa należących, tak za dawnieyszych possessorów ichmości Dymira, iako y za swoiey possessyey przez dawnieyszych administratorów swoich, mieszczan y poddanych Dymirskich, też krzywdy y szkody protestuiącemu y poddanym jegomości czyni, dobra, grunta, do Demidowa, dóbr protestantis, należące, gwałtownie zabierać y do Dymira przywłaszczać każe, jakoż mieszczanie, ad praesens Dymirscy, a przedtym rodem dziedziczni z Demidowa, przezwiskiem Oszumkowie, trzech braci rodzonych, gruntu y otczyny bartney, do Demidowa, dóbr protestantis, należącey, przez mieszczan y poddanych Dymirskich niesłusznie zaszłey y gwałtownie odiętey, na mil trzy, nienależycie trzymaiąc, z którey otczyny do Demidowa dawano dani kadź miodu, te grónta y otczyne zawiódł y przywłaszczył do Dymira antecessor tych Oszumków, który pierwiey był poddanym dziedzicznym Demidowskim, a potym, podczas kozaczczyzny, y sam na mieszkanie przeszedł y grunt ten y otczyne do Dymira zawiodł y one trzymał, a po nim wyszpomienieni Oszumkowie, potomkowie iego, y dotąd niesłusznie trzymaią, ex quo pod czas woyny kozackiey panów w tych kraiach nie było, wszystko to kozacy trzymali, a nietylko te grunta y otczyny trzymaią, ale y inne ze wszystkich stron, gdziekolwiek się granica Demidowska schodzi, tam wszędzie z roskazania possessorów Dymira ciż mieszczanie y poddani Dymirscy vi et violenter pozabierali, poodeymowali y teraz zabieraią, o co wszystko, tak zeszły jegomość pan Bazyli Iskrzycki, rodzic, u dawnieyszych ichmościów Dymira possessorów y sam jegomość protestuiący u jeymości paniey Łaskowey, starościney Dymirskiey, o przywroconie tych gruntów y otczyn Demydowskich gdy requirowali, tedy żadney sprawiedliwości z mieszczan y poddanych Dymirskich nie otrzymali, owszem taż jey mość pani starościna Dymirska, w protrakcią sprawiedliwość puszczaiąc, do wielkich szkód protestanta przez nieprzywrócenie y niezażywanie pomienionych gruntów y otczyn przyprowadziła y przyprowadza; y lubo jeymość, uprosiwszy jegomości pana Piotra Skorupskiego, zesłała była do Dymira za komissarza do rozeznania tych gruntów y granic między Dymirem a Demidowem, dobrami protestantis, z iedney tylko strony—od uroczyska Rykuni do rzyki Zdwiży, iednakże nie tak prawnie, iako barziey to pozwem zaraz w ręce daiąc, inquantumby gruntu nie miał ustąpić, to odpowiedziami różnemi y kiwaniem obuchami tak administrator, iak y ciż mieszczanie y poddani Dymirscy in praesentia tegoż jegomości pana Skorupskiego, komissarza, grożąc y odpowiadaiąc, według prawa y słuszności postąpić y przysiąc na tym gruncie, iako ichby miał być, nie chcieli y nie przysięgli;

Demidowscy zaś poddani protestantis, lubo na swoich własnych gruntach do przysięgi zabierali się y przysiąc chcieli, iednak ich nie dopuścili, y owszem, hukiem y przynagleniem, a prawie przymuszeniem tenże jegomość pan komissarz y administrator, iako też mieszczanie y poddani Dymirscy protestuiącemu y poddanym jegomości wielką krzywde uczynili y teraz czynią; potym pan Jan Smygurski, po panu Bilińskim nastąpiwszy administratorem Dymirskim, nie uważaiąc na prawo pospolite y sąsiedzkie, owszem jeymość panią starościne Dymirską, panią swoią, zawodząc, a protestanta do szkód przyprawuiąc, ultro wdzieraiąc się w grunta Demidowskie, mieszczanom y poddanym Dymirskim dalsze krzywdy y szkody w gruntach Demidowskich czynić y one zabierać pozwala y roskazuie; iakoż roku teraznieyszego, tysiąc siedmset siedmnastego, in Junio, poddany Dymirski ze wsi Kotiużanki, Rewa, y inni zagraniczni, z roskazania pana Smigurskiego, administratora, w puszczy y gruntach własnych Demidowskich dziegieć kurzyli, popioły dla przedania do Kijowa robili, tenże Rewa y inni poddani Dymirscy drzewa bartne y nie bartne pozabierali, pszczoły na głowe powydzierali, sianożęci pokosili y innych krzywd y szkód niemało naczynili y teraz daley grunta zachodzą y szkody ustawicznie czynią; tenże pomieniony Oszumko, mieszczanin, teraz swiżo kilkadziesiąt barci ze pszołami, w inszey stronie, na uroczysku Mokrcu, w dobrach y gruntach Demydowskich u poddanych protestantis gwałtownie pozachodziwszy, powydzierał, o które zabranie gruntów y podarcie pszczół przez tego Oszumka, mieszczanina, Rewe, y innych gdy jegomość protestuiący sprawiedliwości u pana Smigurskiego, iako administratora, requirował y uskarżał się, tedy jegomość, miasto uczynienia oney, consulto szukaiąc okaziey, czy sam przez się, czyli z roskazania paniey swoiey, mieszczan y poddanych Dymirskich: Stukałenka, woyta, Rewe, Sowenka y innych pianych na dwór protestantis w Demidowie roku teraznieyszego, die undecima Julii nasłał, którzy, naszedszy, furiey y hałasu naczynili, różne tyry (sic) y kontempta, posponuiąc osobe jegomości protestuiącego, dawali, odpowiedzi czynili y tak, kontemptem protestanta nakarmiwszy, zaledwie ze dworu odeszli, Chome, poddanego Demidowskiego, posłanego od protestanta do pana Smigurskiego, prosząc o sprawiedliwość na tegoż Oszumka, mieszczanina, że mu wszystkie drzewa bartne ze pszczołami y bez pszczół gwałtownie pozachodził y pszczoły powydzierał, miasto uczynienia oney, tegoż Chome na złość kijmi chciał bić, mówiąc te słowa: »za dla ciebie y dla twoiey skargi chłopie! nie będe poddanego pańskiego rujnował«; który chłop, Choma, gdyby był nie uciekł,

pewnieby onego kijmi zbił, a pan Smigurski ludziom Dymirskim ieszcze więcey gruntu Demidowskiego na uroczysku Mokrcu zachodzić kazał, gayowszczyzne, to jest intrate od robienia dziegciu, w tymże gruncie Demidowskim, Mokrcu, od dziegciarzów nienależycie zabrał, tenże pan Smigurski, Sowenkowi, mieszczaninowi, roskazał, aby żołnierzów, consistencią w Dymirze roku teraznieyszego maiących, informował, żeby siano na gruntach y sianożęciach Demidowskich pokosili, przez co protestans y poddani jegomości szkodę ponieśli, nie maiąc gdzie sobie siana kosić; potym tenże pan Smigurski, maiąc u siebie w Dymirzu officiera moskiewskiego, umyślnie go traktował y małżąka jego, będąc u tegoż officiera, na zastawie w Ostrowie stoiącego, prosili y informowali przy ludziach pewnych, aby poddanych protestantis Demidowskich, do Kijowa przez też zastawe przeieżdżaiących, zabierał, grabił y pod karawuł brał; iakoż tak się y stało, bo zaraz poddanego Demidowskiego, na imie Sidora Hrekonenka, z Kijowa iadącego, nic niewinnego, właśnie z ich instinktu tegoż, officier, w samy roboczy czas wziowszy go pod kaławur, tydzień więził y, klaczą iego to do Kijowa, to z Kijowa, y gdzie mu potrzeba była, biegaiąc, skaleczył y inne krzywdy y affronta tenże officier protestanti y poddanym jegomości czynił z informaciey panów Smigurskich, małżąków, przez co szkode wielką protestans y poddani jegomości ponieśli; nadto ciż ichmość panowie Smigurscy, małżąkowie, osobliwie sama jeymość, zdrowiu y życiu protestantis szkodzić odpowiadali różnemi sposobami; popu swemu Dymirskiemu zakazał na postpozycyą protestantis, aby poddanych jegomości Demidowskich, cerkwi u siebie nie maiących, do cerkwi Dymirskiey, do parafiey, dla spowiedzi, dzieci krzczenia, chorych dysponowania, nawet y do cerkwi chodzić nie dopuszczał y nie przyjmował; w czym nietylko protestanti postpozycia, ale y samemu panu Bogu krzywda dzieie się; żyd, Leyzor Jozefowicz, który trzymał arędе wraz w Dymirze y u protestanta, w Demidowie, a gdy się w racie zadłużył, tedy tenże pan Smigurski, tego żyda wziowszy, onego więził, chudobe jego zabrał, a protestantowi raty nie kazał y nie dopuścił płacić y innych krzywd, szkód, tak pan Smigurski y dawnieysze administratorowie, iako mieszczanie y poddani Dymirskie z roskazania państwa swego przez niesłuszne zażywanie lat kilkanaście gruntów y otczyn Demidowskich, wydzieranie pszczół y inne oppressie na piętnaście tysięcy złotych polskich nanieśli y naczynili, nie inkluduiąc w to zabranych gruntów, y teraz coraz grunta y otczyny odbieraią, na zdrowie protestantis y poddanych jegomości rożnemi sposobami odpowiedzi czynią, których krzywd y

szkód przez zabranie y gwałtowne odięcie gruntów, otczyn, wydzieranie pszczół protestanti y poddanym jegomości Demidowskim, modo praemisso naczynionych, unikaiąc, y iuż za swoie iakoby grunta te y otczyny Demydowskie, do Dymira niesłusznie przywłaszczone, maiąc, tenże pan Smigurski, administrator, nomine wielmożney jeymości paniej starościnej dymirskiej, paniey swoiey, in actis castrensibus owrucensibus roku teraznieyszego, die trigesima Augusti przeciwko protestanti uczyniwszy, rożne rzeczy, czego nie było, niesłusznie pozadawał, iż iakoby miał na grunta Dymirskie ludzi y czeladź swoią nasyłać, wiolencie czynić, poddanych Dymirskich rozganiać, bić, łapać, konie, woły zabierać, przeszkody iakoby w gruntach Dymirskich czynić, pszczoły iakoby wydzierać, miody zabierać y inne inconvenientia, czego dowieść nie może, w tey swoiey protestaciey niesłusznie popisał y podokładał; a potym jeymość pani starościna Dymirska o te swoie tak małe y to niesłuszne praetensie, mimo sądy grodzkie Kijowskie, extra forum debitum, evocatorie, do sądu głównego trybunału koronnego Lubelskiego, niesłusznie pozywa y do szkód protestanta przywodzi; o co wszystko, ut praemissum est, idem comparens przeciwko jeymości paniey starościney Dymirskiey, panu Smigurskiemu, administratorowi, także mieszczanom y poddanym Dymirskim iterum iterumque świadczył, protestował się, de nullitate tey protestaciey jeymości paniey starościney Dymirskiey reprotestował, salvam meliorationem tey protestaciey swoiey per aliam faciendam vel per citacionem correctionem, si opus fuerit, zostawił y, prawnie o to czynić deklarowawszy się, o przyięcie do xiąg prosił, co y otrzymał. Adam Iskrzycki, manu propria.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1717, №: 3224; листъ 317.

CLXXIII

Грамота, выданная королемъ Августомъ II Патрикію Бѣлькому на должность Овруцкаго архимандрита. 1718 Генваря 10.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego szostego, miesiąca Augusti siodmego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Ludwikiem-Benediktem Szawłowskim, woyskim halickim, burgrabią grodzkim owruckim przysięgłym, y xięgami ninieyszemi, grodskiemi, owruckiemi stawaiący osobiście wielmożny Tomasz Rybczyński, palestrant grodzki owrucki, ten przywiley, od nayiaśnieszego Augusta, króla polskiego wielmożnemu jegomości xiędzu Patrycemu Bielskiemu na archymandryą Owrucką miłościwie dany y konferowany, podpisem ręki nayiaśnieyszego monarchy, przy pieczęci koronney, na massie czerwoney wyciśnioney, stwierdzony, z przypiskiem ręki sekretarskiey, tudzież napisem na wierzchu zwykłemi, ratione intra contentorum dla zapisania do xiąg grodzkich, owruckich podał, w ten sposób: Augustus secundus, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kijoviae Wołhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae et Czernihoviae, dux hereditarius Saxoniae et elector. Reverendo in Christo patri Leoni Kiszka, archiepiscopo metropolitano Kijoviensi, Haliciensi totiusque Russiae, episcopo vero Vladimiriensi et Brestensi, gratiam nostram regiam. Reverende in Christo pater! Vacat ad praesens, post liberam et spontaneam resignationem venerabilis Clementis Domaracki, de ordine divi Basilii magni archimandritae Ovrucensis ultimi, et immediati possessoris, praetacta archimandria Ovrucensis, quam, ne in ulteriorem temporis progressum cum detrimento ecclesiae Dei vacare contingat, re et consilio initis cum dominis consiliariis et ministris nostris, ponderatisque meritis in ecclesia Dei, in patria ac republica doctrina, pietate ac in rebus unionis sanctae promovendis zelo venerabilis Patricii Bielski, de ordine divi Basilii magni officialis et rectoris Vladimiriensis, constituimus eidem beneficium praememoratum ecclesiasticum confferre, veluti paraesentium litterarum privilegii nostri contextupraefatam archimandriam Ovrucensem cum universis et singulis ejusdem attinentiis et pertinentiis, specialiter et vero: quolibet die sabbato exigendis et recipiendis de molendinis ovrucensibus mensuris, uti antea practicatum atque privilegiis serenissimorum praedecessorum nostrorum consignatum et conscriptum erat et est, prememorato venerabili Patricio Bielski de ordian divi Basilii magni, officiali et rectori Vladimiriensi, conferimus ac, ut sinceritas vestra hunc et non alium, servatis de iure servandis, de statione officii sui tum de iure archiepiscopali metropolitano, sibi in similibus suffragante, in archimandritam Ovrucensem benedicat, benedictum instituat et investiat, installatum et investitum, de more et consuetudine solitis, introduci et intromitti curet, secus nec aliter faciendo ob gratiam nostram regiam requirimus per praesentes, ut vero

ejusmodi privilegii nostri littera maiori polleant robore, easdem manu propria subscripsimus et sigillo maiori regni nostri Poloniae iussimus communiri. Datum Varsaviae, die decima mensis Januarii, anno Domini millesimo septingentesimo decimo octavo, regni vero nostri (?) anno. U tego przywileiu podpis ręki nayjaśnieyszego monarchy, przy pieczęci wielkiey koronney, z lewey strony takowy: Augustus rex (L. S.); z prawey zaś strony pieczęci podpisy w tych wyrazach: archymandrya Ovrucensis, post liberam resignationem venerabilis Clementis Domaracki, confertur venerabili Patricio Bielski, ordinis divi Basilii magni, officiali et rectori Vladimiriensi. Mathaeus Iliak, ensifer bracłaviensis S. R. M. sigilli majoris regni secretarius m. p. Któryże to przywiley, za podaniem y prożbą wyż wyrażonego jegomości podawaiącego, a za urzędowym przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg niniеyszych, grodzkich, owruckich iest zapisany.

Книга гродская, Овруцкая, записовая, № 3292, годъ 1786; листъ 375 на оборотъ.

CLXXVIII

Жалоба вслѣдствіе драки, происшедшей между членами парубоцкаго братства города Выжвы, по поводу обычая, существовавшаго въ братствѣ; бросать другъ друга въ воду во время Свѣтлаго праздника. 1718. Мая 2.

Actum die Mai 2, 1718.

Przed nami: Thomaszem Żdanowiczem, lantwójtem, Jackiem Potapowiczem, Mikitą Weremeyczykiem, burmistrzami, Omelianem Osyjkiem, Semenem Wołczkiem, ławnikami, stanąwszy Harasim Kucyk, Iwan Cichosz, Jakim Weremeyczyk, imieniem tak swojém, jako i wszystkich młodzieńców, protestowali się na młodzieńca, Olexę Hulikowego: iż, podczas święg-

ta Wielkanocnego, według zwyczaju młodzieńskiego, trafiło się jeden drugiego kompać; jakoż protestującego obżałowany sam zdradziecko wpchnął, a potem protestujący, wzajemnie chcąc zkompać, rzucał; i, nim dał się do wody wrzucić, pokąsał, i nas wszystkich znieważał; za co my udali się do prawa, żebrząc sprawiedliwości; upraszał do xiąg protestaciej zapisania; którą kazaliśmy do xiąg zapisać, co jest connotatum.

Книга магистрата города Выжвы, годъ 1710—1725, № 1294. Листъ 202 на оборотъ.

CLXXIX

Жалоба дворянина Антонія-Александра Бандинелія на дворянина Сигизмунда Шукшту о томъ, что онъ приказалъ вспахать поле, принадлежащее Брагинской Святоникольской церкви и присоединилъ оное къ своимъ землямъ. 1720. Мая 2.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego, miesiąca Maja wtórego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Owruczu, przedemną, Stefanem Baranowskim, namiesnikiem natenczas podwojewodztwa grodzkim generału wojewodztwa Kijowskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter urodzony jegomość pan Jan Lewkowski, nomine et ex speciali commisso wielmożnego jego mości pana Alexandra-Antoniego Bandynelego, woyskiego Mielnickiego, solenniter przeciwko wielmożnym ich mościom panom: Zygmuntowi y Helenie Patkowskiego Szuksztom, podstolim Kowieńskim, małżąkom, tudzież czeladzi y poddanym ich mościów, samym-że ich mościom obżałowanym po imionach y przezwiskach dobrze wiadomym y znaiomym, quorum statuitio przed przyszły sąd, dla wskazania na nich win prawnych, omnino urgetur, protestował się in eum modum: iż ich mość przerzeczeni obżałowani panowie Szuksztowie, podstolowie Kowieńscy, małżąkowie, nie kontętniąc się daw-

nieyszemi różnemi krzywdami, szkodami, oppressyami, wiolenciami, różnych miesięcy i dni czynionemi, o co dawnieysze protestacye, przeciwko ich mościom obżałowanym poczynione, fusius obloquuntur, ale y teraz noviter, nieustaiąc w przedsiewzięciu swoim, y owszem, coraz szkodę do szkody, żal do żalu, oppressyą do oppressyi przydaiąc, nic nie uważaiąc na prawo pospolite, które każdemu omni tempore ubicunque quod cujus est reddere et restituere każe, śmieli y ważyli się roku teraznieyszego, tysiąc siedmset dwudziestego, miesiąca Aprila dnia pietnastego, vi et violenter ludzi y poddanych swoich z różnym orężem, do woyny należącym, zpędziwszy y zkupiwszy kilkadziesiąt, z sochami na pole, nazwane Tworowe, ex antiquo do cerkwi Świętego Mikołaja Brahińskiey należące, nasłać y te pole, incorporuiąc do swey niesłuszney y nienależącey possesyey, poorać kazali, którzy nasłani, dość czyniąc woli y rozkazaniu ich mościów obżałowanych, wyszmianowane pole, Tworową, przez dwa dni orząc, poorali y repulsyą uczynili; przez który to takowy swoy postępek niesłuszny ich mość obżałowani prawo pospolite violarunt y winy, w nim pro qualitate facti na osoby y dobra swoje libere succubuerunt; o co wszystko, ut praemissum est, modernus protestans, nomine pryncypała swego, iterum atque iterum protestowawszy się, deklarował tego pryncypała swego in omni foro, judicio et officio regni usitata via progredi juris, zostawiwszy tey teraznieyszey protestacyey salvam meliorationem vel per citationem, si necessitas juris exigerit, correctionem, a natenczas, brevibus napisaney, mnie, urzędu, o przyięcie y do akt zapisanie prosił, co y otrzymał. Jan Lewkowski m. p.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, 1720—1745 года, № 35; листъ 257.

CLXXX

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ вручилъ владѣльцамъ Бородянскаго имѣнія позовъ, требующій ихъ къ суду въ Люблинскій трибуналъ, вслѣдствіе жалобы на нихъ уніятскаго митрополита, Льва Кишки, и дворянина Станислава-Казимира Стецкаго, о томъ, что крестьяне села Загалецъ присвоили себѣ колокола и другое имущество, принадлежавшіе Ушевской уніятской церкви, и отказываются возвратить ихъ. 1720. Іюня 5.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego, miesiąca Junii dnia piątego.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiej mości Owruczu, przedemną, Stefanem Baranowskim, namiesnikiem natenczas podwoiewodztwa y vice-regentem grodzkim generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi stanowszy oczewiście woźny generał województwa Kijowskiego y innych, opatrzny Andrzey Mikołayczuk, w moc prawdziwey, wiêrney y skuteczney relacyey swojey, jawnie, ustnie y dobrowolnie, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kijowskich zeznał: Iż on roku teraznieyszego, tysiąc siedmset dwudziestego, dnia pierwszego Junii pozew główny, trybunalski, koronny, Lubelski, authentyczny, na membranie pisany, temuż sądowi głównemu, trybunałowi koronnemu Lubelskiemu, sądzić się należący, odniósł do dóbr miasteczka Borodianki, w województwie Kijowskim leżących, y tam ten pozew w brame zameczku tameyszego włożył, o położeniu onego, od kogo, po kogo y w jakiey sprawie był pisany? stróżowi zamkowemu y mieszczanom na mieście, y kogo jeno tam widzieć mógł, prawnie opowiedział y publikował. Pisany ten pozew na instancyą instygatora sądowego y jego delatorów: jaśnie wielmożnego imci xiędza Leona Kiszki, archiepiskopa, metropolity Kijowskiego, Halickiego y całey Rusi, episkopa Wołyńskiego y Brzeskiego, Kijowopieczarskiego y Supralskiego archymandryty; tudziesz wielmożnego imci pana Kazimierza Stanisława na Steczance Steckiego, chorążego kijowskiego, podstarościego Żytomirskiego y Włodzimirskiego grodzkiego, półkownika woysk

jego królewskiey mości y rzeczypospolitey, aktorów, po jaśnie wielmożną jey mość panią Maryannę z Potoka Potocką Szczuczyną, podkanclerzyną wielkiego xięztwa Litewskiego, pozostałą małżąkę, wdowę, matkę, y wielmożnych ich mościów panów: Marcina y Jana Szczuków, podkanclerzyców wielkiego xięztwa Litewskiego, synów, dóbr miasteczka Borodianki cum attinentiis dziedziców, tudzież urodzonego imci pana Stanisława Kazimierza Morawskiego, miecznika Trembowelskiego, dóbr Borodianki quovis titulo possessora, niemniey pracowitych: Kornieia, Stenka a Tryszka Dokię Boraczków, Tymocha Wieliczka y innych, wsi Zahalec, do Borodianki należącey, poddanych, po imionach y przezwiskach tak samey jaśnie wielmożney jey mości paniey Szczuczyney, podkanclerzyney W. X. L., jako też imci panu Morawskiemu, miecznikowi Trębowelskiemu, panom ich, lepiey wiadomych y znaiomych, hoc loco pro specificatis bydź rozumianych, cum assistentia, onym de jure debita, pozwanych, a to w sprawie i actiey ratione przez pozwanych, wsi Zachalec poddanych, na grunt, do wsi Michałow należący, naiachania, dzwonów y innych apparatów cerkwie Uszewskiey, które ludzi Michalscy y Uszewscy do pomienioney cerkwi kosztem swoim sprawowali, a podczas zamieszania y inkursyi nieprzyjacielskiey w ziemi zakopali byli, wykopania y do wsi Zahalec zabrania, na tak wiele requizycyey oddania u jaśnie wielmożney jey mości paniey podkanclerzyney W. X. L., także imci pana Morawskiego, miecznika Trębowelskiego, aktorów listownych, ustnych, to przez ich mościów przyiaciół o uczynienie sprawiedliwości z poddanych swoich, ani dzwonów y rzeczy cierkiewnych oddać, czas od czasu zwłaczaiąc, nie kazania, y owszem, przez tychże dóbr Borodianki cum attynentiis poddanych różnych szkód w borach, lasach, sianożęciach, do klucza Unińskiego należących, czynienia, pożytków brania y sobie przywłaszczania przez tychże poddanych różne odpowiedzi, przechwałki czynienia, a zatym do przywrócenia wyszmianowanych dzwonów y rzeczy cerkiewnych, do przysłuchania się winom prawnym, jakie ex arbitro judicii na pozwanych skazane będą, tum pro statuitione supraspecificandorum subditorum, pro sumendis super illis paenis, a, w niestawieniu onych, do odpowiadania samym za nich y do nadgrodzenia szkód, ztąd pochodzących, y o inne pretensye, w pozwie oryginalnym wyrażone, intentowaney, o czym oryginalny pozew y inne dokumenta, do których się ta teraznieysza woznego lectia interessuie, szerzey y dostateczniey w sobie obmawia; za którym to pozwem tenże wyż mianowany wozny rok y termin stronom obom, powodowey y pozwaney, przed sądem głównym trybunału koronnego,

Lubelskiego od daty y położenia pozwu tego za niedziel cztery, albo wtenczas, gdy ta sprawa z rejestru województwa Kijowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego, Czernihowskiego y ich konserwat albo innego jakiegokolwiek, tey sprawie należytego, do sądzenia przypadnie y przez woznego sądowego przywołana będzie, zawity ku rosprawie prawney stanowienia się, złożył y naznaczył y o tym te swoje prawdziwą przedemną, urzędem, uczynił y zeznał relacije, prosząc eam actis connotari. Co y otrzymał. Andrzey Mikołayczuk, wozny, pisać nie umieiący.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, 1720—1745 года, № 35; листъ 288.

CLXXXI

Свидѣтельство нѣсколькихъ дворянъ въ томъ, что они, въ бытность свою въ городѣ Брагинѣ, видѣли кладбище, принадлежащее къ Святоникольской церкви, разрушенное дворяниномъ Бандынеллимъ и кости покойниковъ выброшенныя изъ могилъ по его приказанію, такъ какъ мѣстность, на которой находилось кладбище, понадобилась Бандинелію для разведенія италіянскаго сада. 1720. Августа 10.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego, miesiąca Septembra dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Owruczu, przedemną, Stefanem Baranowskim, namiesnikiem na ten czas podwojewodztwa, vicesregentem grodskim generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter wielmożny imć pan Zygmont Szuxta, podstoli Kowieński, te attestacią z podpisami rąk, w nieyże wyrażonych, na affektacyą przewielebnemu w Bogu

jegomości xiędzu Benedyktowi Rożańskiemu, przeorowi Vallis Gratiae ordinis cisterciensium, ratione introcontentorum daną y służącą, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kijowskich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby ta attestacya do xiąg ninieyszych przyięta y wpisana była, a tak ja, urząd, pomienioną attestacią ad acticandum przymuiąc, czytałem y temi iest ingrossowana słowy: My, niżey na podpisach rąk naszych wyrażeni, daiemy te nasze testimonium na affektacią przewielebnego w Bogu imci xiędza Benedykta Rożańskiego, przeora Vallis Gratiae ordinis Cisterciensium, w niżey opisany sposób. Iż my, będąc w mieście Brahiniu, na kondescenssyi między wielmożnemi ichmościami pany Szuxtami, podstolemi Kowieńskiemi, małżąkami, a ich mościami pany Bandynellemi, woyskiemi Mielnickiemi, małżąkami, y innemi agituiącej się, widzieliśmy cmentarz Świętego Mikołaja cerkwi Brahińskiey rozkopany, a na tym miescu ogrod włoski iest założony przez imci pana Bandynellego, woyskiego Mielnickiego, gdzie koście trupie y głowy powykopywano, (które) walaią się y poniewieraią; co my na swoie oczy widziawszy, tę attestacią rękoma naszemi własnemi podpisuiemy. Działo się w Hłuchowiczach, roku tysiąc siedmset dwudziestego, miesiąca Awgusta dziesiątego dnia. U tey attestaciey podpisy rąk temi słowy: Stefan Zawialicz-Moczulski, skarbnik Czernihowski, regent grodzki Owrucki. Mikołay Walewski-Lewkowski m. p. Michał Jakubówski m. p. Stanisław Bogdanowicz. Antoni Petruszewicz. † Marcin Pawlukiewicz, woźny, pisać nie umieiący, krzyżyk położył. Któraż to attestacia, za podaniem y prożbą wysz mianowaney osoby podawaiącey, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystka, z początku aż do końca, słowo w słowo do xiąg ninieyszych iest wpisana.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, 1720—1745 года, №. 35; листъ 136.

CLXXXII

Грамота короля Августа II, подтверждающая права и свободу вѣроисповѣданія православнымъ монастырямъ, находящимся въ предѣлахъ великаго княжества Литовскаго. 1720. Ноября 28.

August wtóry, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmuydzki, Mazowiecki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflanski, Smoleński, Siewierski y Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor.

Oznaymujemy tym ninieyszym listem, przywilejem Naszym, wszem wobec i każdemu zosobna, wszelkiey praemінencyj, status et conditionis, tak duchownego iako i świeckiego stanu, korony Polskiey, wielkiego xięstwa Litewskiego i wszystkich prowincyj, do nich należących, ludziom, komu o tym wiedzieć należy y będzie należało: Iż, gdy nasladując najjaśnieyszych antecessorów naszych, królów Polskich i wielkich xiążąt Litewskich, a naybardziey zachowując od nich diplomata dane, pacta conventa, constytucye y sancita seymowe, ab antiqno in volumine legum de immunitate ecclaesiae ritus veteris Graeci opisane, in suo valore, robore et statu, y z zwykłey naszey królewskiey clemencii, chcąc mieć nienaruszone prawa y ich wszystkie zwyczaje, ceremonie, praerogatywy, secundum antiquum usum et praxim, duchownym i świeckim ludziom należące, tak generaliter wszystkim jako y każdemu in particulari, mianowicie: episkopia Białoruska, Mścisławska, Orszańska, Mohilewska, z dwiema katedrami: we Mścisławie Świętey Tróycy, w Mohylewie Świętego Spasa, y wszystkiemi cerkwiami, w całym xięstwie Litewskim do niey przynależącemi, osobliwie zaś monastyry stawropigialne y partykularne, według funduszów, praw i przywilejów im nadanych: Wileński bracki Świętego Ducha cum attinentiis jego, archimandria Słucka Świętey Tróycy z monasterami: Hrozowskim, Morockim, Zabłudowskim, Starczyckim y całym duchowięstwem kapituły Słuckiey y oycami posielskiemi, przy cerkwiach w xięstwie Słuckim y Kopylskim zostającemi; monaster Kutejewski, Orszański Ziawienia Pańskiego y z ynnemi

monastyrami, do niego należącemi, Mohilewski bracki Zjawienia Pańskiego, Markowski Swiętey Tróycy z cerkwiami w woiewodztwie Witepskim; Bujnicki Świętego Ducha, Tupiczański, Mścisławski Świętego Ducha, bracki Połocki Ziawienia Pańskiego, Miński, Kroński, Hrozowski, Surdecki, Sielecki, Nowodworski, Kupiatycki, Hołdawski, Jewiejski, Kiejdański, Przyłucki, Druyski, Piński, Sołomerecki, Szkłowski, Horocki, bracki Słucki, Kutejewski, Orszański, Warkałabowski, dwa Mohylewskie: Bracki y Nikolski, Mazałowski, Szkłowski, Kościukowski, Dzięciełowski, Brzeski, Jebłoczeński, Borysowski, Dziesieński, Newelski, Jakubowa Krzyżborski, Wohorski, Hryhiowski, Tereszkowski; także y panieńskie; Wileński, Słucki i inne monasterze y cerkwie, w różnych woiewodstwach y powiatach wielkiego xięstwa Litewskiego będące, za instaciją panów rad naszych, przy boku naszym rezydujących, approbujemy, ratifikujemy et in perpetuum za nienaruszone od nas, następców naszych y każdego, w państwach naszych zostaiącego, mieć chcemy; oraz wszelkie ich prerogatywy, libertacije, ceremonie, usum sacramentorum, etiam do chorych na każdym miescu chodzenie y pogrzebanie ciał umarłych; dobra ich, klasztory, cerkwie, grunta, jurydiki y osoby in libero exercitio et securitate, bez żadnej od kogożkolwiek przeszkody, według praw, constytucii, przywilejów y dawnych zwyczaiów in integro konserwujemy, owo zgoła, cokolwiek od najjaśnieyszych antecessorów naszych y rzeczy pospolitej ad securitatem ceremonii, zwierchności, całości, intrat, dochodów, wolności duchownym osobom w pospolitości i słuszności jest nadano religii Greckiey veteris ritus, to wszystko in firmo robore zachowuiemy y niniejszym listem naszym, consensem, utwierdzamy; co, aby wszystkim do wiadomości przyszło, urzędom naszym wszystkim przykazujemy, aby ten list nasz approbationis do akt przymowan i z nich per extractum wydawany był. Do którego ręką się naszą podpisawszy, pięczeć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVIII miesiąca Listopada, roku pańskiego MDCCXX, panowania naszego XXIV roku. August rex, (M. P.). Stanisław Michał Brodowski, jego królewskiey mości pieczęci wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego sekretarz.

Do tego przywileiu, copiatim wypisanego, jego królewskiey mości samy autentyk u mnie zostaie; który, że się we wszystkim jest zgodny, poświadczam, y, dla większey dania wiary, przy przyciśnieniu zwykłey archimandriej Słuckiey pieczęci, ręką moią podpisuię się. Datum w archimandrej Słuckiey, anno 1721, die 27 Januarii.

Approbracia prawna monastyry y cerkwie na Białey Rusi y w całym xięstwie Litewskim czerncom ritus graeci veteris nie unickim.

На оборотѣ надпись: Cancellariatu celsissimi et illustrissimi principis Michaelis Servatii Korybuth in Wiszniowiec ducis Wiszniowiecki, comitis in Dolsk, Dombrowica et Comarno, supremi magni ducatus Lithuaniae cancelarii, Pinscensis, Glinianensis, Wilkowiscensis etc. etc. capitanei sigillatum et inductum.

На оборотѣ съ другой стороны: Ad oblationem generosi Ignatii comitis Rudakowski, secretarii sacrae caesareae majestatis, in acta praesentia, castrensia, capitanealia, Warsawiensia, feria quarta ante festum sancti Nicolai episcopi proxima, anno Domini 1720, privilegium introcontentum est suscriptum et ingrossatum, praeviaque officii praesentis quietatione extraditum.

Документъ этотъ хранится въ собраніи, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 48.

CLXXXIIII

Грамота, выданная епископомъ Луцкимъ, Острожскимъ и Переяславскимъ, Кириломъ Шумлянскимъ, священнику Роману Касіоличу на санъ настоятеля Слуцкой архимандріи. 1721. Іюля 16.

Кириллъ зъ Великихъ Шумлянъ Шумлянскій, Божіею милостію православный епископъ Луцкій, Острозкий и Переяславскій, протоѳроній администраторъ митрополіи Кіевской и добръ, до митрополіи Кіевской и архимандріи Печерской въ коронѣ Полской належащихъ.

По благодати и благости пресвятого животворящого Духа, отъ великого архирея Господа Бога нашего Іисуса Христа смирению нашему данной, сего благочестивого церкве Православнія сына, Романа Казюлича, съ всякимъ прислушающимъ истязаніемъ опасно испитавше и свидѣтельство о немъ добро, не токмо отъ инних внѣшнихъ, но и отъ слушавшого исповѣди его духовного отца имѣвше, судихомъ достойна бити святого сана презвитерского, и тако чиновнѣ, по уставу святыя соборнія апостолскія Православно-Восточнія церкве, прежде на меншіи причетничества степенѣ и въ чинъ дияконскій освященъ, тоже и на самий святый преизящній степенъ презвитерства призиваніемъ благодати тогожде пресвятого, животворящого и всеосвящающого Духа произведенъ и рукоположенъ есть до престола Святой великомученіци Варвары въ городѣ Слуцку, архимандріи Слуцкой за настоятеля; о немъ же, сице правилно рукоположеномъ презвитерѣ, извѣтствуемъ, яко мощенъ есть благодатию Божіею вся церковная іерейская священнодѣйствовати служенія и приходящихъ къ нему исповѣдатися грѣховъ своихъ власть пріять, да, имѣя не младіе лѣта и въ поученіи духовническомъ при житии непорочномъ искуство, можетъ вязати и рѣшити съ правилнимъ разсужденіемъ, обаче тяжчайшія и неудобь разсудителнія ниже разрѣшителнія отъ него падежи имать къ разсужденію и разрѣшенію нашея архиерейскія власти доносити; а отъ престола, до него же есть посвященъ и у него же служити начнетъ, не имать переходити, развѣ за нашимъ архирейскимъ благословленіемъ, да не святая явится корчемствуяй, но при единомъ и томъ же престолѣ служай, долженъ есть, по архиерейскому рукополаганіи, его повелѣнію и по своему клятвенному обѣту, вседушно пецися о спасеніи душъ человѣческихъ, пребивати же въ трезвеніи, чтеніи, ученіи, молитвѣ и прочая, священству его прислушающая, добродѣтели опасно, аки предъ всевидящими очима Божіими ходя, исполняти ти съ вниманіемъ, да вѣрнихъ и мудрихъ служителей мздовоздаяніе восприйметъ отъ руки воздающого комуждо по дѣламъ, ниже постидится въ день страшного испитанія Владычня; совѣсть же свою наичастѣе исповѣдію предъ духовнимъ своимъ от-

цемъ установенимъ должепъ есть очищати. Извѣстнѣйшого же ради достовѣрства дано есть ему отъ насъ сие рукоподписанное и печатию утвержденое свѣдителство въ катедрѣ епископской Переяславской, дня 16 мѣсяца Іюля, 1821 года.

Кирилъ Шумлянскій, епископъ, рукою власною. (М. П.).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 248.

CLXXXIV

Жалоба дворянина Александра Бандинелли и Брагинскаго приходского священника, Іоакима Давидовича, на дворянъ: Сигизмунда и Елену Шукштовъ о томъ, что они отняли земли, принадлежавшіе Брагинской приходской церкви и побудили священника села Глуховичъ, Якова Бернацкаго, согнать насильно съ этихъ земель Давидовича, при чемъ последнему нанесены были Бернацкимъ тяжелые побои. 1721. Августа 11.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca Augusta jedynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Owruckim, przedemną, Michałem Synhajewskim, komornikiem granicznym kijowskim, namieśnikiem grodzkim starostwa Owruckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Michał Jabłonowski, sługa wielmożnego jego mości pana Alexandra Bandynellego, podkomorzego derbskiego, nomine tegoż jego mości pana swego, także nomine wielebnego w Bogu jego mości ojca Joachima Dawidowicza, prezbitera cerkwi Brahyńskiej świętego Mikołaja, solenniter przeciwko wielmoż-

nym ich mościom panom: Zygmuntowi i Helenie Padkowskiego Szuksztom, podstolim kowieńskim, małżonkom, także wielebnemu ojcu Jakubowi Biernackiemu, prezbiterowi Hłuchowskiemu, i roboczym: Mikicie, Kasianowi i Ułasowi Konowałowi, jako samym pryncypałom niżejmianowanego uczynku, protestował się w ten niżejopisany sposób i o to: iż ich mość przerzeczeni obżałowani, panowie Szuksztowie, podstolowie kowieńscy, małżonkowie, nic nie uważając na prawo pospolite, tudzież jaśnieoświeconych xiążąt ich mościów Wiszniowieckich, i dekreta o niżejmianowane dobra zaszłe, i owszem, in levipendium prawa pospolitego postępując, nie dość na tym mając, że pola, grunta niesłusznie i nienależycie a prawie gwałtownie, nazywające się Diakonowskie, cerkwi Brahyńskiej nadane, poodbierali, ale i teraz noviter, roku teraźniejszego, tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca Augusta dnia wtórego, gdy wielebny w Bogu jego mość ojciec Joachim Dawidowicz, prezbiter cerkwi Brahyńskiej, na swoją własną sianożęć, nazywającą się Diakonowską, kosić wyjachał, tedy ich mość panowie Szuksztowie, dowiedziawszy się, informowali wielebnego ojca Jakuba Biernackiego, prezbitera Hłuchowskiego, aby wielebnego ojca Joachima Dawidowicza, przydawszy do niego ludzi na pomoc, z sianożęci spędził; który to ociec Biernacki, z instynktu i informaciej ich mościów obżałowanych panów Szuksztów, podstolich kowieńskich, małżonków, samotrzeć, to jest z roboczemi: Mikołą, Kasianem i Ułasem Konowałem, poddanemi hłuchowieckiemi, przysposobiwszy ludzi osób kilkunastu, na pogotowiu i nieopodal od tej sianożęci postanowiwszy, najachawszy na tęż sianożęć, wyżrzeczonego wielebnego ojca prezbitera brahyńskiego ociec Bernacki nic sobie niewinnego, za brodę porwawszy, pięścią bił, tłukł, za włosy, na ziemię obaliwszy, targał, włosy wyrwał, które włosy tu, na urzędzie niniejszym, prezentował, pokrwawił, związać i do dworu prowadzić chciał, z sianożęci spędził i kosić nie dopuścił; na ostatek roboczego, na imię Trochyma, poddanego pana protestantis ze wsi Babczyna, który był przyszedł dla zbierania zasiewku swego, we wsi Hłuchowiczach zasianego, jejmość pani podstolina kowieńska nic sobie niewinnego, na postpozycią pana protestantis czyniąc, zbić kazała tak dalece, że Pan Bóg wie, jeżeli żyć będzie, i inne rzeczy: krzywdy, szkody, panu protestantis ich mość obżałowani czynią. O co wszystko, ut praemissum est, modernus protestans iterum atque iterum protestowawszy się, deklarował tego wielmożnego princypała swego we wszelakim sądzie i urzędzie o to wszystko prawnie czynić nie zaniechać, zostawiwszy tej teraźniejszej protestatiej swojej salvam meliorationem, vel per citationem, si ne-

cessitas juris exigerit, correctionem, Et incontinenti tenże comparens stawił woźnego generała województwa Kijowskiego i innych — szlachetnego Jana Sokalskiego, który, personaliter stanowszy, w moc wiernej, prawdziwej i skutecznej relatii swojej, jawnie, ustnie i dobrowolnie dla zapisania do xiąg ninięjszych zeznał: iż on roku terazniejszego—tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca Augusta dnia czwartego, na affektacyą i prawną requizycyą wielmożnego jego mości pana Alexandra Bandynellego, podkomorzego derbskiego, mając przy sobie stronę, szlachtę, ludzi wiarygodnych, urodzonych ich mościów panów: Jana Pawłowskiego i Jana Bańkowskiego, był we wsi Bąbczynie, gdzie będąc, widział i oglądał roboczego Trochyma, poddanego babczyńskiego, kijmi zbitego i skaleczonego, letaliter chorującego, także widział wielebnego ojca Joachima Dawidowicza, prezbitera brahyńskiego, pokrwawionego i pobitego; które to zbicie kijmi tenże Trochym mienił sobie być przez wielmożną iej mość panią Szukszcinę, podstolinę kowieńską, a ociec prezbiter brahyński—przez wielebnego ojca Biernackiego pobicie czasu i sposobem, wyżej w protestatiej mianowanym, być stałe i zadane; a tak mianowany woźny, widziawszy i oglądawszy, tąż stroną, szlachtą przy sobie będącą, oświadczywszy, ztamtąd nazad powróciwszy, o tem swoją prawdziwą obdukcyi przedemną, urzędem, uczynił i zeznał relacyę, prosząc mnie, urzędu, tak protestans—protestacyi, jako i woźny obdukcyej relacyi, aby actis praesentibus connotowane były, co i otrzymali, Michał Jabłonowski.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, № *3226, годъ 1720—1721; листъ 617.*

CLXXXV

Грамота уніятскаго митрополита, Льва Кишки, выданная Андрею Бенецкому, утверждающая его въ должности Овруцкаго архимандрита, пожалованной ему королемъ Августомъ II. 1722. Августа 17.

Roku tysiąc siedemset dwudziestego wtórego, miesiąca Octobra dwudziestego wtorego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Owruczu, przedemną, Janem Walewskim-Lewkowskim, namieśnikiem natenczas podwojewodztwa grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami nineyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość xiądz Andrzey Bieniecki, archymandryta Owrucki, officiał całey metropoliey Kiiowskiey, ten przywiley, od jaśnie wielmożnego jegomości xiędza Leona Kiszki, metropolity całey Rusi, episkopa Włodzimirskiego y Brzeskiego, z podpisem ręki, przy pieczęci, sobie, podawaiącemu, na archimandryą Owrucką dany y służący, do xiąg nineyszych ratione introcontentorum per oblatam podał, którego przywileju iest tenor takowy: Leon Kiszka, z Bożey y stolicy świętey apostolskiey łaski archiepiskop metropolita Kiiowski, Halicki y całey Rusi, episkop Włodzimirski y Brzeski, Kiewopeczarski y Supraski archimandryta, wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć będzie należało, osobliwie jednak w Bogu wielebnym oycom zakonnikom reguły świętego Bazylego wielkiego, w manasterze Owruckim znayduiącym się y innym osobom swieckim, iako to przyległym manasterskim y postronnym, w dobrach klasztornych archimandryczych wuytom, gromadom y całemu pospulstwu, quocunque iure titulo et praetextu do tegoż monastera Owruckiego należącym, do naszey zaś jurisdykcyey metropolitańskiey zawsze y koniecznie przysłuchaiącym, pokóy Christusów błogosławieństwo Boskie y nasze archipasterskie przesławszy, wiadomo czyniemy: iż, gdy post ascensum w Bogu nayprzewielebnieyszego iegomości oyca Patriciusza Bielskiego, zakonu świętego Bazylego wielkiego, coadjutora archimandryey Owruckiey, na archymandryą Ziemieńską, w wo

iewodztwie Wołyńskim a powiecie Włodzimirskim zostaiącą, bez swego należytego y ustalonego archymandryty mianowana archimandrya Owrucka ad praesens zostaie, aby więc taż sama archimandrya Owrucka przez dalsze wakowanie swoie dosolacyey jakie, tak in spiritualibus zakonnego rządu, iako też in temporalibus ekonomicznego dozoru, nie podlegała, pro cura nostra archiepiscopali metropolitana, słusznego y zgodnego przełożonego oney prowidować umyśliliśmy; iakoż, upatrzywszy umiejętnością, pobożnością y ku chwale Boskiey gorliwością qualificatum, w zakonie świętym exercitatum, bene meritum et probatum y do samey godności archimandryczey zasłużonego, w Bogu przewielebnego iegomości oyca Andrzeia Bienieckiego, zakonu świętego Bazylego wielkiego, ekonoma dóbr episkopiey Włodzimirskiey generalnego naszego, stosuiąc się przytym do przywileiu nayiaśnieyszego króla iegomości Polskiego y wielkiego xięcia Litewskiego, Augusta wtorego, sczęśliwie nam panuiącego, w Warszawie, dnia osmego miesiąca Augusta, roku tysiąc siedemset dwudziestego wtorego na osobę pomienionego jegomości oyca Bienieckiego konferowanego na wyszrzeczoną archimandryą Owrucką, podług zwyczaiu y porządku cerkwi świętey wschodniey, onegoż benedykowaliśmy, ktorego do teyże samey archimandryey Owruckiey y beneficium iey tym instrumentem naszym investimus et installamus, oraz powagą naszą metropolitańską tę archimandryą Owrucką ze wszelkiemi iey dobrami, maiętnościami, iurydykami y innemi do niey przynależytościami, tak jako się antiquitus w sobie miała y teraz ma, y iako antecedanei archimandritae Owrucenses one trzymali y używali, w moc y dzierżenie onemu konferuiemy y podaiemy; a tak w Bogu nayprzewielebnieyszy iegomość xiądz Andrzey Bieniecki, archimandryta Owrucki, mocą tey investitury naszey, w possessyą swoią obiowszy beneficium przerzeczone cum omnibus attinentiis jego, ad vitae suae tempora, tam in spiritualibus, quam in temporalibus zażywać ma y wolen będzie, mieysce święte secundum religiosa statura sprawuiąc y rządząc, y o nieustanną chwałę Boską starać się, osobliwie konserwuiąc integritatem nadanych funduszów archimandryey Owruckiey, avulsa bona recuperando et parta tuendo, żadnych allienacyi ani przez arende, ani przez zastaw nie czyniąc, w należytościach, wszelkiey, jurisdyktyey archimandrytom przyzwoitey, w cnotach duchownych, pobożności y przykładności, tameczne beneficium y mieysce święte, iako naylepiey y naychwalebniey manutenere powinien będzie ze wszystkiemi, tak wielebnemi oycami zakonnikami klasztoru zwyszmianowanego Bazyliańskiego Owruckiego, iako też y świeckiemi, do niegoż należącemi osobami, oycowską y życzliwą bez usz-

czerbku y krzywdy bliźniego certuiąc miłością, wzaiem też wielebnych oyców zakonników, pro tempore w konwencie rzeczonym zostaiących y napotym będących, mocą posłuszeństwa świętego, a świeckich wszystkich pod winami świeckiemi, ex arbitrio nostro pochodzić maiącemi, aby pomienionemu jegomości oycu Andrzeiowi Bienieckiemu, archimandrycie swemu Owruckiemu, od nas prawdziwie na to benedicowanemu y installowanemu, a nie komu innemu, kanonne posłuszeństwo, powinności, podług inwentarza y subiekcyey swoiey, wszelką obserwę przyzwoitą, iako opatowi swemu, oddawali, obliguiemy; w czym wszystkim, aby naywyszszy pasterz zastępco y pomoco, przy iego Boskim y nasze archipasterskie daiemy błogosławieństwo w imie Świętey Nierozdzielney y Ożywiaiącey Tróycy: Oyca y Syna y Ducha Świętego. In quorum omnium fidem datum w Supraslu, dnia siedemset dwudziestego wtórego. U tego przywileiu, przy pieczęci, podpis ręki metropolity całey Rusi w te słowa: Leon, metropolita całey Rusi, episkop Włodzimirski y Brzeski m. p. Także z drugiego boku pieczęci przypisek w te słowa: Mikołay Łaszczewski, jaśnie wielmożnego iegomości xiędza metropolity całey Rusi pisarz m. p. Który że to przywiley, za podaniem y prośbą wyszmianowaney osoby podawaiącey, a za moim, urzędowym, przyięciem, z początku aż do końca, słowo w słowo, do xiąg ninieyszych iest ingrossowany.

Книга Кіевская, гродская, записовая и поточная, № 36, годъ 1721—1722; листъ 934.

CLXXXVI

Приговоръ, постановленный Бѣлорусскимъ епископомъ, княземъ Сильвестромъ Четвертинскимъ, которымъ онъ лишаетъ 8 духовныхъ лицъ священническаго сана и отлучаетъ ихъ отъ церкви за безнравственное поведеніе, неповиновеніе епископской власти и неуваженіе къ ея наставленіямъ. 1724. Іюля 19.

Sylwestr Swiatopołk na Czetwertni xiąże Czetwertenski, miłością Bożą prawosławny episkop Białoruski, Mścisławski, Orszański, Mohilewski y w wielkim xięstwie Litewskim świętego exarszeskiego-Konstantynopolskiego tronu generalny namiesnik.

Wiadomo czyniemy tym naszym sądowym dekretem, donoszaiąc o tym wszystkim prawosławnym dyocyzyiey Białoruskiey y w całym xięstwie Litewskim tey religiiey znayduiącym się duchownym y świeckim, iż, maiąc za naypierwszy fundament pomnażać jak naywiększe chwały Bożey rozszerzenie we wszystkich akcyiach duchownych y przybytków krwią Chrystusa Zbawiciela przysposobienie przez osoby kapłańskie w oddaniu ofiar nieustaiących maiestatowi Boskiemu, przeto iak naywybrańszych na takową godność postanowiać za promocią zwierzchności każdego monasteru starszego y fundatorów cerkwi w dyrygowaniu znayduiących się kapłanów świeckich, bo y nam samym nie prędzey przyszło sakrę przyiąć na episkopiią Białoruską, aż z łaski naiaśnieyszego króla jegomości, pana mego miłościwego, monarchi Polskiego, zostałem przywileiem zmocniony, który mnie zalecił do zwierzchności duchowney ad manus pastorale, gdzie, obiowszy pomienioną episkopiią, wszelkiego starania dokładałem o zgładzeniu, wykorzenieniu złych rządów, licencii y postempków, rozsiewanie niepotrzebnych słów między narodem, a zwłaszcza duchownych, co na ten czas rzecz nieprzyzwoita y cale szkodząca wierze świętey y obligacii; iednak między niektóremi, chocza y długo się zkradło takowe niepohamowanie, na ostatek, poznawszy swoie przedsięwzięcie niemiłe Bogu, zaczeli przy pobożnym życiu swiętobliwe obyczaie obserwować, władze zwierzchności słuchaiąc, nie sprzeciwiaiąc się w naymnieyszym punkcie wyraznemu przywileiowi króla jegomości y zwierzchności, mnie daney od Boga, w poświęceniu przez osób duchownych; ale, według apostoła, niemoże cerkiew Boża być uspokoiona, kiedy wyraził: »Біда во лже братіи, лучше бы намъ не познаті правды, нежелі, познавшы, возвратитися вспять отъ преданныя намъ заповѣді« przez których droga ku zbawieniu zhańbiona; bo y tak dobrze zalecony apostoł Judasz, chocza y sam przez udanie swoie do winnicy Chrystusowey był przyięty, ale stara złość nie mogła się pomieścić przy dobrym mistrzu y wybranych iego; aż tu ciałem mizernie zginoł docześnie, aż duszą, iak sam się udawił—wiecznie. Nie możemy przymować y teraz, ieśli dar Ducha Świętego, odebrany przy chyrotonii, będzie mieszkać na zawżdy, a nadto

kiedy drudzy, doznawszy łaski Bożey, odtrącaią oną od siebie, wyzuwając się z dobrych postempków, charakter potempiaią, zapomniawszy boiazni Bożey, nie pamiętaiąc na ostatni kres życia swego, ani na sąd Pański, gdzie oddadzą za swoie obmierzłe uczynki rachunek, po którym przeyrzeniu nie możemy y my, pasterz, niektórych dyocyzyiey naszey poskromić duchownych; po kilkakrotnie staraliśmy się przez danie pozwów, przez wydanie inhibiciiey, przez napomnienie duchowne, iako złośliwych y szkaradnych bazyliszków, czernców trzech Kuteieńskich: Michała Kobryńca, który nie będąc capax, ani też godzien nazwiska chrześciiańskiego zakonnego, przy swoich zbrodniach uczynił się ihumenem monastera Kuteięskiego, przybrawszy do siebie Arseniego Giłowskiego za kąsyliiarza, Acheronta piekielnego będąc napełniony duchem, nie wiedząc jak postępować w prostym stanie, waży się promowować duchowne ynteressa, tamże za gospodarza dijakona, Isayia, nie dla dyspozycyi dobrego rządu, ale dla zguby mieysca, choczayby ostatniego, a to godząc w dalsze zatopienie y oddanie czartu duszy swoich, aby nie pokutowali za popełniony y całemu światu iawny excess, w roku 1723, za co od nas zostali ynhibitowani tego roku, dnia wtórego Aprylis; iednak na to nic nie uważaiąc, ważyli się odprawować nabożeństwo cerkiewne y ceremonie kapłańskie, spowiedzi słuchać, prowadząc z sobą duszę ludzką do równego zaprzepaszczenia. Także w drugim monasterze Połockim dwóch z oyców, zdawna ohidzonych Bogu y obmierzłych ludziom zakonników, tylko pod pokrywką rospustnie mieszkaiących, starszego nie szanuiących, bez wstydu między ludzi mieszczących sie, prawie, rzekszy, szczurów, podgryzaiących dobry korzeń, dany na pożytek ludziom, pseẘdo chrześcijan, древле предуставленныхъ на cie осужденіе, Духа Божыя неимущыхъ, swawolników nieznośnych światu, osądzonych całym zgromadzeniem wszystkiego duchowięstwa religiey graeko-ruskiey w roku 1720, Septembris 12 dnia za ich zbrodnie, czego, niby odstempcy wiary, nie uważaiąc, gwałtem ceremoniią odprawuią zakazaną onym, naruszycielów dobra, złosłowiących nas, pasterza swego, którzy iako heretycy maią być poczytani, kiedy żadney zwierzchności nad sobą być nie uznawaią: Adryiana Jeseẘlewicza y Wiktora Mossoła. Dwóch popów światożyckich, którzy cale nie duchownym przykładem żyią, tylko rozboyniczym, ponieważ nam, pasterzowi, są przeciwni, ludzi krzywdząc, za pozwami nie staią, kapłańskie ostawiwszy nabożeństwo, światowemi zabawami obciążyli się; ieden z nich, będąc wdowcem, wszeteczne życie prowadzi bez boiaźni Bożey, przełożonych, od nas postanowionych, nie słuchaiąc, monitorya wydane post-

ponuią, przybiiane ode drzwi cerkiewnych odrywaią, nogami depcą, honor y imie nasze szarpaią, z przeciwnemi nam zakonnikami w iedney radzie znayduią się, wynalazcy poczontków wszystkich niesworności, pod inhibicją będąc za różne swoie excessa, iako w tych ynterdikciiach wyraża się, celebruią, iednym wiążąc słowem, co są ci zgorszeniem świata y ohidą: Bazylego y Ewstachego Jakubowiczów. Czernice, znayduiąco się w monasterze Kutejowskim, która podobna do jechidny, ogryzającej ludzki naród; bo ta z dawnych czasów, za życia swego w monasterze Barkałabowskim, zaczeła wieść siać, którą życzyła ułowić przełożeństwo panieńskie monasteru Kuteięskiego, ale kiedy przez dobry sposób tego dokazać nie mogła, tedy, namowiwszy pomienionych osób kuteiewskich: Kobryńca z drugiemi, skłonnych do buntów, przez to się wdarła; y tak, iako rozboynikόw ząsadziła w ziсnice, że teraz sine fide, sine rege, sine lege, gdyż nad sobo nie maią żadney zwierzchności duchowney w państwie jego króiewskiey mości, pana mego miłościwego, Katarzyne Łapicką—my, pasterz, specifikowanych osób, Bogu y nam przeciwnych: Michała, Arseniego, Isaia, Adryiana, Wiktora, Bazylego, Ewstachego przez sąd duchowny z kapłaństwa degraduiemy, z nimiż Katarzyne od wszystkich rządów cerkiewnych monasterskich odłączamy, zakonnikom y zakonnicom onych słuchać, a popów parafiianom Światożyckim nie uznawać sobie za prezbiterów y duchownych oyców; których wszystkich, nie maiących iako charakteru, za prostych ludzi ogłaszamy, wytrącamy od cerkwi Bożey, nie maiąc za cząstke Pana Chrystusa Zbawiciela, wyłączamy z pośrzodku wiernych wybranych Bożych, iako śmierdzących kozłów od dobrych owieczek oddzielamy, jako zgniłe członki y nie uleczone od zdrowych odcinamy, każdemu chrześciiańskich ludzi z nim w radzie y w iednoczeniu być nie pozwolamy, jałmużny onym dawać zakazuiemy, gdyż równemu niebłogosławieństwu maią podlegać wspomagaiące y z nimi obcuiące, bo nie są ci od owczarni cerkwi Bożey, ale od oyca swego, szatana, któremu służą, nie będąc synami posłuszeństwa; tychże pomienionych wyżey osób ośmiu na każdych praeminenciach y dignitarstwach będącym duchownym, świeckim i każdej kondycyi ludziom po miastach, miasteczkach, parafiiach, wsiach, gdzie będą poścignione, łapać, brać dopuszczamy y do nas, pasterza uprzywilejowanego, odwozić dla odebrania za zbrodnie napomnienia prosimy; że w żadnym sądzie nie ma takowy za tych hultaiów y rebelizantów odpowiadać, reprezentujem. Przy modłach pokornym posłusznych cerkwi Bożey synom błogosławieństwo nasze pasterskie, żądaiąc długoletnego pożycia, zdrowia y pokoiu. Datum dnia

19 Julii, anno 1724, w katedrze Mohilewskiey, przy cerkwi Świętego Spasa. Silwestr Światopołk xiąże Czetwerteński, episkop Białoruski (M. П.). Którą naszą decizyią oycom ihumenom y jeromonachom co niedzieli y święta po służbie Bożey czytać zalecamy, a kapłanom świeckim po cerkwiach swoich parafialnych toż roskazuiemy dotąd, nim wyrokowi zadość się stanie.

Копія этого акта хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 50.

CLXXXVII

Рѣшеніе митрополичьяго суда, по которому лица, отлученныя отъ церкви и лишенныя духовныхъ должностей Бѣлорусскимъ епископомъ, княземъ Сильвестромъ Четвертинскимъ, возстановляются въ должностяхъ и приобщаются къ церкви, такъ какъ митрополичій судъ нашелъ, что упомянутыя лица не были подсудны Бѣлорусскому епископу, и что отлученіе ихъ отъ церкви было произведено незаконно и несправедливо. 1724. Ноября 10.

Варлаамъ Вонатовичъ, милостію Божіею православний Архиспископъ Киевский, Галицъкий и Малыя Росіи.

Всѣмъ духовъного и мирского чина начальствующимъ и подначальнимъ людемъ Церкви Святой Православъно Восточъной и нашого смиренія в Духу Святомъ благопослушлывымъ и возлюбленнымъ сыномъ Божія благословенія при молитвахъ нашихъ архиерейскихъ желаючи, известно творимъ: ижъ сего, 1724 году, въ месеце Октоврі, прибывыши до насъ, по милости Всепресвѣтлейшаго Его

Императорскаго Величества и по благословенію Святѣйшого Правителствующого Синоду правильнѣ Киевъской епархии опредѣленного и учрежденного пастиря, зъ Кутеепъского православного монастира игуменъ Михаилъ Кобринецъ, издревъле зъ прочиими, тамо сущими, православъными монастирами до престола правителства Киевъского пастораду подсудствующий, презентовалъ намъ изданныя отъ преосвященного господина отца епископа Белорускаго, князя Четвертенского, на его, Михаила Кобринца, Арсенія Гилевъского, Ісаия диякона, да на игуменію дѣвичого Кутеенского монастыря, Екатерину Лапицкую, жаднымъ претекстомъ до епархии Бѣлоруской, до его преосвященства власти, не подлежащихъ, за рукою и печатію епископъскою, декреталную екскомонику, въ которой своеи архиерейской декреталнои екскомунѣцѣ вышъ означенныхъ персонъ: Михаила и Арсенія иеромонаховъ—отъ священства, Ісаию диякона—отъ всякого служенія церковного деградовалъ, а игуменію Кутеенскую отъ входа церковного и отъ сообщенія вѣрныхъ отлучилъ и вмѣсто простихъ людей поверсталъ, не показавъши и не виразивши въ томъ своемъ декретѣ достойной деградации жаднои правилнои вины. Мы прето, пастиръ, помянутого Кутеенского отца игумена зъ прочиими, до паствы нашои Киевъского престола, а не до Бѣлорускои епископии надлежащого, жалобливого доношенія вислухавъши, и вѣдаючи добре, что отдревле, какъ за анътецессоровъ нашихъ, преосвященныхъ архиереевъ Киевскихъ, по крѣпостямъ и мунѣментамъ ихъ, тые манастири Кутеенские и прочие, въ мунѣментахъ многихъ архиереевъ онымъ данъныхъ, изображенъные, до катедры Старософійскои надлежали, такъ и теперъ, за благословеніемъ Святѣйшаго Синода, неотемлемо надлежатъ. Да и самъ его преосвященство отецъ епископъ Бѣлоруский, такоже и анътецесоры его, отъ Киевъского престола рукоположеніе восприялъ и по давнимъ обыкновеніямъ, до архиерея Киевъского, Варлаама Ясинского, и по немъ правилнимъ восприемъникомъ, рукоподписаніемъ и печатію его закрѣпленнымъ, юраментомъ, въ церкви первопрестолнои киевъскои виконаннымъ, себе подчинялъ и въ послушенство подписалъ; которого его, отца епископа, юраментъ при семъже писаніи предлагается.

Того ради мы, со всѣмъ духовънымъ судейскимъ конъсисторомъ согласивъшися, и тотъ, изверженію означенъныхъ особъ предающій, декретъ изслѣдовавъше и разсудивъше, узналисмо быти оный неважъный и неправилъно выданый; понеже иніе епархіи епископъ въ другой, а не въ своеи, диецезиеи яко не можетъ чуждого причетника приймати, ни въ степень кий либо причести безъ воли своего ему епископа, такъ ему недостоитъ чуждого причетника и изъ степени низлагати и отъ церкви отчуждати. Якоже привило помѣстного собора Сардинійского, во главѣ 14, въ правилѣ 17, во книзѣ кормъчий на листѣ 114 написанное, означаетъ. Такожде и правило 114 помѣстного собора Карфагенского, въ главѣ 15 на листѣ 170 писанное, заповѣдаетъ изобличенного о грѣсѣ причетника не токмо низвергати, но и отлучати, ибо и самъ таковый епископъ по томужъ правилу отлученію подлежитъ, аще неправилъно, хотьбы и свой ему епископъ былъ, отлученъ; до тогожъ вишей писанного Сардинійского собора правило 16 на листѣ 113, въ книзѣ кормчий опѣваетъ: иже отъ епископа, хотяй своего собственного, по гнѣву отлученъ будетъ отъ общенія презвитеръ или дияконъ, и приступитъ къ митрополиту, подъ нимъже есть епископъ его, молися ему, испитати вину, ейже ради отлученъ естъ, аще по правдѣ есть отлученъ, или ни? аще же обрящетъся правда, будетъ приятенъ; прочиикже учителие богословъские тимъже канономъ святыхъ отецъ и преданіямъ церковънимъ слѣдствуютъ, яко, не токмо въ чуждой диецезии епископъ чуждого причетъника, но ниже въ чуждой епархии и своего села подданого и крестянина собственного и за правилную вину отъ церкви отлучити не можетъ, кромѣ за позволенемъ тоеи епархии епископа, где оный его подданий обрѣтается. И сего ради мы зъ духовънымъ конъсисторомъ нашымъ таковое неправильное и не въ свои епархии на игумена Кутеенского и прочиихъ, зде выраженъныхъ, лицъ отлученіе, запрещеніе и отъ сана священического низверженіе, противо правиломъ Святыхъ отецъ изданное и декретомъ неправильнымъже закрѣпленное, разсмотрѣвше, разсудивше и за насильное весма узнавъши, наипаче же согласующе и послѣдующе правиломъ Святыхъ отецъ, яко своея паствы, неправилъно изверженію и отлученію отъ Церкве Святыя подчиненъних, духовнихъ нашихъ

по Духу Святомъ чадъ, властію, намъ отъ Бога данною, пастирскою, игумена Михаила, іеромонаха Арсенія, диякона Исаию и игуменію Екатерину, наложенное отцемъ епископомъ Бѣлорусскимъ екскомунѣи и деградаціи разрѣшаемъ, и, ко всякому священнодѣйствію правленіе и служеніе благословляемъ и ко общенію церкве православъно каѳолическія сообщаемъ и прилучаемъ, яко пастырь правилъный въ своеи паствѣ, и во члены церкве Святыя; изданный же отъ преосвященного отца епископа Бѣлорусского декретъ и екскомунѣку неправилную аннѣгилюемъ, касуемъ и за слушную не имѣемъ; и ему, отцу игумену Кобринъцу, правильнѣ отъ нашея мирности на Кутеенъское игуменъское произведенному послушаніе, со всею тамо о Христѣ ипочествующею православъною братіею и прочиими, до нашои епархіи Кіевъское подлежащими обительми тамошними Святыми, Божіе и наше архирейское преподавъши благословленіе, сіе наше рукоподписанное и печатію катедралною утвержденное видалисмо пастирское писаніе. Въ катедрѣ Киевъскои, году 1724, Ноембрия 10 дня.

Вышеименованный архиепископъ Кіевъский рукою власною. (locus sigilli).

(За симъ слѣдуетъ копія клятвеннаго обѣщанія, даннаго княземъ Сильвестромъ Четвертинскимъ при рукоположеніи въ епископскій санъ, напечатаннаго подъ 1707 годомъ).

Копія эта хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 51.

CLXXXVIII

Грамота, выданная Македонскимъ митрополитомъ, уполномоченнымъ Восточными патріахами, Стефаномъ-Юстиніяномъ, Слуцкому архимандриту Θеодосію Волковичу, возводящая его въ санъ игумена братскаго Слуцкаго монастыря. 1724. Декабря 14.

Stephan Justynian, z Bożej łaski archiepiskop metropolita dioecesii Didimotideńskiej, xiąże i kawaler swiętego Andrzeja Apostoła Perwozwannaho, arhimandryta Święto-Królewskiego monasterza Zwiastowania Najświętszej Panny Marii Bogarodzice, nazwanego Newchoritis, i jeszcze dwóch monasterzów: jednego—Trójcy Przenajświętszej, a drugiego—Świętego Mikołaja archiepiskopa Mirliceńskiego etc., etc , etc., Za wolą i błahosłoweniem preświatijszeho Jeremiasza, archiepiskopa patryarchy Konstantynopolskoho, princypała mego, i za zniesieniem wszystkich preświatijszych czetweroprestolnych patryarchów, gdym zjachał po jałmużnę świętą do Litewskich krajów, i, będąc w Słucku, mieście najjaśniejszego xięztwa ichmościów Neyburskich, znalazłem w klasztorze stawropigialnym Brackim Przemienienia Pańskiego bez ihumena bracią duchowną zostającą, więc, zniosszy się z tymże bractwem, tak duchownym, jako i świeckim, przy pomienionej cerkwi będącym, za wolą ich i rekomendatią, władzą od preświatijszoho patryarchy Konstantynopolskoho daną, postawiłem za ihumena w Bogu najprzewielebniejszego jegomości ojca Theodozego Wołkowicza, archimandrytę słuckiego, jako z antenatów bratsczyka będącego i w tymże monasterze włosy roniącego, którego włastiju, mnie danoju od światijszych czetweroprestolnych patryarchów obliguję, aby wolności bractwu tutejszemu, od światijszych patryarchów, nadanych, w żadnym najmniejszym punkcie nie nadwerężając, w interesach, do cerkwi i porządków należących, z bractwem się znosił, błahoczestią świętą utrzymywał, bracią duchowną, pod władzą swoją zostającą, przykładem pobożnym rządził i sprawował; a jeśliby, strzeż Boże, terazniejszy nowoobrany jegomość ociec ihumen stawropigialny miał się udać do przeciwnej strony, tedy to nie nie ma szkodzić cerkwi Bożej, a bractwu wolno inszego będzie obebrać. Waruję przytym i to bractwu Święto-Spaskiemu pomienionemu, iż nie ma to onych przywilejom, od światijszych patryarchów nadanym, w czas przyszły szkodzić, że teraz-

niejszy jegomość ociec archimandryta obiera się za ihumena; aby to miało być successive następować i do archimandrii należeć, bo ten pomieniony jegomość ociec Wołkowicz nie jako archimandryta, ale jako bratsczyk, obrany za wolą tychże panów bractwa, ale post fata jegomości namienionego Wołkowicza wolno będzie bractwu kogo chcieć podług dawnych sobie przywilejów obrać, a archimandria tak Słucka, jako i inne, cale do tego monastera Swięto-Spaskiego Słuckiego stawropigialnego (jako excypowanego od świątijszoho patryarchy) należeć cale nie ma, i który by się miał interesować, albo gwałtem wdzierać, excepto terazniejszego jednego, ma wiecznie anaftemie podlegać; gdyż prezentowane mnie były wszystkie przywileje pomienionego bractwa, w których to expresse wyraża się, że te bractwo stawropigialne nietylko od archimandrii, ale i od metropolitów, archiepiskopów i episkopów z władzy i dispozycii excypuje się i wyłącza się, pod niebłahosłoweniem i klątwą, który by miał na to następować i wstęp czynić, i ja też nie pryjdoch razoryti, no ispołniti. W czym upewniając pomienione bractwo, włastiju Preświatoho i Żywotworaszczoho Ducha, dannoju i od świątiiszych czetweroprestolnych patryarchów poruczennoju, pomienienoje bractwo błahosłowlaju, da budut błahosłowenny i proszczenny wo imia Otca i Syna i Ducha Świątoho, amin. Do którego to pisma, dla lepszej wiary i pewności, ręką się moją własną podpisuję. Działo się w Słucku, roku tysiąc siedmset ego dwudziestego czwartego, miesiąca Decembra cztyrnastego dnia, po staremu. *Στεφανος Ιουστινιανος αρχιεπισκοπος η μητροπολις κνεζις η καβαλερος του ιερου Ανδρεου αποστολου.* (слѣдуеть нѣсколько словъ въ подлинникѣ, которыхъ, по причинѣ неразборчивости почерка, не было возможности прочесть).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, № 252

CLXXXIX

Жалоба намѣстника Овруцкой архимандріи, Климентія Вишневскаго, на Овруцкаго старосту Александра Лентовскаго, о томъ, что онъ отправилъ слугу своего Христофора Барановича, съ толпою слугъ и бояръ на монастырскія владѣнія, гдѣ они разрушили домъ и разграбили бывшія въ немъ вещи, при чемъ ругались надъ уніею. 1727. Ноября 15.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego siódmego, miesiąca Nowembra piętnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiej mości Owruczu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, namieśnikiem natenczas podwojewodztwa grodzkim generału województwa Kijowskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter wielebny w Bogu jego mość xiądz Klimenty Wiszniowski, namieśnik natenczas archimandryi Owruckiej, ex vi conscientiae vindicando injuriam konwentu Owruckiego Zaruczajskiego, przeciwko wielmożnemu jego mości panu Alexandrowi z Łętowa Łętowskiemu, staroście Owruckiemu, tudziesz urodzonym ich mościom panom: Jerzemu Lubienieckiemu Rudnickiemu, burgrabiemu grodzkiemu owruckiemu, Krzysztofowi Baranowiczowi, Marcinowi Grywskiemu i Alexandrowi Dziewecce, niemniej swobodnym i sławetnym bojarom i mieszczanom owruckim, de nominibus et cognominibus ichmościom lepiej wiadomym, których statuitio przed przyszły sąd dla wskazania na nich win prawnych omnino urgetur: iż jegomość, nie uważając na dawne fundusze, najjaśniejszych królów, przywilegia, w których omnis ususfructus gruntów sobie nadanych jest pozwolony, śmiał i ważył się na grunt pod monastyrem i budynek, w których mieszkał doktor dla wygody konwentu, czyli propria mente, czyli z udania, zebrawszy ludzi: kozaków i bojar owruckich, z siekierami, kosami, samopałami, cepami i innym prostym orężem na tenże budynek nasłać, a mianowicie dawszy moc i wolą urodzonemu jego mości panu Krzysztofowi Baranowiczowi ad peragenda mala, który nie tylko sam malum wyrażał, ale etiam contra fidem Graeco unitam, quaeque pessima locutus, tychże bojar i kozaków do wiolencyi animował, bijąc i rąbając onych, którzy, dosyć czyniąc woli jego, naprzód budynek w sztuki rozerwali, potym trunki i rzeczy, dla swojej wygody miane, powylewać i porozcinać kazał; jakoż, słuchając jegomości rozkazu, plus quam hostili manu, kiedy kamienia na kamieniu nie zostawiwszy, wszystko na kilka tysięcy zruinowawszy, prout seorsivo regestro reproducetur, locum tylko, ubi Troja fuit, zostawiwszy, wszystko znieśli, jedne zbytkiem w błoto powrzucali, drugie na swój pożytek chłopi i bojarowie pobrali. A zatym manifestans, widząc, że jego mość obwiniony, nie kontentując się anterioribus violentiis, które in judicio nuntiata exprimet quaerela, offerendo se jure acturum ratione praemissorum, iterum iterumque manifestatus est; której manifestacyi

mnie, urzędu, o przyjęcie prosił; co i otrzymał, xiądz Klimenty Wiszniowski.

Книга гродская, кіевская, записовая и поточная, № 40, годъ 1727; листъ 632 на оборотъ.

CXC

Жалоба Овруцкаго архимандрита, Андрея Бенецкаго, на Овруцкаго старосту, Александра Лентовскаго, о томъ, что онъ насильно навязываетъ священникамъ боярскія земли и потомъ требуетъ за ихъ пользованіе несообразно великаго вознагражденія. 1727 Декабря 29.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego siódmego, miesiąca Decembra dwudziestego dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiej mości Owruczu, przedemną, Janem Walewskim—Lewkowskim, namieśnikiem natenczas podwojewodztwa grodzkim generału województwa Kijowskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter jego mość xiądz Andrzej Bieniecki, archimandryta Owrucki, officiał metropolii Kijowskiej, przestrzegając całości praw duchownych, quibus ne sit injuria, a przez (to) żeby nie upadła jurisdictia duchowna, przeciwko wielmożnemu jego mości panu Alexandrowi z Łętowa Łętowskiemu, staroście Owruckiemu, w ten niżejopisany sposób i o to: iż jego mość obżałowany, nie kontentując się tym, że z dóbr czyni expulsią, violenti manu demolire kazał budynki, i nie tylko czyni krzywdę dobrom duchownym, ale i osobom duchownym, kiedy prezbiterom i kapłanom, nie akceptującym gruntu bojarskiego, jednym tylko funduszem kontentując się, za które curam animarum mają, adactive grunta bojarskie narzuca gwałtownie, z onych sobie pensyę plus

sufficienter płacić każe i onychże kapłanów przez exekucye i grabieże opprimere każe, co seorsivo regestro pokaże się zabranych rzeczy; a zatym manifestans, providendo futoro malo, ne jurisdictio spiritualis cedat in secularem, i owszem ratione abusive praetensae jurisdictionis, offerendo se jure acturum, iterum iterumque świadczył i manifestował się, prosząc, aby ta manifestatia była actis connotata; co i otrzymał, xiądz Andrzej Bieniecki, archimandryta Owrucki, officiał metropolii Kijowskiej, manu propria.

Книга гродская, кіевская, записовая и поточная, № 40, годъ 1727; листъ 678 на оборотѣ.

CXCI

Жалоба Овруцкаго архимандрита Андрея Беницкаго, на Овруцкаго старосту, Александра Лентовскаго за насильственный захватъ земель, принадлежащихъ Овруцкому Заручайскому монастырю. 1727. Декабря 29.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego siódmego, miesiąca Decembra dwudziestego dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiej mości Owruczu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, namieśnikiem natenczas podwojewodztwa grodzkim generału wojewodztwa Kijowskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter jegomość xiądz Andrzej Bieniecki, archimandryta owrucki, officyał metropolii Kijowskiej, swym i całego konwentu Owruckiego Zaruczajskiego imieniem, vindicando ejusdem conventus injuriam, na fundamencie praw koronnych i konstytucyi, to jest: roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiąt dziewiątego et novellae tysiąc siedmset dwudziestego szóstego, de expulsionibus nastąpionych, świadczył i manifestował się w ten niżejopisany sposob i o to przeciwko

wielmożnemu jego mości panu Alexandrowi z Łętowa Łętowskiemu, staroście Owruckiemu: iż jego mość obżałowany, wiedząc dobrze de jure agere in re manifestantis, śmiał i ważył się per calcatam legem dobra: siedlisko Korczuwki nazwane, także grunta i place, idąc od ruczaju do miasta, po prawej ręce, tak sam przez się, jako i mieszczan, bojarów owruckich, ab antiquo ex vi fundacyi, prout in termino termini pokazano będzie, do konwentu należące, violenter w swoją possessyę objąć, manifestantes, w aktualnej possessyi będących, gwałtownie wybić i wycisnąć, siana i inne pożytki pozabierać et in suum usum convertere. A zatym manifestans, przychylając się do wyżspomnionego prawa, ratione expulsionis, offerendo se jure acturum, iterum iterumque manifestatur, prosząc, aby ta menifestacya była actis connotowana; co i otrzymał, xiądz Andrzej Bieniecki, archimandryta Owrucki, officyał metropolii Kijowskiej, manu propria.

Книга гродская, кіевская, записовая и поточная, № 40, годъ 1727; листъ 679.

CXCII

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ осматривалъ монаховъ Гойскаго монастыря, избитыхъ и смертельно израненныхъ дворяниномъ Александромъ Гуляницкимъ во время заѣзда на село Тудоровъ, находившееся въ заставномъ владѣніи уніятскаго митрополита. 1728. Декабря 24.

Roku tysiąc siedmset dwudzistego osmego, miesiąca Decembris dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, ut supra, stanowszy oczewiście woźny generał województwa Wołyńskiego i innych, opatrzny Andrzej Sokołowski, praevia solenni protestatione w sprawie niżej mianowanej i przeciwko niżej mianowanym osobom facta, w moc praw-

dziwej, wiernej i skutecznej relaciej swojej, jawnie i dobrowolnie dla zapisania do xiąg niniejszych zeznał: iż on roku terazniejszego, tysiąc siedmset dwudziestego osmego, dnia pietnastego Decembris, mając przy sobie stronę szlachtę, urodzonych ichmościów: Bazylego Chodakowskiego, Samuela Haczyńskiego i innych wielu, był w monasterze Hojskim, w rezydenciej jegomości xiędza Justyna Nakońskiego, namieśnika tamecznego, którego, oraz i jegomości xiędza Januarego Karpowskiego, zakonnika tegoż monastera, barzo chorujących i na śmiertelnej pościeli leżących, od nóg do głowy szablami, kosami, spisami, cepami i kijami okrutnie zbitych, widział; naprzód u xiędza namieśnika raz szablą cięty na głowie przez koronę, śmiertelny, wszystkie ciało od głowy do piąt zsiniałe, krwią nabrzmiałe i strupem jednym zdięte, tak dalece, że razów zliczyć było nie podobna, widział; u pomienionego xiędza Januarego dwa razy okrutne, częstokoliną na głowie także przez koronę zadane, wszystkie ciało od tyrańskiego bicia zczerniałe i krwią naciekłe podobnym sposobem od głowy do stóp widział; co sobie zadane być mienili od wielmożnego jegomości pana Alexandra Hulanickiego, regenta czernihowskiego, i poddaństwa gromad trzech: Sieniowskiej, Tuborowskiej i Bobrzyńskiej, przy gwałtownym napadnieniu na budynki dworu Tudorowskiego die decima secunda Decembris, anni praesentis, w dobrach possessiej zastawnej zeszłego niedawno jaśniewielmożnego jegomości xiędza metropolity Kijowskiego podległych, i po zejściu jegomościnym ad usum i następującego jaśniewielmożnego xiędza metropolity powinnych; tenże woźny słyszał od pomienionych osób zakonnych, iż pomieniony jegomość pan regent czerniechowski pomienione chłopstwo opojone umyślnie na zgładzenie onych, w przyjacielskiej usłudze użytych i niewinnych, na śmierć subordynował, jakoż nie tylko okrutnie zabijali i mordowali, ale z habitów, czapek i innych rzeczy, regestrem czasu prawa opisanych, odarli; nadto namieniony woźny w tymże monasterze słyszał, jakoby ze dwóch zakonników z konwentu Dorohobuzkiego i Zimieńskiego, tamże będących, od podobnej opressiej jeden już fatis cessit, a drugi de vita periclitatur. Co widziawszy, officiose oglądawszy i praemisse słyszawszy, z szlachtą pomienioną, przy sobie będącą, oświadczył się i ztamtąd odjechał, i o tym prawdziwą obductiej zeznaje relacię, prosząc mnie, urzędu, eandem actis connotari; co i otrzymał.

Книга гродская, Луцкая, записовая, поточная и декретовая, годъ 1700—1730, № 2964, листъ 470.

CXCIII.

Показанія свидѣтелей, собранныя коммиссіею, назначенною для изслѣдованія жалобъ на католическаго Копыльскаго приходского священника, Іоанна Пенскаго, со стороны православнаго духовенства и жителей мѣстечекъ: Копыля и Пясечной, о наносимыхъ имъ притѣсненіяхъ и обидахъ, о стѣсненіи православнаго богослуженія и объ насильномъ обращеніи православныхъ въ католичество. 1732. Декабря 2.

Actus commissionis, anno 1732, die 24 Novembris expeditus, in causa presbiterorum disunitorum civitatis Kopylensis et alterius Piasecznae oppidi, item in causa civium et judaeorum Kopylensium contra admodum reverendum dominum Joannem Penski, commendarium Kopylensem.

Coram nobis, infrascriptis commissariis, vigore innotescentialium, legitimae executioni mandatarum, in loco et termino hodierno congregatis, post fundatam jurisdictionem in fundamento decreti venerabilis officii consistorialis, comparentes personaliter partes produxerunt testes, nomine et cognomine infra specificatos; actorea ad probandum, citata ad evadendum sibi objecta; et e converso. Quibus praevio juramento, in cuiuslibet causa seorsive fecimus interrogatoria.

In causa Stephani Mołczanowicz, Joannis Pyzewicz, Clementis Mołczanowicz, presbiterorum disunitorum Kopylensium.

1. Jeżeli jegomość xiądz kommendarz podług greko-ruskiey religii broni nad umarłemi odprawować ceremonii, iako to nad ciałem Jarmuły, y gwałtem przymusza do wiary katolickiey?

2. Jeżeli jegomość xiądz komendarz bezprawnie grabi, iako to oyca Pyzewicza, któremu klacz zagrabił?

3. Jeżeli umarłego Alesia Kisiela, parafjanina Piaseckiego, ciało zamknąć kazał, którego ociec Jan na śmierć dysponował, y ieśli unitem był?

4. Jeśli religii greko-ruskiey jegomość xiądz kommendarz broni dzieci krzcić?

Ad 1. Juratus testis Sylvester Juszkiewicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 60, respondit: że po śmierci Jarmoły, gdy przyszli na jurysdykę po ciało, iegomość xiądz kommendarz zabronił odprawować zwyczayney ceremonii w izbie, a tak, wynioszy ciało za wrota, odprawowali. Do wiary zaś katolickiey tych tylko namawiał, których pokolenie było kiedyś katolickie.

Ad 2. Idem respondit: że zagrabił był klacz popowi, Janowi Pyzewiczowi za płótno, które pop nieboszczykowi Jarmule dał na robotę, a po śmierci jego, bez dozwolenia jegomości xiędza kommendarza, odebrał; za co urażony będąc imć xiądz kommendarz, klacz pograbił, ale nie bawiąc, za proźbą oddał.

Ad 3. Idem juratus respondit: że ciało Alesia Kisiela kazał zamknąć, po które przyszedszy ociec Jan z ludźmi, zameczek oderwał y ciało kazał wziąść na mary z pod jurysdyki od brata jego, a że nie był unitem; wiem pewnie.

Ad 4. Idem respondit: nie wiem, gdyby naszey religii bronił dzieci krzcić? Qui, monitus de silentio, abiit.

Secundus juratus testis, Michael Zyłonowicz; disunitus, praetor civitatis Kopylensis, annorum 80, respondit: Ad 1. Oprócz Jarmoły, nad którym na ulicy, za wrotyma, a nie w izbie odprawowali ceremoniją, nikomu więcey nie bronił, do wiary nie słyszałem, żeby kogo przymuszał.

Ad 2. Idem respondit: że klacz Janowi Pyzewiczowi zagrabił, nie wiem za co.

Ad 3. Idem respondit: że ciało Alesia Kisiela kazał zamknąć, ale ociec Jan, przyszedszy z ludźmi, zamek oderwali y ciało wzieli z pod jurysdyki plebańskiey; iakiey był religii? nie wiem.

Ad 4. Respondit: nie wiem. Qui, monitus de silentio, exiit.

Tertius testis juratus, Zacharias Kochanowicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 30, respondit: Ad 1: że bronił odprawowania ceremonii nad umarłym Jarmułą tylko w izbie, a na ulicy odprawowali nabożeństwo; do wiary katolickiey żadnego nie przymusza.

Ad 2. Idem respondit: słyszałem, że klacz popa zagrabił, ale nie wiem za co.

Ad 3. Idem respondit: że ciało Alesia Kisiela na jurysdykcye plebańskiey było zamkniente, po które ociec Jan z drugim popem Klementym y z cechami przyszedszy, zamek oderwali y ciało błotem obnieśli, bo

ulicą nieść jegomość xiądz kommendarz nie pozwolił. Jakiey był religii nie wiem, tylko że u naszego popa Kopylskiego przed śmiercią się spowiadał.

Ad 4. Nie słyszałem ia sam, żeby bronił dzieci krzcić. Qui monitus de silentio exiit.

Quartus testis iuratus, Harasim Burma, disunitus, civis Kopylensis, annorum 30, ad 1 respondit: że nad ciałem Jarmoły nieboszczyka nie pozwolił na jurysdyce odprawować ceremonii, jeno za wrotyma odprawowano. Do wiary nie przymusza katolickiey krom tych, których niegdyś przodkowie byli katolikami.

Ad 2. Idem respondit: kiedy umarł Jarmoła Tkacz, tedy ociec Jan, bez wiadomości jegomości xiądzą kommendarza, przyszedszy na jurysdykę, zabrał swoie płótno, które dawał do roboty; o czym dowiedziawszy się jegomość xiądz kommendarz, kazał na mieście wziąć klacz y w kilka dni zą uproszeniem oddał.

Ad 3. Idem respondit: słyszałem od popa Piaseckiego, że Aleś był syzmatykiem, a ociec jego starolitwinem, y pop nasz Kopylski na śmierć dysponował, którego ciało leżało przez cały dzień zamknione y jegomość xiądz kommendarz stał na gurze ze strzelbą, maiąc bierwiona na pogotowiu spuszczać z góry, iak będą nieśli ulicą, a ociec Jan z drugim popem y z ludźmi, przyszedszy po ciało na jurysdykę, zamek ręką odbił y też ciało, na mary włożywszy, błotem nieśli do cerkwi, mimo zbor kalwiński.

Ad 4. Idem respondit: że tylko swoim jurysdyczanom miał bronić, ale y ci, upraszaiąc, do naszych popów noszą chrzcić, iak się prętko urodzi.

Contra haec citata pars produxit testes:

Primus juratus testis, Andreas Mozoluk, disunitus, civis Kopylensis, annorum 25, respondit: ad 1 nie słyszałem od xiędza, żeby miał bronić odprawowania ceremonii nad umarłemi, tylko widziałem, że za wrotyma na ulicy odprawowali nad Jarmołą nieboszczykiem. Do wiary mnie nie przymuszał y od drugich nie słyszałem.

Ad 2. Idem respondit: słyszałem, że zagrabił klacz u popa, ale nie wiem za co.

Ad 3. Idem respondit: że Aleś Kisiel był naszey religii, bo widziałem, że chodził do naszego spowiadać się popa; ieśli był unitem kiedy, nie wiem; także żeby po śmierci miał zamykać ciało, nie widziałem, tylko od ludzi słyszałem, którego popi nasi z pod jurysdiki wzieli y pochowali.

Ad 4. Idem respondit: nie wiem. Qui monitus de silentio exiit.

Secundus testis juratus, Cimoch Byka, disunitus, civis kopylensis, annorum 40, ad 1. respondit: tylko nad Jarmołą niebosczykiem nie odprawowali zwyczaynego nabożeństwa, innym nie bronił; do wiary, choć namawia, ale nie przymusza.

Ad 2. Idem respondit: klacz pograbić kazał jegomość xiądz kommendarz oycowi Pyzewiczowi za to, że, nie dozwoliwszy się jegomości, swoie płotno po śmierci Jarmoły z nawozem odebrał; iako się potym zgodzili, nie słyszałem.

Ad 3. Idem respondit: słyszałem od ludzi, że było ciało Alesia zamknione z rozkazu imci xiędza kommendarza, po które ociec Jan Pyzewicz, przyszedszy z ludźmi, zamek oderwał y, ciało wziowszy z pod jurysdyki, błotem nieśli, bo bronił ulicą y pochowali w cerkwi, który był naszey religii.

Ad 4. Idem respondit: żeby miał bronić dzieci chrzcić, być tego iescze niebyło, tylko się pochwalał. Qui monitus de silentio abiit.

Tertius testis juratus, Roman Gachowicz, ex juridica parochiali, disunitus, annorum 25, ad 1. respondit: że nad Jarmołą niebosczykiem nabożeństwa nie odprawowali w izbie, tylko na ulicy, za wrotyma; do wiary nie przymusza nas, tylko tych, których pokolenie było przed tym unitami abo katolikami.

Ad 2. Idem respondit: że klacz była zagrabiona za płotno, które bez wiadomości imci xiędza kommendarza pop wziął, ale klacz potym oddana.

Ad 3. Idem respondit: nie byłem sam przy prowadzeniu ciała niebosczyka Alesia, ale widziałem, iak prowodzono błotem z pod jurysdyki przez oyca Jana z ludźmi, który zamek ten oderwał, co zamknione ciało było, a jegomość xiądz kommendarz stał na gurze z parafianami niektóremi, strzelbę przy sobie maiąc, y dla tego ulicą nie prowadzili ciała; wiary był niebosczyk błahoczestiwey.

Ad 4. Respondit idem: ci, którzy mieszkaią na juryzdyce, każe, aby dzieci swoie nieśli do kościoła, a nie do popów tuteyszych do chrztu. Qui monitus de silentio exiit.

Quartus testis juratus, Georgius Hryckiewicz, catholicus, terrigena Kopylensis, annorum 80, absolvit confessionem paschalem, manens in distantia loci semimilliari, ad 1. respondit: nie wiem.

Ad 2. Idem respondit: także nie uczynie relacii, bo ni od kogo nie słyszałem.

Ad 3. Idem respondit: że jegomość xiądz kommendarz kazał ciało zamknąć Alesia Kisiela dla tego, iż był w spowiedzi u popa uniackiego w Pocieykach, czy przed wielką nocą, czy po wielkiey nocy; ktory, zachorowawszy, przyiachał do brata swego, w Kopylu mieszkaiącego, gdzie chorującego pop syzmatyk spowiadał; potym ciż popi syzmatyccy, gromadnie przyszedszy, odbili zamek y na marach ponieśli mimo zbór kalwiński. Qui monitus de silentio abiit.

Quintus testis juratus, Franciscus Malinowski, terrigena Kopylensis, katholicus, annorum 45, confessionem paschalem absolvit, manens in distantia loci milliari, ad 3 respondit: ieśli pop Kopylski dysponował Alesia Kisiela? nie wiem; to na oczy moie widziałem, że, przyszedszy na jurysdykę plebańską, zamek sam pop kołem odbił z drugim popem y, wziowszy z ludźmi na mary, do cerkwi ponieśli; o ktorym prezbiter Pocieykowski uniacki, przyprowadziwszy ciało Hlebkowey do kościoła, czynił relacyą, że spowiedź *wielkanocną odprawował u niego.*

Idem ad alia puncta respondit: ni o czym nie wiem.

In causa Joannis Wierzbiłowicz, presbiteri disuniti oppidi Piasecznae.

1. Ieśli jegomość xiądz kommendarz Kopylski popa Piaseckiego, ni w czym niewinnego, napadszy na gospodę we wsi Rymoszach, wiązał, bił, kańczukował, do drzewa uwiązawszy pod prohownią, psami sczwał?

Ieżeli klacz wziął y dotychczas trzyma, przez co nie mało szkoduie?

Jeśli po biciu niedziel cztery chorował?

Primus testis juratus et oculatus, Paulus Białozorowicz, de oppido Piaseczna, schismaticus, annorum 40, respondit ad 1: że presbitera Piaseckiego, po odprawieniu molebinu u krzyżów w polu za wsią Rymoszami, zastawszy w gospodzie, naypierwiey uderzył pięścią w gębę, mowiąc: »po co na moią parafyą naieżdżasz!« na co ociec Piasecki odpowiedział: »ja przyiechałem do swoich parofian, a waszmość patrzay swoich.« I szli potym z sobą wespoł na koniec wsi, gdzie ociec Piasecki skrył się do sadu; jegomość xiądz commendarz, tam nalaszy, wzioł bić czy kańczukiem, czy trzciną—z daleka nie mogłem wiedzieć; że zaś oyca Piaseckiego we wsi

nie wiązał jegomość xiądz kommendarz, to wiem, bo ludzie Rymoszowcy na poręką wzieli; do drzewa także nie wiązał. Ciż ludzie do dworu imci pana Bernowicza prowadzili popa; od których słyszałem, że pod Prohownią, dworem, psami swemi sczwał.

Ad 2. Jdem juratus respondit: że klacz wzioł y dotychczas trzyma, przez coby wiele szkodował?—nie wiem

Ad 3. Jdem juratus respondit: że niedziel cztery chorował. Qui monitus de silentio exiit. Contra haec, citata pars produxit testis:

Primus testis juratus, Theodorus Sudnik, nobilis, servus magnifici domini Bernowicz, catholicus, absolvit confessionem paschalem, manens in distantia loci duobus milliaribus, annorum 30, ad 1 respondit: słyszałem od Rymoszewskich ludzi, ktorzy popa przyprowadzili do dworu jegomości pana Bernowicza z rozkazu imci xiędza kommendarza, że się ze sobą wadzili y tłukli w Rymoszach, a więcey nie słyszałem.

Ad 2. Idem respondit: że klacz wzioł y dotychczas trzyma.

Ad 3 Respondit: że nie słyszałem o chorobie jego. Qui monitus de silentio exiit.

Secundus testis juratus, Samuel Niewiarowski, terrigena Kopylensis, catholicus, confessionem absolvit paschalem, maneas in distantia loci duobus milliaribus, ad 1 respondit: że pop Piasecki do krzyżów, za Rymoszami w w yólu stoiących, zieżdżał y na bożeństwo swe odprawował razy ze cztery, o czym usłyszawszy jegomość xiądz kommendarz, zbiegł na fest Świętego Piotra ruskiego y, nalazszy po odprawionym nabożeństwie popa w gospodzie, pytał: »za czyim pozwoleniem zieżdżasz pod te krzyże y nabożeństwo odprawujesz? »Na to pop odpowiedział: »że za pozwoleniem archimandryty.« Domawiał się tedy jegomość xiądz kommendarz pisma na to u popa. Pop ukazał papier iakiś stary xiędzu kommendarzowi w gospodzie, a w polu ludziom prezentował biały, mowiąc: »iż w tym liście przykazuie jegomość pan Wolan, ekonom, abyście mi nie bronili żadnych dochodów, tu będących, pod wałową robotą. Zatym pytał się jegomość xiądz kommendarz, jeśli tenże papier, abo nie? Na co odpowiedziałem: »że nowy pokazywał.« W tym razie uderzył pięścią jegomość xiądz kommendarz popa, potym wyszli z gospody na ulice y szli aż na koniec wsi; jegomość xiądz kommendarz z podrożnemi dwuma szlachtą, a ia z popem. Pop tedy mowił do mnie: »że ia uciekul« Jam na to odpowiedział:« uciekay!« Pop uciekł do sadu, gdzie jegomość xiądz kommendarz, nalazszy ze dwuma psami, czy bił go trzciną, czy nie; a pop, porwawszy kół, uderzył razy dwa xiędza;

xiądz zaś trzciną bił y troche okrwawił, czyli sam się oszarpnoł w sadzie pop; potym, przyprowadziwszy do gospody mojey popa, szukał powroza, chcąc go związać, y dopadszy chłopiec powroza z iarzma, włożył popowi na rękę; lecz ia wziołem na porękę y z woytem Rymoszowskim do dworu imci pana Bernowicza zaprowadziłem; do drzewa nie widziałem żeby uwiązywał, psami nie sczwał umyślnie, tylko, iak się wzieli z sobą pąszować, psy się rzucili na popa, na których iak krzyknoł jegomość xiądz commendarz, tak zaraz dali pokoy, ani sukni, ani ciału nie szkodzili.

Ad 2. Idem respondit: że klacz wzioł y dotąd trzyma.

Ad 3. Idem respondit: nie wiem dla odległości mieysca, ieśli chorował abo nie. Qui monitus de silentio abiit.

Tertius testis juratus, Joannes Radzkiewicz, terrigena Kopylensis, catolicus, confessionem absolvit paschalem, manens in distantia loci duobus milliaribus, annorum 30, ad 1: że ia o tym słyszałem, powrociwszy ze młyna, co pop uderzył kołem jegomości xiędza kommendarza, a xiądz popa bił trzciną z okazii prosczy pod krzyżami w polu, że pop tam zieżdżał z nabożeństwem y zabierał ofiary; żeby też popa uwiązywał do drzewa, psami sczwał, nie słyszałem.

Ad 2. Idem respondit: o klaczy słyszałem, że wzioł w gospodzie y dotąd zostaie u jegomości xiędza kommendarza.

Ad 3. Idem respondit: o chorobie popa nie słyszałem. Qui monitus de silentio exiit.

Quartus testis juratus, Andreas Krepki, praetor oppidi Rymosze, katolicus, distans milliari, absolvit confessionem paschalem, annorum 34, ad 1 respondit: z okazii prosczy, do ktorey pop zieżdżał razy kilka, jegomość xiądz kommendarz zbiegł do Rymoszów, gdzie zastawszy popa, pytał się popa, ktoby mu pozwolił odprawować w polu pod krzyżami nabożeństwo? na co powiedział: »że mam napis od imci pana Wolana, ekonoma.« Po ukazaniu tego napisu wzioł jegomość xiądz do siebie, mowiąc, że to jest fałszywy napis, na co xiądz kommendarz także odpowiedział: »że ja cie popie każe związać!« Pop rzekł: »że y tak poyde.« Potym, idąc ulicą, do sadu uciekł y skrył się. Jegomość xiądz kommendarz kazał mi szukać, a sam się takoż skrył, gdzie sam, nalazszy popa, nie wiem ieśli bił, abo nie? tylko to słyszałem, że pop imci xiędza commendarza uderzył kołem, a potym brzezinę pochwycił, iako posłyszał, że ziemianie podróżni xięstwa Nieswiskiego krzykneli: »co xiędza bije!« Natenczas y sam się ukazał z pokrzywy y szedł z nimi wespół do gospody Niewiarowskiego, a ztamtąd,

wziowszy na poręką popa, którego jegomość xiądz kommendarz chciał wiązać, zaprowadziliśmy do dworu imci pana Bernowicza; do drzewa żeby miał być uwiązany y psami sczwany, nie widziałem; że był na twarzy okrwawiony troche, nie wiem zkąd to było?.

Ad 2. Idem respondit: co klącz wzioł, krzyż y stułę, ieśli oddał— nie wiem.

Ad 3. O chorobie z pobicia popa nie wiem. Qui monitus de silentio exiit.

In causa civium Kopylensium contra admodum reverendum dominum Joannem Penski, commendarium Kopylensem.

Jeżeli jegomość xiądz kommendarz wypędził iakim sposobem abo postrachem z miasta dzienników, ludzi tygodniowych, przez coby miasto szkodę miało?

Primus testis juratus, Andreas Mozoluk, disunitus, civis Kopylensis, annorum 25, respondit: co kiedy bronił zachożym ludziom naymować się u żydów, przez to, nie wiem, ieśli mieli mieszczanie iaką szkodę y trudność iako w dostaniu robotnika.

Secundus testis juratus, Fiedor Juszkiewicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 50, respondit: prawda że bronił ludziom zachożym, dziennikom y tygodniowym, najmować się u żydów, ale nie wiem, żeby kto z mieszczan miał szkodować.

Contra haec citata pars produxit testem.

Testis juratus, Andreas Korzen, disunitus, civis Kopylensis, annorum 50, respondit: że żadnych ludzi z miasta nie wyganiał jegomość xiądz kommendarz, oprócz dziewek, ażeby po żydach nie służyli.

In causa Matrunae Jarmulinae, civis Kopylensis.

1. Jeżeli Jarmoła tkacz takie bicie poniósł od imci xiędza kommendarza, że ledwo żywego wyniesiono z plebanii y po nim kilka niedziel obłożnie leżał ?

2. Jeżeli, ustawicznie żaląc się na imci xiędza kommendarza, po tym biciu spuchł i umarł w kilkanaście niedziel po weselu swoim?

Ad 1. Primus testis juratus, Ihnat Łahunowicz, disunitus, civis Kopy-

lensis, annorum 25, respondit: nie był tak zbyt bity, żeby go wyniesiono z plebanii, bo po plagach sam poszedł do domu, których więcey nie wzioł nad trzydzieście; y wiem dobrze, że po tych plagach nie leżał obłożnie.

Ad 2. Idem respondit: nie słyszałem od żadnego, żeby się miał żalić na imci xiędza komendarza y zpuchnąć po tych plagach, bo widziałem przed ożenieniem jego zdrowego, a potym, gdy zachorował, słyszałem od samego niebosczyka, że jakaś niewiasta posłużyła iemu; za to zaś niebosczyk był bity, że się skrył pod ten czas, gdy chciał jegomość xiądz kommendarz bić imci pana Grzybowskiego, szafarza imci pana Jabłońskiego. Qni monitus de silentio exiit.

Mojsiej Mankiewicz pod przysięgą zeznał: że z rozkazu pańskiego bił Jarmołę kijem, alias polanem, i dałem plag pułtorasta, że potym go podjęli i był czarny, jak ziemia. Widziałem puchlinę w pasie.

Bito w jesieni—na wiosnę po świętach umarł.

Tertius testis juratus, Andrzey Mozoluk, disunitus, civis Kopylensis, annonum 25, ad 1 respondit: widziałem, że Jarmoła po plagach sam do domu przyszedł y, ze mną w iedney gospodzie mieszkaiąc wespoł, nie leżał obłożnie.

Ad 2. Idem respondit: prawda, żę się uskarżał po tych plagach na jegomości xiędza kommendarza, tak przed ożenieniem swoim, iako y po ożenieniu, ale nie wiem, z iakiey okazii zszedł z tego świata.?

Contra haec citata pars produxit testes:

Primus testis juratus, Fiedor Juszkiewicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 50, respondit ad 1: że był bitym słyszałem za to, co nie poszedł trzymać szlachcica iakiegoś, ale żeby był wyniesionym z plebanii po plagach, nie wiem. To wiem, że zaraz nie chorował po biciu, bo go widział zdrowego, chyba potym zachorował.

Ad 2. Idem respondit: żeby się żalił na jegomości xiędza kommendarza ustawicznie y puchł po biciu, nie słyszałem; a co był żyw z puł rocze y więcey, wiem zapewnie.

Secundus testis juratus, Cimoch Ryka, disunitus, civis Kopylensis, annorum 40, ad 1 respondit: był bity kijem, położony, po których plagach widziałem, że sam z plebanii wyszedł, ni od kogo nie był niesiony, ale z przestrachu przypadła mu febra, obłożnie nie leżał, lecz chodząc chorował, plag wiele wzioł? niewiem.

Ad 2. Idem respondit: żeby się żalił na jegomości xiędza kommen-

darza ustawicznie, abo puchnoł, nie słyszałem y nie widziałem; po tym biciu iak długo żył? nie wiem.

In causa Andreae Usawiec, civis Kopylensis.

Jeżeli jegomość xiądz kommendarz kazał przyprowadzić do plebanii y niewinnie postronkami bić?

Ad hoc testis juratus, Cimoch Skurzyński, disunitus, civis Kopylensis, annorum 50, respondit: słyszałem nie tylko od samego, ale y od ludzi, że był bitym za to, co się najoł drwa rąbać u żyda, y po tych plagach przyleżał.

Contra hoc citata pars produxit testem.

Testis juratus, Roman Gachowicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 25, respondit: że Andrzeia Usawca bił za to jegomość xiądz kommendarz, co u żydów sobie chleba zarabiał, a nie u chrześcian.

In causa Mariannae Budniczycha, civis Kopylensis.

Jeżeli jegomość xiądz kommendarz Budniczychę kazał bić kańczukami za co?

Ad hoc testis juratus, Jasko Amielanowicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 46, respondit: była bita, bom widział, iak prowadzili do plebanii na plagi, których iak wiele wzieła?—sama mówiła że trzy, za to, co mąkę siała u żyda.

Contra hoc citata pars produxit testem.

Testis juratus Nestor Kochanowicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 40, respondit: słyszałem, że nad kilka plag nie wzieła, za to, co w domu żydowskim przemieszkiwała.

In causa Alexandri Kossabucki, civis Kopylensis.

Jeżeli jegomość xiądz kommendarz żonę Kossabuckiego bił, postrąkował, dzieci małe przez drzwi powyrzucał, a starsze dzieci w plebanii psami sczwał.

Ad hoc testis juratus, Maxim Krasko, disunitus, civis Kopylensis, annorum 39 respondit: widzieć nie widziałem iak bito, tylko, mimo idąc do

garbara, słyszałem hałas w plebanii, iak bito Kossabuckiego za to, co konie pasł u żydów; o dzieciach zaś nie wiem. Qui monitus de silentio exiit.

Contra hoc citata pars produxit testem.

Testis juratus, Michał Kisiel, disunitus, civis Kopylensis, annorum 26 respondit: ja sam z rozkazu jegomości xiędza kommendarza biłem Alesia Kossabuckiego, któremu więcey nie dałem nad plag 15, a samey 8 za to, że posługuiących u żyda naleziono ich; dzieci żeby miał wyrzucać y psami sczwać, nie było tego.

In causa Poremniczycha, civis Kopylensis.

Jeżeli jegomość xiądz kommendarz gwałtem przymuszał do wiary katolickiey pod plagami, także y córkę jej?

Ad hoc testis juratus, Jan Borys, disunitus, civis Kopylensis, annorum 40, respondit: widziałem na oczy moie, że jegomość xiądz kommendarz przysłał ławnika, aby do plebanii sprowadził Zofją Poremniczychę, chcąc do wiary katolickiej przymusić, że kiedyś przodkowie byli katolikami.

Contra hoc citata pars produxit testem.

Testis juratus, Andrzey Korzeń, disunit, civis Kopylensis, annorum 50, respondit: żeby do wiary katolickiej Poremniczychę jegomość xiądz kommendarz przymuszał gwałtem y pod plagami, także córkę jej, nie słyszałem, tylko wiem o tym, że ona po matce jest syzmatyczką, a ociec jej był katolik.

In causa Ahaphiae, civis Kopylensis.

Jeżeli jegomość xiądz kommendarz kazał wlec Ahapę przez miasto y, w turmie osadziwszy, kańczukować?

Ad hoc testis juratus, Sciepan Hapanowicz, civis Kopylensis, annorum 60, respondit: widziałem, że przez miasto wlekli do plebanii y słyszałem, że w turmie przez dwa dni y noc iedną siedziała za to, co żydom naymowała się; o biciu żadnym nie wiem.

Contra hoc citata pars produxit testem.

Testis juratus, Hryszko Bowkun, disunitus, civis Kopylensis, annorum 40, respondit: że przez miasto nie wlekli, ale sama szła przy ludziach posłanych, którą przyprowadzoną jegomość xiądz kommendarz do turmy w plebanii kazał wsadzić, gdzie, przez dzień y noc przesiedziawszy, wypusz-

czona była y plagę tylko jedną postronkiem wzieła za to, co u żydów nadsługiwała.

In causa Stephani Kononowicz, civis Kopylensis.

1. Jeżeli jegomość xiądz kommendarz na dom Kononowicza nasyłał ludzi w nocy, szukaiąc dziwek żydowskich, którzy hałasów naczynili et cetera?

2. Jeżeli matkę Kononowicza, idąc do cerkwi, jegomość xiądz kommendarz potrzykroć psami sczwał?

Primus testis juratus, Gabryel Rudkiewicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 35, ad 1 respondit: słyszałem, że nasyłał w nocy na dom, szukaiąc dziwek żydowskich, którzy tam hałasowali y kołem uderzyli, że y dotychczas skarży się na krzyż; o szkodzie żadney nie wiem.

Ad 2. Idem respondit: wszystko to prawda, bom słyszał od trzech osób. Qui monitus de silentio exiit.

Contra haec citata pars produxit testem.

Testis juratus, Ihnat Labinowicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 25, ad 1 respondit: ja sam chodziłem z rozkazu imci xiędza kommendarza z drugiemi pod wieczorną porę latem, szukaiąc dziewek, gdzieby się naydowały? nie u iednego tylko jego, który nas samych poczoł bić, a nie my jego; y to było na ulicy,

Ad 2. Idem respondit: gdy miał sczwać psami jegomość xiądz kommendarz, tego nie wiem.

In causa Romani Zuprański, civis Kopylensis.

Jeżeli na dom Zuprańskiego jegomość xiądz kommendarz nasyłał y do wiary przymuszał et cetera?

Ad hoc testis juratus, Hryszko Bierazowski, civis Kopylensis, disunitus, annorum 19, respondit: widziałem trzech ludzi przysłanych, a czwartego zakrystyana, kóry stał na szkolisczu, aby przyprowadzili do plebanii Zuprańskiego, ale się on w budynku zataraszował; o chorobie z przestrachu dzieci, żony y szkodzie tego nie wiem.

Contra hoc citata pars produxit testem.

Testis juratus, Hryszko Boukun, disunitus, civis Kopylensis, annorum 40, respondit: słyszałem, że jegomość xiądz kommendarz kazał był przy-

prowadzić do plebanii Romana, ale nie przyszło do tego, bo się on zataraszował w domu swoim.

In causa Theodori Mankiewicz, civis Kopylensis.

1. Jeżeli jegomość xiądz kommendarz niewinnego ni w czym Mankiewicza, mieszkaiącego przedtym na jurysdyce plebańskiey, bił y zdrowia mu ujoł, et cetera.
2. Jeżeli nic niewinnemu talki pozabierał?

Testis juratus, Sierhiey Michalewicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 40, ad 1 respondit: słyszałem, co się skarżył przed ludźmi na jegomości xiędza kommendarza, a nie wiem, żeby miał przez to, co go bił, zdrowia ująć, abo skaleczyć.

Ad 2. Idem respondit: o zabraniu talek natenczas więcey nie słyszałem od żadnego, tylko od jego samego. Qui monitus de silentio exiit.

Contra haec citata pars produxit testem.

Testis juratus, dominus Theodorus Sudnik, servus magnifici domini Bernowicz, catholicus, manens in distantia loci duobus milliaribus, respondit: zbiegłszy do Kopyla dla interessu pańskiego, byłem pod ten czas w plebanii, kiedy jegomość xiądz kommendarz kazał bić Mankiewicza, ktoremu nie kazał więcey dać nad plag 20.

Ad 2. Idem respondit: o zabraniu talek nie wiem

In causa Gregorii Mołczanowicz, civis Kopylensis.

Jeżeli jegomość xiądz kommendarz zasadzkę czynił na Mołczanowicza, chcąc go zabić y psami sczwał, et cetera.

Testis juratus primus, Andrzey Gwozdowski, disunitus, civis Kopylensis, annorum 40, respondit: widziałem, że iadący jegomość xiądz kommendarz do folwarku potkał się z Mołczanowieczem, za którym, zsiadszy z kolaski, popędził się, chcąc go bić za to, że on czasu krasowania żyta bronił jurysdyczanom bielić płotna; psami nie widziałem, aby sczwał.

Secundus testis juratus, Stefan Krzyżowicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 40, respondit: że się podkawszy jegomość xiądz kommendarz z Mołczanowiczem idącym, zamowił za to, co on jurysdyczanom bronił bielić płotna czasu krasowania żyta, za ktorym, zsiadszy z kolaski, popędził się, ale go nie bił y psami nie sczwał.

Contra haec citata pars produxit testem.

Testis juratus, Michał Kisiel, disunitus, civis Kopylensis, annorum 26, respondit: słyszałem od ludzi, że Mołczanowicza psami nie sczwał y zasadzki nie czynił, tylko się o płotno z sobą powadzili.

In causa admodum reverendi domini Joannis Penski, commendarii Kopylensis, contra presbiteros disunitos Kopylenses.

1. Jeżeli prezbiterowie Kopylscy umarłego w wierze unjackiey, naszedszy z tumultem ludzi, wzieli y w cerkwi pochowali?

2. Jeżeli z namowy prezbiterów tuteyszych, abo sami dobrowolnie, odstąpiwszy wiary uniackiey, przyjeli dyzunią?

3. Jeżeli prezbiterowie Kopylscy wtrącają się w parafyą imci xiędza kommendarza y po domach katolickich odbieraią kolędę?

Primus testis juratus, Boukun Hryszko, sacristianus ecclesiae Kopylensis, disunitus, annorum 40, respondit: nikogo nie chowali z uniatów, oprócz chyba Alesia Kisiela, o którym powiadaią drudzy, że po oycu swoim był unitem, jakoż ni razu jego nie widziałem u popów naszych Kopylskich w spowiedzi, oprócz tylko przed śmiercią, kiedy, przyjachawszy tu do swoich, zachorował y posyłał ich, prosząc o spowiedź; a imci xiędza kommendarza nie wspominał, o czym dowiedziawszy jegomość xiądz kommendarz, że jakoby był unitem, kazał ciało umarłego zamknąć, chcąc go u siebie pochować, a popi, przyszedszy na jurysdykę, zamek oderwali y, wziowszy, u siebie pochowali.

Ad 2. Idem respondit: żeby mieli wiary odstąpić katolickiey, abo uniackiey z namowy popów lub sami dobrowolnie, o żadnym w mieście nie słyszałem.

Ad 3. Idem respondit: także nie słyszałem, żeby oycy Kopylscy mieli odbierać kolędę u katholików. Qui monitus de silentio exiit.

Secundus testis juratus, Sciepan Kisiel, unitus, hortulanus parochialis Kopylensis, annorum 18, ad 1 respondit: wiem, że brata mego rodzonego, na imie Alesia Kisiela, ale nie uniata, ieno syzmatyka, popi tuteysi Kopylscy, przyszedszy na jurysdykę, zamek oderwali y u siebie pochowali, którego przed śmiercią tygodniem popi spowiedzi słuchali, a jegomość xiądz kommendarz co był kazał zamknąć.

Idem respondit ad alia interrogatoria: nie wiem ni o czym. Qui monitus de silentio abiit.

Tertius testis iuratus, Jakow Kisiel, starolitwin, distans milliaribus 5, annorum 60. Ad 1 respondit: nie wiem, jeśli kogo więcey popi Kopylscy w wierze uniackiey pochowali, krom syna mego, który, będąc we dworze jey mości pani Bernowiczowey, spowiadał się zawsze u popa syzmatyckiego Piaseckiego, a potym znowu moiey był wiary y u spowiedzi u oyca Pocieykowskiego uniackiego był aż do ożenienia; a po ożenieniu zaś w iedney wierze z żoną zostawał błahoczestiwey. Ad alia idem respondit: nie wiem ni o czym. Qui monitus de silentio exiit.

Contra haec citata pars produxit testes:

Testis juratus primus, Sylwester Juszkiewicz, disunitus, civis Kopylensis, annorum 60. Ad 1 respondit: prawda, że popi nasi Kopylscy, przyszedszy z cechami y ludem zgromadzonym na jurysdykę, gdy zamknione ciało nieboszczyka, na imie Alesia Kisiela, zastali, oderwawszy zamek, wzieli y w cerkwi swoiey pochowali, ale on był syzmatykiem nie unitem, bo y przed śmiercią swoią nie posyłał do imci xiędza kommendarza, ale do naszych popów, prosząc o spowiedź.

Ad 2. Idem respondit: nasi popi Kopylscy nikogo nie namawiaią na wiarę, ani też znayduie się u nas taki w mieście, ktoryby sam dobrowolnie miał zostać syzmatykiem.

Ad 3. Idem respondit: wstępuie nasz ociec z molitwoiu tam do katholika, gdzie kto służy naszey wiary.

Secundus testis juratus, Maxim Krasko, civis Kopylensis, disunitus, annorum 30. Ad 1 respondit: powiadaią, że oycowie nasi Kopylscy pochowali unita, ale to na Alesia Kisiela, o którym ia wiem, że z małych lat swoich był w błahoczestiwey wierze, a potym y przed śmiercią spowiadał się u popów Kopylskich; a jegomość xiądz kommendarz, maiąc zawód, kazał onego zamknąć ciało y chciał u siebie pochować.

Ad 2. Idem respondit: nikt tego nie pokaże, aby kto z uniatów albo katholików naszą wiarę przymował.

Ad 3. Idem respondit: tam zaieżdżaią nasi oycowie do katholików, gdzie się naszey wiary znayduią na służbie.

In causa judaeorum Kopylensium contra admodum reverendum dominum Ioannem Penski, commendarium Kopylensem.

Praetensya żydów Kopylskich na jegomości xiędza kommendarza, w

punktach ich wyrażona, osobliwie względem wziętych czterech czerwonych złotych od kahału, a od Litmana żyda dwuch sztuczek kitaju y iednego czerwonego złotego za to, że iakoby miał pozwolić chrześcianom u nich służyć, gdy nie mogła mieć inszey recognicji, iest prawdziwa, abo nie? ponieważ żydki stawali deductorie, citata zaś pars evasorie, musieliśmy żydów kahałów acceptować przysięgę, która, podług zwyczaiu ich, iest wykonana w szkole na tym, iako wzioł u nich te pieniądze; na tym, iako odpędził winników y naiemników im. osobliwie czasu iarmarkowego, przez co wiele szkodowali w intracie skarbowey, y tam na inszych punktach, z któremi, we wszystkich pretęsyach swoich upraszaiąc o satysfakcyą, idą ad decisionem venerabilis officii; względem zaś wziętego konia żydowi Pejsachowi, którego iakoby miał zastrzelić, musiał także żyd na tym explere juramentum podług requizycyey imci xiędza kommendarza; w inszych zaś punktach praetęsii żydowskich o poczynione hałasy y inwazye, czyniliśmy inquizycyą, na którey—z iedney strony deductorie, z drugiey evasorie—mieli się.

Quibus exauditis attente ac fidelissime, conscripsimus ad venerabilem officium propter discernendam causam, remittendo Vilnam partibus, ad hunc actum spectantibus, pro aperiendo rotulo diem 12 mensis Decembris anni currentis designavimus et pro meliori fide manu nostra subscripsimus. Datum Kopyl, anno 1732, die 2 Decembris.

Stephanus Zdanowicz, parochus Mikoł. m. p.

Xiądz Jozef Benedykiewicz, kommissarz, pleban Nieswiski m. p,

Xiądz Matheusz Ambrożewicz, off. Słucensis, commissarz m. p.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлещемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 52.

CXCIV

Жалоба священника Павла Манадыченка на дворянина Мартына Псарскаго, управляющаго Норинскимъ имѣніемъ, о томъ, что онъ запретилъ истцу ѣздить для отправленія церковныхъ требъ въ село Клочки, принадлежащее къ его приходу—Святониколаевской Новонародицкой церкви, и когда священникъ, по требованію прихожанъ, явился въ Клочки для совершенія обрядовъ: крещенія и вѣнчанія, то Псарскій приказалъ его взять подъ арестъ и нанесъ ему тяжелые побои. 1734. Декабря 11.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Decembra iedynastego dnia.

Na urzędzie grodskim, w mieście iego królewskiey mości Owruczu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, namiesnikiem protunc podwojewodstwa grodzkim generału wojewodstwa Kiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkimi, kijowskimi personaliter veniens wielebny w Bogu ociec Paweł Manadyczenko, prezbiter Mikolski Nowonarodycki, dóbr wielmożnego imci pana Michała Pawszy, podczaszego żytomierskiego, będąc summopere przez niżey mianowanych oppraesus, nie praktykowany sub sole urzędowi ninieyszemu opowiadaiąc kontempt, przeciwko urodzonemu imci panu Marcinowi Psarskiemu, gubernatorowi Norzyńskiemu, wielmożnego imci pana podkomorzego kijowskiego Trypolskiego, niemniej roboczym: Haraśkowi, oycowi, Andryiowi y Antonowi, synom, Owdaczenkom—wsi Kłoczków, Moysiejowi, Ochrymenkowi, Ktitorenkowi—ze wsi Kaczowszczyzny, Woytenkowi-Norzyńskiemu, poddanym wielmożnego imci pana podkomorzego kyowskiego y innym, ad infrascriptam violentam actionem przysposobionym, solenniter świadczył y protestował się w ten niżey opisany sposob: yż, gdy modernus comparens, obediendo kapłanu przyzwitemu prawu, wokowany będąc od poddanych kłoczkowskich a parafianow swoich dla krztu święgtego dzieciom y dania oraz szlubu w stan małżeński wchodzącym, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Nowembris

do wsi Kłoczków zjechał y tam, juxta assuetam formalitatem peregit agendi, y do miasta Narodycz do domu chciał odjechać, dopiero obżałowany imć pan Psarski, quodam instinktu czyli ausu proprio, pod ten czas niespokoyny podaiąc pospolstwu ad preliandum okazyą, pomienionych poddanych Kłoczkowskich, Kacowskich y innych, de nominibus ignotos, na gospodę comparentis, w Kłoczkąch będącą, mieszkanie roboczych Szewczenków, nasławszy, protestanta, duchowną osòbę, nikomu nic niewinnego, o pułnocy wziąć pierwey do Owdaczenków, a potym eo momento do wsi Kacowszczyzny sub custodia armata, lege publica absoluta, przyprowadzić kazawszy, tamże słowami nieprzystoynemi comparenta łajał, dyfamował, tandem a verbis ad verbera udawszy się, bił, tłukł, na ostatek, położyć kazawszy, przez poddanych namienionych przytrzymanego, nahajem sam bił, zaledwie żywego zostawił, we wsi Kłoczkach, parafii zdawna do cerkwie świętego Mikołaia należącey y dekretem consystorskim przysądzoney, bywać zakazał; y tak prawo Boskie y pospolite violavit. O co wszystko, ut praemissum est, idem comparens, iterum iterumque świadcząc y manifestuiąc się, salvam meliorationem zostawił; prosił iey o przyjęcie do akt, co y otrzymał. Paweł Monadyczenko, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая, годъ 1680—1735; № 46 листъ 326.

CXCV

Письмо русскаго резидента въ Варшавѣ—Голембевскаго къ примасу речипосполитой, требующее удовлетворенія за обиды, наносимыя въ речипосполитой уніатами и католиками православной церкви, и прекращенія дальнѣйшаго преслѣдованія православія. 1743. Октября 24.

Kopia listu imci pana Gołębiowskiego, rezydenta Rossyiskiego, do jaśnie oświeconego xięcia imci prymasa korony Polskiey, z Warszawy, de data 24 Octobris, 1743.

Jaśnie oświecony, w Bogu nayprzewielebniejszy imci xiąże arcybiskupie Gnieźniński, prymasie korony Polskiey ý wielkiego xięztwa Litewskiego!.

Z roskazu nayjaśnieyszey imperatorowey jey mości, pani mojej miłościwej, kommunikuię z winnym respektem jaśnie oświeconej waszej xiążęcej mości in adjunctis regestr tych cerkwi y monasterów graeco-ruskich, ktore gwałtownie na unią pozabierano z gruntami, wsiami y poddanemi, do nich należącemi.

Przyłączam niektóre swiższe napáści y aggrawacye, z ktorych jaśnie oświecona wasza xiążęca mość obszernie wyczytać bądziesz raczył te bezprawia y uciemiężenia, iakie duchowni ritus graeci non uniti, bractwa świeckie y w szczegulności wszyscy ludzie tey religii iuż to od wielebnych oyców uniatów, iuż od rożnych ich mościów ustawicznością ponosić muszą.

Reprezentowałem te y tym pobobne krzywdy iuż od kilkunastu lat rożnemi czasy y rożnym ichmościom, których tangebat ten interess, przekładałem: że te gwałtowne ludzi graeco ruskich na unią koakcye y przymuszania, zajeżdżania cerkwi, monasterów y odbierania funduszów z krwie wylaniem nie mogą zgodzić się z tą dobrą harmonią y przyiaźnią, która dotychczas między nayiaśnieyszą imperatorową, panią moją miłościwą, a nayiaśnieyszym królem jegomością y rzeczpospolitą subsistit, y że to wszystko repugnat traktatowi y sojuszowi wiecznemu z niemałym iego naruszeniem.

Lecz niewiele stąd poczuła levaminis religia graecoruska: nikomu żadney cerkwi, zaiechanego monasteru nie przywrocono, nikomu w poniesioney krzywdzie satisfakcyi należytey nie uczyniono, owszem, mało wskorały takowe, tak wiele razy przezemnie powtarzane reprezentacye, kiedy po dziś dzień te same zaiazdy, odbierania cerkwi, nie wiem qua intentione et fine, continuantur; odebrawszy nie zbyt dawno wielebni ojcowie Bazyliani monaster Ceperski, że im to impune poszło, zaiechali y teraz powtore manaster Nowodworski, ihumena, wielebnego ojca Ładyczkę, z bracią iego wypędzili, z urąganiem bili y potrącali, pola y poddanych poodbierawszy. Interessuie się nayiaśnieysza monarchini moia za temi duchownemi y za ludźmi religii graeco-ruskiey, nie iako za poddanemi rzeczypospolitey, bo ci, będąc pod prawem, powinni prawu podlegać y, ieżeli co maią—onemu respondere, ale interessuie się na fundamencie sojuszów, iako za współwiernemi, dla iedney z sobą religii tak wielkie y częste berprawia ponoszącemi, że ich adversa pars, niesłusznie z dóbr y fortuny rugując, niby

na pośmiewisko, ogołoconym ze wszystkiego, drogę do prawa z sobą, zabrawszy im prawne remedia, pokazuie; y tak coraz bardziey tłumi y niszczy tych, którzy nie chcą sequi partem unitorum.

Ubolewa i dużo monarchini moia nad temi wspołwiernych oppresyami y ruiną, którą dla iedney z sobą religii ponoszą, z tym większym podziwieniem, że takowe exorbitancye po tak wielu remonstracyach do tych czas żadnego y naymnieyszego nie maią pomiarkowania: bronią iedni nabożeństwa prawem pozwolonego, bronią drudzy zwyczaynych, a wiekiem praktykowanych, processyi, ciał chowania zmarłych obrządkiem ritui przyzwoitym. Jedni ludzi graeco-ruskich więzieniem, drudzy biciem, konfiskacyą fortuny, dzieci małych gwałtem zabieraią y, na unią, dawszy niewiernym żydom pokoy, przyciągaią; owo słowem, co kto chce, to z religią graeco-ruską czyni, bez naymnieyszego względu na prawa, soiusze y przywileje.

Postrzegą wielebni oycowie unjaci cerkiew, obaczą monaster z intratą—wynayduią sposoby, upatrzywszy czas, zaieżdżaią go, zabieraią. Podoba się panu w dobrach swoich—to cerkiew uniatom oddaie y onych introdukuie, kollacyą y prawem possessyi szlacheckiey składaiąc się. Lecz ieżeli ów lub ten jegomość może w szczegulności publiczne prawa y przywileje znosić, sojusze y traktaty, od lat tak wielu przez nayiaśnieyszego króla imci y całą rzeczpospolitą de conservanda religione graecoruthena świętobliwie poprzysiężone, podług partykularnego upodobania swego kassować y annihilować, zostawuię to aequissimae decisioni jaśnie oświeconej waszej xiążęcej mości, y bardzo wątpie, żeby w którym państwie takie uprzykrzenia, urągania y przeszkody w wychwalaniu pana Boga podług obrządków swoich mieli chrześcianie, iakie przy prawach y przywilejach ta garstka superstes ludzi graeco-ruskiey religii tu, w Polszcze, częssokroć po rożnych mieyscach cierpieć y ponosić musi z tym nieporownanie większym żalem y umartwieniem, iż w takowym uciemiężeniu swoim żadney melioracyi ani wejrzenia w to wyprosić nie może; bo czekać seymu, do ktorego ten tak pilny interess religii odsyłaią, czekać conferencyi, na których ma disceptari, niby dubio podległy, czekać deklarowaney pactis conventis commissyi, na którey ma bydź ułatwiony, iest to samo, co czekać końca bez końca, albo raczej ultimum religii graeko-ruskiey in dominiis reipublicae exterminium.

Kommissya deklarowana początku nie bierze, a skutek daleki; seym, ktory zwykł bywać remedium malorum, iest in futuro, ale iuż y z tych nie ieden nic a nic w tym interessie nie zrobił; konferencye iak są po-

trzebne y zbawienne, to iednak są dalekie, a y te ieszcze nie pewne; a tym czasem zagęszczone, in contrarium soiuszów et in depressionem religii graeco-ruskiey, aggrawacye, metam nesciunt, coraz bardziey szerzą się, takową płonną wsparte expektatywą; a zatym idzie ztąd, iak pilna iest potrzeba, aby tym, connivencya matre, tak dużo zagęszczonym aggrawacyom był wstręt uczyniony et adinveniantur media, ktoremiby, bez dalszych dylacyi y odkładania onych do seymów, tey biedzie prefigatur meta z pomiarkowaniem krzywd tak wielu y satisfakcyą z onych; żebrzą tego ustawiczne querele, tego szukaią tak częste remonstracye y prożby y same artykuły traktatu wiecznego in puncto de religione domawiaią się mocno tey, która im należy, obserwancyi. Co, iako mam honor omni meliori modo remonstrować waszej xiążęcej mości, tak śmiem się oraz pytać, ex mandato desuper, ieżeli tandem będzie iaka efficatior medela oppressis? te monastery y cerkwie, gwałtownie na unią pozabierane, ieżeli tym, ktorym de jure należą, to iest graeco-ruskiey religii, będą nazad pooddawane y ieżeli wielebni oycy uniaci, iako tych aggrawacyi motores, mogą cohiberi y dalszych takowych poprzestaną persekucyi? quibus mediis? y kiedy tym ich inkonveniencyom koniec uczyniony będzie? abym mogł o tym donieść y należytą in praemissis uczynić relacyą nayiaśnieyszey monarchini moiey. Łaskawemu respektowi oddaiąc się, in reliquo profiteor, żem iest z powinną obserwancyi submissyą.

Jaśnie oświeconey waszey xiążęcej mości, dobrodzieia, cale życzliwy y nayniższy sługa P. Gołębiewski.

Одинъ экземпляръ этаго письма находится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ, по дополнительной описи № 53; другой—явленъ въ книгу пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства за годъ 1735—1749, № 202; листъ 207 на оборотѣ.

CXCVI

Подробное исчисленіе 128 православныхъ церквей и монастырей, отнятыхъ насильно и обращеныхъ въ унію въ промежутокъ времени съ 1734 по 1743 годъ. Также исчисленіе нѣкоторыхъ обидъ и притѣсненій, которымъ подвергались православные жители и духовенство въ указанное время.

Specifikacya monasterów y cerkwi greko-ruskich, różnemi czasy na unią gwałtownie pozabieranych.

1. 1743, die 22 Martii monaster Nowodworski zaiechał na unią imć X. Alexi Kondratowicz, starszy WW. OO. bazylianów Ceperskich.

2. A. 1738 Stryhayłowski zaiechali na unią ich mość panowie Hrynowie.

3. 1734. Monaster panieński w Czerkowiszczach zaiechał na unią imć pan Iwanowski y zakonnice powypędzał.

4. Monaster Pustyński Ś. Mikołaja.

5. Monaster S. Onufrego.

6. Monaster Mozołowski panieński.

7. Monaster Ceperski dawniey.

8. A. 1743. In Aprili cerkiew we wsi Sochoniu w woiewodztwie Mścisławskim zaiechali na unią imć panowie: Chodzkiewicz, strażnik Smoleński y Józef Bujalski.

9. A. 1743, mense Martio, cerkiew we Papietowie w woiewodztwie Mścisławskim zaiechali na unią imć panowie Moskiewiczowie.

10. A. 1743. Die 5 Martii cerkiew we wsi Worochowie odebrali na unią imć panowie Poniatowscy, strażnikowie Mścisławscy.

11. A. 1743. Die 15 Januarii cerkiew we wsi Dobrymziele, w woiewodztwie Mścisławskim, odebrał na unią imć. pan Makowiecki, starosta grodzki Kamieniecki.

12. A. 1743. Die 1 Januarii, cerkiew w miasteczku Neczowcach, w powiecie Rzeczyckim imć pan Giżycki, qua possesor, zaiechał na unią.

13. A. 1743. Die 16 Decembris, cerkiew we wsi Konicach, w woiewodztwie Mścisławskim odebrał na unią imć pan Ciechanowiecki, starosta, y paroch tegoż mieysca przymuszony unią przyiąć.

14. A. 1742. Die 12 Decembris, cerkiew we wsi Wieremiyłkach zaiechał na unią imć pan Kiełczewski, woyski Rzeczycki.

15. A. 1741. Cerkiew w Sucharach zaiechał na unią imć pan Pociey, starosta Kochaciewski.

16. A. 1741. Cerkiew S. Mikołaja w Dombrowie zaiechał na unią paroch Paweł Korzun, zostawszy pierwey unitem.

17. A. 1741, mense Iunio. Cerkiew Zmartwywstania Pańskiego w mieście Czeczersku, w dobrach j. w. imć paniey Zawiszyney, marszałkowey nadwornej W. X. L., zaiechał na unią imć xiądz Chruszczewski.

18. A. 1740, mense Junio. Cerkiew w Żukowie w województwie Mścisławskim, zaiechał imć pan Żukowski.

19. A. 1740. Die 16 Aprilis Cerkiew w Daszkowie, w dobrach J. W. P. Sapiehy, łowczego W. X. Litewskiego, z wyraźnego rozkazu iego, zaiechano na unią przy assystencii komenderowanych z zamku Bychowskiego.

20. 1740. Die 7. Septembris w Siderowicach, w dobrach tegosz J. W. I. P. łowczego na unią odebrano, gdzie die 17 Aprilis ludzie religiey Greco-Ruskiey, broniąc tey cerkwi, spotykali się z kommendą, tak, że duchownych y świeckich ludzi kilkoro na placu legło.

21. A. 1739. Die 15 Februarii. Cerkwie dwie, iako to: Horodyćską y Zubrowicką, w hrabstwie Szkłowskim, w dobrach J. O. xięcia jegomości Czartoryiskiego, wojewody Ruskiego, zaiechał na unią imć pan Bułhak, podstoli witebski.

22. A. 1739. mense Augusto, w dobrach J. W. X. Sapiehy, suffragana y koadjutora Wileńskiego, w hrabstwie Dombrowieńskim, odebrano na unią cerkwie cztery, iako to: w Litwinowie, w Hołminie, Czyrynie y Łatynie.

23. A. 1738. Cerkiew w Osmołowie zaiechał na unią imć pan Kierkur.

24. A. 1737. Cerkiew w Łudziłowie zaiechał na unią imć pan Swadkowski.

25. Cerkiew w Polesowie zaiechał na unią imć pan Frankiewicz.

26. Cerkiew w Zadobrociu zaiechał na unią imć pan Swadkowski.

27. Cerkiew w Sarninowie w hrabstwie Dombrowieńskim zaiechał na unią imć pan Wawrzecki, podstarości powiatu Orszańskiego.

28. Cerkiew w miasteczku Rosanie, w dobrach jaśnie paniey Krasińskiey, z jej że rozkazu, zaiechał na unią X. bernardyn.

29. S. Heliasza w mieście Mscisławiu. 30. Podwyszszenia S. krzyża 31. we wsi Podłużu. 32. w Zasiellu. 33. w Olszance. 34. w Kolesnikach. 35. w Piotrowiczach. 36. w Pieczarsku. 37. w Chostawczach. 38 w Monastyrzczynie. 39. w Mochowey Słobodzie. 40. w Kołodzieżach. 41. w Szyszkowie. 42. w Szamowie. 43. w Kożuchowiczach. 44. w Mozycku. 45. w Pirańsku. 46. w Horodku. 47. w Horodiszczu. 48. w Kamiennym brodzie. 49. w Lubowiczach. 50. w Soiechowey Słobodzie. 51. w Sławnym. 52. w Załozni. 53. w Wierzbie. 54 w Pachowie. 55. w Bieszczonowiczach. 56. w Kulikowie. 57. w Lipiszycach 58. w Starym siele. 59. w Kosiszczowie. 60. w Raju. 61 w Chwastowie. 62. w Woynińskiey Słobodzie. 63 w Wierownie. 64. w Zaciellu. 65. w Jurkiewiczach. 66. w Wierychowie. 67. w Dubownicy. 68. w Kuleszowie. 69. w Szumiaczy. 70. w Studzieńcu. 71. w Krywielach 72. w Kopicowie. 73. w Sapronowiczach. 74 w Soynie. 75. w Chodoszowie. 76. w Bolwinowie. 77. w Małatyczach. 78. w Juskiewiczach. 79. w Nowosiellu. 80. w Krasnosiellu. 81. w Ziewcy. 82. w Żukowie. 83. w Dniecinie. 84. w Babyliczach. 85. w Hniukowie. 86. w Zoczynie. 87. w Hutkowiczach. 88. w Ludoberszczy. 89. w Werocze.

W starostwie Homelskim.

90. w Szerscinsku. 91. Radoska. 92. Bartłomiejowska. 93. Nowosielska, w ekonomiey Mohylowskiey. 94. Czerekowska. 95. Wilczycka. 96. Osowiecka. 97 w Dołchym Mocku. 98. w Czerembach. 99. w Błachowiczach. 100. w Hładkowie. 101. w Korowczynie. 102 —w Moszonacku. 103. w Pietruchowsku. 104. w Chociałowsku. 105. w Kamieniecku. 106. w Prutku.

W Protopopiey Dobrowieyskiey.

107. w Dewinie. 108. w Rymkach. 109 w Swatoszycach. 110 w Rożanie. 111 w Zarabach. 112 w Mużakach.

W protopopiey Lubanickiey.

113. Lubanicka. 114. Lubanicka druga. 115. w Siłowie. 116. w Alesiołowie. 117. w mieście Rudniu. 118. Rudnicka druga. 119. w Łozniu. 120. w Smołowiczach. 121. w Zaczernicy. 122. w Bobinowie. 123. w Łominkach. 124. w Korołowie.

KONNOTACYA

niektórych wiolencyi, iakie po różnych mieyscach religia Greco-Ruska, duchowni y ludzie oney addicti ponoszą.

1. Przewielebny O. Alexi Kondratowicz, starszy monasteru Ceperskiego WW. OO. bazylianów, usiłuiąc monaster Nowodworski ritus Grecki non uniti na unią odebrać, nayprzód czynił mu różne wiolencye przez gwałtowne nań naieżdżania, wycinanie lasu, odbieranie poddanych, którym nakoniec przykazał pańszczyznę na siebie robić y tych, którzy go w tym słuchać nie chcieli, brać, pokładać y kyimy bić kazał; o które wiolencye gdy W. O. Barłaam Ładycki, ihumen Nowodworski, do Pińska z protestacyą odiechał, zwyżrzeczony przewielebny O. Kondratowicz z bracią swoią, przybrawszy do nich szlachty y poddanych swoich, na ten monaster Nowodworski naiechał, y die 22 Martii, anno currenti, zaiechał; Greco-Ruskich duchownych tak, iak którego zastał, powypędzał, łaiąc y potrącaiąc onych, cele, szpihlerze, piwnice poodbierał, y wszystko ze wszystkim na siebie y monaster Ceperski pozabierał.

2. Monaster Pustyński WW. OO. Bazylianów na unią zaiechany, pola i grunta, które do cerkwi S. Mikołaja w Mścisławiu należały, gwałtownie na siebie poodbierał.

3. Paroch Dombrowieński, Paweł Korzun, zostawszy unitem, y cerkiew tę na unią odebrał, y to u imć panów possessorów wymógł, że dziesięć wiosek religyi Greco-Ruskiey do niego chodzić y także unią przyiąć musieli.

4. Kapłani Greco-Ruscy przedtym mieli wolność dzieci swoich, do małżeńskiego stanu sposobnych, żenić bez kwitów, a teraz ichmość panowie possessorowie, fortuny swoie puszczaiąc żydom w aręndy, bez wszelkiey diz-

tynkcii, że i Greco-Ruscy kapłani muszą za dzieci swoie żydom arędarzom kwitowe płacić, nie bez osobliwszego zdzierstwa.

5. Jaśnie W. X. arcybiskup Połocki zażywa różnych sposobów na wyniszczenie religii Greco-Ruskiey, to przez różne subordynacye, to przez nasyłanie swoich kapłanów, kiedy gdzie na którym mieyscu Greco-Ruski umiera, zażywaiąc w tym y tym podobnych okolicznościach na pomoc brachium seculare.

6. Ich mość panowie kommissarze y administratorowie dóbr rożnych kapłanów Greco-Ruskich do podatków niezwyczaynych przymuszaią, y onych agrawuią, chcąc ich takim uciemiężeniem do unii przyciągnąć.

7. Ichmość xięża kanonicy, plebani, misionarze, po miastach, miasteczkach rezydencye swoie maiący, wtrącaią się w obrzędy religyi greco-ruskiey, daiąc służby ludziom tey religyi, zabieraiąc y chowaiąc ciała zmarłych, dzieci rodzicom zabieraiąc y chrzcząc.

8. Podług przywilejów Moszonaki należały zawsze do katedry Mohylowskiey, gdzie przy cerkwi Moszonackiey był folwarek na włokach ośmiu; teraz te włoki zamek Mohylowski trzyma, y z nich profituje, y cerkiew na unią odebrał, a katedra Mohylowska podymno z tych ośmiu włok po dziś dzień płacić muszą.

9. Sądy świeckie kapłanów greco-ruskich kiedy się trafi, że który w czym przewini, bez distinkcyi biorą i onych sądzą, a przytym zaraz cerkwie pieczętuią y odbieraią na unią, nie dopuszczaiąc onych do sądów zwierzchności swoiey, iako ad forum sibi competens.

10. Imć. X. Ławrenty Bułkarewicz, opat Horodyiski zakonu S. Benedikta z monasteru Kupiatyckiego greco-ruskiey religiy, pozabierał xięgi, apparaty kościelne, dzwony y dwunastu poddanych, ktorzy antiquitus do monasteru Kupiatyckiego należeli.

11. J. W. J. X. Godebski, władyka Włodzimirski, dekretowi, na kommissyi J. K. Mości in anno 1722 ferowanemu, przy restytucyi cerkwi Pińskiey, którą był na unią, iako protunc władyka Piński, zaiechał, do tych czas zadosyć uczynić nie chce, bo srebra, apparatów kościelnych y inne supellectilia, przywileje y funduszów, które pozabierał, nie oddaje, ani też expensów, na zwyż rzeczoną kommissią łożonych, które więcey sześciu tysięcy złotych wynoszą, nie bonifikuie.

12. Monastery greckie wielkie co rok ponoszą aggrawacye od J. XX. Jezuitów, a nayosobliwiey od J. panów studentów, z ktoremi J. X. Uszyczyński, komendarz tameczny, częste czyni inwazye y uciemiężenia,

ludziom ritus greci non uniti, czyniąc im ustawicznepr zeszkody w nabożeństwach, zabraniaiąc processyi zwyczaynych, trudniąc pogrzeby umarłych y onych publicznie chować zabraniając y tym podobnemi onych opprimet wiolencyami.

13. Dzieie się toż samo y po rożnych inszych mieyscach, nawet in ipsa regia, pod bokiem, tu, w Warszawie; WW. OO Bazylianie różne czynią disgusta religii greco-ruskiey, samego ministrów pomieszkania nie menażuiąc, szpiegów subordynuią na obaczenie, ieżeli y kto w kaplicy poselskiey bywa na nabożeństwie? z oczywistą wzgardą sojuszu, prawa y przywilejów.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 46.

CXCVII

Письмо примаса къ русскому резиденту въ Варшавѣ, Голембевскому, заключающее уклончивый отвѣтъ на требованіе вознагражденія за обиды, нанесенныя православной церкви. 1743. Декабря 30.

Copia listu jaśnie oświeconego xięcia imci prymasa, odpisuiącego jegomości panu Gołembiowskiemu, rezydentowi rossijskiemu, na list, 24 Octobris 1743 datowany.

Z Skierniewic, die 30 Decembris, 1743.

Wielmożny moy wielce mości panie y bracie!

Zatrzymałem się kilka niedziel z responsem na list wielmożnego pana, die 24 Octobris anni praesentis datowany, abym mógł powziąć dosko-

nałą informacyą respektem tych cerkiew y monasterów, ktorych mi wielmożny pan, excommisso najjaśniejszej monarchini, connotacją kommunikujesz; nie omięszkałem in instanti do rożnych ichmościów pisać, tamtemu kraiowi bliższych, abym się mógł dowiedzieć o wszystkim, co mi wielmożny pan donosisz; lubo ieszcze nie mam zupełney informacyi z tak odległych kraiów, przecie się o nie pytać nie przestaię. To mi bardzo dziwno, co mi wielmożny pan piszesz, iakoby od kilkunastu lat w tey okazyi działy się praejudicia przeciwko sojuszom, o czym nie wiem, ile gdy w moiey archidyecezyi nie mam żadney cerkwi; o żalach tylko słyszałem y kłopotach unitów, które cierpią od strony graecoruskiey religii, iako y o tym, że bardzo wiele gospodarzów zabrano za granicę z żonami y z dziećmi.

Żądasz wielmożny pan odemnie rezolucyi, pytaiąc się: iaka y iak prętko nastąpi satisfakcya in communicatis punctis? wszakże całemu światu wiadomo, że w Polszce nie iest absolutum dominium, ale promptissima satisfactio, kto się via debita o nię, według prawa pospolitego, stara; zaczym, ktoby miał albo ma iaką krzywdę, powinien by się skarżyć coram officio debito, a ia nie słyszę, y wielmożny pan mnie nie piszesz, gdzie się kto o te violencye skarżył y gdzie mu była denegata satisfactio.

Musiemy się akkomodować prawom polskim: według nich każdy powinien się sądzić pretenduiący sprawiedliwości w Polszcze; ktoby zaś alios modos chciał quaerere, zdałoby się, żeby chciał evertere prawa vicinitatis, y było by to contra jura gentium.

Ja, co mogę, to czynię, y w tym wielmożnego pana upewniam, że król jegomość y rzeczpospolita, iako wszyskim samsiadom dotrzymuie soiuszów, tak sacrosancte y najjaśniejszej monarchini rossyjskiej w niwczym nie ubliży; teyże łatwości wzaiemnie od nayiaśniejszej monarchini spodziewać się nam trzeba, gdy tak wiele iest pretensyi rzeczypospolitej nie uspokoionych, a coraz ich więcey przybywa; przy tey okazyi przypominam wielmożnemu panu wielką krzywdę, że nam xiędza jezuitę na Ruś za granicę wzięto, y gdzieś go in abscondito dotychczas trzymaią; nie możemy uprosić uwolnienia jego, ia przecie supplikuię nayiaśniejszej monarchini, aby go uwolnić kazała.

Pamiętam, że nieboszczyk świętej pamięci nayiaśnieyszy Piotr wielki respektował religią katolicką y nigdy tych nie karał, ktorzy katolikami zostawali, lubo takich niemało było; spodziewam się, że y corka tak wielkiego monarchy, nayiaśniejsza monarchini teraznieysza, ieszcze więcey nam swiadczyć będzie.

Daię znać o tym królowi jegomości, panu mojemu miłościwemu, y ich mościom panom menistrom status, cokolwiek mi wielmożny pan kommunikowałeś; lecz naylepszey się spodziewać rezolucyi za szczęśliwym najaśnieyszego pana ad regiam przybyciem, ktorego się wkrótce spodziewamy; wszelkie też kontrowersye, zciągaiące się do sojuszów, seym blizko następuiący zobopolnie ułatwi. To in omni realitate wyraziwszy, upewniam, że constanti affektu iestem.

Копія этого документа хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 54.

CXCVIII.

Письмо русскаго резидента въ Варшавѣ, Голембевскаго, къ примасу речипосполитой, содержащее пререканія по поводу неудовлетворительнаго разрѣшенія представленныхъ имъ прежде жалобъ о притѣсненіи Православія, а также перечень новыхъ обидъ и насилій, которымъ уніяты подвергаютъ православные храмы и обряды. 1744. Генваря 23.

Kopja listu imci pana Gołembiowskiego, rezydenta Rossyjskiego, do J. O. xiążęcia imci, prymasa korony Polskiej i W. X. Litewskiego, z Warszawy, die 23 Januarii, 1744.

Z wyraźnego rozkazu nayiaśnieyszey Imperatorowey ieymości rossyiskiey, pani mojej miłościwej, adressowałem z powinnym respektem do waszej xiążęcej mości sub die 24 Octobris roku immediate przeszłego, imieniem teyże monarchini instancyą y skargi o wiolencye, ktoremi ritus graecus non unitus w koronie y wielkim xięstwie Litewskim przeciwko wiecznemu traktatowi opprimitur ; adjunxi tam, dla tym łatwieyszego zrozumienia takowych skarg, dosyć obszerny regestr gwałtownie y ze krwie wylaniem na

unią pozabieranych cerkwi y monasterów y tym podobnych gwałtów, z dołożeniem po części gdzie, kiedy, komu y przez kogo? są uczynione; y rozumiałem że ten niepomiarkowany zelus unionis będzie przynaymniey zawieszony do powrotu jego królewskiej mości ad regnum, kiedy z popełnionych takowych gwałtów bez poprzedzającey kommissyi y stron obudwu inqwizycyi hic et nunc, ut asseritur, nie może bydź uczyniona należyta a pretendowana satysfakcya. Ale omyliła mnie ta nadzieja, bo, nie otrzymawszy tu responsu od waszej xiążęcej mości na te monarchini moiey requizycyą, odbieram z drugiey strony nowe a daleko strasznieysze quaerele o to: że, Boga zapomniawszy, do swiątnic jego Pańskich, na większe urąganie się z religii graeco-ruskiey, na koniach wiedżdżaią, do obraźów świętych w ołtarze strzelają, one rozdzierają, krzyże łamią, duchownych y ludzi w cerkwiach nachodzą, na śmierć zabijają, zakonników y zakonnice z monasterów wyrzucają y one, na większe pośmiewisko ludzkie, obnażaią, dobra, folwarki, krescencye, dobytki y, cokolwiek maią, wydzieraią, cerkwie ruynują, okna wybijają, krokwy zrzucaią, sacra suppellectilia zabieraią, monastery y cerkwie pozostałe palić przyobiecuią, obrazy samego ukrzyżowanego Zbawiciela nogami depcą, po ulicach włuczą, potrącaią, nożami rzną y kolą, bluzniersko prowokując: »czemu się nie mścisz krzywdy swoiey schyzmatycki Boże!« Owo słowem wszystko pełnią, do czego iednego y drugiego zawzięta bezbożność naprowadza, biorąc sobie niby za nieiakoś nieodbitą powinność takiemi nieludzkiemi środkami ritum graecum z Korony y wielkiego xięzstwa Litewskiego ze wszystkim wykorzenić. Podaię to wszystko iteratis vicibus do wysokich konsyderacyi waszej xiążęcej mości, jeżeli talia decent christianos, a dopierosziężeli takowy proceder tey przyiażni y dobrey harmoniey korresponduie, która między soiuszowemi potencyami, a ile w państwie takim, subsistere powinna. Wiem, że wasza xiążęca mość takowych akcyi nigdy approbować nie będziesz y nie możesz; ale z tym wszystkim, kiedy wasza xiążęca mość nie raczysz onych seriozakazać, zdaiesz się niby prymacyalną powagą one wspierać y approbować; uczynisz wasza xiążęca mość y tym samym milczeniem y nie daniem responsu, na który wiem dowodnie, że ritus unitus y wszyscy, quos res tangit, zapatrują się, y oglądaią się, y dla tego samego coraz do większych persekucyi, iak y teraznieysze expressa edocent, przystępuią; wiem, że dawnieysze excessa y gwałty nie mogą teraz bydź ze wszystkim ułatwione pod nieprzytomność nayiaśnieyszego pana, ale też wiem y to dobrze, że wasza xiążęca mość masz moc y władzę, iż możesz przynaymniey do powrotu majestatis takowych zakazać excessów,

etiam z poprawieniem tego, co w tym czasie ex orbita legum wypada. Mogą w tym dopomodz y prześwietne ministeria; wszakże y przy oddaleniu się majestatis tasz sama rzeczpospolita w postanowionych prawach swoich existit. Że zaś dały waszej xiążęcej mości hanc potestatem, a na tych włożyły indispensabilem obligationem pilnowania tychże praw y obowiązków rzeczy pospolitej, z których nieprzytomność majestatis rzeczpospolitą nullatenus ewinkować, ani od wypełnienia onych dyspensować nie może, ani rozumiem, żeby rzeczpospolita unitis et aliis privatis personis większą moc y władzę kiedykolwiek udzielić miała, iak waszej xiążęcej mości, że tym bez przytomności nayiaśnieyszego pana wszystko wolno y tak niechrześcjańskie czynić violencye: kościoły y monastery zajeżdżać y one profanować, a waszej xiążęcej mości y ministeriis nulla potestas; y ztąd ci pochodzi, że wszystkie remonstracye y proźby żadnego skutku nie odnoszą, ale coraz mala malis cumulantur, tak, że onych wolności y prerogatyw, które religii graeco-ruskiey traktatem wiecznym tak mocno y solennie assekurowane były y są, już ledwie cień został się. Wiadomo jest waszej xiążęcej mości, iż nayiaśnieysza monarchini moja mocą tegosz wiecznego traktatu na sumnieniu obowiązana iest y religią tę y prawa jej utrzymować; nie może się zatym wydziwić takowey nieustaiącey niechęci y persekucyi tych niewinnych ludzi, zwłaszcza kiedy, po tak wielu y tak częstych remonstracyach, dotychczas y naymnieyszego kroku nie widzi ad amovendas hasce offensiones; musi to wszystko poczytać za oczywistą takowych instancyi zniewagę, przez którą jeżeliby takowe, na wygubienie religii graeco-ruskiey godzące, persekucye ieszcze daley trwać miały, a nie nastąpi prędkie y nieodwłoczne ułatwienie onych, z requirowaną dla ukrzywdzonych ex transactis sprawiedliwością, nayiaśnieysza monarchini moia przymuszona będzie na ostatek zażyć w tey okazyi inszych skuteczniejszych sposobów, któremi sobie ob praemissa y ukrzywdzonym należytą podług traktatu zechce prokurować satysfakcyą. Ma y jegomość pan ablegat jego królewskiey mości i rzeczypospolitej, przy dworze monarchini mojey ad praesens znaydujący się, rożne in commissis desideria rzeczy pospolitej, który dotychczas wielkiey doznawał łatwości, ale z okazyi tuteyszych zachodzących trudności przymuszona będzie monarchini moia y onegosz poty wytrzymować, poki pierwey nie zobaczy, iaką od rzeczypospolitej in praemissis odbierze sprawiedliwość, ile w nielicytowanych od tak wielu lat skargach; praeveniendo tedy temu wszystkiemu, przy teraznieyszych, ponawiam y dawnieysze moie instancye usilne do waszej xiążęcej mości, iterum

et iterum omni meliori modo wyrażam y powtarzam, żalę się imieniem monarchini moiey o takowe, ritus graeco dziejące się, oppressje, upraszaiąc waszey xiążęcej mości o produkowanie sprawiedliwey y nieodwłoczney z onych satysfakcji, z naprawieniem tego, co się dzieje z tak wielką traktatu y religiey graeco ruskiey krzywdą, aby ritus ten mógł raz znowu dawnieyszych, sobie nadanych, praw y wolności, którému teraz prawie ze wszystkim są odięte, libere zażywać przy restytucyi kosciołów, dóbr onemu pozabieranych. A upraszam waszej xiążęcej mości o rezolucyą na ten y na pierwszy list moy, bo w tym vertitur dużo honor dworu mego, abym, co mam odpisać monarchini moiey y czego się w dalszym czasie trzymać i quod superest? Łaskawemu respektowi oddaiąc się, iestem z powinną submissyą waszej xiążęcej mości dobrodzieja cale życzliwym i najniższym sługą—Gołembiowski.

CXCIX

Привилегія, выданная королемъ Августомъ III Владимірской базиліянской коллегіи на право исключительнаго содержанія школъ въ городѣ Владимірѣ 1746. Ноября 8.

Подтвержденіе той-же привилегіи королемъ Станиславомъ-Августомъ. 1768. Іюня 23.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt osmego, miesiąca Septembris trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Włodzimierskim, przedemną, Cypryanem Dąbrowskim, burgrabią mirskim, namiestnikiem grodzkim burgrabstwa Włodzimirskiego, i xięgami ninieyszemi, grodzkimi, starościńskimi comparens personaliter przewielebny w Bogu xiądz Porfiry Ważyński, rektor collegium Włodzimierskiego zakonu Świętego Bazylego wielkiego, tę approbatę przywileiu, od nayiaśnieyszego króla Augusta trzeciego, przez teraznieyszego króla Stanisława-Augusta na uczenie

szkół collegium swemu uczyniony, wydanego, w xięgach ninieyszych, grodzkich, włodzimierskich do oblaty podał, tak się w sobie maiącą: Stanisław August, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflanski, Smoleński, Siewierski i Czernichowski. Oznaymuiemy ninieyszym listem, przywilejem naszym, wszem wobec i każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, iż pokładany był przed nami przywiley, ręką nayiaśnieyszego Augusta trzeciego, predecessora naszego podpisany, i pieczęcią wielką koronną stwierdzony, wątpliwości żadny niepodległy, zawieraiący w sobie wolność na uczenie szkół w mieście naszym Włodzimierzu, xiężom Bazylianom prowincyi Litewskiey z przywileiów, im na to nadanych, od dawności służącą, a po zaginieniu tychże przywilejów przez inkursye y pożary katedry Włodzimierskiey, rzeczonym przywilejem, niżey tu inserowanym, ponowioną y podaną, i suplikowano nam iest imieniem tegoż collegium Włodzimierskiego pobożnych xięży Bazylianów, abyśmy takowy przywilej łaską naszą i powagą królewską stwierdzili, którego przywileju brzmienie, słowo w słowo, jest takowe: August trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflandzki, Smoleński, Siewierski i Czerniehowski, a dziedzieczny xiąże Saski i elektor. Oznaymujemy tym listem, przywilejem naszym, wszem wobec i kożdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy: iż doniesiono nam iest przez panów rad, przy boku naszym zostaiących, iako wielebni Bazylianie Litewskiey prowincyi już od niemałego czasu szkoły w mieście naszym Włodzimierzu, w woiewodztwie Wołyńskim leżącym, chwalebnie, przykładnie i z niemałym młodzi szlacheckiey tamecznego wojewodztwa polorem, uczą; a że pomienieni Bazylianie Litewscy przywileje, od nayiaśnieyszych predecessorów naszych na uczenie tych szkół sobie nadane, przez różne inkursye i pożary katedry i collegium Włodzimierskiego utracili, więc supplikowano nam iest imieniem collegium Włodzimierskiego wielebnych Bazylianów Litewskich o nowy przywiley na te szkoły; do którey proźby, iako słuszney i sprawiedliwey, My, król, łaskawie skłoniwszy się, ninieyszym listem, przywilejem naszym, pozwalamy wielebnym xiężom Bazylianom Litewskim collegium Włodzimierskiego w mieście naszym Włodzimierzu szkoły inclusive do filozofii publice uczyć, zachowaiąc onych przy wszelkich wolnościach i prerogatywach, podobnym szkołom od nas i antecessorów naszych nadanych, oraz waruiąc sobie, aby żadne duchowieństwo in praejudicium wielmożnych Bazylianów collegium

Włodzimierskiego nie ważyło się w tym mieście Włodzimierzu i za Włodzimierzem o mil pięć nowych szkół erygować pod zaręką tysiąca czerwonych złotych aliisque paenis; czego postrzegać ma urodzony starosta nasz Włodzimierski i sąd ziemski Włodzimierski. Na co, dla lepszey wiary i wagi, ten list, przywiley nasz, ręką własną podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, podczas seymu walnego sześćniedzielnego, dnia VIII miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDC CXLVI panowania naszego XIV roku. Augustus rex (L. S. C. R.) Ignacy Ludwik Nowicki, jego krolewskiey mości sekretarz m. p. Przywiley na uczenie szkół w Włodzimierzu, w województwie Wołyńskim leżącym, wielmożnym Bazylianom prowincyi Litewskiey. A tak My, król, do proźby nam przełożoney łaskawie się skłoniwszy, rzeczony przywiley, we wszystkich punktach i obowiązkach, stwierdzić umyśliliśmy; jakoż ninieyszym przywilejem naszym w całości stwierdzamy i umacniamy i, w trwałości nieporuszoney aby był zachowany, mieć chcemy. Na to, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisany, pieczęcią koronną stwierdzić rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXIII miesiąca Czerwca, roku Pańskiego MDCC LLXVIII, panowania naszego IV roku. U tey approbaty przywileju, po prawey stronie pieczęci mnieyszey koronney, podpis takowy: Stanisław August, król; po lewej zaś stronie teyże pieczęci przypis takowy: potwierdzenie przywileju xiężom Bazylianom Włodzimierskim na uczenie tamże szkół służącego. Jan Karnicki, horodniczy xięztwa Inflanskiego, jego królewskiey mości i pieczęci mnieyszey koronney sekretarz m. p. Z tyłu zaś tey approbaty przywileju napis takowy: procancellariatu illustrissimi ac excellentissimi domini Joannis in Warklany Prele, comitis a Borek, procancellarii regni, Lucinensis etc. capitanei, sigillatum. Która to approbata przywileju, za ustnym i oczewistym wyżrzeczonego podawaiącego podaniem, a za moym, urzędowym, przyjęciem, do xiąg ninieyszych, grodzkich, włodzimierskich wszystka iest wpisana.

Копія этого документа хранится въ собраніи, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 57.

CC

Инструкція, данная королемъ Августомъ III коммиссарамъ, назначеннымъ имъ, вслѣдствіе требованія Русскаго правительства, для разсмотренія обидъ, причиняемыхъ уніятами православнымъ. 1746. Декабря 7.

August trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Inflantski, Smoleński, Siewierski y Czernihowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor.

Wielebnym w Bogu, wielmożnym y urodzonym: Antoniemu Sebestyanowi Dembowskiemu, Płockiemu, Hieronymowi Wacławowi Sierakowskiemu, Przemyskiemu—biskupom, Jozefowi Stanisławowi Sapieże, biskupowi Diocezareńskiemu, coadiutorowi biskupstwa Wileńskiego y referendarzowi W. X. Litewskiego, Augustowi xiążęciu Czartoryskiemu, woiewodzie y generałowi ziem Ruskich, Kazimierzowi Niesiołowskiemu, Smoleńskiemu, Jozefowi Nakwaskiemu, Rawskiemu, Stefanowi Tarkowskiemu, Brześciańskiemu—kasztelanom, (пробѣлъ въ подлинникѣ) Kossowskiemu, podskarbiemu nadwornemu koronnemu (проб. въ подлин.) Podoskiemu, podkomorzemu Rożanskiemu, Michałowi Mawrycemu Suskiemu, podczaszemu Łomżyńskiemu, regentowi kancellaryi wielkiey koronney, (проб. въ подлин.) Janowi Haraimowi, podwoiewodzemu Wileńskiemu, kommissarzom naszym, uprzeymie y wiernie nam miłym, łaskę naszą krolewską. Wielebni w Bogu, wielmożni y urodzeni, uprzeymie y wiernie nam mili! Przełożono nam jest przez panów rad naszych, przy boku naszym zasiadaiących, iakoby między rożnemi osobami rożney condycyi y religji będącemi, zaszły pewne różności względem różnych krzywd y wiolencyi, o ktore uniti et non uniti ritus greci uskarżali się, y wzaiemnie do siebie mieć pretenduią; zaczym, zważywszy takowe remonstracye, przychilaiąc się do praw koronnych y litewskich, tudzież do deklaracyi, na konferencyach, z wielmożnemi pełnomocnemi ministrami rossyiskiemi mianych pod prezydencyą nayprzewielebnieyszego w Bogu Primasa korony Polskiey y wielkiego xięstwa Litewskiego przez commissarzów naszych y rzeczypospolitej, do tych conferencii deputowanych, dnia dziewią-

tego Listopada, roku Pańskiego 1744, w Grodnie daney, y ręką tegoż nayprzewielebnieyszego w Bogu Prymasa podpisanej, także na fundamencie constytucii senatusconsilii postcomitialis Grodnensis, do uspokoienia tych pretensyi y diferencyi inter unitos et non unitos ritus Greci, tudzież od wielmożnego graffa Bestużewa, pełnomocnego ministra rossyiskiego, tak przez memoriały, iako y ustnie usilnie będąc sollicitowani do zatamowania wiolencyi y wszelkich przeszkód, uprzeymości y wierności wasze deputować y naznaczyć umyśliliśmy; iakosz naznaczamy y deputuiemy, żądaiąc y zalecaiąc uprzeymościom y wiernościom waszym, abyście bez wszelkiey zwłoki tu, w Warszawie, przy bytności naszey, na mieyscu, między sobą umowionym, jurisdikcyą swoią commissarską (absentia nonnullorum z uprzeymości y wierności waszych minime obstante) ufundowali, y onę woznemu publikować roskazali, y stronom przez listy swoie obwieszczaiące do stawania przed sądem swoim termin naznaczyli; a ponieważ ta commissya nie tylko jest z woli naszey wydana, aby dawne skargi stron żałuiących się uspokoiła, ale y nowym, gdyby się miały wszczynać, wstręt dała, zaczym obliguiemy uprzeymości y wierności wasze, abyście zaraz tu, po ufundowaney jurisdikcyi, listem uprzeymości y wierności waszych obwieszczaiącym, wszelkich wiolencyi między stronami zakazali pod winami surowemi, y aby nikt ich czynić się nie ważył, bronili, y występnych do sądów publicznych odsyłali, y, aby w tychże prętko sprawiedliwość mieć mogli, uskarżaiącym się dopomogali; mianowicie zaś, aby cerkwiom religii greco-ruskiey niezuniowanym żadney wiolencyi czynić nie dopuszczali y gwałtownego odbierania takowych cerkwi bronili y ich, według paktów y soiuszów, z państwem Rossyjskim zaszłych, tychże nonunitos przy wszelkich wolnościach obrządków ich zachowali; gdzie się zaś pokaże przy gwałtownym odbieraniu cerkiew pozabieranie fundacyi y przywilejów—wrócenie ich nakazali; względem zaś dawnych skarg tychże stron—pretensye y żałoby, wzaiemnie do siebie miane, wysłuchali, konnotowali, prawa, przywileje, erekcje cerkiew ritus greci, dawne compozycye, diplomata przed sąd swoy comportować nakazali, komportowane, tudziesz traktaty, soiusze z sąsiedzkiemi Rossyiskiemi państwami, oraz prawa koronne y litewskie przeyzrzeli, zrewidowali, przeczytali, y, ieżeli w czym, przez kogo, iakim sposobem, y w którym czasie wzwyżwyrażonym wszystkim dokumentom sprzeciwiono się? inwestygowali y wypytali się; co się zaś tycze wiolencyi, szkód, krzywd y pretensyi, wzaiemnie przez strony do siebie mianych, inquizytorów naznaczyli, którzy inquizytorowie na mieysca te, na których się wiolencye stały,

ziechawszy, inquizycyi z świadków wiary godnych, rzeczy dobrze wiadomych, któreykolwiek religii będących, wybranych, od stron sprowadzonych (którym panowie ich na tych inquizyciach świadczyć nie powinni będą zabraniać, ani o to żadnym sposobem im nagany dawać pod winami, prawem opisanemi, wysłuchaią, y iako prawdziwie świadczyć będą, przysiądz onym nakażą. Te zaś inquizycye, swemi pieczęciami zapieczętowane, uprzeymościom y wiernościom waszym odeszlą; aby zaś ciż inquizycyi czas mieć mogli, uprzeymości y wierności wasze jurisdikcyą swoię commissarską do czasu pewnego, między sobą umowionego, zalimituiecie, które to inquizycie, przez inquizytorów zapieczętowane, do rąk uprzeymości y wierności waszych przysłane, przeczytawszy, z prawami y dokumentami stron skonfrontowawszy, zdanie swoie punctatim in scriptis opiszecie, y nam doniesiecie toż zdanie swoie y akt swóy commissarski — otwarcie, inquizycye zaś, przez siebie odpieczętowane, znów pieczęciami swemi zapieczętowane, conserwować, y w tych wszystkich okolicznościach dalszey rezolucyi naszey uprzeymości y wierności wasze czekać będziecie; a jeżeliby dowiedziono było przez inquizycye, że niektóre cerkwie niezuniowane, gwałtem są odebrane, tedy nam o tym sprawę doskonałą uprzeymości y wierności wasze dacie in ordine do rezolwowania reindukcyi dawnym possessorom. Uczynicie to wszystko uprzeymości y wierności wasze dla łaski naszey y z powinności obowiązku swego. Dan w Warszawie, dnia 7 miesiąca Grudnia, roku pańskiego MDCCXLVI., panowania naszego 14 roku. Augustus Rex.

Копія этого документа хранится въ собраніи, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 56.

CCI

Позовъ, требующій въ королевскій коммиссарскій судъ управляющихъ Петрыковскимъ имѣніемъ дворянъ: Урбана-Антонія Гребницкаго и Павла Ржевускаго, приходского католическаго Петриковскаго священника —Ѳому Еленскаго и уніатскихъ священниковъ: Григорія Яроцкаго, Матѳея и Степана Бруяковъ, вслѣдствіе жалобы на нихъ православныхъ священниковъ Петриковскаго имѣнія о томъ, что обвиненные наносили побои и истязанія православнымъ священникамъ, отнимали у нихъ церкви и приходы, запрещали исполнять требы, насильно загоняли въ костелъ прихожанъ и заставляли ихъ побоями и истязаніями принимать унію и т. п. 1747. Іюля 20.

August trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski etc., a dziedziczny xiąże Saski y elektor.

Wielmożney urodzoney Rosalji z Czapskich Chodkiewiczowey, woiewodziney Brzeskiey, z dokładem wielmożnych urodzonych opiekunów, wielmożnym urodzonym: Urbanowi Antoniemu Hrebnickiemu, kommissarzowi generalnemu, qua samemu pryncypałowi, y Pawłowi Rzewuskiemu, gubernatorowi hrabstwa Petrykowskiego, dóbr urodzoney wojewodziney Brzeskiey, wielebnemu urodzonemu xiędzu Tomaszowi Jeleńskiemu, plebanowi Petrykowskiemu, oraz urodzonym oycom: Hrehoremu Jarockiemu, prezbiterowi Hrabowieckiemu, Mateuszowi Bruiace, prezbiterowi Makaryckiemu, Stefanowi Bruiace, prezbiterowi Żydkowickiemu religiey Greci ritus Catholico zuniowaney, tudzież Michałowi Motymskiemu, Szymonowi Łazarewiczowi, Kazimierzowi Dzieruszce y innym sługom y czeladzi dworney Petrykowskiey, oraz Mikołaiowi Nawrockiemu, organiście, y dalszey czeladzi y ludziom plebanii Petrykowskiey, niemniey też y obżałowanych WW. prezbiterów, do violencyj y gwałtów sabordinowanym, imionami y przezwiskami obżałowanym waszmościom lepiey wiadomym i znajomym, ze wszystkich dóbr waszmościów leżących, ruchomych, summ pieniężnych, ubique locorum będących, przykazuiemy waszmościom, abyście za tym pozwem przed sądem

naszym kommisarskim, w roku teraznieyszym, 1747, miesiąca Listopada 6 dnia, vigore stałey y ufundowaney jurisdykcii, na ten termim limity y wydanych innotescencyj w Warszawie sądzić się mającym, sami personaliter stawali y skutecznie na citacyą urodzonego Stanisława z Burzyna Burzyńskiego, instigatora wielkiego xięztwa Litewskiego, Krasnosielskiego y Czywilskiego etc. starosty, z delacyj wielebnego urodzonego xiędza Józefa Orańskiego, archimandryty Słuckiego, namiesnika metropolii Kijowskiey, w dowodzeniu krzywdy urodzonym oycom: Hrehoremu Zmorowiczowi, protopopie, Jakubowi Zaboroskiemu, prezbiterowi — Petrykowskim, Prochorowi Zabytniewiczowi, prezbiterowi Laskowickiemu y innym ludziom religii Graeco-Rossyjskiey, tudziesz wsiom: Śmietanicz, Kononkowicz, Ocirków, Kurytycz, Hoholicz, Bobynicz, Biełanowicz, y dalszym parafiom y ludziom religii greco-rossyiskiey stałey, usprawiedliwili się; którzy waszmościów pozywaią, mieniąc o to, iż niedość, że w roku ieszcze 1713 dwie wsi quaerulantów: jedna Smietanicze, druga Biełka nazwane, do cerkwi Petrykowskich Zmartwychwstania Pańskiego y Świętego Mikołaja funduszem od dawnych urodzonych collatorów nadane, do zamku Petrykowskiego solam per expulsionem są odebrane, na unię przywrócone y w possessyi obżałowaney waszmości nulliter zostając, usus et fructus z onych participuiesz, lecz insuper, obżałowany, urodzony Hrebnicki, generalny kommissarz dóbr W. Chodkiewiczowey, woiewodziny Brzeskiey, omnium violentiarum infradescriptarum principał, — przybywszy do dóbr y hrabstwa Petrykowskiego w roku 1746 ultimis diebus Octobris, mimo wszelką słuszność, de omni securitate praw wielkiego xięztwa Litewskiego quam strictius opisaną, mimo wszelką wolność y bezpieczęstwo liberi exercitii nabożeństwa, duchowieństwu, cerkwiom, ludziom y parafiom religii Graeco-Rossyjskiey zostającym, tylo seymami y constituciami warowaną y reassumowaną, in postpositionem tychże praw wielkiego xięztwa Litewskiego, a barziey na oppressią, krzywdę y uciemiężenie quaerulantów, proprio arbitrio czyli też z roskazu obżałowanej wielmożney wojewodziney Brzeskiey, śmiał y ważył się libere ac libenter inpracticatas inferre violentias; a naprzód, za przybyciem swoim do dóbr, nazwanych Petrykow, w powiecie Mozyrskim situowanych, inito consilio et condictamine z obżałowanym principaliter wielebnym plebanem Petrykowskim y wielebnymi prezbiterami religii zunjowaney, żałującym quaeruiantom, id est, protopopie y oycom prezbiterom religii Graeco Rossyiskiey, przed sobą stawać y dla wyrozumienia, kto na jakiey zostaje parochji? praezenta comportować nakazał; co gdy actores nolentes volentes

uczynić musieli, obżałowany waszmość z praesenty, na protopopią wielebnemu oycu Hrehoremu Zmorowiczowi od zwierzchności swey duchowney danej, wyczytawszy, iż ma władzę y zwierszchność nad duchowieństwem sobie powierzoną, in primario nullitatem zadając, y kto oną dał y komu jest dana, słowami skomatycznemi y wszelkiey postpozycyi pełnemi niewypowiedzianie lżył, łajał y, jak się zdało, quam inhonestius konfundował, a potym, aby quaerulanci nie do sądu duchownego, od wieków sobie praktikowanego, ale do sądu dwornego w interessach swych referowali się, sęrio pod cięszkiemi poenami injunxit; jakoż eo intuitu, dla ulegitimowania takowey swey impraezy, tegoż dnia, id est 30 Octobris, anno suprascripto, nemine accusante, adinventowawszy i uformowawszy sobie sprawę z wielebnym oycem Prochorem Zabytniewiczem, prezbiterem Laskowickim, z invektiwą, jakoby kilkanaście osób religii uniatskiěy do swojey miał przyłączyć parafii, onemu o to przed sobą stawać przykazał y stanąć przymusił; gdzie, bez żadnego ad comparendum delatora y oczewistego świadka, żadnego do odwodu y wywodu quaerulantowi nie uczyniwszy czasu, injustissime, gołosłownie, napaśnie y uciemiężliwie sądząc, pomienionego oyca Laskowickiego, aby rok cały był w inhibicyj, a przez niedziel 6 od daty dekretu żeby disciplinami w kościele przy plebanii Petrykowskiey po trzy razy na dzień był ćwiczony; insuper za tamte mniemane, dla praetensyi niejakieś uformowane y uroszczone uniatskiey religii osoby, aby własnych parafianów swoich, ludzi religii Greco-Rossyjskiey osób dusz dwadzieścia ad rithum romanum oddał, perimpossibilia dekretował; y po takowey swey, bez żadney władzy y mocy, respectu ac praetextu, gravaminosissime ferowaney decyzyi, eo instanti przerzeczonego prezbitera Laskowickiego, staruszka sześćdziesiątletniego, pod areszt wziąć, a na większą postpositią z żydami aresztantami, niewymowne czyniąc urągania y przykrości, osadzić roskazał; nazaiutrz zaś dnia 31 Octobris, namówiwszy się z obżałowanym wielebnym xiędzem plebanem Petrykowskim, przerzeczonego prezbitera Laskowickiego pod wartą, publice przez rynek, nie jako kapłana, lecz złoczyńce jakiego, do plebanii przyprowadzić kazał, gdzie niewypowiedzianie przez sług swoich biciem, za włosy targaniem, popychaniem y innemi wymyślnemi martwili przykrościami; quo intractu, gdy duchowieństwo Petrykowskie religii graecorossyiskiey, wespół z tamecznemi znaczniejszemi mieszczanami y obywatelami, z instancją y jak naypokornieyszą proźbą, do plebanii obżałowanego wielebnego xiędza plebana Petrykowskiego, aby takowy rigor y exequucja dekretu do dalszey

zwierszchności była suspendowana, przyszli, y ledwo co nie w progach okazali, obżałowany W. kommissarz z obżałowanym plebanem, nie wysłuchawszy propozicyj y proźby quaerulantów, precz ztamtąd rugowali y wypędzili; et eo motivo nazajutrz, to iest 1 Novembra, wszystkich tych, którzy z instancią y proźbą płaczliwą za niewinnym oycem Laskowieckim przychodzili, obżałowani, W. W. kommissarz z plebanem, citowawszy, y cale przez sług swych dwornych y kościelnych, do plebanii iść przymusiwszy, do kościoła zaprowadziliście, gdzie innych do kuny sadzali, innym krzyżem leżeć, innym pokłony wybijać kazali; a tak, bez żadnego respektu duchownych i świeckich osób, dziwnie się cum summo quaerulantów religii graecorossyiskiey opprobrio, naśmiewając się, nagrawając, zaledwie uwolnili; a wielebny prezbiter Łaskowicki, w teyże samey detencii, oppresyi y persequucii jescze przez czas zostawał nie mały. Ac tandem, po zakączeniu jedney takowey niepraktikowaney transakcyj, anno et mense eodem, dnia 14, obżałowany urodzony kommissarz, daley w licencyej postępując swoiej, vokowawszy do siebie z dóbr Kotno nazwanych, kapłana uniatskiego, cerkiew religii graecorossyjskiej Bielawską, z dawnych czasów do parafii i prezbiterów laskowickich należącą, z wiekszą połową tejże parafii Laskowickiey odebrał y oną w disposicyą y zawiadowanie przerzeczonemu prezbiterowi unja tskiemu violentissime podał; tegoż miesiąca drugą cerkiew z klasztorkiem, nazwanym Pustynka Bobynicka, tenże obżałowany commissarz z kapłanem unitskim, który na ten był czas commendarzem na plebanii Petrykowskiey, gwałtem zaiachał y w disposycją onemuż oddał; insuper przytym dwie cerkwie religii graecorossyjskiey: jedną w Kononkowiczach, drugą w Kurytyczach, simili, violento ac expulsivo modo, odebrał, y kapłanom unitskim podał; a niedość mając na tym, y w samym Petrykowie mieście cerkiew Świętego Mikołaja, chcąc na unią odebrać y transformować, był już zapieczętował, przecie jednak na usilne całego miasta suppliki, proźby, instancje, y appellacje, odpieczętować kazał y, w tym był persvasus, wszakże exinde zawziowszy anse do mieszczan y parafian tey cerkwie, oraz po wsiach przyległych mieszkających, antiquitus należących, jako to do wsiów: Smietanicz, Kononkowicz, Ocirków, Kurytycz, Hoholicz, Bobynicz Biełanowicz y innych ludzi religiej graeco-rossyjskiey zostających, do swych cerkwi y parafii z osobna ac distincte przysłuchających, gwałtownie odbijając, oddalając, y do unii przymuszaiąc, jednych do cerkwi unjatskiey Hrabowieckiey, drugich do kościoła Petrykowskiego incorporował, a odebrane cerkwie i parafie obżałowanym unitskim kapłanom disponował, quo in tractu violen-

tiarum ac expulsionum w przerzeczonym mieście Petrykowie y specifice wyrażonych wsiach, ludziom tamecznym religii graeco-rossyjskiey zostającym, jakie niepraktikowane, niewypowiedziane, nieokryślone y nieopisane działy się inconveniencie, morderstwa, boje y niemal kryminały, gdy do unii cale nagle przymuszaiąc, słudzy y czeladź dworna, plebańska y obżałowanych wielebnych prezbiterów unitskich, nie małym zebranym tumultem chodząc po wsiach, ludzi niewinnych, niemiłosierdnie bili, postronkowali y tyrannizowali; a potym wszystkich z żonami i dziećmi do zamku Petrykowskiego na głowę spędziwszy, iterum postronkami, kijami, rozgami, wiary ich nauczając, do kościoła plebanii Petrykowskiey iść przymuszali, gdzie plwać y bluźnić na religią swą graecorossyjską roskazywali; a z racii nie acceptowania religii uniatskiey jakie niepraktikowane ponieśli morderstwa, uciemiężenia y persequucie, że wszystkich oppressii circumstancie wyrażone y opisane bydź nie mogą, więc osobliwy przerzeczonych wsiów, specifice ac nominatim wyrażający ludzie, y kto y iaką ucierpiał niewinność, sporządzony reiestr y inquizicya naylepiey objaśni y informować będzie. Po których, przez czas niemały trwaiących, cooperatione obżałowanego wielmożnego Hrebnickiego, transakcjach y aggravaciach, obżałowany wielmożny Rzewuski, gubernator hrabstwa Petrykowskiego, complex itidem totius demeriti, mimo pierwiey słowne zabronienie etiam in scripto w roku 1747, dnia 24 Januarii, serio intimujący żałującym oycom: Hrehoremu Zmorowiczowi, protopopie Petrykowskiemu, y prezbiterowi Woskresenskiemu, także oycu Jakubowi Zahorowskiemu, prezbiterowi Mikolskiemu cerkwi Petrykowskiey, y drugim oycom y parochom religii graeco rossyjskiey wydał ordinans, aby do wsiów, mianowicie Bielowa z cerkwią tameczną, Kurytycz y Kononkowicz z cerkwiami, Bobynicz y Hoholicz, także z cerkwią, w monasterku będącą, oraz Sielatycz, Miechidowicz y innych mianowanych y niemianowanych wsi, przedtym do cerkwi, parafii y parochii Woskresenskiey y Mikolskiey należących, ad praesens expulsive odebranych y odiętych, żadną miarą wieżdżać nietylo do cerkwi swych, ale parafian y ludzi, którzy żadnym sposobem unii acceptować nie chcą, interessować się y obrzędów żadnych nabożeństwa swego: małych dzieci chrzcić, chorych disponować, zmarłych grześć, ullo modo nie ważyli się, quam firmius zakazał y pod wielkim życia i zdrowia sztrafem obostrzył; przez co, ile doznawszy tyle obżałowanych waszmości impracticatos ausus, szczegulnie ob metum ac timorem dalszych na życie y zdrowie obżałowanych waszmości impeticii, in premissis liberum exercitium ustać musiało; od którey daty w mianowanych wsiach ludzie

religii graecorossyjskiey zostające y trwaiące bez żadnych chrzesciańskich nabożeństwa swego obrzędów, z niewymownym żalem y narzekaniem persistunt, a wielu ich beź żadney dusz disposicyi już y pomarło; insimul zaś ac distincte z obżałowanymi wielebnymi prezbiterami unitskiemi. idque: Hrehorym Jarockim, prezbiterem Hrabowieckim, o to, iż, niedość, że jeszcze w roku 1731 studio urodzonego xiędza Józefa Bazylewskiego, natenczas plebana Petrykowskiego, obżałowany waszmość, będąc natenczas świeckim, poświęciwszy się na kapłaństwo religii zuniowaney, wespół z przerzeczonym xiędzem Bazylewskim cerkiew Hrabowiecką religii graecorossyjskiey, antiquitus do parafii Woskreseńskiey Petrykowskiey należącą, per vim, potentiam ac solam expulsionem odebrałeś, parafią całą Hrabowicką od parafii Woskreseńskiey różnemi persequucii y uciemiężenia sobie wiadomymi sposobami alienował y dotąd'z parafii tameczney nulliter participuiąc, owszem dalsze nie ustanne parafiom y ludziom religii graeco-rossyjskiey hrabstwa Petrykowskiego, czyniąc przykrości y prześladowania, etiam stante moderna etiam descripta dla religii graeco-rossyjskiey w hrabstwie Petrykowskim persequutione, obżałowany waszmość obżałowanemu Hrebnickiemu naywiększym byłeś motorem, ludzi, niechcących do unii przystępować, sam, in persona sua, cum complicibus do kościoła Petrykowskiego zapędzałeś, tymże w kościele, ręce gwałtem wyciągaiąc, na xiędze niejakieyś kłaść; y mówiące za sobą słowa repetować roskazywałeś; demum rekuzujących na unią professii czynienia y rewokacyi niemiłosiernie litą świecą biłeś, tłukłeś y nieiednego okrwawiłeś, a wiele niewyliczonych exorbituiąc exakcyi, do wszystkich starożytnych parafii Petrykowskich, Woskreseńskiey y Mikolskiey, interessujesz się; similiter y obżałowany wielebny Mateusz Brujaka, prezbiter Makarycki, sam zostawszy unitem, cerkiew tameczną y parafią Makarycką, w dobrach xięży Jesuitów Pińskich, a w powiecie Mozyrskim będącą, niedość że w roku 1741 per solam expulsionem appropriasti, lecz też y czasu teraznieyszego w dobrach Petrykowskich na religią graeco-rossyjską, ciężkich persequucii, specialiter in Decembri, anno 1746, wiele wsi od parafii Petrykowskich nieraz rzeczonych: Woskreseńskiey y Mikolskiey, sobie przywłaszczyłeś, ludzi religii graeco-rossyjskiey na unią gwałtem przymuszasz. Obżałowany wielebny Stefan Brujaka, prezbiter Żydkowicki religii zuniowaney, in eadem perseverando complicitate, toties immediate ac de recenti rzeczonych krzywd y violencii w Petrykowie stałych, cerkiew założenia Świętego Michała we wsi Bielowie, do parafii Laskowickiey antiquitus należącą, gwałtownie przez obżałowanego Hrebnickiego odebraną, wespół z

parafią tameczną do siebie appropriasti, ludzi religii graeco rossyjskiey różnemi uciemiężeniami do unii przymuszasz; y wszyscy obżałowani waszmość, wsparci brachio saeculari z zamku Petrykowskiego, actu solam per postpositionem religii graeco rossyjskiey y na oppressią oney niewymowne violencie y krzywdy czynicie. owszem, dalszemi jeszcze, coraz większemi, odpowiedziami i pochwałkami wszyscy insimul, duchowni y swieccy, obżałowani waszmość quaerulantów infestujecie; o co wszystko wielebny urodzony xiądz archimandryta Słucki, namiesnik metropolii Kijowskiey, zabiegając, dalszym inconveniencióm, z obżałowanymi waszmością w sądach naszych commissarskich, przez nas na to destinowanych, chcąc iure agere, ante omnia do obwarowania omnimodam securitatem cerkwiom, parochiom y parafiom, ludziom religii graeco rosyjskiej od tym podobnych y dalszych wymyślnych, inpraktikowanych obżałowanych waszmości impeticii, violencii, gwałtów y exakcii, do przysądzenia per reinductionem tak superius mianowanych wsi Smietanicz y Biełki, do swych funduszowych cerkwi Petrykowskich, jako też wyż specifikowanych cerkwi, anterius et recenter violentissime per expulsionem pozabieranych y gwałtownie poodbieranych, wespół z parafiami antiquitus do siebie przysłuchaiącemi, y zachowania omnino circa liberum exercitium nabożeństwa y obrzędów religii graeco rossyjskiey według dawnych praw i zwyczaiów, oraz aby prezbiterowiey kapłani religii graeco rossyjskiey od dworów swych nie dependowali, za lada wymyślną okkazią turbowani y cytowani nie byli, naznaczaiąc onym forum spirituale własney ich zwierzchności, quam firmius warowania; a że takowe gravamina, praejudicia, oppressie, aggrawacie y inconveniencie, w dobrach obżałowaney wielmożnej woiewodziny Brzeskiey religii graeco rossyjskiey praktikowały się proprio arbitrio obżałowanego commissarza, czy też z roskazu obżałowaney waszmości do wyznania sub nexu juramenti do komparitii obżałowanego wielmożnego Hrebnickiego, qua publicae securitatis turbatora, y do statuicii wszystkich y przez wszystkich obżałowanych waszmości sług, czeladzi y pomocników, do takowych transakcii subordinowanych, imionami y nazwiskam sobie lepiej wiadomych y znajomych, do wskazania poen na obżałowanych waszmości, distinctim ex merito actionis et de lege ściągających się, do nagrodzenia szkód, exinde pochodzących y expens, na prawo erogowanych. y o to wszystko, co czasu prawa fusius ac latius deducetur, salva tey żałoby melioratione, lub innych wyniesienia, a do tey łączenia. Pisan roku 1747, miesiąca Julii 20 dnia. Hrehory Antoni Gimbut, pisarz ziemskipowiatu Starodubskiego.

Ja generał jego królewskiej mości, niżey na podpisaniu ręki mey mianowany, czynię wiadomo tym moim relacyinym podanego pozwu kwitem, iż w roku teraznieyszym, 1747, miesiąca Septembra 16 dnia takowego pozwu stronic pięć, de verbo ad verbum przepisanych, cum assistentia nobilitatis, idque: jaśnie wielmożney pani Rozalii z Czapskich Chodkiewiczowey, wojewodziney Brzeskiej, z dokładem jaśnie wielmożnych imci panów opiekunów jeymości i ichmościom panom: Urbanowi Antoniemu Hrebnickiemu, kommissarzowi generalnemu y Pawłowi Rzewuskiemu, gubernatorowi hrabstwa Petrykowskiego, dóbr jaśnie wielmożney jeymości pani wojewodziney Brzeskiey, oraz sługom, ludziom y czeladzi jeymości, w zamku Petrykowskim; w Bogu wielebnemu imci xiędzu Tomaszowi Jeleńskiemu, plebanowi Petrykowskiemu, w plebanii, Petrykywskiey; wielebnym oycom: Hrehoremu Jarockiemu, praesbiterowi Hrabowieckiemu, w plebanii Hrabowieckiey; Mateuszowi Bruiace, praesbiterowi Makaryckiemu, w plebanij Makaryckiey, uno eodem die wszystkim distincte ichmościom, a wielebnemu oycu Stefanowi Bruiace, praesbiterowi Żydkowickiemu, w plebanii Żydkowickiey na dniu 15 eiusdem anni et mensis, dobrach, w powiecie Mozyrskim sytuowanych, oraz ludziom, pomocnikom y kompryncypałom ichmosciów podałem. Za którym, aby na citacią wielmożnego imci pana Stanisława z Burzyna Borzyńskiego, instigatora wielkiego xięztwa Litewskiego, Krasnosielskiego y Czywilśkiego starosty, z delacii wysoce w Bogu nayprzewielebnieyszego imci xiędza Józefa Orańskiego, archimandryty Słuckiego, namiesnika metropolii Kijowskiey, w dowodzeniu krzywd religii graeco-rossyjskiey, w hrabstwie Petrykowskim stałych, przed sądem jegokrólewskiey mości, kommissarskim, w roku teraznieyszym, 1747, miesiąca Listopada 6 dnia, vigore stałey i ufundowaney jurisdikcii, na ten termin limity wydanych y publikowanych innotescencii, w Warszawie sądzić się mającym, termin złożyłem y opowiedziałem; pisan ut supra. Andrzey Pawłowicz, jenerał J. K. M. woźny.

Roku 1747 miesiąca Septembra 18 dnia comparens personaliter na urzędzie jego królewskiey mości grodzkim Mozyrskim jenerał, qui supra wyrażony, takową rellaciją podanego pozwu ustnie zeznał. Kazimierz Rudziński, regent.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 58.

CCII

Жалоба уніятскаго священника села Колыбаня, Василія Левицкаго, о томъ, что еврей арендаторъ того же села, Фроимъ, наносилъ ему публично побои врывался съ палкою въ церковную ограду, и грабилъ скотъ истца; управляющій же имѣніемъ, дворянинъ Станиславъ Свидерскій, не смотря на жалобы священника, не оказалъ ему никакого покровительства и защиты. 1848. Мая 22.

Sabbatho post dominicam Exaudi proximo, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo octavo.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Laticzoviensia personaliter veniens venerabilis in Chisto pater Basilius Lewicki, ecclesiae ritus Graeco-uniti Kołybanensis parochus, quam primum acta praesentia adire valuit, illico eodem coram officio et actis, praecavendo omnimodae immunitati ecclesiasticae, suaeque sacerdotali providendo auctoritati, in et contra generosum Stanislaum Swiderski, administratorem, et infidelem Froim, arendatorem tabernalem Kołybanensem, gravi cum dolore questus et protestatus est in eo: quia ipsi, et principaliter infidelis arendator Kołybanensis, non reformidando paenas, legibus praescriptas, tempore certo, nescitur quo praetextu, abecedarium protestantis per villam cum baculo consectando, caemetarium ecclesiasticum invadere, per idque cursitando, praedictum abecedarium omnino percutere intendere, protestantem, causa invasionis temerariae inquirentem, effrenata lingua contemptuare praesumpsit; pro qua licentia a generoso Swiderski, administratore Kołybanensi, circa requisitionem protestantis de eodem inculpato administrandae justitiae, cum nec minime redargutus extiterit, quin imo praesumptionem ab eodem habens, in majus sese resolvendo facinus, subsequenti tempore modernum protestantem, nulla habita justa ad illum ratione, in facie plurimorum hominum, primo postpositive verbis laesivis et imposturosis, ad impatientiam multo ducentibus, tractare, deinde perfidis inimicisquae Christianae fidei in sacerdotalem personam injectis manibus, aliquot repetitis vicibus, eundem protestantem colaphisare (paenas, super talia exequentes fieri et extendi ad mentem legis solitas, non abhorrendo) ausus est; insuper pro viginti octo florenis polonicalibus, ac si a protestante pro potu sibi debitis, injuste adscriptis, privata sua licentia pecudes tres sui protestantis, sine taxatione, intercepit et abegit;

generosus vero Swiderski, permissive se ad omnia habendo, saepe saepius qualibet in occasione intuitu administrandae de inculpato arendatore adequatae justitiae requisitus existens, nullam praestitit nec praestare vult. De quo contra eosdem iterum iterumque praefatus venerabilis in Christo pater Lewicki quam solenniter queritur et protestatur, offerendo se hanc injuriam jure vindicaturum. Et incontinenti idem protestans statuit coram officio et actis praesentibus ministerialem regni generalem, providum Gregorium Dyczkowski, anthenticatum juratum, qui statutus, asserendo secum protunc habuisse nobiles: Joannem Drohomirecki et ejusdem nominis Biliński, firmioris et evidentioris testimonii gratia adhibitos sibi, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: quia ipse, ex officiosa requisitione suprascripti protestantis, feria sexta post dominicam Rogationum proxima, anno praesenti, ad bona villae Kołybanie, hic, in palatinatu Podoliae, districtu Laticzoviensi, consistentia, possessioni illustris magnifici Benoe, instigatoris regni, subjecta, una cum supradictis nobilibus praesens et personaliter condescendebat, ibidemque existens, suprascriptum infidelem Froim, arendatorem tabernalem Kołybanensem, apud suprascriptum generosum Swiderski, administratorem bonorum eorundem Kołybanie, pro excessibus praemissis arestavit juridicoque innodavit aresto; de quo praesens ejusdem ministerialis relatio.

Книга гродская, летичевская, записовая и поточная, годъ 1748—1750, № 5299; листъ 453.

CCIII

Грамота князя Станислава Любомирскаго, учреждающая Базиліянскій монастырь въ Шаргородѣ. 1749. Генваря 13.

Sabbatho pridie festi sanctae Margarethae virginis et martyris, anno Domini. 1749.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Laticzoviensia personaliter veniens religiosus in Christo pater Martinianus Magierewicz,

conventus Szarogrodensis concionator, obtulit officio praesenti et ad actican- dum porrexit jus, in rem ecclesiae Szarogrodensis religiosorum in Christo patrum ordinis divi Basilii, ab illustrissimo Stanislao, comite in Wisnicz et Jarosław Lubomirski, principe sacri Romani imperii, capitaneo Sandomiriensi, collatum, serviens, introcontentum, tenoris sequentis: Stanisław na Wiśniczu i Jarosławiu, hrabia na Koniecpolu, Równym, Szarogrodzie, Smiłej i Jahorliku, xiąże Lubomirski, podstoli koronny, sądecki etc. starosta. W imię Trójcy Przenajświętszej, na honor Przenajświętszej Panny Matki Chrystusowej, i cześć świętych: Jana Chrzściciela, Onufriusza i inszych patronów Świętych, na wieczną rzeczy pamiątkę, wiadomo czyniemy komu o tym wiedzieć będzie należało: iż my w dobrach naszych dziedzicznych, w mieście Szarogrodzie, w województwie Podolskim leżącym, mając cerkiew parochialną pod tytułem świętego Jana Chrzściciela, murowaną, ritus Graeco-uniti, wakującą post obitum wielebnego ojca Maxyma, dla większego pomnożenia chwały Boskiej, exercytowania się zaś w artykułach wiary świętej, prostym ludziom w tamtych krajach potrzebnego, ćwiczenia się młodzi,—umyśliliśmy, przyprowadzając dawną naszą intencyę do skutku, tęż wyżrzeczoną cerkiew oddać w dyspozycyą i possessią wielebnych xięży Bazylianów prowincyi Ruskiej; dla czego na to requirowaliśmy konsensu a loci ordinarii ritus Graeci, to jest od świętej pamięci jaśniewielmożnego xiędza Atanazego Szeptyckiego, lwowskiego, halickiego i kamienieckiego biskupa, arcybiskupa i metropolity całej Russyi, opata kijowo-peczarskiego, który, chętnie akceptując pobożną intencyę naszą, na to dobrowolnie zezwolił i consensem swoim in scripto approbował; vigore cujus consensus zaraz skutecznie wypełniliśmy wolą naszą, do cerkwi wielebnym xiężom Bazylianom introdukować się dla objęcia possessyi onej pozwoliwszy; a że dotąd, dla różnych trudności naszych, fundamentalnego wyżwspomnianym xiężom Bazylianom na tośmy prawa nie dali,—teraz, zmocniając przerzeczonej cerkwi Szarogrodskiej, murowanej, possessyę, pomienionym xiężom Bazylianom ten nasz przywilej dajemy, przyrzekając: iż onych in pacifica possessione tak wyżwyrażonej cerkwi z szpitalem, przy niej będacym, jako i circumferencyi, do niej należącej, według dawnej erekcyi konserwować zechcemy, et ab omni impedimento, jeżeliby od kogo jakie było, ex vi collationis bronić i zastempować deklarujemy. A za szczęśliwym przybyciem naszym w tamte kraje, zapatrzywszy się na ich potrzebę, si fuerit exigentia, sustentationem ampliare et potare tychże wielebnych xięży Bazylianów z łaski naszej obiecujemy, którzy, przy wspomnianej cerkwi Szarogrodskiej, murowanej, titulo missionis perpetuo residentes, swoję

powinność, jako to: przez katechismy, kazania i inne nieustające nabożeństwa, nauczając prostych ludzi artikułów wiary świętej, wykonywać będą, omnimode satisfaciendo woli naszej, tudzież za nas żyjących atque et post sera fata, jako też i za antecessorów naszych, majestat Boski błagać obligowani modłami są i wiecznemi czasy będą. Który to przywilej, dla większego waloru, ręką naszą przy zwykłej pieczęci podpisujemy. Daliśmy we Lwowie, die decima tertia Januarii, anno millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Stanisław Lubomirski, p. k. s. s. Locus sigilli illius usitat in caera rubra subimpressi. Post cujus suprascripti juris ad acta officii praesentis ingrossationem, originale ejusdem idem offerens rursus ad se recepit et de recepto officium praesens et cancellariam quietavit.

Книга гродская, летичевская, записовая и поточная, годъ 1748—1750, № 5296; листъ 1694 на оборотъ.

CCIV

Жалоба приходского священника мѣстечка Ивницы, Василія Фурсевича, на управляющаго Ивницкою волостью, дворянина Іосифа Скржитовскаго, о томъ, что, послѣдній наносилъ истцу всевозможныя обиды и оскорбленія, мѣшалъ богослуженію, подвергалъ священника побоямъ и тюремному заключенію, принуждалъ его со всѣмъ церковнымъ причтомъ отбывать барщину, посягалъ на его семейную жизнь, посредствомъ ложнаго доноса причинилъ нападеніе на священника жолнеровъ и тюремное его заключеніе въ лагерѣ и т. п. 1751, Сентября 28.

Anno 1751., die 28 Septembris.

Personaliter comparens wielebny w Bogu jegomość xiądz Bazyli Fursewicz, paroch Iwnicki; jak tylko po detencyach i oppressyach, breviter inferius specyfikowanych, a przez niżejwyrażonego sobie uczynionych, ad acta praesentia adivit, tak hoc eodem in passu naprzeciwko urodzonemu jego-

mości panu Józefowi Skrzeszowskiemu, kommissarzowi klucza Iwnickiego, i kozakom, pod jego kommędą będącym, windykując lezyą charakteru swego i krzywdę, sobie zadaną, w takowy protestuje się sposób: iż jegomość obwiniony, coby miał prostszemu narodowi, w wierze chrześciańskiej będącemu, per observantiam namiestnika Chrystusowego dać dobry przykład, to przez publiczne przestępstwo Boskiego i pospolitego prawa nieomylne daje zgorszenie, kiedy, nie uważając na Pismo Święte, (tak się w sobie mające: nollite tangere Chsistos (sic) vestros), nescitur cujus spiritu, do niewyperswadowanej złości na niniejszego manifestanta ductus, ważył się wdawać niepotrzebnie i nenależycie w dyspozycyą, teraznieyszemu querulantowi przynależną i, kiedy modernus protestans, juxta casus suos spirituales, z ludźmi Iwnickiemi, do swojej jurisdykcyi i parafii należącemi, postępował, bezprawnie kontradykować, a to naprzód, formując sobie pretensią o jakoweś szluby i pogrzeb białogłowy, profanując go na każdym miejscu zelżywemi i nieprzystojnemi słowami, napadł na domowstwo z kilkunastu kozakami, chcąc złapać manifestanta i, jak się przechwalał, bić i zabić usiłował, a potem, gdy terazniejszemu manifestantowi człek tamejszy Iwnicki pole, funduszowi cerkiewnemu podległe, zasiał, tenże manifestant, dając po kilka tynfów, więcej razy trzech satysfakcyi o to rekwirował, w czym tenże obwiniony, miasto uczynienia satysfakcyi, jakowąś skrytą uniosłszy się passyą, w święto Przemienienia Pańskiego, podług kalendarza ruskiego przypadłe, na mieście z kozakami comparentem napadłszy, złapał, szarpał, niemiłosiernie bił, i, statkiem rządzącego sie, jak łotra jakiego związawszy, po mieście za szyję wodzić i potrącać kazał, a z miasta do zamku zaprowadziwszy, tam się znęcał, i dalej persekwitując swoją złością tegoż komparenta, nawet w cerkwi nie przepuszczając, namówił tego chłopca, ażeby podczas służby Bożey przeszkadzał; jakoż chłopiec jego, przyszedłszy do ołtarza, podczas samych tych słów, kiedy kapłan mówi: »so strachom Bożym i so wiroju przystupite«, — proskury gwałtem dopomianał się i dystrakcyą czynił; interea niniejszemu manifestantowi, diakom i pałamarowi zakazał na tłukę, a gdy się exkuzowali, sierpy onym kazał pozabierać i póty nie oddał, póki nie odżęli tłukę; takim się nie kontentując affrontem, dla niniejszego manifestanta uczynionym, poddannemu tamejszemu kazał cerkiewną wykosić sianożęć, w czym terazniejszy żałujący się rekwirował sprawiedliwości i pieniędzy kilka szostaków położył, to i pieniądze wziął, a satysfakcyi nie przyznał, owszem comparenta złajał; coć contra sextum praeceptum Dei, od niejednej osoby contra conscientiam pretendował krzywdy i po żonę

comparentis przysyłał, co ob honestatem et reverentiam omnimodam tu się specyfikować cavetur. Przeto jegomość, jakim zarażony sam zwyczajem, takim y terazniejszego querulanta, prawem Boskim i duchownym modeste zachowałego, chcąc imposturować, różnych kondycyi ludzi na świadectwo przeciwne namawiał, a na ostatek, żeby terazniejszego żałującego się z zdrowia, życia, charakteru Chrystusowego i chudoby wyzuł, opacznie doniósł wielmożnemu panu reymentarzowi partyi Ukraińskiej, że jakoby jakowemiści podejrzanemi tenże dzisiejszy żałujący się żyje sposobami, i tak, za uczynieniem opacznej na terazniejszego querulanta inwektywy, wielmożny jegomość pan regimentarz, pomocą tegoż obwinionego i jego kozaków, za wydanym od siebie ordynansem, wziąć kazał do obozu, którzy komenderowani wraz z jegomością obwinionym, na plebanią comparenta przyszedłszy, funditus w domu comparentis poprzewracali, pobrali, co osoliwie specificabitur, a samego, jak złoczyńcę jakiego, związawszy, crudelissime bili, potrącali, różne tyraństwa, fomentem tegoż, nad nim popełniali, o'czym fusius obductio testabitur i skrępowanego, przy wielkim morderstwie, do obozu zaprowadziwszy, a tamże przez tydzień w turmie i więzieniu trzymając, ledwie, za rozeznaniem niewinności terazniejszego querulanta, testimonialiter sąd wojskowy wolnym uczynili; co wszystko fusius inquisitione probabitur, a zatym, tak o lezyą charakteru na sobie Chrystusowego, jako o swoje krzywdy, bole i opperessye tenże comparens deklarując, ut ceteri a similibus arceantur, prawnie pozyskiwać, iterata vice contra eundem protestatur.

Et incontinenti stanowszy oczewiście woźny generał wojewodstwa Kijowskiego i innych, opatrzny Joachim Jarmoliński, in praesentia urodzonych ichmościów panów: Łukasza Wierzbickiego i Andrzeja Roszkowskiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w mieście jego królewskiej mości Żytomirzu, tu, w kancellarji grodzkiej Żytomierskiej, a to na affectacią i prawną rekwizycią wielebnego w Bogu jegomości xiędza Bazylego Fursewicza, u którego widział ręce obedwie suchemi razami całe potłuczone, zczerniałe, piersi i plecy, a capite usque ad plantas, zbite i zsiniałe, koszulę krwią ociekłe i innych wiele niemiłosiernych razów, co tenże mienił sobie bydź pozadawane tak od samego pana Skrzeszowskiego, tudzież kozaków Iwnickich i pocztów, za fomentem jego komęderowanych, w czym pomieniony woźny szlachtą, sobie przytomną, oświadczyłszy się, prawdziwą swej obdukcyi przedemną, urzędem, uczynił i zeznał relacyą, a na konkluzyą prosili tak comparens swej żałoby, jako i woźny obdukcyi o przyjęcie do akt, co i otrzymali. Xiądz Bazyli Furse-

wicz, presbiter Jwnicki. Joachim Jarmoliński, woźny, ignarus scribendi, crucem posuit †.

Книга гродская, индуктовая, Кіевская и Житомирская, записовая и поточная, № 317, годъ 1598—1773; листъ 916.

CCV

Полемическія статьи, составленныя католиками и уніятами по поводу вопроса о правѣ перехода уніятовъ въ католицизмъ. 1752.

Epistola innominati authoris una cum succinctis reflexionibus in vulgus edita).*

Cum maxima admiratione, querulantes apud sanctam sedem episcopos ritus graeci accepi, acsi episcopi ritus latini subditos illorum non modo ad ritum suum facillime admittant, sed modis et artibus variis ad hujusmodi transitum solicitent et quamquam ego personas ecclesiasticas ejusdem ritus a plurimis oneribus, statui et diginitati secerdotali contrariis et injuriosis, vindicavi, defendi et protexi, ut tamen veriora dicam, juste et aeque episcopi latini sanctissimo domino nostro contra graecos conqueri possunt, multa satis praejuditia patienter tolerantes, sed nunc, omissis omnibus, super quibus maxime in Domino indolui de objecta transitus pertractione replicando, ingenue et veraciter dicere debeo: sacerdotes ritus graeci saepius praetextuosa necessitate, infantes, etiam ex utroque parente latino procreatos, suis ceremoniis baptisant, in libros metrices inscribunt, et, cum adoleverint, ad ritum suum, tanquam a se baptisatos, pertrahunt. Litibus excitatis de quo ad judicium episcopale, etiam moderni reverendissimi Szumlański, episcopi ritus graeci Premisliensis, quam plurimi vocati et citati, non

---

*) Въ началѣ рукописи находится примѣчаніе на поляхъ одной же руки со спискомъ рукописи: Haec epistola est illustrissimi ac reverendissimi domini Sierakowski, episcopi protunc Premisliensis, nunc archiepiscopi Leopoliensis.

semel fuere, imo etiam populus ritus latini et maxime rudis, liberiori vitae facilius serviens, populo ritus graeci in his oris permixtus, ab ecclesiis latinis longius inhabitans, ideoque ecclesias graecas saepius frequentans, ad eorum incorrectos mores et male ordinatam disciplinam christianam facile assuescit et eundem ritum successive amplectitur, quod mihi, semper dolenti, persaepe innotuit. Recordari enim licet pietissimi regis Sigismundi III repraesentationes et instantias suas, sanctae sedi porrectas, quibus decreti congregationis particularis die 7 Februarii, 1624 anno, super universali prohibitione transitus de ritu graeco ad ritum latinum, ab Urbano VIII felicis memoriae iam approbati, restrictionem, ad solos tantum ecclesiasticos, sive alias aliud ex integro decretum, sub die 7 Julii ejusdem anni 1624 ab eodem sanctissimo pontifice obtinuit, super quo Romae certa et indubita habetur notitia, et mihi optime constat.

Dissertatio innominati authoris, succinctis reflexionibus praemissa).*

Incomparabili prudentiae, ac infatigabili vigilantiae et sollicitudini supremi Christi fidelium pastoris, sactissimi domini nostri, papae Benedicti XIV, adscribendum est, quod in tam gravi religionis, ac status materia per suum nuntium apostolicum mentem ac sensum sacrae regiae majestatis, domini nostri clementissimi, sibi communicatum habere voluit; indubitatum est, quod, antequam promulgatum fuerit decretum sacrae memoriae Urbani VIII sub die 7 Februarii anno 1624, instantibus episcopis ritus graeci, sacra congregatio de propaganda fide in suo particulari consistorio de die 7 Februarii fecerat quoddam decretum, in quo prohibebatur graecis ruthenis unitis, tam laicis, quam ecclesiasticis saecularibus et regularibus, ne ex quacunque causa, etiam urgentissima, sine speciali sanctae sedis apostolicae licentia, transirent ad ritum latinum.

Sed postquam serenissimi Poloniae reges cum statibus et episcopis latinis regni nostri publicationi hujusmodi decreti ex motivo impedimenti progressus religionis in amplectenda unione se opposuissent, et informatio literalis protunc illusstrissimi nuncii, in regno Poloniae commorantis, per

---

* Въ этомъ мѣстѣ находится приписка: Reflexiones succinctae ad memoriale illustrissimi, excelentissimi ac reverendissimi archiepiscopi Nicaeni, nuntii apostolici in regno Poloniae, Dresdae, 20 Martii, 1752 porrectum.

rationes status ad eandem sacram congregationem sub die 31 Maji processissent, sacrae memoriae Urbanus VIII papa moderavit, et restrinxit decretum ad solos ecclesiasticos, tantum in congregatione, habita die 7 Julii anno recensito, 1624, debentque haberi ejusmodi rationes dicti illustrissimi nuntii in archivo sanctae sedis apostolicae.

Post quod decretum licet ab aliquibus laicis fuerat recursus ad sanctam sedem apostolicam pro dispensatione transitus de ritu graeco ad latinum, dicta congregatio, resolvendo de puris laicis, semper respondit, non indigere dispensatione sed hoc vigore dicti decreti, die 7 Julii anno 1624 lati, et in una dispensatione; Poloniae fuit existimatum superfluam facere instantiam aliquam pro magnifico Szczawiński, qui, cum sit laicus, potest sine ulla dispensatione transire ad ritum latinum et postea ordinari in sacerdotem, sicut desiderat.

Sed quia reverendissimi episcopi graeci in Polonia et magno ducatu Lituaniae post sopitum tanto motu hujusmodi negotium, rursus januas liberas claudere incipiunt, salva per omnia sancta sedis serenissimi regis et reipublicae integritate, id graecis minime debere permitti ex rationibus sequentibus et respective, quoad manutentionem integritatis religionis in hoc regno catholico.

1. Quia religio latina in hoc regno et magno ducatu Lituaniae est dominans, debetque praeferri et non esse deterior ritui graeco; cum etiam latinis laicis absque ulla dispensatione ingressus ad religionem graecam sancti Basilii permittitur.

2. Quia per talem prohibitionem destruetur unio confidentialis inter ritum, tollereturque libertas.

3. Non est unio graecorum vera, sed simulata propter ipsam prohibitionem.

4. Multiplicaretur religio graeca, quae sat abunde multiplicata est in partibus Russiae et magno ducatu Lituaniae, finitimis Valachis, Moldavis et aliis partibus schismaticis, ita, ut centenario superet latinos, signanter inter plebejos, et diminueretur latina cum periculo status reipublicae

5. Quia ritus graecus Poloniae a suscepta unione non semel et ultimarie ab ultimo saeculo defecerat, et in qualibet defectione tot motus in republica, et ultimarie Chmielnicii intercesserant; metusque est, ne propter multiplicationem populi graeci ritus sit impar respondendi latinus, tollaturque in duplici ritu aequilibrium.

6. Derelinquerentur ecclesiael atinae ob defectum parochianorum ruthe-

norum, quod nunc etiam in experimento habemus, et enim in uno pago aut villa tres quatuor parochi graeci et totidem ecclesiae ritus ejusdem reperiuntur, a contrario vero parochiae ecclesiae latinae intra suos fines viginti et ultra pagos et villas comprehendunt, paucissimis parochianis latinis numeratis, et copiosissimo numero ruthenorum cum suis ecclesiis graecis inhabitatos.

8. Quia graeci uniti, conversantes cum latinis, majorem habent fructum in religione et pietate.

9. Quia plebs graeco ruthena, etiam e latinis descendens, nullo modo finiter constituitur in religione sancta, imo plurimum declinare videtur a veris principiis, cum exiguum vel nullum faciat discrimen inter unionem et dogma schismaticorum, visitando cum concursu populi ac speciali devotione loca distinctiora eorum extra regnum, peregrinantes Kijoviam, quam summa veneratione habent, et ibi ut plurimum depravantur, peregrinantque non clandestine, sed palam, et ad ejusmodi peregrinationis effectum ordinarie muniuntur testimonialibus suorum parochorum, qui, ut plurimum, suos filios litteris instruendis Kijoviam mittunt, et, proh dolor! plurimis in occasionibus affere praesumunt, se ad vomitum redituros.

10. Quia ecclesiae et ritus latinus propter prohibitionem transitus essent in detrimento et ritus graecus ejusque ecclesiae cum jactura ecclesiae ditarentur, quia parochi ritus graeci, praecipue in partibus Russiae et Podoliae, latinos, de Polonia advenas, facillime ad suum ritum pertrahunt, infantes parochianorum latinorum, nulla habita super ipsis jurisdictione, in suo ritu baptisant, matrimonia benedicunt, et iis, praetextu mulieris graecae, assistunt, corpora latinorum mortuorum contra praescriptum juris sepelire non verentur, et saepe fit, quod, vivente uno conjuge, mulieris cum aliis viris, et e contra, copulare faciunt, et ex causa talium matrimoniorum innumerae oriuntur lites.

Quantum attinet rationem status reipublicae, nemo ignorat provincias Poloniae, versus orientem sitas, bello Turcarum, Tartarorum ante pacta Carlovicensia adeo depopulatas et devastatas fuisse, ut, post retraditionem fortalicii Camenecensis, vix aliqui veteres illarum provinciarum incolae remanserint, potissima nempe illorum pars vel hostili ferro sublata, vel servitutis jugo dedita fuit; successive tandem, dum pax optato terrore victricium annorum serenissimi olim Augusti II, regis Poloniae, reflorescere comparata coepisset, populi et plurimum latini, e meditullio regni corgregati, easdem provincias inhabitarunt, qui sensim a ritu suo, ob defectum ecclesiarum

latinarum, ad ritum graecum unitum declinarunt, suos, ad suum ritum descendentes, traxerunt, et licet subsequentes ecclesiae latinae, quarum adhuc magna pars desideratur, sensim restauratae sint, populusque superveniens latinus ritum suum ex parte retinet; at nihilominus in comparatione ritus graeco uniti, ut supra expressum, ritus latinus maxime est exiguus, unde episcopi ritus graeci non habent, in quo accusant latinos, acsi pertrahant graecos ad suum ritum, ex suprascriptis probari potest.

Cum tandem sacrae regiae majestatis et riepublicae Polonae summopere interest, ut in his regionibus, Moschorum, Moldavorum schismaticorum provinciis finitimis, ritus latinus, si non superet, saltim adaequet numerum graecorum, ad vitandas similes rebelliones, quales tempore regiminis Vladislai, Sigismundi et Joannis Casimiri, regum, per famosum Bogdanum Chmielnicki cum summo discrimine religionis excitatas, respublica experta est, ubi, ut plurimum presbiteri graeci, etiam uniti, rebelles schismaticos ad furendum contra latinos imitabant, eo vel maxime attento, quod graeci, ut plurimum, innatum quoddam erga latinos fovent odium.

Proinde maximopere congruit, ut sacra regia majestas, dominus noster clementissimus, ex motivis praeallegatis, apud sanctissimum dominum nostrum, papam, instare dignetur, quatenus citata bulla sacrae memoriae Urbani VIII non solum integra maneat, verum etiam nullum omnino ruthenis laicis graeco unitis ponatur obstaculum transeundi sponte ad ritum latinum, et ut eo fine per novam declarationem mens sanctissimi omnibus innotescat. Puncta noviter inter vulgum sparsa:

1. Rutheni censuras adhibent, cogendo ruthenos latinisatos ad reditum, acsi in fundamento bullae Urbani VIII.

2. Rutheni panem juste conqueruntur, cum, facto calculo, reperientur paucis ab annis plures latini ruthenisati, quam sint rutheni latinisati; imo ruthenisati etiam cum schismaticis communicant.

3. Latini unquam adhibent persuasiones, malas artes, minas, ut rutheni pluribus artibus utuntur attrahendos latinos, quos complures ad regimen parochialium ecclesiarum assupmserunt.

4. Rutheni occasionem querulandi sumunt ex eo, quod schismatici, abjurato shismate, communiter amplectuntur ritum latinum, ut ne quidem occasionem habeant redeundi ad vomitum, istis enim libertas est acceptiundi ritum pro libitu.

5. Maximus numerus ruthenorum latinisatorum etiam ex eo est, quod ipsorum natio a latinis respiciatur, ut servilis et de schismate suspecta.

Informatio, materiam transitus a ritu ad ritum concernens, una cum examine succinctarum reflexionum, ab anonymo authore in vulgus editarum, pro tuitione ritus uniti in regno Poloniae et magno ducatu Lituaniae, a tota hierarchia ruthena sanctae sedi apostolicae humillime porrecta anno Domini 1753.

Postquam a confirmata ruthenae ecclesiae cum latino unione centum sexaginta annorum decursu, operante Dei omnipotentis (qui verae charitatis fons est) gratia, fideles utriusque in Polonia ritus sinceram inter se amicitiam colere mutuisque debitae observantiae et christianae dilectionis studiis prosequi se curassent, unde quam uberes orthodoxa religio fructus perceperit? collato ejus antiquo cum praesenti statu facile colligere licebit: ubi ante unum saeculum Phociana, Lutherana et Calviniana haereses latissime diffusae—in presentiarum ad angustissimos fines redactae sunt. Infelici tandem nostrae aetatis exemplo inimicus homo, discordiarum semina in agro Domini spargens, ut prope imminens ad extrema jam redactae haeresi periculum averteret et reliquam, quod sibi delati olim diffuso in imperio Sarmatiae tenebrarum principata superfuit, securius possideret, catholicorum in suos confratres tela convertit. Prodiit quippe non adeo pridem in publicum quaedam anonyma scripturae copia, cujus innominatus author, quo facilius decreti Urbani VIII, transitum a ritu graeco prohibentis, revocationem obtineret, nullo gentis atque ecclesiae ruthenae, de religione atque republica optime meritae, habito respectu, quaeque atrocissima perduellionis, apostasiae, inconstantiae in religione, libertatis vitae etc. conquirit undique crimina, quorum ruthenos unitos coram sede apostolica nec non excelso regni Poloniae ministerio insimulat, atque hac ratione, integrum ruthenorum famam crudelem in modum lacerans, sperat se, deleto eorum nomine, in tam debili calumniarum fundamento trophaea erecturum, deque catholica ruthena ecclesia, veluti de quapiam truculenta haereseos hydra, triumphaturum; qua autem causa suae confidentiae? vel inde cognosci potest, quod nomen suum publico abscondit? Verum facile est de latebris transeuntes lacessere! detrahat larvam, prodeat in aciem atque cominus dimicet; nullus est ruthenorum, qui ejus frontem exhorrescat.

Porro antequam accedemus ad examen *succinctarum* nostri innominati authoris *rationum*, praeterire non possumus, quin prius conqueramur gravissimum ecclesiae atque integrae ruthenae gentis vulnus fuisse inflictum in quadam epistola, quae incipit: »*cum maxima admiratione*«, una cum »*succinctis reflexionibus*« in vulgus emisssa, in qua author, postquam insignia sua in ruthenos beneficia magnificentissimis atque amplissimis verbis depredicasset, objicit tandem ruthenis studium: »*liberioris vitae, incorrectos mores, atque mali ordinatam disciplinam ecclesiasticam*« super quibus, a se deprehensis, »*maxime coram Domino indoluisse*« significat. Felicem nos sane hominem existimamus, qui in eos bilem effundit, quorum pectori alte charitas christiana inhaerens, facile praestat, quominus, qui male audire cogatur. Fatentur equidem rutheni, se esse filios aetatis, variis humanae fragilitatis adminiculis obnoxios, negant vero, imo pernegant, se reliquis mortalibus esse deteriores, neque satis admirari valent, qua ratione author in Polonia, in qua omnium christiani mores oculis communibus expositi sunt, vitia ruthenorum debuccinet? Profecto rutheni, etsi non sunt curiosi rerum alienarum exploratores, complura, ultro sese oculis eorum objicientia, vicissim proferre valerent, ex quibus quis trabem? quis festinum oculis gerat? facile dignosci; verum tamen satis sibi defensionis habent, ubi adversario verbis Christi responderint aequo animo laturos, ab iis se lapidibus peti: »*qui autem absque peccato.*

Et sane unde haec liberior vita atque incorrecti ruthenorum mores promanerent? difficile est invenire; non a praeceptis Divinis et ecclesiasticis, haec enim omnibus christianis communia sunt, non a ritibus et caeremoniis ruthenorum, quae usu Divinissimorum orientalis ecclesiae patrum consecratae, nihil, nisi pietatem cordibus hominum inspirant; non a disciplina ecclesiastica, quae, quantum rigiditatis praefert, facile a viris doctis, graecorum ritum non ignaris, criminatores ruthenorum edoceri poterunt; non a ruditate ruthenorum, cum haec nonnisi plebeis prout et in omni ritu contingit) non autem viris liberaliter educatis adscribi potest. Verum nec plebejorum in utroque ritu est adeo crassa ruditas, ut aequum ab iniquo discernere nesciant, aut cardinalis christianae fidei articulos ignorent; non denique a negligentia praelatorum, nulla quippe adeo exquisita deligentia adhiberi potest, quae gravam subditorum voluntatem penitus coerceat. Si itaque ad liberiorem vitam nonnullos ruthenorum pronos, si in quibusdam ruditatem et incorrectos mores animadverterit author, id non sanctissimis orientalis *ecclesiae* ritibus, sed cupiditatibus animi, sortique

nascendi, atque inde provenienti plebeae educationi referre debuit. Quod autem verum est, neque sunt adeo improbi, neque frequentes, si cum aliis comparentur, ruthenorum mores, atque id facile inductionibus probatum redderetur, ni turpe foret id a ruthenis praestari, quod ipsi in suo adversario improbare coguntur. Ubi vero asserit author complures, e ritu latino descendentes, ab ecclesiasticis ruthenis, ad graecum traductos fuisse, toto coelo a veritate aberravit; quod, si id sibi dici aequo animo ferre non potest, texat traductorum cathalogum, quos episcopi graeci illico ad proprium ritum compelli sinent, dummodo suos, ad ritum latinum pertractos, rehabeant. Qua autem fide ad calcem memoratae epistolae de decretis Urbani VIII author disserat, mox demonstrabimus, ubi ad dissertationem *succintarum reflexionum* scriptoris egregio suo operi praemissam respondebimus.

Responsio ad dissertationem super decretis Urbani VIII, reflexionibus succinctis praemissam.

Author reflexionum, acerbo atque crudelissimo stylo contra ruthenos conscriptarum, incepit opus suum a dissertatione super decretis Urbani VIII, transitum a ritu graeco ad latinum prohibentibus, affirmatque: anno 1624, die 7 Februarii, emanasse sacrae congregationis de propaganda fide decretum, quo tum laicis, tum ecclesiasticis ruthenorum desertio proprii ritus vetita fuit; deinde asserit: ad instantissimas statuum regni Poloniae preces, opponente se publicationi hujusmodi decreti republica, atque *transmissa Romam*, nescimus quas per *rationes status*, ab excellentissimo protunc nuntio conscripta informatione, memoratum decretum eodem anno 1624, die 7 Julii, ad solos ecclesiasticos restrinctum fuisse. Haec author ille tanta vero fiducia et securitate, acsi tabularia sacrae congregationis de propaganda fide evolvisset, neque in Polonia, trecentis leinis (sic) Roma distante, res gestas describeret. Sed, ut omittamus adeo brevi inter primam et alteram legem quinque mensium intervallo, haud potuisse status reipublicae convenire legem sanctae sedis, inusitata apud Polonos praxi, examinare, publicationi pontificii decreti se opponere, summo (qui apud Polonos requiritur) omnium ordinum consensu (cum tamen magna in senatu et equestri ordine pars unitorum ruthenorum foret) eam improbare, rationes, nescimus quas, nam hanc, quam author innuit, quantum valeat? mox

examinabimus, sedi apostolicae pro tollendo priori decreto afferre, atque iis debita, quae sanctae romanae ecclesiae in more est, maturitate et diligentia expensis, tam brevi, ut diximus, viginti circiter hebdomadarum spatio, revocationem hujusmodi decreti obtinere; ut, inquam, haec omittamus, quantum in hac dissertatione sinceritatis contineatur, facile ex ipsis decretorum datis colligi poterit, ex quibus, in autentica forma apud ruthenos extantibus, patet evidenter: authorem datas decretorum invertisse, atque huic tam infirmo fundamento totam hanc suae dissertationis molem superstruxisse, quae, labente fundamento, integra concidat, necesse est. Sciat itaque innominatus author (quod antequam ad compilandam suam dissertationem se accingeret, didicisse debuerat) primum decretum sacrae congregationis de propaganda fide, solis ecclesiasticis transitum a ritu graeco ad latinum prohibens, occasione derelicti a Cassiano Sakowicz ritus Graeci formatum fuisse, anno 1624, die 7 Julii; alterum vero, quod omnibus Christi fidelibus, tam *laicis*, quam *ecclesiasticis* sub poenis gravissimis, atque *nullitate actus* ejusmodi transitum vetat, in supplementum et amplicationem prioris latum, non anno 1624, ut author anonymus fallitur, sed anno 1627, die 7 Februarii; ex quibus quid tota adversarii dissertatio evincit? vel ipse solus judicet. Qua enim ratione potuerit status reipublicae anno 1624 motivo hujus decreti congregari, preces pro aperiendo laicis graecis ad ritum latinum transitu sedi apostolicae afferri, *informationem litteralem* excellentissimi protunc nuntii per *rationes* status sacrae congregationi porrigi, cum eo tunc laicis ruthenis ad ritum latinum transitus nondum praeclusus fuerit; qua, inquam, ratione priori decreto posterius valuerit restringi, vel is, qui sibi verba pro rebus facile dare sinit, haud aegre imposturam agnoscit. Neque facilius demonstrabit author, unde haec hausit, quae de celebrato in causa horum decretorum anno 1624 statuum reipublicae conventu, de impedita a devotissimis sedi apostolicae Polonis multi magis, ut ipse affirmat, episcopis decretorum pontificorum publicatione disserit cujus haec in re historici fidem appellat? num Piasecii, num Kwiatkievii? qui res Polonas, cum sacras, tum politicas hujus saeculi, minutim annotatas, posteritati transmisere, num cujuspiam alterius? proferat nomen author, proferat librum! nun enim in eos incidit, qui absque examine et teste coquo authori, res aetate sua superiores describendi, levissima, atque viro cordato indigna credulitate, fidem adhiberent. Supplevit itaque sedes apostolica, transitum laicis graecis a ritu suo vetans, posteriori anno 1627 edito decreto, quod priori, anno 1624 emanato, similem transitum

solis ecclesiasticis prohibent, omissum fuit. Haec sola duo decreta, praesentem materiam concernentia, ruthenis innotuerunt, atque ab illis, veluti pretiosa amoris sacrae apostolicae sedis erga ruthenam ecclesiam pignora, et ferme vitales sanctae unionis succi maximo zelo ac summa cum diligentia conservatur. Neque rutheni in animum suum inducere possunt, ut aliqua alia, prout adversarius praetendit, prohibitum laicis ruthenis transitum, relaxantia decreta formata fuerint; uti enim firmissime credunt, sanctam romanam ecclesiam, communem graecorum et latinorum matrem suis circa initam a ruthenis unionem servandorum, manutenendorumque orientalis ecclesiae ritum promissionibus nunquam defuturam; non secus in casu, quo aliqua etiam ad sequiorem informatio inauditis ruthenis obtenta fuerit, nec hucusque pèr centum et amplius annos publicata, nihil quidquam integritati ruthenae ecclesiae affectura, certo certius confidunt. Extant sane adhuc in vivis complures, qui, non attento pretenso ab adversario decreto de speciali sedis apostolicae licentia et nonnisi favorabili loci ordinariorum suorum voto et informatione praecedente, ad ritum latinum transierunt, inter quos domini: Żurakowski, Narolski, quibus exemplis recentissimis atque certissimis totum id, quod de quodam domino Szczawiński affertur, dilui potest. Imo modernus etiam, felicissime ecclesiam catholicam gubernans, summus pontifex Benedictus XIV, dominus noster clementissimus, prohibito graecis melchitis etiam laicis ad ritum latinum transitu, anno 1743 die 24 Decembris emanato decreto, tandem in encyclica anno 1744, die 2 Maji, ad ruthenos transmissa epistola, praelaudatam suam pro graeco-melchitis formatam constitutionem, quoad punctum integritatem rituum orientalis ecclesia respiciens, expresse servari ruthenis injunxit.

Nec praetermitti debet, quin censuram et maturum examen subeat, quod author imaginario statuum regni Poloniae in materia religionis celebrato conventu i imponit motivo, scilicet quoniam amplissimos regni ordines permovente, executionem decretorum pontificiorum impeditum fuisse, ait enim: *serenissimos Poloniae reges* (cur plures nominet? ignoramus, cum tamen anno 1624 solus Sigismundus III Polonis imperaret) *cum statibus et episcopis latinis regni nostri publicationi hujusmodi decreti ex motivo progressus religionis in amplectenda unione se opposuisse.* Quid sibi haec velint? ipsi etiam episcopo difficile est conjicere, an quia conversio ruthenorum ad fidem orthodoxam, integro eorum a sancta catholica ecclesia ritu approbato, persistentem *progressum* seu verius propagationem religionis impediret? at haec sunt contradictoria, quomodo enim conversio ad catho-

licam fidem propagationi fidei, quam auget, afficiat. An quia rutheni catholici, in proprio ritu permanentes, propagationi religionis inviderent; at quid eos ad amplectendam unionem incitavit, quid ad innumeras aerumnas et labores in provehenda ecclesiae unione exatlantos, quid ad sudores, ipsumque sanguinem (ut pleno ore coaevi fidem perhibent historici) in testimonium orthodoxae religionis abunde profusum permovit, si tam infesto erga orthodoxam religionem animo essent; an denique, quia sanctissimi orientalis ecclesiae ritus propagationi religionis impedimento forent? At praeterquam, quod id impium dictum est, res ipsa authorem refellit, ubi in ritu graeco orthodoxa religio, late per oras Sarmatiae diffusa, documento est hacteradoxis insignem orientalis ecclesiae partem sua sponte non tyrannidis Turcicae jugo praessam, non afflictionibus et necessitatibus temporaneis permotam, non opum alienarum indigentem, sed unico pacis et tranquilitatis ecclesiasticae amore occidentali consentire, in diesque augeri, atque jam ad insignem amplitudinem pridem excrevisset, qnin complurium partim invidia, partim falso zelo constringeretur, ut traductis omni ferme anno non paucis ad ritum latinum ruthenis, haud postremum ecclesiae ruthenae decus traheretur, quod ex consensu sub uno visibili capite romano pontifice orientalis cum occidentali ecclesia, atque in ea fidei unione ex varietate ritus et caeremoniarum sacrarum religio orthodoxa nanciscitur. Indignum itaque majestate Polonae reipublicae foret tam debili et frivola ratione permoveri, eam in medium proferre, atque temere contra tot privilegia serenissimorum regum Poloniae et leges patriae publicas, ritum graecum firmantes, decretis sedis apostoiicae refragari. Quam vero atrox piissimae Sanctae Crucis (qui tunc legatione romana in Polonia fungebatur atque insignem cum in Polonia, tum Romae, dein sacro senatui adlectus, jurandae, exornandae atque amplifiacandae ruthenae ecclesiae operam naravit) memoriae injuria infertur, facile cognosci poterit, ubi egregia nostri authoris dissertatio expendetur, quae cum sui muneris oblitam in convulsionem et abrogationem decretorum sedis apostolicae cum statibus et episcopis latinis regni Poloniae conspirasse posteris prodit. Neque preteriri debet, quod author noster sat incaute affirmat: nuntium sedis apostolicae cum serenissimis regibus et statibus Poloniae sua commutasse officia, hic quippe per rationes status, illi vero motivo impedimenti progressus religionis publicationi decretorum pontificorum, praepostero ac inverso ordine, se opposuisse asserunt. His innumera alia adjungi possent, quae memoratam authoris dissertationem falsi convincerent, in haec, quae diximus, eviden-

ter demonstrassent, qua sinceritate et fide, quo denique rerum apparatu instructus author ruthenis bellum indixit. Jam vero quod respicit coacervatas undique ab authore *succinctas reflexiones*, quibus revocationem decreti Urbani VIII, transitum ruthenis ad ritum diversum prohibentis, persuadere nititur, nihil sane facilius est, quam ad eas res pendere, cum sint adeo infirmae, ut detractis, quas abunde raritatis christianae immemor scriptor congessit, calumniis, atque verborum oblato cortice, solae facile concidant; neque rutheni, qui innumeris exemplis constantiam suam in retinenda zelum et ardentissima studia, in propaganda orthodoxa religione orbi catholico probata, effecere, ad ejusmodi vexationes de latebris emissas voces respondere dignarentur, nisi schismaticorum scandalo, quod ex hujusmodi famoso libello abunde promanavit recens conversorum infirmitati, atque indemnitati, et honori orthodoxae ruthenorum religionis hac occasione ab hostilibus ecclesiae initae subvenire et providere operae pretium existimarent. Respondebunt itaque authori anonymo rutheni, ne sacrilego, ubi de religione agitur, silentio atque intempestiva, tam gravium calumniarum dissimulatione causam fidei prodere videantur. Respondebunt rutheni, ut intelligat author anonymus, non deesse illis pietatem, veritatem et justitiam, quorum adminiculo orthodoxam religionem, mille ab eo calumniis in catholica ruthena ecclesia proscissam, tueri possint. Respondebunt rutheni, unde schismatici facile cognoscant: anonymum authorem ex suo privato spiritu non ex more sanctae ecclesiae in ruthenos arma sumpsisse, desinantque tandem orthodoxae latinae cum ruthena ecclesia insultare unioni, unaque discant ea firmitate et constantia ruthenos catholicae ecclesiae adhaerere, quam nec suorum in religione confratrum a recta nonnihil perfectionis christianae via aberrrantium aemulatio et invidia, nec hostium ecclesiae modo acerbi insultus, modo fraudulentae amicitiae, atque simulatae compassionis ostentatio, unquam commovere valebunt. Respondebunt denique suo accusatori rutheni ea tamen animi lenitate, quae turbatorem ecclesiae tranquillitatis pacem doceat, non bellum accendat.

Responsio ad succinctas reflexiones innominati authoris, pro libertate transitus a ritu graeco conscriptos.

Ad 1. Tria sunt in hac prima anonymi anonimi authoris succincta reflexione consideranda: 1 Quod religionem latinam a graeco ritu distinguat in tolerando terminorum abusu et vocibus, unitatem religionis convellen-

tibus, discere, antequam haec conscriberet, prius debuerat ritum et ceremonias diversam non efficere religionem et, ut non dubitamus, haec eum probe novisse, admirari non possumus, cur malitiose abutatur terminis, religionem latinam a graeca destinguens, cur formulis quas de haeteredoxis agendo communiter adhibemus, cum orthodoxis ruthenis abutatur? *alterum* est, quod *religionem latinam ritus graeco in Polonia et magno ducatu Lituaniae* dominari asserat, quod sene competentius de orthodoxa ecclesiastica e graecis atque latinis in Polonia et magno ducatu Lituaniae congregata haeresibus: Phocianae, Calvinianae, Lutheranae et reliquis acatholicorum sectis dominante protulisset, si aequali zelo haetorodoxos, quam orthodoxos odio insectari vellet. At caperemus: saltem innueret, quid dominium latini ritus super graecum in Polonia constitueret; an quia fideles ritus latini imperent subinde subditis, graecorum ritum profitentibus? at pari ratione interdum contingit dominos ruthenos latini ritus subditis imperare? an quia numerosior est ritu graeco latinus, at, ut omittamus, numero dominium non constitui (alias enim subditi cum familia ipsis imperante numerosiores sint dominis suis, jura darent), hoc, inquam, amisso, cur author infra conqueritur ruthenorum populum esse adeo copiosum, *ut illi impar respondendi latinus*, an, denique, quia soli episcopi latini inter senatores regni Poloniae recensiti? at saecularis et politica praerogativa nullum super suos confratres in ecclesia fundat dominium, ex tanta hujus veritatis declarativa lege: prima sacrae congregationis rituum anno 1632, altera sacrae congregationis de propaganda fide anno 1676 edita, quo tum episcopi, quum presbyteri graeci episcopis respective et presbyteris latinis quod characterem, dignitatem, nomen, praecedentiam et cujusvis generis praerogativas per omnia pares sunt agniti; imo si etiam leges civiles Poloniae consulentur, mox occurent contitutiones regni Poloniae, in generalibus statuum reipublicae anno 1659 et aliis annis plurimis celebratis conventibus sancitae, per quas clerus ruthenus, quoad omnia privilegia, libertates, exceptiones, immunitates, clero latino aequalis est declaratus. Divulget itaque atque depredicet author snum in ritum graecum dominium, vel ex hac; quam modo refert responsione, ruthenos sibi subjectos intelliget, quod si sanioribus consiliis ruthenorum acquiescere voluerit, covolvat satius divinas, a doctore gentium traditas, doctrinas, alteque cordi christiano imprimat, quod in epistola ad Galatos cap. 3 conscriptum traditur: »Non est Judaeus, neque Graecus, non est servus, neque liber, non est masculus, neque femina—omnes enim vos unum estis in Christo Jesu«. Ultimum tandem, quod

in hac prima reflexione auctor ruthenis objicit, est: latinos religionem graecam sancti Basilii absque ulla dispensatione ingredi; fatemur sane, complures e ritu latino Basiliano ordini nomen dare; nec author negabit, multo plures e ritu graeco ad latinas religiones admitti; nihil est igitur, cur hac de causa de ruthenis conqueratur? cum enim quisque suam vocationem sequatur, necesse est, ut ruthenis liberum ad latinos religiosos ordines transitum non negamus, non secus latinos religionem graecam sancti Basilii intrantes repellere non debemus; quod inter latinam et graecam ecclesiam unionis argumenta per centum sexaginta annos reputatum fuit.

Ad 2. Hic quoque duo sunt expendenda, quae ab authore annotantur: 1. negato transitu graecis ad ritum latinum, fore: *ut destruatur unio confidentialis inter utrumque ritum*; quomodo autem id, quod affert, probare posset, non satis intelligimus, imo verius permisso hujusmodi transitu, nullas amplius esset inter praelatos latinos unio confidentialis, nulla amicitia, cum unicuique pro tuenda aut amplificanda sua jurisdictione acriter dimicandum, multa ad alliciendos ad diversum vel retinendos in proprio ritu fideles conniventia (ut in humanis contigit) criminumque, etiam dissimulatio adhibenda foret, ac denique, aperta ultro porta, traductis ad ritum latinum graecis, omnis prorsus destruetur unio, cum unum ex extremis uniendis deesset. Alterum est, quod author affirmat: negato huiusmondi transitu *destruendam libertatem*; de qua hic libertate ait? non satis se explicat: an de liberte arbitrii humani? hanc semper salvam esse oportet, at quomodo hanc libertatem lex Urbani VIII tollat? nec ille, qui libertatem mentis humanae negat, probare contenderet, an denique de libertate voluntatis a lege, qua coerceretur, atque intra fines aequi et honesti contineret, at viderit egregius scriptor cujus libertatis patrocinium sumpsit, alias enim nullam legem esse oporteret, quia per illam *destrueretur libertas*; abroganda essent omnia divina et ecclesiastica statuta, saltem illa, quae ritus et ordinem sacrorum respiciunt, uti: non celebrandi ante auroram et post meridiem, promiscue ritu sacro non abeundi latinis graeco, graecis latino ritu, non urgendi et his similia alia providissime a romanis pontificibus universalibusque consiliis sancita; hae inquam prohibitivae leges e medio auferendae essent, quia per hujusmodi prohibitiones tollitur *libertas*, tandem integrum adversarii nostri argumentum vincit, pari ratione nec latinis laicis excussa petulanter suorum pastorum legitima jurisdictione transitum ad ritum graecum prohibere debere, *quia per hujusmodi* destrueretur unio confidentialis inter ritum graecum et latinum, tollereturque libertas.

Ad. 3. Perpendat quaeso author, quid haec propositio mereatur? sciatque se primum (quod nec ipsi schismatici caeterique haeterodoxi hucusque ausi sunt) eo temeritatis devenisse, ut ruthenos universim simulatae fide atque ad speciem duntaxat initae cum sancta latina ecclesia unionis accuset. Nos profecto vix credere possumus, egregium nostrum authorem ruthenos novisse, dum haec scribendo, putaret, se impune ruthenis, de ecclesia et republica optime meritis, insultaturum; fallebatur attamen, cum facilius sit longe ruthenis reponere authorem adversarium nihili christianam charitatem, nihili justitiam, nihili sanctam veritatem, dum haec scriberet, pendisse, quam ut ipse intaminato atque integro hucusque ruthenorum honori eorumque in sanctam romanam ecclesiam innumeris exemplis probatae fidei suis inconsideratis reflexionibus quidquam detraheret.

Verum haec sunt minora, si comparentur cum eo, quod author, famae confratrum suorum lacerandae assuetus, in ipsam communem omnium matrem et magistram, sanctam romanam ecclesiam, ausus est, ubi non solum ruthenorum, graeco ritu viventium, simulatam (acsi intima eorum animi latibula excusisset) unionem, sed etiam hujus simulatae unionis decretum Urbani VIII, graecis laicis ad ritum diversum transitum prohibens, causam esse asserit: ait quippe, non esse veram, sed simulatam graecorum unionem, propter id causam significat ipsam prohibitionem; nec male, putamus, authorem sibi consuluisse, quod se, quid sit, latere voluerit; multo enim labore ipsi opus foret, quo non praemissa catholicis authoribus consueta operi suo protestatione, nomen scriptumque suum a censorio (hoc quipe temeraria piarumque aurium offensiva propositio promeruit) stigmate tueretur, nec merito poenas daret, quod suas succinctas reflexiones irreflectente se ad eas animo, temere precipitanterque profuderit.

Ad 4. Plura hic author confuse congessit, ad quae sigillatim respondere operae praetium aexistimamus: 1. ait, prohibito transitu laicis ruthenis ad latinum ritum fore, ut multiplicetur religio (verius ritum scripsisset) graeca; at cur vir orthodoxus multiplicationi fidelium in ritu graeco invideret, non modo conjicere, verum nec rationem amplius quaerere audebimus, nullam enim adhuc assertorum ab eo in integro hoc opere (si odium duntaxat atque animi livorem excipias) invenire potuimus; hoc itaque permisso, cur se non satis explicat, quid fideles tantopere in ritu graeco multiplicaret, quandoquidem aequali omnium conditione nascentes rutheni morientibus succedant nec peculiarem immortalitatis, aut longaevae vitae, aut denique insuetae cujuspiam faecunditatis ritui

suo praerogativam adnexam habent. *Aterum* est, quod author conqueratur, jam actu multiplicatum esse ritum graecum in Russia, ita, ut centenario superet latinos; crederes cum ruthenorum capita censuisse, tam exactam eorum rationem se temere jactat, nisi leges polonae reipublicae atque libertatis praerogativa, capita censeri vetans, tantam in numero ruthenorum designando authoris confidentiam falsi convincerent. Verum sic propriae an potius Russiae provinciis ruthenos multiplicari animadvertit, non in Polonia, cum nec una ibi parochialis ruthenorum extat ecclesia, atsi in partibus Russiae complures ruthenos esse comprehendit, quid mirum? num plures Germania Gallos quam Germanos quaerere vellet? abstinent itaque ab hujusmodi, potius risu quam miseratione dignis, querelis, designatque lamentari complures in Russia esse ruthenos, neque se credat de albanensibus profugis atque in extremas Italiae oras advenis orationem texere, ubi de aboriginibus in Russia ruthenis, juxta sanctae orientalis ecclesiae ritum fide christiana initiatis, sermonem instituit. Fatemur equidem nova in dies schismaticorum ad sanctae unionem accessione multiplicari orthodoxam ruthenam ecclesiam, verum id nullius damno et detrimento, sed soli lucro catholicae religionis cedere convidentissimum est. 3-tium est, quod author ruthenos unitos, ut eorum insignem numerum exageret, cum *Moldavis*, *Valachis* (Turcarum mancipiis) et alliis (ut ipse fatetur) gentibus schismaticis, nec leges, nec mores, nec dominium, nec religionem, nec aliud quidquam commune cum ruthenis habentibus, misceat; miramus sane iis Transylvanos, Slavos, Serbos, Bolgaros, Croatos, Macedones, Thessallos, Etholos, Beotios ceterasque, ritu graeco sacra abeuntes, gentes non annumeravit, tunc enim *religio* (ut authori placet) graeca non modo Polonos, sed etiam Gallos et Germanos latinos numero superasset, verum potius ad Moldavos, Valachos aliasque gentes schismaticas, non tantum e Phociano schismate, sed etiam e ritu, si ita placet, graeco ad orthodoxam religionem ritumque latinum transducendos zelum suum converteret, quam ruthenos catholicos acerbo calomo insectaretur, sed tamen (si id displicet consilium) Valachos et Moldavos omittat, sat habet in Polonia in quo suum zelum exerceat: adsunt tot Lutherani, Calvinistae, Phociani, Tartari, Machometis sequaces, nil vero de Haebreis dicimus, quos sane si converteret, forte ipsos ruthenos, plusquam centenario novis proselytis superaret, atque *periculum*, nescimus quale, a *statu reipublicae* averteret, verum haec sunt spinae et tribuli propter nostrum apostolum; cavendum sibi ducit ab aculeis, facilius putat, his omissis, maturas jam et selectas domini fruges e campo

alieno ad horreum suum congregare, atque tanto justitiae, veritatis, pacis et unionis ecclesiasticae detrimento alienorum in vinea domini laborum fructu potiri. Nihil moratur noster author, quis pondus diei et aestus sustulit? quis cum lacrimis semina sparsit? sudoribus et sanguine rigavit? dum modo ipse manipulos cum exultatione portet. Haec est summa rei totumque argumentum, quod authorem ad hujusmodi indignas luce rhapsodias conscribendas permovit. 3-tium est, quod ritum graecum inter plebejos praesertim multiplicatum esse asserit, non negamus sane notabilem nobilium imprudenti nonnullorum facto ad ritum latinum traductum, fuisse, unde quantum multiplicetur *religio* graeca, etiam ipse noster eximius scriptor haud obscure innuit. Verum tamen sciat non deesse adhuc graeco catholico in Russia ritui viros nobilitate, authoritate atque opibus praeditos, qui accerrime, ubi primum nomen authoris innotuerit, tam graves genti atque ritui suo illatas, injurias persequi et vindicare non omittent.

Ad 5. Hic tandem totum, quod animo gerebat, virus in gentem ruthenam author invidus evomuit, duo asserens: 1-mum quod ritus graecus non semel et ultimarie ab ultimo saeculo defecit. Haec assertio nulla alia responsione indiget, quam authorem nostrum atrox cum alibi tum hic potissimum sanctae veritati bellum indixisse, quam vero faciliter ipse intelliget, ubi id, quod asserit, nullo documento, nullo exemplo, nullo authoris testimonio probare valebit. Te, aeterna veritas! rutheni innocentes appellant, quam non latet, qua constantia centum sexaginta annis pactam juratamque sedi apostolicae fidelitatem servarunt, postquam anno 1580 Clementi VIII pontifici maximo debitam obedientiam devovissent; nonne roxolana ecclesia serie haud interrupta a Michaele Rahoza usque ad modernum, feliciter eam gubernantem, jam duodecim metropolitanos, a sacrae apostolica sede confirmatos et incitatos, recenset? nullus profecto ex schismaticis etiam eo protcrviae progressus est, ut unionem ruthenae ecclesiae inconstantiae argueret, quod sane ad eam impugnandam atque e numero operum Dei delendam haud incongruum inimicis ecclesiae argumentum foret. Excutiant sacrae congregationis de propaganda fide tabularia, quae omni anno autentica non interruptae ruthenorum cum sede apostolica communionis documenta offerent. Consulat tandem author *Coialovium* societatis Jesu in miscellaneis, titulo de statu religionis orthodoxae in Lithuania; *Kviatkievium* in gestis polonicis; *Leonem Kreuzam in apologia unionis; Joannem Duboviium in hierarchia ecclesiastica; Pachomium Ohilevium* in harmonia rituum eclesiasticorum; *Jacobum Susza*: in cursu vitae,

Saulo et *Paulo*, *Phoenice redivivo* atque in *quadam manuscripta sacrae congregationis de propaganda fide oblata informatione* de anno 1640, quam in archivo sacrae congregationis extare in comperto habemus; *Aloysium Kulesza* societatis Jesu *in fide orthodoxa;* tandem novissime *Ignatium Kulczynium* in specimine ruthenae ecclesiae, ex quibus facile unionem ecclesiae cum latina toto hoc centum sexaginta annorum spatio inviolatam perstitisse discet. Sed quid nos huic calumniae repellendae immoramur, quae adeo evidenter cum veritate pugnat, ut ulteriori responsione non egeat; officium tamen christianae charitatis praeterire non possumus, quin authorem moneamus, expendat secum ipse, quam aequissimo juxta ac veracissimo judici excusationem affert, cui etiam otiosi unius cujusque verbi exacta ratio redenda erit. Alterum in hac reflexione authoris nostri annotari debet, quod perfricta atque in omnem casum obfirmata fronte asserat: ruthenos tot motus in republica duce Chmielnicio excitasse; quam gravis hic ruthenae genti injuria afferatur, quisque intelliget: ubi expenderit authorem nostrum unam praedonum manum, rypas Borysthenis incolentem, ex variis nationibus gentibus, ritibus et linguis congregatam, (quam cosacos nominant), ut hac ratione odium integrae ruthenae genti consisceret, nomine ruthenorum appellare non dubitasset. Nullus profecto historicorum bellum, Chmielnicio duce susceptum, ruthenis adscripsit, nemo e nobilitate ruthena, imo ne quidem de ipsa plebe sub signis Chmielnicii militavit, si solos Borysthenis, accolas excipias, qui, ingentibus Chmielnicii promissis inducti, atque ab emissariis graecorum (qui exarchas se Constantynopolitani troni dicebant) religione obstricti, cosacis Zaporviensibus adhaeserunt, multo minus nemo praeter nostrum eximium authorem cum e coaevis, tum etiam posterioribus historicis affirmavit, ruthenos unitos unquam debitam reipublicae fidelitatem violasse. Si vero de Chmielnicio disserere velimus, quo ex ritu ortus est, nunquam nos satis author noster docere poterit. Quamquam ire inficias, nequeamus, eundem, postquam inter cosacos, quibus nomen dederat, crevisset, schismaticam sectam publice professum fuisse, quo homo novis rebus studens, infestos polonis schismaticos, Transborysthenenses populos, atque iis vicinos: Valachos, Moldavos et Moschos, praetextu tuendae graecae (sic schismatici Phocianam sectam appellabant) religionis in societatem belli pertraherent, vix tamen in dubium verti potest, eum mille religioni interne addictum, non pluris schismaticam sectam, quam orthodoxam fuisse religionem. Ut enim caetera simulatae ab eo duntaxat ad spe-

ciem religionis documenta omittemus, satis erit innuere eum inter Zaporovienses praedones educatum, quos nemo non scit nihili religionem, nihili fas et aequum ipsamque vitam facere solitos. Tandem sufficiet referre, quae de eo contemporanei scriptores (inter quos *Aloysius Kulesza* societatis Jesu, citans ibidem *Kojalovium* ejusque societatis, et *Twardoscium* indigenos et coaevos historicos) ad posteros transmisere: illum nimirum interdum ebrium, et vix sui compotem, Eucharistiam sumere non dubitasse; nihil vero evidentius monstrabit, quid de omni religione sentiret, quam quod ingenti praetio a polonis victus, ut labentem fortunam erigeret, Turcarum tyranni auxilium imploravit, et, quo facilius eum ad bellum, polonis inferendum, concitaret, se atque integram Ukrainam ilius potestati obtulit, nec dubitavit spondere se, etiam Christo abnegato, Machometi nomen daturum. Simulate itaque vir impius et nullius fidei Phocianae sectae adhaeserat, quod eam rebus suis utilem esse nosceret; et hic sumpsere originem ardentes ad speciem Chmielnicii curae tollendae e Russia unionis, hinc gravissimae ruthenorum catholicorum persecutiones, innumerae neces, et sat copiosa martyrum ruthenorum caelo transmissa cohors, ut ex relatione coaevi (qui et ipse innumeras aerumnas, carcerem atque vulnera a Chmielnicianis sibi illata fortiter pertulit) *Jacobi Susza*, episcopi nostri Chelmensis, sacrae congregationi de propaganda fide porrecta, facile discimus. Et sane, cur Chmielnicius in illis praesertim, quas ad pagum Zboroviensem ipse, tum post ejus interitum ad Hadziadż *Wyhovscius* et *Niemierycius* schismatici cum republica Polona inirunt, nomen unionis e partibus Russiae deleri, catholicos ruthenos, praesules ecclesiis, pelli, schismaticos praerogativis senatorii ordinis cohonestari tanto studio curassent, si hujus belli et motivum in republica rutheni uniti complices, aut Chmielnicianae factionis assertores forent. Tandem Cisborystenses rutheni, qui unionem ab anno 1590 cum sancta latina ecclesia inierunt, Chmielnicio adhaesissent, *motusque*, quorum author meminit, concitassent, olim jam reipublicae Polonae leges abjicerent, atque ut Transborystenenses a Chmielnicio seducti perduelliones erga rempublicam atque pertinaces in retinendo schismate, rei Moskoviticae servituti adierentur. Gratis itaque author noster schismaticorum crimina ruthenis catholicis imputat, alias enim bellum rusticum, pseudoevangelizante Luthero in Germania conflatum, germanis catholicis adscribendum foret, hoc unico intercedente discrimine, quod hi vero a religione orthodoxa apostatae partibus Lutheri additi publicam Germaniae tranquilitatem turbarunt; at Transborystenenses, qui Chmielnicianorum cosacorum

partes auxere, rutheni, semper alieno ab unione ecclesiastica animo fuerunt et (si aliquam excusationem merentur) facile ab erroribus graecorum ad sectam Phocianam etiam armis asserendam incitari potuere, cui pertinacissime adhaerentes, interna Chmielnicii sensa noscere non valebant. Invanum itaque pertimescit noster scriptor inauditum a saeculis *ritus bellum* inter catholicos, vereturque, ne propter multiplicationem populi graeci ritus *sit impar respondendi latinus, tollaturque* (crederes authorem aliquid generale Europae faedus meditari) *in duplici ritu aequilibrium*; ritus quippe diversitas diversitatem populi non efficit; etsi hucusque rutheni catholici debita reipublicae fidelitatem atque devotam semel sedi apostolicae obedientiam constanter servarunt, nihil est, quod sibi religio orthodoxa a catholicis, respublica—a suis civibus pertimescat, noscunt peroptime libertatis, qua in Polonia perficiuntur, praerogativam rutheni, noscunt veritatem orthodoxae religionis, ejusque retinendae ad consequendam aeternam salutem necessitatem, neque verentur religioni atque patriae tuendae, ubi opus est, vitam sanguinemque impendere. Quidquid itaque hac integra *succincta reflexione* charitatis, justitiaeque parens, honoris vero alieni prodigus author in medium attulit, totum est mera eaque atrocissima, nequidem vero similiter ruthenis catholicis assuta, calumnia, ore vero verbum Divinae veritatis dispensante prorsus indigna.

Ad 6. Nisi omnes fideles ritus latini simul mortem obire, aut steriles vita decedere contigeret, aliter id, quod hic asserit, evenire non posset. Quodsi rutheni liberum latinis laicis ad proprium ritum transitum a sede apostolica procurarent, tunc forte cum aliqua ratione diceretur, relinquendas ecclesias latinas et augendas graecas, ait: ubi latini proprium, graeci vero suum ritum retinuerint? quid tandem causae foret derelinquendarum ecclesiarum latinarum? plane non videmus; non diffitemur unam latinam parochialem ecclesiam, non modo *viginti et ultra* pagos, sed alicubi 50 et amplius villas et oppida suae spirituali respective curae subjecta possidere, uniusque latini parochi jurisdictionem ad octoginta imo etiam ad centum milliaria Italica subinde extendi, atque jam magnam nobilium et opulentorum partem, e graeco ad latinum ritum traductam, ingentem, pauperorum et rudiorem numerum Divino consilio frequentiosibus parochis graecis relictam, ut essent, qui parvulis petentibus panem frangerent, quin imo ipsis latini ritus fidelibus in extremo necessitatis casu subvenirent, quorum complures, longe a sua ecclesia parochiali habitantes, recensere possemus, qui proprii pastoris nec vocem nec faciem *noscunt*. Quo itaque

ausu? quo salutis animarum periculo? author reliquos quoque ruthenos ad ritum latinum traducere vellet, ubi frequenter contingit, ut pauciora ad presens spiritualibus obsequiis latini parochi pares esse nequeant.

Ad 7. Non est ratio cur latinorum erga sanctam romanam ecclesiam in hoc regno fidelitatem, observantiae erga eandem communem omnium matrem et magistram atque devotioni ruthenae gentis author praeponat. Noscit peroptime sancta romana ecclesia ruthenis unico salutis suae, atque unitatis ecclesiasticae amore, ejus se fidei permisisse, nec iniquum authoris odium quidquam de gentis nostrae gloria detraheret, quam ex tot fortissimis authoritatis romanae sedis, suo e sinu proditis, vindicibus et assertoribus nacta est, quorum unjus pene saeculi spatio (initio ab *Hyppatio Pociey*, metropolita Russiae, qui sanguine suo forum metropolitanae Vilnensis civitatis perfudit) sumpto, ad *Emelianum Klimortowicz* nostra aetate atque recentissima memoria, anno 1742, a schismaticis interfectum, plusquam ducentos martyres recenset, qui in Polonia constantem ruthenae ecclesiae erga *sanctam apostolicam sedem fidelitatem et obedientiam sanguine fuso probare non dubitarunt.* Cujus veritatis probationes et documenta authentica, contemporanee transmissa, extant in archivo sacrae congregationis de propaganda fide. Profecto his luculentiora fidelitatis, devotionis et amoris ruthenorum erga sanctam romanam ecclesiam documenta desiderari nequeunt, cum ipso Servatore nostro docente, mortis terroribus spretis ipsaque anima posita major charitas et dilectio dari non possit.

Ad 8. In quolibet ritu, gente et communitate adesse oves, adesse haedos, bonosque malis misceri, et, uti nonnullos ruthenos improbos bono latinorum exemplo aedificari contigit, non secus quoque, persaepe evenit probos ritus graeci fideles operibus pietatis et religionis cum proprii, tum alterius ritus fidelibus, a via christianae perfectionis declinantibus, facem praeferre, sed quid tandem *haec authoris succincta reflexio* probet? aut ad rem praesentem faciat, longa etiam adhibitu meditatione conjicere non potuimus.

Ad 9. Falsissimo prima authoris propositio supposito laborat, quod *plebs graeco ruthena e latinis descendat,* quod autem eadem plebs nullum inter Phocianam schisma et orthodoxam religionem discrimen facere asseritur, facillime author, vel a rudissimo ruthenorum, falsitatis convinci potest. Cur itaque videatur authori declinare plebs ruthena a veris religionis sanctae principiis? nos sane non intelligimus, nisi id vitio ipsiusmet authoris fieret, qui, quae *videt, videre* se dissimulat, quae autem errore

depravatae phantasiae somniat, *videre* se putat. Fatemur equidem plebem ruthenam speculative et doctrinaliter (ut ajunt) errores schismaticorum a dogmatibus fidei distinguere non posse, uti nec plebs latina in Polonia theologica: processionis Spiritus Sancti a Filio, justificationis per fidem, bonis operibus fultam, infallibilitatis et efficatiae gratiae Divinae, salva libertate mentis humanae etc. assequitur arcana; verum scit se utraque plebs in sinu orthodoxae ecclesiae positam, noscit bene, idque expresse: Lutheranos, Calvinianos, Socinianos, Manichoeos, Phocianos a via salutis declinare, confitetur *explicite* in symbolo fidei: Spiritum sanctum a Patre et Filio procedere, audit in omni missae ruthenorum sacrifitio ter nomen romani pontificis, tanquam supremi ecclesiae capitis, publicis Deo precibus commendari, quamquam controversa inter haeterodoxos et catholicos dogmata penitus (ut theologi faciunt) introspicere nequeant, non enim omnibus datum est nosse haec misteria, neque adhuc auditum est in ecclesia, ut quosquot sunt fideles, tot forent fidei magistri. Reliquum, quod hac succincta *reflexione* continetur, est pura calumnia, etsi aliquos ruthenorum novit author, qui peregrinationem devotionis causa Kijoviam susciperent, aut peregrinantes comendatitiis litteris prosequerentur, cur eos locorum ordinariis non detulit? contra quos, uti vehementer in sinceritate fidei susceptos, episcopi prout de jure procedere non neglexissent, neque tam gravia crimina inulta sinerent. Verum hae sint consuetae authoris fabellae, quae eadem, qua asseruntur facilitate, negari debent. Neque credendum est, quod author, ut ruthenis odium consciscat, affirmare non veretur, eos interdum se ad vomitumredituros afferre, potissima quippe ruthenorum pars est, qui in orthodoxa fide a teneris educati, ad vomitum, nescimus quem, unde non exiverunt, redire non possunt, quodsi de recens conversis ex schismate ruthenis id intelligi vult, fatemur ipsi periculum non deesse, ne, authoris nostri charitatis obliti, atque hac ratione pacem unitaeque catholicae ecclesiae convellentis malo exemplo permoti, a sancta, quam recenter inierunt, unione, desciscant, atque ad vomitum redeant, quid autem maneat, cum qui unum ex hujusmodi parvulis (non enim in religione adulti sunt) scandalisaverit, facile intelliget, dum modo evangelium consulere velit.

Ad 10. Hic tandem author congerit rationes, quibus, negato laicis ruthenis a suo ritu ad latinum, ad angustias redactum, ritum vero graecum alterius injuria dilatum iri persuadeat. Verum persuadeat secum ruthenos semper se intra limites justiae et aequitatis continuisse, neque unquam importunis precibus sanctam aposto-

licam sedem solicitasse, ut latinis laicis transitus ad eorum ritum liber foret, quis itaque cum *injuria alterius* ditari vellet, an qui suam jurisdictionem duntaxat tuetur, an potius qui in alterius jura invalaret, ejusque subditos ad diversam cum ritu jurisdictionem pertrahi curaret? judicium vel hostis esto. Quod vero author peccata particularium personarum integrae genti et ecclesiae imputet ex suo ingenio, et solito more id facit ac primo universim persuadere vult, parochos graecos, in Russia praesertim et Podolia (male Podoliam a Russia distinguit, cum sit pars illius) commorantes, latinos, de Polonia advenas, ad suum ritum pertrahere; quodsi id imprudenti nonnullorum facto foret, verum, uti est falsissimum, facile rutheni praelati consilient, imo ultro ipsi sanctam apostolicam sedem, (quae ruthenos ad unitatem fidei redeuntes, paterno sinu exceptis, favoribus et gratiis abunde comulavit, jura omnia, privilegia atque integritatem ritus eorum firmam et inviolatam per apostolicas litteras in perpetuum esse voluit, atque ea, quae pollicita est, integerrima ad invidiam haeterodoxum fide hujusque praestitit) ultro, inquam, praelati rutheni apostolicam sedem orare nunquam desistant, quatenus in una quaque dioecesi commissarios ex utroque ritu designare velit, qui unjuscujusque injurias examinent, expendant, qui, cum alterius injuria ditari curent, ad diversum ritum et jurisdictionem subditos alterius pertrahant, redeunt sane ad proprium ritum, si qui invenientur traducti ad ritum graecum, vicissim redire compellantur, qui cum absque dispensatione sedis apostolicae deseruere. O! utinam aliquando hujusmodi judices a sede apostolica delegarentur, volumina injuriarum, suo ritui et jurisdictioni illatarum, afferent rutheni. Comprobarent facile actis suorum judiciorum, delata a praelatos parochorum suorum crimina, usurpatam latinorum parochorum jurisdictionem, praestitam latinorum assistentiam, copulata, ut author ait, vivente uno conjugum cum altero matrimonia, impunita aut malitiose dissimulata nunquam mansisse. Comprobarent tandem nil adeo enorme, facinorosum, impium apud ruthenos contingere, quod etiam apud alios interdum non eveniat. Ex his facile author ipse sibi solutionem formabit ad reliqua accusationum capita contra praesbyteros graecos, hac sua reflexione formata.

Hucusque noster author personam ecclesiasticam exhibuit, nunc alio se convertit, novas machinas admovet, quibus legem, transitum a ritu prohibentem, expugnet, et sane, ubi se nihil profecturum formatis praetextu religionis calumniis intelligeret, nunc jam togam induit, rationes, quas *status* appellaret, conquirit, neque forte etiam a sago abhorrent, si ipsi adeo

facile catholicos inter se committere succederet, quemadmodum fabellas texere placet; `tota autem haec Status ratio, quam ultimo loco annotavit, atque integri sui excellentissimi operis Achillem esse voluit, uno quodam sat prolixo syllogismo, expedita est ab authore, atque in prima propositione expouit, ante pacta Carlovicensia, oras Podoliae adeo devastatas a Turcis fuisse, ut post retraditionem fortalicii Camenecensis vix aliqui veteres illorum regionum incolae remanserint, restituta tandem una cum fortalitio Camenecensi reipublicae Poloniae Podolia, sensim populus christianus illas oras incolere coepit, atque, ob defectum ecclesiasticorum et parochorum latinorum, ad ritum graecum unitum defecit.

Haec est summa primae propositionis, sat tamen incaute conscriptae, querimus enim, an solis latinis ferrum hostile Turcarum fuit infestum? an soli latini servituti addicti? an solae ecclesiae latinorum dirutae soloque aequatae remanserit? fidelibus graeci ritus ecclesiisque eorum intactis minime degentibus? Omnes pari servituti addicti, aequali clade affecti, in spolium genti inmani atque tristes barbarae crudelitati victimas cessere, nullum extante Turcis subjecta Podolia publicum religionis orthodoxae in utroque ritu exertitium permissum fuit, et nonnisi obtenta terrore victricium divae memoriae Augusti II armorum pace, simul cum graecis tum latinis illas oras incolere, ecclesias de ruderibus excitare, atque neglectum veri nominis cultum restituere licuit; incredibile itaque est, quod author asserit, latinos ob defectum ecclesiarum latinarum ad ritum graecum descivisse, neque enim credimus (ut author non obscure innuere videtur) adeo tunc negligentes latinos praelatos fuisse, ut, graecis, ecclesias suas reparantibus, parochias distinguentibus, pastores et presbyteros instituentibus, ipsi otiosi permanerent, *suumque latinum ut plurimum populum e meditulio regni congregatum*, a graecis praelatis, parochis et populo numero inferiore alienae jurisdictioni addici sinerent. Verum tamen facile falsitas hujusmodi propositionis demonstrabitur, ubi sancta apostolica sedes judices commissarios delegare dignata fuerit, rutheni, successores etiam illorum, qui tunc ritum latinum petulanter dereliquisse asseruntur, ad ritum majorum suorum haud aegre redire patientur, dummodo pari ratione suos rehabeant. Progredimur jam ad alteram authoris propositionem, in qua author docet expedire reipublicae, ut numero latinus ritus si non superet, saltem adaequet fideles ritus graeci; quodsi exquiramus, cur id expedire authori nostro videatur? respondebit, se ea ratione consulere velle integritati reipublicae, ut similes illis rebelliones, quae aetate et scelere Chmielnicii acciderunt,

evitentur; verum olim jam authori respondimus, vanum esse ejus timorem, injuste cosacorum crimina ruthenis unitis ab eo imputata, ne vero a suo ingenio vel ad latum unguem recederet, hic quoque novam attexuit fabellam: catholicos graeci ritus presbyteros caedium, a Chmielnicianis patratarum authores fuisse, per atrocem atque omnis verecundiae expertem calumniam affirmens, ait enim: *ubi ut plurimum praesbyteri graeci etiam uniti rebelles schismaticos ad furendum contra latinos incitabant.* Profecto cum ipse noster eximius scriptor bello Chmielniciano non adfuerit, earumque, quae tunc gerebantur, rerum testis esse non possit, aliquem asserturum, a se contemporaneum testem adducere debet, sed nullum poterit: omnes qui res, a Chmielnicio ejusque asseclis patratas, memoriae posterum reliquere, uno ore fatentur cosacos, cum in omnes catholicos, tum vel maxime in ruthenos unitos crudelem in modum saevisse, nullus tunc eorum absque evidenti vitae discrimine cum cosacis congredi, multo minus dextras jungere, aut contra alios incitare auderet, nullus quippe domi secure mansit, omnes ferme patriis sedibus extorres, voluntario exilio funestam aut vitae, aut religionis amittendae necessitatem evitabant. Testabunt Prussia et Silesia, aliaeque conterminae Polonis orae, quae innumeros ruthenorum ecclesiasticos ipsam patriam, ubi a cosacis ad necem quererentur, linquere coactos, a furore schismaticorum protexere. Testem tandem aget ipse Chmielnicius, qui, ut supra diximus, in oblatis reipublicae pacis conditionibus, omissis latinis, solos ruthenos unitos tolli, imo et nomen unionis in Russia abolere contendebat. Unde itaque tanta inter cosacos Chmielnicianos et unitos ruthenos necessitudo et amicitia repente oriretur, ut eorum praesbyteros et unionem sanctam retinere permitterent, et in amicitiam reciperent, imo et consiliorum suorum participes facerent, atque in gratiam eorum contra latinos, quos illi ad caedem designassent, furores exercerent? Nemo nos praeter nostrum scriptorem docere poterit. Profecto nihil magis sub tempus Chmielniciani belli zelum, et pericula ruthenae ecclesiae probare valebit, quam publica protestatio in generali episcoporum et monachorum Basilianorum Bytenensi, die 21 Junii, 1657 anno, celebrato conventu, emissa, de tenore sequenti: »Tertiae sessioni adfuit illustrissimus reverendissimus dominus archiepiscopus Smolenscensis, repetita fuerunt coram sua illustrissima dominatione puncta suprascripta, in praeteritis sessionibus constituta, quibus libenter subscripsit sua illustrissima dominatio, ibique in particulari exposuit, qua ratione possemus salva fide et conscientia inire aliquam concordiam cum clero schismatico Kijoviensi, nec ea adinventa,

unanimiter constituimus, prius facere facienda, et modos tentare praescriptos in prima sessione, quodsi memoratis modis non proficeremus, fidem sanctam catholicam firmissime tueri cum jactura etiam bonorum et monasteriorum, ac tandem, si opus erit, patria quoque exulare, et vita privari non detractabimus«. His evidentissimis aliisque compluribus fidelitatis et devotionis ruthenorum erga sanctam ecclesiam romanam argumentis minime attentis, licere sibi putat noster eximius scriptor, res, quas non vidit, nec audivit, nec a scriptoribus coaevis didicit, ad posteros transmittere, et cum forte vix levissimam gestorum a Chmielnicio notitiam haberet, comentarios belli Chmielniciani de suo exornare, atrocissimis suorum confratrum calumniis augere, innocentes perduellionis, apostasiae, caedium, latrociniorum authores facere non erubescit; imo nos opinamus, si paulo plus se suo ingenio permisisset, ruthenos etiam cum Juda Iscariote in necem Christi conspirasse, scribere non vereretur.. At tandem, quanquam sero intelleximus, quid ad hujusmodi calumnias ruthenis praesbyteris affingendas authorem permovit, neque enim ut, quae scripsit, persuadeat historicos: fidem consulendam nec charitatem christianam, nec reclamantem conscientiam, nec veritatem posthabitam expendendam, *sed id vel maximi attendere jubet, quod graeci innatum* quoddam erga latinos foveant odium; miseret non sane hominis, qui, ut ruthenorum existimationi noceret, multum propriae detrahit, ubi haec, quae de gente Graeca ante reparatam generis humani salutem alicubi scripta reperiuntur, ruthenis, nec linguam, nec mores, sed duntaxat ritum sacrorum communem cum graecis habentibus, applicans, quanta rerum scientia polleat, satis se prodit; nulla apud Homerum in Iliade ruthenorum mentio, nemo eorum sub signis Agamemnonis militavit, nunquam rutheni Trojanis (a quibus suam originem Latini populi, non autem, ritum duntaxat latino sacro obeuntes, poloni traxerunt) infesti fuere. Quod si idem de modernis etiam graecis aliquos scripsisse inveniamus, esto: viderint illi, quid faciant rutheni profecto cum ritu, mores et indolem graecorum non contraxerunt, ubi semel devotam sedi apostolicae fidelitatem, et observantiam fortunarum etiam suarum et vitae discrimine constanter servantes, quam longe a levitate et inconstantia graeci ingenii distent, satis superque comprobarint.

Nihil itaque est causae, cur serenissimus rex, dominus noster clementissimus, suis fidelibus subditis atque inclita Poloniae respublica suis civibus communibusque cum securitatis tum libertatis publicae vindicibus, diffidat;

imo, ut evidenter pateat cum orthodoxae religioni tum reipublicae nullatenus expedire, ut liber ruthenis laicis ad ritum latinum transitus aperiatur (omissis profundioribus status rationibus, quas in hac materia solertioribus et peritioribus investigendas reliquimus) nostras nonnullas reflexiones una cum integro hoc scripto judicio sanctae sedis apostolicae, atque respective excelso regni Poloniae ministerio submittimus:

1. Quia in multis Russiae partibus rarissimae sunt latinae ecclesiae, adeo, ut interdum quindecim vel viginti leucarum intervallo vix una latina parochialis ecclesia reperiatur, et nisi hucusque spirituali fidelium latini ritus necessitati, ex sola charitate et ad continuas latinorum parochorum preces parochi graeci subvenirent, crebro contingeret, ut in hujusmodi locis fideles latini ritus, gratia sacramentorum frustrati, mortem obirent.

2. Quia permisso hujusmodi transitu, evidenter in abolitionem integri in Russia graeci ritus tendente, nullus episcopus graecus salva conscientia poterit alicui ex saecularibus sacros ordines conferre, deficiente certo et justo titulo, ad quem praesbyteri saeculares ordinari possunt. Unicus titulus, quo ordines apud ruthenos saecularibus conferuntur, sunt benefitia curata modico ex agris proventu, praecipue autem spontaneis suorum parochianorum elemosynis gaudentia, quocirca, stante incertitudine persistentiae in ritu graeco fidelium, incerti eo ipso fierent reditus adeoque et ipso titulus.

3. Quia cessante ritu e mortuis ad praesens viventibus praesbyteris, nec aliis, ob defectum certi tituli, substitutis atque, sublata facilitate opera praesbyterum graecorum subveniendi, fidelibus ritus latini brevi quaerendus erit, qui tot millionibus animarum inserviat, atque quo novis fundationibus augerentur a graecis derelicta beneficia, cum haec, quae ad praesens graeci possident, latinis presbyteris, majores proventus exigentibus, sufficere non poterunt, neque, ut opulentiora reddantur, ob insignem, quae inde magis augeretur, parochiarum copiam, uniri possunt. Unde ingens animarum sequeretur pernities, et millionibus hominum infernus impleretur, quod nos certo certius praeterquam exonerando nostras conscientias, sanctae apostolicae sedi deferimus.

4. Quia traductis laicis graecis a ritu proprio ad diversum clerus quoque, praelaturae et episcopatus ritus graeci cum jactura juris patronatus, tam serenissimi regis, domini clementissimi, quam etiam aliorum respective interesse habentium, tollantur, necesse est; ecclesiae quippe absque populo, pastores absque ovibis subsistere non poterunt.

5. Quia nulla a fidelibus suis parochis et episcopis servabitur reverentia et obedientia, nulla in moribus disciplina christiana, nullus metus censurarum, cum unicuiusque sui pastoris jurisdictionem, transeundo pro arbitrio ad ritum diversum, excutere licebit.

6. Quia hac ratione praecludetur via conversioni schismaticorum, praebebiturque occasio, ut religionis orthodoxae inimici proclives e suis ad unionem in cordis duritia confirmentur. Neoconversos et nondum satis firmos in ruinam trahant, aperto ore id verificari declamantes, quod ad praesens cum summa religionis orthodoxae injuria ruthenis unitis conjective objectant: eos hoc unico fine a latinis ad unionem traductos, ut episcopatibus, praerogativis, bonis et jurisdictione una cum ritu graeco abolito sensim spolientur

7. Quia permisso hujusmodi transitu, novum cum commorantibus in Polonia schismaticis, tum etiam finitimi imperii incolis praebebitur scandalum, novumque pervificationis in sanctam romanam sedem odii argumentum, quo declamabunt, non modo schisma, sed etiam sacros orientalis ecclesiae ritus a latinis improbari, ubi unitos cum sacra romana ecclesia ritus graeci fideles, ultro iis oblata facultate, proprium ritum deserere animadverterint.

8. Quia cum rutheni curent sacris missionibus numerum catholicorum in dies augere unionemque sacram per innumeras aerumnas, sudores ipsumque sanguinem, largiter toties effusum, propagare, verendum, ne aperto arbitrii transitus a ritu graeco ostio, videntes se fructu laborum suorum spoliari, aliquid humani patiantur et nonnihil de ardore suorum in vinea domini laborum remittunt.

9. Quia cum antiquissimis serenissimorum successive regum privilegiis, etiam a moderno feliciter nobis imperante confirmatis, legibusque patriis cautum sit, ut per praecipuas Russiae et Litvaniae civitates aequali ex latino et graeco ritu numero viri in magistratum legerentur, traductis ruthenis catholicis ad ritum latinum beneficio, hujus legis soli schismatici patiantur, necessse erit. Hinc quid etiam, cnm episcopatibus, beneficiis, et bonis ecclesiarum ruthenorum cessante vel ad infirmitatem reducto ritu graeco catholico, contingeret, facile colligere licebit, cum enim episcopatus, beneficia et bona ruthenarum ecclesiarum expresse ab innumerabili tempore pro ritu graeco fundata sint, deficientibus graecis catholicis, superstites ad haec in Polonia schismatici, haud aegre tantum praesidii in finitimo imperio habebunt, quo praetextu graeci ritus, innumeris privilegiis, constitutionibus

et legibus regni Poloniae et magni ducatus Litvaniae firmati, in jure ruthenorum catholicorum succedent, quae autem inde integritati cum religionis orthodoxae, tum etiam reipublicae metuendae provenirent, nobis pro debita erga sacram sedem apostolicam et rempublicam observantia et fidelitate innuere sufficiet.

Novissime tandem inimici ruthenorum novas in vulgus sparserunt schedulas consimili ac succinctae informationes spiritu, justitia et veritate conscriptas, quas, uti non dubitamus, a conjuratis in sanctae unionis pernitiem et securim ferme ad radicem apponere cupientibus, propediem Romam afferendas, ne imparati adoriamur, easdem hic inserere et, quantum cum veritate pugnent, demonstrare operae praetium ducimus.

Ad 1. Merito, etsi id perraro contingit ruthenos, censuras adhibere in casu praemisso, id quippe, quod invalide factum fuit, pro infecto censeri debet, cum itaque sub poena invaliditatis actus ruthenis transitus ad ritum latinum vetitus fuerit, profecto rutheni, qui petulanter ritum proprium deserunt, quousque dispensati specialiter a sancta sede hac super re fuerint, ad jurisdictionem episcopi rutheni certo certius spectant, atque, ubi citati comparere in judiciis renuunt, praemissis canonicis monitionibus, tanquam contumaces et inobedientes, excommunicari debent, neque a censuris, in praemisso casu adhibendis, unquam episcopi rutheni abstinebunt in fundamento decretorum sedis apostolicae atque exhibitae illis, circa confirmatam sub Clemente VIII cum sacra latina ecclesia unionem, servandorum manutuendorumque orientalis ecclesiae rituum promissionis, cui sacram apostolicam, tanquam communem graecorum et latinorum matrem, nunquam defecturam, firmissime credunt.

Ad 2. Utinam aliquando calculus, atque ratio latinizatorum, atque ruthenizatorum ineatur, facile constabit, qua fide et sinceritate haec propositio conscripta sit, quod autem de communicatione ruthenizatorum cum schismaticis affirmat, praeterquam quod in falso supposito procedit, est pura calumnia, cui absque maturo examine fidem adhibere non licet.

Ad. 3. Innumeris exemplis, quod hic negatur, probari potest, atque *primo* sufficiet innuere hanc licentiam alicubi, uti in dioecesi Brestensi, non adeo pridem etiam ad allicitos et minus honestos modos progressam fuisse, recentissime vero falsitatem allatae propositionis evidenter demonstrat integra amplissima Łuczasensis parochia, quae ab illustrissima domina Puzinina, castellana Livoniae, pulso spoliatoque presbytero rutheno, atque fundis ecclesiasticis in usum suum conversis, per vim adhibita caedes

etiam et vulnera, ad ritum amplectendum coacta fuit, uti ex instituta cum praemissa domina castellana, ubi de jure, actione evidenter demonstrabitur; rutheni, e contra, quibus artibus ad ruthenizandos latinos uterentur, nos satis edocet author, nec diffitentur graeci episcopi nonnullos latinos clero rutheno cooptasse, sed ad latinorum exemplum fecisse, qui multo pluren ruthenos clero latino cooptarunt.

Ad 4. Nunquam rutheni inficiantur neoconversis schismaticis, ut quem voluerint ritum amplectuntur, noscat bene pretium salutis aeternae, quo aegre omnes, etiam schismaticos, ritum latinum profiteri peterentur, dummodo communionem sedi apostolicae inire vellent, multum quoque cum veritate pugnat, quod asseritur schismaticos communiter cum schismate ritum graecum deserere, cum vix centesimus id faciat, etsi aliquem privato respectu, non autem amore salutis aeternae unionem amplecti contingit, quemcunque ritum profiteatur, latinum vel graecum, cessante fictionis motivo, ad vomitum impune redire, putet id in Wiszniewscio, moderno Smolenscensi in Moschovia episcopo schismatico, et Zaborowscio, non adeo pridem vita functo, Kijoviensi pseudo-episcopo; imo jam ferme apostasia pro crimine non censetur, quod validissimo finitimo imperii praesidio protecta sit; recenter Oranscius, publicus e ritu latino apostata, monasteriorum in Polonia schismaticorum praefecturam gessit, neque ad eam insolentiam et proterviam modernus Mohiloviensis pseudo-praesul devenisset, ut ritum latinum, quem una cum unione inierat, abieret, et velnti in praemium boni operis, infulis etiam inter regni catholici fines exornatus, unioni sacrae insultaret, nisi probe sciret se potentissima finitimi imperii manu suffultum, quaeque etiam atrocissima finitimi imperii manu suffultum, quaeque etiam atrocissima absque ullo metu patrare posse, utinam hunc secum zelum domini ecclesiastici polono-latini converterent, unitosque in hoc monstro debellando, expetitis toties auxilio juvarent, plus sane de Deo, quam catholicos ruthenos oppugnanda religione et patria mererentur. Quantum enim memorati pseudoepiscopi audatiam augeat praesens, quam a suis in religione confratribus patiuntur rutheni, persecutio, non modo enarrari, verum ne forte etiam lacrimarum deplorari valebit.

Ad 5. Haec propositio ab homine exotico, et qui Poloniam vix a longe novit, conscripta esse videtur. Quis unquam in Polonia audivit, ut ritus nobilitatis argumentum sit? alias enim omnes rustici, qui ritum latinum profitentur, stivas et aratra olim objecissent; vellemus sane ut hujusmodi sciolus, aliquem in Russiae partibus nobilium conventum adiret, atque

hanc, quam hic temere profudit, propositionem recitaret, facile, quam responsionem promeruit, edoceretur et bene, quamquam sero, intelligeret, quantum in Russia constet nobilitatem et sinceritatem religionis ex ritu aestimare. Et sane palam est et evidentissimum graecum ritum nemini ad senatum amplissimasque etiam in republica dignitates aditum praecludere, idque omnis aetatis exemplo demonstrari potest, moderna etiam tempora illustrissimum excellentissimum dominum Basilium Ustrzycium, gentis ruthenae decus, castellanum Premisliensem, senatui regni Poloniae allectum testantur. Qui autem cum militaria, tum palatina, tum publica officia, etiam in praesentiarum gerunt nobiles rutheni, quantum hic sibi injuriam inferri patiantur facile, ubi innotuerit, author cognoscet. Nulla sane generalia regni Poloniae comitia celebrata fuerunt, quin complures rutheni nobilibus praerogativa gauderent. Haec omnia sunt publica, neque ulla probatione egent, credat itaque qui vult tam eximio fabellarum architecto, qui, etiam suae aexistimationis immemor, ut famam gentis ruthenae praescindat, publicas falsitates venditare non dubitat.

Tandem rutheni catholici coram Deo, sede apostolica, serenissimo rege, domino suo clementissimo, integra inclita republica, atque universo christiano orbe, ad memoriam etiam posterioris aetatis protestantur, se, una ex parte a schismaticis, ex altera autem a suismet in religione confratribus, oppugnatos vehementer, pertimescere, ne deficientibus in dies per continuas vexationes viribus, ad eum statum redigantur, in quo orthodoxa religio in Russia a schismaticis (quorum adhuc ingens numerus superest) validissimo finitimi imperii patrocinio fultis, memorandum aliquod et nunquam satis deplorandum vulnus percipiat.

Florianus Hrebnicki, metropolita totius Russiae, archi-episcopus Połocensis, manu propria, (locus sigilli). Theofilus Godebski, proto—tronius totius Russiae, episcopus Vladimirensis et Brestensis, manu propria. Sylvester L. Rudnicki, exarcha totius Russiae, episcopus Luceoriensis et Ostrogiensis, manu propria. Georgius Bułhak, episcopus Pinscensis et Turoviensis, manu propria. Leo Szeptycki, episcopus Leopoliensis, Halicensis et Camenecensis, manu propria. Felicianus P. Wołodkowicz, episcopus Chełmensis et Bełzensis, manu propria. Onuphrius Szumlański, episcopus Premisliensis, Sanocensis et Samboriensis, manu propria. Heraclius Lisanski, ordinis sancti Basilii magni congregationis ruthenorum proto-archimandrita, manu propria. Praesentem copiam ex authentica scriptura, latino idiomate exarata, manu quidem aliena, mihi tamen bene fida, perscriptam, collationatam et

confrontatam, cum suo originali in omnibus atque de verbo ad verbum concordare attestor. In horumque fidem manu propria subscripsi, signoque, nomine et cognomine meis, quibus in publicis utor instrumentis, communivi; rogatus et requisitus hac die veneris 16 Maji v. s., 1757 anno.

Michael L. Sledkiewicz, publicus sacra authoritate apostolica notarius curiae metropolitanae totius Russiae et archi-episcopalis Połocensis cancellarius. Locus sigilli.

Подлинная копія хранится въ архивѣ уніятскаго митрополичьяго собора во Львовѣ; списокъ ея сообщенъ Коммиссіи Я. Ѳ. Головацкимъ.

CCVI

Отвѣтъ православныхъ на обвиненія, помѣщенныя католиками въ безъимянной брошюрѣ. 1754.

Respons na reflexie przeciwko nam, disunitom religiej Graeco-Rossyjskiej, przeszłego, 1753 anno, 11 die Decembris ab anonymo authore podane, sub justa et recta conscientia modo brevissimo redacta, a, da Pan Bóg, successu temporis abundantius respondebimus.

Pisze autor reflexyi, postponendo vocat nos disunitos, Roxolanos, Ruthenos, jakoby my, (zaraz w pierwszym punkcie) maxima ambitione ducti, molestujemy jego królewską mość skargami naszemi bez racyi i bez potrzeby. Temu swemu zarzutowi daje dwie pozorne racye: 1) ponieważ (mówi) żadna się im nie dzieje krzywda, 2) ponieważ antecessorowie jego królewskiej mości i rzeczpospolita już convenientia obmyślili media in casu, jeśliby się onym jaka krzywda działa.

Na to odpowiadamy: luboć mamy plus quam millenas rationes krzywd i ucisków naszych, iednakowoż tych wszystkich wypisać nie można, a te są główniejsze: że po miastach królewskich ichmoście xięża ritus Romani seu

catholici publicznie z processyą chodzić, z krzyżem świętym martwych ciał pogrzebać zabraniają nam, biją, tumulty publicznie czynią, świecy ludziom z rąk wyrywają, co większa, i martwych z mar zrzucają, jako się to stało w Bielsku 1746 i w Drohyczynie 1753 roku, i po drugich miastach; prezbiterom naszym, Graeco-Ruskim disunitom, cum sacrosancta Synaxi, quamvis aequaliter et firmissime post consecrationem fieri transsubstantiationem credimus et confiteamur, publice z świecami i w apparatach cerkiewnych do chorych chodzić zabraniają, na drodze kamieniami rzucają, naśmiewają się, szkalują, bluznią i inne niewypowiedziane igrzyska czynią; cerkwi Bożych na starodawnych miejscach przy starodawnych funduszach de novo erigować, albo stare restawrować per omnia fortia jaśnie wielmożny najprzewielebniejszy jegomość xiądz biskup wileński—Michał Zienkiewicz, na synodach swoich dyecezyalnych zabraniać i niedopuszczać serio przykazał. (1) A kiedy his in casibus prosimy satisfakcyi, prosimy pańskiego miłosierdzia—w konsystorzach, w klasztorach, w plebaniach żadnej nie otrzymujemy sprawiedliwości. A tak in fundamento pactorum et tractatuum przymuszeni jesteśmy molestować jego królewską mość, habemus necessitatem quaerere—donec inveniemus, pulsare—usque quo aperietur; ponieważ in alio foro sprawiedliwości dojść nie możemy, etiam do samego najjaśniejszego majestatu jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, jako wierni poddani, supplikować musiemy. Te są ogólne gravamina nasze, a o partykularnych osobliwszym rejestrem, swego czasu wypisawszy, communicabo; a teraz contynuję propositum.

Dalej, niewinnie kalumniując nas, disunitów błahoczestywych Graeco-Rossyanów, pisze autor reflexyi:« oni to (mówi) są, którzy czynią krzywdę katolikom, że sobie przywłaszczyli cerkwie uniackie podczas wojny.« Niechże nam pokaże-podczas której wojny i kto ich przywłaszczył? wszakże wojny za wiarę między chrześcianami, a ile w Polszcze, jeszcze żadnej nie było; a to całemu światu jest jawno, że Ruś tak w Koronie, jako i w wielkim xięztwie Litewskiem krzciła się od Władymira świętego przez Greków, i stała w swojej wierze constanter et immobiliter, tak jak i dzisiaj Moskwa (2)

(1) Въ этомъ мѣстѣ другимъ почеркомъ сдѣлана приписка: a tož to nie są nam racye, a tož to nie są nasze krzywdy?—kiedy przeciwko traktatów i sojuszów takie nam violentie czynią.

(2) *Приписка:* Graecia, Illyria, Slavonia, Croatia, Valachia, Moldavia etc. regiones et provinciae.

stoi, aż póki instinctu wielebnego duchowieństwa Rzymskiego, armata manu, magna sanguinis cum effusione na unią przymuszeni. Świadczy Lwów, Włodzimierz, Połock, Witepsk i drugie miasta. (3).

Dalej postępując, autor namieniony niewinie nas potwarza, gdy mówi: »oni to są, którzy czynią krzywdę katolikom, gwałtem zabraniając swoim, aby nie przyjmowali prawdziwej religiej, panującej w naszej ojczyznie«. Na to odpowiadamy: u nas, Greko-Rossyan błahoczestywych, i zwyczaju tego niemasz, abyśmy komu zabraniali zostać katolikiem, bo i nie możemy tego czynić, ile w tutejszym państwie, a chociabyśmy poniekąd (4) i mogli, tylko że nie chcemy tych kłótni i niepotrzebnych turbacyi, ponieważ my zawżdy sequimur verba Christi Domini: »qui habet aures audiendi—audiat« i na kazania do kościołów rzymskich chodzić nie zabraniamy, i owszem, i studentom naszej religiej do szkół ichmościów chodzić pozwalamy, jak to i w Słucku (6) trzech kijowskich studentów do ichmościów xięży Jezuitów do retoryki przez lat trzy chodzili, z których jeden, imieniem Jan Karbowski, poszedszy z Słucka do Mińska, tam katolikiem został 1752 anno; i cóż nam do tego—ipse videbit.

A potym tenże autor niewinnie nas obmawia i posądza, gdy mówi: »oni to są, którzy czynią krzywdę katolikom, przywodząc do skutku swoje przegrożki«, i daje racyą: »wiele (mówi) jest żałośnych przykładów«, ale dla krótkości jeden tylko wspomina—o dwóch młodzieniaszkach z starodawnej familii miejskiej z Wilna, nazywających się Paszkiewiczowie, którzy jakoby, zakończywszy studia, zostali katolikami. Hic vel maxime notandum est, że ten jeden, jakoby żałośny, przykład tres peperit falsitates: 1, że ci młodzieniaszkowie nie kończyli studia, bo jak mogli kończyć studia, kiedy jednemu 13, a drngiemu 11 rok wtenczas był? ale tylko do gramatyki promowani byli; proffessor, będąc wielkim w swojej religiej zelantem, róż-

---

(3) *Приписка*: A że pisze—podczas wojny, niewiedząc której, to już świadoma rzecz, że znaczne fortecy, jako to: Połonne, Czudnow,—Moskwa fundowała i same Wilnie w ręku swych trzymała, kiedy i wojewody już moskiewskie rządzili, a przecie cerkiew Bożych nie odbierali, ale kto był unitem lub katolikiem, przy swoich wolnościach zostawili; to tak głoszą traktaty i sojuszy, a na cóż pisać, że podczas wojny cerkwie odebrano: wcale niesłusznie, bo wojny za wiarę nigdy nie było, oprócz Krzyżaków.

(4) *Приписка*: według paktów i sojuszów.

(6) *Приписка*: mieszczańskie dzieci—Chryściniczowie, Wychanowiczowie, a osobliwie—

nemi sposobami dzieci męczył, z religiej ich drwił, schismą urągał przeklętą, zbytecznemi occupacyami, pęsami i innymi sposobami aggrawował, a toż samo i pan dyrektor czynił; dzieci, pudore, timore, dolore oppressi, chcąc się od takowych oppressii uwolnić, zostali katolikami (7). 2-a falsitas, że jakoby ich odesłano do Kijowa. Te dzieci w Kijowie nigdy nie byli, ani Kijowa kiedy widzieli, ale prosto jachali do Sanct-Petersburga i tam ich do kadetów przyjęto. 3-tia falsitas: jakoby tam w Wilnie był opat (albo archimandryta) disunicki. Tam nigdy opatów dotychczas nie posyłano, przełożony klasztora vocatur tylko-starszy wileński; a że jakoby się chlubił tym przed jaśniewielmożnym jegomością xiędzem biskupem wileńskim, in hoc non contradico, może co i wymówił, musiało być jednak cum modestia (8); a inquantumby jest sine modestia, non mirandum:« zelus domus tuae comedit me«; każdemu swego żal.

A że pisze addit autor: »e contrario ciż sami disunici żadnego nigdy nie pokażą przykładu, żeby onym gwałtem albo bez słusznej racyi była którakolwiek cerkiew odebrana«. O Deus bone! jak wiele kłócą się w Mohilewie, w Krzyczewie, a przeszłego—1752 roku, monastyr, nazywający się Sołomyrycky, i drugi monastyr—Sielec, w województwie Mińskim, z poddanymi, ze wsią, bez żadnej racyi, gwałtem zajechano na unią; trzeci monastyr, nazywający się Markowski, armata manu szturmowali, ale nasi praevaluerunt i nie dali się; tak też terazniejszego 1754 roku, Martii ultimis, w Newelszczyznie gwałtem cerkiew zajechano na unią, za co i supplikę mieszczanie newelscy jaśniewielmożnemu xięciu jegomości Hieronimowi Radziwiłłowi, wielkiemu wielkiego xięztwa Litewskiego chorążemu, jako panu swemu dziedzicznemu, collatorowi miłościwemu, terazniejszego Maii 1, uskarżając się za ten gwałt, podali.

Caetera, quae prefatus author scribit ratione pactorum et tractatuum, niech uważają juris periti—czy jest tu choć podobieństwo legitimae consequentiae; tak tylo patronowie zwykli inferre, ex quo non sequitur; de his judicandum est vestri, idcirco vestro committo judicio. (9).

A o Zabłudowskiej cerkwi co przydaje; że unici upominają się tej cerkwi, jako swojej, z tych racii: jakoby fundowana była 1572 roku przez

(7) *Приписка:* volens nolens, ut ajunt.

(8) *Приписка:* choć by w czym się i wymówił.

(9) *Приписка:* a ja piszę, że wcale argumentum nullum, per malitiam m agnam et nescitur quo pio tu ductus scribis.

jednego pana z domu Chodkiewiczów, żarliwego katolika, za tymże samym funduszem, za którym fundowano kościoł parafialny katolicki,—bardzo mizerna jest ta racya, ratiuncula potius debet vocari, non ratio; miror quam non pudet prudentem virum tam futiles hominum adulatorum (10) scribere narrationes; czemuż nie wypisał—jakie było imie i przezwisko temu panu? O, tempora! o, mores!—anonyme pisać: permobile fit fixum; takie fundamentalne rzeczy, które meridiana luce clariores sunt! I owszem, ten pan bardzo był daleki od tego, żeby miał być katolikiem, bo on błahoczestywej religiej Graeco-Rossyjskiej z dziada i z pradziada; jeszcze w tenczas o unii w Polszcze ledwo co słychać było; ten pan był imieniem Hryhory Alexandrowicz Chodkiewicz, i taki to zelosus był błahoczestya światoho raczytel, że, umyślnych posyłając w Moskwę za króla świętej pamięci Zygmunta Augusta, prosił najjaśniejszego błahoczestywoho cara i wełykoho kniazia Joanna Wasyłyjewicza, aby mu drukarnią i drukarza tu do Polski przysłał; jako też na jego suppikę wyszmieniony car Moskiewski uczynił i przysłał mu całą drukarnią i typografa, imieniem Joanna Theodorowicza; z tej drukarni wyszła księga po rusku, nazywająca się Apostoł, gdzie bardzo obszerna praefacya na pochwałę temu Gregoremu Alexandrowiczowi Chodkiewiczowi przydana, w której wywodnie opisuje się cała prześwietna Chodkiewiczów familia, s której praefacyi wiernie, sub conscientia catholica christiana excerpt wielmożnemu waszmości panu dobrodziejowi do uwagi, verbum ad verbum wypisawszy, posyłam; i ta cerkiew Zabłudowska fundowana jest 1567 roku, tak fundusz świadczy, a nie 1572, jak autor w reflexiach swoich z relacyi gołosłownej ludzi niechętnych napisał; druga tak też xięga—Psałtyrz, w Zabłudowiu drukowana 1569 roku, Septembris 26 die, sławieńska, jaśniewielmożnemu jegomości panu Gregoremu Alexandrowiczowi Chodkiewiczowi praefacia amplissima przypisana, a co większa, że i sam od siebie admonitorium ad populum wydrukować przykazał; i jakże ten pan mógł być romani ritus, kiedy expressa w xięgach swoich pisze: Syju knyhu—Psałtyr, k czesty i chwały Bożoj, a k nauczenyju ludem, wo Chrysta wirujuszczym, Prawosławnoho zakonu naszeho Hreczeskoho«. A że za tymże samym funduszem i kościoł katolicki parafialny tam w Zabłudowie ufundowano,—haec ratio non evincit, ponieważ i w Słucku jaśnieoświeceni xiążęta, panowie Olelkowie, jako archimandryą Słucką, tak i kościoł katolicki farski, jednymże funduszem ufundowali, i jako do archi-

(10) *Приписка*: qui sola adulatione gaudent.

mandryi, tak i do fary dzwony bardzo wielkie nadali, znać, że byli panowie Boga się bojący, życzyli, aby każdy podług swego sumienia w pokoju, a nie w kłótniach, Pana Boga chwalili i modlili się.

A czy który z Chodkiewiczów posyłał do Rzymu dla uznania papieża Sixtum IV za głowę kościoła,—tégo nigdzie nie czytamy, neque enim necessum habemus scrutari, tylko to verissime et fidelissime apud probatos authorés czytamy, że tego roku 1476, jako wyraża author reflexyi, unii w Polszcze nie było; luboć zaczęła się unia w Florencyi przez metropolitę Izydora Bołgaryna 1437 roku, ale ten jednak z Florencyi w drodze umarł i unii do Polski nie przywiozł, która zaczęła się w Polszcze przez metropolitę Michała Rohoże, 1588 roku; dla lepszego tedy wyrozumienia, metropolitów uniackich osobliwszym, jak wiele ich było, rejestrzykiem wypisuję.

Подлинная рукопись, на двухъ отдѣльныхъ полулистахъ бумаги, хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 60. Остальная часть рукописи утрачена.

CCVII

Жалоба дворянъ: Гавріила и Степана Вышпольскихъ на дворянъ Яцковскихъ о томъ, что они наносятъ истцамъ разныя оскорбленія и обиды, между прочимъ они приказали своей дворнѣ не допускать подданныхъ истцевъ, крестьянъ села Щенева, въ церковь принадлежащаго имъ села Гуменецъ, къ приходу которой они принадлежали, такъ что Щеневскіе крестьяне не нашли возможности ни отговѣться въ теченіи великаго поста, ни освятить яствы на Свѣтлый Праздникъ. Сверхъ того Яцковскіе допустили своей дворнѣ убить одного изъ Щеневскихъ крестьянъ. 1754. Мая 13.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego czwartego, miesiąca Maja trzynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, kijowskim, w mieście jego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Franciszkiem-Xawerym na Piotrowie Nitosławskim, podwojewodzym sądowym generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter wielmożny jego mość pan Gabryel Wyszpolski, łowczy Czerniechowski, swym y wielmożnego imci pana Stefana Wyszpolskiego, pisarza grodzkiego winnickiego, imieniem, zapobiegając dalszym inkonweniencyom, oraz windykuiąc tak znaczney krzywdy, oppressyi, wiolencyi y zabicia roboczego Wakuły Hulika, poddannego dziedzicznego dóbr wsi Szczeniowa, do possessyi moderni comparentis należącego, quam solenissime naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom: Jozefowi, stolnikowi Mińskiemu, Franciszkowi, staroście Sirkowskiemu, Kajetanowi y Goarrowi, podczaszycowi kijowskiemu, Jackowskim, braci między sobą rodzonym, iako panom, tudzież, kozakom y poddannym Humienieckim: Wasylowi Jurkowemu synowi, Petrykowi szewcowi, Bezuhłenkowi Jurkowi, oycu, y Wasylowi Jurkowemu, synowi, Lewkowi Ryżemu, Mikicie Tkaczowi, Pawłowi Siomaczenkowi, ad infrascripta facinora przysposobionym, skarży, manifestuie y protestuie się w ten sposob y o to: Iż ichmość obwinieni, konserwuiąc kozaków niby dla ostrożności y bespieczęstwa swego, którym wszelkie krzywdy, oppressye y wiolencye sąsiadom czynić licencjują, nie wspominaiąc tego, że przedtym przez wyżrzeczonych kozaków swoich rożne krzywdy, oppressye y wiolencye w dobrach, wsi części Szczeniowa, possessyi wielmożnego protestanta podległey, poczynili, ludzi, po drogach zastępuiąc, dziedzicznych querulantis, y do cerkwi na nabożęstwo, iako parafianów humienickich, idących, niepuszczaiąc, bili, kaleczyli y tymże ludziom, poddanym Szczeniowskim, zabiciem odgrażali; przez co nietylko wielkanocney spowiedzi, ile należąc do parochyi cerkwi Humienieckiey, odprawić nie mogli, ale etiam przez sąsiadów swoich chleb dla poświęcenia na same wielkanoc posyłali, daiąc motivum do złych akcyi kozakom swoim, sam wielmożny jegomość pan Franciszek Jackowski, iadąc z ludźmi przez Szczeniów, częstokół, będący na części wielmożnego protestanta, który nic nie przeskadza y nie tyka się do gruntu ich mościów obwinionych, szablą sam rąbał y rozrzucić kazał; na ostatek, nescitur quo motivo, wyżrzeczeni po imionach kozacy, przyiechawszy do karczmy, będącey w Szczeniowie na części dziedziczney wielmożnego protestanta, gdzie podpiwszy sobie y dawszy okazyą Wakule Hulikowi, nic sobie niewinnemu, ktorego, niesłuchaiąc exkuzy, roboczy Wasyl Jurczenko tak ciężko rurą w piersi ugodził, że ziobro w nim

bez uleczenia zgruchotał, który Wakuła od tak ciężkiego uderzenia z tym się pożegnał światem; a za tem idem comparens suo, et nomine cujus supra, ratione praemissorum omnium, inquisitione deducendorum, contra eosdem inculpatos iteratis protestowawszy się vicibus, prosił mnie, urzędu, o przydanie woźnego ad proclamandum cadaver wyszrzeczonego roboczego Wakuły Hulika, zabitego, tu, do grodu, przywiezionego, a tak ja, urząd, annuendo affectationi manifestantis studendoque legi et justitiae, woźnego generała województwa Kijowskiego y innych, opatrznego Michała Biialskiego, przydałem, ktory in praesentia urodzonych ichmościów panów: Michała Winiawskiego, Woyciecha Krupskiego, na czterech rogach miasta jego królewskiey mości Żytomierza proklamował; po ktorey proklamacyi tenże woźny przedemną, urzędem, personaliter stanowszy, o tym tę swoię prawdziwą relacyą proklamacyi uczynił, y zeznał; y prosili, tak comparens swoiey manifestacyi, iako y woźny swoiey proklamacyi relacyi actis connotari. Co y otrzymali: Gabryel Wyszpolski, manu propria. Michał Bijalski, wozny M. B. U.

Книга Кіевская, гродская, записовая и поточная, № 64; годъ 1754; листъ 804.

CCVIII

Дарственная запись отъ дворянина Франциска-Ксаверія Хоецкаго церковному братству села Поличинецъ на прудъ и рощу, для помѣщенія братской пасѣки. 1754. Декабря 20.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego szóstego, miesiąca Maja dziesiątego dnia.

W roki sądowe, ziemskie, żytomirskie, od dnia osmego roku i mie-

siąca wyż na akcie wyrażonych w Żytomierzu sądzić się zaczęte, przedemną, Adamem z Juncza-Bukarem, sędzią ziemskim Żytomirskim i xięgami ninieyszemi, ziemskiemi, żytomierskiemi, stawaiący osobiście w. jegomość xiądz Konstanty Wołkowski, te prawo na pasieczysko i stawek, bractwu cerkwi policzynićkiej od w. Chojecklego, podwojewodzego grodzkiego Kiiowskiego, w roku tysiąc siedmset pięćdziesiątym siódmym dane i służące, i podpisem ręki tegoż przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, stwierdzone, z odnotowaniem akt wizytatorskich, z przyłączonym arkuszem papieru srebrnogroszowego, do akt ziemskich, żytomirskich w oblatę podał, w sposobie następuiącym: Franciszek Kazimierz na Chojecznie, Żukowie i Policzyńcach Chojecki, wojski i sędzia pograniczny województwa Bracławskiego, podwoiewodzy sądowy grodzki generału województwa Kiiowskiego, porucznik hussarski pułku ordynacyi ostrogskiej, wiadomo czynię teraz i napotym, komu o tym wiedzieć będzie należało: iż, ponieważ bractwo cerkwi Policzynieckiej umyślili dla chwały Pana Boga wspomagać się na pasiekę bracką, więc, aby mieli gdzie tęż pasiekę lokować i one przy pomocy Boskiej i swym staraniem rozmnażać, nadać bractwu temuż stawek, Chwedorcow nazwany, za łanem dworskim leżący, i grunt po nad tymże stawkiem, alias brzezinę, dla lokowania pasieki, który to grunt i pasiekę, na nim ulokowaną, od wszelkiej daniny i dziesięciny pszczelnej wiecznemi czasy uwalniam; której i sukcessorowie moie pretendować nie powinni będą; w stawku zaś wolne ryb łowienie bractwu na wszelkie ich potrzeby pozwalam, bez żadney przeszkody dworskiej i dyspozytorów moich. Te zaś prawo, jako wiecznie bractwu cerkwi Policzynieckiej służące i trwałe mieć chce, tak one, dla tym większej wagi i waloru, przy zwykłej pieczęci, podpisem ręki moiej ztwierdzam. Datum w Policzyńcach, die vigesima Decembris, millesimo septingentesimo quinquagesimo septimo anno. U tego prawa podpis ręki wielmożnego Chojeckiego, podwojewodzego kiiowskiego, przy pieczęci, wraz z odnotowaniem akt wizytatorskich, w tych słowach: Ad. M. D. G. B. V. M. honorem. F. Kazimierz Chojecki, wojski i sędzia województwa Bracławskiego, podwojewodzy sądowy grodzki generału województwa Kiiowskiego, porucznik chorągwi ostrogskiej mp. (L. S.). Die decima tertia Februarii v. s. millesimo septingentesimo octuagesimo quarto anno, sub tempus generalis visitationis praesens documentum productum et ad acta ejusdem visitationis inductum attestor. G. Sienkiewicz D. R. P. H. D. B. G. visitator. Które to prawo, słowo w słowo iak

się w sobie ma, do xiąg niniejszych, ziemskich, żytomirskich iest wpisane.

Книга земская, Житомирская, годъ 1786—1788; № 156. Листъ 1069.

CCIX

Перечень обидъ, причиненныхъ Кіево-братскому монастырю, а также крестьянамъ, жившимъ въ монастырскихъ имѣніяхъ, шляхтичами, владѣвшими пограничными имѣніями. 1758.

Реестръ Киевобратского монастыря претепъсиямъ.

Въ прошломъ, 727, году, Іюня 27 дня забратіи у подданыхъ Киевобратского монастыря, у жителей Мотовиловскихъ, старостою Фастовскимъ, Якубомъ Тишею, пожатого жита ста петнатцати копенъ.

Прошлого, 736, года, Августа о въезду чрезъ границу Россійскую въ дачи Киевобратского монастыря пущу заграничныхъ шляхтичей Вороновичовъ и о бежавшихъ за границу въ разные места оного монастыря подданныхъ двухъ сотъ сорокъ семи душъ.

Въ прошломъ 730, году въ Декабре месеце въ неотдаче Киевобратскому монастырю, архимандриту зъ братиею, монастырскихъ заемныхъ денегъ шестидесяти шести тысячъ золотыхъ полскихъ генераломъ земель Киевскихъ, Носовскимъ, Богославскимъ и др. старостою, Адамомъ Киселемъ, и въ недопущеніи ко владению закладныхъ за то селъ и деревень.

О заграбленіи въ прошломъ, 744, году въ Майе месеце Киевобратского монастыря подданного —Кирила Грозденка, Алшевскимъ,

старостою Прилуцкимъ, всякихъ пожитковъ по ценѣ на четырнатцать рублевъ, семдесятъ пять копеекъ.

Въ грабежѣ Киевобратского монастыря села Мостищъ Василья Рубанова шляхтичемъ Горскимъ двухъ лошадей съ возомъ, мешка ячменю, коца, подушки, пары гусей, меду пресного ведро, да свиты серой—всего на пятдесять рублевъ, въ 1750 году.

Въ 1740 году въ грабежѣ у подданного Киевобратъского монастыря села Плесецкого у жителя Ивана Пятинского старостою Фастовскимъ, Демъяномъ Третьякомъ, двухъ книгъ, поеса материалного, отласу блакитного, креста кипарисного, сердца кипарисного золоченого и облика—на восемъ рублевъ.

Въ 1753 году въ грабеже такожъ братского монастыря у жителя Мотовиловского, Нестера Павленка, онымъ-же Третьякомъ, старостою Фастовскимъ, лошеди съ возомъ и одной свиты, да въ грабеже-жъ у жителей Мотовиловскихъ: Семена Страха, да Семена Нестеренка онымъже комисаромъ Третьякомъ дву паръ воловъ изъ двумя возами і млиновыхъ каменей.

Въ 1756 годе, Апреля отъ владелца Хвастовского, бискупа Солтыка, чрезъ подвышение гребли ихъ, состоящей на рекѣ Унавѣ, стоплено сенокосу монастырского, на которомъ стоновилось копицъ до петисотъ.

Въ 1757 году, Генваря остатнихъ числъ о нападеніи старостою Мотовиловскимъ, Антониемъ Алишевскимъ, на городничего Мотовиловки братской, йеродйякона Сосипатра, при ставу монастырскому, называемому Новому, и о порицаніи непотребными и укорителными словами его, Сосипатра, такожъ и о увечьі бывшихъ при немъ: послушника і рыбалки.

Тогожъ, 1757, года такожъ о подмовки жителки слободки Офирной, вдовы Иульяны Мартынихи подданнымъ Аксаковымъ, жителемъ Слободцкимъ, Иваномъ Кияненкомъ, на ту сторону и о пренесеніи на ту сторону оставшегося по мужи ея, Мартыне, имущества, церковныхъ денегъ и реестровъ, бывшихъ въ содержаніи у покойного Мартына.

Также о забратіи въ подданного братского, жителя Плесецкого, Грицка Казачка, старостою пана Ленкевича Карбавскимъ одного коня, одного вола и денегъ двухъ рублей и петидесятъ копѣекъ.

Въ прошломъ, 1753, году о забратіи старостою пана Метелского Мотовиловскимъ, Антономъ Олишевскимъ, въ подданного братского жителя Плесецкого, Алексея Близнюка, зажатого нимъ на полской сторонѣ еринъного хлеба петнатцати копъ.

1750 году о убивствіи шляхтичемъ Мацевиченкомъ, полковникомъ Володорскимъ, подданного братского монастыря, жителя Плесецкого, Ивана Чуприны.

О забратіи въ 1757 году Ленкевичемъ, владелцемъ Новоселскимъ, въ подданного братского, мелника Сподарецкого, Семена Ковла, пашни, денегъ и пчелъ.

Въ 1754 году о сожженіи пущи киевобратского монастыря подданымъ того-жъ монастыря, жителемъ Мотовиловскимъ, Андреемъ Василченкомъ, и о побеге его въ тоежъ время на ту сторону в Мотовиловку-жъ, подъ владение пана Аксака.

Въ 1755, въ 56 и въ 57 годехъ о вырубки подданными пана Аксака, жителми великои и малой Солтановокъ, киевобратского монастыря пущи и о перевоске онои воровски на полскую сторону.

Въ 1753, въ 54, въ 55, въ 56 и 57 годехъ подданными бискупа Солтыка, жителми Черногороцкими, о вырубки брацкой пущи и о вывозкѣ онымижъ въ полскую область за рубежъ.

Въ минувшемъ, 757, году о побеги съ киевобратского монастыря йеродиякона Ивана Дубровского за границу въ полское местечко Житомиръ къ тамошнему супериору, Игнатию Оничинскому, и о изънесеніи имъ Иваномъ йеродиякономъ Дубровскимъ денегъ монастырскихъ шестидесяти шести рублевъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1755—1760, № 203; листъ 17.

CXII

Подробный перечень насильственныхъ мѣръ, принятыхъ католическимъ духовенствомъ для обращенія уніатовъ въ Латинство. Перечень этотъ составленъ изъ показаній уніятскихъ священниковъ эпархій: Львовской, Галицкой и Каменецъ—Подольской 1758—1765.

Connotatio injuriarum, variorumque praejudiciorum, per clerum et populum ritus latini clero, populo et ipsimet ritui graeco, cum S. Romana sede unito, in diaecesibus: Leopolensi, Halicensi et Camencensi Podoliae illatarum ab anno Christi 1758 ad praesentem, 1765, ad omnem meliorem finem et eventum ex admodum reverendis decanis et per hos ex parochis sub conscientia uniuscujusque exquisita et collecta.

In decanatu Leopoliensi. (mutaverunt ritus 55)

Admodmodum reverendus decanus Leopoliensis retulit sub conscientia:

1. Quod mutaverint ritum Leopoli, qui resciri potuerunt (siquidem multi aliunde adveniunt, de quorum ritu certo constare nequit): Joannes Czerniowski serifaber, Petrus Senkowski serifaber, Marianna Ternowska, Stephanus Rymarz, Stephanus Komarnicki, Kondratus Łukaszewicz, Jaworski, famulus nobilis Wirzbic, Marianna Dukowska, Parasceva antehac famula nobilis Jaremkowicz, Sophia Majewska virgo, Helena Łaszkowska virgo, hae duae redierunt ad ritum graecum nativum, et rursus ad latinum redierunt; item Magdalena Czerkiewiczowa nupta Bartoszewscio, Miechownik et Anna Czerkiewiczówna virgo, Magdalenae privigna, allecta promissione unius par vestium, sibi gratuito comparandarum a praefato Bartoszewski, latino; item Lucas Żeski, Marcianna Janowiczówna, nupta generoso Pastyrski, qui pariter fertur fuisse ruthenus, Anastasia Grońska, de qua habetur quid notabile inferius. In villa Winniki (пробѣлъ въ подлинникѣ) filia Martini Kaperniak. In villa Wroców tres personae nempe (пробѣлъ въ подлинникѣ). In villa Karaczynów: Catharina Bystra cum (пробѣлъ въ подлинникѣ) filia, cujus maritus ad villam Karaczynow advena, solus

fatetur se fuisse ruthenum, nunc tamen tenet ritum latinum; item Wojciechowa Bernacka cum (пробѣлъ въ подлинникѣ) filiabus anno 1758. In villa Obroczyn: Sophia, nobilis Bandrowski filia, nupta viro latino Josepho Bewchło anno 1762, a marito persuasa seu, ut aliqui referunt, compulsa. De hac muliere fuit requisitio apud ipsum illustrissimum dominum archiepiscopum latinum Leopoliensem, qui hoc negotium commisit perillustri officiali, officialis oeconomo Obroszynensi, ad usque tamen nulla satisfactio subsecuta, et praedicta Sophia in ritu latino permanet, contra ritum graecum a marito patiens impropria. In villa Basiowka: Maria Horniakowna anno 1764 persuasa a r. Tuczyński, comendario latino Hodovicensi. In oppido Navariae: Thimotheus Wens ex persuasione r. Paroszewski, vicarii Hodovicensis, postquam nupserit mulieri latinae, Anna Cymbalistego de villa Pustomyty filia, nupta primo molendinario Maleczkovicensi rutheno, cum quo quaternam prolem procreavit, et in ritu nativo graeco educavit. Mortuo marito primo, nupsit secundo viro latino; brevi post connubium ad crebras persuasiones dicti reverendi Paroszewski, vicarii Hodovicensis, cum quaterna praefata prole latinum volens nolens amplexa ritum. In villa Gręda: Marianna Starapani, quae bis ad ritum nativum redibat, et iterum latinum amplexa, in eodem ad praesens permanet. In villa Podbereżce ex coactione r. Przymuski (пробѣлъ въ подлинникѣ) Zarzyckiego filius, 20 annos habens (пробѣлъ въ подлинникѣ), filia Gregorii Długoszewicz. In oppido Janów: (пробѣлъ въ подлинникѣ). Joannis Mamicz filius, qui sepius contra desertum ritum graecum blasphaemat (пробѣлъ въ подлинникѣ). Andreae Muzyczka filia (пробѣлъ въ подлинникѣ). Michaelis Burka filius. In villa Zimnowoda: Joannes molendinarius anno aetatis 30. Lizaka filius anno aetatis 30. Lizaka filius anno aetatis 18. In villa Czerepin: Petrus (пробѣлъ въ подлинникѣ) et Basilius Stephani Duda filii. In villa Żydiatycze (пробѣлъ въ подлинникѣ) filius Konstantiuka et Anna uxor Grzeska.

2. Quod reverendus Tuczyński, comendarius Hodovicensis, anno 1763 Antonium ruthenum, filium laboriosi Wasyl, incolam Hodovicensem, compulit et vim eidem qua colaphisationibus, qua detentione w kunie tempore intensissimi frigoris intulit ad contrahendum cum virgine ritus latini matrimonium, cum qua ob ritus diversitatem contrahere noluit. Idem Antonius post initum connubium, permanens in renitentia, cum se manifestasset dictae mulieri commanere nolle, praefatus r. Tuczyński in compedes eum injicere jussit et tamdiu ex iisdem liberare noluit, quousque sponsionem non dederit de futura in coacto matrimonio cohabitatione.

3. Idem Tuczyński, comendarius Hodowicensis, anno 1764 in mense Februario, infantem Basilii Fostyk et Mariannae, conjugum, amborum ritus graeci, debilem natum et per reverendum parochum Obroszynensem domi ex aqua baptisatum, ad quartam diem superviventem, jussit ad ecclesiam Hodovicensem latinam adferri et super praefato infantulo, non solum ceremonias solennes baptismatis peregit, sed insuper iterato baptisavit, quamvis praemonitus fuerit, ex aqua per parochum Obroszynensem jam fuisse baptisatum.

4. Supramonita Anastasia Grońska, habens in vivis legitimum maritum primum, a qua defectuosus mendicando panem recesserat, volens cum conficto testimonio de morte dicti sui mariti in ecclesia civitatensi ruthena Leopoliensi matrimonium secundarium cum famato Bernacki, lignifabre, viro ritus latini, inire, cum a parocho rutheno, habente probatum sibi, exhibitum testimonium de morte primi mariti esse falsum, assistentiam praetense attentando matrimonio obtinere non potuisset, ex consilio, ut ipsa referebat, illustris admodum reverendi Kwapiński, ecclesiae cathedralis metropolitanae Leopoliensis latinae vice—custodis, adivit patres Bernardinos; ibi confessa ritu latino, communicavit, sic facta latina, post peractam trinam bannarum proclamationem, non obstante nec attenta reverendorum vicariorum praefatae cathedralis metropolitanae Leopoliensis per parochum ruthenum civilem praemonitione et praecautione, quod dicta mulier Grońska sit ruthena, et testimonium, quod de morte primi mariti habet, sit falsum, die 11 Septembris anno 1763 in praedicta cathedrali latina matrimonio cum praefato Bernacki per unum dictorum reverendorum vicariorum mulier copulata est. Die 12 talem nullam copulationem, subsequente citata et inhibita fuit ab officio consistoriali Leopoliensi rutheno, ejus proprio, cum comminata excommunionis poena, ut praetenso secundo marito non cohabitet, donec comparens coram juditio sufficientiora et indubitata exhibuerit documenta de libero statu suo; sed comparere noluit dixitque citationis cum inhibitione executori: prohibitum sibi esse a secerdotibus latinis, ne in juditio rutheno compareat. Die tandem ex citatione adveniente, quae erat 14 juxta calendarium novum et 3 juxta vetus Septembris 1763, latum est in contumatiam decretum conservatae inhibitionis, et si recedere a secundario praetenso marito noluerit, excommunionis publicanda. Post tale decretum praefata Grońska cum dicto praetenso marito Leopoli disparuit et circiter per semestre non fuit visa. Cum autem rursus Leopolim redi-

verint et visi fuerint, requisitum fuit per parochum civitatensem ruthenum officium consistoriale Leopoliense latinum, ut imputatior hos conjuges animadvertere, offensam Dei impedire, ut, qui, ubi nulliter conjuncti sunt, ibi et separentur, curare velit—verum haec ab officio ita suscepta sunt, acsi nulius vel minimae alicujus importantiae essent. Lapso notabili tempore parochus ruthenus denuo adivit ipsummet illustrissimum archiepiscopum, rem totam exponendo supplicandoque, quatenus pro pastorali vigilantia sua suprafatis malis obviari velit. Illustrissimus archiepiscopus exponentem remisit ad officialem suum, qui apud officialem rursus pro impedientia offensa Dei dum ursisset, responsum accepit admirativum, quod hoc negotium nondum sit oblitus. Aliquid itaque contra suprafatos conjuges processum est, sed non finitum, nisi morte saepe dictae mulieris. Brevi post initum matrimonium secundarium supervenerat notitia de existentia in vivis primi mariti, per filium ejus, in villa Dębnica capitaneatu Drohowicensi habitantem, in Podolia visi; quae notitia per personalem ejusdem primi mariti hic Leopoli comparitionem, et officio latino praesentationem anno 1765, die (пробѣлъ въ подлинникѣ) verificata est, toties dicta muliere eodem tempore jam mortua existente.

5. Quod perillustris Kosowski, canonicus collegiatae Żółkieviensis, anno 1764, in Martio, veniens ad villam Jaśliska negotii sui causa, coram congregata ad curiam Jaśliscensem dictae villae communitate proferre non erubuit: »*quemlibet ruthenum esse canem et fidei caninae*« vulgo: »*co rusin, to pies; każdy rusin—psia wiara.*«

Pro memoria notatur inter alios, qui tunc fuere et audiere de praefata villa Jaśliska subditi: Michael Kunasz, Joannes Gałecki, Joannes Hosalski, Petrus et Michael Czornije, Joannes, Thimotheus et Petrus Haszczukowie, Theodorus Czyż, Theodorus Zawalij.

In decanatu Żółkoviensi. (mutaverunt ritus 33).

Admodum reverendus Gabriel Bereznicki, decanus Żółkieviensis, sub conscientia recognita retulit:

1. Quod post promulgatum ex ambonis per ecclesias Żółkiewienses decretum pontificium, vetans christianos utriusque sexus hebraeis inservire; iidem hebraei adiverunt officium consistorii latini Leopoliensem cum honorario, ut asserebant, pecuniario, et ab eodem officio, sub pretextu faciendae inquisitionis de illatis acsi per presbiteros injuriis, praefati Judaei

obtinerunt instrumentum permissivum famulatus fidelium latinorum apud eosdem Judaeos. Quam permissionem generosus Bem, protunc gubernator Żółkiewiensis, non sine contemptu promulgati ex ambonis decreti pontificis in publico foro ad sonum tubae praetorianae promulgare mandavit; qua promulgatione audita hebraei, invidendo, dicebant palam: »*Quid hoc est? quando pecunia non datur, famulari nobis non licet, et quando datur, licet*« Commissio igitur de praetensis injuriis ad usque expedita non est, et christiani latini ritus hebraeis famulantur, ob quam permissionem presbyteri rutheni, prohibentes suis parochianis ruthenis famulatum apud Judaeos, ab iisdem Judaeis conviciantur, credentes, quod acsi ex se ipsis hanc prohibitionem excogitaverint.

2. Quod anno 1756 Żółkieviae in die Coenae Domini de vespere, secundum antiquum morem, processio passionalis ex ecclesia s. Lazari latina ad ecclesiam s. s. Trinitatis ruthenam invisendam cum fuerit progressa, excurrens ex residentia praepositurali r. Kwiatkiewicz, vicarius et promotor fraternalis dictae ecclesiae s. Lazari, processionem reverti jussit, vociferans cum summo utriusque ritus et sexus populi scandalo et admiratione: »*Cur ad istos nequissimos cabusniacos, schismaticos ire vultis?*« Et cum de praemisso scandalo ab illustri et admodum reverendo Alexandro Lipiński, collegiatae Żółkieviensis scholastico, in praesentia nobilis Michaelis Łoziński, civis rutheni Żółkieviensis, fuerit redargutus, supponens, adstantem latinum esse, canonico respondit his formalibus: »Fateor tuae dominationi quod malem potius aspicere canes, quam istos canalias ruthenos«.

3. Studio sacerdotum latinorum mutarunt rutheni nativum ritum Żółkieviae: Eva, nupta Fiałkowicz latino; Anna, Anastasia, Euphrosina et Barbara, filiae Joannis Danilewicz, ex patre rutheno et matre quoque in juniori aetate ruthena procreatae; Catharina, Maria et Petronella, filiae nobilis Stojanowicz, post mortem ejus. In villa Derewnia: Helena Bablaicha. In villa Niesłuchów: Michael Freydow. In villa Stara Skwarżawa: Joannes Hukow, Joannes et Eva Gnidowie. In villa Krechow: Hułakowscii hortulani, tres filiae, postquam latinis nupserint viris. Item filia Josephi Stelmach. In villa Mokrotyn: Joannes Sokołowski. In villa Batiatycze: tres filii magnifici Constantini Papara, dapiferi Dobrzynensis, rutheni, et Borowska, famula ejusdem. In villa Horpin: Alexius advena, et Joannes filius Moskalików. In villa Nahorce: filia molendinariae ruthenae, in ritum latinum baptisata. In oppido Stromiłowa Kamionka: Lucas Sumyk, post initum cum latina connubium. In villa Ruda: Joannes Batus. In villa Dubrusin: Anna,

famula magnificae Bąkowska, immediate ante connubium cum viro latino. In villa Zelechow: Maria virgo, et Eva, latino viro nupta. In villa Zameczek, ad parochiam Żółkiewiensem spectante: Teodorus Przybysz, ruthenus, relicta in villa Potylicz prima legitima uxore sua ruthena, contraxit matrimonium cum altera latina, atque circa connubium ritum suum nativum mutavit. Admoniti fuerunt aliquoties reverendi vicarii collegiatae Żółkieviensis ab admodum reverendo decano Żółkieviensi, rutheno, ut dispellerent et divorciari curarent hoc nefandum, nulliter contractum matrimonium, verum simulantes nihil ad usque fecerunt. Reverendus Boniakiewicz, parochus Zelechoviensis, latinus, copulavit matrimonialiter Theodorum, coquum illustris magnificae castellanae Leopoliensis, cum sorore sua, habente in vivis alibi primum legitimum maritum et eundem coquum, circa connubium, ad ritum amplectendum latinum persuasit et admisit; idem reverendus Boniakiewicz Georgium Kowtiow, ruthenum, demortuum, cum injuria proprii parochi in suo cemeterio sepelivit.

4. Quod in villis Wiązow et Turynka ferme in usu sit, diebus festis de praecepto, secundum calendarium graecum ruthenos obligari ad graves labores per aulicam potestatem tempore frugum collectionis.

5. Reverendus Ulakowski, commendatorius in Stromyłowa Kamionka, in anno 1754, ad petitionem magnifici Postępski, protunc bonorum Stromyłowa Kamionka possessoris, sine praemissis bannis, matrimonialiter copulavit Casimirum Pihuła, nolentem; sed per dominum compulsum, cum Marianna Semionowiczowna; quod matrimonium sub tempus visitationis per illustrissimum ac reverendissimum episcopum Bakoviensem, qua officialem et visitatorem, pro invalido declaratum est. Idem reverendus Ulakowski ruthenum quemdam peregrinantem, qui ferebatur fata sibi nimio cremati potu causasse, sine cofessione mortuum, in suo cemeterio sepelivit, ducto appetitu intercipiendorum parapharnalium, post misere demortuum derelictorum.

6. In eodem oppido Stromyłowa Kamionka, quando non insimul coincidebant festa paschalis latinorum cum ruthenis, tunc presbyteri latini in campanalibus ecclesiarum ruthenarum, ne diebus Parascevae et sabbatho campanas rutheni pro solitis devotionibus pulsent, funes cum praepotentia sua abscindunt a campanis, vel, si festa insimul incidebant, impediebantur, ne prius devotiones suas pro more solito et praescripto media nocte incipiant.

7. Iidem presbyteri latini Kamionacenses ex fundo, a collatore pro sustentatione parochi rutheni ecclesiae s. Nicolai dato, in vim messalium exigebant aliquot annis per duos modios siliginis et tres avenae, ita, ut parochus ruthenus, cavendo pro caeteris praejudicium, coactus fuerit fundum illum deserere.

In decanatu Kulikoviensi (mutaverunt ritus 6).

Admodum reverendus Elias Zinkowski habitas a parochis sub conscientia relationes recognovit:

1. Quod illustris et magnificus Branicki, castellanus Bracławiensis, adduxerit ex Ukraina virginem adultam, ruthenam, habentem annos 18 plus, hanc anno 1754 praefatus dominus castellanus ad ritum latinum amplectendum compulit, quam illustris et admodum reverendus Naszewski, canonicus collegiatae Żółkieviensis, praepositus Żułtanicensis, suscepit et sacramenta ritu latino eidem adusque ministrat. Similiter in parochia Jaryczoviensi quaedam puella, ex patre latino et matre ruthena nata, atque secundum observatum usum in ritu graeco baptisata, post septennium, mortua matre, per patrem ad ritum latinum amplectendum adacta, et per illustrem admodum reverendum Andream Leoman, canonicum collegiatae Żółkieviensis, praepositum Kulikoviensem, suscepta. Item in oppido Kulikow Sebastiani Kucharzów latini et Mariannae ruthenae conjugum filias contra morem usitatum defuncti r r. Gołębiowski et Heyman comendarii Kulikovienses ritu latino baptisabant, consulto, ut postea in eodem permaneant ritu.

2. Quod illustris admodum reverendus Żurowski, canonicus collegiatae Żółkieviensis, praepositus modernus Kulikowiensis, Catharinam Marynyczowa, ruthenam, parochianam Ceporoviensem, subditam vero suam, anno 1758 in ecclesia sua sepelivit contra defunctae voluntatem. Et cum parochus Ceperoviensis ruthenus dictum illustrem canonicum adivisset, querelam suam modeste exposuisset, utque tale praejudicium nolit facere sibi ecclesiaeque suae, cum rogasset, loco satisfactionis, obtinuit ab eodem verba contemptiva et contumeliosa. Similiter cum laboriosus Gregorius Hnatow, parochianus Ceperoviensis rutenus, dicto illustri canonico dixerit rogaveritque, ne legata, ad ecclesiam parochialem Ceperoviensem a subditis suis benevole et sine injuria ejus proventuum facta, reddere prohibeat, neve

per id injuriam ecclesiae suprafatae causare velit, respondit cum indignatione, quatenus de his sileret, addiditque, se habere spem in Deo, quod omnes ruthenos, subditos suos, in sua ecclesia sepeliet. Idem illustris Żurowski Annam, Stephani Dąbski latini et Annae ruthenae conjugum filiam, ritu latino baptisavit, in finem, ut latina esset. Idem illustris Żurowski Joanni Marlanka, rutheno, incolae Kukiżoviensi, sine praemissis confessione et communione, nec habito testimonio de proclamatis tribus denunciationibus, mere in contemptum parochi rutheni, matrimonium cum muliere latina benedixit. In eadem parochia Kukiżoviensi reperitur generosus Nicolaus Wasilewski annorum circiter 80, qui nativus rutenus solus fatetur, se ritum suum mutasse et latinum amplexisse ab annis 20 ex consilio et persuasione confessarii Częstochoviensis.

3. Quoties contingit non simul celebrari Pascha ruthenorum cum latinis, toties parochi latini, superioritatem aliquam super parochos ruthenos extendendo, prohibent et impediunt in ecclesiis ruthenis pulsum campanarum, diebus veneris et sabatho sancto secundum ritum latinum incidentibus, et soli iisdem diebus, secundum ritum graecum advenientibus, in suis ecclesiis abstinere recusant, ac si rutheni non ejusdem Christi Salvatoris mortem recolerent, sicut latini.

4. In nonnullis bonis, temporibus praesentim aestivis diebus festis de praecepto aliquando et dominicis temporales domini jubent ruthenos operas graves peragere; quod mandatum exequi coacti aliquoties fuerunt subditi quoque illustris Żurowski, suprafati canonici Żółkieviensis et praepositi Kukizoviensis, idque non sine ritus contemptu et aliorum saecularium dominorum scandalo.

5 Dominus Stupecki, gubernator Żułtaniecensis, cum summo opprobrio insurgebat adversus parochos ed de causa, quod ex mandato episcopi sui in executionem pontificae prohibitionis monuerint parochianos suos ruthenos, ne Judaeis famulentur, annuatim praecipue.

6. Generosus Dniestrzański, bonorum tractus Kulikoviensis gubernator, in odium et contemptum ritus graeci, sequendo pravum exemplum illustris canonici Żurowski, subditis tractus praefati Kulikoviensis sub poenis prohibebat, ne legata, ad ecclesias ruthenas facta, extradere praesumant, aut quandocunque restituere.

7 Saepefatus illustris Żurowski in meram vexam honestos: Petrum et Paulum Sieniotow, fratres, et Annam Mironowiczowa, sororem—inter se germanos, Stanislaum Wojtyłek, Simeonem et Hamała, ab infantia sua in

ritu graeco existentes, jam nuptos, et prolem suam progenitam, atque in eodem ritu graeco educatam, habentes, ad consistorium generale latinum Leopoliense citabat, et ad amplectendum ritum latinum in senili aetate constitutos compellere satagabat ex motivo, quod dicti omnes habebant patres latinos, in infantili eorum aetate demortuos et matres in ritu graeco, latino unito, educarunt.

In decanatu Glinianensi (mutaverunt ritus 10).

Admodum reverendus Joannes Piasecki sub conscientia a parochis recognita retulit:

1. In parochia Poluchoviensi Andreas, filius laboriosi Krawczyk, ex parentibus ruthenis natus et in ritu graeco educatus, ac per 30 annos in eodem perseverans, suscepto servitio apud magnificum Josephum Ożga, dapifirum Leopoliensem, ibidem ritum mutavit. Item in suburbio Glinianensi Condratus Baśczyn, Joannes Słowiński hortulanus, et soror ejus Helena, ex parentibus ruthenis nati et educati, ritum latinum sunt amplexi; item generosus Josephus Lityński, suscepto servitio apud magnificum Błędowski, capitaneum Glinianensem, et Catharina Branecka, virgo ad obsequia magnificae Błędowska accepta, ab eadem domina sua ad ritum latinum suscipiendum est adacta. Item generosus Kowalski, administrator Wyzlanensis, solus fassus, quod demortuis suis parentibus ruthenis ad obsequia aulica acceptus et ad amplectendum ritum latinum coactus fuerit. Item Simon Wysłobocki ex oppido Kutkorż; Jacobus, filius molendinarii Rozworzanensis, insolenter, et Marianna, virgo annorum 12, ex coactione Josephi, patrisfamilias sui latini, ritum latinum sunt amplexi. Item Catharina Podolanka, parochiana Wyźlanensis, per reverendum Luccam Jeziorkowski, commendarium ritus latini Wyżlanensem, ad ritum latinum amplectendum adacta.

2. Idem reverendus Jeziorkowski sororem praefatae Podolanka virginis, ruthenam, nomine Marianna, in ecclesia sua latina per praepotentiam, cum injuria et praejuditio parochi rutheni sepelivit; idem Marthiae Pelech, rutheno, parochiano Kurovicensi, volente nubere cum muliere latina, parochiana sua, benedictionem matrimonialem tamdiu recusans protraxit, donec ab eodem

rutheno viro emunxerit sponsionem, quod nascituram utriusque sexus prolem in ritu latino sit baptisaturus et educaturus.

3. Admodum reverendus Migalski, praepositus Glinianensis, jam vita functurus, cum in vivis extitisset, baptisavit in ritu latino parentis rutheni Eliae Krawiec filium ex parochia Zenioviensi. Item dictus reverendus Jeziorkowski, commendarius Wyzlanensis, tres puellas ex parochia Poluchoviensi. Reverendus Rużycki modernus commendarius Glinianensis latinus, unam, fine, ut dein ritum latinum sequerentur.

4. Dictus admodum reverendus Migalski, olim praepositus Glinianensis, benedixit matrimonium Demetrio Sosnicki, rutheno, parochiano Zadworzecensi, cum pudica Szczygłowska, virgine latina, sine praemissis ex parte viri denuntiationibus, qui Sosnicki habuit primam uxorem in vivis in Podolia, et haec post duas septimanas initi nulliter secundi matrimonii ad eum supervenit. Item reverendus Jeziorkowski anno 1754 benedixit nulliter in ecclesia sua Wyzlanensi matrimonium Joanni Kret et Eva, ambobus ruthenis, sine parochi eorum legitimi concessu. Item praefatus Rużycki, commandarius Glinianensis, contra usitatam praxim in praejuditium parochi rutheni Glinianensis benedixit matrimonium Catharinae Żałomska, ruthenae, cum generoso Warecki, latino.

5. In bonis oppidi Kutkorż magnifici Antonii Łączyński, pincernae Bracławiensis,-in villa Zadworze magnifici Ożga, dapifiri Leopoliensis, in villis: Rozwarzany, Wyzlany et Kurowice, possessionis illustris magnifici Borkowski, castellani Gostynensis, et post filii ejus, in villa Laszki illustris magnificae ensiferae regni, et in villis, ad capitaneatum Glinianensem spectantibus, quousque vixerit magnificus Błędowski, capitaneus Glinianensis, persaepe rutheni subditi compellebantur diebus festis de praecepto juxta calendarium graecum, et quandoque etiam diebus dominicis ad opera servilia peragenda et festa de praecepto violanda non sine ritus contemptu. Imo cum semel parochus Kutkorżensis magnificum Łączyński, bonorum suorum haeredem, adivisset rogassetque informari, num hae festorum violationes per ruthenos subditos suos cum scitu ejus essent? recepto responso affirmativo, cum intulisset per has operas praeceptum ecclesiae violari a Domino, propterea verbis scommaticis et contumeliosis affectus fuit.

6. Toties dictus admodum reverendus Midalski, olim praepositus Glinianensis, sciens peroptime Andream Chmielowski, ruthenum, incolam Zadworzacensem, per decretum officii consistorialis rutheni Leopoliensis

propter violentam manuum in persona parochi sui injectionem in excomunicationem incedisse declaratam, et in eadem, crescente illius contumatia, aggravatum; ipsum nihilominus ad ecclesiam suam pro divinis audiendis admittebat, imo etiam matrimonium eidem benedicere volebat, non sine jurisdictionis contemptu.

7 Retulerunt reverendi: Gregorius Harasiewicz, Jaktoroviensis, Joannes Rudnicki, Przegnojoviensis, et Theodorus Dolnicki, Nowosielecensis parochi, quod dum studia apud patres societatis Jesu Leopoli et scholarum piarum Złoczoviae tractassent, non solum a studiosis ritus latini, condiscipulis suis, verum et ab ipsismet professoribus, variis irrisionibus, cognominationibus et scommaticibus propter ritum graecum afficiebantur.

In decanatu Złoczoviensi (mutaverunt ritus 5).

Admodum reverendus Mszański, decanus, excerpta sub conscientia ex parochis sui decanatus retulit:

1. Quod mutaverint ritum: in oppido Złoczow—Maria Szczerbiszyna; in villa Usznia—Helena, nupta viro latino; Joannes, filius sacerdotis de villa Kupcze diaecesis Lucaeoriensis; in villa Bortkow, praefectus culinae magnificae Łaska, postquam nupserit mulieri latinae.

2. Quod reverendus Klemensowski, promotor sanctissimi rosarii Złoczoviensis, item praepositus Białokamenecensis, baptisaverit plures filios patrum et filias matrum ruthenorum contra parentum volontatem, fine, ut in post ritum latinum sequerentur.

3. Quod Martinus Czuhrayczuk de oppido Złoczow rapuerit virginem Annam, ruthenam, filiam viduae Alexandrowa, quam ad villam Liczkowce, prope Camenecum in aliam diecesim abduxit et ibi cum eadem, ritum suum mutante, coram parocho latino matrimonium contraxit, post sexanalem ibidem habitationem Złoczowiam rediit, ubi, habitans, multoties mulier a proprio parocho fuit monita, ut et ad ritum redeat, et matrimonium nulliter contractum ratificet, sed persuasa a presbytero latino ad usque nihil horum fecit.

4. Quod in oppido Białykamień et in villis: Skwarżowa et Skniłow, per potestatem curialem dies dominici et festi de praecepto operis servilibus per subditos saepe violari jubeantur.

In decanatu Gołogurensi.

Admodum reverendus Kawecki, decanus, recognita a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: in villa Mereszczow—Nicolaus Iwanicki, Josephus Jurowiecki; in villa Wołkow—Eva, famula curialis, quae mutato ritu et nomen sibi mutavit, vocando se Catharinam. In villa Plennikow—Simeon Witwicki.

2. Quod in villa Nowosiołki administrator festa de praecepto juxta calendarium graeco-unitum operis servilibus aliquoties jusserit violari.

In decanatu Bobrecensi (mutaverunt ritus 34; baptisati, ut latinum ritum sequerentur—64).

Admodum reverendus Kowlowski, decanus, recognita a nonnullis parochis sub juramento retulit:

1. Quod reverendus Kotelski, comendarius ritus latini Starosiclensis, contra usitatam praxim et ordinationem illustrisimi Skarbek, archiepiscopi Leopoliensis, filios, ex patribus ruthenis et filias, ex matribus ruthenis progenitos, videlicet: in villa Wodniki generosae Grodecka, ruthenae, filias tres; in villa Hlibowce laboriosae Kowalicha filias 7; in villa Staresioło generosi Klinkiewicz unum filium; laboriosae Gawlaczka filias 5; laboriosae Mikołajowa filiam unam; Pauli Stogryn filios duos—item admodum reverendus Pliwiński, praepositus Swirżensis in oppido Swirż Theodori Guz filios tres, Constantini Doboszczak filios tres; pariter admodum reverendus Nowodomiec, parochus Swirżensis Kucharzowey filiam unam, Garbatey filiam unam, Szwedzikowey filias duas, Ganczarki filiam unam, Helenae filiam unam; in vilia Niedzieliska unius rustici filium, jam nominatum Paulum a parocho rutheno, transmutato nomine Pauli in nomen Joannis, contra patris voluntatem, Sophiae filias duas; idem reverendus Nowodomiec in oppido Świrż Joannis Rymarz filios duos; in villa Hlibowice Swirskie Kasprowey filiam unam; in oppido Bóbrka reverendus Korzeniowski, comendarius Bobrecensis, famatae Wyszczyńska filias duas, Kazimirzowey filiam unam, Czajkowey filias duas, Kociumbasa filium unum, in villa Łanki laboriosi Szpak filios sex; in villa Strzałki patris rutheni filios tres, Wojcie-

ehowey filias duas; item alius comendarius Bobrecensis, Paruszewski, in oppido Bóbrka Rozmarynowiczowey filiam unam; in villa Wołowe Danielis filium unum, quem demortuum et sepelivit; Była filios tres, Franciszkowej filiam unam; reverendus Nowodomiec Thimothaei Darmota et uxoris ejus, amborum ruthenorum, per vim filium unum, quem etiam mortuum sepelivit, idem in ville Hlibowiec Constantini filium unum;in villa Ostałowiec Ganczarki filias duas, sine ulla necessitate ritu latino baptisarunt, imo expresso studio, ut in post ritum latinum sequantur.

2. Quod eorundem reverendorum: Kotelnicki, Nowodomiec, Korzeniowski et Paruszewski vituperabili zelo et solicitudine mutarunt ritum nativum in latinum: oppido Bobrka uxor Sobka post initum connubium; in villa Strzałki filius Theodori Hrycyszanego violenter ex ecclesia ruthena extractus et ad latinam pro peragenda confessione et suscipienda communione adductus; in villa Wołowe Theodorus Koniakow, tres filii Lucae, unus Josephi; in villa Romanow Stephanus Pachołek, Barbara et Maria, famulantes in curia, item tres filii post mortem patris eorum rutheni per matrem latinam, negata ei per reverendum Paruszewski confessione et communione paschali, persuasi et adducti; in villa Kocorów Anna post initum cum marito latino connubium; in villa Wodniki duae filiae ferrifabri, Malarzowey filia una, in Podmanastyr virgo una, in Dźwinogrod virgo una, in Mikołajuw juvenis, ad obsequium aulae acceptus, unus; in Hlibowice Wielkie Josephi ferrifabri ex duabus successive uxoribus procreatae filiae septem; in villa Tołszczow molendinarii post mortem matris filia una; in oppido Świrż Szymański Petrus kucharz; in villa Siedliska Andreas textor et Joannes Surma, ductis uxoribus latinis; in villa Wołowe juvenis advena persuasione patrisfamilias latini; in villa Chanaczow Elias Gieleta, compulsus vi a religioso procuratore patrum Franciscanorum civitatis Leopoliensis, ibi degente, anno 1754, qui sequenti die post ritum latinum amplexum, sine praemissis bannis, contraxit matrimonium de praesenti in villa Czyszki, dictorum patrum Franciscanorum haereditaria, assistente huic matrimonio religioso procuratore ejusdem ordinis, curam animarum ibi habente.

3. Dicti patres Franciscani prohibuerunt legationem unius eorum subditi ad ecclesiam ruthenam Chanaczoviensem factam et eundem, contra voluntatem superstitum consanguineorum ac ipsius etiam demortui, simul cum injuria parochi rutheni in sua latina ecclesia sepelierunt.

4. Quod illustris magnificus Rudziński, palatinus Posnaniensis, integrum capitaneatum Bobrecensem, contra expressam recens emanatam inhi-

bitionem pontificiam, uni Judaeo contractu arendatorio locaverit, non sine contumelia religionis Christianae.

In decanatu Strzelicensi.

Admodum reverendus Pizirski decanus retulit:

1. Quod mutaverint ritum in oppido Podkamienie: Petrus et Anna Samborscy, conjuges, Michael Podhajecki, Anna Roskoszczyszyna, Stanislaus Kudelski. In villa Psary—Alexander Małofion; in villa Dehow Barbara Wozniakowa, per novercam suam compulsa; in villa Sokołowka: Euphrosina, post mortem patris a matre coacta, Zacharias Białego, Joannes Krychowicki, Anna et Parasceva, sorores ejus, ad persuasionem patrum missionariorum Leopoliensium sub tempus missionis eorum, in oppido Bobrka peractae, Zacharias Chudorowiecki; in villa Kniażesioło Thimothaeus Onyskow post mortem patris a matre compulsus; in villa Bakowce Catharina, neptis Basowscii, ab aula coacta. In villa Dziewiętniki Maria Rafałowiczowna, a patre compulsa. In villa Hołtowica Josephus Wasiliszyn, impulsus a domino suo, perillustri Manastyrski, canonico Leopoliensi, praeposito Chodoroviensi; in villa Stare Strzeliska Joannes et Pelagia Fedyszynego cognominati.

2. Quod reverendus Casimirus Jarmocki, commendarius Sokołowicensis, aliquot parentum ruthenorum prolem in ritu latino sine necessitate baptisavit fine eo, ut in post ritum latinum sequerentur.

3. Quod perillustris Manastyrski, canonicus Leopoliensis, sacerdotes ruthenos irridere et in ritum nostrum contumelias effulcire soleat, dies festos de praecepto in villa sua Hołtowica operibus violari per ruthenos subditos suos saepe jubebat, cujus pravum exemplum multoties sequebantur: magnificus subdapifer Drohocensis in villa Łuczany, item Dulibensis et Pomowniatensis administratores, qui saepe dies festos de praecepto per operas serviles mandaverant violari

4. Quod patres bernardini Fragenses interdictum ecclesiae Starostrzelescensis celebrando, in eo sacrosancta missarum sacrificia violarint, et in villa Łuczany, cum ad ecclesiam, pariter interdicto innodatam, pro missarum celebratione per loci parochum non fuissent admissi, in coemeterio ad parietem ejusdem ecclesiae interdictae missas celebrarunt.

In decanatibus Żydaczoviensi et Żurawnensi (mutaverunt ritus 31).

Admodum reverendus Nicolaus Biliński, decanus, sub consciencia aliquorum et aliorum sub juramento recognita retulit:

1. Quod admodum reverendus Adalbertus Ługowski, ritus latini decanus et parochus Żydaczoviensis, pluries et coram variae conditionis hominibus sacerdotes ruthenos scommaticis et contumeliosis afficere solitus fuerit.

2. Item admodum reverendus Ługowski ruthenus nativos, in ritu graeco natos, educatos et secundum proprium ritum sacramenta percipientes, videlicet: magnificum Theodorum Haszowski, judicem castrensem Żydaczoviensem, Theodorum Drohomirecki, pocillatorem Sanocensem, generosos Krechowieckie conjuges, ambo ruthenos honestos, Michaelem Lukiewicz, filium sacerdotis rutheni, Joannem Porwiszkonem Żydaczowiensem, Joannem et Stephanum Porwisze, et Annam Oleszczycka, incolas Cucołovienses, nec non Catharinam, filiam Szafarza ejusdem villae Cucołowe, Alexandrum Łozicki, Mariannam Rybicka, Mariannam Bulowna, Evam Załuska, pesbyteri Żydaczoviensis filiam, Alexium et Nicolaum Czapelskich, atque Catharinam Udolowna, parochianos Iwanovicenses, item duos subditos de villa Wolica et duos de villa Lachowce; item de villa Derżow Michaëlem Krupiecki, Andream Krzywka et Catharinam, sororem ejus, dolosis suis suasionibus ad ritum latinum induxit amplectendum et suscepit. Et cum semel parochus Iwanovicensis a praedicto admodum reverendo Ługowski expostulasset, ut tanta ritui praejudicia non faceret, respondit: «se velle et optare, ut omnes rutheni latinum susciperent ritum»; imo in similibus solitus est prorumpere non tantum in verba contumeliosa postpositiva, verum etiam blasphema, asserendo ceremonias et unionem ruthenam esse scurrilitatem. Improbum hunc admodum reverendi Ługowski zelum sequentes reverendi: Szaszkiewicz et Kawałkowski, commendarii Żurawnenses, pariter et ipsi generosum Łapczyński, oeconomum Żurawnensem, Joannem Satorz de villa Lubsza, Annam Szymonowa et Mariannam Hucałycha de villa Lachowicze, Derewiński, famulum magnifici Łabeński, tenutarii possesoris Żurawnensis, et Bazilium Rychłowski, famulum perillustris Szemiot, canonici, dolosis artibus suis ad ritum latinum amplectendum persuaserunt et susceperunt. Jam vero generosus Muszyński, administrator Młyniscensis, ancillam suam ruthenam, 18 annos habentem, vi ad ritum latinum amplectendum compulit, et reverendus Scibor, altarista Młyniscensis, suscepit, qui reve-

rendus quoties in ecclesia ruthena vidit colyba, toties pium hunc morem irridebat, et idololatriam esse stolide depraedicabat.

3. Quod altefatus reverendus Ługowski ruthenorum patrum filios et matrum filias expressam praedicti illustrissimi Skarbek, archiepiscopi Leopoliensis, ordinationem in anno 1714 mensis Junii per totam suam archidiaecesim editam promulgatam et observatam, secundum ritum latinum, nulla habita necessitate, plurimos baptisavit, fine, ut in post ritum latinum sequerentur. Imo contigit semel, quod cum parochus Iwanowicensis ruthenus filiam, ex matre ruthena progenitam, in domo ex aqua baptisasset, mater autem dictum parochum, quatenns cum omnibus solemnitatibus hoc sacramentum in dicta privata sua domo perageret, rogasset, jam vero parochus, nullam videns necessitatem ibi ceremonias solemnes peragere, verum infantulam ad ecclesiam pro iis adimplendis afferi jussisset, mater propterea irata, infantulam ex aqua jam baptisatam, non ad ecclesiam sui parochi rutenam, sed ad ecclesiam admodum reverendi Ługowski latinam misit, ubi iterato dicta infantula fuit baptisata per vicarium admodum reverendi Ługowski patrinum agente.

4. Idem admodum reverendus Ługowski, quando contingebat nubere viro rutheno cum muliere latina, non expectata, prout juris et moris est, bannarum in ecclesia viri proclamatione, nec requisito de peractis cenfesione et communione testimonio, sine his matrimonia benedicere solebat, et cum a parochis ruthenis rogatus fuisset, ut praemissa non faceret, minime ab his, abstinendo, in verba contemptiva et contumeliosa prorumpebat.

5. Idem admodum reverendus Ługowski cives ruthenos Żydaczovienses, censuris, excommunicationibus et interdicto personali, per sententiam judicii consistorialis propter eorum inobedientiam innodatos, ad ecclesiam suam pro divinis et missarum sacrificiis audiendis scienter admittebat, et unum civem ruthenum, in interdicto personali demortuum, in contemptum jurisdictionis, ut rudi vulgo placeret, in coemoterio ecclesiae suae sepelivit.

6. Idem, extingendo aliquam superioritatem et praepotentiam super parochos ruthenos, quoties contigerit non simul celebrari festa paschalis ruthenorum cum latinis, toties iisdem parochis ruthenis prohibebat, ne diebus Veneris et Sabbatho sancto in ecclesiis respective suis campanas pro consuetis devotionibus pulsare audeant, idque sub variis comminationibus; et quamvis dicti parochi rutheni ad bonum pacis et vicinae concordiae aliquoties in suis ecclesiis dictis diebus a pulsu campanarum abstinuerint, ro-

gantes, ut ipse quoque a simili pulsu in ecclesia sua, incidentibus diebus veneris et Sabbathi s. juxta calendarium graecum, abstineret—verum cum ille non abstinuerit, nec ii quoque in posterum abstinebant.

7. Jam saepefatus admodum reverendus Ługowski quam et alii, praecipue admodum reverendi: Fabianus Szaszkiewicz, commendarius Żurawnensis, Chabłowski, plebanus, et Zaborski, vicarius Bukaczovienses, sacerdotes ruthenos verbis scommaticis et contumeliosis soliti sunt afficere, inpudentes saepies iterantes formalia: «Pan Bóg popa stworzył dla chłopa, a plebana dla pana»—ac alia similia.

8. Modo dicti reverendi Chabłowski et Zaborski curiam contra parochum Czehroviensem, et reverendus Szaszkiewicz, commendarius Żurawnensis, generosum Łabszyński, oecononum Żurawnensem, ex rutheno latinum factum, item reverendus Cweynarski, parochus Kąkolnicensis, magnificum Zabłocki contra parochos bonorum tractus Żurawnensis Kąkolnicensis, ut decimas ab iisdem parochis ruthenis exigerent et acciperent, fomentabant ac incitabant, suggerentes, quod, si aliqua contigerit occasio sumendi vindictam contra sacerdotem ruthenum, eo praetermisso, uxorem virgis caedendam suadebant, hoc modo sacerdotes satis aflicti erunt. In sequellam talis suasionis per oeconomos Żurawnenses decimas a presbyteris ruthenis exigebantur, pascua, pro omnibus communia, sacertotibus, decimam dare recusantibus, prohibebant, filium parochi Mielnicensis, in pascuis publicis captum, flagris horrende concussit. Hac concussione reverendus Szaszkiewicz nondum erat contentus, sed consulebat, ut concusso auricula et nasus scinderentur.

9. Altememorati reverendi: Chabłowski et Zaborski falso exponebant illustri et magnifico Łuszczewski, capitaneo Żydaczoviensi, quod sacerdotes rutheni ex semet ipsis excogitaverint prohibitionem, ac si papalem (cum nulla, ut impudenter blaterabant, extet prohibitio papalis), ne ancillae christianae ruthenae apud Judaeos servire praesumat, idque eo fine excogitarunt, ut apud dictum dominum capitaneum odiosos redderent miseros sacerdotes ruthenos, prohibitionem pontificiam ex mandato episcopi sui exequentes, et christianos utriusque sexus ruthenos, ne hebraeis famulentur, admonentes. Ex eorundem sacerdotum latinorum suggestu praesumitur magnificus quoque Bielski, capitaneus Czerwonogrodensis, subditis suis demandasse, ut, nonobstante episcopali prohibitione, hebraeis servirent. Palam enim praefatus mugnificus capitaneus calumniose dicere ausus, episcopum extradidisse prohibitionem emungendae a Judaeis pecuniae caussa.

10. Quod in nonnullis diebus festis de praecepto juxta calendarium graecum potestas curialis latina opera servilia rusticis ruthenis peragenda mandare soleat, ut in villa Krasow ipso die Resurrectionis Christi Domini; Żydaczowiae die festo beati martyris Josaphat; in villa Wołcniow die festo Transfigurationis Christi Domini in villa Iwanowce diebus festis Decollationis sancti Joannis Baptistae et obitus sancti Joannis Evangelistae. Pariter et praedictus magnificus Bielski in bonis suis non semel ruthenos festa de praecepto laboribus operum servilium violari mandaverat.

11. Quod cum reverendi: Malinowski, Kreczkowski et Dubelowski, parochi Żydaczovienses, studiis vacaverint et scholis patrum societatis Jesu frequentaverint, audiebant persaepe ritum graecum non solum a studiosis latinis, sed quandoque ab ipsismet professoribus irrideri et ruthenos contemni.

12. Contigit semel, praesbyteros ruthenos fuisse invitatos pro funere magnificae Wyszpolska ad patres carmelitos calceatos in Kochawina, ibi ad missas praesbyteris ruthenis vinum dabant purum acetosum, et latinis bonum; peracto funere, invitati fuerunt omnes presbyteri ad prandium, sed cum hac distinctione, summe ruthenorum postpositiva, quia sacerdotes latini tractabantur in refectorio dictorum patrum, sacerdotes autem rutheni cum opprobrio in stabulo, patre priore Kovinensi eos irridente.

In decanatu Bolechoviensi. (mutaverunt ritus 9).

Admodum reverendus decanus expiscata a parochis sub conscientia retulit, quod mutaverint ritum in parochia Hoszoviensi genorosi: Josephus Hoszowski, subdelegatus castrensis Żydaczoviensis, Gregorius et Stephanus Szczerbowie Hoszowscy, Joannes Steczewicz Hoszowski, postquam nupserit mulieri latinae. In villa Rostoki generosa Marianna Kochowiczowa, nupta generoso Broszniowski. In oppido Sokołów Basilius Wojtowy, Agata Kowaewiczowa; in villa Nowoczyn generosus Czajkowski, postquam duxerit in uxorem mulierem latinam.

In decanatu Dolinensi.

Admodum reverendus Stephanus Gnatkowski, decanus, habita sub conconscientia a parochis retulit:

1. Quod ex suggestu et incitamento admodum reverendi praepositi latini Dolinensis mutaverint ritum in oppido Dolina: Marianna Zmurkiewiczowa, Anna, Stanislai Andrusiów uxor, Basilius Kozłowski, latinae mulieri nuptus, Hedvigis, uxor Andreae Łachowięz, Stephanus et Joannes, filii Basilii Sidorow, Panthaleon Kowalewicz de oppido Sokołow; in villa Hudziejów: Eva Kotykowa, generosus Antonius Kobarycz Hoszowski, gubernator Rachinensis, generosus Antonius Bunicz Krechowiecki, Joannes Mryszko Krechowiecki, Marianna Krechowiecka, Marianna Demowiczowa, Anna Maryszkowna Krechowiecka, Joannes Podhorodecki, gubernator Dubensis.

2. Quod in capitaneatu Dolinensi usitatum sit ruthenos diebus festis primae classis, veluti nativitatis Christi Domini secundum calendarium graecum, ad labores et vecturas per potestatem curialem compelli, imo nec diebus dominicis quandoque parcent domini administratores bonorum, sed jubent miseros ruthenos adducere ligna ad officinam, in qua ferrum elaboratur. Idem practicari solet praecipue in aestate in villa Duba, bonis patrum societatis Jesu residentiae Rożniatoviensis, quod diebus dominicis et festis de praecepto apud ruthenos compellant, ad labores subeundo. Similiter in eodem capitencatu in usu est, quod hebraei, habentes in famulatu christianos, ex permissione dominorum temporalium eosdem famulos suos jubent sabbathis ab operibus abstinere et diebus dominicis laborare, quae nulla reverendi parochi latini non impediunt, nec dominos, uti parochianos suos, praemissis arguunt. Si vero contigat, aliquem ruthenum die festo secundum calendarium latinum laborare, iidem parochi latini contra tales vehementer insurgunt et labores impediunt, per idque praeferunt hebraeos ruthenis.

3. Quando contigit non simul observari quadragesimam ruthenorum cum latinis, presbyteri latini in oppido Dolina nuptias ruthenis celebrare cum pompa impediunt; jam vero judaeis, acceptis ab iis muneribus, non sine scandalo fidelium, permittunt, taliterque etiam hoc in puncto infideles hebreos fidelibus ruthenis praeferunt non sine evidenti nostra laesione.

In decanatu Rozdolensi (mutaverunt ritus 14).

Admodum reverendus Joannes Lewiński, decanus, recognita per paroches sub juramento retulit:

1. Quod in oppido Rozdoł patres Carmelitae calceati habitantes et curam animarum habentes, ruthenos in dicto oppido: Mariannam neophitam, Paulikowscio nuptam, item aliam neophitam de villa Dąbnica, jam ex aqua per parochum ruthenum Dębnicensem baptisatam, denuo in ritu latino cum solemnitatibus etiam ex aqua baptisarunt, ex post parocho rutheno Chodoroviensi nuptam. Michaelem, Joannem et Alexium, filios Basilii Storożyk, et Mariannam Smolska ex villa Krupsko, Stephanum, Andreae Bohonis filium, Eliam pistorem et Gregorium Piły, ex villa Czernica; Stephanum et Jgnatium, Joannis Rymarz filios, ex villa Brzezina ad amplectendum ritum latinum persuaserunt et susciperunt. Mutarunt pariter ritum nativum in villa Kijowiec: Stephanus Szeremetow; in villa Podhorce: Stephanus Jakobow; in villa Ostrow: Andreas Basiy; in villa Suhrow: Jacobus Jawdoszyn.

2. Suprafati patres Carmelitae parentum ruthenorum videlicet: Basilii Baczyński filios tres absque ulla necessitate in ritu latino baptisarunt, fine eo, ut in dicto ritu educerentur; et cum semel parochus ex villa Krupsko praedictos patres rogasset, ne praemissas injurias ritui suo facerent, loco favorabilis responsi acriter fuit redargutus a patre concionatore, quod acsi impedire voluerit fidelibus viam ad salutem, quasi quod in ritu graeco, cum sancti romana ecclesia unito, existentes, salvari non pessint.

3. Jidem patres Carmelitae tempore quadragesimae secundum calendarium latinum, durantibus adhuc apud ruthenos bachanaliis, praedictos ruthenos soliciti erant coercere a celebrandis nuptiis cum pompa, idque turpis lucri causa. Nam si quis obtulerit patri priori donum, tali permittebat omnem pompam et musicam, et cum im anno 1748 contigisset, quod pater prior, accepto nulliter munere a quodam Joanne Jurykow, oppidano Rozdolensi, rutheno, et data ei facultate celebrandi nuptias cum musica, secunda die nuptiarum misit relegiosum suum ad domum, in qua nuptiae erant celebratae, qui veniens, congregatos ad nuptias ruthenos dispulit, et lyras musicas confregit, His subsecutis, sponsus adivit admodum reverendum decanum suum ruthenum, eo tunc in oppido reperibilem, cum lamentatione factum exponendo, quod pater prior, accepto munere et data sibi facultate nuptias celebrandi cum musica, tantam injuriam ei fecit non sine ritus contemptu, cum haebreis similem in quadragesima ab utroque ritu observata facultatem dare soleat, et non impediat. Auditis his admodum reverendus decanus, adiit praefatum admodum reverendum patrem priorem cum expositione, quod, quae jussit facere, in praejuditium vergant

ritus, a sancta Romana ecclesia approbati, et liberi ejusdem exercitii. Et quamvis praemissa cum ea, quae decebat modestia, exposuisset rogassetque, ne in posterum similia attentari queant. Nihilominus a patre priore et aliis religiosis justas petitiones aegreferentibus, inhumaniter susceptus, et pro invasore monasterii reputatus, vix ex eodem non fuerit expulsus.

4. Perillustris Manastyrski, canonicus, de mensa Leopoliensi curatus, in oppido Chodorow uno anno invitavit sacerdotes ruthenos pro assistentia processioni in festo Corporis Christi, et, ut evangelia idiomate slavonico legerent, eosdem obligavit. Cum autem evangelia legerentur, lectionem, publice irridendo, impediebat non sine fidelium scandalo. Idem in villa Otenïwice volebat matrimonium filiae generosi Komarnicki ruthenae cum viro latino benedicere in aula, asserendo publice ecclesiam ruthenam in eadem villa reperibilem »*kuczą*« et sacerdotes nostros Caraimos appellabat. Idem saepies contra sacerdotes ruthenos insurgebat cum contemptu.

5. Admodum reverendus plebanus Brzozdzivicensis Theodoro Diakow de villa Wołcniow benedixit matrimonium cum parochiana sua sine testimonialibus parochi rutheni Wołcniovensis, depraemissis tribus denuntiationibus, confessione et communione.

Jn decanatu Szczerzecensi (mutaverunt ritus 27).

Admodum reverendus Lityński, decanus, recognita fideliter a parochis retulit: quod mutaverint ritum: magnificus Michaël Pohorecki, pincerna Trembovliensis, in villa Brodki; in villa Kiernica: Andreas Obuchow; in villa Werbiż: Basilius Kucharz; in villa Chrusna: filius Theodori Dubrawski, in villa Sroki: Maria Sewianowa et Catharina Kujanowna; in villa Podwysokie: Xenia Swobodzianka, sub tempus missionis a missionario persuasa; in villa Mostki: Simeon Fiałkow de mandato domini sui; in villa Lubienie Sauraczkie: Paulus Piekarzow, Andreas Lokaj, Anastasia et Anna Garderobianki; in villa Palana: Basilius et Christophorus, filii Theodori Gorniak, Leontius Tabaczyk, Andreas, Eustachius, Matheus et Joannes Fedyniakowie, fratres, Simeon Kaczorow, Basilius Ogonowski et Thomas Tomaszowski de villa Krasow, Marianna Kozaremowna et Parasceva Jaszczycka de villa Wietka Horożana, Andreas, subditus reverendi commendarii Siemienowecensis, et Anastasia Kobylańska de villa Siemianowka.

In decanatu Brżeżanensi (mutaverunt ritus 4).

Admodum reverendus decanus detulit, quod mutaverint insolenter ritum in villa Ceniow: Andreas Kulczycki ab annis 6; in villa Potok: Gregorius Cukiernik, Theodorus Lokay, Basilius Kucharz illusrissimae depiferae regni.

In decanatu Zaiwałoviensi.

Admodum reverendus Garbaczewski, decanus, recognovit:

1. Quod perillustris olim Zembowski, canonicus Leopoliensis, praepositus Kąkolnicensis, in anno 1840 assistebat matrimonio generosae Magdalenae Słonecka ritus graeci cum generoso Alexandro Żurawicz sine licentia proprii ejus parochi. Similiter reverendus Joannes Masłowski, commendarius ecclesiae latinae Kąkolnicensis, in anno 1750 generoso Grabowski latini ritus cum muliere ritus graeci contra usitatam consuetudinem et contra expressam parochi mulieris rutheni oppositionem in ecclesia sua matrimonium benedixit eidemque assistentiam praebuit.

2. Idem reverendus Masłowski, commendarius Kąkolnicentis, generosum Basilium Żub sexagenarium, circa agonem existentem, Jacobum Leszczyński, Antonium, Nicolaum, Joannem et Michaëlem, filios generosi Andreae Leszczyński, filias generosarum Punicka et Kujawska, Annam, filiam generosi Podhorodecki et Evam, filiam generosae Jakubinska—ex villa Meduzow, Annam, filiam Adami, post mortem parentis derelictam orphanam ex villa Markowa, generosos Thimoteum et Josephum Czerkaskich ex villa Szumlany, Joannm et Demetrium Rogowski ex villa Podszumlany, Alexandrum Kiernicki ex villa Gnilcze, Simeonem Swaryczewski ex villa Bybela, Mariannam, famulantem apud magnificum Zabłocki, tenutarium Kąkolnicensem, in ritu graeco natos, educatos, simestris suis suasionibus ad ritum latinum amplectendum induxit et suscepit. Similiter admodum reverendus Nawrocki, plebanus Horożanensis, generosam Annam Podhorodecka anno 1763 per varios consanguineos suos solicitatam, ad ritum latinum admisit, et cum noluisset ritu latino prima vice communicare, asseruisset se non esse jejunam, persuasa est, id sibi non obstare, sicque nolens volens communicavit. Pariter patres societatis Jesu generosum Panthaleonem, generosi Bilin-

ski filium, scholas Stanislaopoli frequentantem, ad amplectendum ritum latinum persuaserunt

3. Admodum reverendus Cweynarski, praepositus Kąkolnicensis, matrimonium Ignatio et Basilio Hnatow de villa Bydło atque Joanni Kluba de villa Podszumlany sine praemissis banis cum mulieribus latinis benedixit. Filiam Antoniowey matris ruthenae, parochianae Kąkolnicensis, et Mariannae Macycha, subditae suae, ritu latino sine necessitate baptisavit, ideo, ut in post ritum latinum sequerentur.

4. Idem admodum reverendus Cweynarski quemdam Joannem Kucharz, ruthenum, in anno 1754 propter sua dementa per decretum consistoriale ruthenum excommunicatum, ad ecclesiam suam pro divina audiendis scienter admittebat et ad suscipiendum ritum latinum persuasit, dixitque excommunicationem ruthenam nihil ei posse nocere. Insuper in majorem jurisdictionis ruthenae contemptum, quoties contigit aliquem sacerdotem ruthenum in ecclesia latina Kąkolnicensi, ubi adest imago Salvatoris Crucifixi, gratiose celebrare, dictus admodum reverendus Cweynarski praefatum coquum excommunicatum jubebat proxime altari celebrantis adstare; quem, in praefata excommunicatione mortuum anno 1756, in sua ecclesia sepelevit.

5. Idem admodum reverendus Cweynarski ritum graecum et devotiones multoties variis in locis irridere, et semel asserere contumeliose non veruit in praesentia generosorum: Casimiri Szemiot et Theressae Demszyńska anno 1758 die 25 Martii: »*sacerdotes ruthenos infantes non baptisare sed faedare*.

6. Suprafatus reverendus Masłowski decimam apianam cum adhibitis sibi rusticis ex apisteriis parochorum: Markoviensis, Byblensis, Zaguriensis, Chochomioviensis et Dytiatynensis, in fundis ecclesiasticis existentibus, vi et violenter conscripsit atque intercipere mandavit. Insuper ritum mutarunt insolenter in villa Podszumlany: Angela, Marianna, Pelagia et Constantia, filiae generosi Alexandri Podhorodecki; in villa Kunaszow: Anna Rawska; in villa Horbotow: Sophia, filia generosae Rebczyńska, in anno 1746 a reverendo Masłowski, commendario Kąkolnicensi, et Tatianna, ejusdem Rebczyńska altera filia, in anno 1763 ab admodum reverendo Cweynarski, praeposito Kąkolnicensi, persuasae, ritum latinum sunt amplexae, et secundarie idem praepositus matrimonium de praesenti cum generoso Basilio Rogowski, rutheno, fortiter inebriato, sine praemissis denuntiationibus et die quadragesimali in ecclesia sua benedixit. Idem admodum reverendus Cweynarski generosum, cujusvis nominis Stryski parentem, latini ritus, comminata ex-

communicationis poena compulit, ut Evam, Mariannam, Agatham, Marinam, Mariannam, filias suas, ex Sophia matre ruthena pracreatas in ritu graeco baptisatas et educatas, ad amplectendum ritum latinum adigeret, quod explere debuit. Item in oppido Manasterzyska Basilius Laski, ducta uxore latina, et uxor ruthena Jacobi Dziuba, viri latini, atque Antonius Pańkowski, insolenter ritum latinum sunt amplexi. Item in oppido Zawałow: Stephanus, paterfamlias arcis Zavałoviensis, Joannes et Stephanus, aurigae curiales, Petrus et Jacobus, filii Joannis patrisfamilias et praedalis Zawałoviensis, nec non generosus Alexander Wasilewicz, gubernator Zawałoviensis, ritum nativum, temerarie procedentes, mutarunt.

In decanatu Kozłowiensi (mutaverunt ritus 19).

Admodum reverendus decanus, relata a parochis, detulit, quod mutaverint ritum: Helena, uxor Michaëlis Stroż, in villa Dmuchowce; Joannes Onufryk et Maria Wiaznicka, postquam conjugibus latinis nupserint, in villa Zaboyce; Michael et Stephanus, filii viduae, Andreas et Boguslaus Toliszowscy, Romanus Jurkow, Anna, uxor Krzywego et Theodorus, famulus Stałowskiego, in villa Draganówka; Eva Smolakowa et Febronia Pastuszka, in villa Chodaczkow; Maria, uxor Hurtacka—in villa Bieniowa; Simeon Rosowski et Daniel Woźnica—in villa Sosnow; qui sub tempus visitationis generalis per decretum sunt excommunicati et pro talibus in ecclesia Sosnovicensi publicati; per admodum reverendum parochum latinum Złotnicensem et ad divina accedentia et ad sacramentorum participationem admittuntur; generosa Justina Hoszowska in villa Iszczkow, Basilius Halicki, nuptus uxori latinae, et Andraeas Głowacki, nunc Antonius vocatus in oppido Kozowa; hic Andreas, antequam nupserit mulieri latinae, in villa Nastasow, immediate ante connubium, apud patres societatis Jesu Nastasovienses confessus et ritu latino primo communicavit, atque sine praeviis bannis ex parte ejus matrimonium contraxit, monitus postea sub tempus visitationis generalis, in opido Kozowa peractae, ad nativum rediit ritum, et juxta eundem ritum graecum bis communicavit, dein ad latinum rursus versus est.

In decanatu Janoviensi (mutaverunt ritus 26).

Admodum reverendus decanus a parochis reçognita retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Basilius Było, Nicolaus Udymowski in oppido Grzymałow; Simeon Rolow, Alexius et Panthalemon Wołoskowie—in villa Kaczanowka; generosus Tustanowski,—in villa Nowosiołka; Maria Bednarczyna, Anastasia Kowalicha, Benedictus Bogoszewski, filius presbyteri rutheni, in villa Suchostaw; Jacobus Perebihajło, Maria Storczycha, in villa Młyniska; Joannes Duczak, Anastasia Mądrzekowska, Joannes et Leontius Pachołkowie, Daniel coquus et Joannes, cosacus magnifici capitanei Dzwinogrodensis, in villa Podhayczyki; Maria Berezowska, in villa Słobodka; Catharina Goliszewska, Joannes Berezowski, in vila Jabłonow; generosus Komarnicki, in villa Romanowka; Joannes Rymarz, Joachim Pachołek et Anna Hustarska in villa Wisła.

2. Quod in oppido Grzymałow, villis: Leżanowka, Nowosiłka festa de praecepto juxta calendarium graecum per ruthenos a laica potestate dominicali saepe violari jubentur laboribus operum servilium.

3. Quod ritus graecus latino unitus non raro a variae conditionis hominibus irrideatur, vilipendatur et contemnatur.

4. Quod nonnulli parochi latini personas ritus graeci in suis coemeteriis cum evidenti parochorum ruthenorum injuria sepeliverint, nonnulli vero laici domini legata ad ecclesias ruthenas parohibuerint.

In decanatu Tremboveliensi (mutaverunt ritus 56).

Admodum reverendus Nicolaus Rymbała, decanus, a parochis recognita retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Petrus Petryk in villa Humniska; Maria Owczarka, Maria Zaleska—in villa Homiłow ex consilio et pursuasione perillustris Szerepankiewicz, canonici Camenecensis, praepositi Kopyczynensis; Joannis coqui tres filiae, quatuor filii generosi Rudnicki, uxor Siypowały in oppido Strusow, aliqui ex persuasione, alii ex coactione perillustris Starzyński, canonici Camenecensis, praepositi Strusoviensis; generosus Jacobus Bańkowski, Daniel Kulczycki—in villa Kliwince; Joannes et Alexius in

villa Iwankowce. Elias Parobek Łuczycensis, Andreas, Joannes et Anna germani, et Antonius Sokulski in villa Krowineć ex compulsu magnifici Massakowski, possessoris Krowinicensis; Anna Pipecka, Barbara Pastuszka; Maria Szewcowna, Agatha et Catharina filiae Eustachii Rybak, Matheus Smarkaty, Joannes Podhorecki et Anastasia Kurowska in villa Łoszniow; generosus Ostrowski, uxor Thomae Solarza in villa Warwaryńce; Josephus Hłuchego zięć, uxor Joannis Sawicki, Basilius Komarnicki et Romanus Kruszelnicki in villa Wierzchowce; Joannes Maluta, Alexander coquus, Joannes Haydon, Barbara Kucharzycha et ancilla quaedam ex sollicitudine religiosi vicarii Mikulinicensis, bernardini; Anastasia Tęczkowska, Zuzanna ejus filia, Tatiana, uxor Petri Sartoris, Anna Krzywa, Anastasia Marcinowa — in oppido Mikulińce; Eva de villa Chorostkow; Anna Szczepkowa de villa Chłopowka; Stephanus Chitry de villa Łuczka, Stephanus Iwanow, Gregorius, volens nubere cum muliere latina, adactus a perillustri Pakoszewski, canonico Camencensi, praeposito Mikulinensi, ritum latinum amplexus, sed postquam nupserit, ad suum ritum nativum graecum rediit, qua de causa summe vexatus fuit a quibusdam personis ex instictu perillustris Pakoszewski — in villa Łodyczyn; Anna Spasiuczka — in oppido Trembowla; quatuor filii generosi Petri Zarzycki, tribuni Trembovliensis, filia generosi Skulimowski, a patro latino compulsa, Basilius Litwin, Pelagia Sebestyanowa, cum in obsequiis esset apud patremfamilias latinum, ab eodem coacta, in villa Derechow.

2. Quod reperiantur diversi ritus conjugia, utriusque sexus proles baptisata est ritu latino: in villa Nastasow unum, in villa Łaszniow tria, in oppido Mikulińce duo; in villa Derechow Joannes Manoryk benedictionem matrimonialem cum uxore sua aliter obtinere non potuit, quousque non juraverit prolem utriusque sexus ritu latino baptisandam.

3. Quod perillustris dictus Starzyński, sub tempus pestilentiae pecorum in oppido Strusow, sepulchra defunctorum in cemeterio rutheno Strusoviensi aperire, cadavera vexare, ex sepulchris extrahere, capita eorum decollare, dein eadem cadavera in dolia ex pice imponere, imposita per duos dies et duas noctes in medio fori exposita custodire et demum in limite comburere jussit.

4. Quod patres societatis Jesu, missionarii Nastasovienses, signanter pater Jastrembski, superior, ceremonias missae ruthenae irridebat. Patres: Jarocki et Grodzicki blasphemata non erubescebant proferre, fidem ruthenorum similem esse fidei Turcicae, Judaicae, Lutheranae, Calvinisticae, in

eaque nullum fore sublevandum, et ecclesias ruthenorum pejores esse synagogis Judeorum. Similiter magnificus Starzyński, thesaurarius Kijoviensis, possessor villae Ładyczyn, in anno 1753 accensus ira contra coquum suum ruthenum, percutiens eum, effulire praesumebat, fidem ruthenorum fidem caninam esse.

5. Quod multis in locis festa de praecepto ruthenorum per injuncta opera eis servilia, ad laborandum demandata, saepies violentur.

In decanatu Tarnopoliensi (mutaverunt ritus 36).

Idem admodum reverendus Rymbała, decanus, excerpta sub conscientia ex parochis retulit:

1. Quod mutaverit ritum Anna et Marianna Koszubowny, Joannes Tałant cum filio Joanne et filiabus: Anna, Catharina et Maria sub tempus missionis in oppido Tarnopol et Theodorus Sitnikow, oppidani Tarnopolienses; ancilla Christophori in villa Petrykow; Antonius Masztalirz in villa Kutkowce; Tatianna Brzeznicka in villa Dołżanka; uxor domini Głębocki, duo filii domini Smoliński—in villa Iwaczow; Smerżański, filius sacerdotis, Anastasia Białousicha, Theodorus Łukawski, Gabriel Paratek in villa Irowica, Maria, nupta viro latino, et Daria, virgo, ex compulsu aulae in villa Borki; Eva, nupta viro latino, in villa Płotycza; Joannes et Michaël, Podhaynego filii in villa Dołżanka: Maria, pariter nupta viro latino, ab eodem compulsa, in villa Czartorya; Agatha et Maria, ancillae curiales, adactae per magnificam Siemaszkowa, dapiferam Czernichoviensem, in villa Kobylanka; Marik, ancilla domini Stojanowski, gubernatoris Bucnioviensis, ex compulsu ejusdem; Xenia, ancilla domini Oborski ex compulsu ejusdem in villa Zarudzie; generosus Matuszewski in villa Seymkowce; Joannes Szpinal, Agatha, uxor Oleynika, in villa Ostrow.

2 Quod in villis: Berezuwka, Białoczuby, Kobylanka et Ostrow festa sua praecepto rutheni ex mandato aularum laboribus operum servilium violare persaepe cogantur.

3. Quod in oppido Tarnopol didascalus sancti Crucis, proptrea, quod die veneris sancti juxta calendarium latinum in ecclesia sua ruthena pro solita devotione campanas pulsaverit, per praepositum latinum Tarnopoliensem capi, et percuti fuit jussus

4. Quod reverendus Lewicki, commendarius Tarnopoliensis, visitans villam Czestyłow cum solita strena, supervenit et ad parochum Czestyłoviensem, quem, loco gratulationis, verbis scommaticissimis tractabat, gallinas, anates et anseres capi et occidi jubebat, aliasque violentias cum contumelia ritus patrabat et miserum sacerdotem percutere volebat, nisi fuga se salvasset.

In decanatu Skałatensi (mutaverunt ritus 57).

Admodum reverendus Ilaszewicz, decanus, recognita sub juramento a nonnullis parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Pelagia, virgo ex villa Smolanka, Eva ex villa Stupki, Petrus sine cognomine, Basilius Mazurski ex villa Ostapiow, quatuor mulieres et duo viri ex villa Novosiołka, duo juvenes masculi et duae famulae ex villa Hałuszczyńce; Lucilianus et Joannes sine cognomine ex villa Bawarow; Eva Buniakowska, Anna Kopystyńska mater cum Gabriele et Parasceva filiis et Stephanus Stupnicki ex villa Skomorochi, Mathaeus advena ex villa Grabowce, Antonius Borysławski ex villa Kozowka, Theodosia Draganowa ex villa Sławice, Stephanus et Petrus Kaczanowscy ex villa Kołodziejow, Gregorii Przysiężnego filii duo, Maria, Magdalena et Anna Grzyzieckie sorores, Maria, uxor Valentini, cum tribus filiabus, Simon et Andreas fratres, Tatianna et altera ejus soror atque Procopius ex vilia Koydańce, Maria Atamanowa postquam nupserit viro latino—ex villa Czerniłowka; Maria Mazurykowa post initum cum viro latino connubium ex villa Zarubińce; Andreas Wereszczuk Priedrzemis ex villa Żerebki; Stephanus Chomiak, Michael Mielnikow et Georgius Onyszczyszyn atque juvenis orphanus ad persuasionem patrum societatis Jesu missionis Nastasoviensis, quod, acsi nulla differentia esset inter ritum graecum et latinum, nativum deseruerunt et latinum sunt amplexi - ex oppido Bucniowa; Eva ex villa Biłki.

2. Quod parochi latini baptisent ruthenos: ut parochus Bavoroviensis, filios Joannis Kil non solum baptisare, sed etiam sepelire penes suam ecclesiam praesumsit. Ejus item vicarius filiam mulieris ruthenae Grabowicensis baptisavit, imo omnem prolem, provenientem a parentibus diversi ritus, non veretur baptisare. Item vicarius Skałatensis, reverendus Konopnicki, requisitus de admissione ad ritum latinum cujusdam filiae ex villa Żerebki

ruthenae, respondit: se persuasisse, ut mater suum ritum mutaret. Idem vicarius Skałatensis, famellam ruthenam ex villa Panaski in suo cemeterio sepelivit. Item praepositus Skałatensis, requisitus de data permissione ad amplectendum ritum latinum cuidam Mariannae ex villa Nowosiołki, respondit: seniorem esse Gregorium Parasceva et ecclesiam latinam superiorem ecclesia graeca. Item vicarius latinus Tarnopoliensis cuidam ruthenae, post contractum in ecclesia ruthena cum viro latino matrimonium atque post mutatum per eandem ritum nativum, matrimonium rursus in ecclesia latina benedicere praesumpsit, stolide arbitratus, contractum in ecclesia graeca non esse validum. Item praepositus Zbarażensis consuetudinem usitatam cuidam Mariannae ex villa Koydańce, sciens eam ruthenam esse, matrimonium cum viro latino benedixit.

3. Quod domini bonorum temporanei in villis: Smolanki, Sopoćki, Ostapiowka et Rożańce atque in opido Skałat, nec non suprafatus reverendus Szczudlikiewicz, in villis Grabowka et Bawarowka commissarium agens, dies festos de praecepto et quandoque etiam dies dominicos operibus servilibus per subditos ruthenos violari persaepe mandant.

4. Quoties contigit festa Peschalis ruthenorum non simul cum latinis celebrari, toties parochi latini in oppido Skałat et villa Bawarowka sacerdotibus ruthenis diebus veneris et sabbatho sancto juxta incidentiam calendarii latini pulsum campanarum pro devotionibus consultis solebant impedire.

5. Supradictus reverendus Szczudlikiewicz in viilla Rożańce non solum curiam fomentabat, verum etiam ipsemet saepies parochum ruthenum contumeliis afficiebat propterea, quod ruthenos a famulatu apud haebreos arcebat.

6. Idem reverendus Szczodlikiewicz seculares fomentabat, quatenus decimam a sacerdotibus ruthenis perciperet, et ipse quoque a parochis Borovicensis et Grabowicensis, ubi commissarium agebat, decimam apiariam vi et violenter accipiebat.

7. Quod in scholis patrum societatis Jesu Cremenecensibus, et patrum scholarum piarum Złoczowiensibus studiosi rutheni persecutionem et injurias patiantur non solum a studiosis condiscipulis, verum etiam ab ipsismet professoribus studiosi rutheni propter eorum ritum.

In decanatu Czortkoviensi (mutaverunt ritus 3).

Admodum reverendus decanus recognita a parochis retulit, quod mutaverint ritum gnaecum in latinum: Catharina, filia Telecki sartoris, nupta

Halickiemu textori—in oppido Czortkow, Andreas Zawadzki, ad postulata uxoris latinae—in villa Zalesce, Theodosia, Stanislai aurigae uxor, ex coactione mariti—in Tudorow.

In decanatu Buczacensi (mutaverunt ritus 14.)

Admodum reverendus decanus relata a parochis recognovit:

1. Quod mutaverint ritum: Nicolaus Alexiewicz, Stephanus Stolarz, Joannes Charachułka, Stephanus patris prioris Dominicanorum, qui ritum graecum multum irridet, uxor Constantini Wachocki, Joannes Karwacki, Marianna Puchowska, et Nicolaus, carnificis filius, in oppido Buczac; Joannes Ciołko, Parascewa Zuzczakowa, a marito latino compulsa, in oppido Potoki; Julianna Marcinowa et Anna Sklarzowa in villa Trybuchowce; Catharina Dziubicha a marito persuasa et a patribus Dominicanis Buczacensibus admissa, atque Anastasia uxor Valentini, a marito coacta, in oppido Monasteryska.

2. Quod patres Dominicani Potocenses cum indignatione et contemptu prohibuerint parocho rutheno pulsum campanarum diebus veneris et sabbatho sancto secundum calendarium latinum incidentibus.

3. Quod praedicti patres Dominicani Potocenses, in jura parochorum ruthenorum involantes, tres mulieres ruthenas post partum benedixerint. Id ipsum multoties attentarunt patres Basiliani Buczacenses, alia his parochianis sacramenta: baptismatis,—in privatis aedibus, confessionis et communionis paschalis atque magnificae Wągierska in palatio administrantes, aliaque sacramenta peragentes et jejunia ad sanctos Apostolos, nec non in hebdomada ante quadragesimam, in qua nonnisi lacticiniis vesci permissum, cum scandalo christianorum ruthenorum frangant.

4. Quod generosus Paszyński, administrator Sokołovicensis, ruthenos non aliter soleat nominare, nisi quod sint spurii et schismatici.

In decanatu Zarwanicensi (mutaverunt ritus 9).

Admodum reverendus decanus recognita a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Maria Bartłomiejowa in oppido Podhayce; Michael Karycki et Parasceva Błażkowa in villa Trybuchowce, Andreas Kulczycki in villa Kaniow decanatus Brzezanensis, Theodori Kasianowicz proles: Mathaeus et Agatha in villa Cebrow, Panthaleon Matyszow in villa Pleszkowce, Alexius Gulowaty in villa Kuzowce decanatus Zboroviensis; Anna Węgrzynowa in villa Białkowce.

2. Quod in villa Trybuchowce reperiantur sex matrimonia mixta, quorum proles per praepotentiam in ritu latino baptisari consuevit.

In decanatu Dunajoviensi (mutaverunt ritus 13).

Admodum reverendus decanus a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Nicolaus Korkow in villa Biała, Katarzyna Kazimirzowa in Stary Stratyn, Simeon Stadnik in villa Pukow, Basilius, Iwaszko, Daniel Panczyszyn, Georgius olim, nunc Adalbertus vocatus Kucharzow in villa Żołczow, Anna Szewcowna ex villa Lipica Gorna, accepta ad obsequia aulae Żołczoviensis de compulsu ejusdem; Joannes Bogusz in villa Szpikłosy; magnificus Żurakowski, tenutarius Remezowiensis, postquam nupserit mulieri latinae, Matheus Pachołek et Andreas sutor, nupti mulieribus latinis in villa Remezowce.

2. Quod illustris et admodum reverendus Czechowicz, canonicus collegiatae Żołkieviensis, praepositus Zboroviensis, matrimonium Thomae rutheno cum muliere latina, sine praemissis bannis et confessione ex parte viri, in ecclesia sua Zboroviensi benedixit.

In decanatu Halicensi (mutaverunt ritus 2).

Admodum reverendus decanus expiscata ex parochis detulit: quod in villa Truścianice ritum nativum graecum deseruerunt et latinum amplexae sunt: Maria et Anna filiae Michaelis Żurawicki.

In decanatu Zboroviensi.

Videantur adnotata in decanatu Zarwanicensi retro.

In decanatu Usciecensi (mutaverunt ritus 13)

Admodum reverendus decanus collecta a parochis sub conscientia retulit.

1. Quod mutaverint ritum: Maria Joannis Szewczyszyn de villa Tumir; filia Muszyńscii et Theodorus Ilnicki ex villa Byszow; Joannes Dubrawski ex villa Krimidow; Eva Andryjowa et cujusvis nominis Wołoszka ex persuasione patrum Capucinorum Mariampolensium, qua de re coram eis conquestus parochus contemptuosam cum ignominia recepit satisfactionem, item Antonius Ilnicki, cujusvis nominis Klemensowska, Anna Papirska et Lubieniecki, a matre coactus, in villa Daszow; Basilius Stampurski in oppido Uscie; Maria Paradowska Catharina Sumisławska in villa Tostobaby.

2. Quod tam in oppido Uscie, quam in oppido Horożanka, cum festa paschatis non simul incidant, sacerdotes latini cursum devotionum solitarum cum pulsu campanarum diebus Veneris et sabbatho sancto juxta calendarium latinum ruthenis in ecclesia impedire soleant.

3. Quod reverendus Nawrocki, plebanus latinus Horożanecensis, quinque proles ruthenorum sine ulla necessitate baptisaverit, fine, ut in post ritum latinum sequantur.

4. Quod generosus Ossowski, administrator Konczacensis, cogere soleat ruthenos ad violandum festa de praecepto laboribus operum servilium.

In decanatu Tłumacensi (mutaverunt ritus 46).

Admodum reverendus Łomikowski, decanus, rocognita sub conscientia per parochos retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Theodorus Pałamarz, Joannes Ogrodniczek, Maxim Antonow, Theodorus Buskow, postquam mulieri latinae nupserit, Lasarus Sliwiński, Theodora Kowalicha, Jacobus Moskal, qui ad reditum sub excommunicationis poena fuit compulsus, et in ea perseverans, per admodum reverendum Woycicki, praepositum latinum Tłumacensem, fovebatur, Matheus Biłowus, Theodorus Mysliwy, Thomas Szydłowski cum filiis, Thimothaeus, reverendi Preczyski presbyteri filius, Simeon Tereszczukow in opido Tłumacz. Agatha, quae circa connubium cum ritu et nomen Sophiam

mutavit, et Catharina virgo, ancilla aulica, in villa Hostow. Maria Zilczuka, Maria Kraszewska et Sophia, ejus ancilla, item Nicolaus Organista et Anastasia, existentes in famulatu apud reverendum Buyny, plebanum Chocimirensem, in villa Chocimirz; nec non Petrus, famulus generosi Michałowski et Basilius Gałaganczyn, itidem Chocimirenses; Anna Żakowiczowa, per maritum latinum coacta, ex villa Okno; Gregorius, famulus generosi Zieliński, ex coactione ejusdem in villa Bukowina; Anastasia Andrzeyczukowa ex villa Czortowce, Anna Marusina, Andreas, filius Basilii textoris, generosus Biliński, cum mulieri latinae nupserit, Anna Kazimirzowa—in villa Hryniowce; Anastasia Doroszewna in villa Żywaczow; Anna Stangretczukowa in villa Nizezwiska; Agatha Krawcowa in villa Puźniki; Gregorius Kamiński, Łomnicki, famulus magnifici Gorecki, Catharina Drohomirecka, Catharina Juzinkiewiczowa, Maria Choynacka, Anna Kwaśniowska, Maria Dąbrowska ex villa Gruszka, Petrus Czaykowski ex oppido Niżniow; Maria Rożanowna ex villa Bratkoszow; Maria Wołoszynow ex villa Porchowa; Alexius Szak et uxor Valentini aurigae aulici Deleviensis, postquam matrimonio cum eodem per reverendum Zazembowicz, commendarium latinum Koropiecensem, fuerit juncta. Joannes Lisowski de villa Isakow.

3. Quod, occurentibus non simul festis paschalis sacerdotes latini: Pieczycki—antecedaneus et Woycicki—modernus praepositi, et Grozman, commendarius Tłumaczenses, item patres Paulini Niżnioviense, qui campanam discutere jusserunt, pulsum campanarum diebus veneris et sabbatho sancto juxta incidentiam calendarii latini in ecclesiis ruthenis cum sacerdotum nostrorum postpositione et in ritum contumelia impediebant

3. Quod festa de praecepto secundum vetus calendarium per operas serviles ruthenis violare mandabant potestates curiarum: Tłumaczensis, Sorocensis, Scianecensis, Holeszoviensis et Kutyscensis, pariter non sine ritus contemptu.

4. Quod ritum nostrum graecum saepies irriserint non solum variae conditionis laici latini, sed etiam ipsimet ecclesiastici, in scholis patrum societatis Jesu professores studiosos ruthenos vexantes, item religiosi patres bernardini Gwozdecenses et patres paulini Niżnioviense cum personarum contemptu et postpositione.

5. Quando contingit ex decreto consistorii latini Leopoliensis ad instantiam sacerdotis rutheni generosum Szoszewski propter percussionem ejusdem sacerdotis pro excommunicato publicari, perillustris Woycicki, praepositus Tłumacensis, excommunicatum in ecclesia sua publicare renuebat; idem

alium per decretum judicii rutheni excommunicatum ad divinorum participationem in ecclesia sua scienter admittebat. Similiter pater Bruski, subprior Dominicanorum conventus Potocensis, in ecclesia ruthena Scianensi, interdicto subjecta, praecautus et praemonitus in contemptum jurisdictionis, non verendo irregularitatem, missam celebrare praesumpsit.

6. Cum virtute decretalis sanctissimi domini Benedicti XIV, papae, prohibentis, ne christiani apud judaeos famulatum praestent, sacordotes nostri ex mandato illustrissimi pastoris nostri in sequellam suprafata decretalis executivo christianos ruthenos sub excommunicationis poena ipso facto incurrendo monuerint, ne annua aut diurna obsequia judaeis praestare praesumant, perillustris Woycicki, praepositus Tłumacensis, cum suo commendario dominos saeculares contra sacerdotes nostros incitabant et patres Paulini Niżniovienses ipsimet parochum Turcénsem propter prohibitionem ejusmodi variis modis angarisabant, alii vero sacerdotes latini collatores parochorum ruthenorum ad emungendas ab ipsis decimas solicitabant.

In decanatu Żukoviensi.

Admodum reverendus Basilius Osławski, decanus, recognita sub juramento ab aliquibus sacerdotibus retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Basilius Baczyński in villa Turka; Basilius Berezowski in oppido Żukow; in eodem oppido Żukow admodum reverendus Jankowski, praepositus latinus, retruso violenter proprio parocho rutheno a generoroso Joanne Żurakowski, moribundo, ipsemet eum disposuit, confessionem suscepit, viaticum ritu latino contulit et ecclesia sua latina sepelivit, interceptis omnibus mobilibus, post obitum ejus derelictis, cum evidenti legitimi parochi injuria.

2. Quod in villis: Białostawy, Czarnestawy, Berezow et Czarny Potok rutheni saepies cogantur festa propria de praecepto operibus servilibus violare, ex quo villae praefatae per illustrem Cetner infideli Jankiel, haebreo, in arendam fuerint missae, contra recens emanatam prohibitionem sanctae sedis apostolicae, qui judaeus severis jussibus et verberibus miseros ad suprafatam festorum violationem compellebat.

3. Quod idem infidelis Jankiel, bonorum arendatorius possessor, Christi fidelibus ruthenis famulatum sibi praestare demandabat ex obsequio, quod ei peragere debebant.

4. Idem infidelis reverendum Alexium Niedzielski, commendarium ruthenum Białostaviensem, eiusque familiam verberibus afficiebat, de quibus enormibus injuriis cum praedictus sacerdos coram commisario magnifici Cetner contra suprafatum infidelem possesorem querulatus fuisset; satisfactionemque expostulas et, loco satisfactionis redargutiones recepit et, judaeum commissarius memoratus protegendo, omnes adhibuit modos et media quibus obviasset, ne miser sacerdos ad quem de jure cum suis injuriis se referre posset.

In decanatu Oteniensi (mutaverunt ritus 25)

Admodum reverendus Nicolaus Osławski, decanus, collecta sub juramento a parochis retulit:

Quod mutaverint ritum: Catharina, ancilla domini Pulikowski, ex persuasione ejusdem in villa Korszow; Catharina Kazimirzowa et Stephanus Sartor, hi filios quoque suos in ritu latino baptisarunt; et Maria Szaldanowa in villa Tarnowica; nobiles: Joannes, Basilius, Alexander, Michaël, Gabriel et alter Joannes Żarscy, Catharina et Magdalena filiae Swiętkowskiego, Anastasia Rybińska, et Anna Żarska in villa Czeremchow; generosus Stephanus Słonecki in villa Cucyłow, ob irrisionem consodalium, in cohorte cum ipso existentium, Nicolaus Osadca, Petrus Kuziow in villa Przero'sl; cujusvis cognominis Jaśko ex persuasione generosi Juszkowski, domini sui, cui inserviebat in villa Chudkow; Adalbertus Zuzański cum uxore filiisque in villa Chlibycz; Andreas Strzelbicki, Victor Biliński, Martinus et Joannes Bidzińscy, Anna Banliczka, Anna Fartykiewiczka, Anna Karmańska, Theressa Marunczyna, et tres infantes Casimiri Uberylaka in villa Paryszcze; Anastasia Dundiakowa cum duabus filiabus, Martinus Bidziński cum uxore et filiis, Theressa Czerbanowa, Skorupski, Basilius, famulus curialis in villa Zakrowce; Sophia et Maria Moreckie, Maria Masztalerka et duae filiae Kłipowe in villa Pniovie.

2. In villa Hołosko filium Jaśka, baptisatum per parochum ruthenum, reverendus commendarius Oteniensis jussit in rito latino educare, et ad se ad confessionem adducere; in oppido Nadworna vicarius, quidam pater Franciscanus, absque necessitate, imo obstante parocho rutheno, prolem Mariscae et Josephi Szewc per vim baptisabat, ut dein in ritu latino esset.

3. Quod matrimonia benedixerint: in villa Korszow commendarius Oteniensis Mariannae nativae ruthenae et quidem sine praemissis bannis,

quae in propria eius parochia proclamari debebant; in villa Tarnowica idem commendarius Mariae Saldaczowa; in villa Peczeniżyn commendarius Kołomyensis filiae Alexiae Tymaklak, parochiani rutheni.

4. Quod patroni latini diebus festis de praecepto ruthenorum propriis laboribus operum servilium cogant violare, praecipue in villis: Uhorniki, Targowica una et alia Leśna, Nazawiżów, Przerośl, Chlybycz et in villa Chudkow, administrator, jubens diebus festis de praecepto a meridie laborare, irridendo blaterare solebat, dicendo: »sicut gelu a calore solis liquescit, ita festa ruthenorum post meridiem«. Infidelis Jona et Szmaia in bonis Kniażdwor et Tłumaczyk, sibi arendatis, non solum diebus festis christianos ruthenos ad opera cogunt, verum etiam percutere praesumunt, non sine ignominia religionis christianae.

5. Quod in villa Targowica Martinus Nowakowski, irridendo devotiones ruthenas, cantare, dominus autem Młodecki—missam ruthenam cum rebus prophanis miscere et assimilare multoties praesumebant.

In decanatu Stanislaopoliensi (mutaverunt ritus 33).

Admodum reverendus Wołkunowicz, decanus, recognita sub juramento a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: in villa Ladzkie Michaël Łucki, coactus a religiosissimo Kolędowski, praeposito latino Sołotwinensi, uxor generosi Ostrowski, Theressa, filia generosi Krajewski, ad seductionem patrum Dominicanorum Tyśmienicensium, Joannes, Basilius, Alexander Żarscy, filii generosi Petri Żarski et quidem duo posteriores, cum scholas patrum societatis Jesu Stanislaopoli frequentassent, ab iisdem persuasi; in villa Czeremachow: Basilius, filius Alexandri Źarski, per reverendum Paciewicz, vicarium Oteniensem, inductus; in villa Markowce: filia generosi Stanislai Krajewski, nupta generoso Kniechinicki, rutheno, cum in statu virginali fuisset suasu patrum Dominicanorum Tysmienicensium; item mulier ruthena de villa Żuraki, nupta marito Mazur, ex persuasione patrum Dominicanorum Bohorodczanensium; in villa Krechowce: Michaël, filius Georgii Wisznik, consilio reverendorum vicariorum stanislaopoliensium; Stanislaopoli: Joannes Smulski, Anna Dachowa, Anastasia Matiaszowa, Anastasia virgo et Theodorus, famulus patrum Trinitariorum, filii Nicolai Pachołek, Joannes Hryniszko, Nastasia Powedyczka, Maria Diabekiewiczowa, Stefanowa Rymarka, Nastasia Ladokorska, Helena Żołnierka,

Helena virgo, Soroczyński, Dobrowlański—studiosus, Joannes Maxymowicz, Nastasia altera virgo, Zaleska, Maria Węgrowska; in oppido Tysmienica: generosus Joannes Żartwiecki, inito matrimonio cum muliere latina, suasu patrum Dominicanorum; iidem patres duas filias Josephi Hanczarz, incolae Stanislaopoliensis, ruthenas, ad ritum latinum induxerunt et matrimoniis copularunt; quarum maior natu, a primo legitimo marito suo derelicta, per eosdem patres alteri fuit copulata; cum autem primus maritus redivisset et uxori suae leglitimae cohabitare voluisset, dicti patres impedierunt et cum secundo habitare jusserunt; in villa Kłubowce generosi: Antonius Głowacki et Joannes Jedliński in provecta aetate suasu dictorum patrum Dominicanorum. In villa Chomikow: Marianna, filia Joannis Żegartowski, ante nuptias sui a reverendis vicariis Stanislaopoliensibus ad ritum latinum suscepta et, in majorem ritus contemptum et violenter, in eadem ecclesia Chomikowiecensi ruthena reverendus Sosnowski, unus praedictorum vicariorum, matrimonium eidem Mariannae cum Antonio Sokołowski, latino, benedixit; item in villa Tyśmieniczany: Theodorus Bożedarski suasu patrum societatis Jesu ritum latinum amplexus.

2. In oppido Tyśmienica quotquot sunt matrimonia virorum latinorum cum mulieribus ruthenis, horum omnes proles famellas vi et coactive patres Dominicani, curam animarum ibi habentes, baptisare solent et ad suum ritum pertrahunt

3. Iidem patres Dominicani Tyśmienicenses mulieres ruthenas, judaeis famulantes et propterea in excommunicatione existentes, scienter ad divina in ecclesia sua admittebant et unam earum, filiam pastoris pecorum, in actuali excommunicatione existentem, ad ritum latinum admiserunt et matrimonio cum Jacobo Mazur junxerunt.

4. Iidem patres Dominicani pulsum campanarum in ecclesiis ruthenis impedire solent, quando non insimul coincidunt dies veneris et sabbathi sancti.

5. In oppido Żysiec et Zagwoździe domini gubernatores festa juxta calendarium graecum de praecepto servilibus operibus per ruthenos coactione violari jubebant.

6. In villa Tyśmieniczany reverendus Petrus Tomicki, societatis Jesu procurator, in publico numerosi populi ad laborandum congressu ceremonias ecclesiae ruthenae cribrans et irridens, ad finem blasphemo ore non erubuit proferre: *«vestrae devotiones ululatui canum sunt similes»*.

In decanatu Bohorodczanensi (mutaverunt ritus 27).

Admodum reverendus Maciewicz, decanus, recognita sub juramento a nonnuliis parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum nativum ruthenum: Petrus Swatek, Martinus Lechnowicz, et duae filiae Cikonskiego in villa Żuraki; Joannes Dowbenczuk cum filio Demetrio, Vasilius Maychrowicz cum duobus filiis, Maria Osięcka et aliae undecim mulieres ruthenae, viris latinis nuptae, studio reverendi Kolendowski, in oppido Sołotwina; Stephanus et Gregorius Grabowieccy, Thomas Bałaban, Joannes Bogusz, mutato sibi nomine Jeremiae, qui iterato ab illustrissimo episcopo Bacoviensi fuit confirmatus, in villa Grabowce; Joannes Wasilkiewicz et Mathias, frater ejus, jussu dicti illustrissimi episcopi Bacoviensis in oppido Bohorodczany.

2. Quod praedictus reverendus Kolędowski, praepositus Sołotwinensis, duabus faeminis ruthenis matrimonia cum viris latinis contra usitatam praxim benedixit.

In decanatu Kosoviensi.

Admodum reverendus decanus expiscata sub conscientia a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum in oppido Kosow: Anna Finiszanka, Basilius Leszczuk, duo fratres Łohonczykowie, ad aulam pro famulatu accepti.

2. Quod reverendus pater Suszewski, guardianus, matrimonium Annae Ferenczuczkowa cum viro latino contra usitatam praxim et consuetudinem benedixit.

Jn decanatu Zabłotoviensi (mutaverunt ritus 4).

Admodum reverendus Tamowiecki, decanus, relata sub juramento a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum in villa Markowce: Maria, uxor Satoris, ex mariti latini persuasione. In villa Borszczow: Joannes Zatarski, qui etiam

blaterabat, quod sacerdos rutenus, etiamsi diabolicum os haberet, non persuadebit ipsum ad redeundum ritum graecum nativum ipsius; in villa Załuka: generosi Słoneccy, adhuc in scholis existentes, propter ritus graeci a latinis irrisionem.

2. Quod praepositus Zabłotoviensis ritus latini infantes parentum ritus graeci absque necessitate baptisaverit, fine, ut in post in ritu latino permanerent.

3. In oppido Zabłotow, in villis: Troscianki, Tułuki et Wołczkowa rutheni festa propria de praecepto ex mandato respectivorum suorum dominorum persaepe operibus servilibus violare cogantur.

In decanatu Kołomyiensi (mutaverunt ritus 2).

Admodum reverendus decanus recognita per nonnullos parochos retulit.

1. Quod antecedaneus commendarius latinus Kołomyjensis, reverendus Wojcicki, generosae Rastawiecka, viduae ruthenae, matrimonium cum generoso Staniszewski latino sine praeviis in parochia mulieris bannis, et contra continuo usitatam praxim in ecclesia latina benedixit.

2. Quod reverendus Lipowiecki, pariter anteactus commendarius latinus Kołomyiensis, sine ulla necessitate, imo contra expressam patris rutheni, Theodori Skoczyński, ad insinuationes matris latinae, filium ritu latino baptisaverit, et alteram filiam Catharinae Sietniczka, ruthenae, contra matris voluntatem.

3. Idem reverendus Lipowiecki edictum publicum dedit et promulgavit, ut nullus parochianus latinus filiam suam in matrimonium viro rutheno tradere praesumat, latinos vero adolescentes cum virginibus ruthenis nubere permisit et suasit eo fine, ut nuptae facilius ritum latinum persuaderentur amplecti.

4. Idem reverendus Lipowiecki Malinowscio rutheno eousque matrimonium cum muliere latına benedicere renuebat, quousque dictus Malinowski ritum latinum non fuerit amplexus.

5. In parochia sancti Michaelis Kołomyiensis reperiuntur quinque conjugia mixta, quorum proles utriusque sexus per praepotentiam in ritu latino est baptisata.

6. Ritum mutarunt: praedictus Malinowski modo supra fato, et Maria uxor Ławryniec, latini, postquam eidem nupserit in villa Ceniawa.

In decanatu Horodenensi. (mutaverunt ritus 46).

Admodum reverendus decanus recognita retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Gregorius Petraszewicz, Joannes Stadnik, Basilissa Katrunynowa, postquam viro latino nupserit in oppido Czerlenica, Parasceva Roznowska, nupta Matiae Nowakowski, in oppido Horodenka, quae, quamvis per decretum reverendissimi officialis rutheni Haliciensis et visitatoris generalis sub tempus visitationis fuerit monita sub excommunicationis poena, ut ad nativum ritum redeat, et monita non parens, quamvis fuerit per omnes ecclesias publicata in hujusmodi excommunicatione, attamen non rediit, siquidem patres missionarii Horodenscenses certificarunt ipsam, hanc excommunicationem ei non nocere; item Anua Podolska, filia atamani Horodenscensis, item Petrus Kapustiak, Parasceva Szewcowa, et Petrus Marciniak Siemakowienses, virgo in famulatu apud Michaelem Sartorem existens, et uxor Andraee textoris Strzelcze studio patrum Missionariorum, Melania, socrus braxatoris, Catharina, soror generi reverendi parochi ecclesiae sancti Georgii in Horodenka, Sophia, uxor Jaworczuka suasu patrum Bernardinorum Gwozdecensium, Maria, uxor icolladiarii (sic) Kołaczkowiensis, Anna Wołyńska et Petrus Gumienny de villa Winograd, generosus Baczyński de villa Turka, uxor Tomae, incolae Lubkoviecensis, Gregorius Stadnik ex oppido Obertyn; Catharina Ostropolska, Alexius Buydasz et alii fratres et sororos ejus, Michael advena, incolae Rosochacenses, Anna Teremyłowna Oknianensis; Stanislaus Anaczewski, duo fratres Krechowieccy et Anna soror eorum et Kostycha Stadniczka Targowicenses, Catharina ancilla Potoczyscensis curialis, ab administratore compulsa; Helena Luczczycha Horodnicensis; Gregorius, Stephanus et Andreas Myszkowscy Jasienovienses; Mikolicha Zabczukowa Czenilicensis; Stanislaus Zaleski, Maria vidua, Ilnicki, Maria Nikiforowa, filius Kuziow ad compulsum patrum Missionariorum, Joannes Dumanowski, Oknianenses; et notarius gubernatoris Czortoviensis.

2. Quod reverendus Mackiewicz, superior Missionariorum domus in Horodenka, parochum in villa Potoczyska, Missionariorum haereditaria,

increpaverit, propterea, quod ancillam, hebraeis Potoczyscenensibus contra prohibitionem annuatim famulantem, ad ecclesiam, propter temerariam in dicto famulatu apud Judaeos perseverantiam in excommunicatione existentem, non admittebat. Pariter et allii patres Missionarii, signanter reverendus Dunajewski, qui est de ritu graeco, tam suprafatum parochum Potoczyscensem, quam et alios ritus nostri sacerdotes verbis contumeliosis quandoque afficere solent, ad assistendum sibi in processionibus suis, praesertim sub tempus missionis; sacerdotes nostros ex debito esse praetendunt, et obligare volunt.

3. Suprafatus pater Mackiewicz, Missionariorum superior, subditis suis Potoczyscensibus prohibet, ne ecclesiam novam in locum combustae reedificent, neve aliis necessaria provideant, aut legata aliqua faciant; et quia laboriosi: Simeon et Jacobus Fedaczkowie libros, devotioni inservientes, contra ejus perhibitionem ex pietate sua ad ecclesiam emerunt, Joannes vero Winik legatum quinque talerorum pro eadem ecclesia fecit, pro pio hoc opere a pater Mackiewicz, domino suo, castigati fuerunt, et ab eo tempore nullus quidquam, similis poenae timore, pro ecclesia audet offerer

4. Iidem patres Missionarii, seu verius eorum superior supranominatus, hebraeo, arendatorio suo tabernali Potoczyscensi, parochum illius loci gravari permiserunt, subditum advenam, per dictum parochum pro suo commodo in fundo ecclesiastico locatum, ad operas curiae suae praestandas adigebat, agrumque vigore erectionis ecclesiae in integro reddere omnino renuunt.

5. Iidem patres Missionarii in pulpito quandoque depredicare non erubescunt, ritum latinum esse perfectiorem delicatioremque, ut ruthenos ad eum amplectendum facilius allicerent.

6. Iidem patres Missionarii, praemoniti per sacerdotem, quandam Parascevam, volentem cum viro latino nubere, esse ruthenam, eandemque nec confessionem nec communionem praemisisse, neque proclamationes ex parte ejus fuisse, eam nihilominus per unum illorum cum dicto viro matrimonio junxerunt, et ab illo tempore ad ritum latinum susceperunt.

7. Tam saepedicti Missionarii, quam et alii sacerdotes latini ruthenos persaepe irrident, ritum vituperant, in scholis professores studiosos ruthenos propter ritum persequuntur, et, qui eos irrident, non castigant.

8. Tam in bonis praedictorum patrum Missionariorum, quum in aliis laicorum exemplo dictorum patrum, festa ruthenorum de praecepto per

miseros ruthenos, verberibus coactos, persaepe operibus servilibus violantur.

9. Pater Adalbertus, prior Dominicanorum Sniatynensium, invitato ad se reverendo Petro Dankowski, parocho ecclesiae Transfigurationis Christi Domini Horodenscensi, eundem, nulla data sibi occasione, per duos religiosos violenter denudatum et tentum, laico suo, venerabili Marco, in sui praesentia flagellis caedere jussit. Ex eodem conventu Sniatynensi unus religiosus pater in ecclesia Toporczykoviensi ruthena, interdicto subjecta, in contemptum jurisdictionis, non veritus irregularitatem, sacrosanctum missae sacrificium celebrare et sacram communionem ministrare ausus est ac temere praesumpsit.

In decanatu Sniatynensi (mutaverunt ritus 15).

Admodum reverendus Kloklewicz, decanus, recognita a nonnullis parochis sub juramento recognovit:

1. Quod ritum nativum mutaverint: Basilius Grodowski, Catharina Szwaszewska, Maria Piotrowska, Sophia Gorzewska, Sophia Belkowska, Catharina Słomiakowa, Maria Andrzejowa, Basilius Smolisicki, Parasceva Klecka et sorores ejus: Anastasia Swięcicka, Anastasia Sielmanowa, Helena Franciszkowa, Gregorius Sawczyn famulus; quorum plures ad id sunt coacti a maritis latinis et parochis, praesertim a reverendo Antonio Więcsławski, commendario Sniatynensi, qui infantes ruthenos in ritu latino baptisare praesumit et Mariam, Francisci Sutoris uxorem, ruthenam, cum injuria parochi rutheni in ecclesia sua latina sepelivit.

2. Idem commendarius Sniatynensis et pater prior Dominicanorum illius oppidi, pulsum campanorum in ecclesiis ruthenis diebus veneris et sabbatho sancto vi et violenter impedire consueverunt, cum variis improperiis.

3. Quod in villis Uściec et Tułowka rutheni diebus festis de praecepto opera servilia peragere cogantur, et quandoque ab auditione missae sacrificii ad labores evocantur.

4. Quod patres Dominicani Sniatynenses a parocho Potoczensi, et illustrissimus ac reverendissimus Głowiński, sufraganeus Leopoliensis, qua praepositus Sniatynensis, a parocho Tułowcensi apiariam exigere et vi accipere soleant.

In decanatu Perehinscensi (mutaverunt ritus 16).

Admodum reverendus Bereznicki, decanus, retulit, quod mutaverint ritum: Joannes, neophita Nowicensis, Basilius Lachowicz, Anna Senikowa, Stephanus et Andreas Fedorenkowie, Misaël Dydenkow, Catharina Koziewiczowa Rożniatovienses, dominus Bielański cum sua sorore origine Żułkiewienses, commissarius in villa Pohorki, generosi Słonecki filii—omnes Tuzyłovienses, generosus Andreas Hoszowski, administrator Rachinensis, filii generosi Stephani Krechowiecki Twaryczovienses incolae.

In decanatu Camenecensi.

Cameneci in parochia admodum reverendi Wolański, decani Kitaygrodensis, patres Missionarii sub tempus missionis ruthenum catholicum, annorum circiter quadraginta, ad ritum latinum converterunt. Ibidem, Cameneci, pater Gniewosz societatis Jesu cochlear, quo sacrosancta Synaxis in ecclesiis nostris porrigatur, imprudenter cribrabat.

In decanatu Czarnoostroviensi (mutaverunt ritus 15).

Admodum reverendus Strzelbicki, decanus, a parochis exacte informatus, retulit:

1. Quod mutaverint ritum studio et blandimentis sacerdotum latinorum, signanter patrum Dominicanorum Szarawcensium: Maria Kazimirzycha Masztalirka in villa Chodkowa, Mathias Kucharz in villa Czerepowce. Parasceva, virgo famulans in villa Malinicze, Anna Karniowska in villa Lewkowce, Joannes Gajewski in villa Kopaczowka, Joannis Sztokało filii tres in villa Pochutyńce, Maria Rymarka, Euphrosina, famula Michaëlis Hortulani, in villa Baywołowce, generosi: Pelagia, Justina, Ignatius, Joannes, Gabriel Gałuzińscy in villa Hruzawica.

2. Quod parochus Maniłoviensis, in aetate juniori scholas frequentans, saepe audierit patres societatis Jesu ritum graecum cribrasse, et studiosos ruthenos irrisisse ac velipendisse et contemptuasse.

3. Quod admodum reverendus praepositus Płoskirovicnsis filium, ex patre rutheno, matre latina natum, ritu latino baptisaverit, fine, ut ritum latinum sequatur.

4. Quod reverendus pater Głowacki, prior Dominicanorum Szarowcensium, suprafatae Annae Karniowska, adhuc in ritu graeco existenti, cum viro latino matrimonium sine praeviis ex parte mulieris bannis benedixerit; idem simile matrimonium benedixit in villa Perehińki pariter perillustris Dłuski, canonicus praepositus Czarnoostroviensis, Georgio Szydłowski rutheno cum muliere latina, sine praeviis bannis ex patre ruthenorum, matrimonia benedixit. Cum autem parochus ruthenus Hruzoviensis in praemissis dictum patrem praepositum cum omni civilitate convenerit petieritque, ne similia summe praejudiciosa perpetret, responsum ab eodem recepit contumeliosum et inurbanitatis plenum.

In decanatu Czerwonogrodensi (mutaverunt ritus 22).

Admodum reverendus decanus habita a parochis retulit:

1. Quod mutaverunt ritum: Theodorus Czarnecki, Anna Łazarowiczowa, Maria Huczycka, Anastasia Paulicha, nupti: primus mulieri, reliquae viris latinis in oppido Jagielnica; Gronkiewicz, Topolski et Justina Żurakowska in villa Kociubiniec; Hadyński, Daniel Pachołek et Theodorus Dobosz in villa Probużna; Nicolaus Biliński et Joannes Dębiecki, ductis mulieribus latinis in uxores, in villa Toustanic; duorum Kniechiniciorum fratrum uxores, postquam illis nupserint, quarum prima vellit ad nativum ritum redire, sed latinum parochum timet, qui eam propterea, quod redire ad ritum cogitaverit, publice in ecclesia nimis redarguebat, altera vero, tanquam rem pessimam, nativum detestatur ritum, ambae de villa Zerawa; filius cujusdam textoris, et filia reverendi parochi ecclesiae sancti Nicolai oppidi Jazłowiec per reverendum Markowski, parochum latinum, baptisati, ritum latinum sunt amplexi. Item reverendus Michael Drohomirecki, Nicolaus Kirdicki, et Stefanicha Staszkowa, incolae Nagurzanenses Czerwonogrodenses. Petrus Wasilewicz, Hedvigis Grodecka et soror ejus Maria, incolae Torscenses, pariter ritum mutarunt.

2. Quidam Reinchold, bernardinus ex conventu Gwozdecensi, capelanum agens apud illustrissimum Puzyna, capitaneum Upitensem, matrimonium

certae mulieri ruthenae cum aulico latino ignotum, ac cum consensu alicujus contrahentium parochi, in privata capella Probużnensi sine praeviis bannis et confesione nulliter, praesumitur, benedixisse. Item generosus Demian, prior conventus patrum Dominicanorum Sidoroviensium, Helenae cuidam ruthenae, sub ea obligatione, ut ritum latinum amplectetur, cum viro latino in ecclesia sua Sidoroviensi matrimonium sine praeviis bannis et confessione benedixit. Idem pater, prior Sidoroviensis, in ecclesia ruthena Orynkoviecensi, interdicto subjecta, absente ejus parocho, clavibus ad eam ex residentia acceptis, aperta, sciens, fuisse interdictam, missam celebravit, non veritus irregularitatis poenam.

3. Perillustris Szczepankiewicz, canonicus Camenecensis, praepositus Kopyczynensis, mortuum parochianum suum latinum in villa Krogulec eo, quod per parochum ruthenum in mortis necessitate fuerit dispositus, coram eodem confessus et absolutus, in cemeterio suo noluit sepelire, dicens coram vulgo: invalidam fuisse ejusmodi confessionem.

4. Quod festa de praecepto corporis Christi, Beatissimae Dolorosae et Transfigurationis Christi Domini de mandato curiae Torscensis operibus servilibus coacti fuerunt violare.

In decanatu Bilczecensi (mutaverunt ritus 6).

Admodum reverendus decanus collecta fideliter a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Anna Lipowiczowa in villa Szerszczeniow, qua ad proprium ritum velet redire, sed timet admodum reverendum Tchorzewski, praepositum latinum Tłustensem, cujus infantulum contra ejus et mariti rutheni voluntatem baptisavit; Justyna Klanczyńska et soror ejus Anna Sokołowska, in villa Szuparki; Maria Łapińska et Anna, virgo in famulatu aulae, in villa Nowosielce.

2. Quod praedictus admodum reverendus Tchorzewski, praepositus Tłustensis, praefatam Annam, non valens vivam ad ritum latinum convertere, mortuam in ecclesia sua cum injuria parochi, se opponentis, et colaphi eidem impictione, super qua re processus eidem fuit intentatus ad consistorium latinum Camenecense, sed parochus noster nihil est lucratus. Idem duobus ruthenis adolescentibus sine praemissis bannis et confessione sacramentali in propriis eorum ecclesiis cum mulieribus latinis matrimonia bene-

dixit, Simile matrimonium benedixit reverendus Buskowski, parochus Krzywiecensis, praefatae Justinae Klaczyńska, suscepta ea prius ad ritum latinum.

3. Quod festa de praecepto ruthenorum jubentur saepe laboribus per ruthenos violari, praesertim in villa Skuwiatyn festa Transfigurationis et Corporis Christi.

In decanatu Satanoviensi.

Admodum reverendus Gajewski, decanus, recognita fideliter a parochis retulit: Quod admodum reverendus Standorf, praepositus latinus Kumanoviensis, abecedarium rutenum ad ritum latinum amplectendum persuasit, et, in eodem ritu latino existentem, penes se retinet, nec ad requisitionem praedicti decani vult restituere. Idem praepositus Kumanoviensis anno 1758 ad villam Hreczana in quadragesima superveniens, intravit tabernam cauponariam, ibi homines ritus latini dispulit, unum autem ruthenum, legatum ad se, advehi jussit, quem, apud se per tres dies tenendo, persuadebat, ut ritum latinum amplecteretur et nolentem amplecti horrendissime concussit, qui postea fuga se salvavit.

In decanatu Husiatynensi (mutaverunt ritus 26.)

Admodum reverendus Stopniewicz, decanus, collecta fideliter a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Alexius Żwarow, Maria Stojaczycha et Anna Machowa post inita connubia cum viris latinis in villa Kutkowce imo ex parte Annae neque banna praecesserunt, sed a patribus bernardinis Husiatynensibus immediate ante connubium cum Luca Machow ad ritum latinum suscepta, qua de re parocho mulieris requirenti patres praedicti responderunt: mutationem hanc non obstare, cum sit una fides. Petrus Dobrzański, per patres Jesuitas Missionarios Liczkiewiecenses persuasus, in villa Horodnica; generosi: Andreas, Mathaeus et Joannes Olszewscy fratres in villa Ciemierowce; Mathaeus Hryhoriew in villa Rakowy Kąt, quem requirendo parochus a patribus Missionariis Liczkiewiecensibus, ut ad proprium ritum rediret, ab iisdem contumeliosam recepit responsionem, quod id neque Popa,

neque ejus Władyka efficiet, ut ad ritum ruthenum redire possit; Maria Sebestyanowa, nupta viro latino, Michaël Kamieniarz, ejus frater, Joannes et virgo certa, per aliquod annos apud judaeos in servitio existens, quae, tanquam excommunicata a cofessione, per parochum latinum ad confessionem, communionem et ritum admissa, in villa Niżborg; Maria Woźna in villa Krzyweńkie, Maria Pacochowa ex persuasione patrum Missionariorum societatis Jesu Liczkowiecensium, ut salva esse possit, et Theodorus, porcorum pastor, ex ejusdem Missionarii in villa Sienkowce.

2. Quod nonnulli parochi, signanter Kutkowiecensis et Olchowczycensis, ab administratoribus villarum, atque Trebuchowiecensis, a patribus Missionariis Liczkiewiecensis persecutiones patiebantur propterea, quod, secundum mandata illustrissimi sui episcopi, in fundamento prohibitionis Benedicti XIV pontificis et legum patriae, sub excommunicationis poena ruthenis, suis parochianis, servitia annua apud judaeos interdixerant.

3. Tam praedicti patres Missionarii Liczkiewiecenses, quam exemplo horum magnificus Morff, commendans arcis Husiatynensis, aliquoties contra ritum graeco unitum contumeliose blaterabant.

4. Patres Dominicani conventus Sidoroviensis reverendum Basilium, parochum ruthenum Sidoroviensem eo, quod die Parascevae sanctae juxta kalendarium latinum in ecclesia sua, non observans eorum prohibitionem, arroganter sibi intimatam, campanas pro solitis devotionibus pulsaverit, ex cemeterio ecclesiae suae ruthenae anno Domini 1743 violenter extraxerunt, ad conventum suum adduxerunt, ad sepulchrum inter cadavera intruserunt, ibidem per noctem tenuerunt, et usque ad instantiam alterius sacerdotis rutheni, reverendi Theodori Terlecki, qui temerariam eorum prohibitionem nulliter imo in praejudicium liberi ritus catolici exercitii servaverunt et in sua ecclesia non pulsaverat, die sequenti dimiserunt.

5. Patres bernardini Husiatynenses Gabrielis Sługocki, rutheni, habentis uxorem latinam, prolem utriusque sexus, vi et per praepotentiam in ritu latino baptisaverant, fine, ut in post in eodem permanerent ritu in villa Olchowczyk.

In decanatu Grodecensi.

Admodum reverendus Głowacki, decanus, collecta fideliter a parochis retulit:

Quod in oppido Grodek, obvenientibus festis Paschatis latinorum, non insimul cum festis ruthenorum, cum parochus Grodecensis ruthenus die veneris sanctae jusserit in ecclesia sua campanas pro missa pulsare, advenerunt duo famuli, inservientes ecclesiae latinae, a perillustri Łabęcki canonico et officiali Camenecensi, praeposito Grodecensi, missi, cum ea requisitione, quod si a pulsu ulteriori non abstinuerit, habeat in mandatis, campanas omnes ex campanili accipere. Parochus, evitando litem et majus praejudicium, ab ulteriori pulsu per illa duas dies volens nolens abstinuit.

2. In villa Dobrohoszcza duo parochiani rutheni, offensi ex quadam causa parocho suo, proles suas ad ecclesiam latinam Fulsztynensem aportari, et ibi ritu latino, baptisati fuerunt. Post collatum hujusmodi baptisma parochus Dobrohoscensis ruthenus petiit a praeposito latino Fulsztynensi, ut sibi metricam baptisatorum suprafatorum extraderet, sed id non obtinuit.

In decanatu Zinkoviensi (mutaverunt ritus 46).

Admodum reverendus decanus, fideliter a parochis recognita retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Anastasia, postquam viro latino nupserit, ab eodem compulsa, Theodorus Koniuszego zięć cum uxore, et Theodosia, virgo, famula Iudaei, incolae Michalpolenses; Maria, filia generosi Winnicki, viro latino nupta, incolae Krutyhorodinensis Joannes Podbuski, Tatianna et Marianna Buroszkowa, viris latinis nuptae, incolae Jarmolinicenses, studio patrum Dominicanorum Szarawcensium; item Maria Wiśniowska, viro latino nupta, Irena Bielawska, incolae Mankowiecenses; Maria Dziubicha, Joannes Pastuch, et duo filii Luciae vetulae, incolae Zainiecenses; et alii plurimi in bonis, ad praeposituram Zinkowiensem illustrissimi ac reverendissimi domini Orański, episcopi Bielinensis, suffraganei Camenecensis, praepositi Zinkowiensis, improbo ejusdem zelo ad amplectendum ritum latinum persuasi. Idem illustrissimus Orański, quotquot famulis ad obsequia sua curialia indiget, omnes accipit ex bonis suis juvenes—ruthenos quos obsequiis applicatos, ad ritum latinum amplectendum compellit.

2. Idem illustrissimus Orański, quotquot sunt in villis, ad praeposituram suam Zinkoviensem spectantibus, matrimonia ruthenorum cum latinis mixta, conjugibus his omnibus et parochis ruthenis inhibuit, ne parentes

rutheni juxta usitatum morem prolem sexus sui ad ecclesias ruthenas baptisandum adferre et parochi rutheni talem prolem baptisare praesumant, cujus praepotentiam timentes temerariam ejusmodi inhibitionem nulliter observabant. Pariter reverendus Kwiatkowski, commendarius Michalpoliensis, Thomae Surmicz rutheni, uxorem latinam habentis, prolem utriusque sexus contra patris expressam voluntatem baptisabat.

3. Idem illustrissimus Orański, frequenter in villa Hrymiaczka, bonis, ad praeposituram suam Zinkoviensem pertinentibus, habitans, parocho rutheno illius loci summas perpetrat injurias. Etenim matrimonia ruthenorum solus nulliter benedixit. Et unam mulierem talem, quam maritus projecerat, cum altero viro (nec explorata notitia nec ne? in vivis primi mariti) vicario suo matrimonio jungere mandavit. Postquam se matrimonio nulliter initam, primus dictae uxoris maritus eodem secundarum nulliter celebratarum nuptiarum die dominico de sui existentia notitiam fecit. Idem in eadem villa Hrymiaczka obventiones quasvis parochiales, fructus stolae vocitatas, ad cassam singularem colligi jubet, et ex his fructibus, qui integro parocho debentur, nonnisi quartam partem eidem tribuit, reliquum vero in rem ecclesiae deponit, de proprio, tanquam patronus et collator, nihil conferens. Item agros et foenificia in praedicta villa, ecclesiae ruthenae in vim dotis pro sustentatione assignata, in notabili quantitate ab ecclesia et parocho ademit, et sibi per praepotentiam et absolutismum nulliter appropriavit; insuper, quoties ex villa suprafata alio se transferat, toties miserum parochum administratoris sui Hrymiacensi dispositioni et obedientiae subjecit, qui, in tanta praepotentia domini sui confisus, aliquando plus superioritatis super oppresso parocho extendit, quam ipsemet dominus mandans. Et semel contigit, quod dictus administator, efformato sibi injusto praetextu ad praedictum parochum in ecclesia et populi, ad Divina audienda congregati, praesentia verbis scommaticissimis tractabat et ex sclopeto ad eum explodere voluit, ni se fuga versus altare salvasset

4. Idem illustrissimus Orański, suffraganeus, famulatum ruthenorum annuum apud hebraeos in bonis suis praecipit, eosdemque, in excommunicatione propterea existentes, ad confessionem paschalem peragendam suscipere parochis jubet, et quia parochus Bebescensis famulum hebraei illius villae ad confessionem, utpote excommunicatum, a qua absolvendi potestatem non habuit, admittere nolluit, praedictus illustrissimus sufraganeus solus eum ad confessionem paschalem suscepit et nulliter absolvit. Exemplo supradicto illustrissimi suffraganei usus supradictus reverendus Kwiatkowski, commen-

datius Michałpolensis, supranominatam Theodosiam, virginem ruthenam, in annuo famulatu apud judaeum Michałpolensem pertinaciter et contra iteratas parochi sui rutheni praemonitiones persistentem, atque ob tractam in se excommunicationem per eundem ruthenum parochum a confessione repulsam, ad ritum latinum et confessionem peragendam admisit, eandemque a praefata excommunicatione et peccatis nulliter absolvit.

5. Idem illustrissimus Orański villani unius Bebescensis, uxorem ruthenam habentis, et eidem propterea, quod in festo Decollationis sancti Joannis Baptistae (quo die jejunium in ecclesia graeco-unita praeceptum servatur) carnes secum noluerit manducare, securi ad limen casae (ni exclamans ab aliis defensa fuisset) abscindere volentis, attentatum enorme hoc facinus coram vocatis ad se ambobus praefatis conjugibus collaudavit, et, si alia vice dicta mulier ruthena in praenominato Decollationis sancti Joannis Baptistae festo carnes cum marito noluerit manducare, eam decollari jussit.

6. Idem illustrissimus Orański mulieri ruthenae ex parochia Zinkoviensi, nuptae cum viro latino in ecclesia Bebescensi, anno 1757 matrimonium nulliter benedixit. Pariter perillustris Sandurski, canonicus Camenecensis, praepositus Michałpolensis, mulieri ruthenae, parochi Michałpolensis parochianae, cum viro latino sine praemissis bannis et confessione ex parte mulieris matrimonialiter in ecclesia sua copulavit. Item perillustris Sandurski matrem suam quinquagenariam ruthenam ante mortem sine ulla necessitate ritu latino communicavit, et mortuam in ecclesia sua cum injuria parochi rutheni sepelivit. Idem perillustris canonicus Demetrium Hermaniuk de villa Rozyczna Wielka, habentem in vivis primam uxorem, quae ipsum a decem annis projecit, cum alia muliere vidua, ad se venientes, matrimonio nulliter junxit.

7. Idem illustrisimus Orański parochos ruthenos saepius contemnit, ritum nostrum irridet et jactari solet, quod ipse Vladicas rutenos consecraverit. Idem ex consueti sua arrogantia 1759 in oppido Jazłowiec, efformato sibi injusto praetextu ad reverendum Hankiewicz, parochum ruthenum Torczynicensem, eundum ad praeposituralem suam habitationem Jazłowiecensem invitatum, per subdiaconum suum enormissime disciplina per psalmum »miserere mei Deus« ter repetitum, verberari jussit.

8. Idem illustrisimus suffraganeus, quoties coincidunt festa Paschatis non insimul, semper prohibet, ne diebus veneris et sabbatho sancto in

ecclesiis ruthenis pulsus campanarum fiat, et, ne pulsetur, a campanis funes abscindere jubet, verbo, omnimodum dominium et praepotentiam super parochos ruthenos saepe saepius extendit et exercet.

9. Patres dominicani Szaravienses superius nominatam Mariam Boruszkowa circa accessum de rutheno ad latinum ritum cum memorato Boruszko, incola Jarmolicensi, latino in jejunio ad sanctis apostolos Petrum et Paulum, quo tempore matrimonia ineunda ruthenis sunt vetita, matrimonio nulliter junxerunt.

In decanatu Smotrycensi (mutaverunt ritus 13).

Admodum reverendus Bielański, decanus, collecta fideliter a parochis retulit:

1. Quod in oppido Smotrycz plurimi reperiantur homines, qui fuerunt rutheni et ab annis 40, 30, 20 et infra latinum ritum amplexi. Recenter autem mutarunt ritum nativum graecum: Jacobus Rohatyński, Catharina Misiewiczowa, generosa Mikołajowska ex persuasione patrum Dominicanorum Smotrycensium, praecipue patris Rosnowicz, prioris, qui etiam praedictam viduam, immediate ante nuptias ad aplectendum ritum latinum persuasam et admissam, matrimonio copulavit. Item Lucas Partycki et Sophia, soror ejus, in villa Czercze; tres sorores Rozborzezanki vocatae, Hyacinti Komarnicki tres filii, filia Joannis Szczorski in villa Tyszołowka; Theodorus Łyszenko in villa Korapczykowa.

2. Quod praefati patres Dominicani Smotrycenses Andreae Honder, rutheni, quatuor filias sine ulla necessitate ritu latino baptisarunt, fine, ut in post eundem sequerentur ritum. Similiter reverendus Skoczyński, commendarius Czerczecensis, unam filiam matris ruthenae baptisavit et mortuam sepelivit.

3. Suprafatus pater Rosnowicz, prior Smotrycensis, acceptis ab hebraeis Smotrycensibus muneribus, eisdem permittere solebat, ut sibi ad obsequia in synagoga eorum die judicii festo, ruthenos et non latinos conducerent; de praefata ignominia et in ritus contemptum vergente concessione parocho rutheno quaerulanti respondit: »id omino Judaeis necessarium esse, cum illis ea die nihil sit licitum in manus accipiendum«.

4. Iidem patres Dominicani Smotrycenses cum et admodum reverendus Matuszewski, praepositus Czerczecensis, quoties festa Paschatis ruthenorum

cum latinis non simul coincidunt, pulsum campanarum diebus veneris et sabbatho sancto juxta incidentiam kalendarii latini prohibent et impediunt. Et quamvis aliquando parochi rutheni, propter bonam harmoniam conniventer se habentes, a pulsu suprafatis diebus campanarum in ecclesiis suis abstineverint, incidentibus nihilominus iisdem diebus juxta kalendarium vetus, parem harmoniae vicissitudinem non receperunt, cum imo ipsi in suis latinis ecclesiis, etiam absque ulla necessitate praedictis diebus campanas pulsari jubebant, vulgum scandalisantes, quod acsi non eadem apud ruthenos memoria crucifixionis et mortis Christi Salvatoris peragatur, quae apud latinos peragi solet.

5. Praedictus admodum reverendus Matuszewski, praepositus Czerczecensis, demortuum apud se famulum ritus graeci L. U. sine ulla proprii parochi rutheni requisitione, quin potius in conteptum ejus, in cementerio suo sepelevit.

6. Idem admodum reverendus praepositus Czerczecensis campum, ab immemorabili ad ecclesiam ruthenam spectantem, per parochum ruthenum jam coaratum, privata authoritate et praepotentia sua a praedicto parocho ademit et subdito suo conseminandum tradidit.

7. Praedictus illustrisimus olim Dębowski, episcopus Camenecensis, per omne tempus tenutae bonorum Czercze, decimam apiariam ex apisterio ecclesiastico, pro necessitatibus ecclesiae conservato, ad curiam et commodum suum accipere jubebat.

8. Illustrissimus Orański, suffraganeus Camenecensis, itinerans et in caupona villae patrum societatis Jesu prope Camenecum prandens, contra decentiam status et dignitatis suae episcopalis non sine evidenti in ritum graecum contumelia, formam baptismatis, in graeca ecclesia adhiberi statutam, irrisorie cribrabat, cum scandalo plurimorum Christi fidelium, in eadem caupona protunc reperibilium.

9. Quod in villa Czarna dominus Lisowski, gubernator, fere omni die dominico et festo tempore, praesertim authumnali, ruthenos, non indulto eis modico tempore audiendi missam, ad venandum pellere solitus erat. Et tempore frugum collectionis iisdem diebus festis de praecepto ad operas illicitas sibi peragendas compellebat.

In decanatu Kitaygrodensi (mutaverunt ritus 18).

Admodum reverendus Wolański, decanus, expiscata sub consientia ei a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: Kościński in villa Gorajow, Andreas Romański, Anna Sołodka et Anna Dudnyczka, ab haera sua sollicitatae et adactae, quarum secunda vellet redire, nisi parochum latinum et haeram suam timeret, in villa Bachowice; genorosa Wierniowska, viro latino nupta, Michaël Roztocki, Michaël Drohomirecki cum uxore sua in villa Muksza; Joannes auriga in villa Wróblowka; generosus Piotrowski latinus filias quatuor, cum uxore ruthena procreatas, ritu graeco baptisatas et in eodem educatas, compulit ad ritum suum latinum suscipiendum, item Woynowska in villa Formanów; Josephus Słonecki in villa Kruszenowka; Tuchnowscii tres filiae post mortem matris earum ruthenae a patre coactae in villa Nefedow.

2. Dominus Okulski, gubernator Stadeniecensis, sacerdotes ruthenos saepies irridebat, confundebat, schismaticos esse contumeliose proferebat et Iudaeis deteriores esse impie asserebat. Idem parochi Teremszensis equum e nullo dato ad aulam adduci jussit, cui equo famuli insidentes et huc illuc dissidentes, parocho irridentes, subsanabant. Similia opprobria proferebat generosus Bakociński, administrator Hruszecensis, sacramentum poenitentiae impudenter cribrando, similia et multi alii, non solum laici, verum etiam et ecclesiatici illusorii blaterabant.

3. Quod perillustris Starzyński, canonicus Camenecensis, praepositus Kitaygrodensis, unius parentis rutheni infantem ad ecclesiam suam latinam adportari et per suum commendarium in ritu latino baptisari contra patris voluntatem jussit. Idem perillustris Starzyński filiae przysiężnego Kitaygrodeckiego sine praemissis ex parte mulieris denuntiationibus et confessione matrimonium cum viro latino benedixit.

In decanatu Sołopkowcensi (mutaverunt ritus 7).

Admodum reverendus decanus recognita fideliter a parochis retulit: Quod mutaverunt ritum: generosa Maria de Janicki Maciejowska, Anna de Brylińska Kowalczyński, viris latinis nuptae, et Joannes Witwicki, mulieri latinae nuptus, in Sokołowka; Semion Dudkowski et Sophia Stolarska in villa Morozów; Anastasia, famulans in villa Łazkowce; Georgius Manastyrski in villa Iwachnowce.

In decanatu Barensi (mutaverunt ritus 58).

Admodum reverendus decanus collecta sub conscientia a parochis retulit:

1. Quod mutaverunt ritum: generosi Antonius et Marianna de Korzeniowskie Hulewiczowie, conjuges, Josephus et Antonius Serbinowscy, fratres, incolae Kożuchovienses: Leontius Stróż Nowonetaczapnensis; generosi Gregorius Hałuziński et Rozala Chmielnowska Hałuzienses; Lucas Woyt, Theodorus Krasnofedio, Theodorus Popereczny et Anna Michowna Antonecenses; Euphrosina Szewczycha, a marito latino coacta—Bilczynensis; generosa Zawadyńska Sachnoviensis; generosa Szumską Holeniszczowiensis; generosus Michael Korostowski Korostoviensis; Juzwicka, Macycha et Sulimicha Jwanowcenses; generosi: Jacobus Witwicki, Joannes Hulewicz, laboriosi: Petrus Moskal, Maria Sobczycha et Helena Kłopotoviensis, generosa Anna Pomacka—Studolecenses; Petrus Dudnek et Nicolaus Babiy Bucenenses; Andreas Urszul Karycynensis; Maria Bogucka, Maria Tuchowską, Sophia Kowalowa, Xenia Dominikowa et Xenia Marcinową—Daszkovecenses; Joannes Stary Szychinensis; Sznurecka Czemeryzowiensis; Maria Kazimirzowa et Joannis juvenis Nowochodacenses; Maria Biłoruska Glinianensis; generosi: Nicolaus Tydkiewicz, Anna Fijałowska, Maria Diakowska et Joannes famulus Diakowcenses; Jgnatius famulus, Anna materfamilias et genetrix admodum reverendi Grosman, praepositi latini Barensis, ex persuasione ejusdem—Basilius Parobek ex Antonówka, de compulsu ejusdem admodum reverendi Grosman, cui eo usque matrimonium cum muliere latina benedicere noluit, quousque ipse latinum ritum non susceperit; item generosns Basilius, ad praesens Casimirus nominatus, Kulczycki, Wasiutynicensis ex forti persuasione dicti admodum reverendi Grosman; generosus Gośniowski, namiesnik in villa Łopotyńce, et Anastasia Synajewska ex dicti admodum reverendi Grosman consilio, quibus idem eo tunc et matrimonium benedicere nulliter praesumpsit. Item generosa Ilnicka Petranovecensis circa ipsam benedictionem matrimonialem et persuasionem ejusdem domini Grosman; qui et matrimonium ei cum viro latino benedixit; item Joannes, Josephus et Basilius Popielowie Jewtuchovienses; ancilla Bednarzowa Karyczynicensis ex compulsu admodum reverendi Szyszkowski, praepositi Derażenensis, Romanus Kozak Bożydarensis ex coactione magnifici Ostrowski, vexilliferi Bracławiensis, hae-

redisi sui; Daniel Herbowski Herboviensis; laboriosus Godzinka et Basilius, nunc Josephus vocatus, Jhnatowski—Liteceńses incolae.

2. Parochus latinus Wołkowinicensis ancillae generosae Wąs cum ejus auriga, a domino coactae, matrimonium benedixit. Pariter admodum reverendus praepositus Deražanensis cuidam ruthenae cum generoso Jarocki, sine praemissis bannis ex parte mulieris, matrimonium benedixit. Idem praepositus Deražanensis mulierem aliam, habentem in vivis primum maritum, generosum Żołkiewski, cum generoso Rysiński nulliter matrimonialiter copulavit.

3. Quod suprafatus admodum reverendus Grosman, praepositus Barensis, messalia praetendat et exigat. Item, quo anno non simul cum latinis occurant festa Paschalia, campanarum pulsum in ecclesiis ruthenis diebus veneris et sabbatho sancto juxta calendarium latinum incidentibus, impedire et campanarios solitus est percutere.

In decanatu Sokolecensi (mutaverunt ritus 7)

Admodum reverendus decanus expiscata fideliter a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: generosa Catharina Brzezicka Dźurdżovecensis; Michaël Kimakowski Rudkovecensis; Parasceva Pacholczycha, Anna Procycha, Anna Maxymicha, Sophia Janicka ex compulsu magnificae Dębowska, capitaneae Wierzbowicensis, quae mulieres iterato ab episcopo Camenecensi confirmationem susceperunt. et Alexius Jlnicki, ducta uxore latina, Wirzbovicenses incolae.

2. Quod admodum reverendus Witt, prior Sokolecensis, benedixerit matrimonium Samueli Swaryczewski cum muliere latina sine praeviis bannis ex parte viri in parochia Szybatynicensi.

In decanatu Snitkoviensi (mutaverunt ritus 13).

Admodum reverendus decanus collecta fideliter a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum generosi: Antonius et Elias Popielowie, Joannes Łucki, Ulanowska, Pilawska—viduae, Skorzeczanka, Marianna Popielówna—virgines, omnes praemissi circa ipsum connubium viri ruthen

cum mulieribus latinis, mulieres ruthenae cum viris latinis, a parocho latino Sokolecensi persuasi et superinducti. Item generosa Anna Popielówna et Petrus Jwanicki Głębocenses ex ejusdem praepositi Sokolecensis persuasione; Antonius Piotrowski Braiłoviecensis. Andreas Jakimowski Zaborożnaviecensis; Parascewa Wałczycha Ostrohoviecensis et Sophia Popielówna Letniowiecensis incolae.

2. Admodum reverendus praepositus latinus Zamiechoviensis per suam praepotentiam infantem parochiani rutheni Letniowiecensis, compulso patre, in ritu latino baptisavit, ut dein ritum latinum sequeretur.

3. Idem praepositus Zamiechoviensis commovit illustrem magnificum castellanum Camenecensem, quod compulerit omnes parochos ruthenos, ut in festo Corporis Christi processioni ejus assisterent, propriis eorum ecclesiis parochialibus derelictis. Item ex ejusdem praepositi instinctu et suggestione curia Zamiechoviensis didascalum ruthenum Zamiechoviensem centum plagis innocenter afflixit.

In decanatu Pilawiecensi (mutaverunt ritus 8).

Admodum reverendus decanus collecta fideliter a parochis retulit: quod mutaverint ritum: Basilius Dobosik Pilawiecensis; Wawrzyńcowa Gumienna Mysiorowiecensis; Gerasimus, famulus generosi Gradawski, ex coactione ejusdem; generosa Anastasia Chromińska et Sophia ancilla Grubego Tereszpolensis, generosi: Josephus Pasławski et Helena Janowska Semicenses, generosus Adalbertus Sokołowski Skarzyniecensis incolae.

In decanatu Latyczowiensi (mutaverunt ritus 7).

Admodum reverendus Trubłajewicz, decanus, relata fideliter a parochis, recognovit: quod mutaverint ritum: Theodorus Paraman, Maria Wołoszkówna Klytyniecenses; Nicolaus Winnicki Popowiecensis; Woytyczycha Ganczarka Uladoviecensis; Gregorius Sirbrasia et Anastasia Konstantynoviecenses incolae.

In decanatu Kopaygrodensi (mutaverunt ritus 3).

Admodum reverendus decanus recognita fideliter a parochis retulit:

quod mutaverint ritum: generosi: Anna Szumławska et Theodorus Kardusiewicz Kudyowiecenses et Basilius Mytnik Łuczyniecensis incolae.

In decanatu Mohyloviensi (mutaverunt ritus 15).

Admodum reverendus decanus collecta fideliter a parochis retulit:

1. Quod mutaverint ritum: generosi: Sawicka, Antonius Witwicki, Anna Bandrowska, Alexander Bandrowski, scholas Barenses frequentans. Victoria Mogilnicka, Andreas Dubrawski et frater ejus minor et Andreas Bandrowski Kozłowienses; Helena Barańska, per matrem, a praeposito latino Jaryczowiensi coactam, inducta, et Sophia Kaplińska Bielanenses; Catharina Radziemowska Suchacensis, quae in consistorio rutheno pro cessato in excommunicatione persistit, ab admodum reverendo praeposito Czarczyniecensi ad Divina et Sacramentorum participationem admittitur. Joannes Podhorodecki Ozarzyniecensis; Rogoszewski, filius sacerdotis rutheni Łuczanensis; Woyciechowska, uxor militis, cum filia, Rogowski, miles, et duae aliorum militum uxores—Mohylovienses incolae.

2. Quod admodum reverendus Sobski, praepositus Jaryczowiensis, benedixerit matrimonium generoso Eustachio Bandrowski cum sponsa latina sine praemissis bannis ex parte viri in parochia ruthena et tempore vetito, nempe in jejunio ad sanctos Apostolos Petrum et Paulum. Idem fecit praepositus Ozaryniecensis cum parochiano rutheno Wojewodczanensi.

3. Quod antecedaneus admodum reverendus praepositus Jaryczoviensis benedixit matrimonium mulieri latinae cum rutheno parochiano Żerebiłoviensi, habente primam uxorem in vivis, quae post nullum hoc connubium anno 1758 ad ipsum veniebat, et iterum, nescitur quo, abiit.

4. Singularis habetur quaerela contra admodum reverendum Mikołajewicz, praepositum armenum Mohyloviensem: 1. Quod, curam animarum latinorum etiam habens, cum suis vicariis confessionem paschalem alienorum parochianorum suscipiat et communionem per eosdem vicarios suos sacerdotes ruthenos, quos penes ecclesiam tenet, tribuat. 2, Festa cum latinis celebrans, fomentavit gubernatorem Mohyloviensem, ut in ecclesiis ruthenis interdiceret pulsum campanarum diebus veneris et sabbatho sancto juxta calendarium latinum.

3. Idem, habens in ecclesia sua imaginem gratiosam Beatae Virginis Mariae, ex domo rutheni unius per praepotentiam acceptam et ad ecclesiam

suam Armenicalem aportatam, tenet pro libitu suo sacerdotes ruthenos et per eosdem in dicta sua ecclesia Armenicali devotiones solitas ruthenas peragit, per idque ruthenos a parochiis ecclesiisque parochialibus ruthenis revocat non sine notabili parochorum in obventionibus solitis injuria. 4. Idem matrimonium ruthenae mulieri cum milite anglo, de quo ignoratur, an fuerit liberi status? benedixit. 5. Idem cosacum unum cum integra ejus familia ad ritum armenicalem attraxit. 6. Mulier contra latini ritus, obsessa sub tempus hiemale, ex compassione christiana ad xenodochium ruthenum fuit suscepta, in quo cum fuerit mortua, dictus admodum reverendus praepositus Armenorum misit commendarium suum inquirendo, quod ei pro sepultura per provisores Xenodochii solveretur, et cum hi solutionem negarent, utpote ex nullo dato et accepto obligati, imo satis misericordiae exhibuerunt, quod defunctam ad Xenodochium suum in tempore hyberno suscipissent, hoc tamen non obstante, dictus praepositus solutionem sibi pro sepultura urgebat praestandam, et hac de causa cadaver per tres dies insepultum in suprafato xenodochio manere debuit. E contra cum anno 1758 apud eundem praepositum fuerit quidam pictor ruthenus, picturam eidem perficiens plusquam per annum, et apud eundem mortuus, vestes valoris septem aureorum hungaricalium, aliaque mobilia atque in parata pecunia taleros imperiales 18 reliquisset, pro sepultura hujus pictoris parocho rutheno nihil dedit, cuncta derelicta sibi injustissime appropriavit et multas alias injurias ac praejudicia patrat.

Jn decanatu Szarogrodensi (mutaverunt ritus 20).

Admodum reverendus decanus recepta fideliter a parochis retulit: quod mutaverint ritum: uxor Martini cum tribus filiis ruthenis et ancilla generosi Repecki in villa Berezowka; generosus Wasilowski, ducta uxore latina, in villa Derepczyn; in eadam villa Derepczyn Anna Drohomirecka jam post factas bannas in ecclesia ruthena, ad ineundum cum Przydomski matrimonium a patre candido Czarnożyński, priore patrum Dominicanorum Murafensium immediate ante connubium superinducta ad ritum latinum amplectendum, et ab eodem benedictionem nuptialem obtinuit. Item generosus Zaleski, administrator Teklinicensis, Annna Andrzeykowa, Irena Jakolicha, Maria Jaszczycha, Basilius Szczerbow Plebanovicensis, Maria Andriyczyna a marito adacta Kopistęrzenensis; Dominicus Kopaczyński Sorbanensis; The-

odorus Kozak, adactus a perillustri Lisowski, canonico Camenecensi, praeposito Czernioviensi, negando ipsi benedictionem matrimonii cum muliere latina, donec ritum mutaverit, Szenderovecensis; Ławro in adolescentia, deinde nuptus cum muliere ruthena, eandem ad ritum mutandum adegit— Berezovecenses; Eva Kostiowna, a praedicto patre Czarnożyński ante matrimonii cum viro latino benedictionem adacta, Dołżecensis; Andreas, famulus Bujakowscii, Parasceva virgo ad persuasionem patris Srudoszewski, commendarii Szarogrodensis, immediate ante connubium cum Sebastiano Mazur latino, Szarogrodenses incolae.

In decanatu Międzyborzensi. (mutaverunt ritus 46).

Admodum reverendus decanus Międzyborzensis collecta a parochis et fideliter connotata retulit:

1. Quod mutaverunt ritum: Mathaeus Bramowicz, a matre latina persuasus, et Joannes Rybakow Międzyborzenses; Petrus et Anastasia conjuges, Magdalena Sokołowa, a marito et aula compulsa, et Maria Krawiecka, pariter Szpuczyniecenses; Stephanus Radziszewski, Anna Swiderska, a marito coacta, Anna Rucewiczowa, Pariter Thomas Mul et Andreas Dobrowolski ad persuasionem uxorum latinarum Czescenses; Michaël Stolarz ad persuasionem praepositi latini Starey Sieniawy et famulus generosi Pawłowski ex compulsu ejusdem haeri sui Starosieniaviensis, Theodosia Parobkowa a marito persuasa Zapadynicensis; Maria Ogrodniczka et Anna Żukowska ex compulsu maritorum latinorum Stawnecenses; Gabriel Czarnego Dziada Dawidkowecensis; Helena Kuczerkowna ex compulsu reverendi Batyński, commendarii Międzyborzensis, nolentis permittere, ut viro latino nuberet, quousque ritum latinum non acceptasset, Kopaczovecensis; Casimirus Kaliszczuk et Basilius, frater ejus, Anna Swiderska et Stephanus, frater ejus, ex persuasione reverendi Cymiewicz, commendarii Starosieniaviensis, Bileczanka et soror ejus Anastasia et Febronia Jurowska Czeskowiecenses incolae.

2. Quod modo dictus reverendus Cymiewicz, ambulans cum strena per casas villanorum Czeszkoviensium ruthenorum, apostolisando suadebat, ut ritum nativum graecum desererent, ut latinum amplecterentur.

3. Quod reverendus Zwierski, commendarius Międzyborzensis, contra usitatam praxim, vi et violenter matrimonio ruthenae Mariae Senkowa cum

viro latino in ecclesia latina Międzyborzensi assistebat; quodque alius sacerdos, cognomine Sadłowski, ejusdem ecclesiae Międzyborzensis, in concione ex publico pulpitu ad numerosum utriusque ritus populum habita, ruthenos omnes canes esse contumeliose et effrenate asserebat, quod facinus protervum ab ipsismet latinis auditoribus mente fuit improbatum

4. Quod perillustris Szyszkowski, canonicus Camenecensis, praepositus Derażanensis, Mariae, filiae Joannis Stary Szynkarz, de villa Borszczowka diaecesis Luceoriensis ad villam Kopaczowka advenae, et ibidem maritum primum in vivis habenti, cum altero viro, Jacobo Garbatego, incola Kopaczoviensi, in ecclesia sua Dereżanensi matrimonio nulliter assistere non veritus fuerit.

5. Quod alter commendarius Międzyborzensis, reverendus Bałyński, Adamo, genero laboriosae Paleszka stara, 50 plagas dedit pro eo, quod ad agonisantem socerum suum ritus latini sacerdotem ruthenum pro suscipienda confessione advocaverit et ejusdem soceri sui demortuum cadaver ad ecclesiam parochialem propriam latinam Międzyborzensem sepeliendum advexerit. Idem reverendus Bałyński similem comminatus est poenam omnibus iis, si qui in aliqua, etiam urgente, necessitate ad sacerdotes ruthenos praesumpserint accurrere et eos ad infirmos invitare.

Подлинная рукопись хранится въ Архивѣ Греко-уніятскихъ митрополитовъ во Львовѣ; копія сообщена коммиссіи Я. Ѳ. Головацкимъ.

CCXI.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ вручилъ Трехтымировскому старостѣ, Станиславу Щеневскому, позовъ, требующій его въ пограничный судъ Кіевскаго воеводства, вслѣдствіе жалобы на него монаховъ соборнаго Переяславскаго монастыря о томъ, что онъ многихъ изъ нихъ хваталъ на дорогѣ, заключалъ въ тюрму и подвергалъ побоямъ 1762: Генваря 15.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego wtórego miesiąca Januarii piętnastego dnia.

Na urzędzie pogranicznym ziemskim kijowskim, podczas kommissyi sądów pogranicznych, w dobrach Motowidłówce agitującej się, przedemną, Maciejem z Berezowa Berezowskim, viceregentem i susceptantem pogranicznym generału województwa Kijowskiego, i aktami niniejszemi, ziemskiemi, kijowskiemi stanąwszy oczewiście woźny generał województwa Kijowskiego i innych, opatrzny Zinko Prokopenko, który w moc prawdziwej, wiernej i skutecznej relacyi swoiej, jawnie, ustnie i dobrowolnie zeznał: iż on roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego pierwszego, dnia trzynastego Augusti, pozew ziemski kijowski, na membranie autentycznym pisany, sądowi pogranicznemu rezolwować przynależący, odniósł do dóbr miasteczka Rzyszczowa i tam ten pozew we dworze tamejszym, w izbie, na stole położył, o położeniu i essencyi onego—od kogo, po kogo i w jakiej by sprawie wydany był—prawnie publikując, do wiadomości podał, de tenore sequenti: August trzeci, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Jnflancki, Smoleński, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Siewierski, Bracławski, a dziedziczny xiąże Saski i elektor. Wielmożnemu Szczeniowskiemu, staroście trechtemirskiemu, i innym, qui ad hanc causam spectare videmini, pozwanym, z osób i ze wszystkich generaliter dóbr waszmościów powagą naszą królewską przykazujemy, abyście waszmość przed sądem pogranicznym województwa Kijowskiego roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego wtórego na kadencyi januarjuszowej, in loco judiciorum solito, w Motowidłówce agitować się mającym, sami oblicznie i zawicie stanęli na instancyą instygatora sądowego i jego delatorów—wielebnych ojców w Bogu zakonników czerców monastera katedralnego Perejasławskiego, cum assistentia superiorum, de jure requisita, należytych aktorów, którzy, przychy-

lając się we wszystkim do prawa pospolitego, dekretów i wszelkich dokumentów, donoszenia, manifestacyi, kondemnat i całego processu, w tej sprawie po dziś dzień toczącego się, waszmościów pro sumendis paenis tam personalibus quam criminalibus, ex arbitrio judicii exemplariter super vobis irrogandis, respectu wielebnych zakonników niektórych, niniejszych aktorów, na dobrowolnych drogach łapania, w kajdanach trzymania, bicia, inkarcerowania, różnych rzeczy, osobliwym regestrem specifikować się mających, do akt pogranicznych podanym, zabrania et ad saepissimas requisitiones actorum nieoddania; owszem większych krzywd oświadczenia się czynić; a zatym waszmościów, tak do przysłuchania się winom prawnym, jako też przywrócenia violenter zabranych rzeczy, una cum paenis, ad mentem legis sanciendis, nec non pro refusione damnorum, ac litis expensarum, exinde causatarum, futuro pro termino citant, seu potius ad paratam causam et actionem, paratos originales, terminos, paratas condemnationes, paratumque totum ac integrum processum loco peragendae executionis adcitant; sitis pariturі, terminum attentaturi, ad praemissa haec et alia, vobis in termino oretenus fusius proponenda, responsuri. Datum w Motowidłówce, die vigesima septima Julii, millesimo septingentesimo sexagesimo primo anno. — De quo praesens ejusdem ministerialis relatio. + Woźny qui supra, scribendi ignarus.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 208, годъ 1761—1775; листъ 19.

CCXII

Объясненіе, данное въ пограничномъ судѣ дворяниномъ Фелиціяномъ Глубоцкимъ, по дѣлу объ обращеніи въ унію православныхъ монаховъ, возвращавшихся изъ Кіевскихъ школъ на родину во Львовъ.— 1762. Іюля 16.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego drugiego, miesiąca Juli szesnastego dnia.

Na urzędzie pogranicznym, ziemskim, kijowskim, podczas kommissyi sądów pogranicznych, w dobrach Motowidłówce agitującej się, przedemną, Maciejem z Berezowa Berezowskim, viceregentem i susceptantem pogranicznym generału województwa Kijowskiego, i aktami niniejszemi, ziemskiemi, pogranicznemi, kijowskiemi. Jego mość pan Laurenty Wertelecki, uformowawszy do wielmożnego jego mości pana Felicyana Głębockiego, podstolego bracławskiego, i innych, pod ukrytym imieniem od jakowychści zakonników pretendując zapłacenia summy sobie nienależącej; któren pretext aby był dostateczniej wyremonstrowany, takową explikacyą: iż jerodyakon Symeon Matwiejowicz, Bazyli Krzyżanowski i Piotr Symonowski, czerce, wagusowie, Polskiego kraju rodem, przejeżdżając przez dobra wieś Lachowce i vaganter się bawiąc czas niemały, gdy byli przytrzymani od wielebnego xiędza Romana Wigery, pod ten czas parocha lachowieckiego, aby dostateczną, skąd jadą, ile zagraniczni, i dokąd dążą? dowodu remonstracyą uczynili, benevole, nie będąc do tego przymuszeni, przyznali się: że my zagranicą szkołami bawili się i tam luboć poświęcenie wzięli, ale zważając, że z polskiej strony rodem jesteśmy ze Lwowa, a do tego, że i do unii przyzwyczajeni, ad pristinam przychodząc situationem obrządków, do swoich powracamy się miejsc; żeby tedy bezpieczniejsza była podróż, tegoż wielmożnego Głębockiego, podstolego bracławskiego, o attestacyą prosili, którym, non recusando, napisać kazał, jako sami ojcowie czercy temu przeczyć nie będą; a jego mość pan Wertelecki, non cognito nogotio, a do tego nie mając żadnego prawa, ile od ludzi polskich. tychże czerców, ważył się manifestami, donoszenyami i innemi tranzakcyami opisać, któren, jako napaśliwy interess, taką dawszy z niego sprawiedliwą justyfikacyą, doprasza się jaśnie wielmożnych ich mościów panów sędziów i kommissarzów pogra-

nicznych o uwolnienie od należytej im petycyi, a na dowod, jeżeli tego potrzeba wyciągać będzie, in foro fori i świadkami praecedentibus juramertis wyprobuje i odwiedzie się tenże wielmożny Felicyan Głębocki, podstoli bracławski, uti vir bonae famae, recte senciens.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 208, годъ 1761—1775; листъ 46.

CCXIII

Порученіе, данное нунціемъ папскимъ въ Польшѣ Холмскому уніятскому епископу, Максимиліяну Рылло, открыть многочисленныя уніятскія церкви, основанныя и снабженныя содержаніемъ отъ Кіевскаго воеводы, Салезія Потоцкаго, въ его имѣніяхъ—Уманщинѣ и Брагиловщинѣ.— 1862. Августа 13.

Antonius Eugenius, vicecomes, Dei et Apostolicae sedis gratia archiepiscopus, sanctissimi domini nostri, domini Clementis, Divina providentia papae, ejus nominis XIII, praelatus domesticus et assistens ejusdemque, et sanctae sedis Apostolicae in regno Poloniae et magno ducatu Lithuaniae cum facultatibus legati de latere nuncius

Dilecto nobis in Christo perillustri reverendissimo domino Maximiliano Ryłło, episcopo Chełmensi et Bełzensi ritus Graeci Uniti, salutem in domino sempiternam. Noverit perillustris reverendissima dominatio vestra quod cum in villis amplissimarum ditionum tractus Humanensis et Brahiłoviensis, palatinatus Kijoviensis et Bracławiensis, jure haereditario ad excellentissimum dominum comitem Salesium Potocki, palatinum Kijoviensem, spectantibus, nulla ab immemorabili tempore existeret ecclesia et populus ille, qui catholicam nostram profitetur religionem, versaretur in medio schysmaticorum, quibus in illis partibus religionis exercitium est liberum, hinc memeratus excellentissimus comes Potocki, palatinus Kijoviensis, zelo animarum accen-

sus, ne populus ille, tanquam oves absque pastore errantes, schysmaticorum perverteretur erroribus, ac, iisdem illaqueatus, misere deperiret, centum et ultra, ut fertur, ecclesias innumeris expensis e fundamentis erexit, ac pio sustentatione rectoris ejusdem ritus unicuique ecclesiae praeficiendi, ut animarum, ibi degentium, curam gereret, dotem assignavit, cumque nomine alte memorati excellentissimi domini comitis institutum fuisset apud illustrissimum et reverendissimum dominum Felicianum Wołodkowicz, tunc coadjutorem, ad praesens archiepiscopum Kijoviensem et metropolitanum totius Russiae, pro approbandis ejusmodi erectionibus authoritate ordinaria; dum haec denegaretur sub praetextu tenuitatis dotis alias assignatae insufficientis ad cathedraticum solvendum, nomine praelaudati excellentissimi domini comitis et etiam populi locorum illorum supplicatum fuit sanctissimo domino nostro, pontifici feliciter moderno, ut erectiones hujusmodi authoritate apostolica executioni demandare dignaretur. Negotium ejusmodi dum a sanctitate sua remissum ad sanctam congregationem eminentissimorum ac reverendissimorum dominorum cardinalium concilii Tridentini interpretatum fuisset, exquisita a nobis informatione et animi nostri sensu, post serium totius negotii examen et maturam deliberationem, placuit eidem sacrae congregationi, mediante epistola eminentissimi et reverendissimi domini Francisci Mariae cardinalis de Rubeis, ejusdem congregationis praefecti, sub die vigesima secunda mensis Maii anni currentis data, nobis committere, ut authoritate praedictae sacrae congregationis deveniremus ad erectionem et provisionem ecclesiarum parochialium, de quibus agitur. Verum cum ob distantiam locorum, ac aliis negotiis gravibus impediti, non possimus haec per nos exequi, per perillustrem reverendissimam dominationem vestram, cujus prudentiam, zelum et in rebus agendis dexteritatem plurimum commendata habemus, deputandum pro executione praemissorum duximus, quem admodum in Dei nomine per praesentes deputamus, committentes, ut, assumpto diligenti examine, tam quo ad sufficientiam omnium fundorum, pro unaquoque erigenda seu jam erecta ecclesia assignatorum, quam etiam, quoad omnimodam securitatem et immunitatem eorundem fundorum ab omnibus et quibuscunque oneribus et vinculis, nec non obtenta in scriptis in forma meliori, qua fieri potest, declaratione ab excellentissimo domino comite palatino, quod privilegia respectivarum ejusmodi fundationum, per suam excellentiam factarum, sive faciendarum, inviolabiliter servabuntur, nec ullae injuriae aut gravamina per administratores bonorum inferentur, eosdem fundos respectivarum ecclesiarum cum suis specificis denominationibus, locis

et limitibus descriptos, signis granitialibus ad perpetuam rei memoriam distinguere curabit, quibus factis ad erectionem ejusmodi parochiarum et ecclesiarum, ac provisionum earundem, personis, praevio tamen examine, habilibus et idoneis, nullumque canonicum impedimentum habentibus, alias juxta praescriptum sacrorum canonum deveniat, ac easdem personas, sic nominatas et praesentatas, habiles et idoneas, authoritate dictae sacrae congregationis concilii Tridentini ad dictas ecclesias instituat et investiat, curam animarum Christi fidelium et regimen temporalium rerum eisdem comittendo, caeteraque omnia et singula ad formam sacrorum canonum et rituum orientalis ecclesiae peragat, ordinet et statuat. Cavendo tamen, ne ullum inferatur praejudicium parochis finitimis, quatenus jus aliquod ipsis competat intra fines, novis parochiis statuendos, et super populo, eisdem parochis subiiciendo, quos proinde audire debebit. Cum vero memoratae sacrae congregationis praecipua mens est, ut erectiones et provisiones parochiarum, de quibus agitur, relative ad singulas parochias erigendas ad formam exemplorum ejusmodi fundationum, seu assignationum dotis eisdem ecclesiis alios jam ad dictam sacram congregationem transmissorum peragantur, idcirco unius exemplaris ejusmodi perillustri reverendissimae dominationi vestrae communicamus tenorem, in sequentibus verbis: »Assigno et do in nomine Domini: primo quantitatem agri, quae triginta dierum spatio arari et cultivari debet, in tres partes divisam; faenificium, quod decem homines uno die falcastrare possunt, pro caemeterio ecclesiae, mansione et utensilibus parochi, quae omnia jurisdictio mea bonorum tractus Humanensis exdividere et exacte describere debeat, idque vigore hujus meae erectionis ad praedictam ecclesiam perpetuis temporibus spectare decet et immutabiliter debebit. Ex his itaque fundis, a me assignatis et datis, parochos ad hunc locum destinandos et legitime ordinandos ab omnibus obligationibus curialibus, communitatis et generaliter universis oneribus libero et remnitto. Coquere liquores cerevisiae et cremati pro solo duntaxat commodo et necessitate parochi et pro festis Nativitatis et Resurrectionis Christi Domini, nec non tempore Indulgentiarum coquere mel concedo et permitto«. Hanc itaque regulam omnino servabit, nec ab ea recedet, nisi ubi ampliores fundationes, aut libertates excellentissimo domino comiti palatino, fundatori, pro majori cultu Divino et pro sua laudabillissima et exemplarissima pietate elargiri placuerit. In quorum fidem etc, datum Varsoviae, die trigesima mensis Augusti, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo

secundo, A. E., arciepiscopus Ephesius, nuncius Apostolicus. (M. П.). Petrus Jastrzembski, cancellarius.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 65

CCXIV.

Разрѣшеніе, данное церковному братству села Поличинецъ дворяниномъ Францискомъ-Казиміромъ Хоецкимъ на право устройства пруда въ селѣ Поличинцахъ и на рыбную въ немъ ловлю. 1764. Мая 8.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego szostego, miesiąca Maja dziesiątego dnia.

W roki sądowe, ziemskie, żytomirskie, od dnia osmego roku i miesiąca wyż na akcie wyrażonych w Żytomierzu sądzić się zaczęte, przedemną, Adamem Juncza Bukarem, sędzią żytomirskim i xięgami niniejszemi, ziemskiemi, żytomirskiemi stawający osobiście wielmożny jego mość xiądz Konstanty Wołkowski, te prawo na stawek bractwu cerkwi Policzynieckiej od W. Chojeckiego, podwojewodzego grodzkiego kijowskiego, w roku tysiąc siedmset sześćdziesiątym czwartym dane, podpisem ręki tęgoż przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, ztwierdzone, z produktą akt wizytatorskich, z przyłączonym arkuszem papieru srebrnogroszowego, do akt ziemskich żytomirskich w oblatę podał, w sposobie następuiącym: Franciszek Kazimierz na Chojeczwie, Żukowie, Policzyńcach Chojecki, chorąży Żytomirski, podwojewodzy kijowski, porucznik chorągwi ussarskiej pułku ordynacyi ostrogskiej, wiadomo czynię tym dokumentem swoim generalnie każdemu z panów dyspozytorów, teraz i napotym w Policzyńcach będącym, iż pozwalam bractwu Policzynieckiemu zaiąć stawek i podwyższenia grobli na rudzie tej, na której stawki niżej są Krawca i Martyniuka policzynieckich, iadąc do

Wołczyńca na trakcie wolnym od Policzyniec, którego stawku zarybienie przez bratczyków policzynieckich bydź powinno, zachowując te ryby na cerkiewne potrzeby i expensa podczas praźdników lub odpustów; ieżeli zaś w dalszym czasie młyn mógł bydź zreperowany ze dworu, ile że iest woda podobna do tego, tedy ten młyn, z dyspozycyi mojej postawiony, na siebie excypuię, łapanie zaś ryby braterstwu nazawsze wolne zachowuię, reperacia grobli, poki młyna nie będzie, powina bydź od bractwa, a iak młyn stanie, szarwark równy jak do inszych grobel z całej wsi robiony bydź powinien; na co ręką moją własną podpisuie się. Datum w Policzyńcach, die octava Maja, millesimo septingentesimo sexagesimo quarto anno. U tego prawa podpis ręki wielmożnego Chojeckiego, podwojewodzego kijowskiego, przy pieczęci wraz z produktą akt wizytatorskich i podpisem ręki wizytatora w tych słowach: Ad. M. D. G. B. V. Mariae honorem et Om. SS. cultum et praecipue Sancti Onufrii, tutelaris nostri, subscribo F. Kazimierz Chojecki, chorąży Żytomirski, podwojewodzy sądowy generału województwa Kijowskiego, porucznik hussarski pułku ordynacyi Ostrogskiej, sędzia pograniczny województwa Bracławskiego mp. (L. S.). Die decima tertia Februarii V. S. millesimo septingentesimo octuagesimo quarto anno, tempore generalis visitationis inductum, attestor G. Sienkiewicz D. R. P. H. per decanatum Berdyczoviensem generalis visitator mp. Które to prawo, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, ziemskich, żytomirskich iest wpisane.

Книга земская, Житомирская, годъ 1786—1788, № 156. Листъ 1069 на оборотѣ

CCXV.

Расказъ священническаго сына, Василія Корженевскаго о насильственныхъ мѣрахъ, употребляемыхъ дворяниномъ Казимиромъ Оскеркою въ принадлежащемъ ему селѣ Скрыгаловѣ для обращенія православныхъ въ унію. 1765. Мая 3.

Punkta, opowiedziane przez popowicza, Bazylego Korzeniowskiego, ze wsi Skryhałowa, dnia 3 Maja, roku 1765, w archimandryi Słuckiej.

Naprzód w tej wsi jest wielkie prześladowanie błahoczestywych chrześcian przez wielmożnego jegomości pana Kazimierza Oskierkę, kasztelanica, który po śmierci świaszczennika błahoczestywej cerkwi w roku 1764, żadną miarą nie chciał prezenty popowiczowi, synowi zmarłego świaszczennika, podpisać, tudzież cerkwi zdezelowanej reparować i nowej stawiać zabraniał i nie dopuszczał. W roku zaś 1765 w wielki post, lubo z inszej parafii świaszczennicy, synowie zmarłego swiaszczennika, przyjeżdżali na służenie podczas praźników i w wielki post dla spowiedzi wielkanocnej, to ten wzwyż pomieniony pan zabronił parfianom, aby nie szli na spowiedź do błahoczystywej, jak bydło, kijami kazał gnać i pędzić hurmem do uniackiej cerkwi, a do tego krzyż, chorągwie, księgi cerkiewne i dzwony pozabierał: także i pozostałym sierotom, popadii i dwóm synom, gruntu cerkiewnego zasiewać na wiosnę zabronił, i, co na zime zasiali, zebrać deklarował nie dopuścić tym popowiczom, jeżeli uniatami nie zostaną; do tego jeszcze starszego syna, popowicza Bazylego, w poddaństwo przymusić deklarował się.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной коммисіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 42.

CCXVI

Уставная грамота, выданная брацлавскимъ воеводою, княземъ Станиславомъ Любомирскимъ, уніятской церкви въ мѣстечкѣ Тучинѣ. 1765. Декабря. 17.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt szóstego, miesiąca Aprilis drugiego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Maciejem Janem Bykowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa Łuckiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, łuckiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Tomasz Żukowski, paenitentiarius katedry Łuckiey ritus Graeco-uniti, dla zapisania do xiąg niniejszych, łuckich tę approbatę funduszu z erekcyą cerkwi ritus Graeco-uniti w Tuczynie na Nowym Mieście zostającej, pod tytułem Przemienienia Pańskiego, założonej od jaśnie oświeconego xięcia jego mości Stanisława Lubomirskiego, wojewody bracławskiego, daną i służącą, z nadaniem i opisaniem gruntów i innych beneficiów, w tejże approbacie wyrażonych i konferowanych, z podpisem ręki tegoż jaśnie oświeconego xięcia jego mości wojewody bracławskiego i pieczęcią, na laku czerwonym wyciśnioną, ratione introcontentorum ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, Luceoriensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyjęcie onej i do akt wpisanie, krórego ja, urząd, annuendo affectationi, ad acticandum pomienioną approbatę przyjmując, czytałem, i tak się w sobie pisana ma: Stanisław hrabia na Wiśniczu i Jarosławiu xiąże Lubomirski, wojewoda bracławski, radomyslski etc. starosta, orderu Białego Orła kawaler, dobr miasta Tuczyna, w województwie Wołyńskim a powiecie Łuckim leżących, dziedzic. Wiadomo czynię, komu o tym wiedzieć teraz i na potomne czasy będzie należało, a zwłaszcza jaśniewielmożnym, wielmożnym juris utriusque spiritualis et saecularis sądom i urzędom, tudzież potomkom i successorom moim, dóbr zwyżrzeczonych miastà Tuczyna successive dziedzicom: iż ja, mając wolność z prawa pospolitego dobrami memi rządzić i dysponować, umyśliłem, na większą Boga w Trójcy świętej jedynego chwałę, Najświętszej Maryi Panny i wszystkich świętych uwielbienie, na przebłaganie majestatu Boskiego za grzechi i ułomności moje, fundusz cerkwi ritus Graeco-

uniti, w Tuczynie na Nowym Mieście zostającej, pod tytułem Przemienienia Pańskiego założonej, utwierdzić, approbować i confirmować; jakoż niniejszym prawem erekcyonalnym opisawszy, utwierdzam i wiecznemi czasy zapisuję: plac na plebanię z ogrodem, poczynający się od cmentarza zwyżrzeczonej cerkwi końcem jednym, a drugim przypierającym do Horynia Starego o miedzy z jednej strony rowu ciągnącego się do drogi, idącej mimo cerkwi, pod winnicami i ogrodami ludzkiemi do Horynia Starego, a z drugiej strony ogrodu Hryćka Białousa, poddanego kościelnego; drugi ogrodek za wałami między gumnami ludzkiemi, z jednéj strony o miedzę stodołki i ogrodka Podhajnego, a z drugiej strony Demidiuka; pastewnik za bramą Krupską, na którym kapłańskie gumna z szopami i innemi przybudynkami, poczynający się końcem jednym od traktu i ulicy idącej z miasta do Krupy, a drugim końcem przypierającym do drożyny idącej do gumna Michała Żuka, o miedzę z jednej strony pastewnika Trochyma Wecia, z drugiej strony—pastewników Michała i Stefana Żuków; pola we trzy ręce po półtory włoki: w pierwszą rękę—nazwane w Szczyrkach, półtory włoki, poczynające się końcem jednym od rowu rzniętego, ciągnącego się od grobli i wirzb, a drugim końcem przypierające do Rudki i granicy Drozdowskiej; o miedzę: z jednej strony pół włoka Omelka Podwalnego, a z drugiej strony—Trochymczuka Staromiejskiego,—w drugą rękę—nazwane od Korościatyna półtory włoczki, poczynające się końcem jednym od drogi, idącej z Tuczyna do Korościatyna, a drugim końcem przypierającym do drogi i granicy Woskodawskiej, idącej do Krupy, o miedzę: z jednej strony półwłoka Czermaja, a z drugiej strony—Kryśtiuka; w trzecią rękę—półtory włoczki nazwanym w Nadłużni, poczynający się jednym końcem od drogi idącej z Tuczyna do Korościatyna, a drugim końcem przypierającym do błota, ciągnącego się od Woronowa do Huku, o miedzę: z jednej strony połwłoka Leżańskiego, a z drugiej strony—Stefańczuka; sianożęć na kosarzów szesnaście, w Rzepiszczach przy pasiece stojącej tegoż kapłana, poczynającej się od drożki idącej od Tuczyna mimo tejże pasieki od rowu i kryniczki, o miedzę sianożęci ludzkich, to jest Chwedora Rzeszotnika, Bartka Mazura, Tymosza Poleszuka, Jowchyma i Chwedora Gierahow, przypierającą pod krzaki łozowe z obydwóch stron Żłobu, ciągnąc się tymże Żłobem do miedzy niwy Kryściukowskiej i sianożęci Morduchowskiej linea recta mimo krzaka gęstego łozowego od rowczaka i sianożęci Ryszczuka Poleszuka i drogi idącej z Tuczyna w Szapczyszcza. Które to grunta i sianożęci wyżejopisane, do pomienionej cerkwi terazniejszemu aktualnemu parochowi,

Piotrowi Teodorowiczowi, od antecessora mego prezentowanemu, a odemnie konfirmowanemu, i następcom jego, jure perpetuo nadaję i inkorporuję i z tego od wszelkiego podatku, powinności, dziesięciny pszczelnej i ciężarów, quocunque titulo nazwanych, wieczystemi czasy uwalniam; tudzież wolne mlewo, tłuczenie prosa, fålowanie sukna, bez miarki i płacy w młynach Horyniowych, czyli stawowych, wykurzenie gorzałki, rozsycenie miodu, warzenie piwa, proporcionalnie na własną tylko potrzebę kapłana tejże cerkwi, w browarze lub winnicy, u kogo sobie będzie mógł uprosić pozwolenie i wyjednanie kotła i miejsca na to, z lasów Tuczyńskich na reperacyą, czy na nowe restawrowanie budynków i na opał drzewa i drew, tudzież łowienia ryby po Nowym i Starym Horyniu, oprócz jezior, na skarb excypowanych—wieczystemi czasy pozwalam. Wieś Ryświanka, blizkością i niedzielnemi targami do tegoż miasta i cerkwi przyległą, usilnie ma bydź i chcę mieć do tejże cerkwi pomienionej przyłączoną i należącą, żeby poddaństwo mogli mieć sposobność co niedzieli bywać w tejże cerkwi na naukach i mszach świętych dla zbawienia dusz swoich; w czym mając wzgląd na prace i święte modlitwy kapłańskie za dusze, w pastwę sobie powierzone, naznaczam i nakazuję, aby parochowie nowomiejscy i ryszwianieccy, (ponieważ żadnej kopszczyzny nie dają, wielebnemu xiędzu parochowi terazniejszemu i następcom jego wiecznemi czasy corocznie z każdej chałupy niezawodnie dawali po złotym jednym, i diakowi, pilnującemu choru, także z każdej chałupy powinni płacić corocznie po groszy dziesięć; wino do mszy świętej z karbony cerkiewnej bractwo kupować powinno; pałamarza dla dzwonienia i pilnowania ognia, dla bezpieczeństwa cerkwi i ztąd całego miasta, sposobnego do usługi cerkiewnej wyznaczam poddanego zagrodnika jednego bez gruntu wszelkiego, z uwolnieniem onego z chałupy i ogrodu od wszelkich powinności i podatku skarbowego i gromadzkiego; na szpital wydzielam i naznaczam plac do tejże cerkwi dla ubóstwa ułomnych ludzi i chorych, aby mieszczanie i parochianie tejże cerkwi swoim sumptem wybudowali i do tego corocznie każdy ciągły gospodarz po furze jednej drew odwozili, nakazuję i naznaczam; tudzież chrześcianie i katolicy, którzy służyć będą u żydów za winników, parobków, kucharki i bądź do jakiejkolwiek usługi nie powinni najmować się bez wiadomości i pozwolenia tegoż wielebnego parocha i przy najęciu zaraz powinien każdy czy każda dać od siebie od osoby jednej swoich zasług złoty jeden, a gospodarz czyli gospodyni z żydów—po drugim złotym od każdej osoby służących chrześcian do tegoż szpitala na wikt tychże ubogich, ułomnych i chorych, do karbony szpital-

nej przez ręce tegoż wielebnego parocha—naznaczam i nakazuję; ponieważ i tym, co u żydów służą, trafiają się często choroby i inne przypadki kalectwa, w których powinni mieć lokacyą swoją w tymże szpitalu, a że z browarów żydowskich największe bywa niebezpieczeństwo ognia dla cerkwi, a ztąd i dla całego miasta, zaczym ustanawiam raz na zawsze i nakazuję, aby żydzi nie mieli pozwolenia i nie ważyli się stawiać winnic przy cerkwi, na sto łokci od tejże cerkwi; bractwu pomienionej cerkwi naznaczam i pozwalam co roku sycenie miodu dwa razy, dla wosku i światła do tejże cerkwi, oraz dla assysstowania ze świecami na processyach kościelnych podczas Oktawy Bożego Ciała i Krzyżowych dni, od którego do arędy nie należy żadna intrata, prócz od pozwolenia kotła obligowali ugodzić arędarzów, i ten miód mają szynkować przy muzyce przez dni trzy, a nie więcej dwa razy w rok. Obligacya parocha terazniejszego i następców jego: w jedności wiary świętej katolickiej Rzymskiej żyć, za mnie i za sukcessorów moich przy każdej ofierze świętej memento mieć, z ludźmi parochialnemi, do siebie należącemi, po ojcowsku obchodzić się i tych co święta i niedzieli artykułów do wiary świętej przykładnie nauczać i objaśniać, a przytym samemu trzeźwo, spokojnie, pobożnie i przykładnie zachowywać się w przyzwoitości stanowi kapłańskiemu, żadnej extorsyi nie czynić, od pogrzebów i szlubów od gospodarzów dobrze mających się więcej nie wymagać nad złotych osim, a od uboższych—nad złotych trzy, a wcale ubogich—z miłosierdzia chować i szluby im dawać obligowany; od krztu i pisania metryk tym się powinien kontentować, co kumowie dadzą z dobrej woli, tudzież na obligi, co czyja możność wystarczy i dobrowolnie ofiarować będzie, tym się kontentować powinien. Który fundusz erekcyi we wszytkich opisanych punktach, ligamentach, wiecznemi czasy wraz z sukcessorami memi i dziedzicami tychże dóbr strzymać będę powinien, sub responsione in casu contraventionis coram officiis vel judiciis spiritualibus seu terrestribus, uti ad causas ratione fundi per constitutiones regni ad respondendum praefixis, i ten przy zwykłej pieczęci ręką moją własną stwierdzam. Datum w zamku Dubieńskim, die decina septima Decembris; millesimo septingentesimo sexagesimo quinto anno. U tej approbaty fundusau z erekcyą, per oblatam podanej, podpis ręki jaśnie oświeconego xięcia jego mości wojewody bracławskiego, przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, temi jest wyrażony słowy: S. Lubomirski, w. b. (Locus sigilli loci illius). Któraże to approbata funduszu z erekcyą, per oblatam podana, za ustną prożbą jego mości podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystka, z

początku aż do końca, słowo w słowo jak się w sobie pisana ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich jest ingrossowana i zapisana.

Книга гродская, луцкая, записовая и поточная, годъ 1742—1766, № 2341; листъ 440.

CCXVII

Уставная грамота, выданная княземъ Янушемъ-Александромъ Сангушкомъ уніятской церкви въ селѣ Новополѣ. 1766. Сентября 1.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Septembris dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krulewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomierskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, przyszedłszy osobiście urodzony Alexander Chodakowski, te prawo funduszowe z oznaczeniem placu dla cerkwi, w Nowympolu postanowić się mającej, od jaśnie oświeconego xięcia Sanguszka, marszałka nadwornego wielkiego koronnego, do jaśnie wielmożnego Wołodkowicza, metropolity kijowskiego, wydane, podpisem ręki tegoż, przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, utwierdzone, z dołożonym arkuszem papieru stęplowego ceny grosza srebnego,—do akt grodzkich żytomierskich w oblatę podał, de tenore tali: Janusz Alexander na Białym Kowlu, Smolanach, Rakowie, Zasławiu i Ostrogu xiąże Lubartowicz Sanguszko, hrabia na Wiszniczu, Jarosławiu i Tarnowie, marszałek bywszy nadworny wielkiego xięztwa Litewskiego, orderów: Białego Orła i świętego Huberta kawaler. Oznajmuję komu o tym wiedzieć teraz i napotym będzie należało, mianowicie, jaśnie wielmożnemu jego mości xiędzu Filipowi Wołodkowiczowi, metropolicie kijowskiemu i całej Rusi: iż ja, chcąc, aby chwała Boska coraz dalej szerzyć się mogła,

umyśliłem i postanowiłem w dobrach moich dziedzicznych Ostrożkich, a prawie dożywotniemu tak jaśnie wielmożnemu Janowi, podkomorzemu owruckiemu, ojcu, jako i synom jego, Pawszom, podległych, wsi Nowympolu cum attinentiis, in juribus eorundem expressis, cerkiew wystawić, zważywszy potrzebne mieszkających ludzi i szlachty, że przez odległość miejsca parafii, nabożeństwa i nauk dla dzieci zbawiennych mieć nie mogą, a przychiliwszy się do onych prośby, oznaczam niniejszym funduszem moim: plac na cerkiew i cmentarz na dawnych mogiłkach w tejże wsi Nowympolu podług kanonów duchownych i opisania praw ich do wymierzenia, gdzie naprzeciwko tejże zaraz cerkwi, nad łozą, jadący z Nowegopola drogą ku Żytomierzu na pomieszkanie kapłana; drugi plac z ogrodem po lewej stronie wymierzyć i oznaczyć possessorom dóbr tych pozwalam i zlecam; pola w każdą rękę po włoce, sianożęci ponad Horoblówką od granicy Wilskiej z Nowympolem na kosarzów tazydzieści zapisuję; do której to cerkwi, de nova radice na starym cerkwisku wystawić się mającej, wsie: Kruczeniec, Klityszcza, Dawidówkę, Hruszki, jako pobliższe, do parochii tej przyłączone mieć chcę i żądam; jaśnie wielmożnego jegomości xiędza Wołodkowicza, metropolity kijowskiego, aby władzą swoją pasterską applikować i oznaczyć w konsystorzu swoim raczył.i odemnie prezentowanego za aktualnego tych wsi parocha uznać i przyjąć, któiy o pozyskaniu dusz Bogu najpierwsze ma mieć staranie, i chwałę Boską w tejże cerkwi w jedności z kościołem Rzymskim pomnażać, a przy strasznych ofiarach, Bogu oddawanych, za przełożonych swoich i fundatorów żeby miał wspomnienie—obowiązuję, której według synodu Zamojskiego wszelkie od parafianów za szluby, krzciny i pogrzeby brać ma akcydensa, bez przykrości jednak dla ubogich parafianów; który to fundusz na wieczne czasy uczyniwszy, ręką moją własną, przy zwykłej przyciśnieniu pieczęci, podpisuję. Dałem w Dubnie, dnia pierwszego Septembris, tysiąc siedmset sześćdziesiątego szóstego roku. U tego prawa fundnszowego podpis ręki przy pieczęci takowy: Janusz xiąże Sanguszko, manu propria. (L. S.). Które to prawo, w oblatę podane, słowo w słowo jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomierskich jest wpisane.

Книга гродская, житомирская, записовая, годъ 1780, № 269; листъ 857.

CCXVIII.

Требованія, относящіяся къ свободѣ вѣроисповѣданія, богослуженія и церковнаго управленія, представленныя русскимъ министрамъ православными жителями речипосполитой, съ указаніемъ историческихъ источниковъ и законоположеній, на которыхъ основаны эти требованія. 1766 —въ Ноябрѣ.

Prośby odywatelów nayiaśnieyszey rzeczypospolitey Polskiey, naśladowców starożytney greckiey nieunickiey religiey, na starodawnych prawach y traktacie z Rossyą, w 1686 roku wiecznie zawartym, ufundowane, jaśnie oświeconym, jaśnie wielmożnym ich mościom panom ministrom teyże nayiaśnieyszey rzeczypospolitey w następuiących pnnktach anno 1766 in Novembri podane.

1. Exercitium wyznaczoney religii nieunickiey, to iest zwyczayne z dawnych czasów cerkiewne nabożenstwo y administracya sakramentów świętych ze wszytkiemi do tego należącemi ceremoniami, iako to: publicznemi processiami, pogrzebami et id genus aby wolne y ni przez kogo tamowane nie było. Na co prawem są:

a) W 1340 roku kapitulacya ruskich prowincij z królem Polskim Kazimierzem Wielkim przy ziednoczeniu onych pierwszy raz z koroną Polską po zniszczeniu pokolenia xiążąt ruskich postanowiona. (Długosz historia polska, liber IX, pag. 1057, num. 1340, editio Lips, anno 1711. Cromer Chron. liber XII, pag. 263, editio Cracov. anno 1611. Herburt chron. liber X, caput 3, pag. 166, editio Basilacensi, anno 1611. Stryjkowski Chron., liber XII, caput 3, pag. 388, editio Varsav., anno 1766. Neugebauer Hist. rerum Polon., liber III., pag. 200, editio Han., anno 1668. Piasecius Chron. ad an. 1632 pag. 528, editio Cracov. anno 1645. Confaederat. anno 1648. Volum IV, pag. 151).

b) W 1462 roku confirmacya praw y przywilejów iak świeckich tąk y cerkiewnych od krolów ichmościów y xiążąt nadanych przy inkorporacii prowincii Bełzkiej do korony Polskiey, od króla Kazimierza Jagiełłowicza uczyniona (vol. I pag. 199).

c) W 1499 roku przywiley króla Alexandra duchowieństwu ruskiemu dany z potwierdzeniem switka alias membranu praw cerkwi greko - ruskiey

wschodniey, jeszcze od Jarosława Włodzimirzowicza, wielkiego xiążencia Kijowskiego, nadanych. (W metryce Litewskiey).

d) 1511 roku przywiley króla Zygmunta I, temuż duchowieństwu confirmujący dawnieysze przywileje, od Witolda, wielkiego xiążencia Litewskiego, y krolów Polskich: Kazimierza y Alexandra na wolne spraw cerkiewnych sprawowanie podług praw, w membranie od początku wiary greckiey w Rusi nadanych. (W teyże metryce).

e) Confirmatye immediate wyrażonego przywileju zygmuntowskiego, od krolów: Stephana w roku 1585 y Zygmunta III w 1591 latach nadane. (W teyże metryce).

f) Przywiley króla Stefana ludziom religii graeco-ruskiey posłuszeństwa patryarchi Constantynopolskiego na wolne cerkiewnych podług starego kalendarza obrzędów y wszytkiego tego, co zdawna w zwyczaiu przyięto y przywilejami ztwierdzono, zażywanie. (W metryce koronney).

g) Constytucye seymowe różnych lat, a mianowicie: 1607 roku (vol. II, pag. 1606). Roku 1609 (pag. 1666). Roku 1618. (Vol. III, pag. 326). Roku 1620 (pag. 379). Roku 1631 (pag. 669). Roku 1641. (Vol. IV, pag. 6). Roku 1648 (pag. 151). Roku 1659 (pag. 63). Roku 1696. (Vol. V. pag. 838).

h) Punkta uspokoienia między unitami y nieunitami na seymie w 1632 roku postanowione y constytucyami: 1632 (Vol. III pag. 735). Roku 1635 (pag. 858). Roku 1641 (Vol 4, pag. 6). Roku 1647 (pag. 104). Roku 1648 (pag. 151) ztwierdzone.

i) Dyploma seymowe, 1633 roku dane, y constytucyą tegoż roku (Vol. III, pag. 787) ztwierdzone.

k) Dyploma seymowe, 1650 roku dane. (W aktach grodzkich Lubelskich).

l) Comissio Hadyacka (vol IV, pag. 638), constytucyą 1659 roku (pag. 644) za prawo wieczne ztwierdzona.

m) Przywiley króla Augusta II, w 1720 roku dany, y od króla Augusta III w 1735 roku konfirmowany. (W metryce Litewskiey).

Na fundamencie tych praw aby zakazano missionarzom y innym xiężom, ażeby w parafie y do cerkwi nieunickich z missią swoią nie wchodzili, y nieunitów do swoich kościołów nie pędzili, y spowiadać się u siebie nie przymuszali; y panowie dziedziczni y urzędnicy aby w tych przymusach onym missionarzom nie pomagali. Jak ciż xięża dzieci małych, wzro-

stu y rozsądku nie maiących, aby nie chwytali y, zamykaiąc w klasztorach, do wiary rzymsko-katholickiey albo unickiey nie wprowadzali.

Zwierzchności duchowney nieunickiey w wizytowaniu cerkwiey y dopatrzeniu porządków aby przeszkody nie czynili.

2. Cerkwie stare poprawować y nowe na mieyscach starych y wszędzie tam, gdzie nieunici bez cerkwi żyią, erygować aby nie broniono.

Która wolność lubo się zawiera w wyżey wyrażonym punkcie y prawach, na to allegowanych, iednak y mianowicie niektóre z tych praw wolne cerkwiey erygowanie wyznaczaią, jako to: a) Wyżwyrażony przywiley króla Stephana 1585 anno. б) Wyżwyrażone punkta uspokoienia 1632 roku. c) Wyżwyrażone dyploma seymowe 1650 roku. d) Wyżwyrażona comissia Hadiacka, constytucyą za prawo wieczne ztwierdzona.

3) Diecezye cztyry w koronie: Przemyska, Lwowska, Łucka y Halicka y w Białoruskiey piątey, także w woiewodztwach: Wileńskim, Mińskim, Nowogrodzkim, w powiecie Pińskim, Mozyrskim różne cerkwie y monastyry różnemi czasy gwałtownie na unią odięte, aby były wrócone z swemi fundacyami y ludziom przez rozmaite uciemiężenia, boje niesprawiedliwe, na śmierć dekreta do unii przymuszonym, aby wolność była pierwszey swey confessii trzymać się y referować się w cerkiewnych potrzebach do duchowieństwa nieunickiego bez opłacywania się naymnieyszego duchowieństwu rzymsko-katolickiemu albo unickiemu, czego nieodbicie requiruie traktat, z Rossyą 1686 roku wiecznie zawarty, ale y od traktatu ludziom, w unii być niechcącym, referować do biskupa nieunickiego tak, iako y z nieunii do unickiego pozwolono.

a) Wyż wyrażonemi punktami uspokoienia 1832 roku y constytucyami, te punkta ztwierdzającemi.

b) Wyż wyrażonym seymowym diplomatem 1633 roku y constytucyą, te diploma ztwierdzającą.

4) Szkoły y seminaria dla należytey edukacii dzieci, gdzie przedtym bywały y przywileiami są obwarowane, osobliwie zaś w Mohylewie białoruskim, iako przy rezydencii tamecznego biskupa, mieć aby ni od kogo przeszkody nie było; o czym mianowicie brzmią: a) Wyżmianowany przywiley króla Stefana 1585 roku. b) Wyżmianowane puncta uspokoienia 1632 anno. c) Wyżmianowane dyploma seymowe 1633 roku. d) Przywiley króla Władysława IV, bractwu Mohylewskiemu w 1633 roku dany, e) Przywiley tegoż króla, bractwu Orszańskiemu w 1648 roku dany y od króla Michała w 1669 konfirmowany. f) Wyżmianowane dyploma seymowe 1650 roku

y wyżmianowana comissia Hadyacka[1], konstytucyą za prawo wieczne ztwierdzona.

5) Prezbyterowie nieunici z swoią familiją y kler cerkiewny in causis facti aby nie byli pociągani do sądów świeckich, ziemskich, grodzkich, zamkowych, possessorskich, ale aby należeli do własnego swego consistorskiego y byskupiego sądu mocą:

a) Statutu Litewskiego (Rozdział III, artic. 32 § 3 y 8).

b) Wyżwyrażonego przywileju od króla Alexandra, w roku 1499 danego.

c) Wyżwyrażonego przywileju od króla Zygmunta I, w roku 1511 danego, y od krolów Stephana y Zygmunta III confirmowanego.

d) Wyżwyrażonego diploma seymowego 1650 roku.

e) Wyzwyrażoney comissii Hadiackiey, constytucyą stwierdzoney.

f) Osobliwey constytucii 1659 roku, pod tytułem: »Duchowni religii greckiey. (Vol IV pag. 646).

W sprawach zaś cerkiewnych y generaliter do religii tyczących się między nieunitami, tak duchownemi, iako y świeckiemi, a unitami, czyli też rzymianami, zachodzących, aby forum nie gdzie indziey było, tylko w sądach jego królewskiey mości relacyjnych, vigore specialnych na to constytucii 1641 (Vol. IV, pag. 6 et Vol. V, pag. 594). Roku 1678.

6. Iż prezbyterowie nieuniccy od hybernowego y czynszowego podatków y od wszelkich bezprawnych zdzierstw y różnych arędownych ciężarów, samym tylko poddanym przyzwoitych, aby przykładem duchowieństwa rzymsko-katholickiego wolni zostali, czego chcą:

a) Przywiley króla Zygmunta III, za zgodą wszytkich stanów na seymie w roku 1589 dany, w którym inter alia duchowieństwo ruskie przy zupełney mocy, władzy, czci y dostoieństwie, przykładem duchowieństwa rzymsko-katholickiego na wieczne czasy zachowane.

b) Wyżwyrażone dyploma seymowe 1650 roku.

c) Wyżwyrażona constytucya 1659 roku.

d) Constytucie 1662 roku, pod tytułem: »o cerkwiach w koronie y w wielkim xięzstwie Litewskim (vol IV, pag 929).

Mocą tych praw należy złożyć podatek hybernowy na kapłanów Krzyczewskich nie unitom w taryfie 1717 roku (vol VI, pag. 359) włożony.

7) Possessorowie y dzierżawcy w dobrach swoich do cerkwi aby podawali na kapłaństwo ludzi sposobnych y poczciwych y to bez zdzierstw,

a, podawszy raz, aby nie mieli potym mocy odpędzać ich od cerkwi bez przyczyny y słuszney disjudikacii episcopskiey, iako niewolno tego czynić z kapłanami rzymsko-katholickiemi y unickiemi, co mianowicie iest zakazano:

a) Wyżwyrażonym przywilejem króla Alexandra 1499 roku.

b) Wyżwyrażonym przywileiem króla Zygmunta pierwszego, 1511 roku danym y od krolów: Stephana y Zygmunta III confirmowanym.

8) Nieunici męzkiej czyli niewieściey płci, w małżeństwo z osobami rzymsko-katholickiemi wstępuiący, iako sami, tak y potomstwo ich tey płci, którey sami są, aby nie byli ni od kogo przymuszani do odmiany y naśladowania swoiey confessii podług dobrowolnych, między takowym małżęstwem zawierających się, kontraktów.

9) Szlachectwo religii graeco-ruskiey nieunickiey do wszelkich urzędów niższych y wyższych, a mieszczanie do mieyskich aby wolny przystęp mieli na co fundamentalne prawa:

a) W 1340 roku Kazimierz wielki król Polski przy ziednoczeniu ruskich xięstw do korony Polskiey szlachectwo ruskie iednym prawem z szlachectwem polskim zaszczycił y z nich woiewodów, kasztelanów y starostów w tychże prowinciach postanowił. (Cromer chron. liber XII, pag. 264. Herburt chron. liber X, caput 3, pag. 166. Stryjkowski Chron. liber XII, caput III, pag. 389. Neugebeuer Hist. rerum Pol. liber III, pag. 200).

b) 1433 roku Władysław Jagiełło, król Polski, ruskie prowincye do iednego y spolnego z polskiemi prawa przywiodł y ziednoczył (vol. 1. pag 93).

c) W 1434 roku Władysław Jngiellonides na seymie koronacii swoiey ruskie i podolskie szlachectwo z szlachectwem polskim we wszytkich prawach y godnościach porownował. (Cromer liber XXI, pag. 410. Bielscius Chron. liber III, pag. 307, editione Varsav. anno 1764, Herburt Chron. liber XVI, caput 2. Neugebauer Historia rerum Polon. libro V. pag. 300).

d W 1462 roku Kazimierz Jagiellonides, król Polski, przyłączając Belską prowincyą do korony Polskiey, zrównał oną we wszytkich swobodach y prawach z prowincyami koronnemi Vol. I pag. 199.

e) W roku 1507 Zygmont I, król Polski, ustanowił prawo, aby ruskie szlachectwa we wszytkim z tychże wolności co y polskie weselili się (Vol. I pag. 365).

f) W 1563 y 1568 latach Zygmunt August seymowemi za zgodą wszytkich stanów przywilejami za wieczne prawo postanowił, aby graeco-

ruska religija nie była nikomu na przeszkodzie do urzędów, nie tylko niższych, ale y wyższych senatorskich (w metryce Litewskiey).

g) W 1569 roku przy inkorporacii ziemi Wołyńskiey y xięstwa Kijowskiego do korony Polskiey dane im są dwa przywileie seymowe, którémi Ruś do Polskiey, iako prawdziwy członek do ciała, y rusacy do polaków, Jako równi do równych wiecznie przyłączeni y onym do wszytkich urzędów y senatu wolny przystęp zachowan (Vol II pag. 752 y 759).

h) Wyż wyrażone punkta uspokojenia 1632 roku, mieszczanom nieunitom do mieyskich urzędów wolny przystęp, jako i zdawna było, zachowały.

i) Wyż wyrażone dyploma seymowe roku 1650, narod ruski rownie jako y polski do urzędów sposobnym być zachował

k) Wyż wyrażona comissia Hadyacka, constytucyą na prawo wieczne ztwierdzona.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 66.

CCXIX.

Письмо Львовскаго уніатскаго епископа Шептыцкаго къ уніатскому митрополиту, содержащее совѣты и замѣчанія относительно веденія дѣлъ на предстоящемъ Варшавскомъ сеймѣ. 1767. Августа 19.

Illustrisime, excelentissime ac reverendissime domine, patrone colendissime!

Odebrałem respons jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja na list móy, przez który doniosłem, że, widząc tu usilność imci pana Steckiego, z jaką pokazywał się w interessie, z rady jaśnie wielmożnego imci xiędza biskupa Łuckiego y innych przyiaciół, nie mogłem odstępować tey sprawy, którą jaśnie wielmożny pan dobrodziej z wielką obligacyą dawniey na mnie zdałeś; a z responsu wyczytałem, jakobym własnych interessów gwałtownością

wymowił się od kongressu Krystyampolskiego, co mnie bardzo zdziwiło, bo ja tu żadnego swego interesu nie miałem na przeszkodzie, tylko ta sprawa jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja szczegulnie utrzymała mnie, w którey jegomość pan Stecki, lubo z początku mocno nacierał, ale gdy zrozumiał mocnieyszych naszych przyjacioł, ma się teraz remissius y myśli o suspensie, jeżeliby sprawa do sądzenia przypadła; y lubo teraz nie sądzą, co moment z Warszawy rezolucyi wyglądają, zapewnieby nagrodzili omieszkania y mocno popędzili regestr; około tego ja tu mam pilność y staranie.

Pisałem także, że ieżeliby jaśnie wielmożny pan dobrodziey żadną miarą z Krystyampola do Lwowa nie mogł zjachać, a jabym był potrzebny, abyś mnie raczył dać rezolucyę, żebym do niego zjachał, na co taką w responsie czytam: »po zakończonym zaś regestrze z umowy nas zgromadzonych, dzień mieysca wyznaczywszy, wyglądać będę przybycia«. Ktorey rezolucyi ja nie poymuię, czy to ma być ieszcze nas konwokacya wszystkich, czyli ja tylko miałbym przybyć na dzień i mieysce, któreby było kiedyś naznaczone, co wszystko już by było praepostere; czas krotki na to nie wystarczy: seymiki się iuż wkrótce odprawią, na które ja, gdzie miałem przyjacioł, zaniosłem proźby o przyięcie żądań naszych, to iest o utrzymanie praw ecclesiae nostrae unitae y o admissye nas do prerogatyw wszystkich; nie wątpię, że y drudzy jaśnie wielmożni imć xięża biskupi podobne mają staranie. Potrzeba myślić, żeby kto w Warszawie activitate et aere te interessa wspierał; co curae et solicitudini iego nayprincipalniej być powinno. Więcey pisania subtraho; to na dokończeniu listu wyrażam, że jestem z jak nayosobliwszym uszanowaniem, illustrissimae ac reverendissimae excellentiae vestrae obligatissimus et humillimus servus, L. Szeptycki, episcopus L., coadjutror Metropoliae totius Russiae, die 19 Augusti, 1767. Z Lwowa.

Xiąże biskup Krakowski, dostawszy kopii uniwersałów episcopa Peryasławskiego, pisał do mnie, abym go informował y upewnił, ieżeli takowe uniwersały in re ipsa byli od niego wydane; zaczym upraszam excellentiam vestram o upewnienie mie: ieśli to xięża officiales kijowskie donieśli y czyli actu byli publikowane, y ieżeli jaki exemplarz drukowany znayduie się, niech mi będzie przysłany, a ja go xięciu odeszlę, gdyż to będzie wielką pomocą naszym interessom.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ; по дополнительной описи № 67.

CCXX.

Письмо Львовскаго уніятскаго епископа, Шептыцкаго, къ уніятскому митрополиту о предстоящей поѣздкѣ ихъ въ Варшаву. Шептыцкій совѣтуетъ собрать документы, необходимые для веденія полемики съ православными и поручить попеченіе объ уніятской церкви военнымъ начальникамъ. 1767. Августа 21.

Illustrissime, excelentissime, reverendissime domine, patrone colendissime!

Już y ia w tym się uspokajam, kiedy do zjachania się nam na którekolwiek miejsce rożne okoliczności y zdania niezgodne przeszkodziły; mogło by było przyjść do tego łatwiey, gdyby się wcześniey, iak ja jeszcze od wiosny radziłem, o tym pomyślało.

Od podróży warszawskiey, do którey nas ciągną nasze interesa, to się nie wymawiam, tylko mi naywiekszą czyni trudność, że nie mam stancyi, którey dla wielkiey drogości nająć cięszko na mnie, ponieważ przy szczupłych prowentach stołu mego bardzo jestem wyexpensowany, a tó dla interessów jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja, żebym doskonale usługował, expensów, intratę przewyższających, uniknąć nie mogę; gdyby mi jaśnie wielmożny pan dobrodziey pozwolił z sobo stać w pałacu, tobym przynaymniey za moje przysługe y expensa, na tym mieyscu podjęte, miał satyfakcję, i na tamtym miejscu miałbyś mnie jaśnie wielmożny pan dobrodziey gotowego zawsze na zawołaniu. Niżeli jaśnie wielmożny pan dobrodziey wyiedziesz do Warszawy, moim zdaniem, potrzebaby napisać do jegomości pana hetmana wielkiego koronnego y do polnego, do imci pana wojewody kijowskiego, do imci arcybiskupa Lwowskiego y do innych prawdziwych o wiarę świętą zelantów, aby nasz rituał katolicki, z rzymskim kościołem w jedności świętej będący, w protekcyi y obronie mieli, żeby ocalał przy prawach swoich, ostatniemi konstytuciami obwarowanych. Także potrzeba zebrać i mieć in promptu dokumenta ad reprobandum nieunitów zarzuty y pretensye do czterech diecezji, iakoby te niedobrowolnie, ale za przymusem do unii świętej przystąpiły; czego, lubo każdemu z nas bronić y swojemi dokumentami probować należy, iednak te in archivo metropolitano prędzey się mogą znaleść, iak w naszych. Raczysz jaśnie wielmożny pan dobrodziey także w swoim archivum kazać poszukać przy-

wileju Jarosława, wielkiego, xięcia Kijowskiego, od Alexandra króla Polskiego 1499, y od Zygmunta 1517, konfirmowanego, duchowieństwu ruskiemu nadanego; będzie bardzo potrzebny, y o ten do mnie z Warszawy pisano; co tak pro exigentia interesów naszych wyrażam, a o pozwolenie stancyi w pałacu swoim łaskawey iak nayprętszey czekam rezolucyi y piszę się z naypowinnieyszym uszanowaniem—illustrisimae ac reverendissimae excelentiae vestrae devotissimus et humillimus servus, L. Szeptycki, episcopus L., coadjutror metropoliae totius Russiae. Die 21 Augusti, 1767, z Lwowa.

Illustrissimus Luceoriensis dnia dziesiątego wyjachał ztąd do siebie; przecie meis persuasionibus został poniekąd nakłoniony do podróży Warszawskiej. Suplikuję o łaskawę rezolucją względem pomieszczenia mię w swoim pałacu.

Подлинникъ хранится въ собранiи документовъ, принадлежащемъ Временной коммиссiи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи №: 67.

CCXXI.

Письмо Львовскаго епископа, Шептыцкаго, къ унiятскому митрополиту, заключающее отказъ отъ участiя въ съѣздѣ, назначенномъ митрополитомъ во Владимiрѣ, подъ предлогомъ болѣзни. Шептыцкiй слагаетъ на митрополита вину за несвоевременное обсужденiе дѣлъ унiятской церкви. 1767. Августа 22.

Illustrissime, excelentissime ac reverendissime domine, patrone colendissime!

Maiąc iuż od jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja finalną rezolucję, że ob varias legalitates kongress bydź nie może, ale wcześnie ziachawszy się do Warszawy, dosyć będzie czasu y sposobności interessom naszym ra-

dzić, za rzecz słuszną y zbawienną sądziłem, y, na tym się uspokoiwszy, do tey drogi zaczołem sobie czynić ptzygotowanie; jaśnie wielmożnego imci xiędza Łuckiego do tegoż namowiłem; odebrawszy zaś dziś list od jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja, przez który mnie wokuiesz pro 15 currentis vateris styli do Włodzimierza, mocnom się zadziwił y zmieszał, że nie mogę w tym punkcie zadosyć uczynić woli Jego, ponieważ w tym czasie, przy odmianie raptowney powietrza, tak mi katarowa affekcya dokuczyła, że formalney kuracyi u doktora używać muszę, ktury mi nie pozwala puszczać się w drogę; muszę więc słabe zdrowie, ustawicznemi pracami przy interresach w trybunale nadszarzane, ratować, żebym mógł być zdolnieyszym na usługi hierarchii y samego jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja, którego się nieustanney łasce polecam y piszę się z naypowinnieyszym uszanowaniem illustrissimae ac reverendissimae excellentiae vestrae obligatissimus et humillimus servus L. Szeptycki, episcopus L., coadjutor metropoliae Russiae. Die 22 Augusti. 1867; z Lwowa.

Bardzo żałuję, że nasze interessa niewczesne maią swoie ułożenia, choć o to mocno dopraszaliśmy się jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja; teraz non restat o nich mówić, bo już czasu niemasz, a do tego że y zdrowia nie staie przy znacznych tu pracach w trybunale. List do jegomości xiędza Przemyskiego instantanee posłałem, lecz wątpię, aby zjachał, bo czas bardzo krotko wyznaczono; kto temu winien, agnoscat sibi culpam.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи №: 67.

CCXXII.

Письмо Холмскаго уніятскаго епископа—Рыло къ уніятскому митрополиту, содержащее отказъ отъ участія въ съѣздѣ, назначенномъ митрополитомъ во Владиміръ. Рыло извиняется, что онъ не можетъ явится по причинѣ глазной боли и заявляетъ сомнѣніе въ томъ, чтобы явились туда и другіе епископы. 1767. Августа 24.

Illustrissime, excelentissime et reverendissime domine, domine et patrone colendissime!

Przyznaję się jaśnie wielmożnemu waszmość panu dobrodziejowi, że ja z osobliwszym zdrowia azardem, bo na puł ślepym będąc, drogę odprawiałem do Krystonopola: kurzawa nieznośna, w owey podróży ucierpiana, ledwie nie do reszty mie oślepiła; na azard ostatku zdrowia puszczać nie mogę, a ıle widząc zapewnie, że y sposobu nie mam do poratowania oczu. Wszak to rzecz nie uciekła, jak da pan Bóg, że oczy troche wyzdrowieją, zapatrzywszy się na starszych jaśnie wielmożnych konfratrów moich dzieła, toż uczynić, co będzie sprawiedliwego, przyrzekam; w tym zaś czasie dla słabości oczu iachać nie mogę. Wszak nie wielka moiego biskupstwa substancya, ieżeli in rapinam dostanie się, to ja, praktykowanym sposobem aż dotąd od początku moiego biskupstwa, emendicato pane do czasów lepszych żywić się będę; życzyłbym zaś jaśnie winlmożnemu panu dobrodziejowi podług umowienia naszego iachać iako nayprędzey do Warszawy, ani też regulować się czynnością jaśnie wielmożnych biskupów łacińskich, którzy, qua senatorowie y obrządku łacińskiego pasterze będąc, podobnym iak my nieszczęśliwościom podpadać nie mogą. Pokaż się jaśnie wielmożny pan dobrodziey vere ortodoxus na wszystkie remonstrancye, straszące albo też wymuszaiące boiaźliwe zdania, a zapewne gloriosius wyprowadzisz y siebie y wszystkich z tych kalumnji, które zapewne czekają; że illustrissimi: Połocensis, Pinscensis, Smolenscensis etc. pro 15 nie przybędą, toć y ja darmo włóczyłbym się; wszak illustrissimi episcopi latinorum nie zieżdżali się pro episcopali congressu w teraznieyszych cyrkumstancyach, ale każdy pro suo libitu agit agenda; toż y o naszych jaśnie wielmożnych pasterzach rozumieć potrzeba: niech kużdy z jaśnie wielmożnych konfratrów to czyni, co mu się podoba; chyba ten ziazd dla tego potrzebny, żeby wszystkich

razem nieszczęśliwemi lub szczęśliwemi uczynić. Łasce y respektowi jaśnie wielmożnego waszmości pana dobrodzieja mię oddaiąc, z nayniszszym uwenerowaniem oświadczam się bydź na zawsze illustrissimi, excelentissimi et reverendissimi domini addictissimus servus, M. Ryło, episcopus. Z. Chełma, dnia 24 Augusti, 1767 anno.

Bardzo słaby na oczy jestem, przepraszam, że cudzą ręką piszę.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащихъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ; по дополнительной описи № 67.

CCXXIII

Постановленія сейма, опредѣляющія права Православныхъ и протестантовъ въ речипосполитой. 1768.

Трактата нынѣ уговореннаго и уже уполномоченными отъ сейму депутатами подписанного таковая сила есть:

Для римскокатолицкой во первыхъ вѣры постановлено:

1. Вѣра римскокатолицкая въ писмахъ публичныхъ имѣетъ писатся вѣра господствующая.

2. Король польскій долженъ быть конечно вѣры римскокатолицкой, также и королева, а буди она не будетъ сей вѣры, коронована быть не можетъ.

3. Кто отъ вѣры римскокатолицкой перешелъ въ иную, тотъ изгнаніемъ изъ отечества будетъ казненъ; тѣ однако, которіи учинили до сего времени, отъ казни всякои свободны.

4. Греки неуниты и диссиденты имѣютъ свои претенсіи доходить на католикахъ римскихъ отъ семсотъ седмогонадцать года, почему претенсіи, вышще оного 1717 года восходящіе, уничтожаются.

Для грековосточной, такожъ диссиденской, протестанской и реформатской религіи постановлено:

1. Конфедераціи диссиденскіи за правилніе и конфедераты за добрыхъ патріотовъ признаны.

2. Всѣ конституціи, грекамъ неунитамъ и диссидентамъ противніе, уничтожены.

3. Грековъ неунитовъ сизматиками, отщепенцами, дизунитами и вѣры ихъ сизмою, а диссидентовъ еретиками и вѣры ихъ ересію никто не долженъ ихъ называть подъ штрафомъ, на нарушителей правне определеннымъ.

4. Церкви греко-неунитовъ, костелы диссидентовъ, такожь звоницы, школы, богодѣлни починять и новіе созидати свободно.

5. Религіи грековъ неунитовъ и диссидентовъ и всѣхъ, до оной принадлежащихъ, церемоній свободное употребленіе вездѣ безъ препятствія чиего либо имѣетъ быть.

6. Диссидентомъ имѣть волно свои консисторіе и собирать соборы и на нихъ всѣ порядки до религіи касающіеся установлять.

7. Греки неуниты, диссиденты, духовніи и мирскіе, никакому суду духовному римскокатолицкому подлежать не имѣютъ.

8. Греки неуниты, диссиденты не имѣютъ никакихъ датковъ и колянды давать духовенству римскокатолицкому.

9. Епископъ Бѣлорускій со всею сьоею епархіею, съ церквами и монастырями, такъ тыми, котори можетъ въ судѣ съполномъ поискать, вѣчно при религіи греческой неунитской имѣетъ сохраненъ быть и въ епархіи своей такъ свободно юрисдикціи своей употреблять, какъ употребляютъ епископы римскокатолицкіи въ своихъ епархіяхъ. При той-же религіи греческой неунитской имѣютъ сохраненни быть и прочіе церкви и монастыри, до митрополіи Кіевской либо

другого старшенства ихъ дѣйствительно надлежащіе и надлежать по разбору помянутого суда должніе.

10. Грекамъ неунитамъ и диссидентамъ свободно друкарни имѣть, только въ нихъ не печатать еретическихъ книгъ и уразительныхъ писемъ.

11. Свободно лицамъ греко-неунитовъ и диссидентовъ вступать въ супружество съ лицами римскокатолицкими, въ коемъ случаи имѣетъ бракъ благословить тоей вѣры попъ, какой вѣры есть новобрачная; въ такомъ же супружествѣ сыны отческой, дочери материнской вѣры имѣютъ быть.

12. Греки неуниты и диссиденты не обовязанны празниковъ римскокатолицкихъ празновать, ни процессіямъ ихъ ассистовать.

13. Грекамъ неунитамъ семинаріи потребны, а въ особенности семинарію Могилевскую имѣть безпрепятственно. Священство греконеунитское во всѣхъ дѣлахъ, виключивъ земляніе, имѣютъ росправлятся предъ своимъ епископомъ. Греки неуниты и диссиденты не имѣютъ никакъ понуждаться отмѣнить свою вѣру. Духовенство греконеунитское и диссиденты въ поборахъ публичныхъ имѣетъ уравнено быти съ духовенствомъ римскокатолицкимъ, такожъ отъ податковъ и повинностей, которіе владѣлцамъ отъ подданихъ подлежатъ, свободно; отъ той однакъ свободы исключаются грунты нефундушовіе, въ городахъ греками неунитами осѣдлые. Привилегіи королевскіи, конституціями утвержденніе, ни въ чемъ нарушени быть не имѣютъ. Церкви и монастыри, отнятіе съ фундашами, должны возвращенни быть, что имѣетъ быть разобрано и опредѣлено въ судѣ вышъ означенномъ въ разсужденіи церкви—по доброй волѣ прихожанъ, а въ разсужденіи монастырей—по фундушамъ оныхъ.

14. Судъ сполный судей, половиною римскокатоликовъ, половиною грековъ неунитовъ и диссидентовъ для разбору всякихъ дѣлъ, до религіи касающихся, по апеляціи оныхъ изъ судовъ гродскихъ и земскихъ, постановленъ въ Варшавѣ; кои суды будутъ у годъ черезъ шесть мѣсяцей; въ трохъ первыхъ мѣсяцахъ будетъ президентъ римскокатоликъ, въ другихъ трохъ президенты: частію греко-неунитъ, частію же диссидентъ. Президенты римскокатоликъ и диссидентъ

будутъ по избранію, съ части же греко-неунитовъ епископъ Бѣлорускій praeses natus.

15. Право patronatus такъ должно быть при грекахъ неунитахъ и диссидентахъ владѣлцахъ, какъ и при римскихъ католикахъ. Римскіи католики подавать должни до церквей такихъ аколитовъ, которіи отъ епископа былибъ въ житіи и способности свидѣтелствовани, и подавать безденежно, а, подавъ единажды, не будутъ оныхъ отъ церквей отганять.

16. Всѣ монастирѣ и фундаціи, кои по реформаціи стали секуляризованны, должны быть вѣчно въ томъ состояніи, въ коемъ нынѣ суть.

17. Греконеунитскому и диссиденскому дворянству до всѣхъ чиновъ сенатскихъ, министерскихъ, дигнитарскихъ, посолскихъ, трибуналскихъ, земскихъ, гродскихъ, такожъ и до староствъ всякихъ и користей равно по всему, яко и римскокатолицкому, дверь отверзта. Такожъ религія греко-неунитская и диссиденская до индигинату и нобитаціи не имѣетъ быть препятствіемъ.

18. Греконеунитское и диссиденское мѣщанство въ полученіи гражданства и магистратуры, такожъ во употребленіи всякихъ промысловъ и свободъ, мѣщанскому чину свойственныхъ, равно есть съ мѣщанствомъ римскокатолическимъ должно имѣть. Поселяне греко-неуниты, дыссиденты въ староствахъ и добрахъ королевскихъ во обидахъ своихъ равнымъ правомъ доходить имѣютъ справедливости, какъ и поселяне рымскіе католики.

19. Всѣ вышписанные пункты должны быть правомъ вѣчнымъ и никогда непорушнымъ, затѣмъ нарушители оныхъ имѣютъ быть почитаны и трактованы какъ нарушители общаго покоя и непріятели отечества.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 47.

CCXXIV.

Циркуляръ Львовскаго уніятскаго епископа, Льва Шептыцкаго, содержащій объявленіе о томъ, что онъ принялъ должность намѣстника митрополіи, а также условія, на которыхъ онъ обязывается исполнять новую должность. 1768. Февраля 4.

Ego, infrascriptus, Leo Szeptycki, Leopoliensis et Camenecensis episcopus, illustrissimi et reverendissimi domini Feliciani Philippi Wołodkowicz, Kijowiensis archiepiscopi, totius Russiae metropolitani, meique coadjuti veneratissimi, litteris, die vigesima Decembris anno proxime praeterito expeditis, in generalem Kijoviensis intra Poloniae regnum diaecesis vicarium officialem locumtenentem assumptus et deputatus, indubiam omnibus fidem facio solenniterque omni meliori modo ac forma promitto ea universa, quae in eadem assumptione et deputatione praedictus dominus coadjutus meus immediate sibi suaeque dispositioni reliquit et expresse reservavit, intacte, illibate et plene me semper servaturum, pro vere reservatis habiturum, neque ullo praetextu, occasione aut titulo absque expressa speciali commissione in eadem intromissorum, singulariter autem jurisdictionem mihi delegatam in ecclesias, clerum et populum Lituaniae non extendam, actuarios causarum matrimonialium, defensores, promotores, fiscales, vicarios foraneos, decanos, vice—decanos, cleri examinatores et instructores, parochos, comendarios, administratores, ceterosque quoscunque ad rectum diaecesis mitropolitanae regimen necessarios ministros, nonnisi de clero metropolitano nec alias constituam; universam eandemque jurisdictionem nomine et sigillo quidem meis propriis, vicarii tamen generalis titulo sub ministris et actis, a Leopoliensi mea cancellaria prorsus distinctis, omni tempore expediam, licentiam fundandi de nova radice utriusque sexus monasteria non impertiar, tabellas cathedralici metropolitana, sanctae memoriae Floriani Hrebnicki olim auctoritate constabilitas, non immutabo, pensiones pro diaecesanorum ministrorum sustentatione, singulis annis a clero persolvi consuetas, in diversum usum non convertam, subsidia charitativa extraordinaria nunquam a clero petam, nec exigam, clericos in sacris constitutos solenniter non degradabo, antimensia et olea sacra non consecrabo; publicas indulgentias non largiar, causas regularium super professione sive appelatione non cognoscam, processus promovendorum ad episcopatus et ab-

batias non conficiam, minusque eosdem consecrabo aut benedicam, neque in generalibus monachorum capitulis praesidebo, exactam et claram de statu diaecesis Kijoviensis relationem non sedi Apostolicae sed domino meo coadjuto quolibet anno transmittam, cum vero litterarum, sub die 15 proxime praeteriti Februarii ab eodem domino coadjuto meo editarum, vigore, quartam omnium mensae metropolitanae bonorum ac fructuum partem modo ibidem praescripto exdividendam et hujusce palatii metropolitani possessionem pro congrua mea sustentatione et provisione vere, realiter et in effectu consecutus fuero, omnes in iisdem litteris praescriptas clausulas et conditiones me impleturum, nec quidquam quovis praetextu vel colore ullo tempore amplius ab eodem petiturum aut praetensurum, solenniter spondeo; nominatim vero: bona, praedicto modo mihi exdividenda, ullis personis in qualemcunque etiam temporaneam possessionem non dimittam, liberam pro possibili in hocce metropolitano, possessioni meae jam dimisso, palatio mansionem nedum domino meo coadjuto, verum et cuipiam ritus mei episcopo, in quibusvis Ruthenae hierarchiae negotiis, huc delegendo et venturo, unquam negabo, nemini tamen extero gratis vel praetio idem concedam, nec pro quacunque ejusdem palatii reparatione aut fabrica quidquam a domino coadjuto meo petam aut exigam, minusque monachis Suprasliensibus ex metropolitana fundatione penes capellam, praedicto palatio annexam, divina peragentibus et ad partem arcae metropolitanae, vigore scripti, in congressu hierarchico Novogrodeci sub anno 1762 editi, optimum jus habentibus, vel minimum praejudicium irrogabo; in causis, ubicunque per dominum coadjutum meum caeptis et ipsius dispendio terminandis, consilia, aegultati statuique nostro communi consona, praestabo, futuras autem lites, nonnisi de ejusdem scitu, consilio, voluntate et nomine, inchoabo, prosequar, componam et finaliter terminabo, atque expensas necessarias, pro earundem promotione omnino oeconomice erogandas, coram eodem domino coadjuto meo semper liquidabo et quartam erogat: sumptus partem ex proventibus, mihi assignatis, exsolvam atque, hac fructuum et expensarum proportione constanter servanda etiam in futuris, sive ecclesiarum, aedificiorumque cathedralium reparationibus et provisionibus vere opportunis, sive moderatis praedialium fabricarum erectionibus, sive demum in communibus hierarchiae Ruthenae oneribus procedam; quarta videlicet proventuum parte singulis hisce expensis, debite ut supra liquidandis, prompto animo et sine ulla tergiversatione semper responsurus, quin unquam trahi et obligari valeam ad ulla dispendia pro fabricis, arbitrio domini mei coadjuti inchoatis, quas proprio sumptu

ipse continuare, perficere et terminare promisit. Praeterea cum quaeque, Deo benedicente, ad mensam metropolitanam rediverint avulsa, quarta eorundem parte, mihi reservata, tres reliquas partes fideliter domino coadjuto meo referam, denique diaecesanas congregationes singulis annis intra limites ejusdem diaecesis celebrari curabo, nec quominus haec omnia fiant, adimpleantur et executioni mandentur, ullas injustas excusationes aut praetextuosas rationes quaeram aut allegabo unquam, imo integram fidelitatem, veram sinceritatem, perfectum amorem, debitam gratitudinem et summam venerationem tempore, loco et occasione universis toto ex animo, qua verbis, qua factis demonstrabo, sicque omni meliori, quo possum, modo ac forma, sub fide, honore et conscientia spondeo et polliceor, atque in eorundem fidem praesentes, sigillo meo communitas, propria subscripsi manu. Datum Varsaviae, die quarta mensis Februarii, millesimo septingentesimo sexagesimo octavo anno. Leo Szeptycki, episcopus Leopoliensis, metropolitanus Kijoviensis et totius Russiae, nec non archimandriae Kijovi—Peczarscensis cum futura successione coadjutor, atque locumtenens generalis, manu propria. (M. П.).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммисіи для разбора древнихъ актовъ, № 315.

CCXXV.

Жалоба уніятскаго священника, Стефана Блонскаго, на бывшихъ прихожанъ своихъ, крестьянъ села Барашевъ, и на управляющаго этимъ селомъ, дворянина Ивана Ясинскаго, о томъ, что крестьяне Барашевскіе наносили истцу разныя обиды и оскорбленія и кощунствовали надъ обрядами уніятскаго богослуженія, а потомъ, когда Блонскій рѣшился переѣхать на другой приходъ, то крестьяне, совмѣстно съ евреемъ Михелемъ и при содѣйствіи Ясинскаго, завладѣли всѣмъ его имуществомъ и не отпускали изъ села Блонскаго и его семейства. 1772. Февраля 20.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego drugiego, miesiąca Februarii dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Stefanem Roztowskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomierskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi comparens personaliter wielebny w Bogu jegomość xiądz Stefan Błoński, paroch przeszły Baraszowski a teraznieyszy Rastawiecki, będąc summopere laesus et injuriatus przez niżey wyrażonych obżałowanych w całości substancyi swoiey, krwawym potem y staraniem z opatrzności naywyższego rządcy mianey, który, zapobiegając, ażeby w przyszłe czasy te krzywdy nie czyniły się y przez rygor prawa, severe de violatoribus opisanego, wstrzymane były, solenniter przed aktami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi naprzeciwko wielmożnemu jegomości panu Juzefowi Urbanowskiemu, skarbniku Wyłyńskiemu, dóbr quondam miasteczka Baraszów quovis juris titulo possessorowi, iako panu, tudziesz wielmożnemu panu Janowi Jasińskiemu, dóbr tychże dyspozytorowi, niemniey roboczym poddanym: Jwanowi Kowalowi, Makarowi Werbiłowi, Wasylowi Szewczykowi, Stefanowi Osadczukowi, Wasylowi Krawcowi, Stefanowi Szafarenkowi, Chomie Pronczenkowi, Jwanowi i Tereszkowi Blizniukom, Jwanowi Semeniczenkowi, Jwanowi Sawczeniukowi, Własowi Sawczenkowi, Fedorowi Bambułce, Hryćkowi Cumanowi, Wasylowi i Prokopowi Cumaniom, Romanowi Kosińskiemu, Jwanowi i Fedorowi Zinczukom, Wasylowi Onyszczukowi, Filipowi Przysiężnemu y całey gromadzie Baraszewskiey, w zawziętości zostaiącey, świadczy, skarży, manifestuie y protestuje się o to: iż ichmość obwinieni, a pryn-

cypalnie robocze, poddani Paraszowscy, z całą gromadą tameyszą w roku przeszłym, tysiąc siedmset siedmdziesiątym pierwszym, jakoweś zawziętość do ninieyszego żalącego się uformowawszy, a bardziey goniąc na zruynonowanie całości manifestanta, w zawziętośei swoiey trwaiąc, we dworze, pomimo wiadomość skarżącego się, podczas świąt Zmartwychstania Chrystusa pana, sami sobie bić pozwolili pałamarza, z cerkwi wytrącili y klucz cerkiewny do siebie odebrali, na cwentarzu krzyki, hałasy, wyklinając z żoną y dziećmi skarżącego się, traktując verbis, scitu indignis, niezmierne czynili y rożne uciemienżenia wyrządzali, dla ktorego protestans, chroniąc straty życia swego, drugiemi drzwiami sekretnie z cerkwi wykradszy się, do plebanii uszedł, w czym nie będąc ukontentowane chłopstwo zaiadłe, powtornie, zszedłszy się na cwentarz tego chłopstwa zaiadłego syny, iako to: Stefan Szafarenko, Omelko Sawczeniukow, Olexa Szafarczuk, Wasyl Krawiec z drągami, do zabicia kwerulanta przygotowanemi, przez cały dzień we dzwony bili, wabiąc protestanta, ażali, uraziwszy się za dzwonienie, do nich nie przyjdzie? z tym się oświadczając; na drugi dzień, zabiegłszy drogi idącemu do dworu, haec formalia proferendo: »masz szczęście żeś dnia wczorayszego do nas nie wychodził, bobyś zginoł jako pies! iednakże ty nie uydziesz rąk naszych«! Którego oświadczenia, przez roboczego Jwana Kowala wydanego, y iego słów nieprzystoynych zląkszy się, że rospusnie żył tenże roboczy Kowal y żyie y nie iednego z zawziętości swoiey ranił śmiertelnie, obawiając się, aby y na teraznieyszym żalącym się czego nie wykonał, do prześwietnego konsystorza querulans dla podziękowania za beneficium udał się; chłopstwo zuchwałe, dobieraiąc sobie serca lepszego, zaraz na drugi dzień świąt wielkanocnych zebrawszy się do karczmy, muzykę sprowadziwszy, choć się to ieszcze według opisania prawa kanonicznego y niegodziło, pili, tańczyli, krzyki i hałasy czynili tak żarliwie, że nie można było w plebanii ani w dzień, ani w nocy mieć spoczynku; co się działo przez całe trzy dni y nocy, podczas którey to opressyi y uciemiężenia roboczy Wasyl Krawiec gromady Baraszowskiey, publicznie w karczmie, przed całą rzeszą stanowszy na stołku, iakie tylko bywały przedtym w cerkwi y podczas jubileuszu duchowne nauki, pokazując im klucz cerkiewny, który mu gromada do dyzpozycji cerkwi dała, te słowa mowił: »Słuchaycie mnie teraz, ia wasz pop, ia wam będę kazanie mówił«! tak, co mu na gębę przyszło, przykładając do tych słów, ktore na naukach duchownych poymował, swoią nieprzyzwoitą sromotnością, id nefas est et exprimere, na wzgardę czyniąc, bluznił, y z tey gromada Bara-

szowska niepotrzebney jego praemolugacji cieszyła się, słuchając; na ktore dziwowisko y siostra manifestanta, imieniem Teodora, gdy się na to patrzała i tej perorze przysłuchiwała się, postrzegłszy ią słuchającą, złapali, y korale z szyi zdyjmowali; która dobranym sposobem z rąk ich wydarłszy się, do plebanii uciekła; potym z babki, sześć lat u żałącego się służącey, namitkę z głowy publicznie posrzod ulicy zdarli, zadając, że «iakoby żałący się teraznieyszy w cerkwi ukradł y tobie dał.» Ktora także z otkrytą głową do domu przyszła. Lecz ieszcze nie dosyć na tym, kiedy na ostatnią ruinę pomienionego protestującego się chłopi Baraszowscy goniąc, czyli z rady urodzonego Jasińskiego, gubernatora Baraszewskiego, czyli mimo wiadomości jego, napisawszy suplikę, poszli do jaśnie oświeconego xięcia jego mości Kaspra Lubomirskiego, wojewodzica Krakowskiego, z niesłusznym uskarżeniem się y udaniem skarżącego się; co ad malam informationem niesłuszny swoj proceder do skutkn przyprowadzili, y gdy na instancyą jaśnie oświecony xiąże jegomość Kasper Lubomirski, wojewodzic krakowski, napisał list do wielmożnego jegomości xiędza metropolity kijowskiego, zawierający w sobie żądanie zesłania kommissarzów dla rozeznania tejże uformowaney krzywdy do często reczonego żałącego się, et factum na tym że kommissie nic nie dokazawszy, a chcąc swojey zawziętości zadosyć uczynić, taż gromada, nie uważaiąc na prawo pospolite, ale bardziey czuwaiąc na życie y zdrowie skarżącego się, iedni otoczyli plebaniją, pozasiadawszy z drągami około, drudzy skoczyli do Zwiahla, daiąc znać, że już wybiera żałący się na Ukraine do wyznaczoney parachii, gdzie, nie zastawszy jaśnie oświeconego xięcia Kaspra Lubomirskiego, woewodzica krakowskiego, namowili żyda Michela, obywatela Zwiahelskiego; przeszłego arędarza Baraszowskiego, żadney pretensyi do żałącego się nie maiącego, aby, uformowawszy sobie pretensyą, poszedł do dworu i upraszał przynaymniey iednego kozaka do lepszego zabrania chudoby protestuiącego," muwiąc mu: »że my tobie będziem do pomocy, teraz masz czas y pore pomścić się za swoią curkę, która dała się namuwić wykrzscić; niewierny tedy Michel, posłuchawszy tey rady, poszedł do dworu y wyrobił sobie u jego mości pana gubernatora wszelką łatwość na ruine żałącego się y, przybiegłszy z kozakiem do Baraszów z namowy gromady Baraszowskiey, dla brania y wiązania żałącego się z żoną, naypierwey z kozakiem na plebanyą napadł, powroz w ręku trzymaiąc: zaczeli się uganiać za żoną querulantis, ktora, widząc nie żarty, porwawszy klucz cerkiewny, dla uchronienia się do teyże cerkwi uciekła y zamkneła się; za ktorą kozak aż do drzwi cerkiewnych z żydem

się pędzili y drzwi u cerkwi odbili; querulans tedy, zalterowanym będąc, że żadnego nie może dać sobie odporu, bydło, ze dwie mile już wypędzone, kazał zawrucić y pozwolił dopuścić dobrowolnego zaboru; urodzony jegomość pan Jasiński, dyspozytor Baraszowski, dodawszy jeszcze więcey straży do wartowania skarżącego się z żoną, przyszedłszy z pomienionym żydem, bydło wszelakie pozabierał y, pozabierawszy, obydwa się nim podzielili y inne zaś ruchomości, iako to: żelaza, skury, przędziwa, które wszystkie w wozy ułożone byli, ludziom Baraszowskim zabirać dopuścili oprócz dwuch skrzyń, które pod protekcyą wielmożnego jegomości pana Bezyma, towarzysza woyska koronnego, pod ten czas z Polisia na Ukraine maszeruyącego, w całości pomieniony manifestujący się wyprowadził; iednakże więcey iak o pułtory mile ludzie Baraszowscy dla odebrania onych gonili, żyta ozimego dni pietnaście, własnego protestuiącego się, urodzony jego mość pan Jasiński, oskarżony, zżoł, y, pomłuciwszy, przedał, y na swoy pożytek obrucił; żyto zaś iare końmi dni pięć swojemi, częścią pańskimi, nareszcie chłopskimi wypaść, sady wszystkie trzy, pod ten czas obficie zrodzone, iako to: iabka, gruszki, śliwki węgierki, śliwki białe y tarnośliwki pozrywać, ogrody, należycie zasiane, iako to: cybule, ogurki, pietruszkę y buraki, marchwie, pasternak, kapuste pozbierać kazał et commodo sui obrucił, pszczoł pięcioro roboczemu Janowi Kowalowi, w sosnach znayduiących się, protestanta własnych, podpatrzeć czyli powydzierać przykazał y między siebie miodem podzielić dopuścił; które bydło, tak rogate, iako y nierogate y inne rzeczy ruchome, ktore czasu sprawy, regestrem spisane, juramentem komprobowane y położone będą. O którym nieszczęśliwym utrapieniu dowiedziawszy się jaśnie wielmożny jegomość xiądz metropolita, przejeżdżając pod ten czas przez Nesołon, natychmiast zesłał przewielebnego jegomości xiędza Barcińskiego, dziekana Radomyskiego, aby żałącego się z żoną z tego nieszczęścia wydźwignoł kresu; któryże to jegomość xiądz dziekan, na gront zjechawszy, reparacye otaxował, rzeczy wszystkie pozostałe w regestr zapisał, żonę zaś skarżącego się sekretnie w nocy z cerkwi y ze wsi z dziećmi wyprowadziwszy, żałącego się na swoy wozek wziowszy, z sobą wywiozł; y tak, za pomocą Boską, z tych nieszczęśliwości uwolnionemi zostali, a rzeczy skarżącego się wszystkie częścią u jegomości pana dyspozytora, częścią u ludzi zostaią, y tak z ciężkiego uciemiężenia y od nieznośnych umartwień żona żałącego się wraz z dziećmi małemi ad pristinam salutem przyiść nie może y bliższa iest śmierci, aniżeli życią; a zatym idem comparens de premissis omnibus iteratis contra praememora-

tos inculpatos y całey gromadzie Baraszowskiey manifestowawszy się vicibus, et salvam manentem hujus manifestationis per aliam latiorem faciendam, si opus exigerit, zostawiwszy meliorationem, jure agere in quocunque foro o to oświadcza, prosząc hoc totum actis connotari; co y otrzymał xiądz Stefan Błoński, paroch Rastawiecki, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1772, № 253; листъ 22.

CCXXVI.

Дарственная запись дворянина Станислава Бачинскаго, по которой онъ отказываетъ землю и разныя угодія въ пользу церкви Св. Парасковіи въ селѣ Кикошевкѣ, и обеспечиваетъ денежное жалованье священникамъ, подъ условіемъ, что они будутъ пребывать въ уніи. 1772. Іюня 8.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego drugiego, miesiąca Junii jedynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Żytomierskim, przedemną, Ignacym Omarowskim, namiesnikiem grodzkim starostwa Żytomierskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość xiądz Jozef Skulski, dziekan Berdyczowski, prokurator generalny metropolii Kijowskiey, ten oryginał erekcyi cerkwi Kikoszewskiey, pod tytułem Swiętey Paraskowyi, od wielmożnego Stanisława Baczyńskiego, stolnika owruckiego, in rem teyże cerkwi Kikoszowskiey et personas parochów Kikoszowskich daney y służącej, wraz z zapisem wyderkaffowym tysiąc złotych polskich, podpisem ręki wielmożnego stolnika owruckiego y przyciśnieniem pieczęci stwierdzony, ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, Żytomiriensia per oblatam podał, tenoris sequentis: W imie przenayświętszey Troycy, jedynego we trzech osobach Boga: Oyca, Syna y Ducha Swiętego na wieczną pamiątkę chwały

Boskiej, amen. Stanisław Kostka Baczyński stolnik. owrucki. Cokolwiek ludzie w życiu swoim z woli od Boga sobie użyczoney gdziekolwiek y kiedykolwiek ustanowili, nie mogło się to nigdy utrzymać tylko przez naywyższe edynowładztwo samego pana Boga, in quo vivimus, movemus et sumus; nie wątpię ja bynaymniey, że miłościwy Bóg nie raczy odrzucić ofiary moiey, ktorą dziś czynię; pozwolił mi jaśnie wielmożny xiądz Felicyan Filip Wołodkowicz, na ten czas ieszcze biskup Chełmski, koadjutor metropolii graecouniti, teraz już za łaską Bożą y stolicy świętej apostolskiey rzymskiey, arcybiskup metropolita całey Russyi, abym w dobrach moich dziedzicznych, wsi Kikoszowie, w województwie Kijowskim, a powiecie Żytomierskim leżącey, cerkiew świętą erygował; stało się to wszystko za łaskawym dozwoleniem jego, lecz ieszcze gdy aż dotąd według praw kanonicznych do erekcyi nie przyszło, teraz przeto czynię opis erekcyi mojey, którą sukcessorowie y wszyscy potomni dziedzice y possessorowie po mnie zachować powinni, nie czyniąc krzywdy cerkwi Bożey: naprzod we trzy ręce po dwanaście dni gospodarskiego orania wołami naznaczam pola y na dwudziestu kosarzów sianożęci; przyczyna iest, że więcey w tym czasie nie naznaczam tak pola, iako y sianożęci, ponieważ ieszcze nie mam ułatwioney kontrowersyi między temi dobrami moiemi, wsią Kikoszowką, y wsią Policzyńcami, ktorą gdy Bóg z miłosierdzia swojego przy sprawiedliwości dokończyć pozwoli, i oderwane grónta mnie przywrocić raczy, wtenczas tej erekcyi moiey powiększenie deklaruię: plebanią, iuż zbudowaną, szpichlerz, stodołę, tudzież ogród z całym obejściem takim, iakie używał jaśnie przewielebny xiądz Grzegorz Maciborski, oraz nadaję temuż xiędzu parochowi, posteris et succedaneis ejus, wyznaczone mieysce na stawek na rudzie, od cerkwi y wsi Kikoszowki na południe idąc, od zachodu słońca letniego płynącey, y w rzeczkę, Bystrzyk zwaną, wpadaiącey, którey mu wolno będzie zająć, iednak bez używania zapustu Kikoszowskiego, y pasieczyska naprzeciw tego samego stawku, co wiecznemi y nigdy nieodzownemi czasami należyć powinno do parochyi Kikoszowskiey y nikt z ludzi dworskich, tak moich, iako y następujących dziedziców, nie będzie mogł mieć mocy ani w tym kapłańskim stawku łowienia ryb, albo w pasiece brania dziesięciny lub oczkowego; a gdy z taiemnych rad y sprawiedliwości swoiey Bóg w niedawnym czasie dopuścił tak ciężką morowę zarazę w tey wsi na poddanych moich, którzy z tey okazyi porzuciwszy, nie rosporządziwszy pracy swoiey, poszli do wieczności, zapisuję teraznieyszym pismem, o czym już w testamencie moim wzmiankę uczyniłem, cerkwi świętey Kikoszowskiey, pod ty-

tułem świętey Paraskowiey będącey, polskich złotych tysiąc, numero tysiąc, sposobem wyderkaffu, aby zawsze y corocznie parochowi kikoszowskiemu punktualnie wypłacano było złotych polskich siedmdziesiąt, na msze święte za dusze ich, gdyby zaś któremu z dziedziców lub successorów moich podobało się summę złotych polskich tysiąc z dóbr wsi Kikoszowki przenieść, tedy nie inaczey, tylko mediante securitate et locatione in bonis mundis et liberis oddać ją powinni; ta erekcyia cerkwi świętey służyć tylko ma kapłanom, w unii świętey będącym y rządom naywyższego namiesnika Chrystusowego, to iest papieża rzymskiego, świętych apostołów iego: Piotra y Pawła; a ieżeliby co opacznego y przeciwnego pokazać się miało, tędy to wszystko, cokolwiek stanowię y wyżey opisałem, nic nie ważno bydź powinno, ale ta fundacya moia szczególnie tylko służyć ma uniatom. Ktorą to erekcyą ręką moią własną przy zwykłey pieczęci stwierdzam y podpisuję. Działo się w Kikoszowie, dnia osmego Czerwca, roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego drugiego. U tey erekcyi, per oblatam podaney, podpis wielmożnego stolnika owruckiego, przy pieczęci, w te słowa: Stanisław Kostka Baczyński, stolnik owrucki manu propria (L. S.). Któraże to erekcya, za podaniem y prożbą jegomości wyż podającego, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo jak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich iest ingrossowana.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1772, № 253; листъ 426 на оборотъ.

CCXXVII.

Уставъ, данный униятскимъ митрополитомъ, Филиппомъ Володковичемъ, вновь учрежденному имъ церковному братству при Смѣдинской церкви во имя Воздвиженія честнаго Креста. 1773. Октября 3.

Фелиціанъ Филиппъ Володковичъ, Божіею и святого трона Апостольскаго благодатію архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи, епископъ Протоѳроній Володимірскій и Берестя Литовскаго, архимандритъ Кіево-Печерскій.

Во имя пресвятыя и Животворящія Тройцы: Отца, и Сына, и Святаго Духа, аминь.

И въ достохвальную буди память.

Не въ рукотворенныхъ храмѣхъ живяй Вышній, ему же престолъ небо, земля подножіе; но гдеже два или тріе будутъ собрани, союзомъ любве славы Божественныя связани, тамо, по реченію своему евангельскому, по средѣ ихъ, и въ нихъ, аки въ церквахъ, себя Бога живаго пребывати благоволи. Сіеже собраніе, коликую приноситъ благодать, егда присущество Господне имать съ собою? (ибо тогда въ вся благая преизобилуетъ), не требѣ есть изображати, токмо еже въ семъ собраніи единодушно работати Господеви, во имя пресвятыя Богородицы, или святыхъ, Богу оугодившихъ, равно есть, аки царствовати; всякъ хотяй сообщатися, да внимаетъ.

Понеже сея благодати желаніемъ, любовію благолѣпія святыни Господнея возбужени и разжжени, христолюбивіи церкве Христовой Смѣдинской храму Воздвиженія честнаго креста Господня блюстителіе и парохіане, а славетніи при томъже храмѣ жителіе, смиренно молили насъ, пастыря своего, дабы на сооруженіе при реченной церквѣ и устроеніе братства не токмо наше благословленіе, но и установы благонравнаго образа и обыкновеній (како въ семъ союзѣ братства подобаетъ работати Господеви и имя Пресвятыя Богородицы славити) онемъ придали, сего ради мы, пастырь, сицевое ихъ желаніе, съ всякимъ благоутробіемъ пріемше, любо трудную ревность благолѣ-

пія святыни Господнея о Господѣ похваляюще, и немдленно довлетворяще моленію помененныхъ желателей (властію намъ свыше пособствующею) собраніе братства при вышше реченной церкви святой Смѣдинской подъ именемъ и защищеніемъ святителя Хрыстова отца Николая вознести, наздати и строити, бгагословеніе наше симъ начертаніемъ онѣмъ вручающе, сицевыя (въ томъ союзѣ братства пребывати изволяющы) по правильному узаконенію предаемъ уставы.

Артикулъ 1. Понеже сего братства дѣло и конецъ сей есть, еже, работающе Господеви, его всегда хваляще, Пресвятыя Богородицы яко защищеніе славити, благолѣпіе святыни Господнея возлюбити, и о семъ пещися, отъ силы въ силу происходяще, паче инѣхъ добродетелми душевными сіяти, сего ради долженъ будетъ кійждо, въ семъ братствѣ пребывати хотяй, первіе въ день той, въ который вписатися изволитъ, сповѣдь святую всѣхъ грѣховъ своихъ сотворивши, причастіе тайнъ Святыхъ получити, а по семъ при іерси церкви реченныя и собранной братіи обѣщаніе сице исполнити, колѣна преклонивши предъ иконою Пресвяты Богородицы и положеннымъ евангеліемъ, по исповѣданіи Вѣры Святыя, сирѣчь, вѣрую во единого Бога прочетши, послѣдствующая глаголати.

»Пресвятая Богородице, Дѣво Маріе, Мати Господа моего, Іисуса Христа; азъ (имя рекъ), рабъ Сына Твоего, и Твой грѣшный и непотребный и самаго пресвятого лицезрѣнія Твоего недостойный, разжженный любовію и желаніемъ по Бозѣ служити Тебѣ, имѣяй несумѣнную надежду въ твоей неисповѣдимой милости, днесь предъ Богомъ и святыми небесными силами, вручаю мя тебѣ во всегдашнаго раба, лику братіи, отъ имени великаго чудотворца Святителя Христова, Отца Николая, собранному, соединяюся и отъ сего дне искренѣе желаю Тя имѣти себѣ Госпожу, Матерь и предстателницу житія и спасенія моего. Клятвенно съ усердіемъ обѣщаюся никогда же Тя оставити, но найпаче честь достойную Имени Твоему пресвятому всегда воздавати, и прочіихъ, мнѣ врученныхъ, къ томужде почтенію увѣщевати, и наставляти долженствую Сего ради о Мати Божія! прилѣжно молю Тя, и съ Тобою Сына Твоего,

да мя къ спасенному всѣхъ благихъ, житію полезному, наставитъ познанію, и находящихъ обѣдъ и напастей избавитъ, и въ часъ смерти, матерными Твоими преклоненъ молитвами, помилуетъ, аминь«.

По семъ, положши два перста на Евангеліи, изречетъ: »Сіея вся яко истинно обѣщаю, и уставы братскія съ послушаніемъ должнымъ хранити имамъ, тако ми допомози Господи Боже, и сіе Святое Евангеліе«. Сія изрекши, лобызаетъ Евангеліе, и икону пресвятыя Богородицы.

Артикулъ 2. Каждый братъ долженъ будетъ вѣру святую и славу имене пресвятыя Богородицы опасно блюсти и цѣло, не стыдящися, хранити себе отъ всякихъ дѣлъ блудныхъ, сваровъ, піанства, словесъ безчинныхъ, соблазновъ и прочихъ прегрѣшеній; найпаче отъ злыя бесѣды оудаляти, да явится паче иныхъ ревнитель славы божественныя, и угодникъ пресвятыя Богородицы. Аще мощно будетъ, да не лѣнится по вся дни до церкве пріити и тамо или службы Божественныя вислушати, или, якоже изволитъ, Господеви и пресвятѣй Богородицѣ помолитися.

Артыкулъ 3. Каждый братъ долженъ будетъ рано и въ вечеръ, благодарящи Господа Бога, иже его на подобіе Свое сотворилъ, кровію Сына Своего откупилъ, Духомъ Святымъ до вѣры святыя привелъ, до братства воззвалъ, мовити во имя пресвятыя Тройцы: 3 *Отче нашъ*, и *Богородице Дѣво*, и *Вѣрую во единаго Бога* 1, въ вечеръ, токмо придавши моленіе за усопшихъ и испытаніе въ тоже время своеи совѣсти, что чрезъ день дѣлалъ? и прочая творити, о грѣсѣхъ въ сокрушеніи сердечномъ съ обѣщаніемъ исповѣданія каятися.

Артыкулъ 4. Братія вси должны будутъ яко найчастѣй исповѣдатися и тайнамъ святымъ причащатися, именно: въ постѣ Рождества Господня или на самый праздникъ тогожде; въ постъ великій, во время Пасхи (когда Церковь Божая подъ грѣхомъ смертнымъ повелѣваетъ), на праздникъ сошествія Святаго Духа, въ день Святыхъ Апостолъ Петра и Павла, Успенія пресвятыя Богородицы и въ праздникъ Воздвиженія Честнаго Креста и Святителя Николая, яко защитителя своего братства.

Артыкулъ 5. Должны будутъ братія во время всенощнаго,.... во время утренняго Евангелія и Славословія по двою или болше; во время: службы Божія, Евангелія, Херувимской пѣсни, такожде Кіновніка. и во время святъ святъ святъ Господъ, и чрезъ Израднѣе вси со свѣщами посредѣ церкве стояти.

Артыкулъ 6. Егда кто отъ братій боляй и немощенъ будетъ, должны его иные посѣщати и о Господѣ оутѣшати; аще будетъ бѣдный и нищій, по силѣ своей воспомогати, найпаче, дабы тайнами святыми былъ вооруженъ и усмотрѣнъ, пещися. Егда же до него будетъ іерей съ пресвятѣйшею Евхаристіею ити, со свѣщами должны будутъ послѣдовати; преставшагося погребсти при должественной службѣ, душу его поминающе, милостыню святую дати.

Артывулъ 7. Дабы службы Божіи каждаго мѣсеца въ среду за живыхъ и субботу за усопшихъ, (яко найумилостивнѣйшая жертва) дѣйствованы были, подобаетъ братіи въ любви старатися; и тогда всѣмъ въ церковь собиратися со свѣщами, способомъ, яковымъ описано, предстояти, дающе нищымъ по силѣ своей милостыню, акаѳисты такожде, дабы на заутріе, или въ самій день праздника, или святъ Господнихъ нарочитихъ отправованы были, пещися братіямъ надлежитъ, и тогда всѣмъ со свѣщами предстояти.

Артикулъ 8. Странствующіи братія во время святъ урочистыхъ и тѣхъ дней, въ которіи службы Божія бываютъ, должны суть слухати службы Божественныя, аще же не будетъ мощно, да помолятся Господеви, и сіе должное инымъ добрымъ дѣломъ воздати и исполнити да не замедлятъ.

Артикулъ 9. Во всѣхъ потребахъ церкве Господнея, найпаче въ превознесеніи славы Божія, и въ прославленіи чести пресвятыя Богородицы, должны будутъ братія усердно пещися. Послушаніе по разсужденію честнаго отца своего духовнаго и старѣйшихъ братій, яковое онѣмъ вручено будетъ, любве ради и обѣщанія клятвеннаго, (еже есть союзъ совершенство), творити и не стыдѣтися.

Артикулъ 10. Строеніе сего братства належати имать до пресвитера церкве реченной и единого брата старшаго, а тріехъ со-

вѣтниковъ, которіи еще избраны будутъ: заутра по праздницѣ Сошествія Святаго Духа имутъ собратися вси братія въ церковь, и тамо, по призваніи Духа Святаго, въ притворѣ изберуть себѣ четырехъ кандідатовъ, способныхъ на старшинство братское, и который отъ всѣхъ больше будетъ имѣти крисокъ, сей будетъ старшимъ братомъ, а инни три будутъ совѣтниками по чину избранія своего; остатный можетъ быть писаромъ братскимъ.

Артикулъ 11. Книги на писаніе братій, вписующихся и усопшихъ, карбону, реестра приходовъ и расходовъ—въ церкви или въ дому старшаго брата, ради нижей виражённыхъ употребленій, имѣти прислушаетъ; понеже при вписаннися въ число братства—вписного, при сходзкахъ въ каждое время, найпаче въ потребѣ церкве, подобаетъ братіямъ, по силѣ своей, до карбоны милостыню святую складати, и сію чрезъ молодшихъ братій на употребленіе своихъ должностей снискати.

Артикулъ 12. Сходзки братскія головныя, имутъ быти четыри рази до року, сирѣчь: 1, въ праздникъ Сошестія Святаго Духа. 2, на Успеніе Пресвятыя Богородицы. 3, на соборъ Пресвятыя Богородицы. 4, на Благовѣщеніе Пресвятыя Богородицы. Меншія сходзки могутъ быти каждаго мѣсяца въ недѣлю первую. На тихъ сходзкахъ имать быти честный отецъ парохъ церкви и братія вси; идеже начеише пѣти: »Царю небесный«, по Трісвятомъ, пѣснь праздника. По семъ должны будутъ внимати поученію отъ іерея; по семъ совѣтовати о порядкахъ духовныхъ, о украшеніи олтаря, вспоможеніи нищихъ, именно о погребаніи умершихъ, дабы тѣлеса ихъ на поруганіе на распутіяхъ не обрѣталися. Во время тихже сходзокъ имутъ судити старшіе меншихъ за прегрѣшеніе и преступленіе; сирѣчь: аще не будетъ кто въ церкви во время всенощнаго, Службы Божія, аще инаго брата обезчеститъ или ударитъ—таковыхъ старѣйшіе будутъ карати первѣе наказаніемъ, по семъ иными винами, сирѣчь: сѣдѣніемъ въ общемъ соблюденіи или низверженіи, или присужденіемъ до даянія воску и гривенъ до карбоны. Сего ради братія въ сицевыхъ справахъ (развѣ грунтовыхъ, и головныхъ) не въ иномъ судѣ, токмо въ братскомъ да ищутъ справедливости.

Аще кто явится безъ надежды покаянія, такого отъ числа братій отринути достоитъ. Старшій братъ съ совѣтниками, при избраніи иныхъ вмѣсто свое, долженъ будетъ въ рахункахъ іерееви, и братіи, о приставленіи своемъ и о всѣхъ вещахъ братскихъ отвѣтъ дати.

Сіе писаніе (да избыточествуютъ ревнителіе славы Божественныя во всемъ, юже не преступати, ниже лихоимствовати въ вещи брата своего, зане мститель есть Господь) въ сохраненіе всѣмъ Христолюбивымъ предавше, печатію нашею утвержденное, рукою власною подписахомъ. Дадеся въ резиденціи нашои Купечовской, року Господня 1773, мѣсяца Октября дня 3. (М. П.). Феліціанъ, Архіепископъ-Митрополитъ.

Изъ собранія документовъ, принадлежащихъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ.

CCXXVIII.

Грамота, выданная наместникомъ Кіевской уніятской митрополіи, Львомъ Шептыцкимъ, священнику Титу Татаринскому, заключающая свидѣтельство о рукоположеніи его въ іерейскій санъ, назначающая ему приходъ—село Мурованую Махновку и опредѣляющая его обязанности. 1773. Декабря 8.

Леонъ на Шептичахъ Шептицкій, Божіею и святого апостольскаго престола благодатію епископъ Львовскій, Галицкій и Каменца Подольскаго, митрополіи Кіевскія и всея Россіи со архимандріею Кіево-Печерскою коадъюторъ и адмінѣстраторъ, архімандритъ комендаторіушъ Мелецкій.

По благодати, дару и власти пресвятаго и животворящаго Духа и святаго престола апостольскаго римскаго намъ данной, сего благоговѣйнаго мужа, Тита Татаринскаго, первѣе прилѣжно и всякимъ опаснымъ истязаніемъ испытавше, о разумѣ его и достовѣрными свидѣтелствы о честномъ его житіи увѣрившеся, судихомъ быти достойна сана іерейскаго, потомъ чинно и законно его на степени возведохомъ и благословихомъ: первѣе во вратаря, свѣщеносца, четца, ексорцісту, поддіакона и діакона, тоже призываніемъ Святаго и Животворящаго Всесовершающаго Духа, по чину святыя восточныя церкви, на степень пресвитерстій произведохомъ и рукоположихомъ въ діецезію нашу Киевскую, протопресвитерію Бердичевскую, къ церкви храму святаго великомученика Георгія, веси, Махновка Мурована рекомой, коллаціи конвенту Бердичевско-кармалѣтанскаго; преподахомъ-же ему власть літургисати и приходящихъ къ нему своихъ си дѣтей духовныхъ исповѣданія грѣховъ воспріймати и, противо коегождо ихъ совѣсти, достойно отъ грѣховъ разрѣшати, разсуждающе по правиломъ святыхъ апостолъ по уставу-же и заповѣдехъ святыхъ богоносныхъ отецъ и нашего смиренія архіерейскому поученію и повеленію. Такожде вручихомъ ему и прочія тайны и всякая иная дѣла іерейская священнодѣйствовати и совершати; не подобаетъ-же ему отъ нѣкіихъ тяжкихъ случаевъ и припадковъ духовныхъ, апостолскому престолу и намъ, пастыреви, къ разрѣшенію удержанныхъ и сохраненныхъ, кромѣ нашего на сіе архіерейскаго благословенія, разрѣшати; ниже подобаетъ ему отъ сего престола до иного, ни въ архідіецезію, ни въ епископію иную преходити, развѣ кромѣшняго благословенія и отпустныя грамоты нашея пастырскія, никакоже да дерзнетъ въ иной парохіи, тако своея россійскія, яко-же и римскія епархіи, тайны святыя ниже иная священнодѣйствія и обряды, развѣ за соизволеніемъ истаго парохіи или церкви настоятеля, совершати, но точію свойственной себѣ парохіи прилѣжати, церковная имѣнія не растачати, но и погибшая всяко долженъ есть взысковати, зловѣріе въ своей парохіи искоренити, правовѣріе-же насаждати, прилежя же всегда трезвенію, чтенію, ученію и молитвѣ, вся, священству его подобающія, добродѣтели опасно исполняти. Во всѣхъ убо сихъ да поспѣшитъ ему Господь

Богъ благодатію пресвятаго и животворящаго своего Духа. На утверждение же іерейства его дана бысть сія грамота наша подъ печатію и съ подписомъ руки нашея архіпастырскія, въ Львовѣ, каѳедрѣ нашей святаго великомученика Георгія, дня 8 месеця Декемврія, року Божія 1773. Леонъ епископъ (М. П.). Даніилъ Верхрадскій, писарь.

Подлинникъ (печатаный) хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. № 318.

CCXXIX.

Презента, выданная польскимъ королемъ Станиславомъ Августомъ уніятскому священнику, Якубу Суходольскому, предоставляющая ему право занять приходъ при Преображенской церкви въ городѣ Житомирѣ. 1779. Декабря 18.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Januarii trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa żytomirskiego, i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi comparens personaliter jego mość xiądz Jakub Suchodolski, tę prezentę do cerkwi Przemienienia Pańskiego, w mieście jego królewskiej mości Żytomirzu sytuowanej, na papierze stęplowym ceny złotego jednego groszy dwudziestu w Warszawie spisaną, i podpisem ręki najjaśniejszego Stanisława Augusta, króla polskiego, pana naszego miłościwego, przy pieczęci wielkiej koronnej, na massie czerwonej wyciśnionej, tudzież z podpisem ręki na boku jaśniewielmożnego Karnickiego, sekretarza, stwierdzoną, sobie, offerentowi, daną, ad acta castrensia, capitanealia, żytomiriensia per oblatam

podał tenoris sequentis: Stanisłsw August, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Jnflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski. Wielebnemu w Bogu jego mości xiędzu Gedeonowi Horbackiemu, biskupowi pińskiemu i turowskiemu, administratorowi generalnemu metropolii Kijowskiej, albo jego in spiritualibus namieśnikowi, lub komukolwiek na to moc i władzę mającemu, uprzejmie nam miłemu. Wielebny w Bogu, uprzejmie nam miły! Wakuje teraz cerkiew parafiałna, pod tytułem Przemienienia Pańskiego, z affiliowanemi do niej, czyli bardziej zdawna po dezolacyi przyłączonemi, dwoma: Świętego Mikołaja i Narodzenia Panny Maryi, w wojewodztwie Kijowskim, w mieście naszym królewskim Żytomierzu sytuowana, w dyecezyi uprzejmości waszej po rezygnacyi dobrowolnej pobożnego Jakóba Lebedyńskiego, prezbitera ostatniego tej cerkwi, parocha i possessora, do której to cerkwi, tym sposobem wakującej, my, według prawa, nam w podaniu do niej należącego, pobożnego Jakóba Suchodolskiego, z sposobności, pobożności i dobrych obyczajów nam zaleconego, podajemy, żądając po uprzejmości waszej, ażebyście pomienionego Jakóba Suchodolskiego, od nas podanego, a nie żadnego innego, na tęż cerkiew z affiliowanemi postanowił, wprowadził, rząd i zawiadywanie o duszach, w tej parafii będących, tudzież dochody, dawne fundusze i wszelkie przynależytości onemu powierzył, podał, zlecił, jako to do urzędu uprzejmości waszej przyzwoito jest i należy. Na co, dla lepszej wiary, ręką naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ośmnastego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc siedmset siedmdziesiątego dziewiątego, panowania naszego szesnastego roku. U tej prezenty, per oblatam podanej, podpis ręki najjaśniejszego Stanisława Augusta, króla polskiego, pana naszego miłościwego, przy pieczęci wielkiej koronnej, z przypiskiem na boku jaśniewielmożnego Karnickiego, sekretarza jego królewskiej mości i pieczęci koronnej, w te słowa: Stanisław August król. (L. S.) Przypisek zaś jaśniewielmożnego sekretarza w te słowa: Prezenta do cerkwi Przemienienia Pańskiego i jej przyłączonych, w województwie Kijowskim, w mieście jego królewskiej mości Żytomierzu sytuowanej, po dobrowolnej rezygnacyi pobożnego Jakóba Lebedyńskiego pobożnemu Jakóbowi Suchodolskiemu dana. Jan Karnicki, podstoli xięstwa Jnflackiego, jego królewskiej mości i pieczęci mniejszej koronnej sekretarz, manu propria. Za sprawą i przełożeniem jaśnie wielmożnego jego mości pana Jana na Warklanach, Prelach hrabi Borcha, podkanclerzego koronnego, człuchowskiego starosty, zapieczentowano, znajduie się w aktach.

Która to prezenta, per oblatam podana, słowo w słowo jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich jest zapisana.

Книга гродская, житомирская, годъ 1780, № 269; листъ 29 на оборотъ.

CCXXX

Свидѣтельство, выданное членами братствъ, состоящихъ при церкви села Ризановки, Тимофею Лавренку въ томъ, что онъ далъ удовлетворительный отчетъ въ израсходованіи церковныхъ денегъ и соорудилъ на свой счетъ нѣкоторые серебряные сосуды и украшенія. 1780. Февраля 17.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Augusta jedynastego dnia.

Przed urzędem i aktami niniejszemi, ziemskiemi powiatów: Zwinogrodzkiego i Umańskiego stawiąc się osobiście urodzony Felix Pawliński, te zaświadczenie, od gromady Ryzanowskiej z wszelkich pretensyi wielebnemu jego mości xiędzu Kozłowskiemu danej, na papierze prostym podwakroć spisaney, z podpisami tejże gromady przy krzyżykach jedenastu potwierdzonej, z przyłączeniem papieru stęplowego ceny kopiejek trzydziestu, do akt ziemskich powiatów Zwinogrodzkiego i Umańskiego w sposób oblaty podał w tej istocie: My, niżejpodpisani, gromada Ryzanowska, tejże Ryzanowskiej cerkwi tak starego i młodego bractwa, zebrawszy porachunek z Tymofeja, arędarza teraz ryzanowskiego, za regestra cerkiewne, przez niego przyjęte, jako wszystkie z tych regestrów zebrane pieniądze na potrzebę cerkiewną wydał, dla tego my teraz i w czasie późniejszym ani do jego samego, ani należących jego bądź których, żadnej pretensyi nie mamy i nic mieć nie możem, ze wszystkim onego kwitując, własną ręką naszą podpisujemy się. Daliśmy w Ryzanowce, dnia siedemnastego Februaryi v. s., tysiąc siedmset ośmdziesiątego anno. U tego zaświadczenia podpisy rąk

w te słowa: Hryhor Draczuk, ktytor bractwa staroho+; Pentałymon Hawryłenko, ktytor bractwa mołodoho+; Hryhory Syniak, bratczyk+; Jakim Kasianiw ziat, bratczyk+; Zacharko Ochmatowski, bratczyk +; Petro Petrycia, bratczyk+; Iśko Wegera, bratczyk+; Ławryn Kołko, bratczyk. Na drugiej stronie zaświadczenie w te słowa: My, niżejwyrażeni, gromada Ryzanowska, ktytorowie i bractwo cerkwi tejże ryzanowskiej, tym naszym pismem wiadomo (komu o tem wiedzieć będzie należało) czyniemy, że kielich duży, srebrny, pozłacany, patyna srebrna, gwiazda i łyżka od tegoż kielicha wyzłacana, i monstrancya srebrna także wyzłacana, robiona podobieństwem winogradu, i mszał pisany, zostający w cerkwi naszej Ryzanowskiey—nie są cerkiewne, tylko je sporządził Tymofej Ławrenko, terazniejszy nasz arędarz ryzanowski, swoim kosztem dla jego mości xiędza B Kozłowskiego, parocha Ryzanowskiego, swego zięcia, i że my, ani kto inszy z naszych, sobie ani cerkwi, teraz ani potym kiedy, jakim pretextem przywłaszczać może, tylko te wyżwyrażone rzeczy są własne jego mości xiędza B. Kozłowskiego, i na to, dla lepszej wagi i waloru, uznania prawdy, ręką naszą własną nieumiejący pisma znakami krzyża świętego podpisujemy się Daliśmy w Ryzanowce, dnia dwudziestego trzeciego Februaryi v. s., tysiąc siedmset ośmdziesiątego roku. U tego zaświadczenia podpisy rąk w te słowa: Hryćko, ktytor bractwa staroho+; Pańko, ktytor bractwa mołodoho+, Dmytro Pochyły+. Które zaświadczenie jest co do słowa w xięgi niniejsze, ziemskie powiatów Zwinogrodzkiego i Umańskiego zapisane. Te zaświadczenie przyjął wielmożny Wojciech Dunin, regent ziemski powiatów Zwinogrodzkiego i Umańskiego. Sędzia Jakub Kaleński.

Книга Звенигородскаго и Уманскаго уѣздовъ, 1799 года, № 3525; листъ 168.

CCXXXI.

Опредѣленіе коммиссіи, назначенной сеймомъ, обозначающее мѣсто въ городѣ Житомирѣ, отведенное для постройки на немъ уніятской миссіи и семинаріи, для учрежденія которыхъ сумма была пожертвована Михаиломъ Примовичемъ, викаріемъ кіевской уніятской митрополіи. 1780. Мая 16.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Novembris czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomierskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, stanowszy osobiście wielebny jego mość xiądz Michał Prymowicz, archiprezbiter katedry Lwowskiej, officiał i wikary generalny metropolii kijowskiej, ten extrakt z akt metryki koronnej, z wpisaniem w nim aktu komissyi, wyznaczającej plac na fundusz missyi Ruskiej w mieście jego królewskiej mości Żytomierzu, z podpisem ręki jaśniewielmożnego kanclerza wielkiego koronnego, przy pieczęci wielkiej koronnej, na massie czerwonej wyciśnionej, na papierze stęplowanym ceny grosza srebrnego autentycznie wydany do akt grodzkich żytomierskich w oblatę podał, tenoris sequentis: Stanislaus Augustus, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensiae, Severiae, Czerniechoviaeque. Significanus prasentibus litteris nostris, quorum interest, universis et singulis: oblatum esse ad acta praesentia metricis regni cancellariae nostrae minoris actum commissionis, mente constitutionis regni anni millesimi septingentesimi septuagesimi sexti, in fundo oppidi Żytomiriensi expiditum, manibus magnifici et generosorum commissariorum propriis subscriptum, sigillis gentilitiis communitum, actis terrestribus żytomiriensibus oblatum, sanum, salvum et illaesum, omnique suspitionis nota carentem, tenoris sequentis: Działo się w mieście jego królewskiej mości Żytomierzu, w rezydencyi wielebnych ojców Bernardynów, w roku tysiąc siedmset ośmdziesiątym, miesiąca Maja szestnastego dnia, w przytomności wielmożnych: Antoniego Wieczsińskiego, podsędka ziemskiego kijowskiego, Walentego Zielińskiego, sędziego grodzkiego kijowskiego, surro-

gata pisarza ziemskiego żytomierskiego, Mikołaja Kaleńskiego, pisarza grodzkiego żytomierskiego, Rycharda Poczętowskiego, komornika ziemskiego żytomierskiego, Antoniego Wirskiego, burgrabi piotrkowskiego, i wielu innych, temu aktowi przytomnych, tudzież woźnego generała, opatrznego Michała Harmaszewicza, temu dziełu assystującego. My, kommissarze, z sejmu, konstytucyą sejmu roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego, pod tytułem: »Pozwolenia nowej fundacyi missyi Ruskiej w Żytomierzu i przy niej seminarium« wyznaczeni, z mocy pomienionej konstytucyi, w tych wyrazach zawartej: »Przychylając się do prośb pobożnego Michała Prymowicza, officyała generalnego kijowskiego ruskiego, aby mógł przy cerkwi parochialnej Przemienienia Pańskiego, w mieście jego królewskiej mości Żytomierzu, missyonarzów i seminarium xięży świeckich ruskich, w jedności i posłuszeństwie kościoła świętego będących, zafundować, i na takowy fundusz dwakroć sto tysięcy złotych polskich wieczyście zapisać,—pozwolenie dajemy, i na rozprzestrzenienie placu ściśnionego tej cerkwi dla pobudowania rezydencyi potrzebnych wielmożnych i urodzonych: Józefa Stępkowskiego, kijowskiego, i Stanisława Pruszyńskiego, owruckiego, kasztellanów, Łukasza Rybińskiego, kijowskiego, Józefa Jakubowskiego, żytomierskiego, podkomorzych, Kazimierza Chojeckiego, chorążego, Adama Bukara, sędziego ziemskiego żytomierskiego, Jgnacego Kordysza, bracławskiego ziemskiego, i Teodora Paszkowskiego, grodzkiego kijowskiego, pisarzów,—wyznaczamy; którzy, choćby tylko w komplecie osob trzech, zjechawszy do Żytomierza, na rezydencyą missiorarzów i seminarium dostateczny plac wyznaczą, i, co potrzeba będzie, postanowią, a temu urodzony starosta żytomierski, ani kto inny, sprzeciwiać się i przeszkadzać nie ma; waruiemy oraz z mocy rezolucyi najjaśniejszego pana, za zdaniem rady, przy boku jego nieustającej, na zaświadczenie jaśnie wielmożnego Stępkowskiego, kasztelana kijowskiego, i innych komissarzów, na pierwszy termin zjechałych, wydanej, w następującym ułożeniu: Na zaświadczenie wielmożnego Stępkowskiego, kasztelana kijowskiego i ichmościów kommissarzów, przez konstytucyą sejmu roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego, titulo: »Pozwolenie nowej fundacyi missyi Russkiej w Żytomierzu« wyznaczonych, którzy, rekwirowani od wielebnego xiędza Prymowicza, archiprezbitera lwowskiego, chcieli uskutecznić nakazy namienionej konstytutucyi przez rozszerzenie placu przy cerkwi Żytomierskiej dla zabudowania przy niej seminarium, lecz, gdy to miejsce tak znaleźli ze wszystkich stron ściśnione, że wcale do rozszerzenia nie jest zdatne, przeto gdy namieniona konstytucya dla tej przyczyny skutku swo-

jego wziąć nie może, rzeczeni kommisarze, końcem pozwolenia innego miejsca wyznaczenia, do rady nieustającej odsyłają, oraz na memoryał wielebnego xiędza Michała Mieleniewskiego, prokuratora metropolii całej Russyi, dopraszającego się imieniem wielebnego xiędza Prymowicza, o rezolucyą, czyli na mocy wzwyżnamienionej konstytucyi, mogą wielmożni i urodzeni kommisarze inne sposobniejsze miejsce dla zbudowania missyi i seminarium w mieście jego królewskiey mości Żytomierzu, nie przywiązując się do placu, przy cerkwi Przemienienia Pańskiego będącego, jako zbyt ściśnionego, oznaczyć. My, król, za zdaniem rady, przy boku naszym nieustającej, deklarujemy: że lubo wyżej rzeczone prawo zdaje się pozwalać wyznaczenie placu przy cerkwi, jednakże poniżej będące w słowach: »którzy, choćby tylko w komplecie osób trzech, zjechawszy do Żytomierza, na rezydentią missyonarzów i seminarium dostateczny plac wyznaczą, i, co potrzeba będzie, postanowią, a temu urodzony starosta żytomierski, ani kto inny, sprzeciwiać się i przeszkadzać nie ma« nie zabrania w innym miejscu wyznaczenia dostatecznego na ten fundusz placu, zwłaszcza gdy wielmożni i urodzeni kommisarze przy cerkwi dostatecznego na to placu nie znajdują, za poprzedzającym przez innotescencyą, od nas wydaną, w grodzie Żytomierskim dnia pietnastego Kwietnia tysiąc siedmset ośmdziesiątego roku zeznaną, obwieszczeniem, na dzień dzisiejszy, szesnasty Maja, innotestencyą wyżej wyrażoną oznaczony, ziechawszy i jurisdictią swoją ufundowawszy, akt tejże, dla zachodzącego słońca, do dnia jutrzejszego, to jest siedemnastego Maja, obwołać woźnemu rozkazaliśmy; na którym terminie, uzupełniając przepisy wzmiankowanej konstytucyi i skutkując tłomaczenie tejże przez rezolucyą rady nieustającej, najpierwej do wynalezienia placu dostatecznego na zabudowanie rezydencyi dla missyonarzów i seminarium przystąpiliśmy, a ten najsposobniejszy niedaleko ojców bernardynów nad drogą, z Żytomierza do Wilska idącą, tym go rozmierzywszy sposobem, to jest: zaczowszy od drogi, z Żytomierza do Wilska idącej, ponad szpichlerz starościński, gdzie krzż kamienny znajduje się, idzie długość tego placu do rudki, z błotka Ianicwa ciągnącej sie, a w rzeczkę Kamionkę wpadającej, za miastem będącej, i zawiera w sobie łokci siedmset sześćdziesiąt; od krzyża tegoż kamiennego udając się ku drodze, z Żytomierza do Kroszni idącej, bok poprzeczności kwadratu wyrażający, trzysta łokci w sobie zawiera, gdzie figura wystawiona; plac kościelny oznacza brzeg drugi długości placu, ku rudzie nadmionionej ciągnący się, podobnież siedmset sześćdziesiąt łokci w sobie zawiera, ciągnie się zaś przez drogę, z Ży-

tomierza do Kroszni idącą, przez błotka część mniejszą, przez ogrod folwarku żytomierskiego do łozek, na wzwyżrzeczonej rudzie będących; zkąd rudką tąż, jako limite naturali; drugiej poprzeczności bok placu kwadratowego, trzysta łokci w sobie zawierający, zamyka sie od figury, w górze wyrażonej, do słupa, na drodze, z Żytomierza do Kroszni idącej, znajduje się klin, rozległości sto łokci w sobie zawierający, który wolny od zabudowania być powinien dla uczynienia ulicy i wolnego wjazdu, tudzież ubezpieczenia od ognia; cały zaś plac dla ufundowania xięży missionarzów i zabudowania seminarium, przez nas wymierzony, długości siedmset sześćdziesiąt łokci w sobie zawierający, formę kwadratową mający, długością swoją od miasta na północ udaje się; a że urodzony Jliński, starosta żytomierski, ocalając spiklerz, prosił, aby linia na plac pomieniony ku rudzie wyprostowana pomimo jego folwarku była, którym wyprostowaniem droga, idąca z Żytomierza do Kroszni, jest zajęta, przeto wkładamy na tegoż urodzonego starostę żytomierskiego obowiązek, ażeby drogę inną do Kroszni przed zagrodzeniem placu wyprostował i należycie wyreparował; że zaś na pomienionym, placu tak pod zamiar podpadającym, jako i w klinie, od miasta między drogami z miasta jedną do Wilska, drugą do wsi Kroszni idącemi, będącym, acz od miasta oddalonym, chałupy żydowskie, chłopskie, jako i dworek urodzonego Kamińskiego, zabudowane zostają, przeto my, widząc nieuchronną przeniesienia tych budynków potrzebę, ażeby ci, którzy tam maią swoje zabudowania, skrzywdzonemi nie byli, zabudowania chałup i całego obejścia spisać kazawszy, do oznaczenia każdemu przyzwoitej za przeniesienie obudowania swego kwoty, tym przystąpiliśmy sposobem: najprzód za przeniesienie budynku utściwego Andrzeja Kucharza, to jest: izby z piecem kaflowym, komorą, bez sieni, chlewa i ogrodzenia podworza z ogrodem częścią żerdziami, częścią częstokołem—złotych polskich sto dwadzieścia; za przeniesienie budynku, słomą pokrytego, opatrznego Joachima Jarmolińskiego, woźnego, to jest: izby z alkierzem, piecem kaflowym, sienią, komorką, podworzem, częścią żerdzią, częścią częstokołem zagrodzonego,—złotych polskich ośmdziesiąt; za przeniesienie chałupy Sawki Moskalenka, słomą pokrytej, to jest izby z piecem prostym, komorą w sieniach, szopą na podworzu, oraz podworza i ogrodu, zerdziem ogrodzonych—złotych polskich ośmdziesiąt; za przeniesienie budynku Józefa Piekarza, to jest: izby z piecem prostym glinianym, drugiej izby bez sieni z piecem kaflowym, komory na podworzu wybudowanej, z szopą i ogrodzeniem dworu, częstokołem opa-

sanego—złotych polskich sto dwadzieścia; za przeniesienie budynku utściwego Xawerego Miecznika, słomą pokrytego, to jest: izby z alkierzem, piecem kaflowym, sienią i kuźnią na podworzu, bez ogrodzenia—złotych polskich sto; za przeniesienie Jowa Greka izby starej, słomą pokrytej, z piecem prostym, sienią z częstokoła, stajenką chruścianą i ogrodem, z chrustu zaplecionym—złotych polskich sześćdziesiąt; za przeniesienie dworku wielmożnego Kamińskiego, cześnika żytomierskiego, to jest: izby z alkierzem, piecem kaflowym, piekarnią bez sieni, szpiklerzów dwóch na podworzu, z których większy niedokończony, stajni z częstokołu i ogrodu, częstokołem opasanego,—złotych polskich dwieście; za przeniesienie budynku niewiernego Arona, to jest: izby, częstokołem ostawionej, z alkierzem, z drzewa przystosowanym, piecem kaflowym, drugiej izby bez sieni także z częstokołu z piecem kaflowym, stajnią z częstokołu—złotych polskich sześćdziesiąt; za przeniesienie budynku Iwana Mironenka: izby jednej z piecem kaflowym i sienią, komor dwóch, stodoły, częstokołem ostawionej, szopy, także ogrodu, z jednej strony żerdziem, z drugiej częstokołem zagrodzonych—złotych polskich sto dwadzieścia; za przeniesienie budynku Hryćka Lubkowskiego ganczarza, to jest: izby rąbionej z alkierzem, piecem kaflowym, bez sieni, także drugą izbę z alkierzem i piecem kaflowym, komor dwóch, do tegoż budynka przystosowanych, podworza i ogrodu, częstokołem ogrodzonych—złotych polskich sto dwadziśecia; za przeniesienie budynku niewiernego Ela Majorowicza z izbą drugą pokrytą, piecem kaflowym, sienią, z komorą, częścią deskami, częścią dranią zastawioną, szopy, podworza i ogrodu, częstokołem ogrodzonych—złotych polskich ośmdziesiąt; za przeniesienie izby niewiernego Jankiela Froimowicza z alkierzem, komorą, sieńmi zrąbionemi, zwierzchu dranią pokrytemi, wewnątrz niedokończonemi—złotych polskich sto—oznaczywszy, te pomienione kwoty do zapłacenia za należne uznawszy, nakazujemy, ażeby wielebny jegomość xiądz Michał Prymowicz, officiał kijowski, razem złączoną summę tysiąc dwieście czterdzieści złotych polskich, nagradzając przeniesienie chałup, sposobem wyrażonym wytkniętych, każdemu zosobna, przenosić się mającemu, do rąk wypłacił, lub, gdyby kto odebrać nie chciał, w kancellaryi grodzkiej żytomierskiej złożył; ostrzegamy jednak, żeby ci wszyscy, w górze wyrażeni, przenosić pomieszkania swoje mający, mieszkać w pomieszkaniach swoich do roku wolność mieli i nie byli rugowani, w przeciągu zaś roku ażeby się koniecznie ze wszystkim przenieśli, pod winami na nieposłusznych prawu i odpowiedzią w sądzie ziemskim żytomierskim, nakazujemy; oraz mając prze-

łożoną potrzebę do rozpocząć się mającej fabryki, z mocy nam udzielonej, wolny wrąb w lasach żytomierskich na wystawienie cegielni i na wszelkie potrzeby fabryki, oraz wolne branie w gruntach żytomierskich kamienia i wszelkich materyałów aż do skończenia tejże fabryki—dajemy i pozwalamy. Króremu to dziełu, przez nas na mocy wyżej opisaney sporządzonemu, aby nikt sprzeciwiać się nie ważył, powagą, którą od rzeczypospolitej przyodziani jesteśmy, przykazujemy. Działo się w Żytomierzu, dnia i roku wyżej wspomnionych. Stanisław Kostka Pruszyński, kasztelan owrucki, orderu świętego Stanisława kawaler, kommissarz, manu propria, locus sigilli gentilitii, in cera rubra impressi; Tadeusz Łukasz na Rybnie Rybiński, podkomorzy generalny wojewodztwa Kijowskiego, kawaler orderu świętego Stanisława biskupa, kommissarz, manu propria, locus sigilli gentilitii, in cera rubra impressi; Adam z Juńcza Bukar, sędzia ziemski żytomierski, kommissarz, manu propria, locus sigilli gentilitii, in cera rubra impressi; Teodor Paszkowski pisarz ziemski kijowski, kommissarz, manu propria, locus sigilli gentilitii, in cera rubra impressi. A latere vero hujus actus commissionis verba sunt haec: Anno millesimo septingentesimo octuagesimo, die vigesima tertia Maii, w roczki sądowe ziemskie żytomirskie, od dnia ośmego roku i miesiąca wzwyż na akcie wyrażonych przypadłe i sądzić się zaczęte, comparens personaliter wielebny xiądz Piotr Olszewski, missyi Ruskiej żytomierskiej nowofundowanej prokurator, ten akt kommissyi z wyznaczeniem placu w mieście jego królewskiej mości Żytomierzu na nową fundacyą missyi Ruskiej i przy niej seminarium, na żądanie wielebnego jego mości xiędza Michała Prymowicza, archiprezbitera katedralnego lwowskiego, officyała y wikarego generalnego metropolii Kijowskiej, fundującego, przez jaśniewielmożnych kommissarzów, konstytucyą roku tysiąc siedmset siedmdziesiąt szóstego wyznaczonych, wydzielonego, z podpisami rąk tychże jaśniewielmożnych kommisarzów, przy pieczęciach czterech, na laku czerwonym wyciśnionych, na papierze stęplowym ceny grosza srebrnego—do akt ziemskich w oblate podał; przyjąłem Adam z Juńcza Bukar, sędzia ziemski żytomierski, manu propria. Quem ejusmodi actum commissionis, sicut praemissum, oblatum, nos ad acta praesentia metrices regni suscipi, iisdem inseri, et parti postulanti authentice extradi, originale vero offerenti restitui permisimus; de quo restituto cancellaria nostra praesentibus quietatur. In quorum fidem praesentibus sigillum regni est appressum. Actum Varsoviae, feria secunda, die scilicet vigesima quarta mensis Julii, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo, regni vero nostri anno decimo sexto.

U tego extraktu z akt mertyki koronnej, per oblatam podanego, podpisy rąk, tak jaśniewielmożnego kanclerza wielkiego koronnego przy pieczęci wielkiej koronnej, jako też i wielmożnego sekretarza metryki koronnej, tak się w sobie wyrażają: Joannes a Borch, supremus regni cancellarius, manu propria. (L. S.). Relatio illustrissimi excellentissimi domini Joannis comitis in Warklany, Prole a Borch, supremi regni cancellarii, człuchowiensi etc. capitanei. Antonius Rogalski, metrices regni praefectus, sacrae regiae majestatis secretarius, manu propria. Który to extrakt, słowo w słowo jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomierskich jest zapisany.

Книга гродская, житомирская, записовая, годъ 1780, № 269; листъ 1026 на оборотъ.

CCXXXII

Презента, выданная провинціаломъ Кармелитовъ, Іосифомъ, уніатскому священнику, Федору Зелинскому, предоставляющая ему право занять приходъ въ селѣ Скоморохахъ, принадлежащемъ Бердичевскому кармелитскому монастырю. 1780, Мая 16.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Augusti dwudziestego drugiego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku, jego królewskiej mości Żytomierskim, przedemą, Antonim Synhajewskim, namieśnikiem przysięgłym grodzkim starostwa Żytomierskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, osobiście stawający urodzony Andrzej Godlewski, tę prezentę na parochią cerkwi Skomorowskiej, od najprzewielebniejszego w Bogu jego mości xiędza Józefa, od N. P. M. Karmelitów Bosych prowincyi Polskiej prowincyała, urodzonemu Teodorowi Zielińskiemu z podpisem ręki swej przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, daną, na papierze stęplowym ceny grosza srebrnego spisaną, do akt grodzkich Żytomierskich w oblatę podał, w następujące słowa:

jaśniewielmożnemu Jazonowi Junosze Smogorzewskiemu, arcybiskupowi połockiemu, biskupowi witepskiemu, mścisławskiemu, orszańskiemu i mohylowskiemu, metropolicie kijowskiemu i całej Russyi, z opactwem Kijowskim pieczarskiemu administratorowi, orderów Orła Białego i świętego Stanisława kawalerowi. Mając w dobrach naszych wieś, nazwaną Skomorochy, w województwie Kijowskim a powiecie Żytomierskim leżącą, pod tytułem świętego Józefa i świętego Jana Chrzciciela fundowaną, która cerkiew po świętej pamięci Teodorze Lachockim ad praesens wakuje, umyśliłem onęż urodzonemu Teodorowi Zielińskiemu nazwanemu, z urzędu konsystorskiego w pobożności życia i nauce dobrze nam zaleconego, do pomienionej cerkwi i parochii jaśniewielmożnemu archipasterzowi prezentować; jakoż go niniejszym prezentuję pismem, upraszając jaśniewielmożnego archipasterza, aby przerzeczonego, odemnie prezentowanego, urodzonego Teodora Zielińskiego, poświęcić i do pomienionej cerkwi instalować raczył, starania o dusze i administracyą rządów duchownych, tejże cerkwi należących, onemu zlecił i poruczył, podług władzy i zwierzchności waszej archipasterskiej mości; ja zaś wolnym onego od wszelkich podatków i powinności dworskich czyniąc, prezentę tę, dla tymwiększej wagi i waloru, ręką moją własną przy zwykłej pieczęci podpisuję. Datum w konwencie Berdyczowskim, dnia szesnastego Maja, tysiąc siedmset ośmdziesiątego roku. U tej prezenty, per oblatam podanej, podpis ręki w te słowa: xiądz Józef od N. P. Maryi karmelitów bosych prowincyał Polskiej prowincyi. Która to prezenta, słowo w słowo jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomierskich jest zapisana

Книга гродская, житомирская, записовая, годъ 1780, № 269; листъ 754 на оборотъ.

CCXXXIII.

Дарственная запись, выданная кармелитскимъ провинціяломъ, Іосифомъ, уніятской церкви въ селѣ Скоморохахъ, опредѣляющая церковныя земли и доходы и устанавливающая обязанности приходского священника. 1780. Августа 14.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Augusti dwudziestego drugiego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomierskim przedemną, Antonim Synhajewskim, namieśnikiem przysięgłym grodzkim starostwa Żytomierskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, osobiście stawający Andrzej Godlewski, tę erekcyę, do parochii Skomorowskiej należącą, od najprzewielebniejszego w Bogu xiędza Józefa, od N. P. M. karmelitów bosych prowincyi Polskiej prowincyała, urodzonemu Teodorowi Zielińskiemu, do tejże cerkwi skomorowskiej daną, podpisem ręki tegoż przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, stwierdzoną, na papierze stęplowym ceny grosza srebnego spisaną,—do akt grodzkich, żytomierskich w oblatę podał, w następujące słowa: Erekcya dla jego mości xiędza parocha do cerkwi Skomorowskiej, dziedzicznej wsi karmelitów bosych klasztoru Berdyczowskiego, wiecznemi czasy. Primo: plebania z piekarnią i komorą, z ogrodem obszernym i sadkiem od Pisek i gruntem obszernym Secundo: pola we trzy ręce po dni dziesięć, jako to: od Horodyszcz w pierwszą rękę, zaczołszy od łanu dworskiego do rudy Horodyśskiej przypierającego, po nad drogą i granicą od Horodyszcz—wszerz sznurów dziesięć, wzdłuż sznurów siedm, sznur w sobie zawierający łokci pięćdziesiąt trzy, kończy się też pole wzdłuż w łanie dworskim drugim, do rudy przypierającym; w drugą rękę, alias śrzednią, na garbie od rudy Horodyskiej i od łozy, na rudzie będącej, wszerz sznurów pięćdziesiąt trzy, w sobie łokci zawierających dziesięć, o miedzę: po lewej stronie Semena Wyhowa, po prawej—od rudy Horodyskiej, wzdłuż przez rudkę małą, sznurów siedm i te się kończy w łanie dworskim, to jest zajmuje na cały sznur łanu dworskiego; w trzecią rękę po nad drożyną, od rudy Horodyskiej idącą, i granicą od Pisek, wszerz, wyłączywszy na sianożęć po nad rudą sznurów dwa, od tej siano-

żęci sznurów dziesięć przez pole Semeniukowe i tegoż miedzą graniczy, wzdłuż sznurów siedm aż do pola Felińskiego i łanu dworskiego, prosem zasianego. Tertio: sianożęci na kosarzów dziesięć przy polu, od Pisek wyznaczonym, a że ta co roku kosić się nie może, więc drugą w brzezinie od Prazowa po nad drogą, z Skomoroch do Prazowa idącą, i od drogi polami ludzkiemi ograniczoną, wydziela się, które obedwie na przemianę tylko kosić się mogą, a nie co roku; Quarto: pasieka, wolna od dziesięciny dawania. Quinto: mlewo wolne bez miarki wszelkiego zboża, tylko na swoją własną potrzebę. Gorzałki i piwa na troje świąt wolne robienie na spust jeden, piwa beczkę jedną w arendarskiej winnicy drwami swoiemi. Septimo: złotych polskich sto corocznie z arendy Skomoroskiej wyznacza się. Octavo: kanony dwa razy na rok z szynkowaniem do dwóch niedziel, z wypędzeniem: spust jeden gorzałki, piwa beczek dwie z swego zboża, nic nie biorąc od arendarza gorzałki, ani płacąc od kotła—pozwala się bractwu cerkiewnemu. Nono: Obligacya tej erekcyi każdego parocha terazniejszego i sukcessorów jego: w każdą niedzielę całego roku applikowanie mszy świętych za kolatora i parochianów, i żeby z gromadą łaskawie obchodził się, jako to: od szlubów i pogrzebów, i pilny był we wtzystkim. Na to, dla lepszey wiary, podpisuję się. Datum w Berdyczowie, roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, dnia czternastego Sierpnia. U tej erekcyi, per oblatam podanej, podpis ręki w te słowa: x. Józef od N. P. Maryi, karmelitów bosych prowincyał prowincyi Polskiej, manu propria. Która to erekcya, słowo w słowo jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomierskich jest zapisana.

Книга гродская, житомирская, записовая, годъ 1780, № 269; листъ 755

CCXXXIV.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ ввелъ во владѣніе имѣніями, принадлежащими уніятской митрополіи (которыя при семъ перечисляются), новаго митрополита, Язона Смогоржевскаго. 1780 Октября 14.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Octobris dwudziestego piątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomierskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa żytomierskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, stanowszy oczewisto woźny generał województwa Kijowskiego i innych, opatrzny Bazyli Wołyniec, w moc prawdziwego, wiernego doniesienia swego, jawnie, jaśnie, ustnie dobrowolnie zeznał: iż on roku teraźniejszego, tysiąc siedmset ośmdziesiątego, dnia czternastego Octobris, na prawne wezwanie jaśnie wielmożnego jego mości xiędza Jassona Junoszy Smogorzewskiego, arcybiskupa połockiego, witebskiego, mścisławskiego, orszańskiego i mohylowskiego, biskupa obranego i nominowanego, arcybiskupa kijowskiego, halickiego i całej Rusi metropolity, i Kijowo-Peczarskiej archimandryi administratora, orderów: Orła Białego i Świętego Stanisława kawalera, mając przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych: Jana Bigulskiego i tegoż imienia Krzyżanowskiego, dla tymwiększego świadectwa użytych i przysposobionych, był w dobrach, tu, w województwie Kijowskim, a powiatach: Żytomierskim, Owruckim i Kijowskim leżących, do metropolii Kijowskiej należących, najprzód w kluczu Radomyślskim, to jest mieście Radomyślu i w wsiach, do niego przynależących: Czudynie, Raczy Małej i Wielkiej Raczy, Krasnoburce, Międzyrzecce, Wysiewiczach, Medelówce, Michałkach, Hucie Wysiewickiej, Hucie Zabołockiej i słobodzie Papierni, Rudni Krymskiej, Niżyłowiczach, Zabołoczu, słobodzie Berezie zwanej, Nehrebówce, Połysówce, Oblitkach, Bukach, słobodzie Mylihorod nazywającej się, w rudniach: miejskiej Radomyślskiej, na Teterewiu będącej, Bilkowskiej, Michalskiej, Lisówce, rudni Oblitkowskiej, tudzież Budzie Starej Potyjowskiej,

słobodzie i Budzie Nowej Potyjowskiej; niemniej w kluczu Dydowskim, dnia szesnastego tegoż miesiąca z tąż szlachtą, i przysiołkach, do niego należących, to jest: Dydowie, Holakach i Tymoszowie; tudzież w kluczu Mirockim, dnia siedmnastego Octobris, w wsi Mirocku z przyległościami, to jest: Szybennym i rudni Szybeńskiej, Hawryłówce, Pilipowiczach, Mikuliczach, Łubiance, Babińcach, Felicianówce i w innych, do tego klucza przynależących wioskach; jako też i w kluczu Unińskim, dnia ośmnastego Octobris: w Uninie, rudni Worobijowskiej, Worobijach Starych i Nowych Worobijach, Rutwiance i budzie Rutwiańskiej, Kaleńcach, Szpilach, Zarudziu, Rudniach: Szpilowskiej, Żerewskiej i Unińskiej, słobodzie, Blitcze zwanej, i Leonówce, futorze Rossochach i Rudni Futorskiej, na Uszy będącej; i w kluczu Zoryńskim, dnia dziewietnastego tegoż miesiąca, i przysiołkach do niego należących, to jest: wsi Zoryniu, Orannym, Złodziejówce, we wsi Choczowej, Tołokuniu i słobodzie Tołokuńskiej, niemniej w słobodzie Stefanówce, rudni Tołokuńskiej i innych, do tegoż klucza zdawna przynależących wioskach; jako też w kluczu Goleńskim, dnia dwudziestego Octobris, to jest: Goleniu, Łukoidach, Żarach Niższych i Żarach Wyższych; nareszcie, dnia dwudziestego pierwszego Octobris, w kluczu Białosorockim, w wsi: Orewiczach, Rudynie, Dowhladach, Białosoroce, Weprach, Nadtoczyjówce, Uhłach i rudni Rezawskiej, niemniej i w dobrach Żurżewiczach, w dobra wyżpomienione— klucz Radomyślski, Dydowski, Mirocki, Uniński z futorem i Rossochami, Zoryński, Goleński i Białosorocki—uwiązał i temuż jaśnie wielmożnemu jego mości, xiędzu Jasonowi Junoszy Smogorzewskiemu, administrującemu metropolią, w aktualną, realną, spokojną, nemine contradicente, podał i postąpił possessyą, ze wszystkiemi do tych dóbr przynależytościami: stawami, jeziorami, młynami, rudniami, hamerniami, rzekami, gajami, lasami, borami, polami, sianożęciami, zbożami zasianemi i niezasianemi, budami potaszowemi, hutami, poddanemi ciągłemi i pieszemi, z ich powinnościami, żonami, dziećmi, i wszelkiemi do tych dóbr przynależnościami, jakie tylko wynaleść się mogą, w realną i aktualną podał i postąpił possessyą, poddanych w każdej wsi zosobna do gromady zwoławszy, o nowym panie, jaśniewielmożnym requirencie, obwieścił i uwiadomił, którym powinności wszelakie odbywać rozkazał, i ciż poddani, zaraz posłuszni będąc, jaśnie wielmożnego affektanta za pana własnego przyjąwszy, ochotnie też powinności odbywać zaczęli i w niczym nie przeciwili się. Któren to woźny, wyżnadmieniony, szlachtą, sobie przytomną, oświadczywszy się, zeznanie swoje prosił urzędu

niniejszego, aby było do akt przyjęte i zapisane, co i otrzymał, + wozny, nieumiejący pisać, znak krzyża świętego położył.

Книга гродская, житомирская, записовая, годъ 1780, № 269; листъ 970.

CCXXXV.

Записка неизвѣстнаго лица, извѣщающая уніятскую консисторію о возбжуденіи надѣжды въ православномъ народонаселеніи Украины покровительствомъ, оказаннымъ ему однимъ изъ начальниковъ русскаго войска. 1782. Октября 19.

Die 19 Octobris, 1782, z Radomyśla.

Nieunici, w Ukrainie będący, wkrótce dla siebie wszelkiej pomyślności spodziewają się, a to z przyczyny, że J. O. xiąże Xawery, nim wymaszerował do Krymu, jakie tylko mógł, zbierał do unitów pretensje, i lubo więcej żadnej nie mógł (o czym najpewniejszą mamy wiadomość) wynaleść, tylko, że subsidium czyli donum gratuitum składać i oddawać równie z unitami są obowiązani, y z tym jednak jednego nieunita do Petersburga, drugiego do Warszawy wysłał, a trzeciego dla pilnowania się w Ukrainie osadził.

Подлинникъ, писанный на ласкуткѣ бумаги, хранится, въ числѣ бумагъ бывшей Радомысльской уніятской консисторіи, въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 32.

CCXXXVI.

Разрѣшеніе, данное княземъ Іосифомъ Лобомирскимъ церковному братству села Любомирки содержать братскую пасѣку на урочищѣ, называемомъ „Воловая долина“ и освобожденіе этой пасѣки отъ десятины въ пользу владѣльца. 1786. Іюля 24.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt trzeciego, miesiąca Lipca dwudziestego osmego dnia (veteris styli).

Na leżeniu xiąg ziemskich województwa Bracławskiego, kadencyi Święto-Trojeckiej podług starego stylu i rezolucyi, od zwierzchności krajowej wskazanej, przypadłym, stawiąc się osobiście urodzony Stefan Danilewicz, te prawo czyli dokument dla gromady dóbr wsi Lubomirki dla konserwowania pasieki brackiej na dolinie, Wołowej zwanej, miejsce oznaczające, od jaśnie oświeconego xięcia jegomości Józefa Lubomirskiego, S. R. dane i służące, z opłatą papieru groszy dwudziestu, dla zapisania do xiąg ziemskich województwa Bracławskiego w sposób oblaty podał, w tej istocie: Wiadomo czynię komu o tem wiedzieć będzie należało, a mianowicie ichmościom panom officyalistom, w dobrach moich Poberezkich rządy maiącym, iż ja, przychylaiąc się do dawnego dóbr moich zwyczaju, aby pasieki cerkiewne, czyli bratskie, wolne od dawania dziesięciny do skarbu mego zostawały, nadaję niniejsze prawo moje gromadzie wsi Lubomirki do konserwowania pasieki bratskiej na dolinie Wołowej, poniżej Pieczenycowej ścianki, która to pasieka, ile onej być może w pózniejsze lata, od brania dziesięciny nazawsze wolna być ma; na co takowe prawo, dla zupełnej wagi i waloru, ręką własną podpisuję. Datum w Czeczelniku, dnia dwudziestego czwartego Julii, tysiąc siedmset ośmdziesiąt szóstego roku. U tego prawa, do oblaty podanego, podpis ręki przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, w te słowa: Józef xiąże Lubomirski S. R. mn. pr. (L. S.). Które co do słowa w księgi niniejsze, ziemskie województwa Bracławskiego iest zaingrossowane.

Книга земская, записовая, Брацлавскаго воеводства, годъ 1793, № 4790; листъ 186.

CCXXXVII.

Разрѣшеніе, выданное княземъ Антоніемъ-Яномъ-Непомукомъ Четвертынскимъ церковному братству села Цаповки на право вѣчнаго пользованія участкомъ земли, назначеннымъ для помѣщенія братской пасѣки; также освобожденіе тойже пасѣки отъ всякихъ даней и десятинъ въ пользу экономіи. 1788. Августа 10.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt czwartego, miesiąca Marca trzeciego dnia starego stylu.

W roczki sądowe, grodzkie województwa Bracławskiego, kadencyi februariuszowej, dnia pietnastego przypadłei, sądzące sie, przedemną, Gabryelem Porczyńskim, sędzią i podsędkiem grodzkim bracławskim, O. S. S. K., stawiąc się osobiście urodzony Tadeusz Maczyński, te prawo, bractwu cerkiewnemu wsi Capowki, w kluczu Januszgrodzkim leżącej, na wolne utrzymanie pasieki pszczelnej służące, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich województwa Bracławskiego w sposób oblaty podał z przyłączeniem papieru ceny przyzwoitej w te słowa: Antoni Jan Nepomucen na Nowej Czetwertni, Komajgrodzie, Januszgrodzie, wyższej i niższej Tymanowce, Kamiennym, Suliszczach małych i Sotnikach xiąże Swiatopełk Czetwertyński C. W. B., rotmistrz K. narodowej i generał adjutant J. K. M. O. S. S. K. wszem wobec i każdemu zosobna, a napotem komu o tem wiedzieć będzie należało, oznajmuję niniejszym prawem moim, iako suplikowano do mnie od bractwa cerkiewnego wsi moiej Capuwki dziedzicznej, w kluczu Januszgrodzkim sytuowanej, abym onemu i ich sukcessorom, na wolne pasieki pszczelnej, tak na potrzebę bractwa, jako też na swiatło, do tejże cerkwi Capowieckiej potrzebne, niemniej na utrzymanie w dobrym stanie tejże cerkwi Capowieckiej, od dawania dziesięcin do skarbu mego, zwyczajem praktykowanym od pasiek, uwolnił i prawo wiecznemi czasy służące nadać i konferować raczył. Ja więc, przychylając się do proźb i zbawiennych czynów tegoż bractwa Capowieckiego, zważając, tak na potrzebne konserwowanie w należytym stanie tejże cerkwi Capowieckiej, iako też swiatło i innych należytości wystarczenia, temuż bractwu prawo i sukcessorom służące na przerzeczonę pasiekę i onej pomnożenie, niemniej na pasieczysko na też pasiekę, niegdyś od Jurka Kowala posiadane, nie więcej iednak jak

na kroków miernych człowieczych pięndziesiąt wszeż i wzdłuż wynoszące, żadnych pól, tudzież stawków i sianożęci nie zajmując, nadać i konferować umyśliłem; jakoż presentibus onemu i ich sukcessorom bez żadnych od wzmiankowanej pasieki brackiej dziesięciny i opłaty, wiecznemi czasy nadaie i konferuię, waruiąc tylko to pod utratą tego prawa, aby żadnych cudzych pasiek, tak z dóbr moich, jako też i postronnych, do pasieki brackiej nieprzyjmowano, w której pszczoły, na ofiarę cerkwi darowane, znajdowane bydź maią: albo też ze składki brackiej kupione; a ieżeliby się pokazało, aby dla ochrony dziesięcin, do skarbu należących, pasieki cudze w pasiece brackiej znajdowały się, tedy, za przekonaniem zaprzysiężonym, nietylko prawo te moc utraca, ale też i bratczykowie ukarani zostaną karą, podług przewinienia godną; przyrzekam zaś za siebie i następców moich, iż przerzeczone bractwo cerkwi Capowieckiej i sukcessorów onych od tejże pasieki nie oddalę, ani takowego prawa kassować nie będę, ani też sukcessorowie moi kasować nie będą, i owszem, też bractwo Capowieckie przy tem prawie z ich sukcessorami konserwować i utrzymywać będę i sukcessorowie moi utrzymywać i konserwować będą, na większą cześć Boga, w Trojcy S. Jedynego, a to prawo w niczem nie ma uszkadzać cerkwi Kołodeńskiej i dla tejże zajmować, ieśliby ta bydź miała; które, przy wyciśnieniu rodowitej moiej pieczęci, ręką własną podpisane, wydać rozkazałem. Datum w Kołodence, dnia dziesiątego miesiąca Sierpnia, roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt osmego. U tego prawa, do oblaty podanego, podpis ręki, przy pieczęci rodowitej czerwonej, w te słowa: Antoni J. Nepomucen xiąże Czetwertyński, C. bracł. R. K. N. O. S. S. K. Niżej napis taki: dnia dwudziestego osmego Octobris. V. S., tysiąc siedmset dziewiędziesiątego roku ad acta generalis visitationis inductum. Joannes Romanowicz D. W. G, generalis visitator. Które, iak się w sobie ma, tak co do słowa w xięgi niniejsze, grodzkie wojewodztwa Bracławskiego iest zapisane.

Книга гродская, винницкая, записовая, годъ 1794. № 4744. Листъ 421.

CCXXXVIII.

Увольненіе отъ взноса десятины въ пользу экономіи братской пасѣки села Биліевки, данное Биліевскому братству каштеляномъ Мартыномъ-Антоніемъ Рыбинскимъ. 1791. Августа 15.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt drugiego, miesiąca Pazdziernika dwudziestego szóstego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście J. K. M. Żytomierzu, przedemną, Onufrym Lubicz-Sadowskim, regentem przysięgłym, grodzkim, kiiowskim i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi—osobiście stawaiący W. J. X Stefan Mosakowski, te prawo od J. W. Rybińskiego, kasztelana owruckiego, orła białego i S. Stanisława kawalera, bractwu cerkwi wsi Bilijowki nadane, od dziesięciny pszczelnej uwolniaiące, podpisem ręki tegoż przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, zatwierdzone, z dodanemi dwoma wierszami i oraz zaświadczeniem J. X. Skulskiego, wizytatora generalnego kiiowskiego, na papierze stęplowanym srebrno-groszowym opisane, do akt grodzkich, kiiowskich w oblatę podał, w ten sposób: Marcin Antoni na Nowym Rybinie Rybiński, kasztelan owrucki, orderu orła białego i Świętego Stanisława kawaler, wiadomo czynię komu o tym wiedzieć będzie należało—iż ia, przychylaiąc się do próźb bractwa cerkwi w dobrach moich dziedzicznych, wsi Bilijowki, o nadanie wiecznego prawa czyli raczej uwolnienie nazawsze od brania dziesięciny pszczelnej z pasieki braterskiej, przeto ninieiszym prawem stanowię, i za niewzruszone zostawuiąc potomkom i sukcessorom moim, tęż braterskie pasiekę od dziesięciny pszczelnej wiecznie uwalniam; i na to mą własną ręką, przy wyciśnieniu rodowitej pieczęci, podpisuię. Datum pietnastego Sierpnia, tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt pierwszego roku. U tego prawa podpis ręki takowy: Antoni Rybiński, kasztelan owrucki, orderu orła białego i Świętego Stanisława kawaler. Dodatek takowy: dodaie się do tej chałupka pasieki i dworek niniejszym uroczystym prawem, roku pańskiego tysiąc siedmset dziewiędziesiąt drugiego, dnia dwudziestego trzeciego Czerwca W. S. K. Te prawo do akt wizytatorskich . . . . cerkwi Bilijowskiej ingrosowane. Józef Skulski, wizytator generalny mp. Które to prawo, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, kiiowskich iest zapisane.

Книга гродская, кіевская, записовая и поточная, № 126, годъ 1792-1793; листъ 659.

CCXXXIX.

Освобожденіе отъ взноса медовой дани братской пасѣки села Березной помѣщикомъ Степаномъ Любовидзкимъ. 1798. Марта 27.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiątego, miesiąca Lipca dwudziestego pierwszego dnia.

Przed aktami ziemskiemi powiatu Skwirskiego i przedemną, Tadeuszem Zaleskim, regentem ziemskim powiatu tegoż, stawiwszy się osobisto W. J. X. Leon Eliaszewicz, paroch Bereziański, ten dokument, uwalniaiący od dziesięciny pszczelnej, od JW. Stefana Lubowidzkiego G.L.W.K. szlachcie i bratczykom Bereziańskim dany, podpisem ręki tegoż JW. Lubowidzkiego zatwierdzony, na papierze ordynaryjnym napisany, z przyszytym arkuszem papieru stęplowanego trzydziestu kopijkowego, do akt ninieyszych, ziemskich powiatu Skwirskiego w oblatę podał, w tym sposobie: Cerkiewną pasiekę, którą zażądzaią schlachta i bratczyki, terazniejszym dokumentem od dawania dziesięciny pszczelnej uwalniam nazawsze. Działo się w Bereziance, dnia dwudziestego siódmego miesiąca Marca, tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt osmego roku. U tego dokumentu, w oblatę wniesionego, podpis ręki takowy: S. Lubomirski. Który słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych iest zapisany. Rewidowałem. J. K. Cetys.

Книга земская, записовая Сквирскаго уѣзда, годъ 1799, № 3562. Листъ 475 на оборотѣ.

I.

УКАЗАТЕЛЬ

личныхъ именъ, упомянутыхъ въ актахъ IV тома I части Архива Югозападной Россіи *).

---

*) При составленіи указателя приняты были слѣдующія сокращенія: пр.—православный, ун.—уніятскій, кат.—католическій, епп.—епископъ, св.—священникъ, мѣщ.—мѣщанинъ, дв.—дворянинъ, кр.—крестьянинъ, п.—польскій, р.—русскій.

УКАЗАТЕЛЬ ГЕОГРАФИЧЕСКИХЪ ИМЕНЪ

упомянутыхъ въ актахъ IV-го тома I-й части Архива Югозападной Россіи *).

---

*) При составленіи указателя приняты были слѣдующія сокращенія: г.—городъ, м.—мѣстечко, с.—село, мнр.—монастырь, ур.—урочище.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

СТРАН.

СТРАН.

СТРАН

СТРАН.

СТРАН.

СТРАН.

СТРАН.

СТРАН.

СТРАН.

СТРАН.

СТРАН.

ОПЕЧАТКИ.

стран.	строка	напечатано	слѣдуетъ читать.
25	9	Митрополити	Митрополита
45	1 примѣчанія	п. риписка	приписка
48	25	in cantationem	incantationem
134	25	LIV	LXIV
151	30	użnie	już nie
160	12	niżadnej	ni żadnej
163	1	LXXIV	LXXVI
171	17	dawsz	dawszy
284	12	prestnplenie	prestuplenie
287	4	mirkować	miarkować
288	5	Hnlewicz	Hulewicz
—	14	pomcnikami	pomocnikami
—	35	ulopię	utopię
295	16	Гооскимъ	Госкимъ
310	10	CXXVI	CXXXVI
—	12	себѣ проситъ протестъ	себѣ протестъ
313	15	Słncki	Słucki
314	9	Юрія	Юрію
327	16	CLIII	CXLIII
354	1	ych	mych
366	29	duia	dnia
374	25	CLVIII	CLXVIII
—	26	Овруцкаго	Межигорскаго
388	14	CLXV	CLXXV
394	27	CLXXIII	CLXXVIII
432	21	yólu	polu
—	—	na bożeństwo	nabożeństwo
465	35	quaeruiantom	quaerulantom
521	1	CXII	CCX
530	35	Midalski	Migalski
536	10	quatenns	quatenus
542	23	Joannm	Joannem
546	35	rnthenae	ruthenae
626	16	каместникомъ	намѣстникомъ